

กฤษฎา อโศกสิน-ทมนันตี: อัตลักษณ์การประพันธ์นวนิยายร่วมสมัย
เชิงประชัน เรื่อง “เมียหลวง-เมียน้อย”

ผกาเพ็ญ จรุงแสง

วิทยานิพนธ์เสนอมหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย

มีนาคม 2566

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

กฤษฎา อโศกสิน-ทมยันตี: อัตลักษณ์การประพันธ์นวนิยายร่วมสมัย
เชิงประชัน เรื่อง “เมียหลวง-เมียน้อย”

วิทยานิพนธ์เสนอมหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย
มีนาคม 2566
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

“KRISANA ASOKSIN–THANAMYANTI”: WRITING IDENTITY OF COMPETING NOVELS
CONTEMPORARY IN “MIALONG–MIANOI”

A Dissertation Submitted to University of Phayao
in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Doctor of Philosophy Degree in Thai
March 2023

Copyright 2023 by University of Phayao

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

กฤษณา อโศกสิน-ทมยันตี: อัตลักษณ์การประพันธ์นวนิยายร่วมสมัย
เชิงประจักษ์ เรื่อง “เมียหลวง-เมียน้อย”

ของ ผกาเพ็ญ จรุงแสง

ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
ของมหาวิทยาลัยพะเยา

..... ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
(ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. บุญยงค์ เกศเทศ)

..... ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จารุวรรณ เบญจาทิกุล)

..... กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(รองศาสตราจารย์ ดร. วรวรรณ ศรีอารักษ์)

..... กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ดร. วรัญญา ยิ่งยงค์ศักดิ์)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิ
(รองศาสตราจารย์ ดร. อรทัย เพ็ญยระ)

..... คณบดีคณะศิลปศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จิตติมา กาวีระ)

เรื่อง:	กฤษฎา อโศกลิน-ทมยันตี: อัตลักษณ์การประพันธ์นวนิยายร่วมสมัย เชิงประชัน เรื่อง “เมียหลวง-เมียน้อย”
ผู้วิจัย:	ผกาเพ็ญ จรุงแสง, วิทยานิพนธ์: ศศ.ด. (ภาษาไทย), มหาวิทยาลัยพะเยา, 2565
อาจารย์ที่ปรึกษา:	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จารุวรรณ เบญจาทิกุล อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม รองศาสตราจารย์ ดร.วรวรรณ ศรีภัยย์ ดร.วรัญญา ยิ่งยงค์ดี
คำสำคัญ:	อัตลักษณ์นวนิยายร่วมสมัย, การประกอบสร้างตัวบทนวนิยาย, กฤษฎา อโศกลิน-ทมยันตี

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลตัวบทนวนิยาย “เมียหลวง” ของกฤษฎา อโศกลิน และนวนิยาย “เมียน้อย” ของทมยันตี ในด้านกลวิธีการประกอบสร้างตัวบท และปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทสังคม โดยประยุกต์ใช้แนวคิดความรู้ในตัวบท และแนวคิดความรู้นอกตัวบท คือ แนวคิดการวิเคราะห์วิจารณ์วรรณกรรมประเภทนวนิยาย และแนวคิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทนวนิยายกับบริบทสังคม ผลการวิจัยสรุปได้ 2 ประการ ดังนี้ 1) กลวิธีการประกอบสร้างตัวบทนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย ด้านแก่นเรื่อง สะท้อนปัญหาสังคมครอบครัวเนื่องจากกิเลสตัณหาของสามีที่มีเมียน้อย ในที่สุดคุณธรรมความดีช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวได้ โครงเรื่องของนวนิยายคล้ายกันในภาพรวม ต่างกันในรายละเอียด โดยเรื่องเมียหลวง สามีมีเมียน้อย แต่ภรรยาซึ่งเป็นเมียหลวงใช้ปัญญาและคุณธรรมความดีแก้ปัญหา เมื่อปมปัญหาลึกลาย สามีเลิกเจ้าชู้ ไม่มีเมียน้อยอีก ในขณะที่เรื่องเมียน้อย ผู้กบปให้ตัวละครเอกเป็นเมียน้อยด้วยความจำเป็นในชีวิตและครอบครัว แต่เป็นเมียน้อยมีปัญญาและยึดมั่นในความดี เมื่อปมปัญหาลึกลาย จึงพ้นจากความเป็นเมียน้อย พบรักกับผู้ชายคนใหม่ แล้วก้าวสู่ความเป็นเมียหลวง ตัวละครเอกในนวนิยายทั้งสองเรื่อง แม้จะต่างกับด้วยบริบทชีวิตและสังคม แต่ตัวละครต่างใช้ปัญญาและคุณธรรมแก้ปัญหาชีวิต เรื่องเมียหลวงกับเรื่องเมียน้อยใช้บทสนทนาดำเนินเรื่องแทนการบรรยาย ทำให้เรื่องมีชีวิตชีวา รู้จักตัวละคร และมีวิธีการไม่ซ้ำซาก เป็นธรรมชาติและสมจริง ในด้านฉากช่วยให้ชวนติดตาม ว่าเหตุการณ์เกิดขึ้นที่ใด เมื่อใด ช่วยสื่อความคิดของผู้ประพันธ์ ด้านการใช้ภาษาในภาพรวม ผู้ประพันธ์ใช้คำและสำนวนภาษา ประโยค ไวยากรณ์ ภาพพจน์ และลีลาภาษา เรียบง่าย สื่อความหมายกระชับชัดเจน มีคุณค่าทางวรรณศิลป์ 2) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทสังคม ในด้านวิถีของความเป็นเมียหลวงและเมียน้อย ในด้านบทบาทต่อตนเองมี 4 ด้าน คือ ด้านชาติกำเนิด ด้านการได้รับการอบรมจากครอบครัว และด้านการศึกษา บทบาทดังกล่าวมีลักษณะเป็นไปในทำนองเดียวกัน แต่มีรายละเอียดแตกต่างกัน ด้านบทบาทต่อผู้อื่น ตัวละครเมียหลวงมีบทบาทต่อครอบครัวของตนในฐานะแม่และเมีย ส่วนตัวละครเมียน้อยมีบทบาทต่อครอบครัวที่ตนเองเป็นลูกซึ่งมีพ่อกับแม่และเป็นพี่ซึ่งมีน้องชาย การเป็นเมียหลวงและเมียน้อยในนวนิยายทั้งสองเรื่อง ส่งผลให้สามมิติ คือ ผลลัพธ์ต่อคู่ครอง ผลลัพธ์ต่อครอบครัวและวงศ์ตระกูล และผลลัพธ์ต่อสังคม ด้านการดำรงอยู่ของเมียหลวงและเมียน้อยนั้น สำหรับเมียหลวงนั้น ช่วงแรกเป็นเมียหลวงที่สมบูรณ์ ต่อมาอยู่ในสถานะหย่าร้างแต่ยังเป็นเมียหลวงโดยพฤตินัย แล้วกลับคืนสู่สถานะเมียหลวงที่สมบูรณ์อีกครั้ง ส่วนการเป็นเมียน้อย ช่วงแรกเป็นเมียน้อยที่งดงามในความเป็นเมีย แล้วในที่สุดเปลี่ยนสภาพเป็นเมียหลวง

Title: “KRISANA ASOKSIN–THANAMYANTI”: WRITING IDENTITY OF COMPETING NOVELS CONTEMPORARY IN “MIALONG–MIANOI”

Author: Pakapen Charoonsaeng, Dissertation: Ph.D. (Thai), University of Phayao, 2022

Advisor: Assistant Professor Dr. Charuwan Benjathikul Co–advisor Associate Professor Dr.Warawat Sriyaphai Dr.Warunya Yingyongsak

Keywords: identity of contemporary novels, story composition for novels, Krisna Asoksin–Thommayanti

ABSTRACT

This research aims to study the composition strategies and the interaction between the stories and the social context in the novel “Mia Luang” by Krisna Asoksin and the novel “Mia Noi” by Thommayanti. It applied both in–story and out–of–story knowledge—the concepts of novel analysis and interactions between the stories and social context. The result of the study can be concluded into two points: 1) The strategies used to compose the novels “Mia Luang” and “Mia Noi” in terms of theme reflected the social problems of families in which lustful husbands have mistresses, and eventually, virtue and morals would help solve the problem. The two stories are similar in the overall picture but differ in details. In “Mia Luang,” the husband had a mistress, but the wife (Mia Luang in Thai), used her wisdom and morals to solve the issue. When the issue was resolved, the husband stopped being a womanizer and no longer had a mistress. However, “Mia Noi” had set the main character up as someone who had to become a mistress out of life and family necessity, but she was a wise and moral mistress. When the problem was resolved, she was able to leave the mistress status, fell in love with a different guy, and became the “Mia Luang.” Although different in life and social context, the main characters in both novels used wisdom and morals to solve their problems. “Mia Luang” and “Mia Noi” used conversations to proceed instead of narration, making the stories lively, unique, natural, and realistic as readers got to know the characters. The setting was intriguing, making readers want to stay tuned to find out where and when each scene happened, which also helped the composers express their thoughts. In terms of language use, the composers used words, idioms, sentences, rhetoric, imagery, and simple language style to communicate clearly, creating literary value. 2) The interaction between the stories and social context, regarding the way of being “Mia Luang” and “Mia Noi”, and in terms of a role to oneself had four main aspects. This includes family background, family upbringing, and education. The mentioned aspects differ in detail despite sharing similar attributes. In terms of their roles towards others, “Mia Luang” performed her role as a mother and a wife, while “Mia Noi” performed her role as a daughter in a family consisting of parents and acted as an older sister who has a younger brother. Carrying roles as a legal wife and a mistress in both stories had an impact in three aspects. That is, the impact on a partner, the impact on a family, and the impact on a society. In terms of characters’ development, the “Mia Luang” had set the character up as a married woman who later got divorced yet remained as a de facto wife. In the end she became a married woman again. At the same time, “Mia Noi” had set the character up as a graceful mistress, and she later became the “Mia Luang.”

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จเรียบร้อยได้ด้วยความช่วยเหลือและความเมตตาอย่างดียิ่งจากท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรรุวรรณ เบญจาทิกุล ประธานที่ปรึกษา ท่านเป็นอาจารย์แม่ผู้เมตตากรุณาแก่ผู้วิจัยที่อ่อนด้อยความรู้เชิงวิชาการท่านได้บ่มเพาะจนเมล็ดพันธุ์เมล็ดหนึ่งงอกงามเติบโตได้โดยท่านไม่เห็นความเหน็ดเหนื่อยในการควบคุมปริญญาให้ความช่วยเหลือแนะนำต่าง ๆ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูง ผู้วิจัยจะจดจำไว้ตลอดไปและผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่าน รองศาสตราจารย์ ดร.วรวรรณ ศรียาภัย กรรมการที่ปรึกษาร่วม ผู้มีเมตตาเปรียบเสมือนแสงเทียนส่องทางสว่างให้ผู้วิจัยได้เดินทางต่อฝ่าฟันอุปสรรคนานัปการด้วยความเพียรพยายามบากบั่น ตั้งแต่ผู้วิจัยเป็นนิสิตชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยพะเยา ในวันแรกท่านเมตตาไม่เห็นความเหน็ดเหนื่อยในการควบคุมปริญญาให้ความช่วยเหลือแนะนำต่าง ๆ พระคุณท่านนี้ผู้วิจัยจะจดจำจารึกไว้ในหัวใจตลอดกาล

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.บุญยงค์ เกศเทศ ประธานกรรมการสอบ รองศาสตราจารย์ ดร.อรทัย เพ็ญยุระ กรรมการสอบ และ ดร.วรัญญา ยิ่งยงค์ดี กรรมการสอบ ในครั้งนี้ ที่เมตตาแนะนำสั่งสอนและให้แง่คิดที่เป็นประโยชน์สูงสุด จนทำให้งานวิจัยนี้มีความถูกต้องและครอบคลุมในศาสตร์ที่ศึกษาเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต ที่มอบทุนการศึกษาให้กับผู้วิจัยได้ศึกษาในระดับปริญญา ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ผู้วิจัยจะนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการเรียน การสอน นักศึกษาและเป็นประโยชน์กับมหาวิทยาลัยต่อไป

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.อัจนราพร ไครบุตร พี่สาวผู้เมตตาให้พลังและกำลังใจแก่ผู้วิจัยในยามท้อแท้ เหนื่อยล้าและสิ้นหวังให้ฮึดสู้อยู่เสมอขอขอบคุณ อาจารย์ ดร.ก้องพงศ์ นามวัฒน์ ผู้มีน้ำใจต่อผู้วิจัยให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือวิชาการงานวิทยานิพนธ์ที่อ่อนด้อยให้คืบหน้าไปสู่ความสำเร็จ ขอขอบคุณอาจารย์ ดร.ประไพพรรณ กิ่งเกษม ที่คอยสนับสนุนช่วยเหลือผู้วิจัยทุกเรื่องอีกทั้งให้พลังใจให้ฮึดสู้เสมอมาตลอด และขอขอบคุณอาจารย์ ดร.ประภาพร ธนกิตติเกษม ผู้มีเมตตา และใจบุญแก่ผู้วิจัย ไม่ว่ายามเจ็บไข้จนเกือบเอาชีวิตไม่รอดก็ห่วงใยส่งข่าวการทำวิทยานิพนธ์ให้กับที่ปรึกษาอย่างต่อเนื่องและยังส่งกำลังใจผ่านการทำบุญให้ผู้วิจัยจะขอจดจำไว้ในใจตลอดไป

ขอขอบคุณพี่น้องหลักสูตรหลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยพะเยา ทุกท่าน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกคน ที่คอยช่วยเหลือทุกเรื่องเกี่ยวกับวิทยานิพนธ์จนกระทั่งแล้วเสร็จ ความรักความเมตตาและไม่ตรีจิตที่มีให้ผู้วิจัยนั้น จะขอจารึกไว้

ในใจตลอดไป

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์วราพร พงษ์รูป, อาจารย์รัชดาพร คงเจริญ, คุณน้ำ
บรรจง แพ่งสภา, คุณอาพิมพ์ประไพ พรรณนาภพ, คุณอาพรทิพย์- คุณอาชนะใจ ผาสุนิตย์
และน้องภัณฑิลา ทองเพ็ญ ที่คอยให้ความช่วยเหลือสนับสนุนทุนทรัพย์ และกำลังใจให้แก่ ผู้วิจัย
มาเสมอ

ขอกราบขอบพระคุณพ่อบัณฑิต-แม่ประยงค์ ทองเพ็ญ ผู้ให้ชีวิตและเป็นแรงบันดาลใจ
ให้ลูก หมั่นศึกษาหาความรู้ด้วยความมุ่งมั่นบากบั่นมาตลอด ขอขอบคุณสามีอันเป็นที่รัก
คู่ทุกข์คู่ยาก นายจิตวัฒน์ จรุงแสง ที่สถิตอยู่บนสวรรค์ ผู้เป็นกำลังใจ กำลังทรัพย์และอยู่
เคียงข้างเสมอมาตั้งแต่พามาสมัครลอบที่มหาวิทยาลัยพะเยา ขอขอบคุณผู้ให้ชีวิต-ลูกบุญคุณ
จรุงแสง ที่เป็นกำลังใจให้แม่มาตลอด

ท้ายที่สุดนี้ หากคุณความดีอันใดที่จะปรากฏอยู่ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อม
คารวะแด่ “ครู-อาจารย์” ทุกท่านของผู้วิจัยที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้อบรมสั่งสอนมาตลอด
และผู้มีพระคุณที่ให้ความช่วยเหลือทุกท่าน ผู้วิจัยขอจารึกพระคุณของท่านไว้ตลอดไป

ผกาเพ็ญ จรุงแสง

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
สมมุติฐานของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย	8
กรอบแนวคิดการวิจัย	9
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมและวรรณศิลป์.....	11
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยาย.....	37
ประวัติและผลงานของกฤษณาอโศกสิน และทมยันตี.....	56
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	73
ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย.....	73
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	73

การเก็บรวบรวมข้อมูล	80
การวิเคราะห์ข้อมูล	80
บทที่ 4 กลวิธีการประกอบสร้างตัวบทนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย	82
แก่นเรื่องนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย	83
โครงเรื่องนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย	83
ตัวละครในนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย	112
บทสนทนาในนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย	151
ฉากในนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย	163
บรรยากาศในนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย	174
ลักษณะการใช้ภาษาในนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย	179
บทที่ 5 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทสังคมของนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย	200
วิถีของความเป็นเมียหลวงและเมียน้อยจากเรื่องเมียหลวงและเรื่องเมียน้อย	200
ผลลัพธ์ของการเป็นเมียหลวงและเมียน้อยจากเรื่องเมียหลวงและเรื่องเมียน้อย	274
สถานภาพการดำรงอยู่ของเมียหลวงและเมียน้อยจากเรื่องเมียหลวงและเรื่องเมียน้อย	331
บทที่ 6 บทสรุป	344
สรุปผลการวิจัย	344
อภิปรายผลการวิจัย	352
ข้อเสนอแนะ	357
บรรณานุกรม	359
ประวัติผู้วิจัย	365

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1	สรุปวิธีการเกริ่นนำเสนอกลวิธีประกอบสร้างตัวบทนวนิยายเมียหลวง- เมียน้อย..... 110
2	ตัวละคร เอก ตัวละครรอง และตัวละครเสริมเรื่องนวนิยายเมียหลวง 113
3	ตัวละครเอก ตัวละครรอง และตัวละครเสริมเรื่องนวนิยายเรื่องเมียน้อย 114
4	บทสรุปกลวิธีในการประกอบสร้างตัวบทนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย..... 345
5	บทสรุปปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทสังคมของนวนิยายเรื่องเมียหลวง- เมียน้อย..... 350

สารบัญภาพ

ภาพ

หน้า

1	กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework).....	9
2	แบบบันทึกข้อมูลโครงเรื่อง.....	74
3	แบบบันทึกข้อมูลกลวิธีการนำเสนอ.....	75
4	แบบบันทึกข้อมูลบทสนทนา.....	75
5	แบบบันทึกข้อมูลการสรรคำ/เล่นคำ.....	76
6	แบบบันทึกข้อมูลการใช้โวหาร.....	76
7	แบบบันทึกข้อมูลฉากและบรรยากาศ.....	77
8	แบบบันทึกข้อมูลการตั้งชื่อตัวละคร.....	77
9	แบบบันทึกข้อมูลการเรียกชื่อ.....	78
10	แบบบันทึกข้อมูลการใช้คำสรรพนาม.....	78

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นวนิยายเป็นงานบันเทิงคดีประเภทหนึ่ง ที่จำลองพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม ผสมผสานกับจินตนาการของผู้เขียน ข้อเท็จจริงส่วนหนึ่งที่ปรากฏในนวนิยายที่ผู้เขียนเสนอไว้ ก็คือ การสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม รวมถึงอาจใช้นวนิยายในการเสนอแนะแนวทางแก้ไข ปัญหา อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสภาพอันเลวร้ายในสังคมให้ดีขึ้นกว่าเดิมด้วย (สารทิ ขาวดี, 2546, หน้า 1) นับตั้งแต่ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา นวนิยายแนวสะท้อนสภาพความเป็นจริงทางสังคม เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง เริ่มจากนวนิยายแนวพาฝันพัฒนามาสู่นวนิยายเพื่อชีวิต และจากนวนิยาย เรืองมัย พัฒนามาสู่นวนิยายเชิงปัญญา รวมทั้งนวนิยายที่สะท้อนหรือได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้พัฒนามาสู่การมุ่งเสนอนวนิยายเพื่อนำหรือทำให้เกิด การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (ตรีศิลป์ บุญขจร, 2542, หน้า 217)

นอกจากนี้ ตรีศิลป์ บุญขจร (2542, หน้า 216) ยังได้กล่าวถึงพัฒนาการของนวนิยายไทย ที่ผู้เขียนนวนิยายมุ่งเสนอเพื่อนำหรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไว้ว่า การที่ผู้เขียน นวนิยายของไทยเสนอปัญหาโดยหยิบยกเอาเรื่องราวของผู้คนในสังคมมาแล้วนำเสนอปัญหา สังคม โดยการวิเคราะห์ปัญหาและค้นหาต้นตอของปัญหานั้น นอกจากจะสะท้อนปัญหาแล้ว ผู้เขียนยังได้ชี้แนะแนวทางที่จะนำไปสู่สภาพที่ดีกว่า แสดงถึงความตระหนักในความรับผิดชอบ ต่อสังคม จึงมุ่งเขียนนวนิยายที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อสร้างสรรค์อิทธิพลในทางที่ดีต่อผู้อ่าน อันสอดคล้องกับทัศนะของ รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2523, หน้า 22 อ้างอิงใน สารทิ ขาวดี, 2546, หน้า 1) ที่ว่า “...วรรณกรรมมิได้ทำหน้าที่เป็นกระจกเงาสะท้อนสภาพสังคมเท่านั้น แต่ได้เพิ่ม บทบาทตนเองไปเป็นโคมไฟส่องนำทางอยู่รอดของของสังคมด้วย”

นิตยสารสตรีรายสัปดาห์ ‘สกุลไทย’ ผลิตโดยบริษัทอักษรโสภณจำกัด เป็นนิตยสารที่ รู้จักกันดีในฐานะนิตยสารสำหรับผู้หญิง เริ่มจำหน่ายฉบับแรกเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2497 นิตยสารสกุลไทยมีจุดเด่น คือ มีนวนิยายที่เขียนโดยนักเขียนที่มีชื่อเสียงหลายคน เช่น กฤษณา อโศกสิน, ว วนิจฉัยกุล, ทมยันตี, โสภาค สุวรรณ, ศรีฟ้า ลดาวัลย์ รวมถึงเป็นที่ฝึกฝนของ นักเขียนหน้าใหม่ ซึ่งเพิ่งเริ่มต้นงานเขียนของตนเอง เช่น สมชาย กรุสวนสมบัติ, กนกวลี พจนปกรณ์, ชมัฏกร แสงกระจ่าง เป็นต้น นิตยสารสกุลไทยมีอายุยืนยาวมาถึง 62 ปี จึงได้ปิดตัวลง โดยวางจำหน่ายฉบับสุดท้าย เมื่อ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2559 เนื่องจากสภาพสังคม และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ค่าใช้จ่ายในการผลิตสูงขึ้นแต่ยอดขายลดลง

เมื่อ พ.ศ. 2512 เป็นสมัยที่ สุภัทร สุวดีรักษ์ ดำรงตำแหน่งบรรณาธิการสกุลไทย ได้เชิญนักเขียนสตรีมารวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่น รวมทั้งหาเรื่องสนุกมาสร้างงานที่ร้านอาหารบ้านแก้วเรือนขวัญ แถวถนนสุขุมวิท ซอย 10 จึงได้มีดำริให้ราชินีนักเขียนหญิงสองท่าน เขียนนวนิยายประชันกันแบบตอนต่อตอนระหว่างกฤษณา อโศกสิน กับ ทมยันตี โดยให้กฤษณาเขียนเรื่อง **เมียหลวง** ส่วนทมยันตีเขียนเรื่อง **เมียน้อย** พร้อมทั้งได้โฆษณาพาดหัวข่าว เพื่อเชิญชวนผู้อ่านนวนิยายว่า “ในฉบับหน้าท่านจะได้พบข่าว” “**ทมยันตี** เผชิญหน้ากับ **กฤษณา อโศกสิน**” สังเกตเห็นได้ว่า การโฆษณานวนิยายประชันยุคนั้นเหมือนกับการโฆษณานักมวยบนสังเวียน และแล้วในช่วงปี 2512-2513 ทั้ง **เมียหลวง** และ **เมียน้อย** ก็ได้ขึ้นคู่ชิงชัยบนสังเวียนวรรณกรรม เปรียบเสมือนมวยคู่กรุ่น ส่วนผู้อ่านถูกใจเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งส่งผลให้นวนิยายทั้งสองเรื่อง โด่งดังข้ามทศวรรษมาจนถึงยุคปัจจุบัน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายของคำว่า เมียน้อย (ปาก) น. หญิงที่ชายเลี้ยงดูอย่างภรรยา แต่ไม่มีศักดิ์ศรีเท่าเมียหลวง หรือไม่ได้จดทะเบียน ส่วนเมียหลวง หมายถึง น. เมียที่ยกย่องว่าเป็นใหญ่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 92) หากย้อนไปก่อนสมัยรัตนโกสินทร์ เมียน้อย คือ เมียประเภทหนึ่งที่ถูกกฎหมายให้การรับรอง ดังสรุปได้จาก (สุภาวดี มนัสปิยะเลิศ, 2548, หน้า 1-2) ที่อธิบายไว้ว่า การเป็นเมียน้อยล้วนแต่เป็นสิ่งที่ถูกต้อง ทั้งทางค่านิยมและกฎหมาย ดังปรากฏใน **มังรายศาสตร์** เรื่องการแบ่งสมบัติให้ลูกเมียน้อยเมียหลวงว่า ‘...พั่วอยู่กับเมียมีลูกหนึ่งหรือสองคนแล้วไปซื้อภรยาน้อยจากพ่อแม่ภายหลัง หากพ่อแม่ตายให้แบ่งสมบัติเป็น 5 ส่วน ให้ลูกเมียหลวง 3 ส่วน ลูกเมียน้อย 2 ส่วน ...’ ใน **กฎหมายตราสามดวง** นอกจากจะกล่าวอนุญาตให้ชายสามารถมีเมียได้หลายคนแล้วยังระบุและรับรองฐานะของเมียประเภทต่าง ๆ ด้วย แต่เมื่อประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครอง และได้ประกาศใช้กฎหมายชั่วคราวเมื่อ พ.ศ. 2478 จึงเป็นผลให้เมียน้อยถูกสังคมประณามว่า เป็นผู้หญิงเลว ไร้อย่างอาย ผิดศีลธรรม เป็นต้น

กล่าวได้ว่า สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงจากแนวคิดเดิม ซึ่งเป็นสังคมระบบชายเป็นใหญ่ ที่ยอมรับว่า การมีภรรยาหลายคนเป็นเรื่องปกติธรรมดา เมียน้อยจึงได้รับการยอมรับในสถานภาพและบทบาท แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ผู้หญิงมีสิทธิเสรีภาพ มีความเสมอภาคเท่าเทียมกับผู้ชายในฐานะพลเมืองของชาติ จึงนำไปสู่การสมรสแบบผัวเดียว เมียเดียว สถานภาพและบทบาทของเมียน้อยก็เปลี่ยนแปลงไป ดังที่ ธิติมา ดอนสมจิตร (2562, หน้า 8) กล่าวไว้ว่า เมียน้อย คือ ผู้หญิงที่ชายซึ่งมีภรรยาอยู่แล้วอุปการะเลี้ยงดู และยกย่องฉันภรรยาแล้วมอบตำแหน่งให้ในฐานะภรรยาที่ไม่สามารถเปิดเผยตัวตนต่อ

สังคมเพราะไม่ใช่ภรรยาที่ถูกต้องตามกฎหมาย และถูกสังคมกระแสหลักมองว่า เป็นปัญหาต่อสถาบันครอบครัว

ดังนั้นการประพันธ์ เพื่อการประชันกันของนวนิยาย 2 เรื่อง **เมียหลวง** และ **เมียน้อย** จากความคิดริเริ่มของบรรณาธิการนิตยสารสกุลไทยในช่วง พ.ศ. 2512-2513 ถือได้ว่าเกิดขึ้นเพื่อสะท้อนให้เห็นภาพของเมียหลวงและเมียน้อย ตามค่านิยมของสังคมไทยภายใต้กฎหมาย ผัวเดียวเมียเดียวที่ได้บัญญัติไว้ว่า ชายหรือหญิงจะทำการสมรสในขณะที่ตนมีคู่สมรสแล้วไม่ได้หากชายใดจดทะเบียนสมรสเกินหนึ่งครั้งทั้งที่ยังมิได้จดทะเบียนหย่ากับภรรยาคนแรก จะถือว่า การจดทะเบียนครั้งหลังเป็นโมฆะ ภรรยาที่จดทะเบียนสมรสครั้งหลังถือว่าเป็นภรรยานอกสมรส และจะไม่ได้รับสิทธิในการแบ่งทรัพย์สิน ส่วนบุตรจะเป็นผู้มีสิทธิในทรัพย์สินของบิดาก็ต่อเมื่อ บิดาได้จดทะเบียนรับรองว่าบุตรอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ผลจากการตรากฎหมายดังกล่าว มีผลทำให้ผู้หญิงที่เป็นเมียน้อยกลายเป็นผู้ละเมิดต่อกฎหมาย กฎหมายไม่ยอมรับ และนอกจากนี้ ยังถูกมองว่าเป็นผู้หญิงไม่ดีที่กระทำผิดศีลธรรม (จิตติมา ดอนสมจิตร, 2562, หน้า 2)

นวนิยายรวมสมัยเรื่อง **เมียหลวง** ซึ่งประพันธ์โดย กฤษณา อโศกสิน เป็นเรื่องราวชีวิต การครองคู่ระหว่าง ดร.วิกันดา พันธภากร และ ดร.อนิรุทธิ์ ศัลวิทย์ ที่มีความรู้ รูปลักษณะ ฐานะและตำแหน่งหน้าที่การงาน เพียบพร้อม เหมาะสมกันราวกับกิ่งทองใบหยก แต่อันิจจา ชีวิตครอบครัวที่มีความสุขในเบื้องต้นกลับจบลงด้วยการหย่าร้างกัน ด้วยความไม่รู้จักพอ ในโลกีย์วิสัยของชายผู้เป็นสามี ดังที่ กฤษณา ได้ร้อยเรียงไว้ในเบื้องต้นว่า

“...ผู้ที่บรรยายถึงชีวิตตนด้วยความซอกซำ ซมขึ้นที่สุดจะมีผู้ใดเปรียบได้มีนามว่า ดร.วิกันดา พันธภากร” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 7)

และได้ขยายความต่อมาว่า

“...เสมือนกำลังเล่นนิทานให้เด็ก ๆ ฟังโดยเริ่มต้นว่า ในกาลครั้งหนึ่ง...น้ำตาร่วงพรู พร้อมกับเรื่องราวในอดีตแสนสวยสดที่ลวงลับไป ลับไป ยิ่งกว่าอาทิตยอัสดง เพราะอัสดงของดวงอาทิตย์ยังมีวันแปรเป็นอรุณทัยที่บริสุทธิ์แจ่มจ้าเพียงแต่ผู้คอย อดทนคอย แต่สำหรับฉันสิ ชีวิตแสนหวานลวงลับไป เหมือนดวงมณีหล่นลงสู่มหาสมุทร ถูกกลืนไปสิ้นในกาลเวลาด้วย การเผาไหม้ของโลกีย์ ด้วยอารมณ์ผันผวนของสัตว์โลก ที่เรียกว่ามนุษย์”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 8)

ส่วนนวนิยายร่วมสมัยเรื่อง **เมียน้อย** ซึ่งประพันธ์ โดย ทมยันตี เป็นเรื่องราวของชลา เด็กหญิงจากชนบทที่ต้องตกเป็นเมียน้อยของเสียเจ้าเล่ห์ก่อนจะมีโอกาสใช้คำว่านางสาว แต่ภายหลังกลับมีชีวิตที่ผู้หญิงทุกคนปรารถนา คือ การเป็นเมียเดียวของชายที่พร้อมด้วยหน้าที่การงาน ความรู้ มีความรับผิดชอบ รวมทั้งการให้คำมั่นสัญญาที่ชลามีความภูมิใจมาก

“...ผมไม่รู้จะทำยังไงให้คุณรู้สึกว่าคุณรักคุณ...อย่างรักผู้หญิงที่จะมาเป็นทั้งเมีย ทั้งแม่ของลูก รักอย่างคิดว่าจะอยู่ด้วยกันจนตายจากกัน” (ทมยันตี, 2552, หน้า 796)

สภาพของเมียน้อยที่ทมยันตีได้บรรยายไว้ในนวนิยายนั้นมีหลากหลายด้าน ซึ่งทมยันตีได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายแถมขอความเห็นใจว่า

“...ฉันนำเรื่องนี้มาตีแผ่ ไม่ใช่เพื่อให้ใครเห็นว่า **ใครมันจะดีไปกว่าใคร** แต่ฉันนำมาเพื่อบอกแต่เพียงว่า ‘อย่าหลงโทษเรานักเลย **เราเป็นเพียงผู้หญิงเล็ก ๆ ที่ถูกสังคมประทัตตราให้เป็น ผู้หญิงอีกประเภทหนึ่งเท่านั้นเอง**’” (ทมยันตี, 2552, หน้า 90)

นอกจากนี้ทมยันตียังสรุปให้เห็นปรัชญาชีวิตว่า

“...สภาพของ **เมียน้อย** ที่ผ่านมาสอนให้ฉันรู้ว่า ความเจ็บซ้ำซ้อนขึ้นที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของมนุษย์มิได้มาจากสิ่งอื่นนอกจากมนุษย์ด้วยกัน มนุษย์...ชอบคิดว่าตนเองวินิจฉัยคนอื่นถูกต้องเสมอ และเมื่อใครทำผิดข้อวินิจฉัยนั้น ก็ถือเป็นความเลวร้ายที่จะอภัยมิได้” (ทมยันตี, 2552, หน้า 802)

จากที่กล่าวมาเห็นได้ว่า นวนิยายร่วมสมัยเชิงประชันทั้ง 2 เรื่องนี้ ผู้แต่งได้สะท้อนให้เห็นชีวิตของผู้หญิงที่มีสถานภาพในการเป็นภรรยาของผู้ชายที่แตกต่างตรงข้ามกัน เมียหลวงเป็นภรรยาที่ได้รับการยอมรับทั้งจากกฎหมายและบรรทัดฐานของสังคม ส่วนเมียน้อยเป็นภรรยาที่ไม่ได้รับการยอมรับทั้งจากกฎหมายและบรรทัดฐานของสังคม ทำให้ผู้วิจัยเกิดคำถามว่านวนิยายซึ่งเกิดจากฝีมือการประพันธ์ของนักเขียนสตรีร่วมสมัย ซึ่งเป็นราชินีนักเขียนทั้งสองท่านนั้นมีอัตลักษณ์ในการเขียนเชิงประชันกันอย่างไร รวมถึงมีกลวิธีการประกอบสร้างตัวบทและมีแนวคิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทสังคมอย่างไร และในภาพรวมผลงานการประพันธ์ของทั้งสองท่านต่างได้รับการชื่นชมว่า เป็นงานเขียนที่เกาะเกาะเปลือกสังคมได้อย่างละเอียด ดังนั้นการสร้างสรรคสุนทรียภาพทางวรรณศิลป์ในนวนิยายสองเรื่องนี้มีลักษณะอย่างไร การศึกษาในประเด็นทั้งหมดที่กล่าวมาจะทำให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกลวิธีการนำเสนอวรรณศิลป์เพื่อการประชันของนักประพันธ์เอกสตรีร่วมสมัยระหว่าง กฤษณา อโศกสิน และ ทมยันตี ตลอดจนเห็นความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ของนักเขียนสตรีทั้งสองท่านด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาเรื่อง **กฤษณา อโศกสิน-ทมยันตี: อัตลักษณ์การประพันธ์นวนิยายร่วมสมัยเชิงประชันเรื่อง “เมียหลวง-เมียน้อย”** เพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ดังกล่าวแล้วในข้างต้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลวิธีการประกอบสร้างตัวบทของนวนิยายเรื่อง **เมืงหลวง-เมืงน้อย**
2. เพื่อศึกษาการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทสังคมของนวนิยายเรื่อง **เมืงหลวง-เมืงน้อย**

สมมุติฐานของการวิจัย

1. นวนิยายร่วมสมัยเชิงประชันเรื่อง **เมืงหลวง** ของ กฤษณา อโศกสิน และ **เมืงน้อย** ของ ทมยันตี มีวิธีการประกอบสร้างตัวบทและลักษณะวรรณกรรมที่แสดงถึงความเป็นลักษณะเฉพาะตัวของผู้แต่งได้
2. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบททางสังคมมีนัยสำคัญที่ส่งผลต่อองค์ประกอบของเรื่องอันทำให้สามารถกำหนดทิศทางของนวนิยายร่วมสมัยเชิงประชันเรื่อง **เมืงหลวง** และ **เมืงน้อย** ได้

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาเรื่อง **กฤษณา อโศกสิน-ทมยันตี: อัตลักษณ์การประพันธ์นวนิยายร่วมสมัยเชิงประชันเรื่อง “เมืงหลวง-เมืงน้อย”** ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1.1 นวนิยายเรื่อง **เมืงหลวง** ประพันธ์โดยกฤษณา อโศกสิน ซึ่งกำเนิดขึ้นครั้งแรกในนิตยสารสกุลไทยรายสัปดาห์ พ.ศ. 2512 จากนั้นมีสำนักพิมพ์นำมาตีพิมพ์รวมเล่มเป็นนวนิยายจัดจำหน่ายเผยแพร่ในวงกว้าง สำหรับฉบับที่นำมาใช้ในการศึกษาคครั้งนี้เป็นเล่มที่สำนักพิมพ์เพื่อนดี ตีพิมพ์ครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2555 เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายกปกติ จำนวน 672 หน้า แบ่งเนื้อหาออกเป็น 98 บท

1.2 นวนิยายเรื่อง **เมืงน้อย** ประพันธ์โดย ทมยันตี ซึ่งกำเนิดขึ้นครั้งแรกในนิตยสารสกุลไทยรายสัปดาห์ พ.ศ. 2512 จากนั้นมีสำนักพิมพ์นำมาตีพิมพ์รวมเล่มเป็นเล่มนวนิยายจัดจำหน่ายเผยแพร่ในวงกว้าง สำหรับฉบับที่นำมาใช้ในการศึกษาคครั้งนี้เป็นเล่มที่สำนักพิมพ์บ้านวรรณกรรม ตีพิมพ์ครั้งที่ 7 เมื่อ พ.ศ. 2552 เป็นหนังสือขนาด 16 หน้ายกเล็ก แบ่งเป็น 2 เล่ม เล่มที่ 1 เริ่มจาก หน้า 1-413 และมีเนื้อหาตั้งแต่ตอนที่ 1-26 เล่มที่ 2 เริ่มจากหน้า 414-802 มีเนื้อหาตั้งแต่ตอนที่ 27-48 (อวสาน)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นเนื้อหาในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย

2.1 แนวคิดความรู้ในตัวบทเป็นแนวคิดที่ให้ความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นเมื่อได้อ่านตัวบท เนื้อหาสาระของตัวบทอันประกอบด้วยสาระหลักและสาระรอง รูปแบบของตัวบทที่เป็นรูปแบบการประพันธ์และรูปแบบการเสนอเนื้อหาและการใช้ภาษาโดยการนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ศึกษาตัวบท คือ นวนิยายเรื่อง **เมียหลวงและเมียน้อย** แนวคิดดังกล่าวนี้ประกอบด้วย

2.1.1 แนวคิดองค์ประกอบของนวนิยาย แนวคิดการอ่านและพิจารณาประเมินค่านิยายของ สายทิพย์ นุกุณกิจ (2543, หน้า 182-196) ในประเด็นแก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก และบรรยากาศ

2.1.2 แนวคิดวรรณคดีวิจารณ์แนวสุนทรียศาสตร์ ของ จิตรลดา สุวัตติกุล (2554, หน้า 213-235) ในประเด็นสุนทรียภาพในคำ สุนทรียภาพในความ และสุนทรียภาพในรูปแบบ

2.1.3 แนวคิดการศึกษาวรรณคดีแนววรรณศิลป์ ของ เสฐียรโกเศศ (2546, หน้า 49-112) เฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลตัวบทที่ใช้ในการวิจัย เช่น อารมณ์สะท้อนใจ การแสดงออก และองค์ประกอบ

2.1.4 แนวคิดของ วรวรรณ์ ศรียาภัย (2562, หน้า 5-21) ได้แก่ เนื้อหาสาระของตัวบท รูปแบบของตัวบท และการใช้ภาษา

2.2 แนวคิดความรู้นอกตัวบท เป็นแนวคิดที่ให้ความรู้ความเข้าใจในปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบททางสังคมวัฒนธรรม ประกอบด้วย

2.2.1 แนวคิดวรรณคดีกับชีวิต และสังคมของ ดวงมน จิตรจำนงค์ (2556, หน้า 107-143) ว่าด้วยวรรณคดีกับชีวิตและความจริงในชีวิตและวรรณคดีกับสังคม

2.2.2 แนวคิดกลไกของสังคมของ พัทยา สายหนู (2536, หน้า 31-45) เฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับตัวบทที่ใช้ในการวิจัย เช่น มนุษย์กับสังคม กลไกของระเบียบสังคม ตำแหน่งและหน้าที่ทางสังคม ปัญหาเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทของบุคคล และปัญหาสังคม

2.2.3 แนวคิดการวิเคราะห์วิจารณ์วรรณกรรมของ วรวรรณ์ ศรียาภัย (2562, หน้า 5-15) ว่าด้วยแนวคิดศีลธรรม และคติคำสอน แนวคิดติมาร์กซิสต์ แนวคิดจิตวิเคราะห์ ตลอดจนแนวคิดประวัติศาสตร์ และชีวประวัติ

2.2.4 แนวคิดวรรณคดีวิจารณ์แนวสังคมศาสตร์ของ ยรรณพ บุญสนิท (2554, หน้า 139-159)

2.2.5 แนวคิดของ สกอลลอน สกอลลอน และโจนส์ (2012 อ้างอิงใน จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2557, หน้า 56-57) มีส่วนประกอบ ได้แก่ ฉาก น้ำเสียง หรือโทนเสียง ผู้ร่วมสื่อสาร รูปแบบของสาร การต่อเนื่องของเหตุการณ์ รูปแบบของการปรากฏร่วม และการแสดงตัว

จากแนวคิดทั้งหมดที่กล่าวมา ผู้วิจัยได้สรุปเป็นเนื้อหาของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่

1. การประกอบสร้างตัวบท ประกอบด้วย 1) แก่นเรื่อง 2) โครงเรื่อง 3) ตัวละคร และบทสนทนา 4) การสรรคำ/เล่นคำ 5) การใช้โวหาร

2. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทสังคม ประกอบด้วย 1) เนื้อหาสะท้อนสังคม 2) ลักษณะการใช้ภาษาที่สัมพันธ์กับสังคม

3. ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตด้านเวลา 2 ลักษณะ คือ เวลาของข้อมูล และเวลาของการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

3.1 เวลาของข้อมูล ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย คือ ข้อมูลตัวบทนวนิยาย 2 เรื่อง คือ **เมียหลวง** ของ กฤษณา อโศกสิน และ **เมียน้อย** ของ ทมยันตี นวนิยาย 2 เรื่องนี้เริ่มประพันธ์และเผยแพร่ในช่วงเวลาเดียวกัน คือ พ.ศ. 2512 โดยตีพิมพ์เผยแพร่เป็นตอน ๆ ในนิตยสารกุลไทยรายสัปดาห์ เมื่อตีพิมพ์ในวารสารจนจบเรื่องแล้ว จากนั้นสำนักพิมพ์ก็นำมารวมเล่มเผยแพร่อยู่ในช่วงเวลาเดียวกัน และเผยแพร่เรื่อยมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ระยะเวลาที่ข้อมูลตัวบทนวนิยาย 2 เรื่องนี้เผยแพร่ คือ พ.ศ. 2512-2563 รวมเวลาได้ 51 ปี

3.2 เวลาของการวิจัย ผู้วิจัยเริ่มศึกษาข้อมูลตัวบทนวนิยายที่จะใช้ในการวิจัยตั้งแต่ภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2561 ตามปฏิทินการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา และคาดว่าจะวิจัยแล้วเสร็จในภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2564 ตามปฏิทินการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา รวมระยะเวลาในการวิจัยประมาณ 4 ปี 6 เดือน

นิยามศัพท์เฉพาะ

กฤษณา อโศกสิน นามปากกาของสุกัญญา ชลศึกษ์ ศิลปินแห่งชาติสาขาวรรณศิลป์ ปี 2531

ทมยันตี (ทะมะยันตี) นามปากกาของคุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์ ศิลปินแห่งชาติสาขาวรรณศิลป์ ปี 2555

อัตลักษณ์การประพันธ์ หมายถึง กลวิธีการประกอบสร้างด้วยวรรณกรรมนวนิยายที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวของผู้ประพันธ์

นวนิยายร่วมสมัยเชิงประชัน หมายถึง นวนิยายที่ประพันธ์ขึ้นในช่วงเวลาเดียวกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแข่งขันกันในนิตยสารสกุลไทยรายสัปดาห์

การประกอบสร้างตัวบท หมายถึง การประกอบสร้างความหมายผ่านภาษา ได้แก่ แก่นเรื่อง โครงเรื่อง เนื้อเรื่อง ตัวละคร บทสนทนาการสรรคำ/เล่นคำ ไวยากรณ์

การปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับสังคม หมายถึง การประกอบสร้างความหมายผ่านบริบททางสังคม ได้แก่ ฉาก บรรยากาศ การตั้งชื่อ การเรียกชื่อ และการใช้คำสรรพนาม

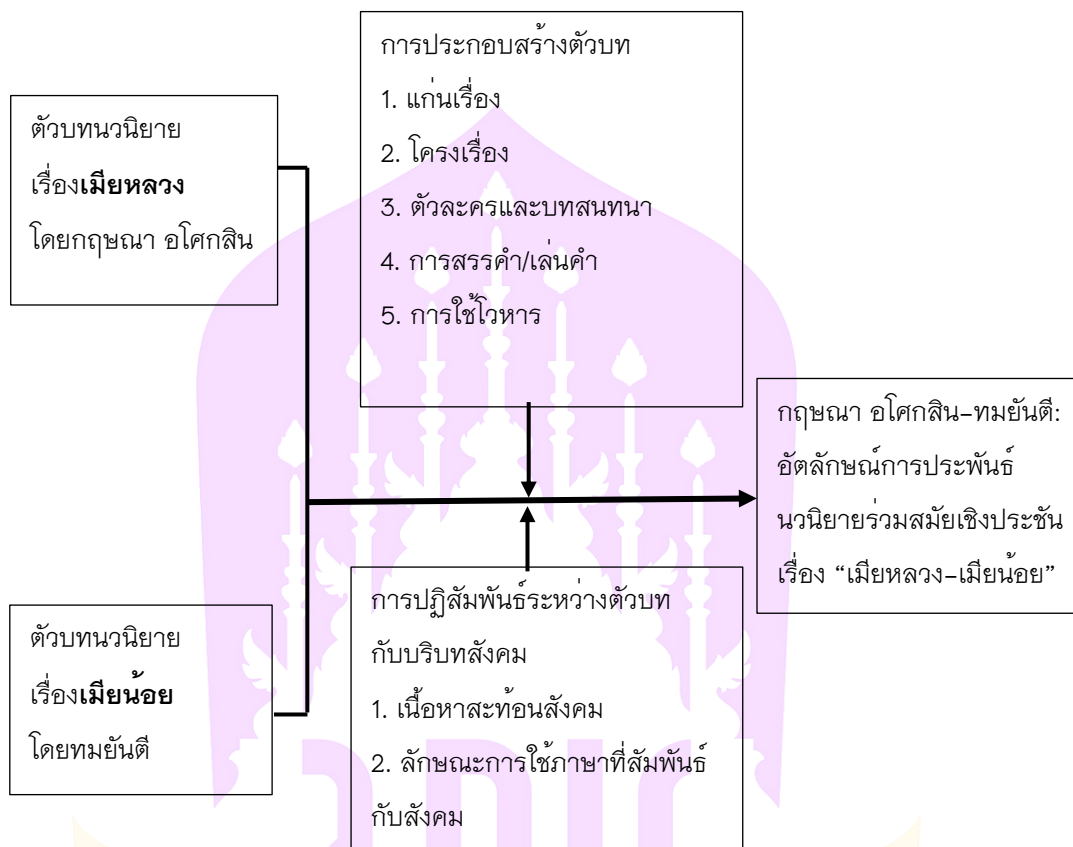
เมียหลวง หมายถึง (1) น.ภรรยา หญิงที่เป็นคู่ครองของชาย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 920) และ 2) ชื่อของวรรณกรรมนวนิยายที่แต่งโดยกฤษณา อโศกสิน

เมียน้อย หมายถึง (1) หญิงที่ชายเลี้ยงดูอย่างภรรยาแต่ไม่มีศักดิ์ศรีเท่าเมียหลวงหรือไม่ได้จดทะเบียน ฯลฯ และ 2) ชื่อของวรรณกรรมนวนิยายที่แต่งโดยทมยันตี

ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย

1. ทำให้ทราบลักษณะร่วมและลักษณะเฉพาะของกลวิธีการประกอบสร้างตัวบทนวนิยายเรื่อง **เมียหลวง** ของ กฤษณา อโศกสิน และนวนิยายเรื่อง **เมียน้อย** ของ ทมยันตี
2. ทำให้ทราบลักษณะร่วมและลักษณะเฉพาะของแนวคิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทบทนวนิยายเรื่อง **เมียหลวง** ของ กฤษณา อโศกสิน และนวนิยายเรื่อง **เมียน้อย** ของ ทมยันตีกับสังคม
3. ทำให้ทราบศิลปะการประพันธ์บันเทิงคดีประเภทนวนิยายของนักประพันธ์อาชีพที่ได้รับการยอมรับยกย่องเป็นศิลปินแห่งชาติสาขาวรรณศิลป์
4. ได้เห็นแบบอย่างการคิดและประดิษฐ์สร้างสรรค์วรรณกรรมบันเทิงคดีประเภทนวนิยายที่ดีเด่นและมีคุณค่า
5. ได้ทราบทัศนคติของนักประพันธ์ที่มีประสบการณ์ชีวิตสูง ซึ่งได้ให้แนวทางแก้ปัญหาชีวิตให้กับตัวละครในเรื่องอย่างเหมาะสม มีเหตุผล อันจะนำมาเป็นกรณีศึกษาและปรับประยุกต์ได้จริงในการดำเนินชีวิต

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องกฤษณา อโศกสิน-ทมยันตี: อัตลักษณ์การประพันธ์นวนิยาย
ร่วมสมัยเชิงประชันเรื่อง “เมียหลวง-เมียน้อย” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัย
ที่เกี่ยวข้อง แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมและวรรณศิลป์
 - 1.1 มโนทัศน์เกี่ยวกับวรรณกรรม
 - 1.1.1 ความหมายของวรรณกรรม
 - 1.1.2 องค์ประกอบของวรรณกรรม
 - 1.2 มโนทัศน์เกี่ยวกับวรรณศิลป์
 - 1.2.1 ความหมายของวรรณศิลป์
 - 1.2.2 องค์ประกอบของวรรณศิลป์
 - 1.2.3 ลักษณะของภาษาวรรณศิลป์
 - 1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมและวรรณศิลป์
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยาย
 - 2.1 มโนทัศน์เกี่ยวกับนวนิยาย
 - 2.1.1 นิยามของนวนิยาย
 - 2.1.2 ประวัติความเป็นมาของนวนิยาย
 - 2.1.3 ประวัติความเป็นมาของนวนิยายไทย
 - 2.1.4 ประเภทของนวนิยาย
 - 2.1.5 องค์ประกอบของนวนิยาย
 - 2.1.6 คุณค่าของนวนิยาย
 - 2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยาย
3. ประวัติและผลงานของกฤษณา อโศกสิน และทมยันตี
 - 3.1 ประวัติและผลงานของกฤษณา อโศกสิน
 - 3.1.1 ประวัติของกฤษณา อโศกสิน
 - 3.1.2 ผลงานการประพันธ์ของกฤษณา อโศกสิน
 - 3.1.3 ปรัชญ์นวนิยายเรื่อง เมียหลวง
 - 3.1.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 ประวัติและผลงานของทมยันตี

3.2.1 ประวัติของทมยันตี

3.2.2 ผลงานการประพันธ์ของทมยันตี

3.2.3 ทัศนคติต่อนิยายเรื่องเมียน้อย

3.2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมและวรรณศิลป์

1. มโนทัศน์เกี่ยวกับวรรณกรรม

มโนทัศน์เกี่ยวกับวรรณกรรมเป็นชุดความรู้ที่เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์นวนิยายร่วมสมัยเชิงประจักษ์ของนักประพันธ์เอกสตรีร่วมสมัย กฤษณา อโศกสิน และ ทมยันตี ประกอบด้วยสาระสำคัญ ดังนี้

1.1 ความหมายของวรรณกรรม คำว่า วรรณกรรม ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า ‘Literature’ ใช้เป็นครั้งแรกในพระราชบัญญัติคุ้มครองศิลปะและวรรณกรรม พ.ศ. 2475 ซึ่งมีความหมายหลากหลาย คือ

พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า วรรณกรรมมีความหมายกว้าง ๆ ว่า “งานหนังสือ มาจากคำสันสกฤตว่า ‘วรรณ’ หมายถึง ตัวหนังสือ (Letter) เสียง (Sound) และถ้อยคำ ส่วน ‘กรรม’ หมายถึง ผลงาน ดังนั้นความหมายของวรรณกรรมจึงแปลตามตัวได้ว่า งานหนังสือ เสียง หรือถ้อยคำ (ราชบัณฑิตยสถาน 2545, หน้า 241) ส่วนพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ว่า น. งานหนังสือ งานประพันธ์ บทประพันธ์ทุกชนิด ทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง เช่น วรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ วรรณกรรมของ เสฐียรโกเศศ วรรณกรรมฝรั่งเศส วรรณกรรมประเภทสื่อสารมวลชน (ราชบัณฑิตยสถาน 2556, หน้า 1100)

พระยาอนุมานราชธน (เสฐียรโกเศศ, 2546 หน้า 4) อธิบายเพิ่มเติมว่า วรรณกรรม หมายถึง “หนังสือที่แต่งขึ้นและเขียนตีพิมพ์เป็นเรื่องแล้ว ย่อมเรียกได้ว่าวรรณคดี แต่หนังสือที่วรรณคดีสโมสรยกย่องสมควรได้รับประโยชน์ คือ หนังสือที่มีลักษณะตามที่กำหนดเงื่อนไขไว้ในพระราชกฤษฎีกานั้น ส่วนหนังสืออื่น ๆ ซึ่งไม่เข้าอยู่ในข่ายแห่งข้อความในพระราชกฤษฎีกา ก็ต้องถือว่าเป็นวรรณคดีด้วยเหมือนกัน” ความหมายของคำว่า วรรณคดี และวรรณกรรมจึงอาจจำแนกได้เป็นความหมายในแง่ลักษณะและจุดมุ่งหมายในการสร้างสรรค์

หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2539, หน้า 155) ได้อธิบายว่า วรรณกรรม งานเขียน งานประพันธ์ทั้ง 3 คำ นี้เรามักใช้แทนกันได้ภาษาไทย แต่ถ้าพิจารณากัน

ให้ละเอียดขึ้น จะเป็นได้ว่า งานเขียนมีความหมายแคบกว่าคำอีกสองคำ หรือหมายถึงงานที่ได้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น งานประพันธ์อาจเป็นรจนา เป็นวาทะสำหรับว่าปากเปล่า หรืองานเขียนเป็นตัวอักษรก็ได้ คำว่า วรรณกรรมกับวรรณคดี นักวิชาการบางคนใช้แทนกันได้ ไม่แยกความหมายกัน แต่บางคนก็แยกใช้คำ วรรณคดี หมายถึง วรรณกรรมที่ได้รับการยกย่องแน่ชัดแล้ว และปัจจุบันนี้คำว่า วรรณกรรม ใช้หมายถึง งานประพันธ์ ที่ใช้วาจาเล่าบอกร้องเป็นเพลง โดยไม่ได้เขียนลงเป็นตัวอักษรเลยก็มี ในที่นี้จะใช้คำว่า วรรณกรรม ในความหมายกว้างที่สุด ครอบคลุมถึงงานเขียน งานประพันธ์ ที่ได้รับความยกย่องไปจนถึง เรื่องเล่า และบทร้องที่ยังมิได้เขียนเป็นตัวอักษรด้วย

หม่อมหลวงตุ้ย ชุมสาย (2516, หน้า 15-17) ได้ให้ความหมายของคำว่า วรรณกรรม ว่าเป็นบทประพันธ์เชิงศิลปะที่มีลักษณะเฉพาะ คือ เป็นภาษาที่มีอารมณ์ความรู้สึก มีจังหวะจะแล้ง ประกอบด้วยถ้อยคำที่ไพเราะดูดีมี ลักษณะจะเป็นวรรณคดีบริสุทธิ์ แต่ถ้าแทรกใจความแยบยลเชิงสั่งสอนไว้ด้วย จะเรียกว่า วรรณคดีประยุกต์ อย่างไรก็ตาม วรรณคดีควรมีลักษณะเชิงสร้างสรรค์จากจินตนาการ คือ ไม่เป็นสัจจะ (Truth) อย่างสิ้นเชิง แต่อาจจะเป็นจริงได้ตามสภาพธรรมชาติ หรือที่เรียกว่า สมจริง (Realistic) และมีสภาพการณ์สื่อสารได้ หมายถึง ผู้อ่านจะต้องเข้าใจและติดตามบทประพันธ์นั้นได้ทั้งในทางข้อเท็จจริงและทางอารมณ์ โดยการประกอบแต่งสารขึ้นด้วยวาจาหรือสัญลักษณ์ของวาจา เพื่อให้สามารถสื่อความคิดและความสะท้อนอารมณ์ จากผู้แต่งไปยังผู้ฟังหรือผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

กุหลาบ มลลิกะมาส (2517, หน้า 5) ได้อธิบายว่า วรรณกรรม นั้นหมายถึงงานเขียนทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใด หรือเพื่อความมุ่งหมายอย่างใด เช่นคำอธิบายวิธีการใช้กล้องถ่ายรูป การใช้เตารีดไฟฟ้า หม้อหุงข้าวไฟฟ้า เสื้อเชิ้ต รวมทั้งใบปลิว หนังสือพิมพ์ นวนิยาย วรรณกรรมจึงมีความหมายกว้างที่สุด และวรรณกรรมที่แต่งดีได้รับยกย่องจากคนทั่วไป จึงเรียกว่า วรรณคดี โดยมีคุณสมบัติที่ทำให้วรรณกรรม และวรรณคดีต่างกัน คือ วรรณศิลป์

จากการให้ความหมายของวรรณกรรมของนักวิชาการข้างต้น สรุปได้ว่า วรรณกรรม หมายถึง งานหนังสือ ทั้งร้อยแก้ว และร้อยกรอง ที่เขียนขึ้นเป็นบันเทิงคดี และสารคดี ประกอบการแต่งสารขึ้นด้วยวาจา หรือสัญลักษณ์ของวาจา เพื่อให้สามารถสื่ออารมณ์ความคิดและความสะท้อนอารมณ์จากผู้ประพันธ์ไปยังผู้ฟังหรือผู้อ่านได้เป็นอย่างดี คำว่า วรรณกรรม ใช้แทนกันได้กับวรรณคดีไม่แยกความหมายกัน รวมไปถึงเรื่องเล่าและบทร้องที่ไม่ได้เขียนเป็นตัวอักษรด้วย โดยไม่จำกัดว่าเป็นประเภทใด ไม่คำนึงว่ามีคุณค่ามากหรือน้อย แต่เป็นงานสร้างสรรค์ที่ดีได้ หรือไม่ขึ้นอยู่กับความประณีตในการใช้ถ้อยคำ ใช้ภาษาที่กลั่นกรองแล้วถ่ายทอดไปยังผู้อ่านผ่านงานเขียนนี้

1.2 องค์ประกอบของวรรณกรรม ในการสร้างสรรค์วรรณกรรมผู้เขียนจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของเรื่องว่ามีอะไรบ้าง เนื่องจากเป็นเรื่องที่สร้างขึ้นจากจินตนาการโดยมุ่งให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน องค์ประกอบต่าง ๆ จึงมีส่วนในการสร้างความสมดุลให้จุดเด่นและรายละเอียดปลีกย่อยประสานกันอย่างสมบูรณ์

นภลัย สุวรรณธาดา (2526, หน้า4) กล่าวว่า องค์ประกอบสำคัญของวรรณกรรม สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วน คือ รูปแบบ ได้แก่ ร้อยแก้ว ร้อยกรอง และรูปแบบอื่น เช่น บทกวี วรรณรูป หรือบทกวีรูปธรรม รวมไปถึงกลอนกลบทต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนภาษา ได้แก่ คำ ประโยค และความหมาย กลวิธีและท่วงทำนองในการเขียน และเนื้อหา มีรายละเอียด คือ เนื้อเรื่อง ตัวละคร ฉาก เวลา และทรรศนะของผู้แต่ง

สายทิพย์ นุกูลกิจ (2534, หน้า117) กล่าวถึงองค์ประกอบในการศึกษาเรื่องบันเทิงคดี ว่ามีส่วนประกอบที่สำคัญที่ควรกล่าวถึง 6 ประการ คือ 1) สารัตถะ หรือแก่นเรื่อง 2) โครงเรื่อง 3) ตัวละคร 4) บทสนทนา 5) ฉาก 6) บรรยายภาค มีรายละเอียดที่สำคัญดังนี้

1.2.1 สารัตถะหรือแก่นเรื่อง (Theme) คือ แนวคิดหรือสาระสำคัญของเรื่อง ไม่ใช่เนื้อเรื่องหรือโครงเรื่อง แต่เนื้อเรื่องและโครงเรื่องจะช่วยให้ผู้อ่านค้นพบแก่นเรื่องได้เมื่ออ่านจบ แต่เรื่องบันเทิงคดีมักจะมีสารัตถะของเรื่องก็ต่อเมื่อผู้แต่งมีจุดมุ่งหมายให้ผู้อ่านได้เข้าใจชีวิตเพิ่มขึ้น จากการได้รับความเพลิดเพลินอย่างเดียวนั้น เรื่องบันเทิงคดีจึงไม่จำเป็นต้องมีสารัตถะทุกเรื่องไป

รีนฤทัย สัจจพันธุ์ (2556, หน้า 29) ได้อธิบายคำว่าแก่นเรื่อง คือ สารัตถะหรือหัวใจของเรื่อง เป็นเจตจำนง และข้อคิดที่ผู้เขียนต้องการเสนอให้ผู้อ่านทราบ แก่นเรื่องของนวนิยายเรื่องหนึ่งอาจมีหลายประการ โดยมากแก่นเรื่องมักแสดงถึงความเป็นธรรมดาของธรรมชาติอย่างใดอย่างหนึ่งของมนุษย์ เมื่อพิจารณาจากเหตุการณ์ พฤติกรรม และลักษณะของตัวละครในเรื่อง จะทำให้เราสรุปแนวคิดนั้น ๆ ออกมาได้ อย่างเช่น เรื่องละครแห่งชีวิต นวนิยายของหม่อมเจ้าอากาศดำเกิง รพีพัฒน์ มีแก่นเรื่องสำคัญ ที่ผู้เขียนต้องการจะชี้ให้เห็นว่าชีวิตนั้นคือละคร คือ ไม่มีอะไรแน่นอน ทุกคนแสดงบทบาทของตนไปตามครรลองของชีวิต จะมุ่งหวังให้เป็นเช่นนั้นเช่นนี้จริงจังนักไม่ได้ ไม่ใช่ทุกคนต้องประสบความสำเร็จในชีวิตตามที่ตั้งใจไว้เสมอไป หากใครปลงได้ ยอมรับได้อย่างวิสุต ศุภลักษณ์ จึงจะเรียกว่าชนะใจตนเอง

ในส่วนนี้ ธวัช ปุณโณทก (2527, หน้า 72) ได้อธิบายคำว่าแก่นเรื่องไว้ว่า แก่นเรื่อง คือ แนวคิดรวบยอดหรือสาระสำคัญที่นักเขียนบรรจงสร้างขึ้นมา เพื่อเป็นสื่อความหมายของเรื่องที่นักเขียนต้องการจะสื่อ แก่นเรื่องไม่ใช่เนื้อเรื่อง หรือโครงเรื่อง แต่เนื้อเรื่องและโครงเรื่องจะช่วยให้ผู้อ่านสามารถค้นพบแก่นเรื่องได้เมื่ออ่านจบ

ศิวภานท์ ปทุมสูติ (2525, หน้า 52) ได้อธิบายว่า แก่นเรื่อง คือ หัวใจสำคัญของเรื่อง พิจารณาเพื่อให้รู้และเข้าใจเป็นแนวทางเบื้องต้นว่าเรื่องนั้นมีแก่นสาระอย่างไร หรือเน้นการนำเสนอปรัชญาความคิดใดเป็นประการสำคัญ เพื่อที่ผู้อ่านจะได้อิงอาศัยหรือเชื่อมโยงพิจารณาองค์ประกอบส่วนอื่น ๆ ของเรื่องได้สะดวกและสอดคล้องคล้อยกันยิ่งขึ้น

สุตารัตน์ เสรีวัฒน์ (2522, หน้า 13) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าแก่นเรื่องนั้นมี 4 ประเภท คือ แก่นเรื่องแสดงพรรณนา แก่นเรื่องแสดงอารมณ์ แก่นเรื่องแสดงพฤติกรรม และแก่นเรื่องแสดงภาพและเหตุการณ์

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2522, หน้า 126) ยังได้สังเกตว่า เรื่องสมมุติบางเรื่องมุ่งให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว อาจไม่มีสาระสำคัญ แต่ถ้าเรื่องใดมีก็จะสอดคล้องกับรายละเอียดของเรื่องนั้น

สรุปได้ว่า “แก่นเรื่อง” หรือ “แนวคิดของเรื่อง” คือ เป้าหมายและความสำคัญของเรื่องหรือวัตถุประสงค์ของเรื่อง สาระหรือหัวใจของเรื่องเป็นเจตจำนงและข้อคิด ที่ผู้เขียนต้องการเสนอให้ผู้อ่านทราบว่าเรื่องนั้นมีแก่นสาระอย่างไรหรือเน้นการนำเสนอปรัชญาความคิดใดเป็นประการสำคัญ เพื่อที่ผู้อ่านจะได้อิงอาศัยหรือเชื่อมโยงพิจารณาองค์ประกอบส่วนอื่น ๆ ของเรื่องได้สะดวกและสอดคล้องคล้อยกันยิ่งขึ้น มีบทบาท บุคลิก แสดงกิริยา และปฏิกิริยาได้เช่นเดียวกับบุคคลจริง ๆ และเหมาะสมกับลักษณะนิสัย และพื้นฐานของตัวละครที่ผู้เขียนวางเอาไว้

1.2.2 โครงเรื่อง (Plot) คือ เหตุการณ์ชุดหนึ่งที่เกิดขึ้นต่อเนื่อง เป็นเหตุเป็นผลต่อกัน เช่น โครงเรื่อง กล่าวถึง “หญิงชราคนหนึ่งต้องตรอมใจตายเพราะความเศร้าโศก เสียใจถึงบุตรชายคนเดียวของนาง ที่ประพฤติชั่วจนต้องโทษประหารชีวิต” โครงเรื่องนี้มีเหตุการณ์ 3 เหตุการณ์ เกิดขึ้นต่อเนื่องเป็นเหตุเป็นผลกัน เหตุการณ์แรก คือ กล่าวถึงบุตรชายคนเดียวของหญิงประพฤติชั่ว จนมีผลทำให้เกิดเหตุการณ์ที่สอง คือ ชายคนนี้ต้องรับโทษถึงขั้นประหารชีวิต และเป็นเหตุสำคัญทำให้เกิดเหตุการณ์ที่สามตามมา คือ หญิงชราตรอมใจจนถึงแก่ความตายเพราะเศร้าโศกเสียใจคิดถึงบุตรชายคนเดียวของนาง เป็นต้น

ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่า “โครงเรื่อง” มีความหมายคนละอย่างกับคำว่า “เนื้อเรื่อง หรือเหตุการณ์ในเรื่อง” เพราะแม้ว่าต่างก็เป็นการเล่าเหตุการณ์ด้วยกันก็จริง แต่ “เหตุการณ์ในเรื่อง” จะจัดเรียงตามลำดับระยะเวลาที่เกิดขึ้นส่วนเหตุการณ์ใน “โครงเรื่อง” จะจัดเรียงตามลำดับระยะเวลาที่เกิดขึ้นหรือไม่ก็ได้ แต่จะต้องเป็นเหตุเป็นผลเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันไปด้วย ยกตัวอย่างเช่น ข้อความที่กล่าวว่า “หลังจากบุตรชายคนเดียว ของหญิงชราต้องโทษประหารชีวิตไปไม่นาน หญิงชราคนนี้ก็ตาย” นั่นถือว่าได้เป็น “เนื้อเรื่อง” “หรือเป็นเหตุการณ์

ในเรื่อง” เพราะเป็นเหตุการณ์สองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่มี ความเกี่ยวข้องกัน และที่สำคัญ คือ เป็นเหตุการณ์ที่ไม่มีปัญหาหรือความขัดแย้งใด ๆ ปรากฏอยู่ด้วย แต่ถ้าเป็นข้อความว่า “หลังจากบุตรชายคนเดียวของหญิงชราต้องโทษประหารชีวิตไปไม่นาน หญิงชราคนนี้ก็ ตระอมใจตายตามบุตรชายของนางไปด้วย” นั้น จัดว่าเป็น “โครงเรื่อง” เพราะเป็นข้อความที่ แสดงให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นภายในใจของหญิงชรา เป็นข้อขัดแย้งระหว่างความรักกับ ความพลัดพราก เน้นถึงความทุกข์เดือดร้อนในใจของหญิงชราอย่างรุนแรงจนถึงกับตระอมใจตาย ในที่สุด เป็นต้น

แม้ว่า “โครงเรื่อง” จะมีลักษณะบางอย่างคล้ายกับ “เรื่องย่อ” เพราะเมื่อรู้ โครงเรื่องก็เท่ากับรู้เรื่องย่อด้วยก็จริง แต่ก็มิได้หมายความว่า ทั้งสองเรื่องนี้เป็นสิ่งเดียวกัน ทั้งนี้เพราะโครงเรื่องนั้นมิได้เป็นแต่เพียงใจความสำคัญของเรื่องราวหรือความคิดที่บอกให้ ผู้อ่านรู้ว่า มีอะไรเกิดขึ้น กับใคร ที่ไหน อย่างไรโดยสังเขป อย่าง “เรื่องย่อ” เท่านั้น หากแต่ โครงเรื่องยังบอกให้ผู้อ่านได้อีกว่า ทำไมสิ่งเหล่านั้นจึงเกิดขึ้นกับคน ๆ นั้น หรือกลุ่มนั้น ที่นั้น และอย่างนั้นอีกด้วย

กล่าวโดยสรุป โครงเรื่อง คือ กลวิธีการเชื่อมโยงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในเรื่องให้ดำเนินต่อเนื่องเป็นเรื่องราวอย่างมีเหตุผลตั้งแต่ต้นไปจนถึงจุดจบของเรื่อง และทำให้ เกิดผลตามความมุ่งหวังของผู้แต่ง โดยทั่วไปโครงเรื่อง จะมีส่วนประกอบดังนี้ 1) การเปิดเรื่อง 2) การผูกปม 3) การทวนเรื่อง 4) จุดสุดยอด 5) การคลายปม และ 6) การปิดเรื่อง

1) การเปิดเรื่อง คือ การเริ่มต้นเรื่อง ถือกันว่าเป็นตอนที่มีความสำคัญมาก ตอนหนึ่ง เพราะเป็นตอนที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความอยากรู้อยากเห็นและสนใจอยาก ติดตามอ่านเรื่องราวในตอนต่อไป ผู้แต่งแต่ละคนย่อมคิดหากลวิธีต่าง ๆ มาใช้ตอนเปิดเรื่อง เพื่อทำให้เรื่องของตนน่าสนใจและชวนให้อยากติดตามอ่านได้ต่างกัน แต่วิธีที่นิยมใช้กันอยู่ทั่วไป ได้แก่ วิธีการพรรณนาหรือบรรยายฉาก ตัวละคร หรือเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือเปิดด้วย การใช้บทสนทนาหรือนาฏการของตัวละคร หรือเปิดด้วยการใช้สุภาษิตคำคม คำพังเพย หรือบทกวี หรือข้อความที่คมคายชวนคิด ชวนให้ลงน สนเทห์ เป็นต้น

2) การผูกปม คือ การสร้างข้อขัดแย้ง ให้เกิดขึ้นกับตัวละครหรือเหตุการณ์ ในเรื่องเพื่อให้เกิดการต่อสู้ระหว่างสองฝ่ายขึ้นไป เช่น การต่อสู้ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน การต่อสู้ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ การต่อสู้ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม หรือมนุษย์กับความรู้สึก ในใจของมนุษย์เอง เป็นต้น และก่อนที่จะให้เรื่องเปลี่ยนทิศทางใหม่ ผู้แต่งมักจะกำหนดให้อุปสรรค มาขัดขวางเพื่อมิให้เรื่องดำเนินไปอย่างราบรื่น อุปสรรคนี้จะเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้ผู้อ่าน รู้สึกสนุก เพราะสนใจอยากรู้อยากเห็นว่าเรื่องราวจะเป็นไปอย่างไรต่อไป

3) การทวนเรื่อง คือหลังจากที่ผู้แต่งได้สร้างปมปัญหา ซึ่งประกอบด้วยข้อขัดแย้ง การต่อสู้และอุปสรรคให้เป็นหัวใจของโครงเรื่องได้แล้ว ผู้แต่งก็กำหนดให้เรื่องดำเนินต่อไป และให้เรื่องค่อย ๆ ทวีความเข้มข้นขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อให้ผู้อ่านกระหายที่จะรู้เรื่องราวไปจนตลอดเรื่อง และเมื่อปมปัญหาเหล่านั้นทวีความเข้มข้นจนถึงขีดสุด

4) จุดสุดยอด แล้วปัญหาต่าง ๆ ที่ผู้แต่งผูกไว้ก็จะเริ่มคลี่คลายลง หรือที่เรียกว่าเป็น จุดสุดยอด

5) การคลายปม เพราะเป็นตอนที่ผู้แต่งขยายความลับหรือปัญหาต่าง ๆ ให้ผู้อ่านได้เข้าใจก่อน

6) ปิดเรื่อง คือ การจบเรื่องนั่นเอง ถ้าสังเกตวิธีการจบเรื่องของผู้แต่ง ถ้ามีผู้แต่งที่มีชื่อเสียงเป็นที่นิยมของผู้อ่าน หรือจบแบบทิ้งท้าย หรือทิ้งปัญหาให้ผู้อ่านขบคิด หรือจบแบบสุขนาฏกรรม และจบแบบโศกนาฏกรรม เป็นต้น

1.2.3 ตัวละคร (Character) คือ บุคคลที่ผู้แต่งสมมติขึ้นมาเพื่อให้กระทำพฤติกรรมในเรื่อง หมายถึง ผู้มีบทบาทในเรื่อง หรือเป็นผู้ทำให้เรื่องเคลื่อนไหวดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทาง ตัวละครตามนัยดังกล่าวนี้ไม่ได้หมายถึงมนุษย์เท่านั้น หากแต่รวมถึงพวกสัตว์ พืช และ สิ่งของด้วย นักเขียนบางคนนิยมใช้สัตว์ ต้นไม้ ดอกไม้ ภาชนะ ฯลฯ เป็นตัวละคร มีความคิดและการกระทำอย่างคน เช่น ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช กำหนดให้สุนัขเป็นตัวละครเอกในเรื่อง “มอม” มนัส จรรย์รงค์ กำหนดให้วัวชนเป็นตัวละครเอกในเรื่อง “ซาเกะ” ไมตรี ลิ้มปชาติ กำหนดให้ต้นไม้มือเป็นตัวละครในเรื่อง “ฉันคือต้นไม้มือ” และราม ราชพฤกษ์ กำหนดให้ก้อนหินเป็นตัวละครในเรื่อง “ฉันคือหินผา เขาหาว่าฉันศักดิ์สิทธิ์” ส่วน อำนาจ เย็นสบาย กำหนดให้พระเครื่องเป็นตัวละครในเรื่อง “ราคาของสินค้า” ตัวละครจึงนับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเรื่องบันเทิงคดีซึ่งจะขาดเสียมิได้ เพราะถ้าปราศจากตัวละครหรือผู้กระทำพฤติกรรมแล้ว การดำเนินเรื่องก็คงจะไม่เกิดขึ้น

ไพโรจน์ บุญประกอบ (2539, หน้า 77) อธิบายว่า ตัวละครที่ดีต้องมีลักษณะสมจริง แม้ว่าตัวละครจะเกิดจากจินตนาการของผู้เขียนแต่ลักษณะสมจริงจะช่วยให้ตัวละครมีชีวิตจิตใจ กระตุ้นความรู้สึกของผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านยอมรับได้

บุญยงค์ เกศเทศ (2529, หน้า 299) กล่าวว่า ตัวละคร หมายถึง ผู้ประกอบพฤติกรรมตามเหตุการณ์ในเรื่องหรือเป็นผู้รับผลจากเหตุการณ์ในเรื่อง จำนวนตัวละครมีน้อยหรือมากก็ได้ แต่จะขาดตัวละครไม่ได้ ตัวละครไม่จำเป็นต้องเป็นคนเท่านั้น อาจจะเป็นสัตว์ ต้นไม้ หรือสิ่งของที่ไม่มีชีวิต แต่ผู้เขียนให้มันมีบทบาทประดุจสิ่งมีชีวิตจิตใจก็ได้

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2559, หน้า 11) ได้กล่าวถึงตัวละครว่า ตัวละคร คือ ผู้มีบทบาทในเรื่อง ตัวละครจะเป็นคนหรือเทียบเท่าคนก็ได้ มีผู้แต่งให้ สัตว์ ต้นไม้ ดอกไม้ สิ่งของ ฯลฯ เป็นตัวละคร คิดและมีพฤติกรรมอย่างคน

สมเกียรติ รัชมณี (2558, หน้า 33) ได้กล่าวว่า ตัวละคร หรือบางคน อาจจะเรียกว่าตัวบุคคลในเรื่อง คือ สมมุติบุคคลที่ผู้ประพันธ์นิยายแต่ละเรื่องสร้างขึ้น ตัวละครเหล่านี้เลียนแบบหรือจำลองแบบมาจากบุคคลที่มีชีวิตอยู่ในสังคมตัวละครเหล่านี้มีความสำคัญ และเป็นองค์ประกอบสำคัญของนวนิยายซึ่งมีความสำคัญต่อการดำเนินเรื่อง ตัวละครในนวนิยาย อาจแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ตัวละครที่มีความเปลี่ยนแปลง และตัวละครที่ไม่เปลี่ยนแปลง ลักษณะนิสัยไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ใดก็ตาม

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ตัวละคร หมายถึง ผู้ประกอบพฤติกรรมตามเหตุการณ์ในเรื่อง หรือผู้ที่ได้รับผลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามโครงเรื่องจำนวนตัวละครมีน้อยก็ได้ แต่จะขาดตัวละครไม่ได้ ตัวละครไม่จำเป็นต้องเป็นคนเท่านั้น อาจจะเป็นสัตว์ ต้นไม้ หรือสิ่งของที่ไม่มีชีวิต แต่ผู้เขียนให้มันมีบทบาทประดุจสิ่งมีชีวิตจิตใจมีบทบาท บุคลิก แสดงกิริยาและปฏิกริยาได้ เช่นเดียวกับบุคคลจริง ๆ

1) ประเภทของตัวละคร การแบ่งประเภทของตัวละคร ไม่ควรแบ่งตามลักษณะที่ชอบเรียกกันว่า พระเอก นางเอก หรือผู้ร้าย ตัวโกง หากแต่ควรแบ่งตามลักษณะบทบาทและความสำคัญของตัวละครที่ปรากฏในเรื่องนั้น ๆ แบ่งออกได้เป็น

1.1) ตัวละครเอก คือ ตัวละครที่มีบทบาท สำคัญในการดำเนินเรื่อง หรือตัวละครที่เป็นศูนย์กลางของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมด เป็นตัวละครที่มีข้อขัดแย้ง ดังกล่าวนี้อาจเกิดขึ้นภายในใจของตัวละครเอง หรือจะขัดแย้งกับตัวละครตัวอื่น หรือขัดแย้งกับสิ่งที่ไม่เป็นตัวตน เช่น พลังธรรมชาติ หรือระบบของสังคมได้

1.2) ตัวละครประกอบ คือ ตัวละครมีบทบาทรองลงไปจากตัวละครเอก เป็นตัวละครที่ทำให้เรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวละครเคลื่อนไหวไปสู่จุดหมายปลายทางตัวละครประกอบบางตัวอาจมีบทเด่นพอ ๆ กับตัวละครเอกได้ แต่มักจะเป็นฝ่ายตรงกันข้ามกับตัวละครเอก

2) ลักษณะนิสัยของตัวละคร การกำหนดลักษณะนิสัยของตัวละคร นิยมทำกันอยู่ 2 วิธี คือ

2.1) ตัวละครที่มีลักษณะซับซ้อน คือ ตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้มีลักษณะนิสัยหลากหลายคล้ายปุณฺชนทั่วไป ตัวละครแบบนี้ผู้แต่งมักจะไม่นำเสนอโดยตรงว่ามีลักษณะนิสัยใจคออย่างไร ผู้อ่านจะต้องศึกษาจากส่วนประกอบอื่น ๆ เอง เช่น ศึกษาจาก

คำพูด การกระทำ การปฏิบัติต่อตัวละครอื่นแล้วนำมาตัดสินว่า ตัวละครนั้นเป็นคนเช่นไร มีนิสัยเปลี่ยนไปอย่างไร เพราะเหตุใดเป็นต้น ตัวละครแบบนี้จึงมีลักษณะคล้ายบุคคลในชีวิตจริง และมีส่วนช่วยให้เรื่องบันเทิงคดีมีลักษณะสมจริงยิ่งขึ้นด้วย

2.2) ตัวละครที่มีลักษณะไม่ซับซ้อน คือ ตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นตัวแทนความคิด หรือคุณลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว เช่น เป็นคนดุ ใจดี หรือซื่อสัตย์ เป็นต้น

สำหรับตัวละครที่มีลักษณะไม่ซับซ้อน และมีลักษณะพิเศษประจำตัว จนกลายเป็นเอกลักษณ์ประจำตัวเฉพาะ เช่น เป็นแม่เลี้ยงใจยักษ์ ตำรวจใจดี หรือเป็นตัวละครที่ให้อารมณ์ขันในเรื่อง **พล นิกร กิมหงวน** ของ ป.อินทรปาลิต

3) บทบาทหรือบุคลิกภาพของตัวละคร การกำหนดบทบาทของตัวละคร มีอยู่ 2 วิธี คือ

3.1) ตัวละครที่มีบทบาทคงที่ คือ ตัวละครที่มีบุคลิกคงที่ตลอดเรื่อง ตั้งแต่ต้นจนจบ ตอนเปิดเรื่องมีลักษณะนิสัยอย่างไร ตอนจบก็ยังคงมีลักษณะนิสัยอย่างนั้น เช่น แม่ช้อย ในเรื่อง **สี่แผ่นดิน** จะมีลักษณะเป็นตัวละครที่สร้างอารมณ์ขันให้แก่ผู้อ่านตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง

3.2) ตัวละครที่มีบทบาทไม่คงที่ คือ ตัวละครที่ปรับเปลี่ยนนิสัย บุคลิกลักษณะและทัศนคติ ไปตามประสบการณ์หรือสภาพจิตใจได้เมื่อมีเหตุผลอันสมควร หรืออาจกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า สิ่งแวดล้อมเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้บุคลิกภาพของตัวละครเปลี่ยนไป ตัวละครประเภทนี้จึงเป็นหัวใจสำคัญของเรื่องสั้นประเภทเน้นตัวละคร เพราะนิสัยใจคอของตัวละครที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นจะช่วยสร้างโครงเรื่องไปด้วยในตัว เช่น บุคลิกของตัวละครตัวเอกในเรื่องสั้นเรื่อง “ความในใจของกระตูกจะเข้” ของ วัฒน์ วรรลยางกูร คือ “ผม” ที่เปลี่ยนความคิดและการกระทำจากคนที่เห็นแก่ตัวในตอนต้นเรื่อง มาเป็นคนที่มีความคิดและการกระทำแบบคนที่เห็นแก่ส่วนรวม

4) การตั้งชื่อตัวละคร ชื่อของตัวละครควรตั้งให้เหมาะสมกับรูปร่างหน้าตา เพศ อาชีพ สภาพสังคมของตัวละครแต่ละตัว เช่น เด็กสาวชนบท น่าจะชื่อ นิล, กล้วย, แก้ว, บุญมา, สมใจ, กลอยใจ, บัวคำ มากกว่าจะชื่อ พชรพล, อรุณ, จารุณี, สุพรรณษา, มาณวิภา, โสภภาพรรณวดี ซึ่งเป็นชื่อที่นิยมในหมู่สาวชาวกรุง หรือตัวละครที่เป็นชายชาวชน ซึ่งอาศัยอยู่ในป่าแถบภาคเหนือของประเทศไทย น่าจะชื่ออินทามากกว่าชื่อ เกียรติศักดิ์หรือฉัตรชัย เป็นต้น แต่ในกรณีที่ผู้แต่งต้องการจะใช้ชื่อของตัวละครให้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารความคิดไปยังผู้อ่านนั้น ผู้แต่งอาจตั้งชื่อตัวละครให้ขัดแย้งกับความเป็นจริงในชีวิต หรือขัดแย้งกับหลักดังกล่าว

ข้างต้น ก็ได้ ดังเช่น ลาวคำหอมตั้งชื่อตัวละครซึ่งเป็นชาวไวยาจกจนว่า “เฒ่ามี” แล้วตั้งชื่อ เศรษฐีหน้าเลือดซึ่งคอยขูดรีดเงินจากชาวไวยาจกจนไปทำบุญ อันมีลักษณะเป็นการทำบาป มากกว่าทำบุญว่า “เศรษฐีบุญ” ไว้ในเรื่องสั้นชื่อ “ชาวไร่เบี้ย” เป็นต้น นอกจากนี้ผู้แต่งบางคน อาจตั้งชื่อตัวละครให้เป็น “สัญลักษณ์” เพื่อสื่อความคิดประการใดประการหนึ่งไปยังผู้อ่าน ด้วยก็ได้ เช่น เรื่องสั้นเรื่อง “หายไปกับลมหายใจ” ชชาติ กอบจิตติ ตั้งชื่อตัวละครเอกว่า “ครูโท” เพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนสังคมไทย และตั้งชื่อตัวละครประกอบว่า “ครูหรั่ง” เพื่อเป็นสัญลักษณ์ แทนสังคมชาวตะวันตก เพราะต้องการจะสื่อความคิดว่า สาเหตุที่สังคมไทยมีความเจริญทาง วิชาการช้ากว่าสังคมตะวันตกนั้นเป็นเพราะคนไทยมีนิสัยหวงวิชา เช่นเดียวกับครูโทที่ไม่ยอม ถ่ายทอดวิชาความรู้โรคหุนหวกตาบอดและเป็นใบ้ให้กับลูกศิษย์ จนกระทั่งวิชานี้สูญหายไป พร้อมกับการสิ้นชีวิตของตนเองด้วย

จะเห็นได้ว่า ชื่อตัวละครนี้มีความสำคัญเช่นกัน เพราะนอกจากจะช่วย สร้างบรรยากาศของเรื่องให้ดูสมจริงตามสภาพที่ควรจะเป็นแล้ว ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อ ความคิดของผู้แต่งมายังผู้อ่านได้อีกด้วย

1.2.4 บทสนทนา (Dialogue) คือ คำพูดหรือถ้อยคำของตัวละครตั้งแต่ 2 ตัว ขึ้นไป หรือมากกว่านั้น พูดโต้ตอบกัน บทสนทนานับเป็นองค์ประกอบสำคัญของเรื่องบันเทิงคดี ได้ประการหนึ่ง เพราะช่วยให้ผู้อ่านได้ทราบถึงแนวคิดของผู้แต่ง ทราบถึงบุคลิกลักษณะของ ตัวละคร ข้อขัดแย้งระหว่างตัวละคร ภูมิหลังและรายละเอียดต่าง ๆ ได้ โดยผู้แต่งไม่ต้องบรรยาย หรือพรรณนาความให้ยืดเยื้อ นอกจากนี้ยังทำให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลินไปพร้อมกันด้วย อาจสรุปวัตถุประสงค์สำคัญของการเขียนบทสนทนาได้ว่า เพื่อช่วยดำเนินเรื่องแทนการบรรยาย ของผู้แต่ง เพื่อช่วยให้รู้จักตัวละครในเรื่อง ทั้งรูปร่างและลักษณะหน้าตาและนิสัยใจคอ โดยผู้แต่ง มีต้องชี้แจงตรง ๆ เพื่อช่วยให้มีวิธีการไม่ซ้ำซาก คือ เปลี่ยนเป็นบทสนทนาบ้าง เพื่อสร้าง ความสมจริง คำพูดที่สมมุติว่าเป็นถ้อยคำจริง ๆ ของตัวละครทำให้รู้สึกใกล้ชิดกับความเป็นจริง มากกว่าคำบรรยายของผู้แต่ง และเพื่อทำให้บทประพันธ์น่าอ่าน น่าสนใจ และมีชีวิตชีวขึ้น โดยเฉพาะบทสนทนาที่คมคาย มีอารมณ์ขัน หรือพูดได้ถูกต้องตามฐานะของตัวละครและสมกับ บทบาทในตอนนั้น ๆ

ไพโรจน์ บุญประกอบ (2539, หน้า 86) อธิบายว่า บทสนทนา อาจใช้เป็น ตัวแสดงบุคลิกลักษณะของตัวละคร แสดงข้อขัดแย้งระหว่างตัวละคร การให้ภูมิหลังและให้ รายละเอียดต่าง ๆ แทนการบรรยายหรือพรรณนา นอกจากนี้บทสนทนายังทำให้เรื่องสั้น มีลักษณะเฉพาะที่เป็นการแยกเรื่องสั้นออกจากงานเขียนประเภทนิยายหรือนิทานอีกด้วย

วนิดา บำรุงไทย (2544, หน้า 138) กล่าวว่า บทสนทนาหรือบทพูดของตัวละครเป็นองค์ประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งในนวนิยาย เนื่องจากนวนิยายเป็นเรื่องเล่าขนาดยาว โดยทั่วไปผู้ประพันธ์ไม่อาจนำเสนอเรื่องโดยการพรรณนาหรือบรรยายตลอดทั้งเรื่องได้ การมีบทสนทนาของตัวละครจะเป็นการสลับสับเปลี่ยนไม่ใช้กลวิธีการนำเสนอเรื่องอย่างเรียบเรียงที่จำเจด้วยการบรรยายเท่านั้น นอกจากนี้บทสนทนาจะทำให้ความรู้สึกว่าตัวละครมีชีวิตชีวา มีการพูด การเจรจาเช่นเดียวกับคนทั่ว ๆ ไป และที่สำคัญ คือ ทำให้ผู้อ่านมีความใกล้ชิดผูกพันกับตัวละครประหนึ่งว่าได้ร่วมอยู่ในเหตุการณ์ของเรื่องด้วย

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2524, หน้า 126) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าบทสนทนา คือ ถ้อยคำที่ตัวละครพูดจาโต้ตอบกัน โดยปกติมักอยู่ในเครื่องหมายอัญประกาศ

ธวัช ปุณณโกต (2527, หน้า 74) ได้อธิบายว่า บทสนทนา เป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของเรื่องสั้นและเป็นการแยกเรื่องสั้นออกจากการเล่นิทานหรือนิยายโบราณของไทย การมีบทสนทนาเป็นการสร้างบรรยากาศให้เรื่องราวดูเหมือนจริงมากยิ่งขึ้น

ยุพร แสงทักษิณ (2538, หน้า 55) กล่าวว่า บทสนทนาเป็นส่วนประกอบสำคัญยิ่งสำหรับเรื่องสั้นบางเรื่อง เพราะจะช่วยให้เรื่องดำเนินไป และทำให้เห็นถึงบุคลิกลักษณะของตัวละคร

บทสนทนาที่ดีควรมีลักษณะดังนี้คือ

1) มีความสมจริง หมายถึงถ้อยคำ ที่ตัวละครใช้พูดโต้ตอบกันควรมีลักษณะเป็นธรรมชาติคล้ายคลึงกับที่บุคคลในชีวิตจริง ๆ พูดคุยกัน นอกจากนี้ก็ควรคำนึงถึงความเหมาะสมด้วย กล่าวคือ “คำพูดของตัวละครในเรื่อง ต้องเป็นคำพูดที่เหมาะสมแก่ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษาของตัวนั้น ๆ” กล่าวรวมคือ เป็นคำพูดที่เหมาะสมแก่สภาพแวดล้อมของตัวละคร และหากตัวละครเป็นคนท้องถิ่น ผู้แต่งก็มักจะใช้บทสนทนาเป็นภาษาถิ่น เพื่อช่วยให้บทสนทนาช่วยสร้างบรรยากาศให้ดูสมจริงยิ่งขึ้น

2) มีประโยชน์ หมายถึง คำพูดของตัวละครทุกคำ ควรจะมีประโยชน์ ทั้งต่อผู้เขียนและผู้อ่านด้วย เช่น เป็นเครื่องมืออันสำคัญที่ผู้เขียนจะใช้เป็นสื่อสำหรับส่งความคิดหรือคติธรรมของตนไปยังผู้อ่านด้วยการผ่านทัศนะของตัวละคร และยังช่วยสร้างบรรยากาศของเรื่องให้ดูสมจริงยิ่งขึ้น และทำให้ผู้อ่านไม่เกิดความเบื่อหน่าย เพราะบทสนทนาที่ดีจะทำให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนได้แอบฟังผู้อื่น (ตัวละคร) คุยกัน ปรับทุกข์กัน หรือแสดงความเห็นอกเห็นใจกัน อันเป็นการสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ที่มีนิสัยชอบสอดรู้สอดเห็นเรื่องของคนอื่นตามหลักจิตวิทยาได้เป็นอย่างดี และช่วยแสดงให้เห็นถึงอุปนิสัยของตัวละครได้เด่นชัดขึ้น

จากข้อความข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า บทสนทนาหรือบทพูดของตัวละคร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งในนวนิยายบทสนทนาเป็นเป็นส่วนประกอบสำคัญยิ่งสำหรับเรื่องสั้นบางเรื่อง เพราะจะช่วยให้เรื่องดำเนินไป และทำให้เห็นถึงบุคลิกลักษณะของตัวละคร บทสนทนาจะทำให้ความรู้สึกว่าตัวละครมีชีวิตชีวา มีการพูด การเจรจาเช่นเดียวกับคนทั่ว ๆ ไป และที่สำคัญ คือ ทำให้ผู้อ่านมีความใกล้ชิดกับตัวละคร ประหนึ่งว่าได้ร่วมอยู่ในเหตุการณ์ของเรื่องด้วย

1.2.5 ฉาก (Setting) หมายถึง เวลา สถานที่ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่ตัวละครแสดงบทบาทอยู่ บางตำรากล่าวว่า ฉากมีส่วนประกอบ คือ สถานที่ตั้ง อาชีพ เวลา และสภาพแวดล้อม

ไพโรจน์ บุญประกอบ (2539, หน้า79) กล่าวว่า ฉาก หมายถึง เวลา และสถานที่ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่ตัวละครแสดงบทบาทอยู่ บางตำรากล่าวว่าฉากมีส่วนประกอบ 4 ส่วน คือ สถานที่ตั้ง ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนการบรรยายลักษณะทางกายภาพของทำเลที่ตั้ง บ้านเรือน เครื่องเรือน อาชีพ ได้แก่ การทำมาหากิน ลักษณะการดำรงชีวิตประจำวันของตัวละคร เวลา ได้แก่ ยุคสมัย วันเดือนปี ฤดูกาลที่ดำเนินเรื่องไป และสภาพแวดล้อม เช่น ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ การเมือง สังคมและเศรษฐกิจ

รีนุทัย ลัจจพันธุ์ (2556, หน้า 29) อธิบายว่า ฉาก คือ สถานที่และเวลา เป็นส่วนที่สร้างบรรยากาศของเรื่องให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่ผู้เขียนวาดเอาไว้ เช่น กำหนดท้องเรื่องให้เหตุการณ์เกิดขึ้นในชนบท สถานที่ คำพูด ประเพณี ท้องถิ่น จะเป็นรายละเอียดที่ทำให้บรรยากาศของเรื่องสมจริงสมจัง

สมเกียรติ รักษ์มณี (2558, หน้า 31) ได้ให้ความหมายว่า ฉาก และบรรยากาศ คือ เวลา สถานที่ รวมถึงบรรยากาศในนวนิยาย องค์ประกอบเหล่านี้มารวมกันเข้าเป็นฉากของเรื่อง ซึ่งมีความสำคัญต่อนวนิยายแต่ละเรื่อง เพราะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้อ่านเชื่อหรือมีความเห็นคล้อยตามว่าเรื่องนั้นเป็นเรื่องจริง หรือมีความสมจริงมากที่สุด

วนิดา บำรุงไทย (2544, หน้า 141) กล่าวว่าฉากเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของนวนิยาย รวมทั้งวรรณกรรมเรื่องเล่าอื่น ๆ ทั้งนี้ เอบรัมส์ ได้ให้ความหมายว่า ฉากของวรรณกรรมเรื่องเล่าและบทละคร คือ สถานที่และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งสภาวะแวดล้อมแห่งสังคมซึ่งเป็นแหล่งที่เกิดเหตุการณ์ทั้งหมดของเรื่อง

สมพร มั่นตะสูตร (2540, หน้า 234) กล่าวว่า ฉาก หมายถึง สถานที่ เวลา และบรรยากาศ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทุกอย่างที่ปรากฏขึ้นในเรื่องนั้น ๆ ลักษณะของฉากที่ดีต้องมีรายละเอียดพอควร มีความสัมพันธ์กับเนื้อเรื่องและบุคลิกลักษณะของตัวละครในเรื่อง

ด้วยในทางบันเทิงคดี ฉากมิได้หมายความว่าเพียงสถานที่ที่ตัวละครแสดงบทบาทหรือนาฏการเท่านั้น หากแต่หมายรวมถึงสถานที่ เวลา และสภาพแวดล้อมทุกอย่างที่ปรากฏในเรื่องด้วย เพื่อบอกให้ผู้อ่านได้ทราบว่าตัวละครกำลังแสดงบทบาทในชีวิตของเขาในสิ่งแวดล้อมอย่างไร สถานที่และเวลาดังกล่าวนี้อาจจะมีความหมายเฉพาะห้องแคบ ๆ ห้องหนึ่ง ซึ่งเป็นสถานที่ที่ทำให้เกิดเหตุการณ์สำคัญในเรื่องขึ้นภายในเวลาไม่กี่นาที หรือจะมีความหมายกว้างถึงขนาดเป็นประเทศหรือโลก ซึ่งมีเหตุการณ์ในเรื่องเกิดห่างกันนานเป็นศตวรรษ ๆ ก็ได้

ฉากมีความเกี่ยวข้องกับบรรยากาศของเรื่องมากจนอาจกล่าวได้ว่าสองสิ่งนี้จะต้องปรากฏควบคู่กันไปเองเสมอ เช่น ฉากที่กล่าวถึงบ้านร้างในคืนข้างแรม ซึ่งมีเสียงสุนัขเหอนมาเป็นระยะ ๆ ย่อมทำให้ผู้อ่านได้บรรยากาศที่วังเวง น่ากลัวตามมาด้วย เป็นต้น หรือในทางกลับกัน การที่ผู้เขียนพยายามสร้างบรรยากาศของเรื่องให้เหมาะสมกับอารมณ์ของตัวละครและสถานการณ์ในเรื่องก็มีส่วนช่วยให้ฉากมีลักษณะเด่นและน่าสนใจยิ่งขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะผู้อ่านสามารถคาดคะเนฉากหรือทำนายเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นล่วงหน้าได้ โดยการสังเกตจากบรรยากาศที่ผู้เขียนบรรยาย เช่น ทำนายว่าในคืนเดือนมืดที่มีพายุฝนฟ้าคะนองน่าจะเป็นฉากสำหรับเกิดเหตุการณ์ร้าย ๆ เป็นต้น

นอกจากนี้ ฉากยังมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของตัวละครอีกด้วยเพราะตัวละครย่อมมีนิสัยใจคอเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมของสังคม ซึ่งก็หมายถึงฉากนั่นเอง และในบางครั้ง “ฉากมีบทบาทเสมือนเป็นตัวละครด้วยตัวหนึ่งในโครงเรื่อง คือ มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับ นาฏ ของตัวละครในเรื่อง เช่น เรื่อง เฒ่าทะเล ของเสมิงเวย์ ทะเลมีความหมายเหมือนเป็นศัตรูที่ติดตามพจญ อย่างซิงไหว ซิงพิริบ กับตัวละครเอกของเรื่อง คือ ตาเฒ่า ”

นอกจากฉากจะมีความสัมพันธ์กับบรรยากาศและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของตัวละครแล้ว ฉากยังมีประโยชน์ต่อองค์ประกอบอื่น ๆ ของเรื่องอีกด้วย เช่น ช่วยสื่อสารทัศนะหรือแก่นของเรื่อง เป็นต้น และในบางครั้งฉากก็มีส่วนช่วยในการดำเนินเรื่องรวดเร็วขึ้น ดังนั้นในการสร้างฉาก นอกจากผู้แต่งจะต้องคำนึงถึงความสมจริงแล้ว ผู้แต่งยังต้องคำนึงว่า ฉากนั้นเหมาะสมกับเหตุการณ์ในเรื่องและเป็นประโยชน์ต่อองค์ประกอบข้ออื่นด้วยหรือไม่

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ฉาก หมายถึง สถานที่ เวลา และบรรยากาศ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทุกอย่างที่ปรากฏขึ้นในเรื่องนั้น ๆ ลักษณะของฉากที่ดีต้องมีรายละเอียดที่ทำให้บรรยากาศของเรื่องสมจริงสมจัง รวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่ตัวละครแสดงบทบาทอยู่เพื่อให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่ผู้เขียนวาดเอาไว้

1.2.6 บรรยากาศ คำว่า “บรรยากาศ” ในวรรณกรรม หมายถึง ที่ทำหรือทัศนคติของผู้อ่านที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามแต่ผู้แต่งจะชักพาไป เช่น เศร้าหมอง ครึ้มเครง กราดเกรี้ยว

ชมขึ้น เยาะหยัน หรือขบขัน เป็นต้น ผู้แต่งอาจใช้เครื่องแต่งกายของตัวละคร สิ่งของเครื่องใช้ บทสนทนา ฉาก แสง สี และเสียง เป็นเครื่องมือในการสื่อท่าทีและทัศนคติดังกล่าวนั้นมา ยังผู้อ่านได้ทราบความรู้สึกของตัวละครที่ยังไม่แน่ใจว่าตนจะสมหวังหรือไม่นั้น ผู้แต่งอาจกำหนดฉากให้เป็นเวลาตอนเช้ามืด ฟ้ามืดสว่างซึ่งเป็นเวลาที่ตัวละครมองอะไรไม่เห็นชัดเจน เพื่อแนะนำให้อ่านได้เข้าใจว่า บรรยากาศนี้สภาพเหมือนกับจิตใจของตัวละคร หรือกำหนดให้ตัวละครมีใบหน้าซีดเซียว ผมเผ่ายุ่งเหยิง แต่งกายด้วยเสื้อผ้ายับยู่ยี่ นั่งอ่านหนังสือกองโตอยู่ในห้องแคบ ๆ ที่มีฝาทาสีหมัก ๆ เช่น น้ำตาลเข้ม เทาเข้ม หรือน้ำเงินเข้ม เพื่อเน้นให้อ่านได้เห็น ว่า ตัวละครผู้มีโลกแคบ ๆ เป็นของตนเองนี้ เป็นผู้คงแก่เรียน แต่ขาดประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสังคมภายนอก เป็นต้น นอกจากนี้เสียงก็อาจใช้เป็นสัญลักษณ์สื่อบรรยายได้เช่นกัน เช่น เสียงที่แหบ แห้ง ลั่นครือของตัวละคร หรือเสียงดนตรีที่โหยหวน ก็อาจจะสื่อภาวะอารมณ์ที่ว่าเหวของตัวละครได้ เป็นต้น

ประคอง เจริญจิตรกรรม (2551, หน้า 58) กล่าวว่า บรรยายภาคในเรื่อง หมายถึง ฉากนั่นเอง คำถามที่ช่วยในการวิจารณ์ฉากเกี่ยวกับบรรยายภาค คือ บรรยายภาคจะให้ อารมณ์ที่สอดคล้องกับเรื่องหรือไม่อย่างไร

หากจะประมวลข้อมูลที่กล่าวมาทั้งหมดเกี่ยวกับองค์ประกอบของวรรณกรรมนั้น ทำให้ผู้วิจัยสรุปได้ว่า วรรณกรรมแต่ละเรื่องนั้นจะมีองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ ได้แก่ 1) โครงเรื่อง ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดเหตุการณ์สำคัญในเรื่อง 2) แก่นเรื่อง คือ สารัตถะหรือหัวใจของเรื่อง เป็นเจตจำนงและข้อคิดที่ผู้เขียนต้องการเสนอให้ผู้อ่านทราบหรือเสนอแนวคิดอะไรที่อยากให้อ่านทราบ 3) ตัวละคร หมายถึง ผู้ประกอบพฤติกรรมตามเหตุการณ์ในเรื่อง 4) ฉาก หมายถึง เวลาและสถานที่ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่ตัวละครแสดงบทบาทอยู่ ก็น ลักษณะการดำรงชีวิตประจำวันของตัวละคร เวลา ได้แก่ ยุคสมัย วัน เดือนปี ฤดูกาลที่ดำเนินเรื่อง 5) บทสนทนา หมายถึง ถ้อยคำในการสนทนาระหว่างตัวละครในเรื่อง ตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป หรือมากกว่านั้น บทสนทนาจะทำให้รู้สึกได้ว่าตัวละครมีชีวิตชีวา มีการพูด การเจรจาโต้ตอบสื่อสารกัน 6) บรรยายภาค หมายถึง สภาพอารมณ์ที่ผู้แต่งชักพาให้อ่าน เกิดทัศนคติที่มีต่อฉากเพื่อให้เรื่องสมจริงสมจังขึ้น

2. มโนทัศน์เกี่ยวกับวรรณศิลป์

มโนทัศน์เกี่ยวกับวรรณศิลป์ คือ ชุดความรู้เกี่ยวกับวรรณศิลป์ที่เป็นองค์ความรู้ สำหรับการวิจัยนี้ ได้แก่

2.1 ความหมายของวรรณศิลป์ คำว่า “วรรณศิลป์” ตามพระราชบัญญัติราชบัณฑิตยสภา พ.ศ. 2456 หมายถึง ศิลปะของการเรียบเรียงถ้อยคำหรือศิลปะในการแต่งหนังสือให้น่าอ่านสิ่งสำคัญ คือ ความประณีตในการเลือกสรรถ้อยคำที่งดงาม สำนวนภาษาดี

มีความผสมกลมกลืนกัน ทั้งเนื้อหา รูปแบบ ตลอดจนสาระ ข้อคิดเห็นของผู้ประพันธ์ที่แฝงอยู่ในเรื่อง และความงามที่สำคัญที่สุดของวรรณศิลป์ คือ กลวิธีในการแต่งและวิธีที่สวยงาม คือ ความผสมกลมกลืนกันอย่างประณีตของวรรณกรรม

ราชบัณฑิตยสถาน (2556, หน้า 1,100) ให้ความหมายว่าวรรณศิลป์ ศิลปะในการประพันธ์หนังสือ เช่น ลิลิตพระลอเป็นวรรณคดีที่มีวรรณศิลป์สูงส่ง ศิลปะทางวรรณกรรม เช่น นักวรรณศิลป์ วรรณกรรมที่ถึงขั้นเป็นวรรณคดี หนังสือที่ได้รับการยกย่องว่าแต่งดี

พระยาอนุมานราชธน (เสฐียรโกเศศ, 2515, หน้า 24) คำว่า “ศิลป์” มาจากคำว่า ศิลปะ เป็นภาษาสันสกฤต หมายถึง ฝีมือ ฝีมือทางการช่าง การแสดงออกซึ่งอารมณ์ สะเทือนใจให้ประจักษ์เห็น เมื่อพิจารณาความหมายดังกล่าวแล้ว จะพบว่า ศิลปะเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ประดับแต่งขึ้นโดยอาศัยธรรมชาติเป็นพื้นฐาน เกิดผลเป็นความงามอย่างมีคุณค่า มีผลทางอารมณ์และจิตใจ ความรู้เรื่องธรรมชาติเป็นเรื่องของวิทยาศาสตร์ การผลิตสิ่งงดงาม สิ่งไพเราะ เป็นหน้าที่ของศิลปะ

กรมวิชาการ (2541, หน้า 26-27) ให้ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน “วรรณศิลป์” หมายถึง ศิลปะทางวรรณกรรม เช่น นักวรรณศิลป์ หรือนักวรรณกรรมที่ถึงขั้นเป็นวรรณคดี หรือหนังสือที่ได้รับการยกย่องว่าแต่งดี เมื่อพิจารณาคำ “วรรณกรรม” กับ “วรรณศิลป์” จะพบว่า คำว่า “วรรณกรรม” มีความหมายครอบคลุมวรรณศิลป์ คือ งานเขียนทุกชนิด ถ้าเรื่องใดแต่งดีมีความเป็นวรรณศิลป์ก็จะได้รับการยกย่องว่าเป็น “วรรณกรรม” วรรณกรรมมีความครอบคลุมทั้งวรรณคดีและวรรณศิลป์ ดังนั้น “วรรณคดี” กับ “วรรณกรรม” จะต่างกันที่ศิลปะการประพันธ์

กุหลาบ มลลิกะมาส (2525, หน้า 33) กล่าวว่า การแต่งหนังสือที่ดีจำเป็นจะต้องมีองค์ประกอบที่เหมาะสม คือ มีจุดเด่นและมีส่วนประกอบมาเสริมสร้างจุดเด่นอย่างประสานกลมกลืน ทั้งต้องอาศัยวรรณศิลป์ และคุณสมบัติของการใช้สำนวนภาษา ซึ่งได้แก่ การใช้ถ้อยคำภาษาที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจชัด และต้องให้เข้าใจอย่างเดียวกัน ตรงตามความประสงค์ของผู้เขียน อย่าให้ผู้อ่านรู้สึกคลุมเครือตีความหมายคำที่ใช้ไปได้หลายทาง การที่จะเขียนให้ชัดเจนต้องพิจารณาถ้อยคำทุกคำที่ใช้ และเมื่อเอาคำเหล่านั้นรวมเข้าเป็นประโยคแล้ว ต้องอ่านทบทวนพิจารณาความหมายอย่างรอบคอบ เพื่อกลั่นกรองให้ได้มาซึ่งข้อความที่เป็นเนื้อเรื่องและ ถ้อยคำที่เป็นพลความ

สมเกียรติ รัชมณี (2551, หน้า 6) ให้ความหมายของคำ “วรรณศิลป์” ว่า น. ศิลปะการประพันธ์หนังสือ เช่น ลิลิตพระลอ เป็นวรรณคดีมีวรรณศิลป์สูง ศิลปะทางวรรณกรรม เช่น นักวรรณศิลป์ วรรณกรรมถึงขั้นเป็นวรรณคดี หนังสือได้รับการยกย่องว่าแต่งดี

รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2559, หน้า 6) ได้กล่าวถึงคุณภาพของหนังสือวรรณคดีว่า วรรณคดีเป็นหนังสือที่มีศิลปะในการแต่งเรียบเรียงอย่างดี ศิลปะในการแต่งนี้เรียกว่า “วรรณศิลป์”

สรุปได้ว่า คำว่า “วรรณศิลป์” หมายถึง องค์ประกอบทางศิลปะที่ใช้ในการสร้างสรรค์วรรณกรรมให้มีรูปแบบและเนื้อหาที่เหมาะสมสอดคล้องกัน ทั้งด้านเสียง การสร้างคำ โวหาร ภาพพจน์ รสวรรณคดี เป็นต้น กลวิธีเหล่านี้สามารถโน้มน้าวความคิดและอารมณ์ ให้ผู้อ่านคล้อยตามได้ วรรณศิลป์จึงนับได้ว่าเป็นศิลปะประเภทหนึ่งที่กวีมุ่งแสดงความงามออกทางภาษา ถ้อยคำ สำนวน โวหาร ก่อให้เกิดสุนทรียภาพ ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกคล้อยตาม เกิดจินตนาการ เกิดความอิมเมจไปกับรสที่ได้รับนั้นด้วย

2.2 องค์ประกอบของวรรณศิลป์ วรรณศิลป์มีองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มาประสานสอดคล้องกันเป็นเนื้อหา ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.2.1 แรงบันดาลใจ แรงบันดาลใจหรือสิ่งบันดาลใจ หมายถึง ตัวการแรกที่มีอิทธิพลต่อกวี หรือศิลปิน ทำให้เขาเหล่านั้นสร้างสรรค์ผลงานออกมาอย่างมีศิลปะ

เสาวภา ธานีรัตน์ (2553, หน้า 5-6) ได้อธิบายว่า แรงบันดาลใจอาจหมายถึง สิ่งแวดล้อมทั้งหลายที่มากระทบกวี ก่อให้เกิดความสะเทือนใจ เกิดจินตนาการ และแสดงออกมาในรูปผลงานที่ประณีต ทรงคุณค่า สิ่งแวดล้อมหรือวัตถุดิบดังกล่าวนี้ อาจจะเป็นธรรมชาติ เหตุการณ์ในชีวิต ศาสนา คำสอนหรือปรัชญา การเมืองการปกครอง สังคมวัฒนธรรม วรรณคดีหรือวรรณกรรม ดนตรี การถ่ายทอด อัดชีวประวัติ ประวัติ นิทานชาวบ้าน

2.2.2 อารมณ์สะเทือนใจ คือ เป็นจุดเริ่มต้นของการแต่งวรรณคดีที่ผู้แต่งสามารถสร้างอารมณ์สะเทือนใจให้ผู้อ่านพลอยรู้สึกไปด้วยอย่างจริงใจหรือไม่ ซึ่งเป็นผลพลอยได้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติของเนื้อเรื่อง

พระยาอนุมานราชธน (เสฐียรโกเศศ, 2515, หน้า 55) ได้อธิบายว่า อารมณ์สะเทือนใจไม่มีแต่บุคคลเท่านั้น แม้บุคคลกับสิ่งต่าง ๆ เช่น ภูมิประเทศเป็นทิวทัศน์หรือเป็นศิลปกรรมก็ทำให้เกิดมีขึ้นได้เมื่อเกิดมีขึ้นแล้วตกเป็นหน้าที่ของปัญญาและความคิดที่จะกำหนดหมายว่า อารมณ์สะเทือนใจนั้นเป็นฝ่ายสูงเป็นคุณประโยชน์ ก็ตกเป็นหน้าที่ของจิตใจรับและสะสมไว้ในความจำ ถ้าตรงกันข้าม เช่น โลก โกรธ หลง อันเป็นอารมณ์สะเทือนใจทางฝ่ายต่ำ ก็พยายามละทิ้งและลืมมันเสีย ไม่ถือเอาไว้เป็นอารมณ์

เสาวภา ธานีรัตน์ (2553, หน้า 7) กล่าวว่า อารมณ์สะเทือนใจเกิดจากการที่กวีได้รับแรงกระทบจากสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งบันดาลใจ เป็นความรู้สึกกระทบใจครั้งแรกเป็นลักษณะของผัสสะทั้ง 6 ทาง คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เกิดผลเป็น รูป รส กลิ่น เสียง

สัมผัส และอารมณ์นั้น มีได้ทั้ง สุข และทุกข์ ดังนั้นอารมณ์สะท้อนใจจะมีออกมาในรูปของ ความรัก ความโลภ ความโกรธ ความหลง ความพยายาม ความเบิกบานบันเทิงใจ ความเปล่าเปลี่ยว เศร้า โศกสลด ความตื่นเต้น ความสงสาร ความอาลัย ความอิจฉาริษยา ความเกลียด หรือความเมตตากรุณา

2.2.3 จินตนาการ จินตนาการหรือความนึกเห็น คือ สิ่งที่ทำให้ผู้อ่านเกิดเห็นภาพพจน์ตามที่ผู้เขียนบรรยายตามจินตนาการของกวีออกมาได้ตามภาพที่วางไว้

รีนฤทัย สัจจพันธุ์ (2559, หน้า 8) ได้ให้ความหมายว่า ความนึกคิด และจินตนาการเมื่อเกิดอารมณ์สะท้อนใจ ซึ่งมีพลังรุนแรงกวีก็จะเกิดความนึกคิด หรือจินตนาการสร้างภาพในใจ หรือมโนภาพจินตนาการของกวีขึ้น

เสาวภา ธานีรัตน์ (2553, หน้า 7) กล่าวว่า การจินตนาการหรือความนึกเห็นนี้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการเกิดวรรณคดีหรือวรรณกรรม เป็นศิลปะที่ประณีตมาก จินตนาการจะเกิดต่อจากอารมณ์สะท้อนใจที่สืบเนื่องมาจากแรงบันดาลใจ ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในมโนภาพ และแสดงออกมาในลักษณะต่าง ๆ เช่น สร้างความรู้สึกเพื่อให้ผู้อ่านต้องตีความโดยการเปรียบเทียบหรือการสร้างสัญลักษณ์ โดยสร้างสิ่งที่เป็นนามธรรม

จากข้อความข้างต้น จินตนาการหรือความนึกเห็นเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของวรรณศิลป์ ที่จะช่วยให้เรื่องราวอ่านน่าฟัง ตลอดจนนึกเห็นภาพและมโนภาพตามที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อสาร หรือมีความรู้สึกตามถ้อยคำนำเสนอ อาจเกิดจากการใช้สำนวนโวหาร การใช้ความเปรียบให้ผู้อ่านฟังได้ตีความ หรืออาจจะสร้างจินตนาการโดยใช้สัญลักษณ์แสดงถึงมิตินึกคิดอันแยบยลและจิตใจอันประณีตและละเอียดอ่อนของผู้ประพันธ์

2.2.4 การแสดงออก การแสดงออกนี้เป็นสื่อ หรือเป็นตัวกลางที่นำความคิด ความรู้สึก ความสะท้อนใจ และจินตนาการของกวีออกไปสู่สายตาของผู้อื่น การแสดงออกเป็นอาการสืบเนื่องมาจากการเกิดอารมณ์สะท้อนใจ

พระยาอนุมานราชธน (เสฐียรโกเศศ) (2515, หน้า 78-151) ได้อธิบายว่าการแสดงออกนี้เป็นธรรมชาติ เพราะพอเราประสบอะไรแปลกหรือไม่ได้คาดหมายมาก่อน ก็ทำให้เกิดอารมณ์สะท้อนใจทันทีทันใดนั่นเอง เราจะรู้สึกเหมือนมีอะไรมาเร้ากระตุ้นใจ ให้แสดงออกเป็นจริตอาการไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่งทันที ความรู้สึกกระตุ้นใจจะรุนแรง หนักเบาเท่าไรย่อมเป็นไปตามส่วนความแรงของอารมณ์สะท้อนใจแต่บุคคลโดยทั่วไปเมื่อเกิดอารมณ์สะท้อนใจขึ้นแล้ว มักจะแสดงออกไม่วิธีใดก็วิธีหนึ่ง เพราะมีฉะนั้นจะมีอาการคับอก อัดอั้นใจ เตื่อร่อนอยู่อย่างนั้น ไม่โล่งสบาย ซึ่งเป็นอาการที่อยู่มิเป็นสุขจะเห็นได้ว่า ในคริสต์ศาสนา จะเปิดโอกาสให้มีการสารภาพบาป เพื่อช่วยให้เกิดความสบายใจ

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2559, หน้า 13) ได้อธิบายว่า การแสดงออกเป็นเรื่องสำคัญของการแต่งหนังสือและเป็นศิลปะทั่วไป เพราะเป็นพาหนะนำความคิด ความสะเทือนใจ และจินตนาการของผู้แต่งออกสู่ผู้อ่าน เราอาจจะเคยรู้สึกสะเทือนใจอย่างแรง และคิดผูกเรื่องราวเอาไว้ในใจแล้ว แต่ถ้าสิ่งนั้นไม่ปรากฏแก่ผู้อื่น คงอยู่แต่ในใจเรา ก็ยังนับว่าเป็นรูปวรรณคดีไม่ได้ เพราะยังไม่ปรากฏเป็นที่ประจักษ์แก่ผู้ใด

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในการแสดงออกนั้นผู้แต่งไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงแต่สิ่งที่ดีงาม อาจจะเป็นสิ่งที่ไม่ดีงามก็ได้ เพราะต้องแสดงออกมาให้เป็นไปตามอารมณ์ที่เกิดขึ้น แต่ต้องแสดงออกมาอย่างมีศิลปะและทำให้ผู้อ่านมีความรู้สึกเข้าใจ คล้อยตาม หยั่งเห็น ทำให้เห็นความเคลื่อนไหวและนาฏการเผยให้เห็นบุคลิกภาพ หรืออุปนิสัยของตัวละคร หรืออาจจะแสดงให้เห็นถึงบุคลิกภาพของผู้แต่ง ดังที่ได้เสนอไว้แล้ว

2.2.5 เทคนิค เทคนิคหรือกลวิธีนี้ หมายถึง กรรมวิธีในการนำเสนอ หรือกวีมีวิธีการ และเครื่องมือที่จะใช้นำเสนอให้เหมาะสม เพื่อให้วรรณกรรมหรือวรรณคดีนั้น ๆ สมบูรณ์ขึ้น

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2559, หน้า 29) ได้อธิบายว่า เทคนิค คือ วิธีการหรือกลวิธีซึ่งผู้แต่งนำมาใช้ในการถ่ายทอดความคิดหรือความสะเทือนใจเป็นการแสดงชั้นเชิงให้เห็นว่าผู้แต่งมี “ฝีมือ” ขนาดใด โบราณใช้คำว่า อุบาย เพื่อให้ผู้อ่านได้ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดเหล่านั้นอย่างซึมซาบ การใช้เทคนิคอาจทำได้หลายประการ

เสาวภา ธานีรัตน์ (2553, หน้า 20) กล่าวว่า การที่กวีนำเสนอความรู้สึก สะเทือนใจ จินตนาการ หรืออื่น ๆ ของตนออกไปนั้น กวีคงต้องมีจุดมุ่งหมายในใจก่อนแล้วว่า จะเสนอไปเพื่ออะไร และสิ่งที่ตามมาจะเป็นรูปแบบใด วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการนำเสนอ คืออะไร

จากข้อความข้างต้นพอสรุปได้ว่า เทคนิคหรือกรรมวิธีในการประพันธ์ เป็นความสามารถในการนำเสนอสร้างสรรค์ครอบคลุมถึงกระบวนการถ่ายทอดความคิดและอารมณ์ รูปแบบภาษาที่ใช้ในการสื่อสารให้แก่ผู้อ่านได้อย่างสัมฤทธิ์ผลเพื่อให้ผู้อ่านได้ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดเหล่านั้นอย่างซึมซาบ การใช้เทคนิคอาจทำได้หลายประการ

2.2.6 อุดมคติ ในทางวรรณศิลป์อุดมคตินั้นหมายถึงความนึกคิด หรือจินตนาการที่สูงส่งชนิดหนึ่งที่เหนือจริง เป็นความนึกคิด จากสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติที่ดัดเลิดเป็นจุดสูงสุดที่นึกคิดตั้งมั่นไว้แล้ว ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามอารมณ์ที่เกิดขึ้น

พระยาอนุมานราชธน (เสฐียรโกเศศ, 2515, หน้า 94) ได้กล่าวว่า อุดมคติ คือ ความนึกคิดจากสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติซึ่งดัดเลิดในจำพวกหรือชนิดเดียวกัน เพราะฉะนั้น

ความนึกคิดใดที่กำหนดอยู่ที่ว่า จะต้องเป็นอย่างนั้นจะต้องเป็นอย่างนี้ ไม่มีเปลี่ยนแปลงไปตามอารมณ์และความคิดซึ่งไม่อยู่ที่ความนึกคิดนั้นก็ป็นอุดมคติ

เสาวภา ธานีรัตน์ (2553, หน้า 21) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า สิ่งที่ดีที่สุดที่กวีเคยเฝฝ้นไว้ และไม่มีในเมืองมนุษย์ หรือถ้ามีก็ดีไม่ถึงขนาดกวีจะนำความนึกนั้นไปผนวกกับสิ่งบนสวรรค์ เมื่อนึกเห็นเช่นนั้นก็จะแสดงออกมาในรูปแบบของวรรณคดีหรือวรรณกรรม ดังนั้นถ้าจะกล่าวถึงผู้หญิงที่งามเลิศในอุดมคติ ก็มักจะจำรูปลักษณะของเทพธิดา นางฟ้า นางในสวรรค์ หรือเปรียบเทียบกับนางในสามโลก ดังเช่นบอกว่า “เหมือนนางในดุสิตาลงมาดิน” หรือ “งามไต่บ่งามเกิน มะทะนา ณ โลกสาม” และ “งามเกินมนุษย์จริง กลหญิงนิมิตฝัน” อย่างไรก็ตามความนึกคิดในอุดมคตินั้นเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้กวีได้ชดเชยสิ่งที่ไม่สามารถมีหรือเป็นได้ในโลกของความเป็นจริง เป็นลักษณะการตอบสนองทางจิตวิทยาอย่างหนึ่ง

สรุปได้ว่า อุดมคติในวรรณศิลป์นั้น กวีเป็นผู้ถ่ายทอดความนึกคิดนั้นไปผนวกกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามความนึกคิดในอุดมคตินั้นผ่านจินตนาการช่วยให้กวีได้ตอบสนองและแสดงออกมาในรูปแบบของวรรณคดี หรือวรรณกรรมความนึกใดที่กำหนดอยู่ที่ว่า จะต้องเป็นอย่างนั้นจะต้องเป็นอย่างนี้ ไม่มีเปลี่ยนแปลงไปตามอารมณ์และความคิดซึ่งไม่อยู่ที่ความนึกนั้นก็ป็นอุดมคติ

2.2.7 ท่วงท่าเฉพาะตัวที่แสดงออก ท่วงท่าที่แสดงออกนั้นอาจมี 2 ลักษณะ ลักษณะแรกเป็นท่วงท่าที่แสดงออกของส่วนรวมหรือหมู่คณะ และอีกลักษณะหนึ่งคือท่วงท่าเฉพาะตัวที่แสดงออก

รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2559, หน้า 11) ได้อธิบายว่า การแสดงออกของกวีหรือนักเขียนอาศัย ภาษา เป็นเครื่องมือ เหมือนอย่างจิตรกรใช้แปรงสีและผ้าใบ ช่างปั้นใช้ดิน และเครื่องมือต่าง ๆ หรือแม้แต่นาฏศิลปินใช้ท่ารำอันเกิดจากมือ เท้า ใบหน้า เป็นเครื่องมือ

เสาวภา ธานีรัตน์ (2553, หน้า 23) ได้ให้ความหมายของท่วงท่าที่แสดงออกโดยส่วนรวมนั้น ดังเช่น วรรณคดีหรือวรรณกรรมตะวันตกแต่เดิมนั้นถือตามแบบหรือท่วงท่าของกรีกหรือโรมัน วรรณคดีไทยก็จะแต่งตามขนบของวรรณคดีไทย เช่น ถ้าเป็นกวีนิพนธ์ก็ต้องเริ่มด้วยบทไหว้ครู มีสำนวนนิราศ บทอศักรรย์ ถ้าเป็นนิทานนิยายก็ต้องดำเนินเรื่องแบบจักร ๆ วงศ์ ๆ ถ้าแต่งคำฉันท์ คำกลอน ก็ต้องเดินตามรอยครูหรือโบราณจารย์ เหล่านี้เป็นต้น ในส่วนท่วงท่าของลักษณะคำประพันธ์ในแต่ละยุคแต่ละสมัย ก็จะมีแบบเป็นส่วนรวม เช่น สมัยสุโขทัยก็จะเป็นร้อยแก้ว ยุคอยุธยาตอนต้นก็จะเด่นในด้านลิลิต ยุคอยุธยาตอนกลางนิยมการแต่งโคลงและคำฉันท์

สรุปได้ว่า ท่วงทำนองการประพันธ์ เป็นความสามารถเฉพาะตนของผู้ประพันธ์ ซึ่งแต่ละคนจะมีท่วงทำนองการประพันธ์เป็นลักษณะเฉพาะยากที่ผู้ใดจะเลียนแบบได้ การศึกษา หรือสังเกตอัตลักษณ์การประพันธ์ จะต้องศึกษาจากผลงานเป็นจำนวนมาก จนสังเกตเห็นว่า ผู้ประพันธ์เหล่านั้น มีลักษณะเฉพาะตนอย่างไร โดยพิจารณาจากแนวคิดของผู้แต่ง ซึ่งแต่ละคน มีประสบการณ์ อุดมคติ ความคิดเห็นแตกต่างกันออกไป

2.3 ลักษณะของภาษาวรรณศิลป์ ลักษณะของภาษาวรรณศิลป์ จัดแบ่งได้เป็น

3 ระดับ คือ

2.3.1 ระดับคำ หมายถึง การเลือกใช้คำที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกคล้อยตาม ประกอบด้วย การเล่นคำ การซ้ำคำหรือซ้ำวลี การใช้คำซ้ำ การซ้อนคำ การเล่นเสียงวรรณยุกต์ การหลាកคำพอสรุปได้ ดังนี้

การเล่นคำ คือ การเลือกใช้คำที่หลากหลายความหมายในตำแหน่งที่ใกล้เคียงกัน แต่มีความหมายแตกต่างกันไปตามบริบท รวมทั้งการใช้คำที่ออกเสียงเหมือนกัน แต่สะกดต่างกัน

การซ้ำคำหรือซ้ำวลี คือ การเลือกใช้คำหรือวลีเดียวกันในตำแหน่งที่ต่างกันและมีความหมายเดียวกันทุกตำแหน่ง การซ้ำคำนี้นอกจากจะเกิดความไพเราะทางเสียงแล้ว ยังช่วยเน้นคำและความหมายให้น่าสนใจมากยิ่งขึ้น

การใช้คำซ้ำหรือคำอรรถาธิบาย คือ การเลือกซ้ำคำเดียวกันในตำแหน่งที่ต่อเนื่องกันเพื่อเน้นความหมาย หรืออาจทำให้ความหมายเปลี่ยนไปบ้างตามลักษณะคำซ้ำ อีกทั้งผู้แต่งยังอาจเลือกคำอรรถาธิบาย ซึ่งเกิดจากการซ้อนหรือซ้ำอักษรลงหน้าศัพท์จากการกร่อนเสียงของคำซ้ำก็ได้ การใช้คำลักษณะนี้นอกจากจะเป็นการเน้นความให้เด่นชัดขึ้นแล้วยังได้ความไพเราะในเสียงของคำอีกทางหนึ่ง

การซ้อนคำ คือ การนำคำเดี่ยวที่มีความหมายหรือเสียงใกล้เคียงกันมาซ้อนกันแล้วเกิดความหมายใหม่ ซึ่งคำซ้อนนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ คำซ้อนความหมาย และคำซ้อนเสียง

การเล่นเสียงวรรณยุกต์ เป็นการนำลักษณะเด่นประการหนึ่งของภาษาไทยมาใช้ คือ การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำรูปเดียวกันให้ต่างกันตามเสียงวรรณยุกต์

การหลាកคำ คือ การนำคำที่มีรูปเขียนต่างกันแต่มีความหมายเหมือนกันมาใช้ในบทประพันธ์เดียวกัน อยู่ในตำแหน่งที่ใกล้เคียงกันเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซากในการใช้คำ

2.3.2 ระดับประโยค หมายถึง การร้อยเรียงประโยคจนทำให้เนื้อหาเกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น อีกทั้งยังมีความไพเราะสละสลวย ซึ่งประกอบไปด้วย ประโยคสั้น ประโยคยาว ประโยคยาวแบบโวหาร และประโยคที่มีลักษณะแปลกออกไปจากธรรมดา สรุปได้ดังนี้

ประโยคสั้น คือ ประโยคที่สั้น ง่าย ไม่ซับซ้อน ประโยคชนิดนี้จะใช้ถ้อยคำที่กะทัดรัด ตรงไปตรงมา เข้าใจง่ายจบความโดยเร็ว ไม่มีการขยายความต่อเนื่อง หากต้องการขยายตามด้วยประโยคแบบนี้ ผู้เขียนมักจะใช้ประโยคสั้นหลาย ๆ ประโยคมาเรียงติดต่อกันเพื่อขยายความหรือเล่าเรื่องให้จบความ

ประโยคยาว คือ ประโยคที่มีการขยายความต่อเนื่องกันออกไปให้มีลักษณะเป็นประโยคความรวมหรือประโยคความซ้อน

ประโยคยาวแบบโวหาร เป็นประโยคที่มีความต่อเนื่องกันโดยจะต้องกล่าวรายละเอียดแต่ละอย่าง ๆ ไปจนจบประโยค ผู้อ่านจะต้องอ่านเนื้อหาความทั้งหมดจึงจะเข้าใจ ประโยคยาวแบบโวหาร ประกอบไปด้วย ประโยครวมเนื้อหาความ คือ ประโยคที่มีเนื้อหาความต่อเนื่องกัน เป็นการรวมเนื้อหาความทั้งหมดไว้ด้วยกัน ประโยคจำแนกแล้วสรุปความ คือ ประโยคที่แจกแจงรายละเอียดแล้วสรุปความตอนท้าย ประโยคที่ผู้พูดให้ตีความ คือ ประโยคที่ไม่ได้มีเนื้อหาความตรงตามที่กล่าว ต้องตีความจึงจะเข้าใจ และประโยคคำถามที่รู้คำตอบอยู่แล้ว คือ ประโยคที่ใช้คำถามเพื่อที่จะเน้นหรือย้ำความ ไม่ใช่ถามเพื่อต้องการคำตอบ

ประโยคบาโรก มีโครงสร้างของประโยคที่ขาดดุลหรือลักษณะคูลานาน (อาจมีการเพิ่มพูนทวีขึ้น) คลี่คลายเนื้อหาความจากประโยคหนึ่งขยายไปสู่อีกประโยคหนึ่ง หรือเป็นแต่ประโยคสั้นมีคำเดียวโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องทางไวยากรณ์แต่ต้องการให้ประทับใจแปลกใจผู้อ่าน

2.3.3 ระดับข้อความ หมายถึง การร้อยเรียงข้อความในระดับเหนือกว่าประโยคในที่นี้จะหมายถึง โวหาร ภาพพจน์ มีรายละเอียด คือ

1) โวหาร คือ การเรียบเรียงถ้อยคำสำนวน สามารถจำแนกได้เป็น 5 ชนิด คือ บรรยายโวหาร พรรณนาโวหาร อุปมาโวหาร สาธกโวหาร และเทศนาโวหาร ซึ่งสรุปได้ดังนี้

บรรยายโวหาร เป็นชั้นเชิงในการบอก เล่า แจ้ง แฉลง อธิบาย อภิปราย เรื่องราวต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อ่านผู้ฟังเกิดความรู้ความเข้าใจเป็นสำคัญ หากใช้ในงานเขียนทั่วไป โวหารชนิดนี้จะเป็นโวหารหลัก ที่นำมาใช้นำเสนอเรื่องราว หรือขยายความเรื่องราวให้รู้ และเข้าใจตรงกัน

พรรณนาโวหาร เป็นชั้นเชิงในการเขียนหรือแสดงรายละเอียดต่าง ๆ อย่างละเอียดถี่ถ้วน เพื่อรำพึงรำพันความรู้สึกอารมณ์หรือมุ่งแสดงให้ผู้อ่านผู้ฟังนึกคิด

จินตนาการเห็นภาพ แสง สี เสียง บังเกิดความประทับใจ ซาบซึ้ง และเกิดอารมณ์ร่วมกับการพรรณนาเหล่านั้น ซึ่งการพรรณนาโวหาร สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ พรรณนาภาพ เป็นการพรรณนาสิ่งที่เป็นรูปธรรมให้เห็นความละเอียดชัดเจนความสวยงามความละเอียดละไม เช่น การพรรณนาความงดงามของฉากสภาพแวดล้อม ธรรมชาติต่าง ๆ ที่อยู่ในเรื่องให้ผู้อ่านได้เห็นความงดงามเหล่านั้น พรรณนาอารมณ์ เป็นการพรรณนาในเชิงนามธรรม ได้แก่ อารมณ์ความรู้สึกของผู้ประพันธ์หรือของตัวละคร อันเกิดจากภาวะที่มีสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากระทบจิตใจ เกิดเป็นอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ

อุปมาโวหาร เป็นชั้นเชิงในการเปรียบเทียบ โวหารชนิดนี้จะดึงเอาวิธีการเปรียบเทียบเข้ามาช่วยในการสื่อสาร หรือการนำเสนอเนื้อหาของสารให้ผู้อ่านผู้ฟัง จินตนาการนึกเห็นภาพ มีความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง

สาธกโวหาร เป็นชั้นเชิงในการยกเรื่องราวมาเป็นตัวอย่างประกอบ โวหารชนิดนี้มักจะใช้ไปพร้อม ๆ กับโวหารชนิดอื่น เช่น เทศนาโวหาร บรรยายโวหาร เป็นต้น

เทศนาโวหาร เป็นชั้นเชิงในการอธิบายความหมายให้กว้างขวางออกไป โดยมีเจตนาชัดเจนเพื่อสั่งสอน อบรม ตักเตือน แนะนำให้ผู้อ่านผู้ฟัง เห็นจริง เชื่อถือและปฏิบัติตามเป็นสำคัญ ทั้งนี้โดยการยกเหตุผลมาอ้างนำหลักฐานมาประกอบให้เห็นจริง เทศนาโวหารนี้มีเจตนามุ่งสอนนี้เป็นสำคัญ

2) ภาพพจน์ คือ การใช้ภาษาเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นนามธรรมให้มีความเป็นรูปธรรมและมีความชัดเจนขึ้น ภาพพจน์ต่าง ๆ นั้น ประกอบด้วย อุปมา อุปลักษณ์ สัญลักษณ์ บุคคลวัต สมมุติภาวะ อติพจน์ อวพจน์ อุปนิเสธ นามนัย สัมพจนัย อุปมานิทัศน์ การอ้างถึง การแฝงใน ปฏิพจน์ ปฏิทรศน์ แนวเทียบ สัทพจน์ ปฏิบุจจา อาวัตพากย์ สรุปดังนี้

อุปมา คือ การนำสิ่งที่เราต้องการแสดงลักษณะเด่นไปเปรียบเทียบกับอีกสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะเด่นเป็นที่ยอมรับหรือรู้จักกันอยู่แล้ว โดยมีคำที่มีความหมาย “เหมือน” “คล้าย” เป็นคำแสดงความเปรียบเทียบ

อุปลักษณ์ เป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่ต่างจำพวกกันว่าสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งโดยไม่กล่าวออกมาตรง ๆ แต่ใช้การกล่าวเป็นนัยโดยให้ผู้อ่านตีความหมายเอาเองว่าสิ่งที่นำไปเปรียบนั้นคืออะไร มักใช้คำว่า “เป็น” “คือ” “เท่า”

สัญลักษณ์ เป็นการเปรียบเทียบคำที่ใช้เรียกสิ่งหนึ่งโดยใช้คำอื่นแทนคำที่ใช้เรียกนั้น ซึ่งการใช้สัญลักษณ์นั้นเกิดจากการเปรียบเทียบและตีความซึ่งใช้กันมานานจนเป็นที่เข้าใจ

บุคคลวัตหรือบุคลาธิษฐาน เป็นการสมมติให้สิ่งที่ไม่มีชีวิต สิ่งที่เป็นนามธรรม และสัตว์ ให้มีอารมณ์และแสดงกิริยาอาการเหมือนอย่างมนุษย์

สมมุติภาวะ เป็นภาษาโวหารที่จัดเป็นประเภทย่อยของบุคลาธิษฐาน มี 2 ประเภท คือ การพูดกับบุคคลที่ไม่ได้อยู่ ณ ที่นั้น รวากับว่าเขามีตัวตนอยู่ และการพูดกับสิ่งของและสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ รวากับว่าสิ่งเหล่านั้นมีชีวิต และสามารถรับรู้เข้าใจสิ่งที่พูด

อติพจน์ คือ การพูดเกินความจริงหรือการใช้ประโยคเพื่อเพิ่มน้ำหนักและความหมายของข้อความที่มุ่งหมายทางอารมณ์เป็นสำคัญ

อวพจน์ เป็นภาพพจน์ที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับอติพจน์ การกล่าวเกินจริง โดยการกล่าวน้อยกว่าความเป็นจริง

อุปนิเสธ เป็นภาพพจน์ที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับอติพจน์ เช่นเดียวกับอวพจน์ แต่เป็นภาพพจน์ที่กล่าวลดน้ำหนักความลงในเชิงปฏิเสธ

นามนัย เป็นการใช้คำหรือวลีแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะเด่นหรือมีสัมพันธภาพใกล้ชิดกับสิ่งที่แทนนั้น อาจแทนสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้

สัมพจน์ เป็นการใช้ส่วนย่อยที่สำคัญแทนส่วนใหญ่อันทั้งหมด หรือใช้ส่วนใหญ่อันทั้งหมดแทนส่วนย่อย

อุปมานิทัศน์ เป็นเรื่องเล่าขนาดสั้นหรือขนาดยาวอาจเป็นร้อยแก้วหรือร้อยกรองมีความคิดตรง ๆ ตามเนื้อเรื่องอย่างหนึ่ง และมีความหมายที่สองอยู่แล้วอีกอย่างหนึ่ง และแม้ความหมายแรกจะน่าสนใจ แต่ความหมายที่สำคัญและน่าสนใจที่แท้จริงอยู่ที่ความหมายที่สอง อุปมานิทัศน์มีลักษณะใกล้เคียงกับอุปลักษณ์ ที่ขยายยืดออกไป อุปมานิทัศน์ มักเกี่ยวข้องกับความคิดด้านคุณธรรมจริยธรรม

การอ้างอิง คือ การกล่าวพาดพิงหรืออ้างถึงบุคคล เหตุการณ์ สถานที่ และข้อความที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ศาสนา นิทาน ตำนาน ประวัติศาสตร์ หรือวรรณกรรมอื่น ๆ ที่อยู่นอกเรื่องที่เขียน ซึ่งอาจอ้างถึงโดยตรงหรืออ้างถึงโดยนัยก็ได้

การแฝงนัย เป็นวิธีการพูดที่แสดงความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ปรากฏกับสิ่งที่จริง ซึ่งการแฝงนัย มีด้วยกัน 3 รูปแบบ คือ การแฝงนัยด้วยถ้อยคำ คือ การกล่าวตรงข้ามกับความตั้งใจหรือความเป็นจริง การแฝงนัยด้วยเหตุการณ์ คือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ๆ ซึ่งจะตรงข้ามกับเหตุการณ์ที่คาดหวังเอาไว้ และการแฝงนัยเชิงละคร คือ สิ่งที่ถูกพูดพูดตรงกันข้ามกับสิ่งที่กวีหมายความว่าถึงการแฝงนัยเชิงละคร นอกจากจะแสดงความคิดเห็นและทัศนคติแล้ว ยังสะท้อนลักษณะนิสัยของผู้พูดออกมาให้ผู้อ่านเห็น โดยที่กวีไม่ต้องแสดงความคิดเห็นหรือวิเคราะห์ลักษณะของผู้พูดออกมาเองโดยตรง

ปฏิพจน์ การใช้คำที่ไม่สอดคล้องหรือขัดแย้งกันมารวมไว้ด้วยกัน เพื่อให้มีความหมายที่ให้ความรู้สึกขัดแย้ง หรือเพิ่มน้ำหนักให้แก่ความหมายของคำแรก

ปฏิทรรศน์ การใช้ถ้อยคำหรือข้อความที่มีความขัดแย้งหรือมีความหมายที่ตรงกันข้ามนำมาเปรียบเทียบกันเพื่อให้เกิดความหมายที่ชัดเจน

แนวเทียบ เป็นการเปรียบเทียบเรื่องราว เหตุการณ์ ความคิด พฤติกรรม หรือสภาพใด ๆ 2 ประการ ที่มีลักษณะเหมือนกันหรือกันให้เข้าคู่กันในงานเขียนที่เป็นการอธิบายหรือพรรณนามักใช้แนวเทียบโดยนำเอาสิ่งที่ไม่คุ้นมาเปรียบเทียบกับสิ่งที่รู้จักดีอยู่แล้วในการโต้แย้ง การใช้แนวเทียบจะช่วยสนับสนุนความคิดที่ต้องการเสนอ

สัทพจน์ เป็นการเปรียบเทียบด้วยการใช้คำเลียนแบบเสียงธรรมชาติ โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังมองเห็นภาพ แสง สี หรือท่าทางของสิ่งที่ได้ยิน

ปฏิปุจฉา การใช้โวหารคำถามที่ไม่ต้องการหาคำตอบ
อวตัพพากย์ คือการใช้เรียกผลของการสัมผัสที่ผิดไปจากธรรมดา เพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้อ่าน

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมและวรรณศิลป์

3.1 งานวิจัยที่ศึกษากลวิธีการใช้ภาษาของตัวบท

ปัทมวรรณ วาจางาม (2548) ศึกษาเรื่อง **ลีลาภาษาในนวนิยายของ ว. วินิจฉัยกุล** ในด้านการใช้คำ สำนวนโวหาร ประโยค การบรรยายพรรณนาความจากนวนิยายที่ได้รับรางวัลในช่วง พ.ศ. 2525-2542 จำนวน 14 เรื่อง เช่น นวนิยายเรื่องรัตนโกสินทร์ เส้นไหมสีเงิน ราตรีประดับดาว ฯลฯ โดยใช้แนวคิดด้านการใช้คำ การใช้สำนวนโวหาร การใช้ประโยค การบรรยายความ และการพรรณนาความ ผลการศึกษา พบว่า ว. วินิจฉัยกุล สามารถใช้คำได้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องและตัวละคร โดยใช้คำที่สื่อสารในชีวิตประจำวันของสามัญชนทั่วไป การเล่นเสียง การเล่นคำ การซ้ำคำ การซ้อนคำ การใช้คำเลียนเสียงพูด การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ และการใช้คำติดปาก ส่วนสำนวนโวหารพบว่า ผู้แต่งนิยมใช้สำนวนไทย สุภาษิต คำพังเพย ไช้บทกวี ใช้โวหารแสดงทัศนะ การอุปมา อุปลักษณ์ อติพจน์ และปฏิรูปพจน์

ส่วนงานวิจัยของ กรกช อัญชลีนกุล (2548) เรื่อง **ภาษาสร้างสรรค์: การใช้ภาพพจน์ในนวนิยายของโสภาค สุวรรณ** จากนวนิยายของโสภาค สุวรรณ เรื่องตะวันลับฟ้า พ้าจรดทราย ลมหวาน ฯลฯ ผลการวิจัย พบว่า โสภาค สุวรรณ นิยามสร้างภาพพจน์ให้ผู้อ่านเกิดภาพในใจ 4 ประการ ได้แก่ อุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน และอติพจน์ ด้วยกลวิธีทางภาษา ทั้งทางตรงและทางอ้อม

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ ภัทร์ธีรา ฉลองเดช (2548) ที่ศึกษาวิเคราะห์ **รสรวรรณคดีที่ปรากฏในนิทานเวตาล ฉบับนิพนธ์กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์** ตามทฤษฎี รสรวรรณคดีสันสกฤต พบว่า รสรวรรณคดีที่ปรากฏอยู่มากที่สุด คือ ศฤงคารรส รองลงมา คือ เราทรรส กรูณารส อัปภูตรส วีรรส ชายานกรส หาสยรส พิภตสสรส และศานตรส ตามลำดับ และเมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบด้านวิภาวะ และอนุภาวะในแต่ละรสแล้ว พบว่าทั้ง 9 รสนี้ แสดงวิภาวะ อนุภาวะ ทั้ง 2 ได้ครบทุกรส ส่วนองค์ประกอบด้านสาตตริกวิภาวะจะปรากฏอยู่ใน บางเหตุการณ์ของรสเพียง 7 รส โดยไม่ปรากฏอยู่ในหาสยรสและศานตรส

ส่วนงานวิจัยของ ชไมพร ฉายเหมือนวงศ์ (2549) ศึกษาเรื่อง **ลีลาภาษา ในงานเขียนของวานิช จรุงกิจอนันต์** ในด้านการใช้คำ ประโยค และท่วงทำนองการแต่ง โดยศึกษาเฉพาะบทร้อยแก้ว จำนวน 12 เรื่อง เช่น แม่เบี้ย ซอยเดียวกัน เคาหล่นดาว ฯลฯ พบว่า ลีลาภาษาของ วานิช จรุงกิจอนันต์ มีลักษณะเด่น คือ การใช้คำเลียนเสียงพูด เสียงเสียง ธรรมชาติ การใช้คำติดปาก การใช้คำแทรกบท กลอนบทเพลง มีการใช้คำอุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน นิยมใช้ประโยคยาวการแต่งนิยมใช้คำตรงไปตรงมา เรียบง่าย เสียดลีลสังคม แต่แฝงความสนุกสนานขบขัน

ในช่วง พ.ศ. 2550 มีงานวิจัย 3 เรื่อง ได้แก่ งานวิจัยของ ดนยวรรณ แจ่มนิยม เนตรทราย คงอนุวัฒน์ และอรพิมพ์ อังศุรรังสี ได้แก่ การศึกษาเรื่อง **ลีลาภาษาในนวนิยาย ของกึ่งฉัตร** โดยมุ่งศึกษาทั้งในด้านลักษณะการใช้คำ การใช้โวหาร ดนยวรรณ แจ่มนิยม ใช้ข้อมูลจากนวนิยายของกึ่งฉัตร ในช่วง พ.ศ. 2535 ถึง พ.ศ. 2549 โดยการสุ่มตัวอย่างแบบปี เว้นปี มา 8 เล่ม ได้แก่ พรพรหมอลวง เสราดาร์ล ตามรักคืนใจ มนต์จันทร์ ลางลิตต์ สืบลับ รหส์รัก ฟ้ากระจำงดาว และแกะรอยรัก ผลการศึกษา พบว่า นวนิยายของกึ่งฉัตร มีลักษณะ การใช้คำ ทั้งที่มีความหมายโดยตรงและโดยนัย คำแสดงอารมณ์ คำเลียนเสียงธรรมชาติ คำที่มีศักดิ์ คำอุปสรรค นามธรรม คำศัพท์บัญญัติ คำเฉพาะกลุ่ม คำแสลง ภาษาตลาด คำต่ำ คำตลาด คำภาษาถิ่น คำภาษาต่างประเทศ คำย่อ และคำเลียนเสียงพูด ส่วนการใช้โวหารนั้น พบว่า มีการใช้การเปรียบเทียบที่หลากหลายลักษณะ

ส่วนการศึกษาเรื่อง **ศิลปะการใช้ภาษาในนวนิยายของวัฒน์ วรรณยางกูร** ของ เนตรทราย คงอนุวัฒน์ นั้นใช้ข้อมูลจากนวนิยาย เรื่องมนต์รักทรานซิสเตอร์ จิ้งหรีดและ ดวงดาว ปลายนาฬิกาเขี้ยว ฯลฯ พบว่า วัฒน์ วรรณยางกูรใช้จินตภาพ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดภาพ ได้อย่างเหมาะสม กลมกลืน โดยใช้คำช่วยสื่อให้เห็นรายละเอียดของสี แสง กลิ่น รส อาการ การเคลื่อนไหว อารมณ์ ความรู้สึก และสัมผัส ส่วนภาพพจน์ที่ปรากฏในนวนิยายนั้นมีหลายชนิด

ได้แก่ อุปมา อุปลักษณ์ บุคคลวัต อติพจน์ อธิพจน์ นามนัย สมพจน์ ปฏิภาคพจน์ ปฏิปุจฉา ประชดและเหน็บแนม

สำหรับการศึกษาลีลาการใช้ภาษาในนวนิยายของนางชมัยกร แสงกระจ่าง ของ อรทิพย์ อังคุรรังสี (2550) เรื่องลีลาการใช้ภาษาในนวนิยายของนางชมัยกร แสงกระจ่าง มุ่งศึกษาลีลาการใช้คำ ประโยค สำนวน และโวหารภาพพจน์ โดยศึกษาจากนวนิยายที่ได้รับการพิมพ์รวมเล่มตั้งแต่ พ.ศ. 2542–2547 รวมทั้งสิ้น 17 เรื่อง เช่น บ้านนี้มีหมากับแมว เข้าครัวชิมเย็นครัวชิม ริบปั้นเชียวกับกล่องกระต่ายแดง เป็นตัวอย่างโดยแนวคิดที่นำมาใช้ในการศึกษายังอยู่ในแนวประเด็นต่อไปนี้ คือ การใช้คำ ประโยค สำนวน และโวหารภาพพจน์ ผลการวิจัย พบว่า ในด้านการสรรคามาใช้นั้น ชมัยกร แสงกระจ่าง มีกลวิธีที่หลากหลาย ได้แก่ การใช้คำซ้ำ การซ้ำคำ การใช้คำซ้อนทั้งซ้อนเสียงและซ้อนความหมาย การใช้คำต่างประเทศ การใช้คำเสริม การใช้คำสร้อย การใช้คำร้องเรียกหรือคำอุทาน และการใช้คำเลียนเสียงพูด ส่วนการใช้ประโยคและสำนวน ก็พบว่า มีการใช้ประโยคที่สื่อสารในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ประโยคบอกเล่า ประโยคปฏิเสธ ประโยคคำถาม ประโยคคำสั่ง ประโยคขอร้อง และประโยคชักชวน และสำนวนที่ใช้จะเป็นสำนวนเดิมและสำนวนไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงถ้อยคำ

ทั้งนี้ ยังมีงานวิจัยของ พิษณุพงษ์ ญาณศิริ (2556) ได้ศึกษาภาพสะท้อนสังคม กับวรรณคดีในเพลงลูกทุ่งไทย พ.ศ. 2500–2550 โดยมุ่งศึกษาเหตุผลและวรรณคดีในเพลงลูกทุ่งไทยตามแนววรรณคดีสันสกฤต ลักษณะการใช้ภาษาที่สะท้อนภาพสังคมและวัฒนธรรม และอิทธิพลของสังคมและวัฒนธรรมในเพลงลูกทุ่งไทย โดยข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ เพลงลูกทุ่งไทย จำนวน 100 เพลง จาก พ.ศ. 2500–2550 เช่น สมศรี 1992 จดหมายจากแม่ สยามเมืองยิ้ม ผู้ประพันธ์เพลงลูกทุ่งไทยและนักร้อง จำนวน 43 คน ได้แก่ ชลธิ์ ธารทอง, สลาคุณวุฒิ, ดาว บ้านดอน ผลการศึกษา พบว่า เหตุผลในการประพันธ์เพลงลูกทุ่งไทยเกิดจากจินตนาการ แรงบันดาลใจ ประสบการณ์ เหตุการณ์จริง และมีผู้แต่งวรรณคดีหลักที่พบในเพลงลูกทุ่งไทย คือ ศฤงคารรส กรุณารส เราทรรส หาสยรส และศานตรส วรรณคดีเสริมที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งไทย คือ ศฤงคารส เราทรรส กรุณารส อัปภูตรส วีรรส ภาณุกรส หาสยรส และศานตรส

กล่าวโดยสรุป จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยข้างต้น ทำให้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับวรรณศิลป์ลุ่มลึกยิ่งขึ้นว่า วรรณศิลป์เป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างพลังสุนทรียภาพในวรรณกรรมทุกประเภท และกลวิธีที่สร้างสรรค์ขึ้นมานี้มักจะสอดคล้องเหมาะสมกับเนื้อหาที่นำเสนอ ตลอดจนช่วยสื่อความคิดและอารมณ์ที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวคิดและทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

จะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์และอธิบายลักษณะการประกอบสร้างวรรณศิลป์ในนวนิยายของไทยที่คัดเลือกมาศึกษาได้อย่างมีเหตุผลตามระเบียบวิธีทางวรรณคดีวิจารณ์

3.2 งานวิจัยที่ศึกษาคุณค่าของวรรณกรรม

งานวิจัยของสมศรี บวบนา และคนอื่น (2548) ศึกษาเรื่อง**วิเคราะห์แนวคิดและคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ที่ปรากฏในนวนิยายรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537-2546** โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อวิเคราะห์แนวคิดและคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ที่ปรากฏในนวนิยายรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ตั้งแต่ 2537-2546 ข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษา คือ นวนิยายที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ตั้งแต่ปี 2537-2546 ของนักเขียนจากประเทศไทย จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ เวลา ของชาติ กอบจิตติ (2537) ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน ของ วินทร์ เลียววาริณ (2540) อมตะ ของ วิมล ไทรนิ่มนวล (2543) ช่างสำราญ ของ เตือนวาด พิมวนา (2546) ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ในด้านแนวคิดนั้นนวนิยายทั้งหมดสอดแทรกแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตแนวคิดเกี่ยวกับสังคมและการเมืองที่ให้คุณค่าด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ แก่ผู้อ่าน สามารถนำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตได้ ส่วนคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ นวนิยายแต่ละเรื่องมีคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ ที่โดดเด่นต่างกัน

ส่วนงานวิจัยของ ธรวิทย์ ทองเลื่อน (2550) เรื่อง**วิเคราะห์วรรณศิลป์ในนวนิยายของแดนอรัญ แสงทอง** มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อวิเคราะห์วรรณศิลป์ที่ปรากฏในนวนิยายของแดนอรัญ แสงทอง จำนวน 2 เรื่อง คือ นวนิยายเรื่อง เงาสีขาว และนวนิยายเรื่อง เจ้าการะเกด ข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิจัย ข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิจัย คือ เงาสีขาวและเจ้าการะเกด ธรวิทย์ ทองเลื่อน ชี้ให้เห็นว่าบทประพันธ์ เรื่องเงาสีขาว มีวรรณศิลป์อันเร้าอารมณ์ด้วยแนวคิดที่เป็นจุดเด่นของเรื่อง คือ การนำเสนอด้านมืดของมนุษย์อันประกอบด้วยลีลาชีวิตที่เลวร้ายเป็นภัยสังคม และในขณะเดียวกันก็เป็นพิษภัยที่บั่นทอนตนทำให้ชีวิตไม่อาจมีความสุขได้นอกจากนี้ ยังโดดเด่นด้วยลีลาการเสนอเรื่องในลักษณะกระแสน่าสนใจอย่างยืดยาว ต่อเนื่อง ไม่มีการขึ้นย่อหน้าใหม่ตลอดทั้งบท ซึ่งนับเป็นท่วงทำนองการประพันธ์ที่ทำทลายผู้อ่านอย่างมากแต่นวนิยายเรื่องนี้ก็ยังสามารถดึงดูดผู้อ่านให้ติดตามเรื่องโดยจดจ่อตลอดทั้งเรื่อง ด้วยวรรณศิลป์ของการใช้ภาษา ซึ่งเต็มไปด้วยคำและความหมายอันเร้าอารมณ์และความรู้สึก

ในขณะที่เรื่องเจ้าการะเกด เป็นนวนิยายที่มีคุณค่าในเชิงวรรณศิลป์อย่างมากเรื่องหนึ่ง ด้วยลักษณะของตัวละครที่มีชีวิตชีวา รวมทั้งโครงเรื่องมุ่งเสนอความคิดสำคัญอย่างแยบยล ว่าธรรมชาติมีอำนาจและความยิ่งใหญ่เกินกว่าที่มนุษย์จะสามารถเอาชนะได้

ทั้งชี้ให้เห็นว่า ป่าที่งดงามและมีคุณค่าอันนั้นนั้นได้เสื่อมสูญไปแล้ว และที่โดดเด่นอย่างยิ่ง ก็คือ ท่วงทำนองวรรณศิลป์ที่เราอารมณ์อย่างมีลีลาเฉพาะตัวของผู้ประพันธ์

ผลงานวิจัยในทำนองเดียวกันกับสองเรื่องแรก คือ งานวิจัยของ จรรย์งค์ บุญชั้น (2551) เรื่องการศึกษาคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ของนวนิยายเรื่องความสุขของกะทิ นวนิยายรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ประจำปี 2549 มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ของนวนิยายเรื่องความสุขของกะทิ ของ งามพรรณ เวชชาชีวะ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ประกอบทางวรรณศิลป์ของเรื่อง ได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก และท่วงทำนองเขียน ผลการวิจัยโดยสรุป พบว่า ในด้านแนวคิด มีความดีเด่นเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ที่ผู้แต่งเสนอให้ทราบถึงความเป็นจริงเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์และแสดงให้เห็นปรัชญาทางพุทธศาสนาที่ว่าสุขทุกข์อยู่ที่นี่ ส่วนด้านกลวิธีการดำเนินเรื่อง ผู้แต่งใช้วิธีการอันแยบยล เราความสนใจในการเผยให้เห็นปมปัญหาที่ละน้อย และใช้คำปริยเป็นกลวิธีในการแสดงให้เห็นถึงปัญหาเด่นชัดขึ้น และด้านกลวิธีการเปิดเรื่องและปิดเรื่อง คือ ใช้การเปิดเรื่องและปิดเรื่องด้วยเหตุการณ์เดียวกัน เป็นการย้อนกลับไปใช้ชีวิตอันอบอุ่น เป็นสุขดุจเดิมของตัวละคร

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยาย

นวนิยายเป็นงานเขียนประเภทหนึ่งที่มีความนิยม โดยผู้อ่านส่วนใหญ่มักจะอ่านนวนิยายโดยมุ่งหวังเพื่อความบันเทิงสนุกสนานและสะท้อนภาพสังคม ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยาย โดยเรียงลำดับดังนี้

1. มโนทัศน์เกี่ยวกับนวนิยาย

นวนิยายเป็นงานเขียนร้อยแก้วที่ให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่าน เป็นเรื่องสมมุติหรือมีโครงเรื่องจำลองจากชีวิตจริง ดังนั้น การศึกษามโนทัศน์นวนิยาย ผู้ศึกษาจึงจำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับนิยามของนวนิยาย ประวัติ และความเป็นมาของนวนิยาย ประเภทของนวนิยาย และองค์ประกอบของนวนิยาย ตามลำดับดังนี้

1.1 นิยามของนวนิยาย

หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2556, หน้า 27-28) นิยามคำว่า “นวนิยาย” และกล่าวถึงลักษณะของนวนิยายไว้ว่า เป็นวรรณกรรมอย่างใหม่ที่เราเพิ่งได้รับมาจากตะวันตก นวนิยายก็คือนิยายชนิดหนึ่งแต่มีกลวิธีใหม่น่ากว่านิยาย

เปลื้อง ณ นคร (2540, หน้า 191) อธิบายความหมายของนวนิยายว่า นวนิยายหมายถึง เรื่องราวที่มีเหตุการณ์ต่อเนื่องกัน เรื่องเช่นนี้เป็นเรื่องที่สมมุติแต่งขึ้นแต่อาจมีมูลความจริงแฝงอยู่ก็ได้ ไม่กำหนดตัวละคร มีความยาวตั้งแต่ 40,000 คำขึ้นไป ความมุ่งหมาย

เพื่อความเพลิดเพลิน แต่บางทีนักเขียนก็ใช้เครื่องมือสำหรับเย้ยหยัน เสียดแทง แนะนำ สั่งสอน หรือแสดงความคิดเห็นทางการเมืองหรือหลักธรรมต่าง ๆ

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2560, หน้า 34) แสดงความหมายของนวนิยายว่าเป็น เรื่องเล่าขนาดยาว มีลักษณะการแต่งเป็นร้อยแก้ว ผู้แต่งนิยมให้มีเนื้อเรื่อง ตัวบุคคลในเรื่อง บทสนทนาและสถานที่สมจริงตามสภาพชีวิตบนโลกมากที่สุด นวนิยายมีทั้งขนาดสั้นและขนาดยาว

ธวัช ปุณโณทก (2527, หน้า 87) ได้นิยามไว้ว่า นวนิยายเป็นโครงเรื่องจำลอง จากชีวิตจริง สามารถแสดงให้เห็นเหตุผลที่ปรุงแต่งชีวิตนั้นขึ้นจากหลักความเป็นจริงทั้งปวง และมีการวิเคราะห์พฤติกรรมตามหลักจิตวิทยา

สายทิพย์ นุกูลกิจ (2539, หน้า 42) ให้ความหมายว่า นวนิยายเป็นรูปแบบ การเขียนบันเทิงคดีอย่างใหม่เช่นเดียวกับเรื่องสั้น แต่มีขนาดยาวกว่า เพราะผู้แต่งสามารถกำหนด ตัวบุคคล เหตุการณ์ และสถานที่ในเรื่องได้โดยไม่จำกัด ขึ้นอยู่กับผู้แต่งจะเห็นว่าเหมาะสม

ไพโรจน์ บุญประกอบ (2539, หน้า 103) อธิบายว่า นวนิยาย คือ บันเทิงคดี ร้อยแก้วที่มีความยาวไม่จำกัด สามารถพลิกแพลงกลวิธีการเขียนได้หลากหลายทุกสิ่งทุกอย่าง ที่เกี่ยวข้อง กับชีวิตไม่ว่าทางกายหรือทางจิต พฤติกรรมทุกชนิดของมนุษย์ สามารถนำมาผูก เป็นเรื่องของนวนิยายได้ นวนิยายอาจเกิดจากจินตนาการหรือความจริงผสมกับจินตนาการได้

รีนฤทัย สัจจพันธุ์ (2547, หน้า 49) กล่าวว่า คำว่านวนิยายถ้าแปลตามตัวอักษร “นวน” แปลว่าใหม่ “นิยาย” คือ เรื่องเล่า ฉะนั้นนวนิยาย คือ นิยายแบบใหม่ หรือเรื่องเล่าแบบใหม่ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Novel” และ “Novella” ในภาษาอิตาเลียน

อิงอร สุพันธุ์วนิช (2548, หน้า 1) กล่าวว่า นวนิยาย หมายถึง นิยายแบบใหม่ Novel คำนี้ใช้เป็นครั้งแรกเพื่อเรียกนิยายสร้างใหม่ของ บอคาจิโอ ที่แต่งขึ้นเมื่อราว ค.ศ. 1338-1340 ในศตวรรษที่ 18 แดเนียล เดอโฟ นักเขียนชาวอังกฤษเขียนเรื่องโรบินสัน ครูโซ ขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1791 ส่วนนวนิยายไทยเพิ่งเริ่มขึ้นในปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ส่งพระราชโอรสขุนนางและสามัญชนบางคนไปศึกษาต่อต่างประเทศ เมื่อเจ้านายและสามัญชนที่ได้รับการศึกษากลับมาจากต่างประเทศ ก็นำรูปแบบการประพันธ์แบบใหม่เข้ามาด้วย นั่นก็คือนวนิยาย

วิภา กงกะนันทน์ (2540, หน้า 16) กล่าวว่า นวนิยาย หมายถึง บทประพันธ์ที่เป็น บันเทิงคดีร้อยแก้ว มีหลายแนวเรื่อง เรื่องราวในนวนิยายเป็นเรื่องสมมุติ ซึ่งผู้แต่งใช้กลวิธี ในการนำเสนอที่ทำให้ผู้อ่านรู้สึกหรือรู้สึกราวกับว่าเรื่องราวในนวนิยายเป็นเรื่องจริงที่เคย เกิดขึ้นมาแล้ว กำลังเกิดอยู่ หรืออาจจะเกิดขึ้นได้จริงต่อไปในอนาคต

ตามความหมายของนักวิชาการข้างต้น สรุปได้ว่า นวนิยาย หมายถึง บันทึกลงตัว ร้อยแก้วประเภทหนึ่ง ที่สร้างสรรค์ขึ้นจากจินตนาการเค้าโครงเรื่องเหตุการณ์ต่าง ๆ จากชีวิตคน ที่มีอยู่จริงหรือแต่งขึ้น ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลลักษณะเนื้อเรื่องอาจมีความสมจริง เพราะผู้แต่ง มุ่งให้ผู้อ่านมีอารมณ์ร่วมกันกับเรื่อง จึงสร้างองค์ประกอบต่าง ๆ ของนวนิยายให้ชวนติดตาม และผู้อ่านมีอารมณ์ร่วมกับนวนิยาย และยังเป็นการบันทึกภาพสังคมในยุคนั้นอีกทางหนึ่งด้วย

1.2 ประวัติและความเป็นมาของนวนิยาย วนิดา บำรุงไทย (2544, หน้า 16-17) ได้อธิบายว่า นวนิยายเป็นเรื่องเล่าเรื่องราวสมมุติ เช่นเดียวกับเรื่องเล่าในสมัยโบราณ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เรื่องเล่าเก่าก่อนเหล่านั้นได้คลี่คลายมาสู่แนวการเล่าแบบใหม่

นวนิยายเป็นคำเรียกรวบรวมประเภท “นิยาย” ในบางภาษาของชาติที่มีบทบาทในการสร้างและพัฒนารูปแบบของนวนิยายจนมีความผิดแผกห่างไกลไปจากเรื่องเล่าในแบบเดิม จึงมักมีเค้าประวัติความเป็นมาด้วย

คำเรียก “นวนิยาย” ในกลุ่มประเทศยุโรป ส่วนใหญ่มาจากคำว่า โรมานซ์ อันเป็นวรรณกรรมเรื่องเล่าที่แพร่หลายในยุโรปสมัยกลาง บาร์เน็ต เบอร์แมน และเบอร์โต ให้คำอธิบายว่า เรื่องเล่าขนาดยาวซึ่งแต่งในรูปแบบของร้อยแก้วและร้อยกรองที่ยุโรปโบราณ เรียกว่า เรื่องโรมานซ์ มีลักษณะที่เริ่มต้นใกล้เคียงกับนวนิยาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องโรมานซ์ ชั้นดี เช่น The Knight's Tale ของชอร์เซอร์ ซึ่งมีการแสดงออกที่ซับซ้อนกว่าเรื่องเล่าทั่ว ๆ ไป อย่างไรก็ตาม เรื่องโรมานซ์ มีลักษณะเริ่มต้นใกล้เคียงกับนวนิยาย มักเป็นเรื่องเล่าเบ็ดเตล็ดที่เป็นไปไม่ได้ หรือแปลกมหัศจรรย์ของอัศวินผู้กล้าหาญ โรมานซ์ร้อยแก้วในระยะหลัง เอเบรัมส์ อธิบายว่า ได้แบบอย่างมาจากเรื่องโรมานซ์อัศวินของยุโรปสมัยกลาง และนวนิยายประเภทลึกลับ สยองขวัญ ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 โรมานซ์ร้อยแก้วจะมีตัวละครมาก และแยกเป็นฝ่ายพระเอกกับผู้ร้าย นายกับบ่าวอย่างชัดเจน ตัวเอกของเรื่องมักแยกตัวโดดเดี่ยว โครงเรื่องเน้นการผจญภัยซึ่งส่วนใหญ่ เป็นการแสวงหาอุดมการณ์หรือตามล่าศัตรู นอกจากนี้ ก็มีเหตุการณ์ที่เกินจริงหรือเป็นไปไม่ได้ในชีวิตจริง บางครั้งจะแสดงความปรารถนาพื้นฐาน ความหวังและความกลัวของมนุษย์ในรูปของสัญลักษณ์ จึงมักสอดคล้องกับเรื่องของทวยเทพ พิธีกรรมและคติชาวบ้าน ดังนั้น นวนิยายในระยะหลังที่มีแนวเรื่องในทำนองนี้จึงเรียกว่า นวนิยายโรมานซ์ เช่น ความรักของเอนแอร์ ของ ชาร์ลอต บรองเตแปลโดย จูเลียต รีเบคกา ของดฟเน ดู โมรเอร์ และ วัทเตอรังไฮท์ส ของ เอมีลี บรองเต ซึ่งแปลโดย พิมพา จันทพิมพะ ทั้งสองเรื่อง ทั้งหมดเป็นนวนิยายรักเข้มข้น ด้วยเหตุการณ์บีบคั้นอารมณ์แฝงด้วยความลึกลับ ซับซ้อนหรือความเร้นลับบางประการ

ส่วนในภาษาอังกฤษ คำเรียกนวนิยายคือ โนวел (Novel) มีที่มาจากคำ โนวেলা (Novella) ในภาษาอิตาลี มีความหมายว่า “สิ่งใหม่ขนาดเล็ก” เป็นคำที่ใช้เรียกบทประพันธ์ร้อยแก้วขนาดสั้น ซึ่งเป็นที่นิยมมากในประเทศอิตาลี สมัยคริสต์ศตวรรษที่ 14 เรื่องที่แพร่หลายที่สุด คือ ของบอคาจีโอ ปัจจุบันนี้ คำว่า โนวেলা ใช้ในความหมายเดียวกับคำว่า โนวเลต คือ เป็นคำเรียกนวนิยายขนาดสั้น ในขณะที่ในภาษาไทยใช้คำว่า “นว” แปลว่า “ใหม่” ประกอบคำ “นิยาย” ซึ่งใช้เรียกเรื่องเล่าสมมุติแต่โบราณ นวนิยายจึงแปลตามศัพท์ได้ว่า เรื่องเล่าสมมุติอย่างใหม่ อันนี้มีความหมายในทำนองเดียวกับคำว่า โนวเลหรือโนเวลา ดังกล่าวแล้วทั้งยังมีนัยยะซึ่งจำแนกเรื่องเล่าร้อยแก้วอย่างใหม่ออกจาก “นิยาย” คือเรื่องเล่าในแบบแผนเก่าได้อย่างเหมาะสม แต่โดยทั่ว ๆ ไปแล้วยังคงมีการใช้คำว่า “นิยาย” กับบทประพันธ์ที่เป็น “นวนิยาย” อยู่เสมอ ๆ รวมทั้งการเขียนหรือชนิดของนวนิยายบางประเภท เช่น นิยายอิงวิทยาศาสตร์ อาชญานิยาย เป็นต้น

หม่อมหลวงดุษฎี ชุมสาย (2516, หน้า 105) ได้กล่าวถึงกำเนิดนวนิยายสรุปได้ว่า นวนิยาย เริ่มมีขึ้นในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18 โดยนวนิยายเรื่อง “โรบินสัน ครูโซ” แดเนียล เดโฟ เป็นผู้ประพันธ์ เมื่อ ค.ศ. 1719 ได้รับการยกย่องว่าเป็นนวนิยายที่มีความสมจริงด้วยการเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ ตัวบุคคล และอุปนิสัยต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี นับแต่นั้นมา การเขียนนวนิยายแบบสมจริงก็แพร่หลายทั่วไปในยุโรป มีนักเขียนที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เช่น ชาร์ลส์ ดิกเคินส์ ผู้แต่ง David Copperfield, Oliver Twist, Great Expectation โรเบิร์ตหลุยส์ สตีเวนสัน (Robert Luis Stevenson) ผู้แต่ง Treasure Island แมรี คอเรลลี (Marie Corelli) ผู้แต่ง Vendetta เป็นต้น จึงมีเรื่องแนวใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น

สรุปได้ว่า นวนิยายเป็นวรรณกรรมบันเทิงคดีรูปแบบหนึ่งซึ่งไทยได้รับแบบอย่างมาจากตะวันตก ที่เป็นเช่นนี้เพราะนวนิยายในวรรณกรรมไทยระยะแรกแปลมาจากนวนิยายตะวันตก ต่อมาได้มีการพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมแบบวัฒนธรรมไทย ทำให้นักประพันธ์เริ่มสนใจและพัฒนางานประพันธ์ของตนในรูปแบบนวนิยาย ดังนั้นนวนิยายแต่ละเรื่องจึงมีเอกลักษณ์เป็นของนักประพันธ์แต่ละคน ดังจะเห็นได้จากนวนิยายในสังคมไทยปัจจุบัน

1.3 ประวัติความเป็นมาของนวนิยายไทย วนิดา บำรุงไทย (2543, หน้า 22)

กล่าวว่า จุดกำเนิดและความเป็นมาของงานประพันธ์ประเภทนวนิยายในประเทศไทยนั้น เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า นวนิยายเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่ไทยได้รับแบบอย่างมาจากตะวันตก พร้อม ๆ กับการรับวัฒนธรรมอื่นของตะวันตกที่ไหลบ่าเข้ามาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นต้นมา โดยเริ่มต้นจากการแปลและดัดแปลงนวนิยายของนักเขียนตะวันตก และในที่สุดก็มีนักเขียนไทยริเริ่มแต่ง

นวนิยายขึ้นเอง จนปรากฏเป็นที่แพร่หลายทั้งนวนิยายของนักประพันธ์ไทยและนวนิยายแปลจากต่างชาติดังที่เห็นในปัจจุบัน

ตรีศิลป์ บุญขจร (2542, หน้า 13-16) ได้อธิบายว่า ในสังคมไทยสมัยก่อนราวรัชกาลที่ 4-5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นยุคที่การตีพิมพ์หนังสือในระบบโรงพิมพ์เกิดขึ้นแล้ว สังคมสามัญชนในหมู่ผู้รู้หนังสือก็ได้มีหนังสืออ่านเล่นประเภทคำกลอนเรื่อง จักร ๆ วงศ์ ๆ มาอ่านสันทัดฟัง หรืออ่านแล้วไปเล่าสู่กันฟังอีกต่อหนึ่ง เรื่องประเภทนี้มักจะมีโครงเรื่องทำนอง “เจ้าชายมณูญ์เดินทางไปศึกษาวิชาในป่า เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วขณะเดินทางกลับ พบเจ้าหญิงธิดาเกษัตริย์ยักษ์ หลังจากรบชนะกษัตริย์ยักษ์ แล้วมักจะยกเจ้าหญิงให้หลังจากรบชนะกษัตริย์ยักษ์” อย่างนี้เป็นต้น

วินิตา ดิถียนต์ (2537, หน้า 10-15) กล่าวว่า นวนิยายแปลเรื่องแรกที่ปรากฏในวงวรรณกรรมไทยเป็นเรื่องแรก คือ เรื่อง “ความพยายาม” ของ พระยาสิทธิพรราชา (นกยูง วิเศษกุล) โดยใช้นามปากกาว่า “แม่วัน” แปลจากนวนิยายเรื่อง “Vendetta” บทประพันธ์ของ “Marie Corelli” นักประพันธ์สตรีชาวอังกฤษ ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2443 โดยส่งพิมพ์เป็นตอน ๆ ในวารสารลักขวิทยา งานเขียนหรืองานแต่งหนังสือในรูปแบบ “นวนิยาย” ที่ปรากฏในวงวรรณกรรมไทยจึงเริ่มต้นมาตั้งแต่บัดนั้น เรื่อง ความพยายาม มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับความรักและการแก้แค้น และเป็นเรื่องโลดโผน ที่ผู้เขียนมุ่งสะท้อนภาพสังคมชั้นสูงของอังกฤษ แต่เมื่อแปลฉบับภาษาไทย “แม่วัน” ได้ตัดส่วนที่สะท้อนและวิจารณ์สังคมออก คงเหลือเพียงเนื้อเรื่องส่วนที่เกี่ยวข้องกับการชิงรักหักสวาทและการแก้แค้น ซึ่งเป็นประเด็นกระตบใจผู้อ่าน ดังนั้นเมื่อเรื่องนี้เป็นที่ติดอกติดใจผู้อ่านแล้ว ผลที่เกิดขึ้นมาก็คือทำให้เกิดเรื่องอื่น ๆ ตามมาภายหลัง

สายทิพย์ นุกุลกิจ (2543, หน้า 172-173) ได้กล่าวถึงพัฒนาการของนวนิยายที่เกิดขึ้นในวงวรรณกรรมไทยระยะนี้สรุปได้ว่า เมื่อเรื่องความพยายามผลงานแปลของแม่วันเผยแพร่งก็ทำให้ผู้คนในแวดวงนักอ่านนักเขียนสนใจเป็นอันมาก เพราะเป็นเรื่องแนวใหม่มีสำนวนโวหารแปลกไปจากเรื่องอ่านเล่นที่เคยมีมาก่อน จากนั้นจึงเกิดความนิยมในการแปลนิยายตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งนวนิยายจากอังกฤษมากขึ้น เช่นเรื่อง “สาวสองพันปี” หลวงวิลาศปริวัตร แปลจากเรื่อง She ของ Sir Henry Rider Haggard เรื่องเต็ลมา ซึ่งหม่อมเจ้าหญิงศุขศรีสมร เกษมศรี ทรงแปลจากเรื่อง Thelma ของ Marie Corelli โดยใช้นามปากกาว่า “นกโนรี” เรื่องชุดเชอร์ล๊อค โฮล์มส์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และคณะ แปลจากเรื่อง The Adventure of the Second Stain ของ Sir Arthur Conan Doyle เป็นต้น

ต่อมาในปลายรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 6 นวนิยายอังกฤษที่นำมาแปลเป็นไทย วินิตา ดิถียนต์ (2537, หน้า 15-20) กล่าวว่า ส่วนใหญ่เป็น นวนิยายระดับ “ตลาด” มากกว่า

ระดับ “วรรณคดี” ซึ่งหมายความว่า เน้นการแปลเรื่องชาดดี มากกว่าที่จะเน้นการแปลนวนิยายชั้นดี ที่หาอ่านได้ยาก ทั้งนี้ วิจินดา ดิถียนต์ (2537, หน้า 15-20) ให้เหตุผลว่า อาจเป็นเพราะนักแปลรุ่นแรก ซึ่งเป็นผู้บุกเบิกวรรณกรรมแปลของไทยเห็นว่า บันเทิงคดีประเภทนวนิยายเป็นเรื่องอ่านเล่น เนื้อเรื่องจึงไม่ควรยากแก่ความเข้าใจของคนอ่าน นวนิยายต่างประเทศที่มีการแปลสู่วรรณกรรมไทยในยุคแรก ๆ จึงมักจะมีเนื้อหาพาฝันโลดโผน และตื่นเต้น มากกว่าจะมุ่งแสดงสาระที่ซับซ้อน ตัวอย่างการแปลนวนิยายในระยะแรกนี้จึงเป็นเหตุบังเอิญให้การแต่งนวนิยายและเรื่องสั้นไทยที่เกิดขึ้นตามมาในสมัยนี้ มีเนื้อหาพาฝันหรือประเทืองอารมณ์ด้วยเช่นกัน

เมื่อนักเขียนไทยเริ่มทดลองเขียนนวนิยายขึ้นเองบ้าง หลวงวิลาศปริวัตรหรือ “ครูเหลื่อม” ได้เขียนเรื่องทำนองล้อการตั้งชื่อเรื่อง “ความพยายาบท” เป็น “ความไม่พยายาบท” ตีพิมพ์เมื่อปี 2458 มีเนื้อหาที่ตรงกันข้ามกับ “ความพยายาบท” ของ “แม่วัน” เรื่อง “ความไม่พยายาบท” เน้นการสอดแทรกความคิดแบบไทยที่ถือคติพุทธศาสนาว่า “เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร”

สายทิพย์ นุกุลกิจ (2543, หน้า 171-174) กล่าวว่า นอกเหนือจากนวนิยายที่แปลมาจากตะวันตกแล้ว ในเวลาใกล้เคียงกันก็ได้มีนักเขียนริเริ่มแต่งนวนิยายไทยโดยใช้ตัวละครเป็นคนไทย และดำเนินเรื่องโดยใช้ฉากหลังเป็นสังคมไทย เช่น นวนิยายเรื่อง “ดาราทวัน” โดยประเสริฐอักษร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์) ตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2451 และยังมีนวนิยายไทยชื่อเรื่อง “พ่อแดง” ที่ใช้ตัวละครเป็นคนไทย ดำเนินเรื่องโดยใช้ฉากเป็นประเทศไทย แต่แต่งเป็นภาษาฝรั่งเศส โดยชาวฝรั่งเศส ชื่อหลุยส์ รวีแอร์ ต่อมา สันต์ ท. โกมลบุตรได้แปลเป็นภาษาไทย และตีพิมพ์เผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2510

ในส่วนของ ตรีศิลป์ บุญขจร (2542, หน้า 17-25) กล่าวว่า นวนิยายในช่วงแรกนี้มีลักษณะเป็น “ไทยกึ่งเทศ” กล่าวคือ ได้เนื้อเรื่องและโครงเรื่องมาจากการแปลนวนิยายตะวันตก ต่อมา มีการดัดแปลงเรื่องบ้าง แต่ก็ยังคงเห็นเค้าเรื่องเดิมอย่างชัดเจนส่วนการสร้างตัวละครและบรรยายภาคในเรื่อง ผู้แต่งได้พยายามให้มีลักษณะเป็นไทยมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ นับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 7 เป็นต้นมา

จากพัฒนาการที่เกิดขึ้นมาระยะหนึ่งแล้วนี้ ทำให้นวนิยายไทยเริ่มมีลักษณะเป็นของตนเองมากขึ้น เหตุที่เป็นเช่นนี้ ก็เพราะบ้านเมืองเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ในขณะนั้น ประชาชนประสบทุกข์ภัยทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์บ้านเมืองกันอย่างกว้างขวาง การศึกษาที่ขยายสู่สามัญชนทำให้คนรู้หนังสือมากขึ้น ราษฎรเริ่มมีความคิดเห็นในเชิงวิจารณ์มากกว่าแต่ก่อน นักเขียนหนุ่มสาว เช่น ศรีบูรพา (กุหลาบ สายประดิษฐ์) หม่อมเจ้าอากาศ

คำเก็ง รพีพัฒน์ ดอกไม้สด (หม่อมหลวงบุปผา นิมานเหมินท์) เป็นต้น จึงได้เขียนนวนิยายสะท้อนสังคม แสดงให้เห็นความเป็นไปในสังคมที่มีปัญหา ชัดแจ้ง นวนิยายยุคนี้ แสดงพลังความคิด ความเชื่อ และความใฝ่ฝัน ที่จะมามีวิถีชีวิตที่ต่างไปจากเดิม เนื้อหาของนวนิยายหลายเรื่อง ได้พัฒนามาจากเรื่องหรือหาวาพจน์ ที่มุ่งความสนุกสนานเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว ไปสู่การสะท้อนปัญหาชัดเจนในสังคมมากขึ้น

สรุปความเป็นมาของนวนิยายไทยได้ว่า นวนิยายของไทยนั้น เป็นวรรณกรรมบันเทิงคดีรูปแบบหนึ่งที่ได้รับมาจากตะวันตก เป็นเรื่องที่เขียนขึ้นเลียนแบบชีวิตมนุษย์ เพื่อตอบสนองความต้องการความบันเทิงเรีงรมย์ของผู้อ่าน นับเป็นเรื่องเล่าแบบใหม่ที่เกิดขึ้น และเลียนแบบชีวิตมนุษย์ได้อย่างแนบเนียนยิ่งกว่าเรื่องเล่าในอดีต ประกอบกับชนชั้นกลางในยุคนั้นมีวรรณกรรมบันเทิงคดีที่ต้องตามรสนิยมของตนเอง เพราะส่วนใหญ่มีแต่เรื่องของชนชั้นสูงกับชนทั่วไป กลุ่มชนชั้นกลางเหล่านี้ต้องการเรื่องเล่าที่มีลักษณะคล้ายชีวิตจริงของพวกเขา ซึ่งสามารถพบเห็นได้จริง และเป็นเรื่องราวที่มีเหตุผล จึงเป็นที่มาของการเกิดนวนิยายซึ่งถือว่าเป็นเรื่องเล่าแบบใหม่ นวนิยายเป็นเรื่องขนาดยาวที่ผู้แต่งต้องแต่งเป็นร้อยแก้วอาจเป็นเรื่องที่สมมุติขึ้น หรือมีโครงเรื่องมาจากเรื่องจริงก็ได้ โดยสมมุติพฤติกรรมของตัวละครในสังคมสมัยนั้น ๆ ให้สมจริงมากที่สุด และเป็นการบันทึกภาพสังคมและวัฒนธรรมนั้นผ่านนวนิยาย

1.4 ประเภทของนวนิยาย การศึกษาประเภทของวรรณกรรมนิยายอาจใช้เกณฑ์จำแนกที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับแนวคิดและเหตุผลที่แตกต่างกัน เป็นการศึกษาแนวคิดที่ผู้ประพันธ์ได้บันทึกให้ปรากฏในเรื่อง โดยมีเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อสื่อไปยังผู้อ่าน ผู้วิจัยได้พบว่า มีนักวิชาการผู้สนใจศึกษาประเภทของนิยายได้ให้รายละเอียดไว้ดังนี้

ยุพร แสงทักษิณ (2544, หน้า 22-23) มีความเห็นสอดคล้องกับ หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2556) ว่า การแบ่งประเภทของนวนิยาย อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทกว้าง ๆ ได้ดังนี้

1. นวนิยายพาฝัน (Romantic Novel) นวนิยายประเภทนี้เน้นความเพลิดเพลิน เจริญใจเป็นสำคัญ เป็นนวนิยายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับอุดมคติ ความรัก ความงดงาม ความสมหวัง ความหวานชื่น นวนิยายประเภทนี้จะนำเสนอเรื่องราวอย่างลงตัว เพื่อความสอดคล้อง กลมกลืน ในอันที่จะพาผู้อ่านไปสู่จินตนาการในความฝันได้อย่างงดงาม แม้อาจจะมีส่วนสิ่งบางอย่างที่เกินจริงหรือดูเหลือเชื่อไปบ้าง แต่ก็มีความจริงในเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน ได้เช่นนวนิยายเรื่อง หนึ่งในร้อยของ “ดอกไม้สด” (ม.ล.บุปผา ฤกษ์ นิมานเหมินท์) เรื่อง สายลมเสียงซอ ของ นิมิตร ภูมิถาวร เป็นต้น

2. นวนิยายเหมือนจริง (Realistic Novel) นวนิยายประเภทนี้เน้นการจำลองภาพชีวิตจริงเป็นสำคัญ ดังนั้น เนื้อเรื่องจึงนำเสนอการสะท้อนภาพสังคมชีวิตของผู้คนให้ออกมาเหมือนจริงมากที่สุด ในแง่มุมต่าง ๆ ที่นำมาเขียนหรือแต่งเป็นนวนิยายประเภทนี้จึงมีทั้งด้านมืดและด้านสว่าง ด้านดี ด้านร้าย ปะปนกันไปในทุก ๆ เรื่อง จะดีมากกว่าร้าย หรือร้ายมากกว่าดีนั้น ขึ้นอยู่กับประเด็นเนื้อหาที่ผู้เขียนหยิบยกมาผูกเป็นเรื่องเพื่อสะท้อนไปยังผู้อ่านให้รู้สึกได้ สัมผัสได้กับสังคมที่เห็นและเป็นอยู่ เช่น นวนิยายเรื่องสี่แผ่นดิน ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เรื่องคำพิพากษา ของ ชชาติ กอบจิตติ เป็นต้น

บุญยงค์ เกศเทศ (2536, หน้า 107-109) แบ่งนวนิยายออกเป็น 18 ประเภท ได้แก่ ประเภทตัวเอกเป็นผู้ร้ายทำความดี ประเภทจดหมาย ประเภทพัฒนาการอันเกิดจากการศึกษาชีวิตและตัวละคร ประเภทจิตวิทยา ประเภทแนวสังคม ประเภทแสดงข้อคิด ประเภทมีบุคคลจริงเป็นหุ่น ประเภทการเมือง ประเภทประวัติศาสตร์ ประเภทนักสืบ ประเภทวิทยาศาสตร์ ประเภทลูกทุ่ง ประเภทสงคราม ประเภทขบขัน ประเภทผจญภัย ประเภทลึกลับสยองขวัญ ประเภทต่างแดน ประเภทรักโคก

อิงอร สุพันธ์วิช (2548, หน้า 1) แบ่งนวนิยายออกเป็นประเภทตามเนื้อเรื่องได้หลายประเภท คือ นวนิยายรัก นวนิยายสะท้อนสังคม นวนิยายแสดงข้อคิดเห็น หรือปัญหา นวนิยายชีวิตโลดโผน อาชฌ์นิยาย นวนิยายผจญภัย หัสนิยาย นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ นวนิยายการเมือง นวนิยายพุทธศาสนา และนวนิยายเชิงวิทยาศาสตร์ ซึ่งการจำแนกประเภทของนวนิยายนี้ อาจจะแตกต่างกันไปบ้างเล็กน้อยตามสมัยนิยม แต่ส่วนมากก็ยังคงแบ่งตามเนื้อเรื่องดังกล่าว แต่นักเขียนหรือนักวิจารณ์บางคนอาจแบ่งตามยุคสมัย ตามวัตถุประสงค์อื่นต่างกันไป

อุดม รุ่งเรืองศรี (2522, หน้า 92-97) แบ่งประเภทของนวนิยายออกได้ 6 ประเภท คือ นวนิยายรัก อาชฌ์ นิยาย นวนิยายเชิงวิทยาศาสตร์ นวนิยายเชิงประวัติศาสตร์ นวนิยายชีวิตครอบครัว และนวนิยายแสดงข้อคิด

ในส่วนของ กระแสร์ มาลยาภรณ์ (2530, หน้า 31-32) จำแนกประเภทของนวนิยายออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การจำแนกตามเนื้อเรื่อง และการจำแนกตามแนวเขียน ดังนี้

1. การจำแนกตามเนื้อเรื่อง แบ่งออกเป็น 4 ชนิด คือ นวนิยายพฤติกรรม นวนิยายประติฐกรรม นวนิยายชีวิตมนุษย์ และนวนิยายแสดงผล
2. การจำแนกตามแนวเขียน แบ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ นวนิยายเค้าเรื่อง นวนิยายสังคมและจิตวิทยา และนวนิยายสมจริง

กาญจนา วิชญาปกรณ์ (2534, หน้า 37-38) และสายทิพย์ นุญกุลกิจ (2539, หน้า 190-192) ได้จำแนกตามเนื้อเรื่องและกลวิธีการประพันธ์ กล่าวไว้พอสรุปการแบ่งประเภทของนวนิยาย ได้ดังนี้

1. นวนิยาย ประเภทตัวเอกเป็นผู้ร้ายทำความดี (Picaresque Novel) คือ ตัวเอกเป็นโจร แต่ทำประโยชน์ให้แก่สังคม เช่น “เสือใบ” ของ ป.อินทพรปาลิต เป็นต้น
2. นวนิยายประเภทจดหมาย (Epistolary) หรือนวนิยายที่ใช้กฎหมายในการดำเนินเรื่อง เช่น “ในฝัน” ของ โรสลาเลน “นิกกับพิม” ของ ว.ณ.ประมวลมารค เป็นต้น
3. นวนิยาย ประเภทพัฒนาการอันเกิดจากการศึกษาชีวิต (Maturing Novel) หรือนวนิยายสำรวจโลก (The World Surway Novel) ตัวละครจะเข้าใจตนเองและสังคมจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต เช่น “น้ำเซาะทราย” ของ กฤษณา อโศกสิน
4. นวนิยาย ประเภทจิตวิทยา (Psychological Novel) เป็นเรื่องราวของตัวละครที่มีพฤติกรรมผิดแผกไปจากความนิยมของสังคม เนื่องจากอารมณ์ที่กดดัน เช่น “อุบัติเหตุ” ของ กนกเรขา “จันดารา” ของ อุษณา เพลิงธรรม
5. นวนิยาย แนวสังคม (Sociological Novel) เป็นนวนิยายที่มุ่งเน้นการนำเสนอปัญหาความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคม หรือผลกระทบทางสังคมที่มีต่อมนุษย์ ซึ่งบางครั้งผู้แต่งอาจสอดแทรกทัศนคติหรือความคิดเห็นของตนลงไปด้วย อาทิ “ปีศาจ” ของ เสนีย์ เสาวพงศ์ “ระย้า” ของ สด คุระมะโรหิต เป็นต้น
6. นวนิยาย แสดงข้อคิด (Novel of Ideas) จะเน้นความคิดอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นสำคัญ ได้แก่ “ละครแห่งชีวิต” ของ หม่อมเจ้าอากาศดำเกิง เป็นต้น
7. นวนิยายประเภทตัวละครมีชีวิตอยู่จริงในสังคม (Novel Clef) หรือนวนิยายชีวประวัติหรืออัตชีวประวัติ โดยเป็นนวนิยายที่ผู้แต่งดัดแปลงเรื่องราวของบุคคลที่มีชีวิตอยู่จริง มาดัดแปลงเรื่องราวให้มีรายละเอียดมากยิ่งขึ้น เช่น “เมียน้อย” ของ ทมยันตี “บ้านชนนิก” ของ กฤษณา อโศกสิน เป็นต้น
8. นวนิยายการเมือง (Political Novel) จะเน้นเรื่องลัทธิการเมือง ซึ่งอาจเป็นการเมืองภายในหรือภายนอกประเทศ เช่น “จันทร์หอม” ของ วลีษฐ์ เดชบุญชร “ไฟแดง” ของ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นต้น
9. นวนิยายหรืออาชญากรรม (Detective and Crime Novel) เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอาชญากรรมหรือการสืบสวน นวนิยายประเภทนี้มักมีเนื้อหาที่ซับซ้อนชวนติดตาม เช่น “แพรดา” ของ หลวงสารานุกรมประพันธ์ เป็นต้น

10. นวนิยายวิทยาศาสตร์ (Scientific Novel) เป็นนวนิยายที่อาศัยเค้าความจริงทางวิทยาศาสตร์มาผูกเรื่องราวให้สมจริงเพื่อโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านรู้ลึกว่าเหตุการณ์ที่ปรากฏในเรื่องนั้น อาจเกิดขึ้นจริงเมื่อใดก็ได้ เช่น “ทริภพ” ของ ทมยันตี “กาเหว่าที่บางเพลง” ของ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นต้น

11. นวนิยายลูกทุ่ง (Novel of the Soil or Peasant Novel) เป็นนวนิยายที่แสดงชีวิตชาวชนบทที่ห่างไกล เช่น “แสนแสบ” ของ ไม้มณีเมืองเดิม “เสเพลบอยชาวไร่” ของ รงค์ วงษ์สวรรค์ เป็นต้น

12. นวนิยายสงคราม (war Novel) มักเป็นเรื่องราวหรือสถานการณ์ของสงคราม และมักปรากฏเรื่องของสายลับปนอยู่ด้วย เช่น “ขุนศึก” ของ ไม้มณีเมืองเดิม เป็นต้น

13. นวนิยายหรรษา (Humour Novel) มุ่งให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านเป็นสำคัญ เช่น “พล นิกร กิมหงวน” ของ ป.อินทรปาลิต “สุนทรพจน์ในการเปิดส้วมสาธารณะ” ของ ฮิวเมอริสต์ เป็นต้น

14. นวนิยายผจญภัย (Adventure Novel) นวนิยายประเภทนี้ตัวละครเอกมักเป็นผู้กล้าชอบการผจญภัย เช่น “เพชรพระอุมา” ของ พนมเทียน “ล่องไพร” ของ น้อยอินทนนท์ เป็นต้น

15. นวนิยายลึกลับสยองขวัญ (Gothic Novel) มักมีเนื้อหาเกี่ยวกับภูตผี วิญญาณ อำนาจลึกลับ ความฝัน หรือภาพหลอน ซึ่งนวนิยายประเภทนี้ ได้แก่ เรื่อง “หนุ่มทิพย์” ของ แก้วแก้ว “ปราสาทมืด” ของ จุลดา ภักดีภูมิทร์

16. นวนิยายตะวันตก (Westerner Novel) เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับคาวบอยและอินเดียนแดง นอกจากนี้ยังสามารถเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการบุกเบิกแผ่นดินใหม่ของอเมริกาได้ด้วย โดยนวนิยายประเภทนี้มักเป็นนวนิยายของต่างชาติ

17. นวนิยายรักโศก (Romantic Novel) เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับความรักและอารมณ์ต่าง ๆ ของมนุษย์ เช่น “คู่กรรม” ของ ทมยันตี “บ้านทรายทอง” ของ ก.สุรางคนางค์ และ “ปริศนา” ของ ว.ณ.ประมวญมารค เป็นต้น

18. นวนิยายอุดมคติ (Idealistic Novel) เป็นนวนิยายที่แต่งขึ้นตามอุดมคติของผู้แต่งแต่ละราย ซึ่งได้แก่ “เมืองนิมิต” ของหม่อมราชวงศ์นิมิตมงคล นวรัตน์

19. นวนิยายสมจริง (Realistic Novel) เป็นนวนิยายที่สร้างขึ้นเลียนแบบชีวิตจริง เช่น “ละครแห่งชีวิต” ของ หม่อมเจ้าอากาศดำเกิง “นี่แหละโลก” ของ ดอกไม้สด เป็นต้น

20. นวนิยายต่างแดน (Exotic Novel) นิยายประเภทนี้จะใช้ฉากในประเทศในการดำเนินเรื่องเป็นส่วนใหญ่ เช่น “ข้างหลังภาพ” ของ ศรีบูรพา “ทิวาหวม” ของ ศศิพงศ์ ประไพ เป็นต้น

21. นวนิยายราชสำนัก เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์เชื้อพระวงศ์หรือขุนนางชั้นสูง เช่น “เลือดขัตติยา” ของ โรสลาเรน “ศิลาเมณี” ของ วราภา เป็นต้น

22. นวนิยายอิงศาสนา (Moral Novel) คือ นวนิยายที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับ ความเชื่อหรือความศรัทธาทางศาสนา โดยอาจมุ่งเน้นหลักธรรมคำสั่งสอนให้กระทำความดีหรือละเว้นการกระทำชั่ว เช่น เรื่อง “กองทัพธรรม” ของ สุชีพ ปุญญานุภาพ และ “กฎแห่งกรรม” ของ ท.เลียงพิบูลย์ เป็นต้น

จากการจำแนกประเภทของนวนิยาย สรุปได้ว่า นวนิยายข้างต้นมี 4 กลุ่ม ได้แก่ จำแนกนิยายจากการสังเคราะห์ทฤษฎี จำแนกตามแนวเขียน จำแนกตามเนื้อเรื่องและการยึดตามเนื้อเรื่อง ซึ่งเป็นนวนิยายแนวสะท้อนสังคมเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้วิจัยนำมาใช้ในการวิเคราะห์วรรณศิลป์เพื่อการประชันของนักประพันธ์เอกสตรีร่วมสมัย

1.5 องค์ประกอบของนวนิยาย องค์ประกอบของนวนิยายคือส่วนต่าง ๆ ที่จะมาประกอบรวมกันเข้าเป็นเรื่องที่สมบูรณ์ ตามแบบนวนิยายส่วนประกอบนี้จัดได้ว่า มีองค์ประกอบหลายส่วนที่ครบถ้วนสมบูรณ์พร้อมมักจะมีส่วนประกอบที่เหมือนกัน ดังที่นักวิชาการส่วนใหญ่ได้แก่ วนิดา บำรุงไทย (2543, หน้า 105-157); สายทิพย์ นุกูลกิจ (2534, หน้า 206-220); สุพรรณิ วราทร (2519, หน้า 16-17); เอกิจ พันธุ์เอกิจอมร (2541, หน้า 15); กุหลาบ มัลลิกะมาส (2552, หน้า 100-115) กล่าวถึงองค์ประกอบของนวนิยาย ดังนี้

1.5.1 โครงเรื่อง (Plot) คือ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเรื่อง โครงเรื่องของนิยาย มี 2 ชนิด คือ โครงเรื่องใหญ่ คือ แนวที่ผู้ประพันธ์ต้องการให้เรื่องดำเนินไปต้องมีการผูกปมเรื่องให้ซับซ้อนและคลี่คลายเงื่อนไขนั้นในตอนจบ และโครงเรื่องย่อย (Sub Plot) คือ เรื่องที่แทรกอยู่ในโครงเรื่องใหญ่มีความสำคัญน้อยกว่า แต่เป็นส่วนที่เพิ่มความสนุกสนานแก่นเนื้อเรื่อง ฉะนั้นในนวนิยายเรื่องหนึ่งอาจมีโครงเรื่องย่อยได้หลายโครงเรื่อง

1.5.2 ตัวละคร คือ ผู้ทำให้เกิดเหตุการณ์ในเรื่อง หรือเป็นผู้แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ในเรื่อง ตัวละครนี้นับเป็นองค์ประกอบสำคัญส่วนหนึ่งของนวนิยาย เพราะถ้าไม่มีตัวละครแล้ว เรื่องราวต่าง ๆ ในนวนิยายก็จะเกิดขึ้นไม่ได้ ตัวละครในนวนิยาย มี 2 ประเภท คือ ตัวละครเอก คือ ตัวละครซึ่งมีบทบาทสำคัญในการดำเนินเรื่องโดยตลอด หรือเป็นศูนย์กลางของเรื่อง และตัวละครประกอบหรือตัวละครย่อย คือ ตัวละครซึ่งมีบทบาทในฐานะเป็น

ส่วนประกอบของการดำเนินเรื่องเท่านั้น แต่ก็ต้องมีส่วนช่วยเสริมเนื้อเรื่องและตัวละครสำคัญให้เด่นชัดด้วย

1.5.3 บทสนทนา คือ การสนทนาโต้ตอบระหว่างตัวละครในนวนิยายเป็นส่วนที่ทำให้นวนิยายมีลักษณะคล้ายความจริงมากที่สุด

1.5.4 ฉาก คือ เวลาและสถานที่รวมทั้งสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่ช่วยบอกให้ผู้อ่านรู้ว่าเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นเมื่อใด ที่ไหน ที่นั้นมีลักษณะอย่างไร เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจในเหตุการณ์และเวลาที่กำหนดไว้ในเนื้อเรื่อง หรือช่วยกำหนดบุคลิกลักษณะของตัวละคร ช่วยสื่อความคิดของผู้แต่ง หรือช่วยให้เรื่องดำเนินไป

1.5.5 ความคิดเห็นของผู้แต่ง คือ ความคิดเห็นทัศนะหรือปรัชญาของผู้เขียน ซึ่งสอดแทรกอยู่ในพฤติกรรมของตัวละคร หรือคำพูดของตัวละคร ในการเสนอความคิดเห็นหรือแนวคิดนี้ ผู้แต่งจะไม่เสนอออกมาโดยตรง มักจะสอดแทรกซ่อนเร้นอยู่ในพฤติกรรมของตัวละคร

1.5.6 ทำนองแต่ง คือ แบบแผนและลักษณะท่วงทำนองในการแต่งซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของผู้ประพันธ์ เช่น การเลือกใช้คำ ท่วงทำนองโวหาร และน้ำเสียงของผู้แต่ง แต่งแบบแสดงอารมณ์ขัน อ่อนโยน ล้อเลียน เป็นต้น

ราชบัณฑิตยสถาน (2552, หน้า 231-232) กล่าวถึงโครงสร้างหรือองค์ประกอบของนวนิยายไว้ว่า นวนิยายต้องมีองค์ประกอบหลัก ได้แก่ แก่นเรื่อง โครงเรื่อง ฉาก ท้องเรื่อง ตัวละคร มุมมองน้ำเสียง และลีลา

ในส่วนของ ชูติมา ลัจจานันท์ และคณะ (2543, หน้า 8) กล่าวว่า การอธิบายลักษณะของนวนิยายแต่ละเรื่อง เป็นการแยกแยะส่วนประกอบของนวนิยายนั่นเอง ผู้ศึกษานวนิยายหรือผู้วิจารณ์จึงควรทราบว่า นวนิยายแต่ละเรื่องมีส่วนประกอบทั้ง 8 ประการเหล่านี้ครบถ้วนหรือไม่ ได้แก่ โครงเรื่อง เนื้อเรื่อง แก่นเรื่อง ฉาก ตัวละคร บทสนทนา กลวิธีการแต่ง และท่วงทำนองการแต่ง

สุพรรณิ วราทร (2519, หน้า 4-20) และอิงอร สุพันธุ์วนิช (2552, หน้า 1-2) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า นวนิยายควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ 6 ประการ ได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา บรรยายภาค ทศนคติของผู้ประพันธ์ และทำนองแต่ง

อัมพร สุขเกษม และบรรพต ศิริชัย (2542, หน้า 40-41) กล่าวถึงส่วนประกอบของบันเทิงคดีประเภทนวนิยายว่า มีสิ่งที่ควรพิจารณา 7 ประการ คือ เนื้อเรื่อง โครงเรื่อง แนวคิดหรือแก่นเรื่อง ตัวละคร ฉาก กลวิธีการดำเนินเรื่อง และสำนวนภาษา

ยุพร แสงทักษิณ (2544, หน้า 23) กล่าวถึงส่วนประกอบของนวนิยายว่า ต้องประกอบด้วยส่วนประกอบหลักทั้งสิ้น 9 ประการ คือ แนวคิด โครงเรื่องและเนื้อเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก พรรณนา กลวิธีในการประพันธ์ น้ำเสียง และบรรยากาศ

โดยสรุปองค์ประกอบของนวนิยายที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ไม่ว่าจะเป็นโครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก บทสนทนา และท่วงทำนองเขียน ต่างล้วนได้พัฒนาโดยฝีมือของผู้เขียนนวนิยาย จะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์นวนิยาย ส่งผลให้ผู้วิจัยเข้าใจส่วนต่าง ๆ ที่ประกอบเป็นนวนิยาย รวมถึงพฤติกรรมของตัวละคร ดังนั้นการวิเคราะห์นวนิยายในแง่วรรณศิลป์เพื่อการประชันของ นักประพันธ์เอกสตรีร่วมสมัย จึงจำเป็นที่จะต้องเข้าใจถึงองค์ประกอบของนวนิยาย รวมถึง การเข้าใจบทบาทของตัวละครในนวนิยายด้วยเช่นกัน

1.6 คุณค่าของนวนิยาย การที่นวนิยายมีบทบาทอย่างมากในโลกวรรณกรรม ในฐานะที่ได้รับความนิยมแพร่หลายเป็นเวลายาวนานขึ้น เพราะนวนิยายมีคุณค่าในหลายประการ ได้แก่ (วนิดา บำรุงไทย, 2544, หน้า 161-165)

1.6.1 คุณค่าด้านความบันเทิง คุณค่าด้านนี้ของนวนิยายเป็นคุณค่าที่สัมผัสได้ โดยง่ายก่อนคุณค่าอื่น ผู้อ่านโดยทั่วไปมักจะจ้องต้องการและถือเป็นประโยชน์ประการแรกของการอ่านนวนิยาย

1.6.2 คุณค่าด้านการสร้างเสริมจินตนาการ นวนิยายเป็นเรื่องสมมุติที่ผู้เขียน เสนอหรือวาดภาพโลกและจินตนาการขึ้น ผู้อ่านจึงต้องร่วมเดินทางเข้าสู่โลกแห่งความฝันของผู้เขียนด้วย การอ่านนวนิยายจึงเป็นการฝึกฝนกระตุ้นให้ผู้อ่านมีจินตนาการไปพร้อมด้วย

1.6.3 คุณค่าทางวัฒนธรรม นวนิยายเป็นเรื่องของมนุษย์หรือเป็นการบอกเล่า เกี่ยวกับชีวิต จึงอาจถือได้ว่าเป็นแหล่งข้อมูลทางวัฒนธรรมอันสำคัญยิ่งในการสะท้อนวัฒนธรรม แห่งชีวิตของบุคคลในระดับต่าง ๆ ในด้านสภาพของสังคม การดำรงชีวิต ความเป็นอยู่ของบุคคล ในสังคม ตลอดจนอารมณ์ความรู้สึกและค่านิยมของผู้คน

1.6.4 คุณค่าทางภาษา นวนิยายเป็นแหล่งใหญ่ของการจดจรรึกภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาพูดของบุคคลในแต่ละวัย แต่ละกลุ่ม และแต่ละสมัยของสังคม นอกจากนี้ นวนิยายยังเป็นแหล่งนำเสนอและสร้างสรรค์ถ้อยคำสำนวน ซึ่งมีความหมาย มีรส ยิ่งกว่าภาษาที่ใช้กันทั่ว ๆ ไป ทั้งนี้ หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ อธิบายว่า นักเขียนนวนิยาย ต้องเลือกเฟ้นพิถีพิถันในการใช้ภาษา เพราะจะต้องบรรยายและพรรณนาให้ได้ความแปลกใหม่ หรือมีความเด่นชัด ไม่ใช่ภาษาธรรมดา ๆ นวนิยายจึงมีสาระประโยชน์ในด้านการสร้างสรรค์ภาษา รวมทั้งช่วยพัฒนาเสริมสร้างให้ผู้อ่านมีความแตกฉาน มีพัฒนาการด้านภาษาอีกด้วย

1.6.5 คุณค่าด้านสาระความรู้ แม้ว่านวนิยายจะไม่ได้มุ่งให้ความรู้โดยตรง เช่น งานเขียนประเภทตำราหรือสารคดี แต่นวนิยายก็มักจะมีบทบาทในการให้สาระความรู้ต่าง ๆ ในลักษณะของรายละเอียดที่จำเป็นต่อเรื่อง เช่น นวนิยายวิทยาศาสตร์ก็ย่อมให้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของเรื่อง หรือบางทีอาจเกี่ยวเนื่องด้วยอาชีพของตัวละคร เช่น ถ้าตัวละครเป็นนักวิทยาศาสตร์ก็อาจจะมีคำพูดหรือมีบทสนทนาซึ่งแสดงความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น คุณค่าด้านสาระความรู้ในนวนิยาย ส่วนใหญ่จะเป็นความรู้เบ็ดเตล็ดทั่วไป เช่น มารยาทสังคม หลักปฏิบัติตนเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมต่าง ๆ ศิลปะและวรรณคดี เป็นต้น

1.6.6 คุณค่าในทางจิตใจ แม้ว่าคุณค่าในด้านการให้ความบันเทิงจะถือเป็นหน้าที่สำคัญของนวนิยายก็ตาม แต่นวนิยายที่ดีจะต้องให้คุณค่าที่ลึกซึ้งกว่านั้น นั่นก็คือคุณค่าในฐานะเป็นวรรณคดีรูปแบบหนึ่ง ซึ่งจะช่วยกล่อมเกลาร้อยระดับจิตใจผู้อ่านให้มีความละเอียดละไม ประณีต รู้ทุกข์สุข รู้ในความคิดความงาม ความจริงด้วยความตระหนักรู้ ความเข้าใจและหยั่งเห็นในโลกในชีวิต

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยาย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยาย สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

2.1 **กลุ่มศึกษานวนิยายในแง่ศิลปะการประพันธ์** จากการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีผู้สนใจศึกษานวนิยายในแง่ศิลปะการประพันธ์หลายท่าน อาทิ ชนิกันต์ กุ้เกียรติ (2540); สาคร บุญเลิศ (2525); พิมพาภรณ์ บุญประเสริฐ (2555) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ชนิกานต์ กุ้เกียรติ (2540) ศึกษาเรื่อง **การศึกษาวิเคราะห์นวนิยายของ กฤษณา อโศกสิน ที่ได้รับรางวัล** พัฒนาการด้านแนวคิด ตัวละครและกลวิธีการประพันธ์ จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์นวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ที่ได้รับรางวัล โดยเน้นการศึกษา พัฒนาด้านแนวคิด ตัวละคร และกลวิธีการประพันธ์ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า กฤษณา อโศกสิน เป็นนักเขียนที่เสนอแนวคิดไว้หลายประการ แนวคิดสำคัญที่ปรากฏในนวนิยายของกฤษณา ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับความรัก แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว แนวคิดเกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินชีวิต แนวคิดเกี่ยวกับสังคม และแนวคิดเกี่ยวกับการเมือง กฤษณา อโศกสิน นิยมสร้าง ตัวละครเอกฝ่ายหญิงมีบทบาทเด่นในเรื่องตัวละครเอก จะเป็นผู้สะท้อนแนวคิดและดำเนินเรื่อง ตัวละครรองที่ปรากฏในเรื่องมีบทบาทในเรื่อง คือ สร้างปัญหาให้เกิดขึ้นในเรื่อง และช่วยให้ ผู้อ่านเห็นลักษณะตัวละครเอกชัดขึ้น ตัวละครแต่ละประเภทจะมีลักษณะร่วมกันบางประการ ทั้งลักษณะทางกายภาพ และลักษณะนิสัย กฤษณา อโศกสิน ใช้กลวิธีการประพันธ์หลายอย่าง

มีการตั้งชื่อเรื่องโดยใช้สัญลักษณ์ การเล่าเรื่องโดยผู้เขียนเป็นผู้เล่าแบบรู้แจ้ง และมีการดำเนินเรื่องหลายแบบ ทำให้นิยายน่าสนใจ ผลการศึกษา พบว่า นวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ได้รับรางวัลถึง 17 เรื่อง และนวนิยายมีพัฒนาการทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านแนวคิดจะมีพัฒนาการเกี่ยวกับครอบครัว ด้านแนวคิดเกี่ยวกับสังคม และในด้านตัวละครจะมีพัฒนาการ ทั้งลักษณะร่วมและบทบาทเด่น ส่วนในด้านกลวิธีการประพันธ์จะมีพัฒนาการด้านการตั้งชื่อเรื่องและการดำเนินเรื่อง

ข้อสรุปของ ชนิกันต์ กุเกียรติ เป็นข้อมูลพื้นฐานที่ทำให้มองเห็นลักษณะเด่นของ กฤษณา อโศกสิน ว่าเป็นนักเขียนที่เสนอแนวคิดหลายแนว ทั้ง ความรัก ครอบครัว แนวทางดำเนินชีวิต สังคม การเมือง และกฤษณา อโศกสิน นิยมสร้างตัวละครเอกฝ่ายหญิง มีบทบาทเด่นในเรื่อง และตัวละครเอกจะเป็นผู้สะท้อนแนวคิดและดำเนินเรื่องเอง

สาคร บุญเลิศ (2525) ศึกษาเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์นวนิยายของกฤษณา อโศกสิน จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษานวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ที่สะท้อนให้เห็นชีวิตและปัญหาของมนุษย์ และเพื่อศึกษาแนวการเขียนนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ทั้งในด้านกลวิธีการแต่ง และท่วงทำนองการแต่ง ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์เฉพาะนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ที่แต่งในช่วง พ.ศ. 2509-2523 ซึ่งเป็นเรื่องที่ได้รับรางวัลในการประกวดวรรณกรรมระดับชาติ ซึ่งเนื้อเรื่องแสดงถึงปัญหาชีวิตที่น่าสนใจ ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้การวิจารณ์วรรณกรรมของ กุหลาบ มลลิกะมาส หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ รัญจวน อินทรกำแหง และผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน โดยวิเคราะห์แนวการเขียนนวนิยาย ด้านกลวิธีการแต่ง ท่วงทำนองการแต่ง และวิเคราะห์นวนิยายที่สะท้อนให้เห็นชีวิตและปัญหาของมนุษย์ โดยพิจารณาจากโครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร ผลการศึกษาสรุปได้ว่า นวนิยายแสดงให้เห็นปัญหาชีวิตที่เกี่ยวกับครอบครัว ชนชั้นกลาง ส่วนกลวิธีการแต่งนิยมให้ผู้แต่งเป็นผู้เล่า แก่นเรื่องมีความสมจริงตามสภาพของมนุษย์ ความนึกคิดต่าง ๆ ทางด้านสังคม การเสนอฉากในลักษณะสมจริง ทั้งยังสร้างบทสนทนาได้คมคาย และตัวละครส่วนใหญ่เป็นตัวแทนของบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในระดับปานกลาง

จากการศึกษางานวิจัยของสาคร บุญเลิศ แสดงให้เห็นว่าการศึกษาแนวการเขียนนวนิยาย ของกฤษณา อโศกสิน ทั้งในด้านกลวิธีการแต่งและท่วงทำนองการแต่ง ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิเคราะห์โดยเฉพาะนวนิยายของ กฤษณา อโศกสิน

พิมพาภรณ์ บุญประเสริฐ (2555) ศึกษาถึงลักษณะความเป็นเลิศทางด้านวรรณศิลป์ในวรรณกรรมไทยรางวัลสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์ลักษณะความเป็นเลิศทางด้านวรรณศิลป์จากวรรณกรรมไทยที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน และเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการก้าวสู่

ความเป็นเลิศทางวรรณศิลป์ ข้อมูลวิเคราะห์ คือ วรรณกรรมไทยที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ตั้งแต่ พ.ศ. 2522-2551 รวม 30 เรื่อง ผู้วิจัยวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการก้าวสู่ความเป็นเลิศทางวรรณศิลป์ โดยพิจารณาองค์ประกอบของเนื้อหา กลวิธีการนำเสนอเรื่อง และใช้แนวคิดพิจารณาคำประพันธ์ 2 แนวคิด คือ ด้านคุณค่าด้านวรรณศิลป์ และคุณค่าด้านสังคม ผลการวิจัยสรุปได้ว่า วรรณกรรมรางวัลซีไรต์มีความเป็นเลิศทางวรรณศิลป์ที่มีลักษณะร่วมกันสี่ด้าน คือ การสรรคำบรรยายภาพให้สมจริง เกิดมโนภาพ สร้างอารมณ์สะท้อนใจ มีเทคนิคการแต่งที่หลากหลาย ผสมผสานถ้อยคำสำนวน กลวิธีการเขียนมีความแปลกใหม่โดดเด่นและการเรียบเรียงลำดับความคิดอย่างมีชั้นเชิง ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นเลิศทางวรรณศิลป์ประกอบด้วย การบรรยายที่สมจริง มีเทคนิคการแต่งที่หลากหลาย สะท้อนภาพสังคมร่วมสมัยเสนอปัญหามนุษย์ในลักษณะยั่วล้อแฉอารมณ์ขัน กลวิธีแปลกใหม่ สร้างสรรค์ ใช้ภาษาตรงไปตรงมา แสดงลักษณะธรรมชาติของมนุษย์ที่เป็นสากล และโครงเรื่องมีการหักมุม ผลจากการวิเคราะห์ทำให้สรุปได้ว่า คำสำคัญที่ปรากฏมากที่สุดในคำตัดสินรางวัลวรรณกรรมยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน คือ คำว่า “ความหลากหลาย” ไม่ว่าจะเป็น รูปแบบ นัยลักษณ์ การใช้ภาษา มุมมอง และแนวคิด การทำความเข้าใจกับชีวิตมนุษย์ที่มีความหลากหลายนำมาสู่การเลือก และการจัดเนื้อหาอย่างลงตัว ศิลปะการแต่งจึงทำให้ความหลากหลายกลายเป็นความกลมกลืน

ความเห็นข้างต้นจากงานวิจัยของ พิมพาภรณ์ บุญประเสริฐ นับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษานวนิตพิจารณาคำประพันธ์ 2 แนวคิด คือ คุณค่าด้านวรรณศิลป์ และคุณค่าด้านสังคม เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

2.2 กลุ่มศึกษานวนิตโดยทั่วไป จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับนวนิตจะสะท้อนให้เห็นสถานภาพงานวิจัยในกลุ่มศึกษาเนื้อหาของนวนิต ตลอดจนจนสามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาได้ตามลำดับดังนี้

กลุ่มศึกษานวนิตโดยทั่วไป การศึกษาทางด้านวรรณกรรมไทยที่ผ่านมาพบว่า มีการศึกษานวนิตโดยทั่วไปในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านองค์ประกอบวรรณกรรม และการนำทฤษฎีจากศาสตร์ต่าง ๆ มาวิเคราะห์วิจารณ์

ประเสริฐ ไสววรรณ (2533) ทำวิจัยเรื่อง **วิเคราะห์นวนิตและเรื่องสั้นที่สะท้อนชีวิตชาวชนบทอีสานของคำพูน บุญทวี** โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาค่านิยม ความเชื่อ ศิลปะ การใช้ภาษา ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับนักเขียน โดยศึกษาจากนวนิต 14 เรื่อง เรื่องสั้นที่ตีพิมพ์ในนิตยสารฟ้าเมืองไทย รายสัปดาห์ในช่วง พ.ศ. 2528-เดือนมกราคม พ.ศ. 2529 รวม 39 เรื่อง ผลการศึกษา พบว่า คำพูน บุญทวี เป็นนักเขียนบันเทิงคดีที่มุ่งเสนอชีวิต

และความเป็นอยู่ของชาวชนบทอีสาน โดยเฉพาะการนำประสบการณ์ชีวิต ทั้งในชนบทอีสาน และท้องถิ่นอื่น ๆ ที่ได้ไปใช้ชีวิตอยู่มาสร้างสรรค์เป็นวรรณกรรมขึ้น ด้วยท่วงทำนองเขียนและใช้ถ้อยคำสำนวนอย่างมีศิลปะ มีผลทำให้เรื่องสั้นและนวนิยายของเขามีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากวรรณกรรมบันเทิงคดีของนักเขียนคนอื่น ๆ ภาพชีวิตของชาวชนบทอีสาน ที่ปรากฏมีลักษณะเรียบง่าย ผูกพันอยู่กับธรรมชาติอย่างแน่นแฟ้น ยึดถือค่านิยมและความเชื่อตามบรรพบุรุษอย่างมั่นคง และเหนียวแน่น แม้จะมีฐานะยากจน ผู้คนเหล่านั้นก็ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขตามอัตภาพ ไม่มีความขมขื่นแต่ประการใด

จันทนา อินทร์ตัน (2535) ศึกษาวิเคราะห์นวนิยายของมาลา คำจันทร์

มีความมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์นวนิยายของมาลา คำจันทร์ จำนวน 9 เรื่อง ในด้านองค์ประกอบ กลวิธีการแต่งและความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสภาพสังคมชนบทภาคเหนือ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า นวนิยายของ มาลา คำจันทร์ เป็นนวนิยายแสดงสีสัน และกลิ่นอายของท้องถิ่น ผู้เขียนสะท้อนวัฒนธรรม ชนบทธรรมเนียมประเพณี สภาพธรรมชาติ วิถีชีวิต ตลอดจนปัญหาในการดำรงชีวิตของชาวนา ชาวเขาในชนบทภาคเหนือ ด้านองค์ประกอบสะท้อนให้เห็นว่า ผู้เขียนให้ความสำคัญกับตัวละครและฉากมากกว่าส่วนอื่น โดยเฉพาะฉาก และบรรยากาศ สะท้อนลักษณะเฉพาะของวิถีชีวิตคนในชนบทภาคเหนืออย่างเด่นชัด ภาพของผู้คนดังกล่าวในนวนิยายของมาลา คำจันทร์ มีลักษณะที่เรียบง่ายและผูกพันกับธรรมชาติอย่างแน่นแฟ้น คนในชนบทภาคเหนือ แม้จะมีฐานะยากจนมีปัญหาทางเศรษฐกิจ พวกเขาที่ต้องต่อสู้เพื่อต้องการชีวิตที่ดีขึ้น ไม่ขมขื่นกับชีวิตและมีความสุขตามอัตภาพ และด้านการใช้ภาษา พบว่า มีการใช้ภาษาถิ่น ภาษาปาก ซึ่งเหมาะสม สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง บรรยากาศ และตัวละคร มีการเล่นคำ และการเลือกเฟ้นเสียงของคำ และการเลือกเฟ้นเสียงของคำ งานเขียนมีความไพเราะ สละสลวย ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพ

นันทน์ภัส พิมพะนิตย์, จารุวรรณ ธรรมวัตร และปฐม หงษ์สุวรรณ (2555)

เสนอบทความวิจัยเรื่องกลวิธีการนำเสนอและมุมมองทางสังคมในนวนิยายรักของพนมเทียน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบ กลวิธีการนำเสนอ และมุมมองทางสังคมในนวนิยายรักของพนมเทียน โดยศึกษาจากผลงานประเภทนวนิยายรัก จำนวน 9 เรื่อง เช่น ทิวาถวิล แวมมยุรา สกาวเดือน ละอองดาว มัสยา เป็นต้น ผลการวิจัย พบว่า พนมเทียนมีกลวิธีการนำเสนอองค์ประกอบทางวรรณกรรมที่น่าสนใจ ทั้งในด้านการกำหนดแก่นเรื่อง การกำหนดโครงเรื่อง การสร้างตัวละคร การสร้างวิธีการเล่าเรื่อง ตลอดจนการสร้างฉากและบรรยากาศที่เหมาะสม แฝบยล ทำให้เรื่องมีความสนุกสนาน น่าติดตามส่วนกลวิธีการนำเสนอด้านการใช้ภาษานั้น พบว่า มีการใช้ภาษาของการสื่อความที่มีประสิทธิภาพ อุดมด้วยลีลาการใช้คำที่เหมาะสม คือ

มีการใช้คำที่ทำให้เกิดมโนภาพและความหมายชัดเจน เกิดจังหวะ และลีลาของคำ ที่สื่อถึงอารมณ์ ในลักษณะต่าง ๆ ได้อย่างครบถ้วนทั้งน้ำเสียงให้กำลังใจ ความไม่พอใจความปลาบปลื้มใจ ความทุกข์ใจได้อย่างแจ่มชัด มีการใช้คำราชาศัพท์ สำนวนโวหารภาษาปาก และการใช้ ภาษาอังกฤษได้ถูกต้องเหมาะสมตามบริบทของเนื้อเรื่อง และมีเอกภาพทางภาษา นอกจากนี้ มีการใช้โวหารที่หลากหลายสามารถสื่ออารมณ์แก่ผู้อ่านได้ดีเยี่ยม ได้แก่ โวหารบรรยาย โวหารอธิบาย โวหารพรรณนา โวหารอุปมา และโวหารเทศนา และผลการวิจัยมุมมองทางสังคม ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตและสังคมในมุมมองต่าง ๆ คือ ทางด้านความรัก ทางด้านครอบครัว ทางด้านพุทธศาสนา ทางด้านการศึกษา และทางด้านการเอาเปรียบทางสังคม

จะเห็นได้ว่างานวิจัยข้างต้นมีจุดประสงค์ในการวิเคราะห์ในทำนองเดียวกัน คือ มุ่งศึกษาองค์ประกอบของนวนิยาย ไม่ว่าจะเป็นโครงเรื่อง แก่นเรื่อง ฉาก ตัวละคร บทสนทนา กลวิธีการแต่ง ท่วงทำนองการแต่ง การใช้ภาษา และแนวคิด งานวิจัยลักษณะนี้ จึงเน้นการพิจารณาองค์ประกอบ เพื่อพิจารณาวรรณศิลป์ ทั้งนี้ ยังพบว่ามิงงานวิจัยที่ศึกษา วิเคราะห์ตัวบทนวนิยายทั่วไป โดยนำทฤษฎีการวิเคราะห์วิจารณ์ที่บูรณาการศาสตร์สาขาอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นสังคมวิทยา วัฒนธรรมศึกษา ปรัชญา สตรีนิยม จิตวิทยา ฯลฯ มาศึกษาหลายเรื่อง

งานของวิรวรรณ ศรีสำราญ (2533) ที่ทำวิจัยเรื่อง **สถานภาพสตรีไทย**

ในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน (พ.ศ. 2497-2530) มีจุดประสงค์เพื่อวิเคราะห์สถานภาพ สตรีในสังคมไทยที่ปรากฏในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2497-2530 โดยศึกษาถึงสถานภาพสตรีทั้งในสังคม และในนวนิยายเพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของ นวนิยายกับสังคม กลุ่มข้อมูลศึกษาจากนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ในช่วง พ.ศ. 2497-2530 จำนวน 70 เรื่อง ผลการวิจัย พบว่า ในช่วง พ.ศ. 2497-2510 สถานภาพสตรีไทยอยู่ในยุคเริ่มมี การเปลี่ยนแปลง สตรีได้รับการศึกษาในโรงเรียน แต่หน้าที่สำคัญ ก็คือ การเป็นแม่บ้านแม่เรือน เน้นเรื่องการเลือกคู่ครองและการแต่งงานเป็นสำคัญ ส่วนในช่วง พ.ศ. 2511-2521 สตรีได้รับการ ศึกษาสูงขึ้น มีสตรีบางคนได้รับการศึกษาทัดเทียมบุรุษ สตรีมีบทบาทในเชิงเศรษฐกิจและ สามารถเลี้ยงชีพด้วยตนเอง กฤษณา อโศกสิน เน้นการสะท้อนภาพบทบาทของสตรีในครอบครัว ที่มีปัญหาของชีวิตคู่และการหย่าร้าง และ พ.ศ. 2522-2530 ได้สะท้อนบทบาทสตรี หลากหลายขึ้น ทั้งในครอบครัว อาชีพ และบทบาทในสังคมด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการดำเนินชีวิตของสตรีในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมและประเพณี ภาพสะท้อน สตรีในยุคนี้แสดงถึงสถานภาพทั้งด้านการศึกษา อาชีพ และสังคม ที่ใกล้เคียงกับบุรุษ

ศิริกัญญา จรเทศ (2549) ที่ทำวิจัยเรื่อง **วิเคราะห์บทบาทครอบครัวที่มีต่อ ตัวละครในนวนิยายของ ว.วินิจฉัยกุล** มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะบทบาทครอบครัว

ที่มีต่อตัวละครในนวนิยายของ ว.วินิจฉัยกุล และศึกษาทัศนะของ ว.วินิจฉัยกุล ที่มีต่อบทบาทครอบครัว โดยศึกษาจากนวนิยาย 15 เรื่อง เช่น มาया วงศาณาณัติ ทางรัตติกาล แม่พลอยหุงทะเลแปร บ้านของพุ่มนี้ และคลื่นกระทบฝั่ง ผลการศึกษา พบว่า นวนิยายแนวชีวิตครอบครัวพัฒนามาจากนิยายรัก โดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับสภาพครอบครัว ฐานะ ปัญหาของสมาชิกในครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดู รวมทั้งการปลูกฝังค่านิยม ความคิดให้แก่ลูกหลานในครอบครัว เมื่อพิจารณานวนิยายที่จัดแบ่งตามสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองแล้วพบว่า นวนิยายแนวชีวิตครอบครัวได้รับความนิยมมากขึ้นเป็นลำดับ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน ปัญหาครอบครัวที่ปรากฏในนวนิยาย ได้แก่ การปลูกฝังค่านิยมในการเลือกคู่ครองที่เหมาะสมฐานะและวงศ์ตระกูล มากกว่าจะเลือกด้วยความรักปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาที่ร้ายฉาน นอกใจ และนำไปสู่การหย่าร้าง ปัญหาเกี่ยวกับสมาชิกในครอบครัวมั่วสุมอบายมุข และในที่สุดทำให้ชีวิตตกต่ำและเสียอนาคต ในนวนิยายของ ว.วินิจฉัยกุล ได้แสดงให้เห็นบทบาทของครอบครัวที่มีความสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว โดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับภูมิหลังของตัวละคร 3 ลักษณะ คือ ตัวละครที่อยู่กับพ่อแม่ ตัวละครที่อยู่กับญาติผู้ใหญ่ และตัวละครที่อยู่กับผู้อุปการะ ภูมิหลังที่เป็นสภาพแวดล้อมตัวละครเหล่านี้ ได้ส่งอิทธิพลให้แก่บุคลิกภาพของตัวละคร การแก้ปัญหาของตัวละคร ทั้งนี้ ผลการวิจัยด้านทัศนะของ ว.วินิจฉัยกุล ที่มีต่อบทบาทครอบครัว พบว่า ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังค่านิยมเรื่องการให้ความสำคัญต่อวงศ์ตระกูล การศึกษา การเลือกคู่ และการใช้ชีวิต ค่านิยมดังกล่าวมีบทบาทสำคัญต่อวิถีคิด และการหาทางออกเมื่อตัวละครเผชิญกับปัญหามากที่สุด

นอกจากนี้ยังปรากฏงานของภัทรพร หงส์ทอง (2537) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาแนวคิดสตรีนิยมในนวนิยายของทมยันตี ระหว่างพุทธศักราช 2506-2534 โดยมีความมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์นวนิยายของทมยันตี โดยยึดกรอบแนวคิดสตรีนิยมเป็นทฤษฎีวิเคราะห์ เพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่า วรรณกรรมหรือนวนิยายของทมยันตี มีลักษณะเป็นวรรณกรรมสตรีและทมยันตี เป็นนักเขียนสตรีไทยที่มีพัฒนาการทางความคิดเพื่อสิทธิสตรีอย่างชัดเจน ผลการวิเคราะห์ พบว่า นวนิยายของทมยันตี ในช่วงพุทธศักราช 2506-2534 มีลักษณะเป็นงานเขียนเกี่ยวกับสตรีที่เขียนขึ้นโดยนักเขียนสตรีมืออาชีพ มีวัตถุประสงค์เพื่อสตรีอย่างเด่นชัด โดยการนำเสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาสตรีในเรื่องชีวิตส่วนตัว ครอบครัว และเรื่องการเมืองยังพบว่า มีการสร้างตัวละครเอกฝ่ายหญิง ให้เป็นตัวละครผู้เล่าเรื่องตัวละครเอกฝ่ายหญิง คือ ภาพแทนของสตรีที่มีความเป็นกุลสตรี และเป็นภาพตัวแทนของสตรียุคใหม่ที่มีความแกร่ง โดยเฉพาะความเข้มแข็งทางใจ รวมทั้งมีบทบาทเป็นสตรีที่ทำงานนอกบ้าน ซึ่งมีทั้งความสุข

และสติปัญญา เป็นภาพตัวแทนของสตรีที่เรียกร้องต่อสู้ทวงสิทธิสตรี และสร้างสำนึกความเป็นเพศหญิงที่แท้จริง ความคิดเพื่อสิทธิสตรีของทมยันตีเป็นอิทธิพลที่ทมยันตีได้รับจากประสบการณ์การรับรู้สภาพความเป็นจริงของสังคมไทย และประสบการณ์จริงในชีวิตของทมยันตีด้านครอบครัว และมีบทบาททางการเมือง อีกทั้ง นวนิยายของทมยันตียังสะท้อนให้เห็นพัฒนาการทางความคิดของทมยันตี ในการเรียกร้องต่อสู้เพื่อสิทธิสตรี หรือสิทธิมนุษยชน เพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำระหว่างเพศ โดยให้เหตุผลชัดเจนว่า สตรีถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกกดขี่จากบุรุษเพศ เพราะสภาพสังคมไทยเป็นสังคมที่ยอมรับอำนาจความเป็นใหญ่ของเพศชาย

จากงานวิจัยข้างต้นเป็นงานที่มุ่งศึกษานวนิยายทั่วไปเพื่อวิเคราะห์ห้วงทางด้านองค์ประกอบทางโครงสร้างนวนิยาย หรือการนำแนวคิดจากศาสตร์ต่าง ๆ มาบูรณาการในขณะเดียวกันการศึกษาวิจัยด้านวรรณกรรมวรรณคดีไทย ยังส่งผลให้มีการศึกษานวนิยายที่สะท้อนแนวคิดสภาพความเป็นจริงในสังคมไทย เพื่อนำมาเป็นภาพตัวแทนของสตรีในการเรียกร้องเพื่อสิทธิสตรี เพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำทางเพศของชายต่างอยู่ร่วมกันในบริบทสังคมไทย ดังนั้น วรรณคดีหรือวรรณกรรมจึงเป็นช่องทางหนึ่งที่จะเรียกร้องในเรื่องนี้

ประวัติและผลงานของกฤษณา อโศกสิน และทมยันตี

1. ประวัติและผลงานของกฤษณา อโศกสิน

1.1 ประวัติของกฤษณา อโศกสิน กฤษณา อโศกสิน เป็นนามปากกาของสุกัญญา ชลศึกษ์ ได้รับรางวัลศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ทางด้านนวนิยาย พ.ศ. 2531 ได้เรียบเรียงไว้ว่า กฤษณา อโศกสิน เกิดวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2474 เป็นบุตรสาวของนายกระมล ชลศึกษ์ และนางทองปรีชา ชลศึกษ์ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาอีก 5 คน ได้ศึกษาชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนราษฎร์ จังหวัดอ่างทอง และโรงเรียนบุนนาควิทยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เรียนจบระดับชั้นมัธยม จากโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา พ.ศ. 2492 เข้าศึกษาคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรียนอยู่ 2 ปี ได้สอบเข้ารับราชการกรมประมง กระทรวงเกษตร และรับราชการอยู่ 17 ปี จึงลาออกเป็นนักเขียนอิสระ สาขาวรรณศิลป์ พ.ศ. 2531 กฤษณา อโศกสิน ได้รับรางวัลซีไรต์ประเภทนวนิยาย เรื่อง **ปูนปิดทอง** พ.ศ. 2528 ได้รับรางวัลดีเด่นประเภทนวนิยายจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ เรื่อง **ไฟทะเล** พ.ศ. 2531 **บุษบกใบไม้** พ.ศ. 2538 **ข้ามสีทันดร** พ.ศ. 2540 และ **จำหลักไว้ในแผ่นดิน** พ.ศ. 2542 รางวัลวรรณกรรมดีเด่น จากองค์การ สปอ. เรื่อง **เรือมนุษย์** พ.ศ. 2511 ได้รับคัดเลือกเป็นศิษย์เก่าดีเด่นของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อ วันที่ 27 มิถุนายน 2540 ได้รับปริญญาศิลปศาสตรดุษฎี

บัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาภาษาไทย จากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม พ.ศ. 2545 (ศรีฟ้า ลดาวัลย์, 2553, หน้า 246-247)

1.2 ผลงานการประพันธ์ของกฤษฎา อโศกสิน ผู้วิจัยได้สืบค้นผลงานการประพันธ์ ประเภทนวนิยายของกฤษฎา อโศกสิน ดังมีรายชื่อต่อไปนี้ ชลธิ์พิศวาส รากแก้ว สมมุติว่าเขารักกัน วิหคหลงทาง ลมพัดชายน้ำ ถนนไปดวงดาว วิมานไม้จำปา หนึ่งฟ้าดินเดียว ลานภุมรา ควันเทียน พฤษภาสวาท โลกของมัทรี ถนนสายเสนหา ชุนหอคำ เวียงแวนฟ้า ขอบฟ้าใหม่ ปลาผิวน้ำ นางพญาหลวง ถ่านเก่าไฟใหม่ ลายหงส์ ดอกไม้ไร้หนาม พันไว้ด้วยใบรัก ห้องที่จัดไม่เสร็จ เงาจันทร์ ลายดอกไม้ร่วง หนามดอกไม้ อุทยานเครื่องเทศ เนื้อนาง ข้ามสี่พันตรสวรรค์เปียง จำหลักไว้ในแผ่นดิน บาดาลใจ เพลงบินใบจิว น้ำผึ้งชม ระฆังวงเดือน ศาลาหกเหลี่ยม เวียงระกำ เพลิงบุญ เมียหลวง บ้านชนนิก อุโมงค์เวลา ปูนปิดทอง ปากามเทพ น้ำเซาะทราย สะพานข้ามดาว ภมร เนื้อทอง จันทร์ยาดรา เกสรดอกสวาท เกววัลย์สวาท ปีกทอง ความรัก แสนกล น้ำเลนไฟ เข็มซ่อนปลาย ฝ่ายเกมแพร ไฟในทรวง หลงไฟ ทรายย้อมสี ริมหน้าต่างกระจก เหลี่ยมกุหลาบ ดาดฟ้าดาว ตะวันตกดิน กระต่อมปลายนา หลังลับแล ข้ามบรรพกาลสายรุ้งสลาย วิหคโสกา เลื่อมสลัปลาย วิมานไฟ ลายดอกหญ้า จ้าวอสุรินทร์ เรือมนุษย์ บุหลันรัญจวน ดวงตาสีอำพัน กิ่งมัลลิกา หนึ่งห้องหัวใจ

นอกจากนี้ ยังมีผลงานของกฤษฎา อโศกสิน ประเภทเรื่องสั้น สารคดี บทความ สารนิยาย ได้แก่ ไฟส่องทาง หมึกสองสีฟ้ากับน้อง ตุรกี อียิปต์ อิหร่านสามสายธารอารยธรรม ลายสลักอักษร

1.3 ทัศนคติหรือนิยายเรื่องเมียหลวง ของกฤษฎา อโศกสิน การศึกษาทัศนคติหรือนิยาย เป็นการศึกษาในรายละเอียดประเด็นต่าง ๆ เพื่อศึกษาข้อมูลให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน ดังต่อไปนี้

คำว่า ทัศนคติหรือปฏิบัติ มีความหมายตามที่นักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นกระบวนการวิจารณ์วรรณคดี โดยจะเป็นการศึกษาถึงพื้นฐานความรู้เบื้องต้นของภูมิหลังของหนังสือเล่มใดเล่มหนึ่ง

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2559, หน้า 1) ได้อธิบายความหมายของคำว่า ปฏิทัศน์ไว้ว่า ปฏิ หมายถึง ทวน การกระทำซ้ำ (Re) ทัศน์ หมายถึง การดู (View) ลำดับขั้นในการปฏิบัติหนังสือ ควรประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ คือ 1) แจกแจงหนังสือ ชื่อผู้แต่งหรือนามปากกา 2) บอกประเภทหนังสือ นวนิยาย สารคดี (เชิงท่องเที่ยว ฯลฯ) ตำรา บทละคร บทความ (ที่พิมพ์รวมเล่ม) 3) เล่าเนื้อเรื่องโดยสังเขป 4) แสดงถึงคุณสมบัติพิเศษของหนังสือนั้น ภาษา เนื้อหา แนวคิด ภาพประกอบ วิธีการพิมพ์ ยกตัวอย่างประกอบตอนที่กล่าวถึงนั้นอย่างสั้น ๆ 5) ให้ข้อคิดเห็น

สั้น ๆ ประกอบทัศนะของผู้ปฏิบัติ 6) บอกขนาดของหนังสือ (บอกจำนวนหน้า) ที่พิมพ์ พิมพ์ครั้งที่ ปีที่พิมพ์ และราคา หัวข้อที่เรียงลำดับข้างต้น ไม่จำเป็นจะต้องเป็นไปตามลำดับเช่นนี้เสมอไป อาจวางรูปแบบเป็นอย่างอื่นได้ แต่ควรมีหัวข้อต่าง ๆ ให้ชัดเจนครบตามข้อเสนอแนะ

การปริทัศน์นวนิยายเรื่อง “เมียหลวง” ของ กฤษณา อโศกสิน มีรายละเอียดดังนี้

1.3.1 เวลาที่แต่ง นวนิยายเรื่อง **เมียหลวง** ของ กฤษณา อโศกสิน แต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2512-2513

1.3.2 การพิมพ์เผยแพร่นวนิยายเรื่อง **เมียหลวง** ของ กฤษณา อโศกสิน มีการพิมพ์ครั้งแรกลงในนิตยสารสกุลไทย ต่อมาพิมพ์เผยแพร่ครั้งที่ 1 โดยสำนักพิมพ์เพื่อนดี เดือนตุลาคม พ.ศ. 2551 และต่อมาพิมพ์ครั้งที่ 2 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2555

1.3.3 เนื้อเรื่องย่อ ดร.วิกันดา พันธุ์ภากร ข้าราชการสาวสวยในกระทรวง - ศึกษาธิการ พบรักและได้แต่งงานกับ ดร.อนิรุทธิ์ ศัลวิทย์ อาจารย์หนุ่มของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ซึ่งจบทางด้านวิศวกรรมศาสตร์ จากสหรัฐอเมริกา คู่บ่าวสาวนี้เหมาะสมกันราวกับกิ่งทองใบหยก เพราะทั้งฐานะ สกุลรสนชาติหรือความรู้ เหมาะจะกันราวกับเทวดาอุ้มสม แต่ชีวิตการครองคู่ที่มีความสุขกลับแปรเปลี่ยนไปหลังจากแต่งงานกันได้เพียงสามปี เมื่อทั้งคู่มีบุตรสาวคนโต คือ นุ่นและลูกชายคนเล็กชื่อ โหน่ง ดร.อนิรุทธิ์ เริ่มออกฉายของความเป็นผู้ชายเจ้าชู้ เจ้าเสน่ห์ โดยไปติดพันนางศราญสาวเลิฟที่ร้านอาหารแห่งหนึ่ง แต่ ดร.วิกันดา จับได้เนื่องจากกรณีพิพาท ซึ่งเป็นเพื่อนรักมาบอก จึงเกิดการดัดข้อต่อว่า ดร. อนิรุทธิ์ ขึ้น ภายหลังนางศราญได้มาขอเงินจาก ดร.วิกันดา โดยอ้างว่าท้องกับ ดร.อนิรุทธิ์ ดร.อนิรุทธิ์จึงได้จัดการเรื่องนี้โดยให้เงินนางศราญไปสามพันบาท และไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับอีกเลย แต่ความเจ้าชู้ของ ดร. อนิรุทธิ์ กลับเริ่มขึ้นใหม่อีก เมื่อได้นวลรัตน์หรือนวลมาเป็นพี่เลี้ยงลูกคนใหม่ ดร.อนิรุทธิ์ ก็ได้้นวลมาเป็นภรรยาอีกคน และ ดร.วิกันดา จำต้องยอมให้อยู่บ้านเดียวกันต่อไป เนื่องจากเหตุผลที่ว่า คนเลี้ยงลูกที่ดีหายาก และนวลเป็นคนเลี้ยงลูกให้ครอบครัวนี้ได้อย่างดีถูกใจ แต่ความเจ้าชู้ของ ดร.อนิรุทธิ์ ไม่จบลงแค่นี้ เมื่อเขาได้พบกับ อรอินทร์ ม่ายสาวลูกหนึ่ง น้องสาวของถาวร เพื่อนอาจารย์ที่กลับจากการศึกษาปริญญาโท ณ ประเทศออสเตรเลีย อรอินทร์คบกับ ดร. อนิรุทธิ์ อย่างเปิดเผยโดยไม่เกรงใจ ดร.วิกันดา และคำครหาจากผู้อื่นเลย ดร.วิกันดา จึงตัดสินใจหย่าทางพฤตินัยกับ ดร.อนิรุทธิ์ โดยแยกห้องนอนกันแม้จะยังคงอยู่บ้านเดียวกันก็ตาม ในขณะที่ ดร.วิกันดา มีความทุกข์ใจอย่างมากกับพฤติกรรมของ ดร.อนิรุทธิ์ ผู้เป็นสามี แต่เธอก็ยังมีโชคดีในหน้าที่การงาน จึงได้รับการติดต่อทาบทามให้ทำหน้าที่เลขานุการของท่านผู้หญิง ที่สำนักนายกรัฐมนตรีพร้อมกับเดินทางไปญี่ปุ่นพร้อมกับคณะของท่านผู้หญิงเป็นเวลาสองสัปดาห์ที่ญี่ปุ่น ดร.วิกันดา

ได้พบกับมิสเตอร์ ฮานากะ เค็นจิโร หรือเค็น ซึ่งจะมาทำงานเป็นผู้เชี่ยวชาญทางการเกษตรในประเทศไทย รวมทั้ง ดร.อนิรุทธ์ และอรอินทร์ ซึ่งพฤติกรรมของทั้งสองคนนี้ทำให้ ดร.วิกันดา ตัดสินใจว่าจะเปิดโอกาสให้ ดร.อนิรุทธ์ และอรอินทร์ คบกันตามใจชอบ โดยที่ตนเองจะไม่ขัดขวาง และหึงหวงแต่ประการใด

ดร. วิกันดา ได้นุติ ซึ่งเป็นหลานสาวของคุณหญิงแวรรณมาเป็นผู้ช่วย และนุติพักอยู่บ้านน้ำของตนเอง มีหนุ่มข้างบ้าน ชื่อ ยุทธการ ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของ ดร.อนิรุทธ์ มาชอบแต่นุติไม่แน่ใจว่าชอบเขาหรือเปล่า ดร.วิกันดา พยายามสอนนุติทุกอย่างโดยเฉพาะเรื่องผู้ชาย อรอินทร์ แสดงความเป็นเจ้าของ ดร.อนิรุทธ์ จนเขาเริ่มเบื่อหน่าย อรอินทร์ จึงไปไถวรายอาละวาดหาเรื่องนุติ แต่ ดร.อนิรุทธ์ ปกป้องและเข้าข้างนุติ เหตุการณ์วุ่นวายเกี่ยวกับอรอินทร์ และนุติ ทำให้ ดร.วิกันดา ขอแยกบ้านอยู่กับ ดร.อนิรุทธ์ โดย ดร.อนิรุทธ์ เป็นฝ่ายไปหาที่อยู่ใหม่ และจบลงด้วยการหย่าขาดจากกัน แต่ ดร.อนิรุทธ์ ก็ไม่ได้แต่งงานกับใคร อรอินทร์จึงตัดสินใจแต่งงานกับวาทีน ส่วนนุติตัดสินใจกินยาฆ่าตัวตาย และได้เขียนจดหมายสารภาพก่อนตายว่ารัก ดร.อนิรุทธ์ อย่างจริงใจ ทำให้ ดร.อนิรุทธ์ รู้สึกผิดพร้อมกับให้สัญญากับตัวเองว่าจะไม่ทำร้ายจิตใจของผู้หญิงคนไหนอีกแล้ว ดร.อนิรุทธ์ ขอเริ่มต้นใหม่อีกครั้งกับ ดร.วิกันดา แม้ ดร.วิกันดา ยังไม่ได้ให้คำตอบ แต่ทั้งสองคนก็ได้กลับมาอยู่บ้านเดียวกันอีกครั้ง

1.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน พบว่า มีผู้สนใจทำวิจัยเกี่ยวกับนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1.4.1 กลุ่มศึกษาเนื้อหาผลงานในภาพรวม จากการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีผู้สนใจศึกษาเนื้อหาผลงานนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ในภาพรวม ดังนี้

เบญจวรรณ ชุณนุทธิ (2546) ได้ทำวิจัยเรื่อง**วิเคราะห์จินตภาพในวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลของกฤษณา อโศกสิน** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การสร้างจินตภาพโดยการใช้คำ และการสร้างจินตภาพโดยการใช้ภาพพจน์ โดยเลือกศึกษาเฉพาะวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมและดีเด่น ของ กฤษณา อโศกสิน จำนวน 7 เรื่อง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ รางวัลซีไรต์ ประเภทนวนิยาย ได้แก่ ปูนปิดทอง (2523-2524) รางวัลดีเด่น ประเภทนวนิยาย จากคณะกรรมการการพัฒนานหนังสือแห่งชาติ ได้แก่ บุษบกใบไม้ (2524-2525) ไพฑูเรศ (2525-2526) ข้ามสีหันทร (2537-2539) จำไว้ในแผ่นดิน (2539-2541) และรางวัลดีเด่นจากองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO) หรือ ส.ป.อ. เรือมนุษย์ (2509-2510) และตะวันตกดิน (2513-2514) ผลการศึกษา พบว่า ในด้านการใช้คำ กฤษณา อโศกสิน นำคำมาใช้เพื่อสร้างจินตภาพได้อย่างประณีตงดงาม โดยคำที่เลือกใช้เป็นคำที่สื่อให้เห็นถึงรายละเอียดแห่งสี แสง กลิ่น รส อากาศ การเคลื่อนไหว

และอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งคำเหล่านี้ส่งผลกระตุ้นประสาทสัมผัสของผู้อ่านให้รู้สึกนึกคิด ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพแจ่มแจ้งชัดเจน ในด้านการใช้ภาพพจน์ กฤษณา อโศกสิน สามารถนำมาใช้ได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง เพื่อสื่อภาพของฉาก บรรยากาศ ลักษณะนิสัย พฤติกรรม และอารมณ์ ความรู้สึกของตัวละคร ตลอดจนชี้ให้เห็นแนวคิดในแง่มุมต่าง ๆ ด้วยการเลือกใช้ภาพพจน์ คือ อุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน อติพจน์ นามมัย ปฏิภาพพจน์ คือ อุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน อติพจน์ นามมัย ปฏิภาพพจน์ ปุจฉา และการเลียนเสียงได้อย่างสอดคล้องเหมาะสมกับเนื้อความ และโดดเด่น น่าประทับใจ อีกทั้งยังเข้มข้นด้วยพลังความคิด ทำให้ผู้อ่านร่วมรับรู้ และเข้าใจสารที่ กฤษณา อโศกสิน นำเสนอได้

วีรวรรณ ศรีสำราญ (2533) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง **สถานภาพสตรีไทยในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน (พ.ศ. 2479-2530)** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพสตรีในสังคมไทยที่ปรากฏในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2497-2530 โดยศึกษาถึงสถานภาพและบทบาทของสตรีทั้งในสังคมและนวนิยาย เพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของนวนิยายกับสังคม

จากการศึกษาสถานภาพสตรีไทยในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ในช่วง พ.ศ. 2497-2510 นั้น สถานภาพสตรีไทยอยู่ในยุคเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง สตรีได้รับการศึกษาในโรงเรียน แต่หน้าที่สำคัญก็คือ การเป็นแม่บ้านแม่เรือน เน้นเรื่องการเลือกคู่ครอง และการแต่งงานเป็นสำคัญ ในช่วง พ.ศ. 2511-2521 สตรีได้รับการศึกษาสูงขึ้น มีสตรีบางคนได้รับการศึกษาทัดเทียมกับบุรุษ สตรีมีบทบาทในเชิงเศรษฐกิจ และสามารถเลี้ยงชีพได้ด้วยตนเอง กฤษณา อโศกสิน เน้นการสะท้อนภาพบทบาทของสตรีในครอบครัว และปัญหาของชีวิตคู่ และการหย่าร้าง ในช่วง พ.ศ. 2522-2530 กฤษณา อโศกสิน ได้สะท้อนบทบาทของสตรีหลากหลายขึ้น ทั้งในครอบครัว อาชีพ และบทบาทในสังคมด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการดำรงชีวิตของสตรีในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมและประเพณี ภาพสะท้อนสตรีในยุคนี้ แสดงถึงสถานภาพทั้งทางด้านการศึกษา อาชีพ และสังคม ที่ใกล้เคียงกับบุรุษ

พิมพ์ภาภรณ์ บุญประเสริฐ (2555) ศึกษาถึง **ลักษณะความเป็นเลิศทางด้านวรรณศิลป์ในวรรณกรรมไทยรางวัลสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน** จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์ลักษณะความเป็นเลิศทางด้านวรรณศิลป์จากวรรณกรรมไทยที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน และเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการก้าวสู่ความเป็นเลิศทางวรรณศิลป์ ข้อมูลวิเคราะห์ คือ วรรณกรรมไทยที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ตั้งแต่ พ.ศ. 2522-2551 รวม 30 เรื่อง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการก้าวสู่ความเป็นเลิศทางวรรณศิลป์ โดยพิจารณาองค์ประกอบของเนื้อหา กลวิธีการนำเสนอ

เรื่อง และแนวคิด พิจารณาคำประพันธ์ 2 แนว คือ คุณค่าด้านวรรณศิลป์ และคุณค่าด้านสังคม ผลการวิจัยสรุปได้ว่า วรรณกรรมรางวัลซีไรต์ มีความเป็นเลิศทางวรรณศิลป์ที่มีลักษณะร่วมกันสี่ด้าน คือ การสรรคำบรรยายภาพให้สมจริง เกิดมโนภาพ สร้างอารมณ์สะท้อนใจ มีเทคนิคการแต่งที่หลากหลาย ผสมผสานถ้อยคำสำนวน กลวิธีการเขียนมีความแปลกใหม่โดดเด่นและการเรียบเรียงลำดับความคิดอย่างมีชั้นเชิง ส่วนปัจจัยที่มีความเป็นเลิศทางวรรณศิลป์ประกอบด้วย การบรรยายที่สมจริง มีเทคนิคการแต่งที่หลากหลาย สะท้อนภาพสังคมร่วมสมัย เสนอปัญหามนุษย์ในลักษณะยั่วล้อแฝงอารมณ์ขัน กลวิธีแปลกใหม่สร้างสรรค์ ใช้ภาษาตรงไปตรงมา แสดงลักษณะธรรมชาติของมนุษย์ที่เป็นสากล และโครงเรื่องมีการหักมุม ผลจากการวิเคราะห์ทำให้สรุปได้ว่า คำสำคัญที่ปรากฏมากที่สุดในคำตัดสินรางวัลวรรณกรรมยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน คือคำว่า “ความหลากหลาย” ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบ ฉันทลักษณ์ การใช้ภาษามุมมอง และแนวคิด การทำความเข้าใจกับชีวิตมนุษย์ที่มีความหลากหลายนำมาสู่การเลือกและการจัดเนื้อหาอย่างลงตัว ศิลปะการแต่งจึงทำให้ความหลากหลายกลายเป็นความกลมกลืน ความเห็นของ พิมพาภรณ์ บุญประเสริฐ นับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษา แนวคิด พิจารณาคำประพันธ์ 2 แนว คือ คุณค่าด้านวรรณศิลป์ และคุณค่าด้านสังคม

ศาสตราจารย์ ดร. บุญเลิศ (2525) ศึกษาเรื่อง **การวิเคราะห์นวนิยายของกฤษณา**

อโศกสิน จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษานวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ที่สะท้อนให้เห็นชีวิตและปัญหาของมนุษย์ และเพื่อศึกษาแนวการเขียนนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ทั้งในด้านกลวิธีการแต่ง และท่วงทำนองการแต่ง ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ เฉพาะนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ที่แต่งในช่วง พ.ศ. 2509–2523 ผู้วิจัยเลือกวิเคราะห์ 15 เรื่อง เป็นเรื่องที่ได้รับรางวัลในการประกวดวรรณกรรมระดับชาติ (ยกเว้นรางวัล ส.ป.อ. ซึ่งได้มีผู้วิเคราะห์แล้ว) และเรื่องอื่น ๆ ที่มีเนื้อหาแสดงปัญหาชีวิตที่น่าสนใจ ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดวิเคราะห์วิจารณ์วรรณกรรมของกุหลาบ มลลิกะมาส หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ รัญจวน อินทรกำแหง และผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน โดยวิเคราะห์แนวการเขียนนวนิยาย ด้านกลวิธีการแต่ง ท่วงทำนองการแต่ง และวิเคราะห์นวนิยายที่สะท้อนให้เห็นชีวิตและปัญหาของมนุษย์ โดยพิจารณาจาก โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร ผลการศึกษาสรุปได้ว่า นวนิยายแสดงให้เห็นปัญหาชีวิตที่เกี่ยวกับครอบครัวของชนชั้นกลาง ส่วนกลวิธีการแต่งนิยมให้ผู้แต่งเป็นผู้เล่า แก่นเรื่องมีความสมจริงตามสภาพของมนุษย์ ความนึกคิดต่าง ๆ ทางด้านสังคม การเสนอฉากในลักษณะสมจริงทั้งยังสร้างบทสนทนาได้คมคาย และตัวละครส่วนใหญ่เป็นตัวแทนของบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในระดับปานกลาง จากการศึกษาวิจัยของศาสตราจารย์ ดร. บุญเลิศ แสดงให้เห็นถึงการศึกษาการเขียน

นวนิยายของ กฤษณา อโศกสิน ทั้งในด้านกลวิธีการแต่งและท่วงทำนองการแต่ง ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญ ที่ใช้ในการวิเคราะห์เฉพาะนวนิยายของ กฤษณา อโศกสิน

ชนิกานต์ กุ้เกียรติ (2540) ศึกษาเรื่องการศึกษาวิเคราะห์นวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ที่ได้รับรางวัล: พัฒนาการด้านแนวคิด ตัวละคร และกลวิธีการประพันธ์ จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์นวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ที่ได้รับรางวัล โดยเน้นการศึกษาพัฒนาการ ด้านแนวคิด ตัวละคร และกลวิธีการประพันธ์ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า กฤษณา อโศกสิน เป็นนักเขียนที่เสนอแนวคิดไว้อย่างหลากหลาย แนวคิดสำคัญที่ปรากฏในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับความรัก แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต แนวคิดเกี่ยวกับสังคม และแนวคิดเกี่ยวกับการเมือง กฤษณา อโศกสิน นิยมสร้างตัวละครเอกฝ่ายหญิงมีบทบาทเด่นในเรื่องตัวละครเอก จะเป็นผู้สะท้อนแนวคิดและดำเนินเรื่อง ตัวละครรองที่ปรากฏในเรื่องมีบทบาท คือ สร้างปัญหาให้เกิดขึ้นในเรื่อง และช่วยเสริมให้ผู้อ่านเห็นลักษณะของตัวละครเอกชัดขึ้น ตัวละครแต่ละประเภทจะมีลักษณะร่วมกันบางประการ ทั้งลักษณะทางกายภาพ และลักษณะนิสัย กฤษณาใช้กลวิธีการประพันธ์หลายอย่าง มีการตั้งชื่อเรื่องโดยใช้สัญลักษณ์ การเล่าเรื่องโดยผู้เขียนเป็นผู้เล่าแบบรู้แจ้ง และมีการดำเนินเรื่องหลายแบบ ทำให้นวนิยายน่าสนใจ ผลการศึกษา พบว่า นวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ได้รับรางวัลถึง 17 เรื่อง และนวนิยายมีการพัฒนาการทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านแนวคิด จะมีพัฒนาการเกี่ยวกับครอบครัว ด้านแนวคิดเกี่ยวกับสังคม และในด้านตัวละคร จะมีพัฒนาการทั้งลักษณะร่วมและบทบาทเด่น ส่วนในด้านกลวิธีการประพันธ์จะมีพัฒนาการด้านการตั้งชื่อเรื่อง และการดำเนินเรื่อง ความเห็นของ ชนิกานต์ กุ้เกียรติ เป็นข้อมูลพื้นฐานที่ทำให้มองเห็นลักษณะเด่นของ กฤษณา อโศกสิน ว่าเป็นนักเขียนที่เสนอแนวคิดหลายแนว ทั้งความรัก ครอบครัว แนวทางดำเนินชีวิต สังคม การเมือง และกฤษณา อโศกสิน นิยมสร้างตัวละครเอกฝ่ายหญิงมีบทบาทเด่นในเรื่อง และตัวละครเอกจะเป็นผู้สะท้อนแนวคิดในการดำเนินเรื่อง

1.4.2 กลุ่มศึกษาเฉพาะเรื่องเฉพาะประเด็น จากการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีผู้สนใจศึกษานวนิยายของกฤษณา อโศกสิน เฉพาะเรื่องเฉพาะประเด็น ดังนี้

จุรีรัตน์ กิจเกษตรกุล (2543) ศึกษาเรื่องบทบาทพ่อในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทและวิธีนำเสนอบทบาทของพ่อในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน รวมเล่มตีพิมพ์ครั้งแรกในช่วง พ.ศ. 2528-2538 เลือกเฉพาะที่มีบทบาทพ่อ จำนวน 31 เรื่อง ผลการวิจัย พบว่า บทบาทพ่อของกฤษณา อโศกสิน แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ ตัวละครพ่อที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินเรื่อง และตัวละครพ่อที่มีบทบาทเป็น

ส่วนประกอบในการดำเนินเรื่อง ตัวละครพ่อทั้งสองกลุ่มมีบทบาทส่งผลต่อพัฒนาการของลูก ทั้งทางด้านบวกและด้านลบ โดยขึ้นอยู่กับวิธีอบรมเลี้ยงดูของพ่อ กฤษฎา อโศกสิน ให้ความสำคัญกับบทบาท และหน้าที่ของตัวละครพ่อมาก พ่อในนวนิยายของกฤษฎา อโศกสิน วิธีการอบรมเลี้ยงดู แบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ นวนิยายของกฤษฎา อโศกสิน แสดงให้เห็นว่า วิธีที่ดีที่สุดในการอบรมเลี้ยงดูลูก คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นวิธีที่ส่งผลดีกับลูก การเสนอบทบาทของตัวละครพ่อ มี 2 วิธี คือ การนำเสนอด้วยการบรรยาย จะใช้ในกรณีที่ต้องการจะให้รายละเอียดเกี่ยวกับตัวละคร และวิธีนำเสนอด้วยบทสนทนา เพื่อให้เหมาะสมกับบทบาทและสถานภาพของตัวละคร ผู้เขียนใช้กลวิธีหลากหลาย เพื่อให้ผู้อ่านได้รับอารมณ์ และรู้จักตัวละครพ่อได้เป็นอย่างดี

วีรศักดิ์ จันท์เพชร (2545) ได้ศึกษาเรื่อง **จริยธรรมในนวนิยายของ**

กฤษฎา อโศกสิน มุ่งศึกษา 2 ประเด็น คือ จริยธรรมในวิถีครอบครัว และจริยธรรมในวิถีสังคม โดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีเชิงจริยธรรมของ กิรติ บุญเชื้อ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ด้านจริยธรรมในวิถีครอบครัว พบว่า รูปแบบการสร้างตัวละครนั้นมีลักษณะเหมือนชีวิตจริงของคนในสังคม โดยสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมของบุคคลทั้งด้านดีและด้านไม่ดี มีเหตุผลอันละเอียดอ่อนอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องจิตใจส่วนลึกของมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว อันประกอบด้วย พ่อ-แม่-ลูก-พี่-น้อง นั้น มีบทบาทต่อกันอย่างมากทั้งด้านดีและด้านร้าย ครอบครัวเป็นสถาบันหลักที่สำคัญต่อการสร้างทรัพยากรบุคคลในสังคมและชาติให้มีคุณภาพ สายสัมพันธ์ทางครอบครัว ความรัก ความอบอุ่น สามารถเหนี่ยวรั้งจิตใจบุคคลในครอบครัวมิให้ประพฤติดนในทางที่ร้ายเลวได้ ประเด็นจริยธรรมในวิถีครอบครัวนี้ ได้แก่ ด้านจริยธรรมของผู้เยาว์ ด้านจริยธรรมของพ่อและแม่ และด้านจริยธรรมของเครือญาติ ส่วนด้านจริยธรรมในวิถีสังคม พบว่า สังคมไทยในปัจจุบันแม้จะทวีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น แต่ก็ยังมีความมั่นคงทางขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และศาสนาไว้ได้ แม้อิทธิพลของชาติตะวันตกจะมีบทบาทต่อวิถีชีวิตคนไทยมากขึ้น ซึ่ง กฤษฎา อโศกสิน ได้เสนอแนวความคิดในนวนิยายว่า ประเพณีวัฒนธรรม และศาสนาทุกศาสนา ก็มุ่งสอนให้เป็นคนดีมีจริยธรรมด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้น เมื่ออยู่ในสังคมใดก็ต้องปรับตัวให้เข้ากับขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และศาสนาของสังคมนั้น โดยมีเหตุผลและมีวิจารณ์ญาณของตนเองในการเลือกปฏิบัติด้วย ประเด็นจริยธรรมในวิถีของสังคมนี้ ได้แก่ ด้านจริยธรรมของผู้นำด้านการเมืองการปกครอง ด้านจริยธรรมด้านเพศสัมพันธ์ ด้านจริยธรรมทางศาสนา และด้านวิถีอาชีพ

รัชนี้ กล่อมเกลี้ยง (2541) ได้ศึกษาเรื่อง **พฤติกรรมทางเพศของตัวละครหญิงในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน** จุดมุ่งหมายการวิจัยเพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมทางเพศของตัวละครเอกหญิงในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน จำนวน 16 ตัว จากนวนิยาย 15 เรื่อง การศึกษาจะวิเคราะห์ภูมิหลังของตัวละคร พฤติกรรมทางเพศ สาเหตุของพฤติกรรมทางเพศ และผลกระทบของพฤติกรรมทางเพศที่มีต่อชีวิตตนเองและผู้อื่น รวมทั้งศึกษาทัศนคติของผู้ประพันธ์ ที่มีต่อพฤติกรรมทางเพศของตัวละครเอกหญิง ผลการศึกษา พบว่า พฤติกรรมทางเพศของตัวละครเอกหญิง มีดังนี้ คือ มีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้ชายหลายคนเป็นเมียเก็บ ทดลองอยู่ด้วยกันก่อนแต่งงาน ประพฤตินอกใจสามี แยกสามีของเพื่อน ขायบริการทางเพศ และติดตามผู้ชายที่ตนพึงพอใจ สาเหตุของพฤติกรรมทางเพศเกิดจากการอบรมเลี้ยงดู ทำให้ตัวละครมีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง การรับวัฒนธรรมทางเพศจากตะวันตก ความต้องการด้านจิตใจ ความต้องการทางเพศ ขาดวุฒิภาวะและประสบการณ์ชีวิต ครอบครัแตกแยก ผลกระทบที่ตัวละครทุกตัวได้รับก็คือ ชีวิตไม่ประสบความสำเร็จ ตามความคาดหวัง และไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม ผู้ประพันธ์มีทัศนคติไม่เห็นด้วยกับพฤติกรรมทางเพศของตัวละคร เพราะพฤติกรรมทางเพศเหล่านี้ขัดต่อระเบียบวัฒนธรรมไทย ทำให้คุณค่าของความเป็นผู้หญิงด้อยลง

วีรวรรณ ศรีสำราญ (2534) ได้ศึกษาเรื่อง **สถานภาพสตรีไทยในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน (พ.ศ. 2497-2530)** จุดมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อศึกษาสถานภาพสตรีไทยในสังคมไทยที่ปรากฏในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2497-2530 จำนวน 70 เรื่อง ผลการวิจัย พบว่า ในช่วง พ.ศ. 2497-2510 นั้น สถานภาพสตรีไทยอยู่ในยุคเริ่มต้นมีการเปลี่ยนแปลง คือ สตรีได้รับการศึกษาในโรงเรียน แต่หน้าที่สำคัญคือการเป็นแม่บ้านแม่เรือน เน้นเรื่องการเลือกคู่และการแต่งงานเป็นสำคัญ ในช่วง พ.ศ. 2511-2521 สตรีได้รับการศึกษาสูงขึ้นมี สตรีบางคนได้รับการศึกษาทัดเทียมกับบุรุษ สตรีมีบทบาทในเชิงเศรษฐกิจและสามารถเลี้ยงชีพด้วยตนเอง กฤษณา อโศกสิน เน้นการสะท้อนภาพบทบาทสตรีในครอบครัว และปัญหาชีวิตคู่และการหย่าร้าง ในช่วง พ.ศ. 2522-2530 กฤษณา อโศกสิน ได้สะท้อนบทบาทสตรีหลากหลายขึ้น ทั้งในครอบครัว อาชีพ และบทบาทในสังคมด้านอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการดำเนินชีวิตของสตรีในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมประเพณี ภาพสะท้อนสตรีในยุคนี้แสดงถึงสถานภาพทั้งด้านการศึกษา อาชีพ และสังคม ที่ใกล้เคียงกับบุรุษ

2. ประวัติและผลงานของทมยันตี

2.1 ประวัติของทมยันตี ทมยันตี เป็นนามปากกาของ คุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ พ.ศ. 2555 เกิดเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2479 ที่กรุงเทพมหานคร และเสียชีวิต เมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2564 ด้วยวัย 85 ปี

วิมล ศิริไพบูลย์ มีชื่อเล่นว่า อี๊ด เป็นบุตรคนโตของนายทองคำ และนางไข่มุก ศิริไพบูลย์ มีพี่ชายหนึ่งคนและน้องสาวหนึ่งคน ตระกูลฝ่ายบิดาเป็นทหารเรือ ส่วนตระกูลฝ่ายมารดา เป็นชาววังสืบเชื้อสายมาจากเจ้านายราชวงศ์เวียงจันทน์ ได้เข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนพระมารดาภิรมย์ จากนั้นเข้าศึกษาต่อ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ แต่ภายหลังเปลี่ยนมาเรียน คณะมนุษยศาสตร์และการบัญชี ขณะเรียนชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ไปสมัครเป็นครูสอนวิชาภาษาไทย โรงเรียนเซนต์โยเซฟคอนเวนต์ และเมื่อได้เป็นครู จึงลาออกจากธรรมศาสตร์ โดยระหว่างสอนหนังสือก็ได้เขียนหนังสือไปด้วย นามปากกาที่ใช้ ได้แก่ ทมยันตี ลักษณะาวดี กนกเรขา โรสลาเรน มายาวดี และวิมลลา (วิม-ลา)

วิมล ศิริไพบูลย์ เป็นแกนนำสำคัญของชมรมแม่บ้าน ซึ่งเป็นการรวบรวมกลุ่ม ภรรยาข้าราชการ ภรณานายพล และแม่บ้าน มีบทบาทโจมตีขบวนการนักศึกษาว่าเป็นผู้ บ่อนทำลายมิตรประเทศ (สหรัฐอเมริกา) ภายหลังเหตุการณ์ดังกล่าว วิมลได้รับแต่งตั้งให้เป็น สมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน

2.2 ผลงานการประพันธ์ของทมยันตี

ผู้วิจัยได้สืบค้นผลงานการประพันธ์ของ ทมยันตี พบว่า ผลงานการประพันธ์ ที่เป็นนวนิยาย มีทั้งหมด 66 เรื่อง ได้แก่ คู่กรรม กษัตริยา แก้วกัลยาแห่งแผ่นดิน อธิราชา แก้วกัลยา กฤตยา ไยเสนหา แม่ดอกสราระ เมียน้อย เวียงกุมกาม ร่มฉัตร รอยลิขิต ยอดอนงค์ ลักลวง รักที่ต้องมนตรา ราชาวดี แก้วกลางดง มงกุฎหนาม เจ้าแม่ โช้สังคม เทพบุตรสุดสสเป แนวสุดท้าย ใบไม้ที่ปลิดปลิว แผลหัวใจ เพลงชีวิต วันที่รอคอย สะพานดาว สองชีวิต สายรุ้ง สำนองรัก คิวาลัย สตรีหมายเลข 1 สุริยวรรณ สดุดีหัวใจ อย่าลืมฉัน อันธการ อดีตลา ไฉนวิ คำนันสัญญา คู่กรรม คุณหญิงนอกทำเนียบ จิตา จดหมายถึงลูก (ผู้) ชาย ซามี ฌาน ดาวเรือง ดาวนภา ทรายบาป ตะวันลา ถนนสายหัวใจ ทิพย์ นายกหญิง นางเอก บาป ประกาศิตเงินตรา พิเชีย พี่ยิ่งพิชสวาท ทวิภพ คลื่นชีวิต ร่ายาภูนิง รอยมลทิน มายา พ่อไก่แจ้ จิตตทเวระ ซามาซ เปลวสุริยัน

นอกจากนี้ยังมีผลงานของ ทมยันตี ประเภทเรื่องสั้น สารคดี บทความ สาร- นิยาย ได้แก่ ตุ๊กตายอดรัก กระดุกคู่ ค่าของเงิน คุณหมอม คนชั่ว คนเถื่อน ชุมทางชีวิต รวมเรื่องสั้น ประกอบด้วยเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ เรื่องของคุณแต้ว คนไข้ 12 ปี แห่งความหลังของศรีวิทย์

ชีวิตของดารณี 36-22-36 ของยาหยี คนที่มีค่าของปรางทอง กามเทพของเจ้าหล่อน ผมชื่อ “ตุ้ม” หัวใจของหนู วิชา

ทมยันตี เป็นนามปากกาที่ใช้แต่งเรื่องราวที่สะท้อนชีวิตและสังคม รวมทั้งแต่งเรื่องแนวจิตวิญญาณ แม้ไม่ปรากฏว่างานเขียนของทมยันตีได้รับรางวัลที่สำคัญ แต่เป็นที่ยอมรับทั่วไปว่า ทมยันตี ถือเป็นนักเขียนที่ประสบความสำเร็จมีผลงานได้รับความนิยมอย่างสูงเป็นจำนวนมาก เหตุผลที่ไม่มีผลงานของทมยันตีได้รับรางวัลทางวรรณกรรมใด ๆ นั้นเป็นเพราะทมยันตีไม่ประสงค์ให้นำผลงานของตนไปส่งประกวด และปฏิเสธการรับรางวัลทั้งปวง ทมยันตีได้เคยให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ฉันเคยได้รับรางวัลจากพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มาแล้ว นั่นคือรางวัลสูงสุดในชีวิต จากนั้นไม่เคยอยากได้รางวัลใด ๆ อีกเลย” และในขณะนี้ ทมยันตีได้เริ่มลงมือเขียนเรื่อง **จอมศาสตรา** ซึ่งจะเป็นเรื่องสุดท้ายที่ทมยันตีเขียน แล้วจากนั้น ทมยันตีก็จะหันหน้าเข้าสู่ความสงบไตร่ตรองศาสนา

2.3 ปรัชญานวนิยายเรื่อง “เมียน้อย” ของทมยันตี การศึกษาปรัชญานวนิยายเป็นการศึกษาในรายละเอียดประเด็นต่าง ๆ เพื่อศึกษาข้อมูลให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจนดังต่อไปนี้

2.3.1 เวลาที่แต่ง นวนิยายเรื่อง **เมียน้อย** ของ ทมยันตี แต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2512-2513

2.3.2 การพิมพ์เผยแพร่นวนิยายเรื่อง **เมียน้อย** ของ ทมยันตี มีการพิมพ์ครั้งแรกลงในนิตยสารสกุลไทย ต่อมาพิมพ์เผยแพร่ครั้งที่ 1-4 โดยสำนักพิมพ์บ้านวรรณกรรม พ.ศ. 2534 และต่อมาพิมพ์ครั้งที่ 5 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2537 ครั้งที่ 6 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2546 และครั้งที่ 7 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2552

2.3.3 เรื่องย่อนวนิยายเรื่อง **เมียน้อย** นวนิยายเรื่อง **เมียน้อย** มีเรื่องย่อว่า ชลาเด็กหญิงวัย 14 ปี ที่ทั้งสวย และเรียนเก่ง ชลา วาดฝันไว้ว่าหลังเรียนจบเธอจะได้เลี้ยงดูครอบครัว และใช้ชีวิตอย่างมีความสุข แต่ทุกอย่างก็ไม่เป็นไปตามที่เธอฝัน เมื่อเสียชู้ชาย เจ้าของบริษัทที่พ่อของเธอทำงานเป็นเสมียนให้อยู่ เกิดถูกใจเธอเข้า จึงหาทุกวิถีทางที่จะเอาเธอมาเป็นเมียให้ได้ ซึ่งพ่อของชลาที่ไม่ให้ความร่วมมือ เสียชู้ชายจึงวางแผนมอมเหล้าพ่อของชลา และให้เซ็นเอกสารยอมรับการทำบัญชีของบริษัทผิด จนเงินหายไปหลายล้าน เสียเลยยื่นข้อเสนอให้ส่งชลา มาชดเชยแทน ระหว่างที่อาศัยอยู่กับเสียชู้ชาย ชลาพยายามอย่างมากที่จะทำให้ชินกับการถูกตราหน้าว่า “เมียน้อย” เพราะมันไม่ใช่ชีวิตแบบที่เธอฝันไว้ซักนิด เธอต้องคอยสู้รบปรบมือกับเจ้าหยก เมียของเสียชู้ชายที่มาคอยตามราวี และหาสารพัดวิธีที่จะไล่เธอไปจากบ้านที่เสียเช่าให้ ชลาพยายามถักตัวเองเพื่อหนีจากชีวิตแบบนี้ด้วยการไปประกวดสาวงาม จนได้รู้จักกับ คณินทร์

ซึ่งมีหน้าที่หาเด็กให้กับท่านกฤษณะ พอท่านกฤษณะได้เจอชลาก็เอ็นดูเธอมากและตกลงรับเธอไว้ หลังจากไปอยู่กับท่านกฤษณะ ชลาก็มีโอกาสเจอกับ ตูลา ทนายที่เคยช่วยเหลือเธอ ซึ่งตอนนี้กลายเป็นคนสนิทของท่านกฤษณะ ด้วยความใกล้ชิดกันก็ทำให้ทั้งคู่รู้สึกดีต่อกันขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งวันหนึ่ง ชลาเห็นว่าตูลาแต่งงานแล้ว ทำให้เธอเสียใจมาก เธอจึงบอกให้ตูลาเลิกยุ่งกับเธอ เพราะเธอไม่อยากถูกตราหน้าว่าเป็น “เมียช้อย” อีกแล้ว เธออยากจะเริ่มชีวิตใหม่ที่ดี สุดท้ายชลาก็ได้แต่งงานกับตูลา และเส้นทางชีวิตของชลาได้เปลี่ยนไปเพราะเธอไม่ต้องเป็น “เมียช้อย” อีกต่อไปแล้ว แต่ได้เป็น “เมียคนเดียว” ของตูลา อธิบดินุ่มที่โก่งและสมารถที่จะปรากฏตัวเคียงข้างกันตลอดไป

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายของทมยันตี การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายของ ทมยันตี พบว่า มีผู้สนใจทำวิจัยเกี่ยวกับนวนิยายของทมยันตีแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้คือ

2.4.1 กลุ่มศึกษาเนื้อหาผลงานในภาพรวม จากการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มีผู้สนใจศึกษาเนื้อหาผลงานในภาพรวม นวนิยายของทมยันตี ในภาพรวมดังนี้

นริศรา โหระโซ (2546) ศึกษาเรื่อง**ความขัดแย้งในนวนิยายของทมยันตี** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความขัดแย้งเฉพาะเป็นรายเรื่อง ความขัดแย้งที่เป็นภาพรวมในนวนิยายของทมยันตี รวมทั้งลักษณะเฉพาะของความขัดแย้งเพื่อพิจารณาและตีความความขัดแย้งในแง่การสะท้อนสภาพความเป็นไปของสังคมไทยที่ปรากฏในนวนิยายของทมยันตี โดยศึกษาจากนวนิยายทั้งหมด 13 เรื่อง และได้เสนอผลการศึกษาค้นคว้าเป็นแบบพรรณนาวิเคราะห์จากการศึกษาความขัดแย้งเฉพาะเป็นรายเรื่อง ทำให้ผู้วิจัยทราบถึงความขัดแย้งที่เป็นภาพรวมว่ามีความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์มากที่สุด รองลงมาคือ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม และความขัดแย้งภายในใจตัวละคร ตามลำดับ ส่วนความขัดแย้งที่ปรากฏอยู่น้อย คือ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับอำนาจเหนือธรรมชาติ และน้อยที่สุด คือ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ในนวนิยายทั้ง 13 เรื่องนี้ จะมีลักษณะรวมของความขัดแย้งเหมือนกันทั้งสองประเภท คือ มีทั้งความขัดแย้งภายนอกและความขัดแย้งภายในรวมกัน เพียงแต่ต่างกันตรงที่ลักษณะรวมของความขัดแย้งบางชนิดปรากฏอยู่หลายครั้ง แต่ลักษณะรวมของความขัดแย้งบางชนิดปรากฏอยู่น้อยครั้ง และไม่มีนวนิยายเรื่องใดมีความขัดแย้งที่เป็นลักษณะเฉพาะความขัดแย้งรวมกับนวนิยายเรื่องอื่น ๆ เลย เมื่อพิจารณาและตีความความขัดแย้งในแง่การสะท้อนสภาพความเป็นไปของสังคมไทยนั้น ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 6 ด้าน คือ 1) ภาพสะท้อนทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ภาพเศรษฐกิจที่ถูกผลกระทบจากสงคราม ภาพความยากจน 2) ภาพสะท้อนทางด้านการเมืองการปกครอง คือ การเมืองได้ส่งผลกระทบต่อบริชีวีตของคนในช่วงสงคราม

ส่วนการปกครอง ได้แก่ การกระทำต่าง ๆ ที่ผิดกฎหมาย 3) ภาพสะท้อนทางด้านการศึกษา แสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงบางคนไม่ได้รับการศึกษา บางคนได้รับการศึกษาไม่สูงมากนัก คือ จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย บางคนได้เข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาแต่เรียนไม่จบ 4) ภาพสะท้อนสังคมทางด้านศาสนา วัฒนธรรมประเพณี และค่านิยม ได้แก่ การทำผิดหลัก ศีลธรรม การทำผิดจารีตประเพณีวัฒนธรรม และรวมไปถึงค่านิยมที่ถูกต้องติงามของสังคม 5) ภาพสะท้อนทางด้านครอบครัว ได้แก่ การกระทบกระทั่งกันของบุคคลภายในครอบครัว กับบรรดาญาติพี่น้อง การแสดงบทบาทของพ่อแม่ต่อลูกหลาน ลูกต่อพ่อแม่ ภรรยาต่อสามี สามีต่อภรรยา 6) ภาพสะท้อนทางด้านชีวิตความเป็นอยู่ทั่ว ๆ ไป ได้แก่ ชีวิตความเป็นอยู่ของ ชาวบ้านป่า ชาวสวน และชาวเมืองกรุงเทพฯ

ภัทรพร หงษ์ทอง (2538) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาแนวคิดสตรีนิยม ในนวนิยายของทมยันตี ระหว่างพุทธศักราช 2506-2534 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ นวนิยายของทมยันตี โดยยึดกรอบแนวคิดสตรีนิยมเป็นทฤษฎีวิเคราะห์ เพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่า วรรณกรรมหรือนวนิยายของทมยันตี มีลักษณะเป็นวรรณกรรมสตรี และทมยันตีเป็นนักเขียน สตรีไทยที่มีพัฒนาการทางความคิดเพื่อสิทธิสตรีอย่างชัดเจน ผลการวิเคราะห์ พบว่า นวนิยาย ของทมยันตี ในช่วงพุทธศักราช 2506-2534 มีลักษณะเป็นงานเขียนเกี่ยวกับสตรีที่เขียนขึ้น โดยนักเขียนสตรีมืออาชีพ มีวัตถุประสงค์เพื่อสตรีอย่างเด่นชัด โดยการนำเสนอแก่นเรื่อง เกี่ยวกับปัญหาสตรี และเรื่องหลักเกี่ยวกับปัญหาสตรีในเรื่องชีวิตส่วนตัว ครอบครัว และเรื่อง การเมือง สร้างตัวละครเอกฝ่ายหญิงให้ตัวละครเป็นผู้เล่าเรื่อง ตัวละครเอกฝ่ายหญิง คือ ภาพตัวแทนของสตรีที่มีความเป็นกุลสตรี และเป็นภาพตัวแทนสตรีที่มีความเป็นกุลสตรี และเป็นภาพตัวแทนของสตรียุคใหม่ที่มีความแกร่ง โดยเฉพาะความเข้มแข็งทางใจ รวมทั้งมีบทบาท เป็นสตรีที่ทำงานนอกบ้าน ซึ่งมีทั้งความสวยและสติปัญญา เป็นภาพตัวแทนของสตรีที่เรียกร้อง ต่อสิทธิสตรี และสร้างสำนึกของความเป็นเพศหญิงที่แท้จริง ความคิดเพื่อสตรีของทมยันตี เป็นอิทธิพลที่ทมยันตีได้รับจากประสบการณ์การรับรู้สภาพความเป็นจริงของสังคมไทยและ ประสบการณ์จริงในชีวิตของทมยันตีด้านครอบครัว และมีบทบาททางการเมือง นอกจากนี้ นวนิยายของทมยันตี ยังสะท้อนให้เห็นพัฒนาการทางความคิดของทมยันตี ในการเรียกร้องต่อผู้ เพื่อสิทธิสตรี หรือสิทธิมนุษยชน เพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำระหว่างเพศ โดยให้เหตุผลชัดเจนว่า สตรีถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกกดขี่จากบุรุษเพศ เพราะสภาพสังคมไทยเป็นสังคมที่ยอมรับอำนาจ ความเป็นใหญ่ของเพศชาย

สัมพันธ์ รุ่งระวี (2528) ได้ศึกษาเรื่องวิเคราะห์นวนิยายของทมยันตี หรือ วิมล ศิริไพบูลย์ เฉพาะที่ใช้นามปากกา “ทมยันตี” เท่านั้น โดยศึกษาวิเคราะห์ในด้าน

ท่วงทำนองการแต่ง กลวิธีในการแต่ง และโลกทัศน์ด้านค่านิยมและความเชื่อ ซึ่งปรากฏในนวนิยายที่นำมาศึกษา จำนวน 19 เรื่อง และรายงานผลแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัย พบว่า ทมยันตี มีท่วงทำนองแต่งด้านการใช้ถ้อยคำที่เด่นชัด คือ มีความประณีตในการเลือกสรรถ้อยคำมาใช้ได้อย่างเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง และสถานภาพของตัวละคร มีลักษณะเฉพาะตัว คือ นำคำประพันธ์ชนิดต่าง ๆ จากวรรณคดีไทยและวรรณกรรมต่างประเทศมาใช้เป็นโวหารเปรียบเทียบสำหรับด้านการใช้ประโยค นั้น ทมยันตี นิยมใช้ประโยคค่อนข้างยาวและซับซ้อนเป็นส่วนใหญ่ในการใช้สำนวนโวหาร ทมยันตี มีความสามารถในการใช้สำนวนโวหารแบบต่าง ๆ บรรยายและพรรณนาความรู้สึกรู้สึกนึกคิดได้อย่างซาบซึ้ง เราใจ จี๊ดสะเทือนใจผู้อ่านได้อย่างยอดเยี่ยมในด้านกลวิธีการแต่ง ทมยันตี มีแนวทางในการเล่าเรื่อง การดำเนินเรื่องหลายแบบ แต่ละแบบมีความเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง และลักษณะนิสัยของตัวละคร ส่วนการสร้างตัวละครนั้นจะคำนึงถึงความสมจริงเป็นเกณฑ์ แม้ว่าตัวละครบางตัวจะมีลักษณะเหมือนจริงหรือเกินธรรมชาติของมนุษย์ส่วนใหญ่มาก แต่ก็มีความสมจริงตามทัศนะของผู้แต่งอยู่ส่วนหนึ่ง คือ ตัวเอกฝ่ายหญิง จะมีบุคลิกค่อนข้างแข็ง มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง ตัวเอกฝ่ายชายจะมีนิสัยรักเดียวใจเดียว มั่นคง ซื่อสัตย์ต่อภรรยา การเสนอลักษณะของนิสัยตัวละครเหล่านี้ ทมยันตี ใช้วิธีที่ผู้แต่งเป็นผู้บรรยายเอง ใช้พฤติกรรมของตัวละครในการขับเสนาสนาของตัวละครในเรื่องที่กล่าวถึง หรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของตัวละครนั้น ๆ ซึ่งเป็นกลวิธีที่ทมยันตีนำมาใช้มากกว่าวิธีอื่น ส่วนการสร้างฉาก ทมยันตีมุ่งในด้านความสมจริงเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะความสมจริงในเหตุการณ์ของเรื่องแล้ว ทมยันตีสร้างได้เด่นมาก ด้านทัศนะเกี่ยวกับค่านิยมที่ปรากฏในนวนิยายนั้น ทมยันตีมีความเห็นว่า ค่านิยมบางประการยังมีคุณค่าควรปลูกฝังให้มีอยู่ในสำนึกของทุกคน เช่น ค่านิยมด้านความกตัญญู ด้านจริยธรรมและสุนทรียภาพ แต่ค่านิยมด้านการยกย่องผู้มีการศึกษานั้น ทมยันตีมีความเห็นว่า คนที่มีความสามารถในการทำงานได้ผลดี มีความรับผิดชอบสูง มีคุณค่ากว่าคนที่มีความปรีชาญาณแต่ขาดคุณลักษณะดังกล่าว ส่วนค่านิยมด้านวัตถุนั้น ทมยันตีเน้นในเรื่องเงินและมีความเห็นว่า เงินเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนาแต่ไม่ควรตกอยู่ใต้อำนาจเงินจนทำให้ชีวิตขาดความสุข เพราะการมีเงินมากไม่ได้แสดงถึงความมีค่าของคน และบางทีเงินก็ไม่สามารถจะบันดาลให้ผู้เป็นเจ้าของมีความสุขทางใจได้เสมอไป ในด้านความเชื่อทางศาสนาส่วนที่เกี่ยวกับสถานภาพของมนุษย์นั้น ทมยันตีมีความเชื่อตามแนวทางของพุทธศาสนา คือ มนุษย์เกิดมาตามกรรม มีกรรมเป็นเครื่องชักนำและมีกรรมเป็นที่สิ้นสุด มนุษย์ทุกคนมีทั้งความดีและความชั่วละเล้ากัน ไม่มีใครดีที่สุดและเลวที่สุดสำหรับความเชื่อด้านไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ และโชคลางต่าง ๆ ทมยันตีให้ความเห็นว่าเป็นสิ่งช่วยต่อเชื่อความหวังดีให้แก่คนที่สิ้นหวังในชีวิตมีโอกาสต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ ต่อไป

ระดับ ภูมิลา (2542) ศึกษาเรื่อง **บุคลิกภาพตัวละครเอกสตรีในนวนิยายของทมยันตี** จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาลักษณะตัวละครเอกสตรีในนวนิยายของ วิมล คิริไพบุลย์ (ทมยันตี) พ.ศ. 2509 ถึง พ.ศ. 2529 ในด้านลักษณะทางกาย ลักษณะนิสัย ความสัมพันธ์กับครอบครัวและสังคม และคตินิยมในการดำเนินชีวิต และเพื่อเปรียบเทียบลักษณะของตัวละครเอกสตรี ในช่วงสองทศวรรษ โดยเลือกศึกษานวนิยายของ วิมล คิริไพบุลย์ เฉพาะนามปากกา “ทมยันตี” จำนวน 31 เรื่อง โดยจัดแบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงทศวรรษแรก ตั้งแต่ พ.ศ. 2509–2519 และช่วงทศวรรษหลัง ตั้งแต่ พ.ศ. 2520–2529 แล้วนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษา พบว่า ตัวละครเอกสตรีในนวนิยายดังกล่าว มีรูปร่างหน้าตาสวยงาม ทักษะสติ ประสิทธิภาพชีวิต และสภาพแวดล้อมของผู้ประพันธ์ ส่งผลต่อการแสดงบุคลิกภาพด้านลักษณะนิสัย ความสัมพันธ์กับครอบครัวและสังคม ตลอดจนคตินิยมในการดำเนินชีวิตของตัวละครเอกสตรี กล่าวคือ ตัวละครเอกสตรีมีจิตใจเข้มแข็ง อดทน เด็ดเดี่ยว เชื้อมั่นในตัวเอง กล้าคิด กล้าตัดสินใจ มีลักษณะผู้นำที่เสียสละเพื่อครอบครัว มีสติปัญญาเฉียบแหลมแม้จะผจญกับปัญหาต่าง ๆ ก็สามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง และยังคงมีลักษณะของกุลสตรีไทย ยึดมั่นในค่านิยมของสังคมสมัยเก่า แต่ก็ยอมรับค่านิยมของคนรุ่นใหม่ ด้วยจากการศึกษาเปรียบเทียบลักษณะตัวละครเอกสตรีในนวนิยายของทมยันตี ทั้งสองช่วง ทศวรรษ พบว่า ลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือ ตัวละครเอกสตรีทุกคนมีรูปร่างหน้าตาสวยงาม ผิวพรรณดี กิริยาท่าทางสุภาพ อ่อนโยน และเป็นผู้ดี ตัวละครเอกสตรีส่วนใหญ่มีสติปัญญา เฉียบแหลม สุขุมเยือกเย็น มีเหตุผล มีคุณธรรมในการดำเนินชีวิตที่เด่นชัด คือ ความเป็นผู้นำที่เสียสละและความกตัญญูรู้คุณ ส่วนลักษณะที่แตกต่างกัน คือ ตัวละครเอกสตรีในช่วงทศวรรษแรก ยังคงมีลักษณะของสตรีไทยสมัยเก่าอยู่มาก ในขณะที่ตัวละครเอกสตรีในช่วงทศวรรษหลัง ส่วนใหญ่เป็นสตรีไทยสมัยใหม่หรือผสมผสาน

2.4.2 กลุ่มศึกษาเฉพาะเรื่องเฉพาะประเด็น จากการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีผู้สนใจศึกษานวนิยายของ ทมยันตี เฉพาะเรื่องเฉพาะประเด็นดังนี้

ณิชา จันทะเกาศลย์ (2559) ศึกษาเรื่อง **รูปแบบและกลวิธีการสื่อ** **ธรรมนิยายของทมยันตี** มีจุดมุ่งหมายในการวิจัย 3 ประการ คือ 1) ศึกษาความหมายและความสำคัญของธรรมนิยาย 2) วิเคราะห์เนื้อหาที่สอดคล้องกับหลักธรรมในธรรมนิยายของทมยันตี 3) นำเสนอรูปแบบและกลวิธีการสื่อธรรมนิยายของทมยันตี ผลการวิจัย พบว่า ธรรมนิยาย คือ เรื่องเล่าที่มีเนื้อหาแฝงคติธรรม เป็นเรื่องเล่าที่มีผู้แต่งขึ้นเพื่อปลูกฝังคุณธรรมให้แก่สังคม นิทานธรรมบทของพระพุทธโฆษาจารย์ และธรรมนิยายของทมยันตีมีความสอดคล้องกันหลายประการ อาทิ ในการเล่าเรื่องมีตัวละคร และมีคำเปรียบเทียบ รูปแบบและ

กลวิธีการเขียนธรรมเนียมของ ทมยันตี มีความแตกต่างจากรูปแบบกลวิธีการเขียนธรรมเนียมทั่วไป ทมยันตีสื่อธรรมเนียมในรูปแบบเฉพาะตนที่ได้สั่งสมประสบการณ์ การเรียนรู้ การเขียน และการค้นคว้ายาวนานมาถึง 60 ปี ธรรมเนียมของทมยันตีก่อปรด้วยศาสตร์หลายแขนง อาทิ ประวัติศาสตร์ ปรัชญา ศาสนา เทวศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ โดดเด่นด้วยการผสมผสานด้านวรรณศิลป์ที่ลุ่มลึก งดงาม สามารถดึงดูดผู้อ่านให้สนใจติดตาม แม้บางเรื่องยากที่จะเข้าใจ หากไม่มีพื้นฐานมาก่อน นับว่าเป็นวิธีบูรณาการรูปแบบและกลวิธีการสื่อธรรมเนียมอย่างเหมาะสม กลมกลืน และชาญฉลาด รูปแบบและกลวิธีการสื่อธรรมเนียมอย่างเหมาะสม กลมกลืน และชาญฉลาด รูปแบบและกลวิธีการสื่อธรรมเนียมของทมยันตี ที่สำคัญ 4 ขั้นตอน คือ 1) แนวการเขียน 2) กำหนดเค้าโครงเรื่อง 3) ค้นและการคว้า 4) การสร้างสมาธิและเขย่าค็อกเทลเป็น (เขย่าค็อกเทลเป็นภาษาเฉพาะของทมยันตี) ธรรมเนียมของทมยันตี ได้รับความนิยมนอย่างต่อเนื่อง และยาวนาน แต่ละเรื่องมีผู้นำไปตีพิมพ์ซ้ำนับสิบครั้ง อีกทั้งส่งอิทธิพลต่อผู้เขียนรุ่นใหม่ที่สนใจศึกษาเรียนรู้วิธีการสื่อธรรมเนียม เพื่อเรียนรู้รูปแบบการประพันธ์ธรรมเนียมที่มีคุณภาพ

กาญจนา วิชญาปกรณ์ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง**กระบวนการทัศนเชิงสังคม** ในนวนิยายเรื่อง**ร่มฉัตรและทวิภพ** ของทมยันตี บทความวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษากระบวนการทัศนเชิงสังคมใน นวนิยายเรื่อง ร่มฉัตร (2513) และทวิภพ (2530) ของทมยันตี โดยวิเคราะห์ว่าทศวรรษในนวนิยาย 2 เรื่อง จากการวิจัย พบว่า แม่นวนิยายทั้งสองเรื่องจะแต่งในระยะเวลาที่ห่างกัน 10 กว่าปี แต่ยังคงกระบวนการทัศนหลักอยู่ ซึ่งผู้ประพันธ์ได้ต่อยอดและผลิตซ้ำด้วยวิธีการให้คุณค่าต่อบริบทแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมด้วย 3 กระบวนการทัศนหลัก คือ กระบวนการทัศนด้านความดี กระบวนการทัศนด้านความงาม และกระบวนการทัศนด้านความจริงใจ โดยมีเครือข่ายที่ครอบคลุมยึดโยงทั้ง 3 กระบวนการทัศนเข้าไว้ด้วยกัน คือ อำนาจแห่งความศรัทธา ในแบบอุปถัมภ์ค้ำชูที่ต่อกับบทบาทและหน้าที่นิยมลงในชนทุกเพศและทุกสถานะ

สุพรรณษา ภักตนิกร (2557) ได้ศึกษาบทความวิจัยเรื่อง**กระบวนการสร้างอุดมการณ์รักชาติไทยด้วยกลวิธีทางภาษาในนวนิยายแนวอิงประวัติศาสตร์ของวิมล ศิริไพบูลย์ (ทมยันตี)** พบว่า มีการสร้างอุดมการณ์รักชาติไทย โดยยกย่องความเป็นไทย เช่น วัฒนธรรมประเพณี ความเป็นเอกราช อาหารที่ละเมียดละไม เช่น ขนมเรไรที่เล็ก ประณีต มีกลิ่นหอม เป็นต้น มีการใช้ภาษาที่สื่อความหมายเชิงลบเพื่อแสดงให้เห็นว่าพม่าเลวร้าย เพื่อแตกต่างให้บุคคลหรือช่วงเวลาในประวัติศาสตร์ เช่น แก่ต่างให้พระมหาธรรมราชาอมพม่า เพื่อถนอมตนไว้เอาชนะในภายหลัง ผ่านบทสนทนาระหว่างพระสวัสดิราชกับพระมหาธรรมราชา แก่ต่างให้ช่วงเวลาในประวัติศาสตร์ โดยสรุป คือ ใช้การผูกประโยคแบบต่าง ๆ ในการสร้างอุดมการณ์ได้อย่างดี

จตุพร จันทสุข (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง **การวิเคราะห์นวนิยายเรื่อง รมจักรของทมยันตี** ผลการวิจัย พบว่า ผู้ประพันธ์นำประวัติศาสตร์สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงรัชกาลที่ 9 มาสร้างเป็นโครงเรื่องที่สะท้อนชีวิตคนชั้นสูงที่ใกล้ชิดผูกพันกับกษัตริย์ แก่นเรื่องเน้นแสดงให้เห็นความไม่เที่ยงแท้ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมและครอบครัว ตัวละครมีความสมจริงมีความรู้สึกนึกคิดที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะแวดล้อมจากเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง สอดแทรกเกร็ดและความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น พระบรมมหาราชวัง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ด้านทัศนคติและปรัชญาในเรื่องนั้นสอดแทรกค่านิยมที่ดีงาม เช่น ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ความกตัญญู ความศรัทธาศาสนา กฎแห่งกรรม การสูญเสีย การพลัดพรากเป็นต้น การใช้ประโยคค่อนข้างยาว ใช้คำเหมาะสมกับตัวละคร ใช้สำนวนโวหาร ในการพรรณนาและบรรยายได้งดงาม เนื้อหาแสดงวิถีชีวิตของสังคมชั้นสูงและชาวบ้าน และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการรับวัฒนธรรมตะวันตก

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องกฤษฎา อโศกสิน-ทมยันตี: อัตลักษณ์การประพันธ์นวนิยายร่วมสมัยเชิงประชัน เรื่อง “เมียนหลวง-เมียนน้อย” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือ เน้นการวิจัยเอกสาร โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 ข้อ ได้แก่ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการประกอบสร้างตัวบทของนวนิยายเรื่องเมียนหลวง-เมียนน้อย และเพื่อศึกษาการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทสังคมของนวนิยายเรื่องเมียนหลวง-เมียนน้อย

วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

1. ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลการวิจัย คือ ตัวบทวรรณกรรมนวนิยายไทย 2 เรื่อง ได้แก่

1. นวนิยายเรื่องเมียนหลวง (พ.ศ. 2555) แต่งโดย กฤษฎา อโศกสิน
2. นวนิยายเรื่องเมียนน้อย (พ.ศ. 2552) แต่งโดย ทมยันตี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล และเครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

1. เครื่องมือเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในการวิจัยมีกระบวนการที่เกี่ยวข้อง 3 ขั้นตอน คือ สร้างเครื่องมือ ประเมินคุณภาพเครื่องมือ และพัฒนาเครื่องมือ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 สร้างเครื่องมือ ในการเก็บข้อมูลพฤติกรรมการประกอบสร้างตัวบทของนวนิยายเรื่องเมียนหลวง-เมียนน้อย และข้อมูลปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทสังคมของนวนิยายเรื่องเมียนหลวง-เมียนน้อย ผู้วิจัยสร้างขึ้นดังนี้

1.1.1 แบบบันทึกข้อมูลการประกอบสร้างตัวบท แบ่งย่อยออกเป็น

1) แบบบันทึกข้อมูลโครงเรื่อง ประกอบด้วย หัวข้อต่าง ๆ คือ การเปิดเรื่อง การผูกปม การทวนเรื่อง จุดสุดยอด การคลายปม การปิดเรื่อง ดังตัวอย่าง

แบบบันทึกข้อมูลโครงเรื่อง

จาก

นวนิยายเรื่อง.....

รายการ	ตัวอย่างข้อความ	หน้า
1. การเปิดเรื่อง		
2. การผูกปม		
3. การทวนเรื่อง		
4. จุดสุดยอด		
5. การคลายปม		
6. การปิดเรื่อง		

ภาพ 2 แบบบันทึกข้อมูลโครงเรื่อง

2) แบบบันทึกข้อมูลตัวละคร ประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ คือ ตัวละครเอก ฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย ตัวละครสนับสนุนฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย ตัวละครประกอบฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย ดังตัวอย่าง

แบบบันทึกข้อมูลกลวิธีการนำเสนอ

จาก

นวนิยายเรื่อง.....

รายการ	กลวิธีการนำเสนอ	
	การบอกกล่าวโดยตรง	การบอกเล่าโดยอ้อม
1. ตัวละครเอก ฝ่ายหญิง		
2. ตัวละครเอก ฝ่ายชาย		

ภาพ 3 แบบบันทึกข้อมูลกลวิธีการนำเสนอ

3) แบบบันทึกข้อมูลบทสนทนา ประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ คือ บทสนทนาเพื่อช่วยดำเนินเรื่อง บทสนทนาเพื่อช่วยให้รู้จักตัวละคร บทสนทนาเพื่อสร้างความสมจริง บทสนทนาที่คมคายทำให้น่าอ่านยิ่งขึ้น ดังตัวอย่าง

แบบบันทึกข้อมูลบทสนทนา

จาก

นวนิยายเรื่อง.....

รายการ	ข้อความ (บทสนทนา)	ผู้พูด	ผู้ที่พูดด้วย
1. เพื่อช่วยดำเนินเรื่อง			
2. ช่วยให้รู้จักตัวละคร			
3. สร้างความสมจริง			
4. ทำให้น่าอ่าน			

ภาพ 4 แบบบันทึกข้อมูลบทสนทนา

4) แบบบันทึกข้อมูลการสรุคำ/เล่นคำ ประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ คือ การใช้คำซ้ำ การใช้คำซ้อนเสียง การใช้คำซ้อนความหมาย การหลกคำ ดังตัวอย่าง

แบบบันทึกข้อมูลการสรุคำ/เล่นคำ

จาก

นวนิยายเรื่อง.....

รายการ	ตัวอย่างประโยค
1. การใช้คำซ้ำ	
2. การใช้คำซ้อนเสียง	
3. การใช้คำซ้อนความหมาย	
4. การหลกคำ	

ภาพ 5 แบบบันทึกข้อมูลการสรุคำ/เล่นคำ

5) แบบบันทึกข้อมูลการใช้โวหาร ประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ คือ บรรยายโวหาร พรรณนาโวหาร เทศนาโวหาร สาธกโวหาร อุปมาโวหาร ดังตัวอย่าง

แบบบันทึกข้อมูลการใช้โวหาร

จาก

นวนิยายเรื่อง.....

รายการ	ตัวอย่างข้อความ	เหตุการณ
1. บรรยายโวหาร		
2. พรรณนาโวหาร		
3. เทศนาโวหาร		
4. สาธกโวหาร		
5. อุปมาโวหาร		

ภาพ 6 แบบบันทึกข้อมูลการใช้โวหาร

1.1.2 แบบบันทึกข้อมูลการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทสังคม แบ่งย่อยออกเป็น

1) แบบบันทึกข้อมูลจากและบรรยากาศ ประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ คือ
สถานที่ ระยะเวลา สภาพแวดล้อม เหตุการณ์ อารมณ์ ดังตัวอย่าง

แบบบันทึกข้อมูลจากและบรรยากาศ

จาก

นวนิยายเรื่อง.....

ลำดับที่	สถานที่	ระยะเวลา	สภาพแวดล้อม ทางสังคม	เหตุการณ์	อารมณ์
1.					
2.					
3.					

ภาพ 7 แบบบันทึกข้อมูลจากและบรรยากาศ

2) แบบบันทึกข้อมูลการตั้งชื่อตัวละคร ประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ คือ
ชื่อตัวละคร เพศ(หญิง/ชาย) อาชีพ บทบาท สถานภาพทางสังคม สัญลักษณ์ (สื่อความคิด)
ดังตัวอย่าง

แบบบันทึกข้อมูลการตั้งชื่อตัวละคร

จาก

นวนิยายเรื่อง.....

ชื่อตัวละคร	เพศหญิง	เพศชาย	อาชีพ	บทบาท	สถานภาพ ทางสังคม	สัญลักษณ์ (สื่อความคิด)

ภาพ 8 แบบบันทึกข้อมูลการตั้งชื่อตัวละคร

3) แบบบันทึกข้อมูลการเรียกชื่อ ประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ คือ ชื่อตัวละคร การเรียกชื่อ ผู้เรียก ความสัมพันธ์ เหตุการณ์

แบบบันทึกข้อมูลการเรียกชื่อ

จาก

นวนิยายเรื่อง.....

ชื่อตัวละคร	การเรียกชื่อ	ผู้เรียก	ความสัมพันธ์	เหตุการณ์

ภาพ 9 แบบบันทึกข้อมูลการเรียกชื่อ

4) แบบบันทึกข้อมูลการใช้คำสรรพนาม ประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ คือ คำสรรพนาม บุรุษที่ ผู้พูด-ผู้ถูกพูดถึง ความสัมพันธ์ เหตุการณ์ ดังตัวอย่าง

แบบบันทึกข้อมูลการเรียกชื่อ

จาก

นวนิยายเรื่อง.....

คำสรรพนาม	บุรุษที่	ผู้พูด-ผู้ฟัง-ผู้ ถูกพูดถึง	ความสัมพันธ์	เหตุการณ์

ภาพ 10 แบบบันทึกข้อมูลการใช้คำสรรพนาม

1.2 ประเมินคุณภาพเครื่องมือ เครื่องมือในการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ผู้วิจัยมีการประเมินคุณภาพเครื่องมือโดยการออกแบบเครื่องมือและนำเครื่องมือดังกล่าวไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย

1.2.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฏิพันธ์ อุทยานกุล คุณวุฒิ ศศ.ด.(ภาษาไทย) สังกัด โปรแกรมวิชาภาษาและวัฒนธรรมไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

1.2.2 อาจารย์ ดร.พยงค์ มูลวาปี คุณวุฒิ ศศ.ด.(ภาษาไทย) สังกัดสาขาวิชา ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

1.2.3 อาจารย์ ดร.ประภาพร ธนกิจดิเกษม คุณวุฒิ ศศ.ด.(ภาษาไทย) สังกัด กลุ่มวิชาศึกษาทั่วไป สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน กรุงเทพมหานคร

1.2.4 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรมล ชุ่ม คุณวุฒิ ประ.ด.(การวัดและเทคโนโลยีทางการศึกษา) สังกัดสาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

1.2.5 อาจารย์ ดร.บุษกร โกมลตรี คุณวุฒิ ศศ.ด.(ศิลปวัฒนธรรมวิจัย) สังกัด สาขาวิชาสังคม วัฒนธรรม และการพัฒนามนุษย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 คน ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเครื่องมือเก็บข้อมูล โดยสรุป สามารถใช้เก็บข้อมูลการวิจัยได้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์การวิจัย พร้อมให้ข้อเสนอแนะว่า เครื่องมือการวิจัยควรจัดทำขึ้นเพื่อเก็บข้อมูลลงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และตอนท้ายของเครื่องมือ แต่ละชุด ควรมีลักษณะปลายเปิด เพื่อให้บันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และไม่อาจบันทึกลงในแบบฟอร์มได้

2. เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การใช้กรอบแนวคิด ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

2.1 แนวคิดองค์ประกอบของนวนิยาย แนวคิดการอ่านและพิจารณาประเมินค่า นวนิยายของ สายทิพย์ นุกูลกิจ (2543, หน้า 182-196) ในประเด็นแก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก และบรรยากาศ

2.2 แนวคิดวรรณคดีวิจารณ์แนวสุนทรียศาสตร์ ของ จิตรลดา สุวดีกุล (2554, หน้า 213-235) ในประเด็นสุนทรียภาพในคำ สุนทรียภาพในความ และสุนทรียภาพในรูปแบบ

2.3 แนวคิดการศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์ ของ เสฐียรโกเศศ (2546, หน้า 49-112) เฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลตัวบทที่ใช้ในการวิจัย เช่น อารมณ์สะท้อนใจ การแสดงออก และองค์ประกอบ

2.4 แนวคิดของ วรวรรณ์ ศรียาภัย (2562, หน้า 5-21) ได้แก่ เนื้อหาสาระของตัวบท รูปแบบของตัวบท และการใช้ภาษา

2.5 แนวคิดวรรณคดีกับชีวิต และสังคมของ ดวงมน จิตรจำนงค์ (2556, หน้า 107-143) ว่าด้วยวรรณคดีกับชีวิตและความจริงในชีวิตและวรรณคดีกับสังคม

2.6 แนวคิดกลไกของสังคม ของ พัทธยา สายหนู (2536, หน้า 31-45) เฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับตัวบทที่ใช้ในการวิจัย เช่น มนุษย์กับสังคม กลไกของระเบียบสังคม ตำแหน่งและหน้าที่ทางสังคม ปัญหาเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทของบุคคล และปัญหาสังคม

2.7 แนวคิดการวิเคราะห์วิจารณ์วรรณกรรม ของ วรวรรณ ศรียาภัย (2562, หน้า 5-15) ว่าด้วยแนวคิดศีลธรรม และคติคำสอน แนวคิดติมาร์กซิสต์ แนวคิดจิตวิเคราะห์ ตลอดจนแนวคิดประวัติศาสตร์ และชีวประวัติ

2.8 แนวคิดวรรณคดีวิจารณ์แนวสังคมศาสตร์ ของ ยุรฉัตร บุญสนิท (2554, หน้า 139-159)

2.9 แนวคิดของสกอลลอน สกอลลอน และโจนส์ (2012 อ้างอิงใน จันทิมา อังคพณิกิจ, 2557, หน้า 56-57) มีส่วนประกอบ ได้แก่ ฉาก น้ำเสียง หรือโทนเสียง ผู้ร่วมสื่อสาร รูปแบบของสาร การต่อเนื่องของเหตุการณ์ รูปแบบของการปรากฏรวม และการแสดงตัว

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยการอ่านนวนิยายไทย 2 เรื่อง คือ เรื่อง **เมียหลวง** และ **เมียน้อย** อย่างละเอียด ดังนี้

1. ขึ้นอ่านนวนิยายเรื่อง **เมียหลวง** และนวนิยายเรื่อง **เมียน้อย** อย่างละเอียด
2. ขึ้นบันทึกข้อมูลตัวบทที่ปรากฏบทบาทของตัวละครในทุกประเด็นที่ศึกษาแล้ว บันทึกลงในแบบบันทึกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์
3. เมื่อได้ตัวบทที่มีรายละเอียดที่บันทึกได้จากข้อมูลนวนิยายทั้ง 2 เล่มแล้วจึงนำข้อมูลจากตัวบทมาบันทึกลงในแบบบันทึกข้อมูลตามกรอบแนวคิด

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ได้นำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ โดยลำดับขั้นตอนการจัดระบบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การจัดระบบข้อมูล

จำแนกข้อมูลออกเป็น 2 ชุดหลัก ดังนี้

1.1 ข้อมูลกลวิธีการประกอบสร้างตัวบทของนวนิยายเรื่อง **เมียหลวง-เมียน้อย**

1.2 ข้อมูลปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทสังคมของนวนิยายเรื่อง **เมียน้อย-เมียน้อย**

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อดำเนินการจัดระบบข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจึงนำผลมาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดที่กำหนด และอธิบายด้วยกระบวนการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Statistics) ผลการวิเคราะห์จะนำเสนอในบทที่ 4 และ 5 ต่อไป

บทที่ 4

กลวิธีการประกอบสร้างตัวบทนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย

การวิจัยเรื่อง “กฤษณา อโศกสิน-ทมยันตี”: อรรถลักษณะการประพันธ์นวนิยายร่วมสมัยเชิงประชันเรื่อง “เมียหลวง-เมียน้อย” ผู้วิจัยตั้งวัตถุประสงค์การวิจัยข้อแรกว่า เพื่อศึกษาวิธีการประกอบสร้างตัวบท คือ ตัวบทนวนิยายเรื่องเมียหลวง แต่งโดยกฤษณา อโศกสิน และนวนิยายเรื่องเมียน้อย แต่งโดยทมยันตี นวนิยายสองเรื่องนี้แต่งโดยมีเงื่อนไขเชิงประชันกัน โดยนำตีพิมพ์เรื่องละหนึ่งตอนลงในนิตยสารสกุลไทยรายสัปดาห์ในระหว่าง พ.ศ. 2512-2513 จนหมดทุกตอนของทั้งสองเรื่อง จากนั้นจึงนำมารวมเล่มเผยแพร่ในรูปแบบวรรณกรรมนวนิยายเผยแพร่เรื่อยมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2565

ผู้วิจัยอ่านนวนิยายเรื่องเมียหลวงและเรื่องเมียน้อยอย่างละเอียด ตามแนวคิดความรู้ในตัวบท (วรวรรณ ศรียากย์, 2562, หน้า 5-21) คือ ความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นเมื่อได้อ่านตัวบททำความเข้าใจเนื้อหาสาระของตัวบท อันประกอบด้วยสาระหลักและสาระรอง รูปแบบของตัวบทที่เป็นรูปแบบการประพันธ์และเป็นรูปแบบการเสนอเนื้อหา และการใช้ภาษาอย่างละเอียด จากนั้น จึงวิเคราะห์การประกอบสร้างตัวบทเรื่องเมียหลวงและเรื่องเมียน้อยตามแนวคิดองค์ประกอบนวนิยายและลักษณะการใช้ภาษา โดยประยุกต์ใช้แนวคิดการวิเคราะห์วิจารณ์วรรณกรรมประเภทนวนิยาย

ผลการวิจัยจำแนกได้ 7 ประการหลัก ดังนี้

1. แก่นเรื่องนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย
2. โครงเรื่องนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย
3. ตัวละครในนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย
4. บทสนทนาในนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย
5. ฉากในนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย
6. บรรยายภาคในนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย
7. ลักษณะการใช้ภาษาในนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย

แก่นเรื่องนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2548, หน้า 107) เรียกแก่นเรื่องว่า สารัตถะ (Theme) คือ ทักษะที่ผู้แต่งแสดงให้เห็นถึงธรรมชาติอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างของมนุษย์ หรือทักษะที่ผู้แต่งมองดูความเป็นไปในโลกมนุษย์ แล้วนำมาแสดงให้ผู้อ่านทราบ โดยใช้ตัวบทวรรณกรรมเป็นเครื่องมือสื่อสาร จากแนวคิดข้างต้นกล่าวได้ว่า กฤษณา อโศกสิน แสดงทักษะผ่านตัวบทเรื่องเมียหลวง และทมนต์ดีแสดงทักษะผ่านตัวบทเรื่องเมียน้อย

1. แก่นเรื่องของเมียหลวง

เมื่ออยู่ในสถานะเมียหลวง ผู้เป็นเมียหลวงต้องดำรงตนให้งามพร้อมทุกด้าน ทั้งด้านภายนอกและด้านภายใน ด้านภายนอก มีร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ สง่างาม ด้านภายใน ต้องมีปัญญาที่ถึงพร้อม จิตใจมั่นคง มีเหตุผล ยึดมั่นคุณธรรมจริยธรรม ปฏิบัติหน้าที่ของตน ให้ดีที่สุด เมื่อมีปัญหาชีวิตคู่ ใช้สติปัญญา ความมีเหตุผล และคุณธรรมจริยธรรมนำอารมณ์ แก้ไขปัญหา โดยหาทางออกร่วมกันกับสามีซึ่งพื้นฐานเป็นคนดีมีปัญญา ก็จะพบหนทางแก้ปัญหา อย่างดีที่สุด นำพาชีวิตไปสู่ความสุขได้

2. แก่นเรื่องของเมียน้อย

ความเป็นเมียน้อยไม่ได้มาจากการต้องการแท้จริง แต่มาจากปัจจัยภายนอก เช่น ปัญหาครอบครัวยากจน ผู้ชายมากด้วยกิเลสตัณหาใช้เล่ห์เหลี่ยมให้หญิงตกเป็นเมียน้อย เมื่อก้าวไปสู่ความเป็นเมียน้อยแล้ว ต้องผ่านพบปัญหานานาประการ หากจะก้าวพ้นปัญหานั้นได้ ต้องดำรงตนให้มีคุณค่า คือ มีปัญญา สำนึกดี และครองตนดี ในที่สุดก็พ้นความเป็นเมียน้อย ก้าวไปสู่ความเป็นเมียหลวง

จากการศึกษาแก่นเรื่องของนวนิยายเรื่อง เมียหลวง-เมียน้อย พบว่า เหมือนกัน คือ เป็นเรื่องที่สะท้อนปัญหาสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สถาบันครอบครัวของนวนิยาย ทั้ง 2 เรื่อง โดยผู้แต่งมีความมุ่งหมายให้ผู้อ่านเห็นว่า ตัวละคร ดร.วิกันดา กับชลา มีพฤติกรรมความเป็น เมียหลวง ด้วยกันทั้ง 2 คน เป็นการสนับสนุนค่านิยมของสังคม ควรส่งเสริมและปลูกฝัง เรื่องศีลธรรมอันดี ให้กับคนในครอบครัว เพราะเป็นสิ่งสามารถช่วยคลี่คลายปัญหาในทุกเรื่อง ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตให้ผ่อนคลายเป็นทางดีได้

โครงเรื่องนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย

โครงเรื่อง (Plot) มีลักษณะสั้นกว่าเนื้อเรื่อง อาจบอกว่าตัวละครคิดอย่างไร กล่าวอะไร อันเป็นเหตุการณ์สำคัญของเรื่องเท่านั้น (กุหลาบ มัลลิกะมาส, 2548, หน้า 101) ผู้แต่งกล่าว เหตุการณ์ชุดหนึ่งที่เกิดขึ้นต่อเนื่องเป็นเหตุเป็นผลต่อกัน ลักษณะบางอย่างของโครงเรื่อง

จะคล้ายกับเรื่องย่อ โดยทั่วไปโครงเรื่องจะมีส่วนประกอบ 6 ประการ ได้แก่ การเปิดเรื่อง (The Opening) การผูกปม (Complication) การหน่วงเรื่อง (Suspense) จุดสุดยอด (Climax) การคลายปม (Denouement) และการปิดเรื่อง (Conclusion) (สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2543, หน้า 101-102)

การเปิดเรื่อง คือ การเริ่มต้นเรื่องซึ่งเป็นตอนสำคัญตอนหนึ่งเพราะช่วยกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความอยากรู้อยากเห็น

การผูกปม คือ การสร้างข้อขัดแย้ง ให้เกิดขึ้นกับตัวละคร

การหน่วงเรื่อง คือวิธีการทำให้ผู้อ่านเกิดความกระหายอยากทราบเรื่องราวตอนต่อไป กลวิธีการหน่วงเรื่องจะทวีความเข้มข้นขึ้นเรื่อย ๆ

จุดสุดยอด คือ การที่ปัญหาต่าง ๆ ที่ผู้แต่งผูกปมไว้นั้นก็จะเริ่มคลี่คลายลง

การคลายปม คือ การที่ผู้แต่งขยายความลับหรือปัญหาต่าง ๆ ให้ผู้อ่านได้เข้าใจ

การปิดเรื่อง คือ การจบเรื่องแบบทิ้งท้าย หรือทิ้งปัญหาให้ผู้อ่านคบคิด หรือจบแบบสุขนานุกรม และจบแบบโคกนาฏกรรม

จากการวิเคราะห์โครงเรื่องของนวนิยายเมียหลวงกับนวนิยายเมียน้อย ผลการวิจัยมีดังนี้

1. การเปิดเรื่อง

1.1 นวนิยายเรื่องเมียหลวง เปิดเรื่องด้วยการผสมผสานบทบรรยาย-พรรณนาฉากและตัวละคร วิธีนี้ผู้เขียนมักจะใช้สำหรับเรื่องที่เน้นพฤติกรรมตัวละครดังที่ว่า

ฉันไม่เคยรู้มาก่อนเลยว่า ชีวิตของผู้หญิงเรานั้น ‘เริ่มต้น’ เมื่อแต่งงาน!

หนังสืออ่านเล่นทุกเล่มที่ฉันอ่านตั้งแต่อายุสิบขวบเศษๆ จนถึงขณะนี้ มักจบลงตรงการแต่งงานอันหวานชื่นเสมอ คล้ายกับว่าทุกคนตั้งหน้าจะปิดบัง ‘แก่น’ ของชีวิตที่ลึกลับซับซ้อน แล้วเปิดเผยเฉพาะตอนที่มีแต่ความรื่นรมย์อย่างเดียว ทั้ง ๆ ที่ชีวิตตรงนั้นเราไม่อาจเรียกได้ว่า ‘ชีวิต’ อย่างสมบูรณ์

ฉันพอใจนักหนา ถ้าจะมีใครพูดว่าชีวิตของมนุษย์ไม่ว่าชายหรือหญิงเริ่มต้นเมื่อแต่งงาน

การแต่งงานที่มีความหมายยิ่งใหญ่มากได้เปิดโลกอีกโลกหนึ่ง โลกแห่งความลึกลับ ที่เคล้าระคนด้วยทุกข์สุขและชี้ชัดให้แลเห็นถึงกฎแห่งกรรม เจาะจงให้รู้ว่าชีวิตนี้เป็นอนิจจังโดยแท้ ผู้ใดก็ตามที่ยอมรับความเป็นอนิจจังของชีวิต ตั้งสติได้ต่อ

ความผันผวนปรวนแปรไม่ว่าวิวัฒน์หรือวิบัติ คนผู้นั้นเป็นผู้ฉลาด เป็นผู้ได้รับความสำเร็จ
ยิ่งยงไม่มีสิ่งใดเทียมเท่า

ในวัยสาว ฉันโง่เง่า ผันผิด หลงผิด คิดผิด ความผิดเหล่านี้ไม่มีผู้ใดชี้แจง....
เพราะฉันเกิดมาท่ามกลางความตระหนง หยิ่งในรูปสมบัติตลอดจนความรู้ชั้นปริญญา!

ทุกคนคงตกใจ ถ้าฉันจะแสดงตน ณ บัดนี้ว่า

ผู้ที่บรรยายถึงชีวิตด้วยความชอกช้ำ ขมขื่นสุดจะมีผู้ใดเปรียบได้ มีนามว่า
ดร.วิกันดา พันธภากร!

ฉันเป็นดอกเตอร์ทางวิชาการศึกษา...นานมาแล้ว โอ้อนิจจา! ฉันไม่อยากจะเอ่ย
คำนี้เลย

นานมาแล้ว!

เสมือนกำลังเล่นนิทานให้เด็ก ๆ ฟังโดยเริ่มต้นว่า ในกาลครั้งหนึ่ง ยังมี...

“เจ้าหญิงวัยรุ่นที่สวยงามจากพระราชวังหินอ่อน ริมทะเลสาบสีเงิน...”

น้ำตาร่วงพรูพร้อมกับเรื่องราวในอดีตแสนสวยสดที่ล่องลับไป ลับไปยังกว่า
อาทิตย์อัสดง เพราะอัสดงของดวงอาทิตย์ยังมีวันแปรเป็นอรุณทัยบริสุทธิ์แจ่มจ้า
เพียงแต่ผู้คอยอดทนคอย แต่สำหรับฉันสิ ชีวิตแสนหวานล่องลับไป เหมือนดวงมณี
หล่นลงสู่มหาสมุทร ถูกกลืนไปสิ้นในกาลเวลา ด้วยการเผาไหม้ของโลกีย์ ด้วยอารมณ์
ผันผวนของสัตย์โลกที่เรียกว่ามนุษย์!

เพ็ญรู้ ณ บัดนี้ว่า ปริญญาทางการศึกษาชั้นสูงสุดหาได้มีความหมายแม้สักกนิ
หนึ่งไม่ด้วยว่าเป็นเพียงกระดาษแผ่นเดียวที่หลอกล่อให้เราสำคัญผิดไป บางครั้ง
หรือหลายครั้ง ถ้าจะว่าสำคัญ ก็สำคัญสำหรับจะทำให้เราเป็นชั้นเอกหรือชั้นพิเศษ
ในราชการงานเมืองเท่านั้น มิได้หมายถึงความสำเร็จจะครอบคลุมเลยไปถึงการบ้าน
อันเป็นอีกโลกหนึ่งซึ่งข้อข้องใจถูก “ไซ” โดยปัญญาชนครั้งแล้วครั้งเล่า

เหมือนเราเดินอยู่ในถ้ำมืด บางตอนมีหุบเหว ลี้ถั่วร้าย แต่บางตอนก็มีเพชรนิล
จินดา

เราอยากได้เพชรนิลจินดา แต่เราก็ต้องเข้มแข็งพอสำหรับการต่อสู้กับลี้ถั่วร้าย
สุขุมพอกับการเอาตัวรอด ไม่ให้กระดูกของเราแหลกเหลวไปเสียก่อนเพราะตกเหว

เขาของฉัน...เป็นชายหนุ่มรูปงาม พุดเก๋า ฉลาด ฐานะดี ความรู้ของเรา
เสมอภาคกัน เพราะเขาก็ได้ปริญญาคุชฎีบัณฑิตทางวิศวกรรมศาสตร์จากสหรัฐอเมริกา

ดร.อนิรุทธิ์ ศัลวิทย์!

(กฤษณา อโศกสิน, 2555 หน้า 7)

จากตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่า ลักษณะนวนิยายเรื่องเมียหลวง เปิดเรื่องด้วยการผสมผสานบทบรรยาย-พรรณนาฉากและตัวละคร วิธีนี้ผู้เขียนมักจะใช้สำหรับเรื่องที่เน้นพฤติกรรมตัวละคร แนะนำให้ผู้อ่านรู้จักตัวละคร และกล่าวถึงสถานการณ์ก่อนที่จะปรากฏปัญหาอันเป็นข้อขัดแย้งสำคัญของเรื่อง

1.2 นวนิยายเรื่องเมียน้อย เปิดเรื่องด้วยการผสมผสานบทบรรยาย-พรรณนาฉากและตัวละคร วิธีนี้ผู้เขียนมักจะใช้สำหรับเรื่องที่เน้นพฤติกรรมตัวละครในนวนิยายเรื่องเมียน้อย ดังที่ว่า

ประตูอัตโนมัติของร้านสรรพสินค้าขนาดใหญ่แห่งนั้นเปิดออกกว้าง ทำให้หญิงสาวกลุ่มหนึ่ง ซึ่งกำลังจะสวนเข้าไปถึงกับชะงัก เพราะผู้ที่ก้าวออกมาเป็นสตรีร่างระหงผิวก่อนขำคล้ำ หากคิ้วและดวงตาคมเข้ม ผมยาวตลบเกล้าไว้อย่างง่าย ๆ เปิดให้เห็นรูปหน้าค่อนข้างเรียว มีลักษณะเป็นสง่าแปลกตา เครื่องแต่งตัวชุดสีน้ำเงินจัดปักกลดลายที่อกและชายแขนสามส่วนค่อนข้างกว้างด้วยฝีมือประณีต ชายกระโปรงแม้จะสูงเพียงเข่าแต่เจ้าตัวก็สวมถุงเท้าบางใสทำให้มองเปรียวได้รูป เนียนน่าดูขึ้นท่าที่เดินตัวตรงไปยังรหัสสีแดงเจ็ดตัว บอกถึงความมั่นใจในตัวเอง เบื้องหลังมีพนักงานประจำร้านหอบถุงข้าวของตามไปอย่างนอบน้อม

“นั่นไงเธอ คุณนายอธิปัตติคนใหม่ของเรา ”

“อ้อ...นี่แหละ เธอยังสาวอยู่เลย ”

“เขาก่อนว่า หวิดจะได้เป็นเทพีแรกนาเชียวนะ ”

“จางก็ไม่ได้ !” เสียงสุดท้ายดังกว่าเพื่อน

“ทำไม?” หลายเสียงถามกันราวกับนัด

“ก็เป็นเมียน้อย เฟิงจะได้เลื่อนขึ้นมาเป็นหลวงเร็ว ๆ นี่เองนี่จ่ะ!”

“ค่อย ๆ หน่อยเธอ เด๋วเขาได้ยินเข้า ”

“ของมันจริง ทำไมจะต้องพูดค่อย ๆ ด้วย!”

ฉันได้ยินประโยคเหล่านั้นชัดถ้อยกระทั่งความทุกคำ แต่ทำเป็นเสมือนไม่ได้ยิน หากมือที่จับบานประตูรถเกร็งเขม็งแน่นยิ่งขึ้น เพื่อให้ความเจ็บเตือนสติตัวเอง ตาฉันพร่าไปเล็กน้อยเพราะประโยคที่ว่า “เมียน้อยเฟิงจะได้เลื่อนขึ้นเป็นหลวง”

(ทมยันตี, 2522 หน้า1)

จากตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่า ลักษณะของนวนิยายเรื่องเมียน้อย เปิดเรื่องด้วยการผสมผสานบทบรรยาย-พรรณนาฉากและตัวละคร วิธีนี้ผู้เขียนมักจะใช้สำหรับเรื่องที่เน้นพฤติกรรมตัวละคร เป็นส่วนใหญ่ในการดำเนินเรื่อง

กล่าวโดยสรุปการนำเสนอกลวิธีการประกอบสร้างตัวบทในส่วนของการเปิดเรื่องเมียน้อยกับเมียน้อย พบว่า มีกลวิธีประกอบสร้างตัวบทเหมือนกันโดยที่นวนิยายเรื่องเมียน้อย มีการเปิดเรื่องด้วยการผสมผสานตัวบทแบบบรรยาย พรรณนาฉากและตัวละครเหมือนกันทั้งสองเรื่อง โดยนวนิยายเรื่องเมียน้อยเปิดเรื่อง ด้วยการที่ ดร.วิกันดา พรรณนาถึงความผิดหวังในชีวิตแต่งงานของเธอไม่ได้มีความสุขสมหวังเหมือนดังที่คิด ส่วนนวนิยายเรื่อง เมียน้อย มีกลวิธีประกอบสร้างตัวบทโดยมีการเปิดเรื่องด้วยการที่ชลาได้ยินบทสนทนาของตัวละครประกอบอื่น ที่กล่าวถึงชีวิตของเธอในอดีตที่ผ่านมาจนในวันนี้เธอเป็นเมียเดียวของท่านอธิบดีกระทรวง การเปิดเรื่องแบบนี้ส่งผลให้เพื่อให้ผู้อ่านมีความอยากรู้อยากเห็นเหตุการณ์อย่างไรต่อไป คือ ผู้แต่งนวนิยายทั้งสองเรื่องใช้กลวิธีการประกอบสร้างตัวบทเหมือนกันโดยการบรรยาย ฉาก ตัวละครพฤติกรรมตัวละคร

2. การผูกปม

2.1 นวนิยายเรื่องเมียน้อย มีการผูกปม คือ ข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างตัวละครกับตัวละคร และตัวละครกับสิ่งมีชีวิตตัวละคร จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล พบการผูกปมสำคัญ ๆ ดังนี้

2.1.1 ปมขัดแย้งระหว่าง ดร.วิกันดา กับ ดร.อนิรุทธิ์ นั้นพบว่า ผู้แต่งใช้วิธีการผูกปมขัดแย้งโดยให้ความเจ้าชู้ของ ดร.อนิรุทธิ์ เป็นปมปัญหาของนวนิยายเรื่องเมียน้อย ซึ่งผู้แต่งสร้างให้ตัวละคร ดร.อนิรุทธิ์ มีความเจ้าชู้ ต้องการแสวงหาความสุขกับสตรีเพศหญิงอย่างไม่สิ้นสุดและไม่คิดว่าเป็นการทำผิดศีลธรรมอันใด ไม่ว่าจะเป็นฐานะสามีหรือฐานะบิดา ดังที่ว่า

ดร.อนิรุทธิ์ ศัลวิทย์ เป็นผู้ชายที่รวยอารมณ์เสนาหาอย่างไม่มีชายใดเสมอเหมือน เขาอาจจะรักฉันมาก แต่ก็รักผู้หญิงอื่นมากเท่าหรือมากกว่า เขาอาจจะเห็นฉันมีความรู้ น่ายกย่อง แต่พร้อม ๆ กันเขาก็เผลอเผลอคิดว่าหาผู้หญิงอื่นที่สวยเพียงน้องหรือหน้าหลายคนใจกันว่า

“โอ...น่าสงสาร ดร.วิกันดา เธองามมีสง่า มีเกียรติน่าชื่นใจ แต่ชีวิตเธอก็หาความสุขไม่ได้เลย”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 19)

จากบทสนทนาดังกล่าวทำให้ทราบว่า ดร.อนิรุทธิ์ มีความเจ้าชู้อย่างมาก และไม่ธรรมดาเขาสามารถมีความสัมพันธ์กับผู้หญิงได้ตลอดเวลา ไม่สนใจว่าจะเป็นใครมาจากไหน ขอเพียงแค่มีรูปลักษณ์ภายนอกสวยงามผ่านใบหน้าหรือเรียวน่องที่สวยงามก็พอ

2.1.2 ปมขัดแย้งระหว่าง ดร.วิกันดา กับอรอินทร์ นั้นพบว่า ผู้แต่งใช้กลวิธีที่มีสาเหตุมาจากความเจ้าชู้ของ ดร.อนิรุทธิ์ นั้นมีสาเหตุมาจากการที่ได้พบกับอรอินทร์ซึ่งเป็นน้องสาวของอาจารย์ถาวรเพื่อนของ ดร.อนิรุทธิ์ ซึ่งเป็นแม่เฒ่าสาวที่ดูมีท่าทีสนใจ ดร.อนิรุทธิ์ ด้วยเช่นกัน และต่อมาผลพวงของความเจ้าชู้ของ ดร.อนิรุทธิ์ ส่งผลให้เกิดปัญหาตามมาดังที่ว่า

อรอินทร์มาถึงพร้อมอาจารย์ถาวร...หล่อนเป็นแม่เฒ่าที่ไม่สมกับฉายานั่นเลย เพราะดูหล่อนยังสาว สดสวยนักหนา ไม่มีร่องรอยอย่างหนึ่งอย่างใดแสดงให้เห็นว่าหล่อนมีลูกแล้ว เพราะเรือนร่างระหงปราดเปรียว ผมทรงทวิกก็ นัยน์ตาคมโต ผิวขาวบางราวกับผ้าป่านเนื้อดี

หล่อนสวมกระโปรงสั้นปลายย้วยสั้นอย่างน่าตกใจ สั้นกว่าสตรีทุกคนที่ปรากฏภายในค่านั้น แต่ประหลาดที่กลับชอบดู ถ้าดูด้วยใจเป็นธรรม เพราะเรียวน่องของหล่อนนั้นได้

รูปทรงงดงามนัก ไม่อวบอัดใหญ่โตจนเรียกร้องความเยียน แต่ก็ไม่ผอมลีบจนแก้ง่ามน่าเกลียด ทุ่งเท้าในลอนสีเดียวกับผิว ช่วยส่งเสริมให้ท่อนขาของหล่อนน่าดูยิ่งขึ้น

มองปราดเดียวก็รู้ว่า หล่อนทันสมัยมากมายน่าทึ่ง แต่เป็นหญิงสาวที่เข้าใจแตงตัว โดยนำเอาความสมัยใหม่ มาบวกเข้ากับบรรณนิยมสูง ผลที่ออกมาก็คือ ทำให้ฉันเกิดความ “กลัว” ผู้หญิงคนนี้อย่างไม่เคยกลัวผู้หญิงคนใดมาก่อนเลยในชีวิตของฉัน

เมื่อตาเราสบกัน ฉันแลเห็นอาการเพ่งพิศอย่างถึถ้วนปรากฏอยู่ในแววตาคมกริบของหล่อน อนิรุทธิ์นั่นเองเป็นผู้แนะนำให้หล่อนรู้จักฉัน

“เห็นพี่รุทธิ์พูดถึงคุณพี่เสมอจนรอรอยากรู้จักอยากรู้จักคะ พอได้รู้จักก็ดีใจ เพราะคุณพี่สวยเกินที่วาดไว้เป็นไหน ๆ”

ฉันยิ้มนิด ๆ อดสะอึกปลานต่อสรรพนามที่หล่อนเรียกขานสามีของฉันไม่ได้... พี่รุทธิ์!

ทั้ง ๆ ที่เขาเป็นเพียง คุณรุทธิ์ของฉันเท่านั้นเอง

อนงค์นารถลี ขู่วัวฉันขึ้นอีก หลังจากที่เราสนทนากับอรอินทร์พอเป็นพิธีสักครู่แล้วขอตัวไปโอภาปราศรัยกับเพื่อนฝูงโต๊ะอื่น

“นี่...ผู้หญิงแต่งชุดสีมรกตนะใครนะ วิ ทำทางเปรี้ยวจืดเซียวแหละ เห็นคุณรุทธิ
ของเธอเวียนอยู่โตะนั่นตลอดเวลาเลย”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 72)

จากบทสนทนาดังกล่าวทำให้ทราบว่า ดร.วิกันดา มีความกังวลใจต่อ
ความเจ้าชู้อย่างไม่สิ้นสุดของ ดร.อนิรุทธิ ผู้เป็นสามี เพราะอรอินทร์เองก็ดูจะชอบ ดร.อนิรุทธิ
เหมือนกันเพราะความรูปหล่อและมีเสน่ห์ของเขา ซึ่งอรอินทร์เองก็ทำตัวสนิทสนมกับ ดร.อนิรุทธิ
อย่างรวดเร็วถึงขั้นเรียกสามีของเธอว่า พี่รุทธิ ทั้ง ๆ ที่อรอินทร์เป็นเพียงแค่น้องของเพื่อนสามี

2.1.3 ปมขัดแย้งระหว่าง ดร.วิกันดา กับนุติ นั้นพบว่า ผู้แต่งใช้วิธีการผูกปม
ขัดแย้ง โดยให้ความเจ้าชู้ของ ดร.อนิรุทธิ เป็นสาเหตุที่ทำให้นุติ เด็กสาวที่เคารพรัก ดร.วิกันดา
ต้องตาย ซึ่งเป็นปมปัญหาของนวนิยายเรื่องเมียหลวงซึ่งผู้แต่งสร้างให้ตัวละคร ดร.อนิรุทธิ
มีความเจ้าชู้ แม้ว่าจะต้องพบกับความสูญเสียครั้งใหญ่ที่นุติต้องฆ่าตัวตายเพราะหลงรัก
ดร.อนิรุทธิ แต่นุติก็ไม่อาจทำให้ ดร.วิกันดา ผู้ที่มีพระคุณที่เธอเคารพรักต้องเสียใจ ดังนั้น
ปัญหาที่เกิดขึ้นและต้องสูญเสีย นุติเด็กสาวผู้ไร้เดียงสาไปอย่างไม่มีวันกลับ ก็เพราะความเจ้าชู้
ของ ดร.อนิรุทธิ ที่เป็นสาเหตุของการตายของนุติดังที่ว่า

ราวสองยามเศษ

ฉันเพิ่งหลับไปได้ครู่เดียวก็สะดุ้งตื่น เมื่อมีเสียงเคาะประตูแรง ๆ

“คุณ...คุณ...” นั่นคือเสียงของอนิรุทธิ

แรกที่ตื่น ฉันนั่งฟัง ไม่ได้ลุกลงจากเตียง

เขาจึงเคาะแรงขึ้น เสียงที่เรียกก็แสดงว่ามีเรื่องด่วน

“คุณ...ตื่นหน่อยได้ไหม เด็กมาหา”

ฉันจึงลุกไปเปิดประตู

อนิรุทธิยืนหน้าเตียงอยู่ตรงนั้น พอเห็นฉันเขาก็บอกละล่ำละลักว่า

“ยุทธการมาตาม นุติกินยาฆ่าแมลง...”

ฉันยืนตัวแข็ง นึกอะไรไม่ออก

“เขาอยู่ข้างล่างนะ”

ต่อจากนั้นเราก็ผลุนผลันลงไป

เด็กหนุ่มผู้หนึ่งนั่งขัดตัวอยู่บนเก้าอี้ ชูคางหันหน้าอยู่กับเขาทั้งคู่ พอได้ยินเสียงฝีเท้า

ของเราเขาก็เงยหน้าขึ้น

ดวงหน้านั้นซีดขาว ดวงตาสีกริวย ความหมดหวังสูญสิ้น และชีวิตจิตใจที่ขาดลอย
ปรากฏชัดอยู่ที่นี่
เขาร้องไห้ทันทีที่เห็นฉัน

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า648)

จากบทสนทนาดังกล่าวทำให้ทราบว่า ความเจ้าชู้ของ ดร.อนิรุทธิ์ เป็นปมปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความสูญเสียที่ทำให้นุติต้องกินยาฆ่าแมลงตาย นุติ เด็กสาว ที่หลงรัก ดร.อนิรุทธิ์ และรักเครพ ดร.วิกันดา ผู้มีพระคุณของนุติด้วยเช่นกันเธอจึงไม่สามารถ ทำร้ายจิตใจให้ ดร.วิกันดา ต้องเสียใจ เธอจึงตัดสินใจเลือกที่จะฆ่าตัวตาย จากเหตุผลดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าปมปัญหาต่าง ๆ นั้น มาจากความเจ้าชู้ของ ดร.อนิรุทธิ์

2.2 นวนิยายเรื่องเมียน้อย จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล พบการผูกปมสำคัญ ๆ ดังนี้

2.2.1 ปมขัดแย้งระหว่างชลากับปัญหาของครอบครัวนั้น พบว่า ผู้แต่งใช้กลวิธีการประกอบสร้างการผูกปมขัดแย้ง โดยปมปัญหามาจากความเจ้าชู้ของเสียชู้ช้อยที่มีความมั่งคั่งมาก ในกามัตถหา จึงหาวิธีที่จะได้ชลามาเป็นเมีย จึงวางแผนให้พ่อของชลาดื่มเหล้าจนเมาและให้เซ็น เอกสาร พ่อของชลาที่มีหน้าที่เป็นสมุห์บัญชีโรงงาน เสียชู้ช้อยใช้กลโกงตัวเลข มีมูลค่าตัวเลข เป็นจำนวนเงินสูงมากถึงห้าหมื่นบาทต้องหาเงินมาคืน แต่พ่อของชลาไม่มีเงินเสียชู้ช้อยจึงบอก พ่อของชลาว่า ยกชลาให้เป็นเมียน้อย จะส่งเสียให้เรียนและอยู่อย่างสุขสบาย ดังที่ว่า

สำหรับฉันทางแยกในชีวิตเกิดจากความสะเพร่าเผลอเรอของ พ่อเพียงนิดเดียว
พ่อเป็นนักบัญชี และพ่อก็เคยพูดให้ฉันกับแม่ฟัง เสมอว่า

พ่อเป็นสมุห์บัญชีโรงงานแบ่งมันล่าปะหลัง ที่ชลบุรี ฉันเองก็เกิดที่นั่นแม่เลย
ตั้งชื่อเอาง่าย ๆ ว่า ชลา เรามีบ้านพักใกล้ ๆ กับโรงงาน ในวัยเด็กภาพที่เจนตาฉัน
คือ ภาพไร่ที่ยาวสุดลูกหูลูกตา และกลิ่นบูด ๆ ของแบ่งที่คุ่นจุก รวมทั้งแสงแดด
ในตอนกลางวัน ร้อนแรงจนทำให้ฉันตัวดำเป็นเหนียง ผมพองฟูเป็นสีน้ำตาลเข้ม
แต่ถึงกระนั้นใคร ๆ หลายคนก็ว่า

“หน้าตามันดีแะะ โตขึ้นคงสวย”

ฉันไม่เคยคิดว่าโตขึ้นจะสวยหรือไม่ แต่ฉันเที่ยวคุยอวดเสมอว่า

“โตขึ้นเราจะเป็นอาจารย์”

อย่าว่าแต่เป็น “อาจารย์” เลย แม้แต่จะเป็นครูสอนให้ใครก็ได้ เพราะวิชาที่ฉัน
จัดเจนเป็นวิชาที่ไม่มีใครยอมรับ เป็นวิชาของชีวิต ที่ไม่เคยมีมหาวิทยาลัยหรือโรงเรียนใด
เปิดสอน แต่ไม่มีใครเลยที่จะสอนเราว่า เราต้องต่อสู้อย่างไร เราจึงจะอยู่รอดอย่างดี
ที่สุด...

(ทมยันตี, 2522, หน้า7)

จากบทสนทนาดังกล่าวทำให้ทราบว่าความเจ้าชู้ของเสี่ยชูชัย เป็นปม
ปัญหา ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตของชลา ต้องกลายมาเป็นเมียน้อยโดยไม่อยากเป็น ซึ่งเกิดจาก
การพลอของพ่อเพียงครั้งเดียว เมื่อเหล่าเข้าปากทำให้ทางชีวิตของชลาผิดพลาด อาชีพนักบัญชี
เท่ากับขาข้างหนึ่งใส่ไว้ในตรวน ถ้าพลอเมื่อไหร่ก็มีหวังเข้าตาราง

2.2.2 ปมขัดแย้งระหว่างพ่อกับเสี่ยชูชัย พบว่า ผู้แต่งใช้กลวิธีผูกปมปัญหาโดย
การสร้างปัญหาโดยเสี่ยชูชัย ให้พ่อของชลาเซ็นใบสำคัญทางการเงินหลายครั้งซึ่งพ่อของชลา
ไม่รู้ว่าเป็นแผนของเสี่ยชูชัยเพื่อให้พ่อของชลาต้องรับผิดชอบเงินขาดบัญชีไปเกือบห้าหมื่นบาท
พ่อบอกแม่ว่าเป็นความสะเพร่าของพ่อเองที่มันเมา ไม่นึกว่าเสี่ยชูชัยวางแผนจะโกงเรา
พ่อกล่าวว่าพ่อเป็นคนซื่อไว้ใจคนง่ายไม่มีเล่ห์เหลี่ยมนึกไม่ถึงเลยว่าจะโดนเสี่ยชูชัยทำไดดังที่ว่า

“ฉันทำเงินขาดบัญชีไปเกือบหกหมื่นนะแม่”

“ไหน! พ่อว่าอะไรนะ?”

“เงินสด ขาดบัญชีไปห้าหมื่นกว่า ดีเสียหกหมื่นก็แล้วกัน”

“พ่อพูดอะไรอย่างนั้น พ่อเอาเงินไปไหนตั้งหกหมื่น?”

“ก็ไม่ได้เอาไปไหน”

“แล้วเงินจะขาดบัญชีได้อย่างไร?”

“ไอ้เสี่ยนั่น!” พ่อเน้นเสียงหนัก

“พ่อเซ็นใบสำคัญทางการเงิน สูงกว่ายอดเงินจริงนะซี มันหลายครั้งด้วยกัน”

“แล้วทำไมพ่อไม่รู้”

“ตอนนั้นมันเมา แล้วเราก็งัวใจด้วยว่า เขาจะไม่ทำเรา”

“เขาบอกว่า เขาจะยกหนี้ให้ แล้วแถมเงินสดอีกหมื่นหนึ่ง ถ้าหาก...”

“มันว่า...”

“ถ้าเรายก...”

“ยกชลาให้มัน!”

(ทมยันตี, 2522, หน้า 54)

จากบทสนทนาดังกล่าวทำให้ทราบว่าความเจ้าชู้ของเลี้ยวชัย เป็นปมปัญหาที่พ่อของชลาถูกเลี้ยวชัยวางแผนโกงตัวเลขในบัญชี ให้จำนวนเงินหายไปจนพ่อไม่สามารถหาเงินมาคืนได้ เลี้ยวชัยกดดันพ่อโดยให้ข้อเสนอว่าหากยกชลาให้เป็นเมียน้อยจะยกหนี้ที่ติดค้างไว้และให้เงินอีกหนึ่งหมื่น ซึ่งจากข้อเสนอดังกล่าวต่อมาส่งผลกระทบต่อชีวิตของชลาให้ต้องมาเป็นเมียน้อยของเลี้ยวชัยทั้งที่ไม่อยากเป็น

2.2.3 ปมขัดแย้งระหว่างชลากับคุณคณินทร์ ผู้แต่งใช้กลวิธีประกอบสร้างตัวบทโดยให้คุณคณินทร์ ซึ่งมีอาชีพจัดหาหญิงบริการให้พวกข้าราชการยศใหญ่ได้บำรุ่งบำเรอตัณหาราคะ ตามประสาผู้ชายเจ้าชู้ คุณคณินทร์ก็ท่านเหล่านั้น เมื่อท่านกฤชณะเสียชีวิต ชลาก็ไม่ยอมเป็นเมียน้อยอีก เพราะเธอได้พบกับ ตุลา แต่คุณคณินทร์ก็ยังอยากจะให้ชลาเป็นเมียน้อยอีกโดยบอกชลาว่า มีท่านคนใหม่มาสนใจชลา คุณคณินทร์เองก็จะได้ค่าตอบแทนดังที่ว่า

คุณคณินทร์จุดบุหรี่ สีหน้าไม่ค่อยสบายใจนัก

“มี...ผู้ใหญ่...สนใจชลา”

“รายนี้ไม่เหมือน ‘ท่าน’ ของเรานะชลา ท่านต้องถามทุกครั้งว่า คนที่เข้าไปเต็มใจไหม แต่รายนี้ตัวเองเต็มใจเป็นพว ทางฝ่ายผู้หญิงจะเต็มใจหรือไม่ ไม่สำคัญ”

“ใครบอกคุณคณินทร์คะ ชาวโคมลอยมั่ง ?”

“ไม่โคมลอยหรอกชลา เพราะคนที่พูดมาอยู่ในระดับ ‘แม่บ้าน’ ในยุคนี้เสียวละ แต่ฉันบอกเขาไปว่า ฉันเลิกประพุดตอย่างนั้นไปนานแล้ว กำลังตั้งหน้าทำมาหากินเลี้ยงตัวเองเสีย เขายังไม่เชื่อ หาว่าจะกันทำไว้ถวายคนอื่น” คุณคณินทร์หัวเราะขึ้น ๆ

“อาชีพนี้นั้นเป็นตราประทับหน้าแน่นดีพิลึก”

“ก็พอกันแหละคะ” ฉันตอบอย่างสงบ

“เพราะจนปานนี้เขายังคิดว่า ดิฉันยังเป็นอาชีพเป็นเมียน้อยอยู่นั่นเอง”

“ช่างหัวมัน”

(ทมยันตี, 2522, หน้า 760)

กล่าวโดยสรุป การนำเสนอกลวิธีการประกอบสร้างตัวบทการผูกปมขัดแย้งเรื่องเมียหลวงกับเมียน้อย พบว่า มีกลวิธีประกอบสร้างตัวบทเหมือนกันโดยที่นวนิยายเรื่องเมียหลวง มีการเปิดเรื่องด้วยการมีปมปัญหาจากความเจ้าชู้ของ ดร.อนิรุทธิ์ ที่เกี่ยวข้องกับตัวละครหญิงหลายคน เช่น นงคราญ นวล อรอินทร์ และนุติ จนเกิดปัญหาครอบครัวตามมา ส่วนนวนิยาย

เรื่องเมียน้อย ผู้แต่งใช้กลวิธีการประกอบสร้างตัวบทการผูกปมขัดแย้งมาจากความเจ้าชู้ของ เลียชูชัย ที่อยากได้ตัวชลาเป็นเมียน้อย และคุณคณิศร์ที่เป็นตัวแทนจัดหาผู้หญิงอย่างชลาให้ มาเป็นเมียน้อยของท่าน ปมปัญหาทั้งหมดก็มาจากความเจ้าชู้ของผู้ชายทั้งสิ้น

3. การทวนเรื่อง

การทวนเรื่อง คือ วิธีการทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกกระหายอยากทราบเรื่องราว ต่อต่อไป กลวิธีการทวนเรื่องจะทวีความเข้มข้นขึ้นเรื่อย ๆ

3.1 นวนิยายเรื่องเมียหลวง

จากการวิเคราะห์นวนิยายเรื่องเมียหลวง พบว่า มีการทวนเรื่องตอนที่ ดร.อนิรุทธิ์ สนใจนวนรรัตน์ สาวใช้ที่อ้อมพามาฝากให้ทำงานแทนเธอ เพราะอ้อมต้องกลับไปบ้าน ต่างจังหวัด เพราะแม่ป่วยทำให้พฤติกรรมของ ดร.อนิรุทธิ์ เปลี่ยนไปโดยกลับบ้านเร็วกว่าทุกวัน ปกติ ดร.อนิรุทธิ์ ไม่เคยกลับบ้านเร็ว แต่พอเห็นนวนรรัตน์สาวใช้ตามผมดำ ตามผมมีประกาย คิ้วดำจรดหางตาเขาก็กลับบ้านเร็ว และมาเล่นกับคุณโหม่งลูกคนเล็กที่นวนรรัตน์เป็นพี่เลี้ยง ผู้แต่งทวนเรื่องโดยการให้ผู้อ่านอยากรู้ต่อไปว่า ดร.อนิรุทธิ์ จอมเจ้าชู้ จะได้นวนรรัตน์ เป็นเมียอีกคนหรือไม่ และ ดร.วิกันดา จะทำอย่างไรดังที่ว่า

นับตั้งแต่วันนั้น อนิรุทธิ์ก็กลายเป็นคนรักบ้านขึ้นมาทันตาเห็น โดยเฉพาะกับลูก คนเล็ก เขาจะขยันทุ่มขยันท้องอยู่กับแม่สาวใช้ตามผมดำไม่เว้นแต่ละชั่วโมงที่อยู่บ้าน

ฉันเคยสัพยอกเขาว่า

“เวลานี้แขนคุณกับแขนแม่นวลนะ สักวันลูกเป็นไฟแล้วนะ”

เขาริบเข้ามากอด พร้อมประจบอย่างเคย

“ทิ้งอีกแล้วละซี”

“โอ๊ย! พุดแค่นี้หาว่าหึง ถ้าฟังละก็คงไม่จ้างต่อหรอกคะ”

“ดีแล้วที่ไม่หึง”

“แต่ไม่ได้หมายความว่า ฉันจะนิ่งได้อย่างพระพรหมนะคะ ถ้าหากว่าเกิด ประเจิดประเจ้อขึ้น”

“เหลวไหล! คุณนี่ช่างไม่รู้ใจตัวเสียเลย”

“ยอมรับคะ ว่าไม่รู้...ใครจะรู้ใจใครได้คะ ต่อให้นอนกอดกันทุกคืนด้วยเห่า”

“เดี๋ยวนี้ปากจัดใหญ่แล้ว”

“ฉันเปรียบเทียบให้ฟัง”

“อยู่กันมาตั้งสามสี่ปี”

“ถึงยี่สิบปีก็เถอะคะ มีอะไรเป็นหลักประกันได้บ้าง”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 41)

จากการวิเคราะห์นวนิยายเรื่องเมียหลวง พบว่า มีการทวนเรื่องตอนที่อรอินทร์ น้องสาวของอาจารย์ถาวร กลับมาจากต่างประเทศแล้ว ดร.อนิรุทธิ์ มีท่าทีสนใจน้องสาวของอาจารย์ถาวรอย่างชัดเจน เพราะเขาแสดงออกแต่ก็เสแสร้งแกล้งทำเป็นไม่สนใจและบอก ดร.วิกันดา ว่า ไม่มีอะไรต้องกังวลเพราะน้องสาวของอาจารย์ถาวรชื่ออรอินทร์ ได้เคยแต่งงานมาแล้วแต่แยกทางกับสามี เพื่อให้ดร.วิกันดา สบายใจไม่ต้องห่วงว่าดร.อนิรุทธิ์ จะสนใจอรอินทร์ เหตุการณ์ดังกล่าวผู้เขียนตั้งใจให้ผู้อ่านอยากรู้เหตุการณ์ต่อไปจะเป็นอย่างไร ดังที่ว่า

จนกระทั่งวันหนึ่ง จำได้ว่าวันนั้นเป็นวันอังคาร เขาโทรศัพท์ไปหาฉันตอนบ่าย

“วันนี้ไม่ต้องรอทานข้าวนะ ผมจะต้องไปกับถาวรไปรับน้องเขาที่ไปทำปริญญาโทจากออสเตรเลีย”

ฉันพยายามนึกถึงน้องอาจารย์ถาวร แต่ก็นึกไม่ออก อาจจะเป็นเพราะไม่มีใครจะได้ยินเขาเอ่ยถึง

“ผู้หญิงหรือผู้ชายคะ”

เสียงเขาหัวเราะร่ามาตามสาย

“ดักคอเสียก่อนเรี่ยนะเรา...พิชิพิ้งเอย...ไม่ต้องตกใจไปหรอกคุณจำ น้องสาวของถาวรคนนี้ เขาแต่งงานแล้ว”

“อ้อ! โลงออกไปที”

“ไ้...พอใจไหม”

“เฉย ๆ ค่ะ”

“คำว่าเฉย ๆ ของคุณนะ พังยากเสมอแหละ”

“แล้วจะมีคำอะไรดีกว่าเฉย ๆ ละคะ”

เขาหัวเราะ พร้อมกับยั่ว

“อย่าลืมหานข้าวให้อร่อย ๆ นะจ๊ะ แล้วรอด้วย แต่ถ้าง่วงอยากนอนก่อนก็นอนเถอะ”

เขาพูดแค่นี้ ก็รู้แล้วว่า คืนนี้เขาต้องกลับดึก

ผู้ชายบางคน มีวิธีพูดอย่างฉลาด น่ารัก แต่สตรีทั้งหลายก็อย่าได้หลงกลกับคำว่า “รอ” ของเขาเลย เพราะนั่นเป็นเพียงถ้อยคำประณิตฉาบฉวยที่บื้อยอ ให้หลงไปแค่ชั่วครู่ชั่วยาม

“ช่างเถอะค่ะ ฉันจะอ่านหนังสือคอยคุณ คิดว่าคงไม่ตึกนักไม่ใช่หรือคะ เรือบินถึงที่ทุ่มก็ไม่ว่า”

“นับว่าสัทึม แต่ก็ไม่แน่จริงไหม เราจะเอาแน่อะไรกับเรือบิน”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 67)

จากการวิเคราะห์นวนิยายเรื่องเมียหลวง พบว่า มีการทวนเรื่องตอนที่ ดร.อนิรุทธิ์ หันมาสนใจ นุติ เด็กสาว และความเจ้าชู้ของดร.อนิรุทธิ์ ที่ทำให้หุ่ดีหลงรัก ดร.อนิรุทธิ์ อย่างถอนตัวไม่ขึ้น ซึ่งดร.วิกันดาเอง ก็รู้สึกไม่สบายใจว่า ดร.อนิรุทธิ์จะรักนุติจริงหรือเห็นเป็นของเล่น แต่ก็ได้ขัดขวาง ดร.วิกันดา เองก็เป็นฝ่ายเปิดโอกาสให้ดร.อนิรุทธิ์ เลือกผู้หญิงที่เขาต้องการ ไม่ว่าอรอินทร์หรือนุติ ผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านอยากรู้ว่า ดร.อนิรุทธิ์ จะเลือกใครและเรื่องจะดำเนินต่อไปอย่างไรดังที่ว่า

“พูดมาเถอะ นุติ ฉันเคยเจตนาดียังไงเวลานี้ก็เจตนาดีอย่างนั้นไม่เปลี่ยนแปลง ถึงหากว่าในวันข้างหน้าเธอจะกลายเป็นนุติ ศัลวิทย์ แทนฉัน ฉันก็ยังเอ็นดูเธอเหมือนเดิม”

ผิวหน้าซีดเซียวของหล่อนเข้มขึ้นต่อคำว่า นุติ ศัลวิทย์

“อาจารย์อนิรุทธิ์ เป็นผู้ชายในความฝันของหนูค่ะ แต่หนูไม่ได้นึกถึงเกินถึงกับจะทำอย่างนั้นหรอก ถึงยังงี้ก็ยังนับว่าทรยศต่อความเมตตาของคุณอยู่ดี”

“อย่าคิดมากเลย นุติ...เวลานี้ฉันไม่เคยนึกถึงเรื่องชีวิตเป็นอย่างอื่น นอกจากมนุษย์เราจำต้องเดินไปตามเส้นทางแห่งกรรม มันจะกลับตาลปัตรหรือแปลกประหลาดขนาดไหน เราก็ต้องยอมรับด้วยสติ ฉันกับดร.อนิรุทธิ์ ชาติกันไปแล้ว หลังจากที่ยพยายามประคับประคองมา นุติเองก็รู้ ก็เห็นทุกสิ่งทุกอย่างแล้วไม่ใช่หรือ”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 559)

3.2 นวนิยายเรื่องเมียน้อย

จากการวิเคราะห์นวนิยายเรื่องเมียน้อย พบว่า มีการทวนเรื่องเป็นเหตุการณ์ตอนที่แม่กับชลาคุยกกัน เรื่องที่พ่อทำบัญชีผิดพลาด และหาเงินมาคืนเสียไม่ได้ชลาเองตั้งใจที่จะ

ช่วยพ่อ ชลาจึงบอกแม่ว่าชลาจะช่วยพ่อเพื่อให้พ่อแม่สบายใจ จากข้อความดังกล่าวผู้แต่งทำให้ผู้อ่านอยากทราบว่า เมื่อชลาดกลงจะไปอยู่กับเสีย เพื่อช่วยพ่อแม่แก้ปัญหาเรื่องเงินขาดบัญชีไป ชลาจะทำอย่างไรต่อไป ดังที่ว่า

ฉันรอจนแม่รินน้ำร้อนเสร็จแล้ว จึงตอบเบา ๆ ว่า
 “ชลาไปบอกพ่อว่า ชลาโตพอที่จะช่วยเหลือพ่อแม่ได้แล้ว”
 “เรื่องอะไร?” เสียงของแม่ค่อนข้างแหลม
 “เรื่องที่เรา กำลังลำบากกันอยู่ไงจ๊ะ”
 “พ่อเขาบอกชลาหรือ?”
 “เปล่าจ๊ะ...” ฉันมองหน้าแม่แล้วก็บอกตามตรง
 “ชลากับนพเอบฟังตอนที่พ่อบอกแม่ เพราะสงสัยอยู่แล้วซิ่ว”
 แม่ดูจะมีไม้อ่อนลงทันที “ไม่ควรเลย ไม่ควรเลย”
 “ถึงจะเป็นกิริยาไม่ดี แต่ชลาคิดว่าชลาทำถูกเพราะถ้าพ่อแม่กลุ่มใจกันอยู่เฉย ๆ
 สองคน โดยที่ชลาไม่รู้เรื่องอะไรด้วยเลย ชลามียิ่งกลุ่มหนักเข้าไปอีกเรื่อยๆ นี่ชลารู้แล้ว
 ว่าชลาช่วยได้...”

(ทมยันตี, 2522, หน้า 67)

จากการวิเคราะห์การทวนเรื่องตอนที่ชลา ถูกส่งให้เข้าประกวดนางสาวเมษาฮาวาย เพื่อเพิ่มมูลค่าจากตำแหน่งนางงามที่ได้รับ เป็นการเพิ่มค่าตัวเมียน้อยอีกทางหนึ่งหากมีผู้หญิงที่เป็นข้าราชการที่สนใจตำแหน่งนางงามที่ได้รับก็จะการันตีค่าตัวให้กับชลาได้ เหมือนที่ผ่านมา ก็จะมีพวกตัวแทนที่หาผู้หญิงไปทำหน้าที่เมียน้อย ดังที่ คุณคณินทร์ก็เป็นแมวมองทำหน้าที่หาผู้หญิงไปให้กับท่านกฤษณะ ผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านอยากรู้ต่อไปว่าชลาจะยอมไปเป็นเมียน้อยของท่านกฤษณะตามที่ท่านต้องการจะได้ชลามาเป็นเมียน้อยหรือไม่ ดังที่ว่า

ฉันไม่โง่หรอก จะได้ไม่ว่า คินนี่ฉันเป็นสินค้าชิ้นงามที่ถูกนำมาโชว์ล่อตาล่อใจ และคนอย่างคุณคณินทร์ ก็ฉลาดพอที่จะรู้ว่าสินค้าที่อยู่ในตู้ย้อมสวยกว่าสินค้าในมือเสมอ

‘ท่าน’ แต่งชุดราตรีนั่งวางสง่า รับไหว้คนโน้นคนนี้ ที่ทยอยกันเข้าไป ‘วันทา’ บ้างก็เลยถือโอกาสนั่งแปะอยู่แถวนั้นและบ้างก็ยืนเบียดเสียดยัดเยียดรีรอ ไม่ค่อยยอม

จากไปง่าย ๆ ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงซึ่งดูเหมือนจะพูดง ๆ... ให้ ‘ท่าน’ ฟัง จนคนชักสงสัยว่าฝ่ายนั้นจะทำได้อย่างไร

“สิ่งที่มนุษย์ทำได้ง่ายที่สุดคือการพูด และสิ่งที่มนุษย์ทำได้ยากที่สุดคือ ทำให้ได้อย่างที่ตัวพูด”

คุณคณินทบอกฉันด้วยน้ำเสียงกลั้วหัวเราะ

“อย่างที่เธอบอกหมอกคนนั้นเมื่อครู่นี้ ฉันก็จำไม่ได้เหมือนกันว่า ใครเป็นคนว่าไว้”

กว่าผู้คนที่ห้อมล้อม “ท่าน” จะเบาบางลงก็ต่อเมื่อได้เวลา เสด็จฯ และตอนนี้องที่ “ท่าน” กวาดตาเหลือวไปรอบตัว พลังจับจ้องมองมาอย่างแน่นหนา ฉันทำท่าไม่รู้ไม่ชี้ อย่างน้อยที่สุดคุณคณินทก็ให้บทเรียนนี้แก่ฉัน

“ท่านมองมาแะหนู ไหว้เสี่ย”

คุณนายกระตุกแขนพลงกระชิบกระซาบ แต่ฉันทำเป็นทองไม่รู้ร้อน

“ใครคะ?”

“โอ...ก็ท่านนี่ซิ” ท่าทางคนพูดจะร้อนใจนัก

“ดิฉันไม่รู้จักนี่คะ”

“จะเป็นไรไป ไหว้เสี่ยหน่อย”

จนแล้วจนรอดฉันก็ไม่ยอมไหว้อยู่แน่นอน “คุณนาย” กระพัดกระพืดอย่างไม่ถูกอารมณ์

“ท่านอุตส่าห์มองมา แบบนี้ใครจะเมตตา”

คนพูดกระแทกตัวลงนั่งพลงพัดพะเยิบ ๆ ยามที่ทำหน้ายื่น แบ่งที่พอกไว้จนเรียงดั่งกลับปกรวมกันเป็นร่องตามแนวยาวเมื่อผสมกับเหงื่อก็ไหลลงเป็นทาง

ที่ฉันชอบที่สุด คือได้เห็นองค์ที่เสด็จฯ มาเป็นประธานอย่างแจ่ม

ชัด พระฉวีผุดผ่องขาวเนียน งามกว่านางงามทุกคนที่ประกวดในวันนั้น และแม้แต่อาการแย้มพระโอษฐ์ก็ละมุนละไมจับตา

“งามเหลือเกินนะคะ”

“สมัยที่ทรงพระเยาว์ เขาวางกันว่างามที่สุดก็ว่าได้”

ผู้ที่เข้ารอบในวันนั้น คือ ผู้ที่ฉันเคยหมาย ๆ ตาไว้ตอนที่ประกวดด้วยกันนั่นเอง รอยยิ้มของทุกคนดูจะหวานขึ้นและท่าทางเดินดูจะมั่นใจขึ้น อย่างน้อยชัชชนะที่ทุกคนหวังก็อยู่เพียงแต่เอื้อม ฉันอมงดูผู้ที่เดินนวนายากันมาเป็นแถวอย่างไม่ได้ติดตามัก เพราะฉันยังจำความรู้สึกของตัวเองได้ ขณะที่เรายิ้ม และก้าวไปข้างหน้า หัวใจของเรา

หมกมุ่นหวาดกลัวอยู่ตลอดเวลา กลัวจะหกล้ม กลัวจะก้าวพลาดตกเวที กลัวเครื่องแต่งกายจะไม่มีมิติขีดเรียบร้อย และกลัวเสียงวิพากษ์วิจารณ์รอบข้าง

“เฮ้ย...ยายหน้าปลาจวนี้เข้ารอบด้วยหรือวะ?”

พวกเราก็เหมือนตุ๊กตาที่เขานำมารวม ๆ ไว้ จากนั้นเขาก็จะเขี่ย เราทั้งไปที่ละตัวสองตัวเพื่อคัดเลือกเอาเฉพาะตัวที่สวยงามที่สุด สำหรับ...ชายต่อไป

เสียงเชียร์ เสียงตบมือ ระคนกับเสียงพนันขันต่อ ทั้งกล้องถ่ายรูป กล้องถ่ายภาพยนตร์ และกล้องโทรทัศน์ ทำงานกันอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย

“เป็นไง ราคาของความสวย?”

คุณคณินทร์หันมาถามฉันพลางยิ้มนิด ๆ

“อยู่ที่การตีราคาไม่ใช่หรือคะ?” ฉันย้อนให้

“บนเวที ความสวยราคาเท่าเมงกุฏหนึ่งอัน เลือकुหนึ่งตัวกับไม้อะไรที่เขาสมมุติเป็นคนหา ข้างล่าง...จะมีคนตีราคาเท่ากับอาร์บ้างคะ?”

“เธอคิดหรือเปล่านั้นว่า ควรจะเรียกรองเท้าไหม?”

ฉันยิ้ม...ยิ้มตอบอย่างที่เราเคยยิ้มให้ฉัน

“ฉันสงสัยแต่ว่า ค่านายหน้าจะชักเท้าไหม

(ทมยันตี, 2522, หน้า 365)

จากการวิเคราะห์การท้วงเรื่องตอนที่ชลาตั้งใจว่า หลังจากสิ้นทำนกฤษณะแล้วชลาจะเลิกอาชีพเมียน้อย และอยากมีครอบครัวที่อบอุ่น แต่ชลาก็ไม่อาจเปลี่ยนความคิดของคนที่รู้จักชลา คิดว่าชลาต้องยึดอาชีพเป็นเมียน้อยตลอดไป ซึ่งชลาคิดว่าอาชีพเมียน้อยนี้มันเป็นตราบาป แม้ว่าจะเลิกประพฤติดังนั้นและกำลังจะตั้งหน้าทำมาหากินเลี้ยงตัวเองเสียที แต่คนส่วนใหญ่ก็คิดว่า ชลา จะยึดอาชีพเมียน้อยตลอดไป ผู้แต่งต้องการให้ผู้อ่านอยากทราบว่าชลาจะเลิกเป็นเมียน้อยได้ดังที่ตั้งใจไว้หรือไม่ดังที่ว่า

ไม่ถึงอาทิตย์ บ้านเราก็ต้องต้อนรับสตรี

ร่างอ้วนผิวดำ แต่งตัวชุดไหมระยับ ใส่เครื่องเพชรราวกับร้านเครื่องเพชรเคลื่อนที่

“ตาย...เคยได้ยินชื่อคุณน้องมานานแล้ว แล้วก็เคยเห็นตอนประกวดนางงามดูเถอะ...ผ่านมาก็ปีแล้ว ยังสวยมาสร้าง”

พอฉันย่างเข้าไปในห้องรับแขก ก็ถูกทักด้วยประโยคข้างต้นราวกับคุ้นเคยกันมานาน บุคคลคนนี้แม้ปัจจุบันก็ยังดำเนินอาชีพดังกล่าวอยู่ และทุกครั้งที่มีการประกวดนางงาม ฉันเคยเห็นเจ้าตัวมาคอยวุ่นวายกับนางงามอยู่เสมอ

“คะ ?”

ดิฉันถามอย่างสงสัย และฝ่ายนั้นก็รีบแนะนำตัว

“ตอนท่านอยู่ก็เหมือนร่มโพธิ์ร่มไทร พอท่านไปเสียก็กระจัดพลัดพราย” ทั้งน้ำเสียงและสีหน้าเกือบจะเศร้าได้สนิท ถ้าหูตาไม่ลอกแลกเกินไป

“แต่คุณน้องเห็นจะสบายกว่าเพื่อน”

ฉันใช้การยิ้มแทนคำตอบ คราวนี้ฝ่ายนั้นชะงักตัวเข้ามาใกล้ฉัน

“ไอ้ที่พอมีพอกินอยู่นี้ ถ้าไม่ต่อทุนมันก็นับวันจะหมด จริงไหมคะคุณน้อง จะหาคนมาคุ้มครองสมบัติ มันก็มีแต่พวกธรรมา พวกแมงดาหรือไม่กี่ตั้งตนเป็นนายอำเภอ คุ้มครองให้เราหากินส่งไปเลย หนุม ๆ สมัยนี้ไว้ใจได้ทีไหน ไอ้ที่มีวิชามีฐานะเขาก็ไม่เล่นกะเรา ฮุย... ลูกผู้หญิงลงมีมลทินแล้วมันยาก”

“ตอนคุณน้องวุ่นวายนะ เจ้านายของพี่ยังออกปากว่าสงสารคุณน้อง แต่มันยากที่จะทำอะไรได้”

รายนี้ใช้คำแทนว่า ‘เจ้านาย’...ฉันนึกสรุปอยู่ในใจ

“เจ้านายพี่ท่านว่า อย่างคุณน้องใครเลี้ยงไว้ดีเป็นสง่าราศีแก่ตัว

ฉันเกือบหัวเราะ เพราะคำยกยอเลิศเลอนั้น

“ท่านว่าเพชรดีต้องรับด้วยเรือนทองคำขาว ทองคำค้ำมันยังน้อยไป เจ้านายพี่ตีราคาคุณน้องเท่ากับเพชรเขียวละ”

“ก็กะรัตคะ ?” ฉันตักคอเอาตรง ๆ คนพูดยิ้มน้อยยิ้มใหญ่ตากลิ้งกลอกไปมา

“ขนาดคุณน้อง เจ็ดกะรัตกำลังสวย แล้วก็ไม่ใช้กะรัตละห้าพันนะคะ มันต้องราคากะรัตละสองหมื่นถึงจะสม ...บ้านนี้ถ้าคุณน้องอีกอึดจะขยาย ต่อเติม หรือขายเสียหาเอาใหม่ก็ยังได้ โถ...เจ้านายพี่เวลาปราณีใครละ ยิ่งกับน้ำป่าไหลมาเทมา สปอร์ตกว่าท่านอีกนะน้อง”

“ขอบคุณ...”

ฉันยังพูดไม่จบฝ่ายนั้นก็วิ่งว้ายขึ้นมาว่า

“ตาย คิดแล้วว่าพูดกับคุณน้องเป็นต้องเข้าใจ ของมันคิดง่าย ๆ คำนวณง่าย ๆ...”

“แต่ดิฉันไม่ใช่ ‘คนง่าย’ อย่างที่คุณคิดหรอกคะ”

ฉันตอบเรียบ ๆ จนฝ่ายนั้นอ้าปากค้าง

“ขอบคุณที่อุตส่าห์หอบความปรานีของเจ้านายมาถึงที่นี่ แต่ดิฉันพอใจในความ
เป็นอยู่ของดิฉันแล้ว เห็นจะไม่ดิ้นรนไปหาอะไรอีก”

“พูดอะไรอย่างงั้น” คนเกลี้ยกล่อมทำท่าใจเย็น

“คุณน้องไม่ได้ดิ้นรนอะไรสักนิด โชควาสนามันมาเองแท้ ๆ”

“เอาเถอะค่ะ จะตัวโซด วาสนา อะไรดิฉันก็ไม่สนใจทั้งนั้น” ฉันทบอกลีแสงแข็ง

“คุณพาทัวโซด วาสนา ของคุณไปให้คนอื่นดีกว่า พูดกับดิฉันเสียเวลาเปล่า”

“คิดให้ดีๆ...” น้ำเสียงและรอยยิ้มมีเลศนัยขึ้นมาทันที

“ของยังงี้คุณก็รู้ ๆ อยู่ ลงเอยปากออกมาก็ต้องแสดงความเต็มใจ แล้วคุณจะ
ปฏิเสธมันอะไรอยู่”

คำท้าย ๆ ค่อนข้างห้วน โดยไม่ต้องแผ่รอยคิดให้ดูหวานอย่างในชั้นต้น

“ใครจะเต็มใจดิฉันไม่สนใจ หากดิฉันไม่เต็มใจก็แล้วกัน คุณกลับไปเรียน
เจ้านายคุณเถิดว่า ดิฉันเสียใจที่จะรับความปรานีที่คุณว่าไม่ได้”

“ตอนแรกคุณเคยได้แหวนวง บ้านหลัง รถมอเตอร์คัน กับเงินอีกแสน” คนพูด
ทำท่ายิ้ม ๆ ประกอบด้วย ที่สามารถ ‘รู้ไส้’ ฉันทอย่างถ่องแท้

“เงินเดือนก็ไม่เท่าไร เจ้านายดิฉันพร้อมที่จะจ่ายเท่าที่คุณเคยได้รับทุกอย่าง”

“ดิฉันบอกแล้วว่า ดิฉันไม่เต็มใจ”

(ทมยันตี, 2522, หน้า 763)

จากการวิเคราะห์กลวิธีการประกอบสร้างการหน่วงเรื่องของนวนิยาย
เรื่องเมียหลวงกับเมียน้อย พบว่า มีกลวิธีประกอบสร้างตัวบทเหมือนกัน คือ มีการกำหนด
ปมปัญหาให้ทวีความรุนแรงในการดำเนินเรื่องเหมือนกัน โดยใช้กลวิธีการบรรยายความเป็นไป
ต่าง ๆ ผ่านบทสนทนา นวนิยายเรื่องเมียหลวง มีการหน่วงเรื่องโดย ดร.วิกันดา พบว่า ดร.อนิรุทธิ์
ผู้ที่มีความเจ้าชู้นั้น มีความสนใจนวนิรนต์ อรอินทร์ และนุติ ซึ่งเป็นปัญหาเกิดจากความเจ้าชู้
ของดร.อนิรุทธิ์ ที่ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ที่ทำให้ดร.วิกันดา ต้องอดทนเพื่อลูกและต้อง
ไตร่ตรองให้ดีก่อนจะทำอะไรลงไป ส่วนนวนิยายเรื่องเมียน้อย ก็เช่นกัน มีการหน่วงเรื่อง
โดยชลาเมื่อรู้ความจริงจากพ่อกับแม่ว่าโดนเสียชู้ชยโกง จากการที่พ่อทำบัญชีผิดพลาด
ถูกหลอกให้เซ็นชื่อ และเหตุการณ์ที่ชลาต้องไปประกวดนางงามเมษาสาวายเพื่อเพิ่มมูลค่าของ
ตัวเองจากการประกวด ซึ่งก็มีตัวแทนหาผู้หญิงให้กับท่านกฤษณะ คือ คุณคณิษฐ์ ซึ่งหวังผลจาก
ค่าตอบแทนจากการหาผู้หญิงมาเป็นเมียน้อยของท่าน และเหตุการณ์ก็ทวีความเข้มข้นขึ้นเมื่อ

ท่านกฤษณะจากไป ก็มีตัวแทนหาผู้หญิงเขามาติดต่อชลาเพื่อไปให้เป็นเมียน้อยกับเจ้านายคนใหม่ แต่ชลาก็ไม่ยอมเป็นเมียน้อยอีก และยืนยันว่าเธอจะไม่ขอเป็นเมียน้อยอีกต่อไป

ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอสรุปว่า ผู้ประพันธ์นวนิยายเรื่องเมียหลวงเมียน้อย ทั้งสองท่านใช้กลวิธีการประกอบสร้างในเรื่องการทวงเรื่องเหมือนกันโดยทวิความรุนแรงในการดำเนินเรื่อง กับปมปัญหาเป็นลำดับขั้นเป็นเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น

4. จุดสุดยอด

4.1 นวนิยายเรื่องเมียหลวง มีจุดสุดยอดด้วยเหตุการณ์สำคัญ คือ เมื่อปมปัญหาของนวนิยายเรื่องเมียหลวง ได้ทวีความเข้มข้นจนถึงขีดสุด ที่เรียกว่า จุดสุดยอด ด้วยเหตุการณ์เมื่อตอนที่ ดร.อนิรุทธิ์ คิดถึงนุติที่ต้องจากไปเพราะความตาย จึงทำให้เขารู้ว่าตนเองเป็นต้นเหตุของการตายของนุติ ที่ทำให้เธอเสียใจและผิดหวังจนต้องทำให้ต้องฆ่าตัวตาย ดังที่ว่า

กระทั่งคืนหนึ่งราวสองยามเศษ

ฉันเพิ่งหลับไปได้ครู่เดียวก็สะดุ้งตื่น เมื่อมีเสียงเคาะประตูเบา ๆ

“คุณ...คุณ...” นั่นคือเสียงของอนิรุทธิ์

แรกที่เดียวฉันนิ่งฟัง ไม่ได้ลุกไปจากเตียง

เขาจึงเคาะแรงขึ้น เสียงที่เรียกก็แสดงว่ามีเรื่องด่วน

“คุณ...ตื่นหน่อยได้ไหม เด็กมาหา ”

ฉันจึงลุกไปเปิดประตู

อนิรุทธิ์ ยืนหน้าตื่นหน้าตื่นอยู่ตรงนั้น พอเห็นฉันเขาก็บอกกละล่ำลักว่า

“ยุทธการมาตาม นุติกินยาฆ่าแมลง...”

ฉันยืนตัวแข็ง นึกอะไรไม่ออก

“เขาอยู่ข้างล่างนะ”

ต่อจากนั้นเราก็ผลุนผลันลงไป

เด็กหนุ่มผู้หนึ่งนั่งขัดตัวอยู่บนเก้าอี้ ชูคางนอนอยู่กับเขาทั้งคู่ พอได้ยินเสียงฝีเท้า

ของเรา เขาก็เงยหน้าขึ้น

ดวงหน้านั้นซีดขาว ดวงตาสีกริวย ความหมดหวังสูญสิ้น และชีวิตจิตใจที่ขาดลอย

ปรากฏชัดอยู่ทีนั้น

เขาร้องไห้ทันทีที่เห็นฉัน

(กฤษณา อโศกสิน, 2555หน้า648)

จากตัวอย่างดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าผู้แต่ง มีความตั้งใจที่จะแสดงให้เห็นว่า ดร.อนิรุทธิ์ เป็นสาเหตุของการฆ่าตัวตายของนุติ เพราะที่นุติต้องจากไปและกินยาฆ่าแมลงตาย เพราะเสียใจที่หลงรัก ดร.อนิรุทธิ์ ซึ่งมันเป็นไปไม่ได้ที่นุติจะทำให้ ดร.วิกันดา เสียใจ จึงทำให้เขารู้ว่าตนเองเป็นต้นเหตุของการตายของนุติ ที่มีส่วนทำให้เธอเสียใจและผิดหวังจนต้องตาย

4.2 นวนิยายเรื่องเมียน้อย เมื่อปมปัญหาของนวนิยายเรื่องน้อยได้ทวีความเข้มข้น จนถึงขีดสุด ที่เรียกว่า จุดสุดยอด (Climax) ด้วยเหตุการณ์ ดังที่ว่า

เมื่อท่านกฤษณะ ได้ถึงแก่กรรมแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างฉันกับคุณตุลา อาจค่อย ๆ เป็น ค่อย ๆ ไปหรือท้ายสุดอาจจะเหลือความเป็นเพื่อนที่ดีอย่างเดียวก็น่าได้ หากไม่มีเรื่องอื่นเข้ามาแทรกอีก คุณคณินทร์ มาบอกฉันด้วยสีหน้าเคร่งเครียดว่า

“ซลา เคยมีใครมาพูดอะไรเกี่ยวกับ...ตัวซลาบ้างหรือเปล่า?”

“ถ้าหมายถึงเรื่องส่วนตัวละก็ คุณคณินทร์ก็ทราบนี่คะว่าโดนเสียจนขึ้นเกียจโดน”

“ไม่ใช่ หมายถึง ...ตัวซลาคะ...”

ท่าทางอันอึ้งของคุณคณินทร์ ทำให้ฉันระแวงขึ้นมาทันที

“ทำไมคะ มีอะไรคะ?”

คุณคณินทร์จุดบุหรี่ สีหน้าไม่ค่อยสบายใจนัก

“มี...ผู้ใหญ่...ในใจซลา”

“โอเอ๊ย...” ฉันปลงอนิจจัง

“ยังจะมาสสนใจอะไรกัน อายุเข้าไ้เท่าไรแล้ว เรื่องส่วนตัวเขารู้กันทั้งเมือง”

“ก็เพราะทั้งสวย ทั้งรวยมั่ง รายนี้ถึงได้สนใจ ”

คนพูดเอ่ยชื่อ “ผู้ใหญ่” ที่นับว่า “ใหญ่” อย่างแท้จริงในระยนี้

“รายนี้ไม่เหมือน ท่าน ของเรานะซลา ว่าท่านต้องถามทุกครั้งว่าคนที่เข้าไป เต็มใจไหม แต่รายนี้ตัวเองเต็มใจเป็นพอ ทางฝ่ายผู้หญิงจะเต็มใจหรือไม่ ไม่สำคัญ”

“ใครบอกคุณคณินทร์คะ ชาวโคมลอยมั่ง?”

“ไม่โคมลอยหรือกชลา เพราะคนที่มาพูดอยู่ในระดับ “แม่บ้าน” ในยุคนี้เขียวละ แต่ฉันบอกเขาไปว่า ฉันเลิกประพุดตอย่างนั้นไปนานแล้ว กำลังตั้งหน้าทำมาหากิน เลี้ยงตัวเองเสียที เขายังไม่เชื่อ หาวากันทำไว้วายคนอื่น” คุณคณินทร์หัวเราะขึ้น ๆ

“อาชีพนี้นั้นมันเป็นตราประทับหน้าแนบดีพิลึก”

“ก็พอกันแหละคะ” ฉันตอบอย่างสงบ

“เพราะป่านนี้ เขาก็ยังคิดว่า ดิฉันยังเป็นอาชีพเมียน้อยอยู่นั่นเอง”

“ช่างหัวมัน”

คุณคณินทร์ถอนใจ ท้าทางคงจะสะเทือนใจในประโยคของฉันทันเช่นกัน

“ข้อสำคัญก็คือว่า หากเป็นยังงี้ เขาคงมาพูดกับชลาเองแน่”

“แล้วดิฉันจะตอบเขาเองค่ะ”

“ระวังนะชลา” น้ำเสียงของคุณคณินทร์แสดงความเป็นห่วง

“ยายคนนี้เขาไม่เหมือนเรา ๆ แต่เลือนอันดับเอง มาจากอาชีพแม่เล้าจริง ๆ เพราะฉะนั้น อะไรที่จะเป็นเงินหรือเป็นทองขึ้นมาม้าง แก่ทำทั้งนั้น”

(ทมยันตี, 2522, หน้า 760)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า ผู้แต่งนวนิยายเรื่องเมียน้อย คลายปมจุดสุดยอดว่าปัญหาต่าง ๆ ที่ผ่านมามีคลี่คลายเมื่อท่านกฤษณะถึงแก่กรรม แม้ว่าจะมีท่านใหม่มาสนใจและส่งคุณคณินทร์มาทาบทาม แต่ชลาก็คงไม่กลับไปเป็นเมียน้อยอีกเหมือนที่ผ่านมา แม้ว่ามีท่านอื่นอีก ที่ต้องการใช้บริการเมียน้อย แต่ชลาก็คงปฏิเสธ และยืนยันว่าจะไม่กลับมาเป็นเมียน้อย

วิเคราะห์เปรียบเทียบจุดสุดยอดในเรื่องเมียน้อยคลี่คลายปมจุดสุดยอด ผู้วิจัยจึงขอสรุปว่า ผู้ประพันธ์นวนิยายเรื่องเมียน้อยทั้งสองท่าน ใช้กลวิธีการประกอบสร้างในเรื่องจุดสุดยอด โดยกำหนดปมปัญหาให้คลี่คลายลงเหมือนกัน โดยที่นวนิยายเรื่องเมียน้อย เมื่อนุติ กินยาตายปมปัญหาก็คลี่คลายลงส่งผลให้ ดร.อนิรุทธิ์ คิดได้และเลิกเจ้าชู้กลับมาขอคืนดีกับ ดร.วิกันดา ส่วนนวนิยายเรื่องเมียน้อย ก็มีจุดสุดยอดตอนที่ท่านกฤษณะได้ถึงแก่กรรมลง ชลา ก็ไม่ต้องเป็นเมียน้อยของใครอีก ได้รับอิสรภาพและได้พบกับ ตุลา ต่อมาได้แต่งงานกันและเป็นเมียคนเดียวของตุลา

จากตัวอย่างดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ผู้ประพันธ์ทั้งสองท่านกลวิธีการประกอบสร้างในองค์ประกอบของจุดสุดยอดเหมือนกันโดยใช้การกำหนดให้ปมปัญหามีคลี่คลายลงและดำเนินเรื่องต่อไปโดยลำดับ

5. การคลายปม

5.1 นวนิยายเรื่องเมียน้อย เมื่อปมปัญหาของนวนิยายเรื่องเมียน้อยได้คลี่คลายลง ที่เรียกว่า เพราะเป็นตอนที่ผู้แต่งขยายความลับหรือปัญหาต่าง ๆ ของเรื่องให้ผู้อ่านได้เข้าใจด้วยเหตุการณ์ การคลายปมในเรื่องเมียน้อย มีดังนี้

เมื่อพิจารณาวิธีการประกอบสร้างการคลายปมปัญหาของนวนิยายเรื่องเมียน้อย คลี่คลายลงเมื่อนุติตาย และดร.อนิรุทธิ์ ได้สำนึกผิดว่าตนเป็นสาเหตุของการตายของนุติ การคลี่คลายปมนี้เกิดจาก ปมปัญหาที่ผู้ประพันธ์นวนิยายเมียน้อยได้ผูกปมขึ้นเพราะความที่

ดร.อนิรุทธิ์ เป็นตัวละครเอกที่มีความเจ้าชู้ตั้งแต่แรก ไม่ว่าจะเป็นกับนางคราญ นวลรัตน์ อรอินทร์ และนุติ ซึ่งพอนุติตายลง ดร.อนิรุทธิ์ จึงคิดได้ว่าตนเป็นสาเหตุที่ทำให้นุติตายดังที่ว่า

เมื่อฉันเดินอยู่ที่สนามกับลูก ๆ อนิรุทธิ์ขับรถเข้ามาและหายขึ้นตึกได้สักครู่ เขาก็กลับลงมาพร้อมจดหมายฉบับนั้น

“จดหมายของนุติ คงทิ้งก่อนกินยาตาย” เขาพิมพ์ ลีหน้าสลดจนขีด “การตายของเขาทรมานใจผมเหลือเกิน...อ่านดูซิ...”

เขาส่งจดหมายให้ฉัน

ถ้อยคำในจดหมาย ช่างอ่อนหวานกระไรเช่นนั้น ราวกับผู้เขียนเขียนพลางคั่นพลาง...ค้นหาแม้แต่เศษธุลีของความรู้สึกบริสุทธิ์จับใจขึ้นมาตีแผ่จนหมดสิ้น

“ผมอ่านแล้ว สะเทือนใจเหลือประมาณ” เขาพูดเมื่อฉันส่งกระดาษแผ่นนั้นคืนเขา “คุณคิดว่าเขาตายเพราะผมใช่ไหม”

“ผมบาปหนักหนา...ทำยังไง ๆ ก็ไม่พ้นเป็นคนบาป ทั้ง ๆ ที่ผมตั้งใจเหลือเกินที่จะทำบุญกับเด็กคนนี้...ไม่งั้นก็เสร็จเรียบร้อยแล้ว”

ฉันรู้ว่าเขาตั้งใจ...ตลอดชีวิตของเขา แทบจะพูดได้ว่าครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่เขาจะเว้นโอกาสอันพึงมีพึงได้จากอิสตรี

“เขารักคุณมาก ฉันเสียตายความรักสะอาดสะอาดของวัยรุ่น แต่นั่นแหละก็ยิ่งทำให้เจ้าของหัวใจตกอยู่ในอันตรายมากเพียงนั้น”

“การที่ผมปฏิเสธความรักของเด็กคนนี้ แทนที่จะกลายเป็นความดี กลับกลายเป็นความชั่วไปได้อย่างน่าอัศจรรย์” เขาแค้นหัวเราะ “ถ้าผมทำลายเขาเสีย เขาก็คงไม่คิดทำลายตัวเอง จริงไหม เพราะฉะนั้นคุณจะโทษผมไม่ได้หรอก คนบางคนเขาก็พอใจที่จะถูกทำลาย ความสุขของเขาเป็นอย่างนั้นก็เป็นเรื่องที่ไม่มีความช่วยเหลือ...”

“ตามใจคุณซิ มันเรื่องของคุณ คุณจะทำลายต่อไปอีกก็ได้นี่นะ คุณมีสิทธิ์เต็มเปี่ยม ที่จะทำตัวคุณเอง ทำยังไงก็ได้”

เขาส่ายหน้า

“ไม่ละ...ผมเข็ด!”

ฉันยิ้มเยาะความ “เข็ด” ของเขา

“คุณไม่เชื่อหรือ” เขาฮึดฮัด “ดูเหมือนผมจะไม่สามารถทำอะไรให้คุณเชื่อได้เลย... แทบจะตลอดชีวิต”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 654)

5.2 นวนิยายเรื่องเมียน้อย เรื่องเมียน้อยได้คลี่คลายลง ที่เรียกว่า การคลายปม (Denouement) เพราะเป็นตอนที่ผู้แต่งขยายความลับหรือปัญหาต่าง ๆ ของเรื่องให้ผู้อ่านได้เข้าใจจากเหตุการณ์ การคลายปมในเรื่องเมียน้อย มีดังนี้

เมื่อพิจารณากลวิธีประกอบสร้างการคลายปมปัญหาของนวนิยายเรื่องเมียน้อย คลี่คลายลงเมื่อความเจ้าชู้ของเลี้ยวช้อยที่เป็นปมปัญหาส่งผลกระทบต่อชีวิตของชลาให้ต้องมาเป็นเมียน้อยทั้งที่ไม่อยากเป็น ต่อมาก็คลี่คลายลงเมื่อชลามาเป็นเมียน้อยของท่านกฤษณะและต่อมาท่านกฤษณะก็ถึงแก่กรรมลง ทำให้การเป็นเมียน้อยของชลาจบลงโดยปริยาย เพราะชลาดังใจแล้วว่าจะไม่เป็นเมียน้อยของใครอีก แม้ว่าจะมีเจ้านายท่านใหม่มาสนใจแต่ก็ไม่สามารถเปลี่ยนใจชลาได้ดังที่ว่า

“ตอนคุณน้องขุนวายนะ เจ้านายของพี่ยังออกปากว่าส่งสารคุณน้อง แต่มันยากที่จะทำอะไรได้”

รายนี้ใช้คำแทนว่า ‘เจ้านาย’...ฉันนึกสรุปอยู่ในใจ

“เจ้านายพี่ท่านว่า อย่างคุณน้องใครเลี้ยงไว้ดีเป็นสง่าราศีแก่ตัว

ฉันเกือบหัวเราะ เพราะคำยกยอเลิศเลอนั้น

“ท่านว่าเพชรดีต้องรับด้วยเรือนทองคำขาว ทองคำคำมันยังน้อยไป เจ้านายพี่ตีราคาคุณน้องเท่ากับเพชรเชียวนะ”

“ก็กะรัตคะ?” ฉันดักคอเอาตรง ๆ คนพูดยิ้มน้อยยิ้มใหญ่ตากลิ้งกลอกไปมา

“ขนาดคุณน้อง เจ็ดกะรัตกำลังสวย แล้วก็ไม่ใช้กะรัตละห้าพันนะคะ มันต้องราคากะรัตละสองหมื่นถึงจะสม ...บ้านนี้ถ้าคุณน้องอีกอึดจะขยาย ต่อเติม หรือขายเสียหาเอาใหม่ก็ยังได้ โธ...เจ้านายพี่เวลาปราณีใครละ ยังกับน้ำป่าไหลมาเทมา สปอร์ตกว่าท่านอีกนะน้อง”

“ขอบคุณ...”

ฉันยังพูดไม่จบฝ่ายนั้นก็วิ่งว้ายขึ้นมาว่า

“ตาย คิดแล้วว่าพูดกับคุณน้องเป็นต้องเข้าใจ ของมันคิดง่าย ๆ คำนวณง่าย ๆ...”

“แต่ดิฉันไม่ใช่ ‘คนง่าย’ อย่างที่คุณคิดหรอกคะ

ฉันตอบเรียบ ๆ จนฝ่ายนั้นอ้าปากค้าง

“ขอบคุณที่อุตส่าห์หอบความปราณีของเจ้านายมาถึงที่นี่ แต่ดิฉันพอใจในความเป็นอยู่ของดิฉันแล้ว เห็นจะไม่ดิ้นรนไปหาอะไรอีก”

“พูดอะไรอย่างงั้น” คนเกลี้ยกล่อมทำท่าใจเย็น

“คุณน้องไม่ได้ตื่นนอนอะไรสักนิด โชควาสนามันมาเองแท้ ๆ”
 “เอาเถอะค่ะ จะตัวโซด วาสนา อะไรดิฉันก็มาสนใจทั้งนั้น” ฉันบอกเสียงแข็ง
 “คุณพาตัวโซด วาสนา ของคุณไปให้คนอื่นดีกว่า พุดกับดิฉันเสียเวลาเปล่า”
 “คิดให้ดิฉันค่า...” น้ำเสียงและรอยยิ้มมีเลศนัยขึ้นมาทันที
 คำท้าย ๆ ค่อนข้างห้วน โดยไม่ต้องแฝงรอยคิดให้ดูหวานอย่างในชั้นต้น
 “ใครจะเต็มใจดิฉันไม่สนใจ หากดิฉันไม่เต็มใจก็แล้วกัน คุณกลับไปเรียนเจ้านาย
 คุณเถิดว่า ดิฉันเสียใจที่จะรับความปรานีที่คุณว่าไม่ได้”

(ทมยันตี, 2522, หน้า 762)

จากตัวอย่างดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ผู้ประพันธ์นวนิยายเรื่องเมียหลวงเมียน้อย ทั้งสองท่าน ใช้กลวิธีการประกอบสร้างตัวบทองค์ประกอบของการคลาปมเหมือนกัน โดยปมปัญหาจบลงปัญหาก็คลี่คลายลง โดยนวนิยายเรื่องเมียหลวงเมื่อ ดร.อนิรุทธิ์ คิดได้ว่า สาเหตุที่ทำให้หนูต้องตาย และปัญหาต่าง ๆ ที่ผ่านมาก่อจากความเจ้าชู้ของตนเองทั้งสิ้น ส่วนนวนิยายเรื่องเมียน้อย ก็มีการคลาปมที่เกิดจากความเจ้าชู้ของเสียชู้ตั้งแต่แรกที่ชลาต้องมาเป็นเมียน้อยทั้งที่ไม่อยากเป็นเมียน้อยเรื่อยมาจนมาเป็นเมียน้อยของ พลเอกกฤษณะ และเมื่อท่านถึงแก่กรรมลงทำให้ชลาเป็นอิสระไม่ต้องเป็นเมียน้อยของใครอีกต่อไป สรุปได้ว่า ผู้ประพันธ์นวนิยายเรื่องเมียหลวงกับเมียน้อย ทั้งสองท่านใช้กลวิธีการประกอบสร้างตัวบท องค์ประกอบของการคลาปมเหมือนกัน

6. การปิดเรื่อง

6.1 นวนิยายเรื่องเมียหลวง เมื่อนวนิยายเรื่องเมียหลวงได้ดำเนินเรื่องมาถึง การปิดเรื่อง ก็คือ การจบเรื่องนั่นเอง วิธีการจบเรื่องของผู้แต่งนวนิยายเรื่องเมียหลวง จบเรื่อง แบบทิ้งท้าย หรือจบแบบทิ้งปัญหาให้ผู้อ่านขบคิด คือ ตอนที่ ดร.อนิรุทธิ์ พยายามที่จะขอคืนดี กับ ดร.วิกันดา เพื่อ ดร.อนิรุทธิ์ หวังว่าจะได้กลับมาใช้ชีวิตครอบครัวเหมือนเดิม โดยที่ ดร.อนิรุทธิ์ พยายามทำทุกอย่างเพื่อให้ ดร.วิกันดา ใจอ่อน ดร.อนิรุทธิ์ ถึงขั้นออกอ้อนด้วยคำพูด เพื่อบอกว่า ดร.วิกันดา จะใจอ่อนเมื่ออยู่ที่บ้านเขาพยายามดื้อให้ ดร.วิกันดา เปิดประตูห้องออกมาคุยด้วย และพยายามชวนให้ ดร.วิกันดา ไปสันนิษฐานด้วยกันกับเขาคีครั้ง ซึ่งเขาหวังว่า ดร.วิกันดา จะยอมไปสันนิษฐานด้วย แต่ดร.อนิรุทธิ์ก็ต้องผิดหวัง เพราะดร.วิกันดาเองไม่ตกลงที่จะไปกับ ดร.อนิรุทธิ์ และเธอยังบอกเขามากกว่าจะไปกับใครก็ไปแต่มีใช้เธอ ต่อจากนั้นเธอจึงปิดประตูและ เข้านอน โดยไม่สนใจเขาคีต่อไป

จากการวิเคราะห์กลวิธีการประกอบสร้างตัวบทการจบเรื่องของนวนิยาย เรื่องเมียหลวง ผู้ประพันธ์ใช้วิธีการจบเรื่องแบบทิ้งท้ายหรือทิ้งปัญหาให้ผู้อ่านขบคิด ดังความว่า

ฉันอาบน้ำแล้วเอนตัวลงนอน ได้ยินเสียงน้ำดังซู่ ๆ ดังลุดออกมาจากห้องน้ำ ซึ่งมีประตูเข้าสองทางคือทางห้องลูกและห้องฉัน เมื่อเสียงน้ำเงียบไปสักครู่ก็มีเสียงเคาะประตูเบา ๆ

“วิ...จะไม่ออกมาคุยกันก่อนหรือ” ฉันนิ่ง

เสียงเคาะประตูดังแรงขึ้นอีกนิด

“วิ...ออกมานั่งคุยเป็นเพื่อนหน่อยซิ ผมยังไม่วังเลย”

เออ...รำคาญจริง ฉันถอนใจตั้งเลือกพลางลุกไปที่ประตู ร้องบอกเขาเบา ๆ ว่า

“ฉันวังแล้ว ขอนอน”

“เฮอ ...” เสียงเขาบันทึกตัวเอง “นี่ละน้ำ...เวรของเรา มีเมียนางพญาเป็นอย่างนี้แหละ

ฉันอดขุ่นไม่ได้

แต่เสียงรบกวนนั้นก็เงียบไป ฉันได้ยินฝีเท้าของเขาเดินไปยังห้องมุข

ฉันจึงกลับไปเตียง เอนตัวลงนอน

เวลาผ่านไปเพียงห้านาที ก็มีเสียงเคาะประตูดังขึ้นอีก

“ตายละ! แบบนี้ก็ไม่ต้องหลับต้องนอนกันแล้ว”

ฉันเดินไปที่ประตู

“อะไรอีกล่ะคะ รุทธิ เข้านอนเสียทีเถอะนา”

“อยากรู้อะไรหน่อย โผล่หน้าออกมานิดได้ไหม วิ”

“ถามอะไรก็เก็บไว้ถามพรุ่งนี้”

“ไม่ได้...ผมต้องการคำตอบเดี๋ยวนี้”

“ถ้าตอบแล้วคุณจะหยุดเคาะประตูไหม รำคาญมาก ๆ เดี่ยวชนของไปนอนกับเพื่อนนะ”

“ก็รู้นะว่าเป็นต่อ” เป็นเสียงรำคาญของคนหัวเสีย

ฉันจึงเปิดประตูออกไป

“จะถามว่า...เออ...” เขาทำตาครุ่นคิด ทำหน้าที่ซึ่งเหมือนสลักสำคัญเต็มประดา

“เออ...บางคนทำไมเขาไปฮั่นนิมนันได้ตั้งสี่สิบห้าสิบครั้งนะ”

“ก็ไปถามเขาดูซิคะ” ฉันทันทีฉัน โมโหก็โมโห “มาถามอะไรฉันล่ะ ครึ่งเดียวก็ขึ้นมาจุกอยู่แค่คอนี้แล้ว”

เขาทำไม่รู้ไม่ชี้

“ตกลงนะ”

“เรื่องอะไร”

“อันนี้มันครั้งที่สองของเรา” เขาบอก “ที่ไหนดี”

“ที่ไหนก็ได้ ตามใจคุณ”

“งั้นหรือ วียอมไปแล้วหรือ” เขาหน้าตื่น สงสัยดีใจ

“เปล่าค่ะ..ฉันให้คุณไปคนเดียวต่างหาก หรือจ้างใครไปก็ได้ คงมีคนมารับจ้างคุณเป็นร้อย ๆ รายละ”

แล้วฉันก็ปิดประตูไล่หน้าเขาอย่างละมุนละไมที่สุด

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 672)

จากตัวอย่างดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าผู้ประพันธ์ มีความตั้งใจที่จะปิดเรื่องของนวนิยายเรื่อง เมียหลวง โดยมีการจบเรื่องแบบให้ผู้อ่านทิ้งปัญหาแบบให้เก็บไปคิดต่อว่าเรื่องจะลงเอยอย่างไร ดร.อนิรุทธิ์ กับ ดร.วิกันดา จะกลับมาคืนดีกันหรือไม่ ผู้แต่งให้ผู้อ่านไปคิดต่อไป

6.2 นวนิยายเรื่องเมียน้อย ถ้าสังเกตวิธีการจบเรื่องของผู้แต่งนวนิยายเรื่องเมียน้อย พบว่า มีการจบเรื่องแบบสุชนาฏกรรม ปรากฏอยู่ตอนท้ายเรื่องตอนที่ชลา กับตุลาสนทนากัน และชลาถึงเรื่องราวที่ผ่านมาในอดีต ที่จำเป็นต้องมาเป็นเมียน้อยทั้งที่ไม่อยากเป็น แต่มาวันนี้ชลาพบกับตุลา ผู้ชายที่ชลาจะฝากชีวิตไว้ตลอดไปเพราะตุลาทำให้ชลาเชื่อมั่นว่าเธอจะเป็นเมียคนเดียวของตุลาที่มีเกียรติ และได้รับความรักความอบอุ่นตลอดไป ดังที่ว่า

ชีวิตคู่ของเราเริ่มต้นท่ามกลางเสียงวิพากษ์วิจารณ์รอบข้าง จนฉันนึกขึ้นว่าอาชีพเมียน้อยของฉันที่ผ่านมาดูจะเจ็บช้ำบอบการเป็น “เมียหลวง” เสียอีก คุณตุลาเคยบอกฉันว่า

“คุณไม่ได้เป็น เมียหลวง เพราะผมสัญญาได้ว่า ผมจะไม่วันมีคนอื่นอีก”

คุณตุลาเข้าใจคำหลักเสียงแทน “เมียน้อย” ได้อย่างแนบเนียน

“แต่คุณเป็นเมียคนเดียวของผมต่างหาก”

ใหม่ ๆ ฉันเคยทุกข์ต่อการที่จะปรากฏตัวเคียงคู่กับเขา หากคุณตุลาคุณว่า

“คุณทำกับว่าคุณต้อง แอบ ๆ ซ่อน ๆ ผมไว้นั้นแหละ ”

เขาไม่เคยทำให้ฉันเจ็บช้ำน้ำใจด้วยคำพูดของเขาแม้สักนิด

“ฉันไม่อยากให้สะท้อนไปถึงหน้าที่การงานของคุณนี่คะ”

“คุณเป็นเมียที่นาย่านักหรือ ไปส่องกระจกดูตัวเองเสียไป ว่าทำไมคนเขาถึงมองจนเหลียวหลัง”

เส้นทางชีวิตของฉันยาว ...นานนักหนา..เส้นทางของเด็กหญิงที่โตมาเป็น “นาง” ในฐานะเมียน้อย...ที่ใคร ๆ แม้แต่ฉันเองก็ไม่อยากประสบกับปัญหาชีวิต เจ้าของปัญหาหม่อมมาทางออกอย่างดีที่สุดในขณะนั้น แต่จะดีแค่ไหนในสายตาของคนอื่น ย่อมเป็นอีกเรื่องหนึ่ง....

สภาพของ “เมียน้อย” ที่ผ่านมา สอนให้ฉันรู้ว่า ความเจ็บช้ำขื่นที่ยิ่งใหญ่ของมนุษย์ มิได้มาจากสิ่งอื่น นอกจากมนุษย์ด้วยกัน มนุษย์...ชอบคิดว่าตนเองวินิจฉัยคนอื่นได้ถูกต้องเสมอ และเมื่อใครทำผิดข้อวินิจฉัยนั้น ก็ถือเป็นความเลวร้ายที่จะอภัยให้มิได้...

ท่ามกลางผู้คนคลาคล่ำ ท่ามกลางสรรพสิ่งทั้งปวง รุ่งสูง ผิดคล้า ตามคม ดูจะโดดเด่นกว่าสิ่งอื่น ยิ้มของเขาสดใส อบอุน ดวงตาฉายแวว รักใคร่ อาหาร...เมื่อไม่กี่วันมานี้เอง เขาบอกฉันว่า

“คุณรู้ไหม คุณจะได้เป็นคุณนายอธิบดีหุ่นและสมาร์ตที่สุดแล้ว! ”

อดีตที่พรุ่งพรูผ่านมา วิ่งผ่านไปอย่างรวดเร็ว บัดนี้...ฉันเป็น “เมียคนเดียว” ของผู้ชายคนหนึ่ง และไม่ใช่ “เมียน้อย” ของใครอีกแล้ว ...ฉันกำลังเริ่มต้นจากตรงนี้...

(ทมยันตี, 2522, หน้า 802)

จากข้อความสนทนาข้างต้น นวนิยายเรื่องเมียน้อย มีกลวิธีการประกอบสร้างตัวบท โดยการปิดเรื่องหรือจบเรื่องแบบพลิกความคาดหมาย ผู้แต่งนวนิยายเรื่องเมียน้อยพบว่า ผู้แต่งมีความตั้งใจที่จะให้นวนิยายจบเรื่องแบบสุชฌัญญกรรม โดยชลาจะไม่กลับไปเป็นเมียน้อยอีกเหมือนในอดีต แม้ว่ามีเจ้านายท่านอื่นหลายท่านต้องการเมียน้อยอย่างชลา แต่ชลาก็กฎเสธ และยืนยันว่าจะไม่กลับไปเป็นเมียน้อย เหมือนที่ผ่านมามีอีก

จากตัวอย่างผู้วิจัยวิเคราะห์เปรียบเทียบได้ว่า ผู้ประพันธ์นวนิยายเรื่องเมียหลวงเมียน้อยทั้งสองท่านใช้กลวิธีการประกอบสร้างตัวบทตามองค์ประกอบของการปิดเรื่อง แตกต่างกัน โดยนวนิยายเรื่องเมียหลวง จบเรื่องแบบทิ้งท้ายหรือทิ้งปัญหาให้ผู้อ่านไปคิดต่ออีกว่า ดร.วิกันดาจะให้โอกาส ดร.อนิรุทธิ์ ด้วยการให้อภัยและกลับมาเป็นครอบครัวกันอีกหรือไม่

ส่วนนวนิยายเรื่องเมียน้อย มีการจบเรื่องแบบสุชานาฏกรรม โดยที่ชลากับตุลาเข้าใจกัน และได้แต่งงานกันอย่างถูกต้อง โดยชลาไม่ต้องเป็นเมียน้อยของใครอีก แต่ชลาจะเป็นเมียคนเดียวของตุลาตลอดไป สรุปได้ว่า ผู้ประพันธ์นวนิยายเรื่องเมียหลวงกับเมียน้อย ในส่วนของกลวิธีการประกอบสร้างตัวบทองค์ประกอบของการปิดเรื่องแตกต่างกัน

กล่าวโดยสรุป การนำเสนอกลวิธีการประกอบสร้างตัวบทนวนิยายเรื่อง เมียหลวง-เมียน้อย โครงเรื่องนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย มีกลวิธีการประกอบสร้างตัวบทตามแนวคิดขององค์ประกอบของนวนิยายในด้านโครงเรื่องของนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 สรุปวิธีการเกริ่นนำเสนอกลวิธีการประกอบสร้างตัวบทนวนิยายเมียหลวง-เมียน้อย

สรุปวิธีการเกริ่นนำ	เมียหลวง	เมียน้อย
การเปิดเรื่อง	เปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉากตัวละครและพฤติกรรมของตัวละคร	เปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉากตัวละครและพฤติกรรมของตัวละคร
การผูกปม	สร้างให้เกิดข้อขัดแย้งระหว่างดร.อนิรุทธิ์กับดร.วิกันดาเพราะความเจ้าชู้ของดร.อนิรุทธิ์ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ	เป็นการต่อสู้ระหว่างมนุษย์มีการกำหนดอุปสรรคปัญหา มีการกำหนดแนวทางใหม่ในการแก้ปัญหา
การทวนเรื่อง	คือหลังจากที่ผู้แต่งได้สร้างปมปัญหาซึ่งประกอบด้วยข้อขัดแย้งการต่อสู้และอุปสรรคให้เป็นหัวใจของโครงเรื่อง	ผู้แต่งสร้างปมปัญหาและทวีความรุนแรงขึ้นทำให้ผู้อ่านอยากรับรู้ปัญหาที่ค่อย ๆ ทวีความเข้มข้นขึ้น
จุดสุดยอด	เมื่อปมปัญหาคลี่คลายลงเรื่อง ที่ผู้แต่งผูกไว้ก็จะคลี่คลายลงด้วยเมื่อดร.อนิรุทธิ์รู้ว่าตนเป็นสาเหตุทำให้นุติตาย	ผู้แต่งสร้างให้ปมปัญหาต่าง ๆ ก็คลายลงเมื่อท่านกฤษณะตายก็คลี่คลายโดยชลาก็คเป็นอิสระและได้แต่งงาน

ตาราง 1 (ต่อ)

สรุปวิธีการเกริ่นนำ	เมียหลวง	เมียน้อย
การคลายปม	ผู้แต่งใช้การคลี่คลายปมปัญหาให้เข้าใจก่อน เพราะเป็นการแจ้งให้ผู้อ่านเข้าใจถึงปัญหา	ผู้แต่งคลี่คลายปมให้ผู้อ่านได้เข้าใจก่อน จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจปัญหาได้
การปิดเรื่อง	เรื่องเมียหลวง พบว่ามีการจบเรื่องแบบทิ้งท้ายหรือทิ้งปัญหาให้ผู้อ่านขบคิด	นวนิยายเรื่องเมียน้อย มีการปิดเรื่อง คือการจบเรื่องแบบสุชานุกรกรรม

จากการศึกษาโครงเรื่องของนวนิยายเรื่อง เมียหลวง-เมียน้อย ผู้วิจัย พบว่า เหมือนกัน ในด้านการเปิดเรื่อง โดยเรื่องการบรรยายฉากตัวละครและพฤติกรรมของตัวละครเหมือนกัน การผูกปมกฤษฎา อโศกสิน ผู้เขียนนวนิยายเรื่องเมียหลวง สร้างให้เกิดข้อขัดแย้งระหว่าง ดร.อนิรุทธิ์ กับดร.วิกันดา เพราะความเจ้าชู้ของดร.อนิรุทธิ์ ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา ส่วน ทมยันตี ผู้เขียนนวนิยายเรื่องเมียน้อย ผูกปมให้เป็นการต่อสู้ระหว่างมนุษย์มีการกำหนดอุปสรรคปัญหา มีการกำหนดแนวทางใหม่ในการแก้ปัญหา การทวนเรื่อง กฤษฎา อโศกสิน ผู้เขียนนวนิยายเรื่อง เมียหลวง มีการทวนเรื่อง โดยหลังจากที่ผู้แต่งได้สร้างปมปัญหา ซึ่งประกอบด้วยข้อขัดแย้งการต่อสู้และอุปสรรคให้เป็นหัวใจของโครงเรื่องได้ โดย ดร.วิกันดา พยายามแก้ปัญหาที่ ดร.อนิรุทธิ์ มีความสัมพันธ์กับผู้หญิงหลายคนตั้งแต่ นางศราภย์ นวลรัตน์ อรอินทร์ และมาถึง นุติ เป็นการทวนเรื่องที่จะทำให้ผู้อ่านเกิดความอยากรู้ต่อไปว่าเรื่องเมียหลวง จะดำเนินต่อไปอย่างไร ส่วนนวนิยายเรื่อง เมียน้อย ทมยันตี สร้างให้มีการทวนเรื่องผู้แต่งสร้างปมปัญหาและทวีความรุนแรงขึ้นทำให้ผู้อ่านอยากรับรู้ปัญหาที่ค่อย ๆ ทวีความเข้มข้นขึ้น โดยความเห็นแก่ตัวของเสี่ยชูชัย ที่มีพฤติกรรมความเจ้าชู้และเห็นแก่ตัว ยึดความต้องการของตนเองเพื่อหาความสุขสำราญทางเพศ ส่งผลให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกระหยาบคายทราบบเรื่องราวในตอนต่อไปว่าจะเป็นอย่างไร กฤษฎา อโศกสิน ผู้เขียนนวนิยายเรื่องเมียหลวง มีการเขียนกลวิธีสร้างจุดสุดยอด โดยเมื่อปมปัญหาคคลี่คลายลงเรื่องที่ผู้แต่งผูกไว้ก็จะคลี่คลายลงด้วย เมื่อดร.อนิรุทธิ์ รู้ตัวว่าตนเป็นสาเหตุทำให้นุติตาย ส่วน ทมยันตี ผู้เขียนนวนิยายเรื่อง เมียน้อย มีกลวิธีสร้างให้ปมปัญหาต่าง ๆ ก็คลายลงเริ่มมีแนวโน้มที่ดี เมื่อท่านกฤษฎาตายลงก็คลี่คลายโดยชลาภก็เป็นอิสระและได้แต่งงาน กฤษฎา อโศกสิน ผู้เขียนนวนิยายเรื่องเมียหลวงมีการสร้างให้การคลายปมผู้แต่งใช้การคลี่คลายปมปัญหาให้ผู้อ่านเข้าใจก่อน เพราะเป็นการแจ้งให้ผู้อ่าน

เข้าใจถึงปัญหา ส่วน ทมยันตี ผู้เขียนนวนิยายเรื่องเมียน้อยก็มีการสร้างให้การคลายปมปัญหาให้ผู้อ่านเข้าใจเช่นเดียวกันกับนวนิยายเรื่องเมียหลวง กฤษณา อโศกสิน ผู้เขียนนวนิยายเรื่องเมียหลวง มีกลวิธีการสร้างการปิดเรื่อง โดยมีการจบเรื่องแบบทิ้งท้ายหรือทิ้งปัญหาให้ผู้อ่านขบคิด โดยที่ดร.วิกันดา ยังไม่ให้อภัย ดร.อนิรุทธิ์ ในตอนนี้ แต่ก็ให้ ดร.อนิรุทธิ์ อาศัยอยู่บ้านเดียวกัน ซึ่งในอนาคตก็อาจจะคืนดีกันหรือไม่ก็ได้ให้ผู้อ่านคิดเอง ส่วนนวนิยายเรื่องเมียน้อยของ ทมยันตี มีการปิดเรื่องแบบมีความสุข คือ การจบเรื่องแบบสุขนาฏกรรม คือ ชลากับตุลาได้แต่งงานกัน และชลาก็ไม่ต้องเป็นเมียน้อยแต่เป็นเมียคนเดียวของตุลาตลอดไป

ตัวละครในนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย

ตัวละคร หมายถึง ผู้ประกอบพฤติกรรมตามเหตุการณ์ในเรื่องหรือผู้ที่ได้รับผลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามโครงเรื่อง ไพโรจน์ บุญประกอบ (2539, หน้า 77) อธิบายว่า ตัวละครที่ดีต้องมีลักษณะสมจริง แม้ว่าตัวละครจะเกิดจากจินตนาการของผู้เขียน แต่ลักษณะสมจริงจะช่วยให้ตัวละครมีชีวิตจิตใจ จะมีโครงเรื่อง (Plot) มีลักษณะสั้นกว่าเนื้อเรื่อง อาจบอกว่า ตัวละครคิดอย่างไร กล่าวอะไร อันเป็นเหตุการณ์สำคัญของเรื่อง นวนิยายมีตัวละครทำหน้าที่เป็นตัวละครบทยาท เป็นสิ่งสมมติขึ้นเพื่อให้เกิดเหตุการณ์ในเรื่องตั้งแต่เริ่มต้นไปจนถึงตอนจบเรื่อง สายทิพย์ นุกูลกิจ (2543, หน้า 182-187) ได้กล่าวไว้ว่า ตัวละครเป็นองค์ประกอบสำคัญส่วนหนึ่งของนวนิยาย เพราะถ้าไม่มีตัวละครแล้วเรื่องราวต่าง ๆ ในนวนิยายจะเกิดขึ้นไม่ได้จากการวิเคราะห์ตัวละครของนวนิยายเรื่องเมียหลวงกับนวนิยายเรื่องเมียน้อย ผู้วิจัย พบว่า สามารถจำแนกบทบาทของตัวละครได้ 3 ประเภท คือ ตัวละครหลัก ตัวละคร และตัวละครประกอบ

1. ตัวละครหลัก ในนวนิยายมีตัวละครหลัก เป็นได้ทั้งชายและหญิง หรืออาจมีเพียงฝ่ายเดียวก็ได้ ตัวละครมีส่วนช่วยเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องทำให้ดำเนินไปด้วยดี

2. ตัวละครรอง ในนวนิยายตัวละครรองเป็นได้ทั้งชายและหญิง เป็นตัวละครบทยาทสำคัญในเรื่อง สมทรง บุรุษพัฒน์ (2537, หน้า 104) กล่าวว่า ตัวดำเนินเรื่องที่เป็นตัวรองเป็นตัวละครบทยาทที่ให้เกิดเหตุการณ์สำคัญ แต่มีบทบาทในเรื่องเป็นรองตัวเอก ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยกำหนดให้ ตัวรองมีบทบาทเด่น รองลงมาจากตัวละครหลัก ตัวละครสามารถแสดงบทบาทได้ตลอดเรื่อง แต่ไม่เด่นเท่ากับตัวละครหลัก ตัวละครรอง อาจแสดงบทบาทในบางช่วงของนวนิยาย เช่น ตอนต้น และตอนท้ายของเรื่อง

3. ตัวละครประกอบ ในนวนิยาย ตัวประกอบเป็นได้ทั้งชายและหญิง สมทรง บุรุษพัฒน์ (2537, หน้า 104) อธิบายว่า เป็นตัวละครที่มีบทบาทน้อยหรือบางครั้ง เป็นเพียงสิ่งประกอบ

ที่ไม่มีบทบาทเลยก็ได้ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ตัวแสดงประกอบ อาจเป็นตัวแสดงประกอบที่มีบทบาทได้เล็กน้อย แต่ไม่สำคัญมากนัก และสิ่งประกอบเรื่อง เป็นตัวแสดงที่ไม่มีบทบาทในเรื่อง อาจเป็นมนุษย์ สิ่งมีชีวิต ไม่มีชีวิต หรือเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติ

ผู้วิจัยได้จำแนกตัวละครปรากฏในนวนิยายเรื่องเมียหลวงโดยแบ่งเพศของตัวละคร ชาย หญิง และแบ่งประเภทของตัวละครเป็น ตัวละครหลัก ตัวละครรอง และตัวละครประกอบ ผู้วิจัยใช้ในงานวิจัยนี้เรียกตัวละครประกอบว่า ตัวละครเสริมตัวเรื่อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการวิเคราะห์ตามลำดับ โดยแสดงรูปแบบตารางดังนี้

ตาราง 2 ตัวละครเอก ตัวละครรอง และตัวละครเสริมเรื่องนวนิยายเมียหลวง

ตัวละครเอก	ตัวละครรอง	ตัวละครเสริมเรื่อง
ดร.วิกันดา	ดร.อนิรุทธิ์	สิทธิตชัย
	เจนจบ	ถาวร
	อรอินทร์	สีหนาท
	นุติ	เคน
		โหม่ง
		วิจิตร
		พลเวทย์
		ฉวีเพ็ญ
		เลิศลักษณ์
		อนงค์นารถ
		คงคราญ
		อ้อม
		เตี๋อง
		นิ่ม
		คุณหญิงมยุรี
		คุณหญิงพิมล
		วิมลวรรณ

ตัวละครเรื่องเมียน้อย ผู้วิจัยได้จำแนกตัวละครที่ปรากฏในเรื่องเมียน้อย โดยแบ่งประเภท ของตัวละครออกเป็น เพศของตัวละครชาย หญิง และแบ่งประเภทของตัวละครเป็น ตัวละครหลัก ตัวละครรอง และตัวละครเสริมเรื่อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ประเด็นอื่น โดยแสดงในรูปตารางดังนี้

ตาราง 3 ตัวละครเอก ตัวละครรอง และตัวละครเสริมเรื่องนวนิยายเรื่องเมียน้อย

ตัวละครเอก	ตัวละครรอง	ตัวละครเสริมเรื่อง
ชลา	ตุลา	ฮัง
	พลเอกกฤษณะ	ทรงพล
	เสี่ยชูชัย	อ้อย
	คณินทร์	ระเปียบ
		แม่
		ชดช้อย
		สมหทัยหมาย
		วิไลลักษณ์
		ยายมิ่ง
		ประภา
		ยายเวียน
		หวาน
		อ่อนนุช
		ประทีน
		อรัญญาณี
		ประทุม
		สมจิต
		สำราญ
		รำไพ
		สายสวาท
		ประทุม
		สมจิต
		สำราญ

ตาราง 3 (ต่อ)

ตัวละครเอก	ตัวละครรอง	ตัวละครเสริมเรื่อง
		รำไพ
		สายสวาท
		ประทุม
		สมจิต
		สำราญ
		รำไพ
		สายสวาท
		อัญชลี
		จิต
		ทิพย์มณี
		แม่มณี

จากการวิเคราะห์ตัวละครหลัก ตัวละครรอง และตัวละครเสริมเรื่องในนวนิยายเรื่อง เมียหลวง-เมียน้อย ผลการวิจัยที่ค้นพบสรุปได้ 3 ประการ ดังนี้

1. ตัวละครหลัก

จากการวิเคราะห์นวนิยายเรื่องเมียหลวงกับเมียน้อย พบว่า แต่ละเรื่องมีตัวละครหลักเรื่องละ 1 ตัว สอดคล้องกับชื่อเรื่องนวนิยาย คือ เมียหลวง กับเมียน้อย ทั้งนี้สังเกตได้จากการที่ผู้ประพันธ์ คือ กฤษณา อโศกสิน และทมยันตี ต่างก็เล่าเรื่องให้ตัวละครหลักเป็นผู้เล่าเรื่องราวของตนเองตลอดทั้งเรื่อง

เรื่องเมียหลวงมีตัวละครหลักคือ ดร.วิกันดา พันธภากร เมื่อกล่าวถึงตัวละครตัวนี้ บางใช้รูปภาษาว่า ดร.วิกันดา, วิกันดา, รูปคำสรรพนาม และรูปหน่วยนามที่ทำหน้าที่เหมือนคำสรรพนาม เช่น คำฉายานาม คำเรียกญาติ

เรื่องเมียน้อยมีตัวละครหลัก คือ ชลา เมื่อกล่าวถึงตัวละครตัวนี้ บางใช้รูปภาษาว่า ชลา, ชลาธร รูปคำสรรพนาม และรูปหน่วยนามที่ทำหน้าที่เหมือนคำสรรพนาม เช่น คำฉายานาม คำเรียกญาติ

1.1 การสร้างตัวละคร “ดร.วิกันดา” ในเรื่องเมียหลวง

การสร้างภูมิหลัง-ประวัติความเป็นมาของตัวละคร ดร.วิกันดา พันธภากร สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก จากมหาวิทยาลัยจากต่างประเทศ ดร.วิกันดา รับราชการ เป็นเจ้าหน้าที่ระดับสูงในกระทรวงศึกษาธิการ ดังที่ว่า

ฉันเป็นด็อกเตอร์ทางวิชาการศึกษานานมาแล้ว โอ้อนิจจา! ฉันไม่อยากจะเอ่ย คำคำนี้เลยนานมาแล้ว!

เสมือนกำลังเล่นนิทานให้เด็ก ๆ ฟังโดยเริ่มต้นว่า ในกาลครั้งหนึ่ง ยังมี

“เจ้าหญิงวัยรุ่นที่สวयงามจากพระราชวังหินอ่อน ริมทะเลสาบสีเงิน...”

น้ำตาร่วงพรูพร้อมกับเรื่องราวในอดีตแสนสวยสดที่ล่องลับไป ลับไปยังกว่า อาทิตยอัสดง เพราะอัสดงของดวงอาทิตย์ยังมีวันแปรเป็นอรุณทิวที่บริสุทธิ์ แจ่มจ้า เพียงแต่ผู้คอยอดทนคอย แต่สำหรับฉันสิ ชีวิตแสนหวานล่องลับไป เหมือนดวงมณี หล่นสู่มหาสมุทร ถูกกลืนไปสิ้นในกาลเวลา ด้วยการเผาไหม้ของโลกีย์ ด้วยอารมณ์ ผันผวนของสัตว์โลกที่เรียกว่ามนุษย์

เพ็ญรู้ ณ บัดนี้ว่า ปริญญาทางการศึกษาชั้นสูงสุด หาได้มีความหมายแม้สักนิด หนึ่งไม่ ด้วยว่าเป็นเพียงกระดาษแผ่นเดียวที่หลอกล่อให้เราล้าตัญญิตไป บางครั้ง หรือหลายครั้ง ถ้าจะว่าสำคัญก็สำคัญสำหรับจะทำให้เราเป็นชั้นเอกหรือชั้นพิเศษ ในราชการงานเมืองเท่านั้น มิได้หมายถึงว่าความสำเร็จจะครอบคลุมเลยไปถึงการบ้าน อันเป็นอีกโลกหนึ่งซึ่งข้อข้องใจถูก “ไซ” โดยปัญญาชนครึ่งแล้วครึ่งเล่า

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 8)

รูปลักษณะภายนอกของตัวละคร ดร.วิกันดา พันธภากร ผู้ประพันธ์สร้างให้ ตัวละครเอกจบการศึกษาระดับปริญญาเอกทางการศึกษา จากสหรัฐอเมริกา มีใบหน้าที่ สวयงาม มีดวงตาดำ จมูกโด่งริมฝีปากบาง มีคุณลักษณะความสวยสง่า ดังข้อความว่า

...อยู่ในชุดกระโปรงบานยาวสีชมพูสด บักด้วยแก้วพลีกรูปหยดน้ำทั้งตัว ผมเกล้าสูงเปิดให้เห็นดวงหน้าผุดผ่องมีสง่า นัยน์ตาดำใหญ่ จมูกโด่ง ริมฝีปากบางงาม สวयงามสง่าทั้งรูปสมบัติ คุณสมบัติและทรัพย์สมบัติ มีเรือนหอเป็นเรือนหอดีให้ญูโต

ตั้งตระหนักรู้ริมชอยหนึ่งของถนนสุขุมวิท มีรถยนต์สองคัน ของเขาคันหนึ่งและของฉันทันหนึ่ง พร้อมคนรับใช้หญิงชายอีกสามสี่คน

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 7-9)

ดร.วิกันดา ผู้ประพันธ์สร้างให้ ดร.วิกันดา เป็นตัวละครที่เป็นคนที่มีคุณธรรมจริยธรรม คุณธรรม คือ ความดีงามที่ถูกปลูกฝังขึ้นในจิตใจ จนเกิดจิตสำนึกที่ดี จริยธรรม คือ การประพฤติปฏิบัติตามความดีงามแห่งคุณธรรมนั้น ซึ่งดร.วิกันดา มีความเมตากรุณา เห็นใจลูกผู้หญิงด้วยกัน ที่ต้องมาเป็นเมียของ ดร.อนิรุทธิ์ ดังข้อความว่า

“วิเขาเป็นบ๊วยอะไรนะ หนึ่งอยู่ได้ เห็นอยู่ตำหุดำตาวาแม่สาวใช้เข้ามาระริกระรวยกับผัว คุณผู้ชายคะ คุณผู้ชายขา ก็ยังไม่เห็นสะดุ้งสักที ทำเป็นแม่พระไปได้นี่นา” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 59)

บทบาทหน้าที่ของตัวละคร ดร.วิกันดา มีหน้าที่การทำงานทำงานนอกบ้านและในบ้านได้ดี เป็นแม่ที่ดีให้มีความสุขกายและใจแก่สามีได้ดี ดูแลความเป็นอยู่ของสามีกับลูกได้ดี และมีความอดทนอดกลั้นการให้มีความสุขกับสามีอันพึงมีดังที่ชายกับหญิงจะปฏิบัติต่อกันเมื่อแต่งงานกันแล้ว ดร.วิกันดา ได้มอบใจและร่างกายให้ ดร.อนิรุทธิ์ ได้เชยชมสนใจตามที่คู่สามีภรรยาทุกคู่พึงเป็น โดยมีได้บ่พร่องต่อหน้าที่ของภรรยา ดังข้อความว่า

...ฉันรับรู้ความรู้สึกได้ว่าอ้อมแขนของเขาสวมกอดเข้ามาทางด้านหลังนั้นแหละ ฉันจึงหันไป ตาเราพบกันในความสว่างของดวงไฟกลางห้อง เขาก็มองจูบฉัน...จูบและจูบ และจูบ “คุณสวยเหลือเกิน จริง ๆ นะ วิสวยยิ่งกับตุ๊กตา ทำไมถึงสวยมากอย่างนี้ก็ไม่รู้” “ฉันไม่ชอบเป็นคนสวยนักหรอกคะ รุทธิ์” “ทำไมล่ะ” “ฉันอยากงามมากกว่าสวย” “คุณทั้งสวยทั้งงาม” เขาตอบอย่างภูมิใจ ฉันรู้ว่า เขาก็ต่างภาคภูมิใจในกันและกัน “เราจะมีลูกด้วยกันสักครั้งไหมนะ” เขาบอก เราอ้อมเอิบซาบซ่านเป็นสุขในสร้อยอย่างมีความสุขสมใจอย่างบุคคลทั้งหลาย

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 10-11)

กลวิธีการประกอบสร้างตัวละคร ดร.วิกันดา ในนวนิยายเรื่อง “เมียหลวง” ผู้ประพันธ์สร้าง ดร.วิกันดา ขึ้นให้เป็นตัวละครที่มีความสมจริง คือ เป็นไปตามธรรมชาติของปุถุชนคนทั่วไป และมีความเป็นจริงตามลักษณะของบุคคลที่เป็นเมียหลวงที่ต้องดูแลลูกสามีทั้งด้านอาหารการกินและความเป็นอยู่ ตลอดจนต้องทำหน้าที่เป็นภรรยาอย่างสมบูรณ์แบบ

ในยามค่ำคืนให้สามีอย่าง ดร.อนิรุทธิ์ ได้เซย์ชมสใจ ไม่เคยบกพร่องต่อหน้าที่ภรรยา ดร.วิกันดา มีความดีรอบครอบเวลาเกิดปัญหา โดยที่ ดร.อนิรุทธิ์ เป็นผู้สร้างปัญหาจากความเจ้าชู้ของเขา ดร.วิกันดา ก็จะไม่ไต่ตรองหากระทำการสิ่งใดไปแล้วเป็นผลเสียกับครอบครัวเธอก็จะไม่ทำ ต้องอดทนอดกลั้นเอาไว้เพื่อครอบครัว

ดร.วิกันดา เป็นภรรยาที่เพียบพร้อมสมบูรณ์แบบ และสามารถให้ความสุขกับสามีได้อย่างมีความสุขสมปรารถนา ดร.วิกันดา มิได้ปฏิเสธที่จะหลบนอนกับสามีอย่าง ดร.อนิรุทธิ์ เพราะรู้ว่าเป็นหน้าที่ของภรรยาที่จะต้องปรนนิบัติให้สามีเต็มที่ และไม่ยอมให้เกิดความบกพร่องต่อหน้าที่ภรรยาที่ดี ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ดร.วิกันดา ทำหน้าที่ภรรยาที่ดีได้อย่างชัดเจน

1.2 การสร้างตัวละคร “ชลา” ในเรื่องเมียน้อย

การสร้างภูมิหลัง-ประวัติความเป็นมาของตัวละคร ชลา มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน มีความรู้ชั้นน้อย จบการศึกษาเพียงแค่มัธยมศึกษาปีที่หก พ่อกับแม่เป็นคนหาเช้ากินค่ำ พ่อทำงานเป็นสมุห์บัญชี ในโรงงานอุตสาหกรรมแป้งมันสำปะหลัง แม่เป็นแม่บ้าน ครอบครัวอบอุ่น ดังข้อความว่า

... พ่อเป็นสมุห์บัญชีโรงงานแป้งมันสำปะหลัง ที่ชลบุรี ฉันเองก็เกิดที่นั่น แม่เลยตั้งชื่อเองว่า ชลา เรามีบ้านพักใกล้ ๆ กับโรงงาน ในวัยเด็กภาพที่เจนตาฉัน คือ ภาพไร่ที่ยาว สุดลูกหูลูกตา และกลิ่นบูด ๆ ของแป้งที่จุมกรวมทั้งแสงแดดในตอนกลางวัน (ทมยันตี, 2552, หน้า 9)

ชลา มีรูปร่างสูงโปร่ง ดวงหน้าเรียว ริมฝีปากเหยียดตรง ผิวคล้ำเนียน ปากคอด คิ้วคางคมเข้ม ผิวสีน้ำตาล ผมหยักศก ขนตาสวยเหมือนใส่นาตาลอมดังข้อความว่า...

“เพราะผู้ที่ก้าวออกมามีดวงหน้าค่อนข้างเรียว รางระหง ผิวค่อนข้างคล้ำ หากคิ้วและดวงตาคมเข้มผมยาวเกล้าพันตลบไว้อย่างง่าย ๆ เปิดให้เห็นรูปหน้าค่อนข้างเรียว มีลักษณะเป็นสง่าแปลกตา” (ทมยันตี, 2552, หน้า 1)

รูปลักษณ์ภายนอกของ ชลาเป็นหญิงสาวที่มีรูปร่างสูงโปร่ง ดวงหน้าเรียว ริมฝีปากเหยียดตรง ดวงตาคม ผิวคล้ำแต่เนียน ผิวสีน้ำตาล ผมหยักศกขนตาสวยงามยิ่งนัก

คุณสมบัติภายในของตัวละคร ชลา เป็นเด็กกตัญญูช่วยเหลืองานบ้าน พ่อแม่เสมอ ชลาเรียนหนังสือเก่ง พ่อกับแม่ภูมิใจมาก ที่ชลามีโอกาส เข้าไปเรียนชั้นสูงกว่าที่เรียนปัจจุบัน ถึงสองครั้งเพราะเรียนเก่ง คุณครูเลยให้ไปเรียนกับรุ่นพี่ได้ จนจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่หก... ดังข้อความว่า

ฉันไม่ได้ทำให้พ่อกับแม่ผิดหวังเลยในด้านการเรียน เพราะฉันข้ามชั้นเสียสองครั้ง เพียงอายุสิบสี่ฉันก็ขึ้นไปนั่งเรียนปออยู่ในชั้นมัธยมหก พ่อเอาเรื่องนี้ไปคุยหัวตลาดจรดท้ายตลาด

เพราะพ่อมีส่วนเสียนิดเดียว คือ ชอบดื่มเหล้า แต่ฉันก็ไม่เคยเห็นพ่อเมามาก เวลาเมาพ่อยังอารมณ์ดีเสียด้วย ถ้าไม่เล่นิทานก็มักร้องเพลงตลก ๆ (ทมยันตี, 2522, หน้า11)

บทบาทหน้าที่ของตัวละคร ชลาเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม คุณธรรม คือ ความดีงามที่ถูกปลูกฝังขึ้นในจิตใจ จนเกิดจิตสำนึกที่ดี มีความกตัญญูต่อพ่อกับแม่ เมื่อพ่อถูกเสี่ยชูชัยโกง เงินสดขาดหายไปจากบัญชีห้าหมื่นบาทพ่อถูกกล่าวหาว่ายักยอกเงินในบัญชี ชลาเคยช่วยพ่อทำบัญชีเล่มนั้นใจว่าพ่อถูกเสี่ยชูชัยโกง เพราะเสี่ยอยากได้ชลามาเป็นเมียหน่อยจึงทำทุกอย่างตามแผนที่ได้วางไว้ โดยหากพ่อของชลาไม่มีเงินมาจ่ายให้กับเสี่ยชูชัย ชลาก็ต้องเป็นตัวขัดดอก เพราะเสี่ยต้องการชลาไปเป็นเมียหน่อย ชลาเป็นลูกที่ดีจึงบอกพ่อว่า พ่อเป็นพ่อของชลา มีหน้าที่เลี้ยงดูชลา กับทานพ และแม่แต่ชลาเองก็มีหน้าที่เหมือนกัน เป็นหน้าที่ที่ลูกจะกตัญญูต่อพ่อแม่ ดังนั้นชลายินดีจะไปอยู่กับเสี่ยชูชัยเพื่อให้พ่อกับแม่และน้องได้อยู่สุขสบาย ชลาเองเป็นฝ่ายเสียสละเมื่อได้ตกลงกับเสี่ยชูชัยแล้ว เสี่ยชูชัยจึงได้นำเงินมาให้ ดังข้อความว่า

เงินตั้งกองใหญ่ถูกยกมาวางตรงหน้า ฉันมองด้วยความรู้สึกปลาบแปลบ เพราะมันหมายถึง “ค่าของชีวิต” ทั้งหมดของฉัน! “หนูนับเสี่ยชิ” ฉันนับซ้ำ ๆ มือไม้สั่นใจไม่ได้ตื่นเต้นยินดี น้าแปลก...ที่กระดาษแผ่นเล็ก ๆ เพียงไม่กี่ใบ สามารถพลิกชีวิตคนจากมุมหนึ่งไปสู่อีกมุมหนึ่งได้อย่างน่าอัศจรรย์ “ครบไหมหนู” ฉันหยิบกระดาษปากกาที่วางทิ้งไว้บนโต๊ะขึ้นมา “เสี่ยเซ็นบัญชีได้คะ ฉันจะเซ็นใบรับเงินให้เสี่ย” มืออวบอูมขาวซีด เซ็นชื่อในบัญชีแล้วเอื้อมมือมารับใบรับเงินจากฉัน อย่างราวกับกลัวว่าฉันจะหนีหายไปเสีย ต่อหน้าต่อตากระดาษเล็ก ๆ แผ่นนั้นเองที่พลิกชีวิตฉันลงอย่างสิ้นเชิง (ทมยันตี, 2552, หน้า 41)

ชลา ในนวนิยายเรื่องเมียหน่อย มีความกตัญญูต่อบิดา มารดา เป็นลูกที่ดี เสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อให้บิดามารดาและน้องมีความสุข จึงยอมเป็นเมียหน่อยของเสี่ยชูชัย จริง ๆ แล้วชลาไม่ได้ต้องการจะเป็นเมียหน่อย ชลามีความซื่อสัตย์ กล่าวพูดความจริงต่อท่านกฤษณะว่าเคยผ่านการมีสามีมาแล้ว ชลา มีความอดทนอดกลั้น ซ่อนความรู้สึกขมขื่นและมีความอดทนต่อสุชีวิตรื้ออดีตไม่ให้ก่อภัยเสี่ยชูชัยที่ทำให้ครอบครัวของเธอต้องเป็นเช่นนี้ สักวันหนึ่งชลาจะเอาคืน ดังข้อความว่า

“พี่ชลา...ถ้าณพโต นพจะฆ่ามัน”

เสียงตานพ มีความหมายเช่นนั้นจริง ๆ ฉันพลิกตัวนอนตะแคง วางมือลงบนไหล่แก

“นพ พังพินะ นพทำอย่างนั้นไม่ได้หรอก”

“นพทำได้จริง ๆ นะพี่ชลา นพทำได้”

“นพยังเด็กเกินไป หรือถ้าโตกว่านี้ นพคิดหรือว่านพจะฆ่าเขาฟรี ๆ โดยไม่มีความผิด?”

“นพไม่กลัวหรอก”

ฉันบีบหัวไหล่แกแน่น “การฆ่าคนนั้น ไม่ใช่มีอยู่วิธีเดียวหรอก แต่มันมีหลายวิธี...และ...บางที่ต้องอาศัยเวลาเข้าช่วย”

ตาตานพเปิดตากว้าง ถ้ามแทบเป็นเสียงกระซิบว่า

“พี่ชลา หมายความว่ายังไง?”

“คอยดูพี่ไปก็แล้วกัน”

ฉันตอบแกเรียบ ๆ ทั้ง ๆ ที่ยังมีดমনทุกวิถีทาง แต่ฉันก็หายมาไวแล้ว ใครก็ตามที่ทำให้ชีวิตครอบครัวฉันพินาศ ฉันยอมมีสิทธิ์ที่จะหาทางตอบสนองเช่นกัน
(ทมยันตี, 2552, หน้า 59)

ดร.วิกันดา จากนวนิยายเรื่องเมียหลวง กับชลา จากนวนิยายเรื่องเมียน้อย พบว่า มีความเหมือนและต่างกัน สรุปได้ 7 ประการ ดังนี้

1.2.1 ลักษณะทางกายภาพ ดร.วิกันดา ในนวนิยายเรื่องเมียหลวง สะท้อนให้เห็นถึงการเป็นภรรยาที่ดี โดยผู้ประพันธ์สร้างให้ตัวละคร ดร.วิกันดา เป็นผู้ดี แต่งหน้าแต่งตัวเรียบร้อย มิดชิด ด้วยโทณสีสุภาพ มีความสัมพันธ์กับผู้ชายได้เพียงคนเดียวตลอดทั้งชีวิต ไม่บกพร่องหน้าที่ความเป็นเมีย และเป็นแม่หากไม่เป็นไปตามกรอบนี้จะถูกมองว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี ส่วน ชลา ผู้ประพันธ์สร้างให้ตัวละคร ชลา แต่งหน้าและแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีสดใส มีความสัมพันธ์กับผู้ชายหลายคน ที่เป็นเช่นนี้เพราะชลาเป็นเมียน้อยจากเหตุผลดังกล่าวสรุปได้ว่า ดร.วิกันดา กับชลา มีความแตกต่างกันทางลักษณะทางกายภาพ

1.2.2 ภูมิหลังของครอบครัว ดร.วิกันดา ในนวนิยายเรื่องเมียหลวง ต่างกับกับครอบครัวของชลา ในเรื่องเมียน้อย พบว่า ดร.วิกันดา เกิดมาจากครอบครัวที่มีฐานะร่ำรวย เพียบพร้อมด้วยทรัพย์สินสมบัติบ้านเป็นเรือนหอดีใหญ่ มีคนรับใช้มากมาย ดังข้อความว่า

...ดร.วิกันดา มาจากครอบครัวที่มีฐานะดี บิดามารดาให้ความรักความอบอุ่นในการเลี้ยงดูมาดี ดังที่เพื่อนของเธอชื่ออนงค์นารถกล่าวว่า เธอจะสบายมาแต่เกิดแล้ว มีพร้อมทุกอย่าง มีเรือนหอเป็นตึกใหญ่ ตั้งตระหง่านอยู่ริมซอยหนึ่งของถนนสุขุมวิท มีรถยนต์สองคัน และมีคนรับใช้หญิงชายอีกสามสี่คน (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 9)

แตกต่างกับซลาที่เกิดมาจากครอบครัวฐานะยากจน มีบ้านพักเป็นบ้านหัวหน้าคณงานในโรงงานแป้งมันสำปะหลังดังข้อความว่า

ส่วนซลาเป็นตัวละคร ที่มาจากครอบครัวฐานะยากจน บิดาทำงานเป็นสมุห์บัญชี ในโรงงานอุตสาหกรรมแป้งมันสำปะหลังมารดาเป็นแม่บ้าน ครอบครัวอบอุ่น เรามีบ้านพักใกล้ ๆ กับโรงงาน ในวัยเด็กภาพที่เจนตาฉันคือภาพไร่ที่ยาว สุดลูกหูลูกตา และกลิ่นบูด ๆ ของแป้งที่จุมกรวมทั้งแสงแดดในตอนกลางวัน (ทมยันตี, 2552, หน้า 9)

1.2.3 การศึกษา ดร.วิกันดา มีความแตกต่างกันของตัวละครด้านการศึกษาระดับสูงสุด คือ ดร.วิกันดา จบการศึกษาระดับปริญญาเอกทางการศึกษาจากสหรัฐอเมริกา ดังข้อความว่า

ฉันจบปริญญาเอกทางวิชาการศึกษา...นานมาแล้ว โอ้อนิจจา! ฉันไม่อยากจะเอ่ยคำนี้เลยคุณภูัณทิตเป็นเพียงกระดาษาเปล่า (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 7)

แตกต่างกับซลาที่เรียนน้อยกว่า จบการศึกษาเพียงแค่ระดับมัธยมศึกษาปีที่หก และไม่ได้เรียนต่อเพราะต้องออกมาเป็นเมียน้อยเสียชู้ชาย...

ส่วนซลา ซลาเป็นตัวละครที่ผู้ประพันธ์สร้างให้จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่หก ดังข้อความว่า

ฉันไม่ได้ทำให้พ่อกับแม่ผิดหวังเลยในด้านการเรียน เพราะฉันข้ามชั้นเสียสองครั้ง เพียงอายุสิบสี่ฉันก็ขึ้นไปนั่งเรียนปออยู่ในชั้นมัธยมหก พ่อเอาเรื่องนี้ไปคุยหัวตลาดจรดท้ายตลาดเพราะพ่อมีส่วนเสียคือชอบดื่มเหล้า แต่ฉันก็ไม่เคยเห็นพ่อเมามาก พ่อจะร้องเพลงตลก ๆ (ทมยันตี, 2552, หน้า 11)

1.2.4 ชีวิตครอบครัว ดร.วิกันดา มีความเหมือนกันของตัวละครด้านชีวิตครอบครัว คือ ดร.วิกันดา ได้แต่งงานกับ ดร.อนิรุทธิ์ ช่วงแรกเป็นครอบครัวที่มีความสุขมาก แต่ต่อมาเมื่อดร.อนิรุทธิ์ มีความเจ้าชู้เกิดขึ้น ครอบครัวก็เริ่มมีปัญหาไม่มีความสุขดังข้อความว่า

... ในช่วงแรกทั้งสองคนก็สุดแสนจะมีความสุขสมหวังในรักรักอึดอึดเิบซาบซาบเป็นสุขอย่างบุคคลผู้ประมาททั้งหลาย (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 11)

ดร.วิกันดา แตกต่างกับ ชลา คือ ดร.วิกันดา ในตอนแรกครอบครัวของ ดร.วิกันดา มีความสุขมาก ต่อมา ดร.อนิรุทธิ์ เจ้าผู้ความสุขก็หายไปกลายเป็นความทุกข์ ในช่วงหลัง

ส่วน ชลา ในช่วงแรกที่มาเป็นเมียน้อยเสียมีแต่ความสุข หลังจากที่ ชลา ได้แต่งงานกับกับตุลา จึงมีความสุขเหมือนหญิงสาวทั่วไปที่อยากจะมีครอบครัว ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่า ชลาถูกส่งตัวมาขัดดอกเป็น “เมียน้อย” ของเสียชูชัยตั้งแต่อายุ 14 ปี ดังนั้นครอบครัวของดร.วิกันดา จึงต่างกับชลา ชีวิตครอบครัวในตอนแรกที่อยู่กับเสียไม่มีความสุขแต่ต่อมาเมื่อชลาพบกับตุลาต่างก็เข้าใจกันและกัน ตุลาเคยผิดหวังจากการมีครอบครัว เขาจึงกล่าวกับชลา ดังข้อความว่า

“ตราบใดที่คุณยังไม่เห็นมนุษย์ทั้งโลกเป็นศัตรู คุณจะยังมีโอกาส ที่จะเชื่อใคร รักใคร และศรัทธาใครเสมอ ผมเอง...ก็ไม่ใช่คนเชื่อคนง่าย ผมเคยถูกทรยศ ถูกหักหลัง เคยสูญเสียความรัก แต่ผมก็ไม่เคยคิดว่าผมจะไม่เชื่อหน้าผู้หญิงคนไหน ผมบอกตัวผมเองอยู่เสมอว่าสักวัน...ผมจะพบที่ผู้หญิงที่ยามตาย ผมจะกลับมาตายกับเขาได้!” (ทมยันตี, 2552, หน้า 737)

1.2.5 การประกอบอาชีพ ดร.วิกันดา ประกอบอาชีพรับราชการเป็นหัวหน้ากองในกระทรวงศึกษาธิการดังข้อความว่า

“เขาเป็นอาจารย์สอนในมหาวิทยาลัย ส่วนฉันรับราชการเป็นหัวหน้ากองในกระทรวงศึกษาธิการ แรกทีเดียวเมื่อเวลาไปทำงาน เขาอาสาไปส่งฉันก่อน แล้วจึงเลยไปมหาวิทยาลัย เป็นอันว่ารถที่มีอยู่สองคัน มีโอกาสใช้งานหนักเพียงคันเดียว แต่ต่อมาระยะหลัง ฉันมีงานต้องติดต่อกองสถานที่ ไม่สะดวกในการใช้รถหลวงน้ำมันหลวง ฉันก็เลยแยกทางกับเขาด้วยการขับรถคนละคัน”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 19)

ชลา เป็นตัวละครที่ไม่ได้ประกอบอาชีพเพราะอาชีพเธอคือ “เมียน้อย” ซึ่งจะได้รับเงินค่าใช้จ่าจ่ายส่วนตัวเป็นรายเดือนเหมือนผู้หญิงคนก่อน ๆ ที่เคยเป็น “เมียน้อย” ของเสียชูชัย เสียยื่นให้ชลาแล้วกล่าวว่า สองพันที่เสียให้นี้เป็นเงินเดือนของหนูชลา... ดังข้อความว่า

“เงินเดือนของหนู” สำหรับฉันซึ่งเคยได้รับแต่เพียงเงินค่าขนมไปโรงเรียนประจำวัน ดังนั้นเงินจำนวนนี้นับว่ามากพออยู่แล้วเสียงแม่ระเบียบเล่า ยังแจ้ว ๆ ดิฉัน “แม่นั่นได้ตั้งสามพัน” ถ้าแม่นั่นหรือแม่คนไหนเคยได้ ฉันก็ควรจะต้องได้เหมือนกัน! ฉันตั้งใจไว้ว่า เงินจำนวนนี้ฉันจะส่งกลับบ้าน แต่ก็ยังนึกไม่ออกว่าจะส่งไปได้อย่างไร นอกจากจะใส่ตุลันกุญแจแล้วนั่งหวาดระแวงว่าจะหาย...

(ทมยันตี, 2552, หน้า 103)

ดร.วิกันดา ประกอบอาชีพรับราชการที่กระทรวงศึกษาธิการส่วนกลาง ไม่ได้ประกอบอาชีพ เพราะอาชีพของเธอคือการเป็นเมียร้อย ดังนั้น ดร.วิกันดากับชลา จึงแตกต่างกัน

1.2.6 ความรู้สึกนึกคิดที่สัมพันธ์กับพฤติกรรม ดร.วิกันดา มีความรู้สึกนึกคิดที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมและความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวในเรื่องต่าง ๆ เธอจึงคิดไตร่ตรองก่อนที่จะทำอะไรลงไป ดังข้อความว่า

ผู้ร้ายก็สู้อย่างผู้ร้าย ผู้ดีก็ยอมต่อสู้อย่างผู้ดี ฉันถือหลักที่ว่านี้ตลอดมาก่อนแต่งงาน ฉันเคยคิดอยู่อย่างเดียวว่า “ถ้าเขาไม่ซื้อตรงต่อเมื่อใด ก็ขอแยกทางกันเมื่อนั้น” แต่หลังจากแต่งงาน ฉันเพิ่งรู้ว่า การแยกทางทั้ง ๆ ที่มีลูกพะรุงพะรังไม่ใช่เรื่องง่ายนัก และจะยากยิ่งขึ้นไปอีก หากว่า “เรายังรักเขาอยู่” เวรกรรมปางใดหนอที่ทำให้ฉัน “ต้อง” รักเขาถึงกับจำเป็นต้องกลายเป็ฯนักสู้ครั้งแล้วครั้งเล่า และแต่ละครั้งที่สู้ก็มีใช้จะสู้เพื่อนำเขากลับมาเป็นของฉัน หากสู้เพื่อนำเขากลับมาเป็นของหญิงคนต่อไป

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 113)

ชลา มีความรู้สึกนึกคิดที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมชลาเป็นคนที่มีความอาฆาตพยาบาทโดยคิดหาทางแก้แค้นเสียชู้ชู้ ที่เป็นคนทำให้ครอบครัวเธอพังพินาศ ดังข้อความว่า...

“สักวันหนึ่งเธอจะรู้ฤทธิ์ฉัน แต่แล้ววันนั้นเธอ ต้องร้องไห้ ฮือ ฮือ...”

ตานพร้องเพลงประกอบเสียงแจ้ว ๆ น่าแปลก...ที่บทเพลงซึ่งตานพมาร้องเล่น กลับจดจำอยู่ในส่วนลึกของหัวใจฉันได้นาน เห็นจะเป็นเพราะฉันเองหมายมาด ไว้ว่า “สักวันหนึ่ง” ฉันจะทำให้คนซึ่งนำชีวิตฉันไปสู่ความพิพินาศได้ “รู้ฤทธิ์ฉัน” เช่นกัน (ทมยันตี, 2552, หน้า 41)

สรุปได้ว่า ความรู้สึกนึกคิดที่สัมพันธ์กับพฤติกรรม ดร.วิกันดา มีความอดทนอดกลั้น คิดไตร่ตรองก่อนจะทำการใดต้องพิจารณาให้ดีกว่าว่ามีผลได้หรือผลเสียอย่างไร ส่วนชลา นั้นความรู้สึกนึกคิดรวดเร็วไม่สนใจเรื่องอื่นนอกจากจะเอาคืนจากผู้ที่ทำให้ครอบครัวเธอต้องมาประสบปัญหา และชลาต้องเอาคืนอย่างแน่นนอน ชลาจึงมีความอาฆาตพยาบาท อยากให้ผู้ที่ทำร้ายครอบครัวต้องได้รับกรรมที่ทำได้กับเธอ

1.2.7 คุณธรรมจริยธรรม ดร.วิกันดา เป็นคนที่มีคุณธรรมจริยธรรม คุณธรรม คือ ความดีงามที่ถูกปลูกฝังขึ้นในจิตใจ จนเกิดจิตสำนึกที่ดี จริยธรรม คือ การประพฤติปฏิบัติ ตามความดีงามแห่งคุณธรรมนั้น ซึ่งดร.วิกันดา มีความเมตตากรุณา เมื่อดร.อนิรุทธิ์ ผู้เป็นสามี สารภาพให้เธอรับรู้เรื่องนวลรัตน์คนเลี้ยงลูกว่า เขาได้หล่อนเป็นภรรยาแล้ว ใจหนึ่งดร.วิกันดา ก็หึง อยากจะไล่แม่สาวดาคนนั้นออกจากงานทันที แต่อีกใจหนึ่งก็นึกเวทนาเมื่อนึกถึงใจเขาใจเรา เธอก็ยุติความคิดนั้นเพราะกลัวบาป! จากเหตุการณ์นี้อาจกล่าวได้ว่า ดร.วิกันดา ได้แสดงออกถึงความเป็นคนที่มีคุณธรรมจริยธรรม มีความเมตตาถูกผู้หญิงด้วยกัน รู้สึกสงสาร เห็นใจผู้อื่น รู้สึกถึงการให้อภัยซึ่งกันและกัน รู้จักแบ่งปันและให้การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ ดังข้อความว่า

... หล่อนเป็นเพียงเลขหลังจุดทศนิยมเท่านั้นแหละ เหมือนนงคราญ เหมือนอีกหลายคนที่เราไม่รู้... แต่บางทีเธอก็นึกเวทนาเขา และลงท่ายก็เวทนาตนเอง เพราะอะไรหรือ...เพราะเขาสืบคิดไปว่าเศษสตางค์นั้นเมื่อรวมกันเข้ามาก ๆ ก็จะเป็นหนึ่งบาท...หรือสิบบาท หรือร้อยบาทก็ได้ เศรษฐีเป็นเศรษฐี เพราะเห็นค่าของเศษสตางค์มาแล้วดังข้อความว่า “วิเชาเป็นบ้าอะไรนะนั่งอยู่ได้ เห็นอยู่ตำหุดำตำว่า แม่สาวใช้เข้ามาระริกระรี้กับผ้า คุณผู้ชายคะคุณผู้ชายขา ก็ยังไม่เห็นสะดุ้งสักที ทำเป็นแม่พระไปได้นี่นา”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 58)

ชลา ก็เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมคุณธรรม คือ ความดีงามที่ถูกปลูกฝังขึ้นในจิตใจ จนเกิดจิตสำนึกที่ดี มีความกตัญญู ต่อบิดามารดา เมื่อบิดาถูกเลี้ยชูชยโกง เงินสดขาดหายไปจากบัญชีห้าหมื่นบาท บิดาถูกกล่าวหาว่ายักยอกเงินในบัญชี ชลาเคยช่วยพ่อทำบัญชีเลขมันใจว่า พ่อถูกเลี้ยชูชยโกง เพราะเลี้ยชยอยากได้ชลามาเป็นเมียน้อยจึงทำทุกอย่างตามแผนที่ได้วางไว้ โดยหากพ่อของชลาไม่มีเงินมาจ่ายให้กับเลี้ยชูชย ชลาก็ต้องไปเป็นเมียน้อย

เสียชู้ช้ย ดังนั้น เพื่อให้พ่อกับแม่และน้องได้อยู่สุขสบายชลาเองเป็นฝ่ายเสียสละเมื่อได้ตกลงกับเสียชู้ช้ยแล้ว ชู้ช้ยจึงได้นำเงินมาให้ ดังข้อความว่า

เงินตั้งกองใหญ่ถูกยกมาวางตรงหน้า ฉันมองด้วยความรู้สึกปลาบแปลบ เพราะมันหมายถึง “ค่าของชีวิต” ทั้งหมดของฉัน! “หนูนับเสียชิ” ฉันทับซ้ำ ๆ มือไม้สั่นใจไม่ได้ตื่นเต้นยินดี น่าแปลก...ที่กระต่ายแผ่นเล็ก ๆ เพียงไม่กี่ใบ สามารถพลิกชีวิตคนจากมุมหนึ่งไปสู่อีกมุมหนึ่งได้อย่างน่าอัศจรรย์ “ครบไหมหนู” ฉันหยิบกระต่ายปากกาที่วางทิ้งไว้บนโต๊ะขึ้นมา “เสียเซ็นบัญชีได้คะ ฉันจะเซ็นใบรับเงินให้เสีย” มืออวบอูมขาวซีด เซ็นชื่อในบัญชีแล้วเอื้อมมือมารับใบรับเงินจากฉัน อย่างราวกับกลัวว่าฉันจะหนีหายไปเสีย ต่อหน้าต่อตากระต่ายเล็ก ๆ แผ่นนั้นเองที่พลิกชีวิตฉันลงอย่างสิ้นเชิง (ทมยันตี, 2552, หน้า 41)

การวิเคราะห์สรุปเปรียบเทียบความเหมือนและต่างของ ดร.วิกันดา กับชลา พบว่า ดร.วิกันดา กับชลา มีความเหมือนกันอยู่ 2 ด้าน คือ ด้านชีวิตครอบครัวกับด้านความมีคุณธรรมจริยธรรมเหมือนกัน ส่วนความต่างกัน 5 ด้าน คือ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านภูมิหลังของครอบครัว ด้านการศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ และด้านความรู้สึกนึกคิดที่สัมพันธ์กับพฤติกรรม

1) **ความเหมือนกันในด้านชีวิตครอบครัว** ดร.วิกันดา กับชลา มีโอกาสได้แต่งงานเหมือนกัน ดร.วิกันดาได้แต่งงานกับดร.อนิรุทธิ์ ในช่วงแรกชีวิตครอบครัวมีความสุขมาก มามีปัญหาครอบครัวภายหลังก็ ตอนที่ดร.อนิรุทธิ์ เจ้าชู้ ส่วน ชลา ในช่วงแรกชีวิตมีปัญหามาก เพราะต้องมาเป็นเมียชู้ช้อย แต่ภายหลังได้แต่งงานกับตุลา ชีวิตครอบครัวของชลาก็คือมีความสุข เพราะตุลามีชลาเป็นเมียเพียงคนเดียว

2) **ความเหมือนกันในด้านคุณธรรมจริยธรรม** ดร.วิกันดา กับชลา มีคุณธรรมจริยธรรม โดย ดร.วิกันดา เห็นใจนวลรัตน์ คนเลี้ยงลูกที่ตกเป็นภรรยาของดร.อนิรุทธิ์ อีกคนหนึ่ง หากให้เธอออกจากงาน เธอก็จะไม่มีงานทำ ดร.วิกันดาก็เลยให้อภัยและให้อยู่เลี้ยงลูกต่อไป ส่วนชลาก็คือเป็นลูกที่มีความกตัญญูต่อพ่อ แม่ ยอมเป็นเมียชู้ช้อยเพื่อให้พ่อพ้นทุกข์จากการถูกกล่าวหาว่าโกงเงินในบัญชีของโรงงาน จึงกล่าวได้ว่าชลาเป็นลูกที่ดี มีความกตัญญูต่อพ่อแม่

3) **ความต่างกันในด้านลักษณะทางกายภาพ** ดร.วิกันดา เป็นผู้ดี แต่งกายด้วยเสื้อผ้ามิดชิด โทนสีสุภาพ และ แต่งหน้าสีอ่อนเรียบร้อย มีสามีเพียงคนเดียว ส่วน ชลา แต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีฉูดฉาด มีความสัมพันธ์กับผู้ชายหลายคน

4) **ความรู้สึกนึกคิดที่สัมพันธ์กับพฤติกรรม** ดร.วิกันดา มีความรู้สึก นึกคิดอดทนอดกลั้นต่อสิ่งที่ทำลงไปหากเกิดผลเสียต่อตนเองและครอบครัวก็จะไม่ทำ ส่วน ชลา เป็นคนที่มีความอาฆาตพยาบาท มีความเคียดแค้นอยู่ในจิตใจ ต้องการแก้แค้นเสียชู้ชู้ ที่ทำให้ครอบครัวของเธอต้องประสบเคราะห์กรรม

5) **ความต่างกันในด้านภูมิหลังของครอบครัว** ดร.วิกันดา มาจาก ครอบครัวที่มีฐานะร่ำรวย เพียบพร้อมด้วยทรัพย์สมบัติ แตกต่างกับชลาที่มาจากครอบครัวที่มี ฐานะยากจน พ่อเป็นสมุห์บัญชีโรงงาน มีบ้านพักอยู่ในอยู่ในโรงงานมันสำปะหลัง

6) **ความต่างกันในด้านการศึกษา** ดร.วิกันดา มีความรู้ระดับ ปริญญาเอกทางด้านการศึกษาจากต่างประเทศ ส่วนชลาจบการศึกษาเพียงแค่มัธยมศึกษาปีที่หก

7) **ความต่างกันในด้านการประกอบอาชีพ** ดร.วิกันดา ประกอบอาชีพ รับราชการที่กระทรวงศึกษาธิการ ส่วน ชลา ไม่ได้ประกอบอาชีพเพราะอาชีพของชลาคือเป็น เมียน้อย

2. ตัวละครรอง

2.1 ดร.อนิรุทธิ์ ในเรื่องเมียหลวง

การสร้างภูมิหลัง-ประวัติความเป็นมาของตัวละคร ดร.อนิรุทธิ์ ศัลยวิทย์ เป็นสุภาพบุรุษที่สง่างาม ความรู้ดี ฐานะดี พุดเก่ง การศึกษาปริญญาตรีบัณฑิตทางวิศวกรรม จากสหรัฐอเมริกา ประกอบอาชีพเป็นอาจารย์สอนในมหาวิทยาลัย ดังข้อความว่า

“...เขาของฉัน...เป็นชายหนุ่มรูปงาม พุดเก่ง ฉลาด ฐานะดี ความรู้ของเรา เสมอกัน เพราะเขาได้ปริญญาตรีบัณฑิตทางวิศวกรรมศาสตร์จากสหรัฐอเมริกา...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 8)

รูปลักษณ์ภายนอกของตัวละคร ดร.อนิรุทธิ์ ศัลยวิทย์ เป็นผู้ที่ชอบแต่งกาย ตามความนิยมของสังคม รูปหล่อ บุคลิกภาพดี สมาร์ท เป็นคนเจ้าสำราญ เจ้าชู้ มักทำอะไร ตามใจตัวเอง รูปร่างปราดเปรียว ภูมิฐาน และแต่งกายทันสมัย ดังที่สะท้อนผ่านความนึกคิด ของดร.วิกันดาว่า

“เขาของฉันเป็นชายหนุ่มรูปงาม พุดเก่ง ฉลาด ฐานะดี มีสกุลรุนชาติ หรือความรู้...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 8)

คุณสมบัติภายในของตัวละคร เช่น การศึกษา-ความรู้ นิสัยใจคอ ดร.อนิรุทธิ์ ศัลยวิทย์ ครอบครัวฐานะร่ำรวย บิดามารดาให้ความรักความอบอุ่น และเลี้ยงดูมาอย่างดี จบการศึกษาระดับปริญญาเอกทางด้านวิศวกรรมศาสตร์จากสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นคุณวุฒิที่สังคมให้การยกย่อง คุณสมบัติดังกล่าวมีความเหมาะสมและตัดเทียมกับ ดร.วิกันดา อย่างยิ่ง ดังปรากฏตัวบทช่วงที่ทั้งคู่แต่งงานดังที่ว่า

“...น่าปลาบปลื้มใจอย่างยิ่งสำหรับคู่บ่าวสาวที่มีความเหมาะสมกันทุกประการ อย่าง ดร.อนิรุทธิ์ กับ ดร.วิกันดา เหมาะสมกันราวกับกิ่งทองกับใบหยกทั้งฐานะ สกุลรฐชาติ หรือความรู้ ล้วนเป็นไปอย่างเหมาะสมเจาะราวกับเทวดาอุ้มสม...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 9)

บทบาทหน้าที่ของตัวละคร ดร.อนิรุทธิ์ ศัลยวิทย์ แต่งงานกับ ดร.วิกันดา ที่มีความเหมาะสมกันในทุก ๆ ด้าน โดยช่วงแรกของชีวิตแต่งงานทั้งคู่มีความสุขอย่างคู่สามีภรรยาทั่วไป ดร.อนิรุทธิ์ ทำหน้าที่ของสามีที่ดีและพ่อของลูกได้อย่างครบถ้วน มิได้บกพร่องต่อหน้าที่เลยแม้แต่น้อยดังข้อความว่า

“...ต่อมา ดร.วิกันดา ตั้งครรภ์ลูกคนแรกเป็นผู้ชายและต่อมาก็มีลูกสาว ดร.อนิรุทธิ์ เหน่ลูกพักใหญ่ เขาไม่แวะเวียนไปไหนหลังเลิกงานรีบกลับบ้าน ฉันมีความสุขอยู่กับสามีและลูก พอลูกชายอายุได้ขวบเศษ ความเจ้าชู้ของเขาเริ่มต้นขึ้น...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 8)

บทสรุปในชีวิต-ในเรื่องของตัวละคร เช่น ดร.อนิรุทธิ์ ศัลยวิทย์ ชีวิตการแต่งงานของ ดร.อนิรุทธิ์กับดร.วิกันดา ในช่วงแรก ก็มีความสุขเหมือนคู่แต่งงานทั่วไป ชีวิตคู่มีความหวานชื่น แต่ช่วงท้ายกลายเป็นรักที่ขมขื่นเพราะดร.อนิรุทธิ์เริ่มออกนอกใจ มีความสัมพันธ์กับผู้หญิงหลายคนตั้งแต่ นางศราญ นวลรัตน์ อรอินทร์ และคนสุดท้าย คือ นุติ เด็กสาวที่นางสงสาร ต้องมาเสียชีวิตเพียงเพราะเธอก็หลงรัก ดร.อนิรุทธิ์ นี่เป็นผลพวงของความเจ้าชู้ของเขาอีกเช่นกัน จากเรื่องที่เกิดขึ้นนี้ ที่ทำให้ ดร.อนิรุทธิ์ สำนึกในการกระทำของตัวเองที่ทำให้หนูดีต้องเสียใจและกินยาตาย ทำให้เขาคิดได้ว่า นุติตายเพราะเขา ดังข้อความว่า

“จดหมายของนุติ คงทิ้งก่อนกินยาตาย” เขามีพม่า สีหน้าสลดจนขีด “การตายของเขาทรมานใจผมเหลือเกิน...อ่านดูซิ...”

เขาส่งจดหมายให้ฉัน

ถ้อยคำในจดหมาย ช่างอ่อนหวานกระไรเช่นนั้น ราวกับผู้เขียนเขียนพลางค้นพลาง...ค้นหาแม้แต่เศษธุลีของความรู้สึกลับรสุทธ์ที่จับใจขึ้นมาตีแผ่จนหมดสิ้น

“ผมอ่านแล้ว สะเทือนใจเหลือประมาณ” เขาพูดเมื่อฉันส่งกระดาษแผ่นนั้นคืนเขา
“คุณคิดว่าเขาตายเพราะผมใช่ไหม”

“ผมบาปหนักหนา...ทำยังไง ๆ ก็ไม่พ้นเป็นคนบาป ทั้ง ๆ ที่ผมตั้งใจเหลือเกิน
ที่จะทำบุญกับเด็กคนนี้...ไม่งั้นก็เสร็จเรียบร้อยแล้ว”

ฉันรู้ว่าเขาตั้งใจ...ตลอดชีวิตของเขา แทบจะพูดได้ว่าครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่เขา
ละเว้นโอกาสอันพึงมีพึงได้จากอิสตรี

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 654)

หลังจากที่ ดร.อนิรุทธิ์ ได้คิดว่าตนเป็นสาเหตุของการตายของนุติเขาก็ได้
พยายามขอคืนดีกับดร.วิกันดา และก็ไม่มีท่าทีว่าจะเป็นคนเจ้าชู้เหมือนก่อน แต่ดร.วิกันดา
ก็ได้ให้คำตอบว่าจะให้โอกาสเขากลับมาเป็นพ่อของลูกหรือเป็นสามี ของดร.วิกันดาอีกครั้ง
ได้หรือไม่

2.2 ตุลา ในเรื่องเมียน้อย การสร้างภูมิหลัง-ประวัติความเป็นมาของตัวละคร

ตุลา มาจากครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง พ่อกับแม่แยกทางกัน พ่อมีภรรยาและลูกหลายคน
ตุลาจึงไม่ได้รับความอบอุ่นจากครอบครัวเท่าที่ควร การที่ครอบครัวแตกแยกส่งผลให้เขาต้อง
เข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว เด็ดขาด และกล้าตัดสินใจ ดังข้อความว่า

“...พ่อผมมีเมียหลายคนครับ ลูก ๆ จึงแย่งความรักจากพ่อกันเป็นโกลาหล
ยังกับละครวิทยุ ผมเลยเบื่อที่จะแย่งอะไร ๆ ต่อไป...” (ทมยันตี, 2552, หน้า 749)

รูปลักษณะภายนอกของตัวละคร ตุลาเป็นชายหนุ่มที่หล่อเหลา แต่มีบุคลิกภาพ
เคร่งเครียด เคร่งขรึม มีดวงตาคมจนเกือบจะเป็นคุ ชอบใช้ความคิด สิ้นหัวเรียบเฉย ดังตัวบทว่า

“...ท่าทางและสีหน้าเขาเอาการเอางานเสียเหลือเกิน เมื่ออยู่ในระยะใกล้เพียง
ชั่วโตะคั้น หน้าผากของเขาเป็นรอยร่องลึกแสดงว่าเจ้าตัวใช้ความคิดอยู่เป็นประจำ...” (ทมยันตี,
2552, หน้า 1)

คุณสมบัติภายในของตัวละคร ตุลาเป็นคนพุดน้อย แต่ถ้าพูดก็จะมีประโยค
ที่คมคาย คนฟังแล้วประทับใจและแสดงความฉลาดได้จากคำพูดจบการศึกษาระดับปริญญา
ทางกฎหมาย ดังข้อความว่า

“...คุณตุลาเป็นคนพุดน้อย หากทุกประโยคที่พูดคมคาย สมกับที่คลุกคลีอยู่กับ
กฎหมาย และเป็นทนายความ ซึ่งจะผิดพลาดมิได้...” (ทมยันตี, 2552, หน้า 668)

บทบาทหน้าที่ของตัวละคร ตุลา เป็นคนสนิทของท่านกฤษณะ มีหน้าที่ดูแล
ท่านกฤษณะมาตั้งแต่เริ่มทำงาน ท่านเมตตาตุลาเพราะเป็นลูกน้องที่ดี ไว้วางใจท่านกฤษณะได้ให้

ทุกอย่างกับตุลา ยังรักตุลาเหมือนลูก ส่วนตุลาเองก็จงรักภักดีและมีความกตัญญูต่องานเหมือนเป็นพ่อคนหนึ่ง ตุลาประกอบอาชีพทนายความ ดังข้อความว่า

“...นี่คุณอ้อยญาติดิฉัน นี่คุณตุลานักกฎหมาย’ คุณอ้อยกล่าวว่า ‘พูดกับทนาย และเสียเปรียบเสมอ ฉันมันปลายอ้อยคะเหลือากากเดนไม่ใช่หัวน้ำหวานหรอคะ’...” (ทมยันตี, 2552, หน้า 664)

บทสรุปในชีวิต-ในเรื่องของตัวละคร ตุลาแต่งงานกับชลา เขาไม่เจ้าชู้มีความรักที่จะมอบให้ชลาอย่างมั่นคง จริยใจความดีงามของชลาทำให้ตุลาที่มีความคิดจะสร้างครอบครัวใหม่กับชลา เนื่องจากแอบชอบชลามานานก่อนที่จะทันกฤษฎะจะถึงแก่กรรม ซึ่งเขาบอกชลาว่าเงินเดือนของเขา ที่พอจะเลี้ยงกันไปเดือน ๆ ชลาจะเป็นความรักครั้งสุดท้าย และเป็นคู่ครองที่สามารถเคียงคู่กันไปจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตดังข้อความว่า

“...‘ผมไม่ใช่คนดีนักหรอ’ เขาว่าต่อไป ‘แต่ผมเป็นคนรักษาวาจาสถิตตลอดมา ผมสัญญาได้ว่า สิ่งใดที่ผมสัญญาจะทำไปแล้ว ผมจะทำให้ได้เสมอ’ ชลากล่าวว่า ‘ขอบคุณอีกครั้งที่ว่าจะไม่ทอดทิ้ง’...” (ทมยันตี, 2552, หน้า 710)

ความเหมือนกันของตัวละคร ดร.อนิรุทธิ์กับตุลา

ชีวิตครอบครัว ผู้วิจัยพบว่า ตัวละคร ดร.อนิรุทธิ์กับตุลา มีชีวิตครอบครัวที่มีปัญหาเช่นเดียวกัน กรณี ดร.อนิรุทธิ์ แต่งงานกับ ดร.วิกันดา จัดงานใหญ่โต เพียงครั้งเดียวแต่ต่อมาก็ไม่มีความสุขเพราะความเจ้าชู้ของ ดร.อนิรุทธิ์ ที่ทำให้ ดร.วิกันดา ต้องเสียใจเพราะสามีไม่ซื่อสัตย์ชอบแสวงหาความสุขสำราญ แต่ภาระในบ้านก็ต้องให้ภรรยาที่เป็นเมียหลวงคอยดูแลแก้ไขปัญหาทั้งหมด ดังข้อความว่า

“...ฉันไม่อยากเป็นดอกเมียหลวง ไม่เห็นจะสบายตรงไหน อะไร ๆ ก็เรา... เราทั้งนั้น ออกลูกก็เรา เงินไม่พอใช้ก็เรา ผัวเจ็บลูกเจ็บก็เรา หมาตายก็เรา คนใช้ก็เรา อีไม่ออกฉี่ไม่ออกก็เรา !...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 91)

ความต่างกันของตัวละคร ดร.อนิรุทธิ์กับตุลา

1. ลักษณะทางกายภาพ การแต่งกายของดร.อนิรุทธิ์ มีสมาร์ท ประเปรียว ภูมิฐาน สง่างาม ทันสมัย ส่วนตุลา ใบหน้าคล้ำอิดโรย ผมยุง เสื้อผ้ายับ สิ้นหน้าเรียบเฉย หน้าผากเป็นร่องลึก เพราะใช้ความคิดอยู่เสมอ ดังข้อความ

“...ดร.อนิรุทธิ์ เป็นตัวละครที่มีลักษณะการแต่งกายทันสมัย อนิรุทธิ์เป็นคนเจ้าสำราญและตามใจตนเองที่สุด ไม่มีใครเคยบังคับเขาได้ เขาก็ยังเป็นเขาซึ่งไม่ยอมเปลี่ยนแปลงตัวเอง วันแล้ววันเล่า ปีแล้วปีเล่าการที่เขาใช้ชีวิตโลดอยู่ทุกขณะจิตนี้เองทำให้ฉันผู้เป็นภรรยา

ของเขากลายเป็นผู้หญิงที่เต็มไปด้วยประสบการณ์ เมื่อเขามาอยู่ในฐานะพ่อและพ่อ...”
(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 31)

ตุลาไม่ได้มีรูปร่างหล่อเหลาเช่นเดียวกับ ดร.อนิรุทธิ์ เขามักแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีสันเรียบง่ายแบบธรรมดา ความว่า

“...เย็นวันรุ่งขึ้น เขาไปหาฉันด้วยเครื่องแต่งกายชุดไปทำงานแบบเรียบง่าย ธรรมดาเหงื่อโชกตัว หากดวงตาแจ่มใส ‘อะไร’ ที่เขาให้ฉันดูคราวนี้ไม่ใช่พิมพ์เขียวอย่างที่ฉันคาด และเตรียมหาประโยคปฏิเสธอย่างนุ่มนวล...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 768)

2. ภูมิหลังของครอบครัว ตัวละครเอกชายทั้งสองตัวมีภูมิหลังของครอบครัวแตกต่างกันอย่างมาก ดร.อนิรุทธิ์ เป็นชายที่เพียบพร้อมในทุกด้าน ได้รับการเลี้ยงดูจากบิดามารดา ที่มอบความรักความอบอุ่นให้อย่างดี ทั้งยังมีฐานะร่ำรวย อนิรุทธิ์จึงเป็นชายในอุดมคติ ที่หญิงสาวต่างหมายปอง ความว่า

“...น่าปลาบปลื้มใจอย่างยิ่งสำหรับคู่บ่าวสาว เหมาะสมกันทุกประการ ทั้งฐานะ สกุลรุนชาติ หรือความรู้...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 9)

ตุลามีชีวิตที่แตกต่างจากอนิรุทธิ์อย่างมากเนื่องจากถือกำเนิดในครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง ที่พ่อกับแม่มีปัญหาแยกทางกัน เนื่องจากพ่อมีภรรยาหลายคน ตุลาจึงไม่ค่อยได้รับความอบอุ่นจากครอบครัวเท่าใดนัก ดังตัวบทว่า

“...พ่อผมมีเมียหลายคนครับ ลูก ๆ จึงแย่งความรักจากพ่อกันเป็นโกหกหล แล้วยังต้องแย่งสมบัติกัน ยิ่งกับละครวิทยุร้อยตอนจบ ผมเลยเบื่อที่จะแย่งอะไรต่อไป...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 749)

3. การศึกษา ดร.อนิรุทธิ์กับตุลา มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกันอย่างมาก ดร.อนิรุทธิ์มีการศึกษาระดับปริญญาเอกทางด้านวิศวกรรมศาสตรศาสตรจากสหรัฐอเมริกา ดังข้อความว่า

“...เขาของฉัน...เป็นชายหนุ่มรูปงาม พุดเก่ง ฉลาด ฐานะดี ความรู้ของเราเสมอกัน เพราะเขาก็ได้ปริญญาดุษฎีบัณฑิตทางวิศวกรรมศาสตรจากสหรัฐอเมริกา...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 8)

ตุลา จบการศึกษาระดับปริญญาตรีทางกฎหมายในประเทศ ดังความว่า

“...ผมเป็นนักกฎหมายก็จริง แต่ในด้านความเป็นมนุษย์แล้ว ผมยอมรับสภาพความเป็นจริงมากกว่าบทบัญญัติ...” (ทมยันตี, 2552, หน้า 706)

4. การประกอบอาชีพ ดร.อนิรุทธิ์กับตุลา มีอาชีพแตกต่างกัน ดร.อนิรุทธิ์ อาชีพเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ตุลา เป็นนักกฎหมายและเป็นทนายความ ดังข้อความว่า

“...เขาเป็นอาจารย์สอนหนังสือในมหาวิทยาลัย ส่วนฉันรับราชการ
ในกระทรวงศึกษาธิการ (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 19)

ตุลา เป็นนักกฎหมายและเป็นทนายความที่หน่วยงานแห่งหนึ่ง ความว่า

“...นาน ๆ ครั้ง เขาถึงจะทำท่าพาลรีพาลขวา และเป็นเวลาเดียวที่ฉันเห็นว่า
เขาคือผู้ชายธรรมดา ๆ คนหนึ่ง มิฉะนั้นกฎหมายผู้คร่ำเคร่งเสมอไป ‘คุณจะเป็นทนายที่ดีไม่ได้
หรอกค่ะ ถ้าไม่มีหลักฐานแวดล้อม’ ฉันเลียนสำนวนที่เขาชอบสอนฉันบ่อย ๆ...” (ทมยันตี,
2552, หน้า 687)

5. ความรู้สึกนึกคิดที่สัมพันธ์กับพฤติกรรม ดร.อนิรุทธิ์กับตุลา มีความต่างกัน
คือ ดร.อนิรุทธิ์ มีความรู้สึกคิดลบกับเรื่องการมีคู่ครองแบบรักเดียวใจเดียว ดร.อนิรุทธิ์ชอบ
เสาะแสวงหาความสุขทางเพศที่แปลกใหม่ ดังข้อความว่า

“...คุณจะมีบังคับให้คุณให้ออนกับคุณคนเดียวทุกวันทุกคืนจนตลอดชีวิตไม่ได้
หรอกสิ เข้าใจเสียใหม่...นี่เรากำลังพูดถึงกฎธรรมดาของโลกก็ย่นย่อ ไม่ได้หมายความว่าถึงสุนทรีย์
ด้านความรักที่สูงกว่านั้น ถ้าคุณไม่รู้จักแบ่งแยก ‘ชั้น’ ของอารมณ์ ไม่รู้จักแบ่งแยก ‘ชนิด’
ของสัตว์เพศผู้ทุกตัวนั่นสิ!” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 26)

ตุลาที่มีความรู้สึกนึกคิดต่างกับดร.อนิรุทธิ์ ความรู้สึกของตุลาที่มีความสัมพันธ์
กับพฤติกรรม ตุลาไม่เจ้าชู้มีความรักที่จะมอบให้ได้อย่างมั่นคงจริงจัง ดังข้อความว่า

“...‘ผมไม่ใช่คนดีนักหรอก’ เขาว่าต่อไป ‘แต่ผมเป็นคนรักยาวาจาตลอดมา
ผมสัญญาได้ว่า สิ่งใดที่ผมลั่นวาจาออกไปแล้ว ผมจะทำให้ได้เสมอ’ ชลากล่าวว่า ‘ขอบคุณอีกครั้ง
ที่ว่า จะไม่ทอดทิ้ง’...” (ทมยันตี, 2552, หน้า 710)

7. คุณธรรมจริยธรรม พบว่า ดร.อนิรุทธิ์เป็นตัวละครที่มีคุณธรรมจริยธรรม
คือ การเป็นพ่อที่ดีของลูก ในช่วงเวลาที่เขาเจ้าชู้แต่ก็ไม่เคยละทิ้งหน้าที่ของพ่อ ดังข้อความว่า

“...อนิรุทธิ์ เห็นลูกอยู่พักใหญ่ เขาไม่แะเวียนไปไหน ขับรถกลับบ้าน
หยอกล้อกับทารกในรถเข็น ฉันมีความสุขและอบอุ่นท่ามกลางสามี ลูกและญาติมิตร...”
(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 20)

ตุลามีคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณคือท่านกฤษณะ
ท่านให้บ้าน ให้รถ ให้หน้าที่การงาน ท่านกฤษณะได้ให้ทุกอย่างกับตุลา ยังรักตุลาเหมือนลูก
ส่วนตุลาเองก็รักภักดีและมีความกตัญญูต่อท่านเหมือนเป็นพ่อคนหนึ่ง ดังข้อความว่า

“...ท่านเลยให้บ้านหลัง หนึ่งรถยนต์คันหนึ่ง ฝีมือขนาดนี้ ใครก็อยากได้ไป
ทำงาน...” (ทมยันตี, 2552, หน้า 666)

3. ตัวละครเสริมเรื่อง

กฤษณา อโศกสิน สร้างตัวละครเสริมเรื่องไว้ในเรื่องเมียหลวงหลายตัว เช่นเดียวกันกับทมยันตีก็สร้างตัวละครดังกล่าวไว้ในเรื่องเมียน้อยหลายตัว แต่ตัวละครเสริมเรื่องที่สำคัญและปรากฏบทบาทอย่างชัดเจนในเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย มีดังนี้

3.1 ตัวละครเสริมเรื่องในเรื่องเมียหลวง

3.1.1 อรอินทร์ การสร้างภูมิหลัง-ประวัติความเป็นมาของตัวละครนั้น อรอินทร์เป็นน้องสาวของอาจารย์ถาวร เพื่อนของ ดร.อนิรุทธิ์ เป็นม่ายมีลูกสาวหนึ่งคน เธอจบปริญญาโทจากประเทศออสเตรเลีย เคยมีสามีชื่อเจนจบ แต่แยกทางกันก่อนที่จะไปศึกษาต่อปริญญาโท อรอินทร์ อายุยี่สิบเจ็ดปี ทำงานเป็นหัวหน้าแผนกอยู่กระทรวง...ดังข้อความว่า

“บอกแล้วไงคะว่าจะรอ ถ้าไม่เร่ง...น้องสาวอาจารย์ถาวรนี่ชื่ออะไรนะคะ”
ฉันปิดหนังสือและตั้งใจฟังเขาเล่า

เขาเอนตัวลงนอนข้างฉัน กอดฉันไว้ พลังบอก

“ชื่ออรอินทร์”

“คงสวยขึ้นะคะ” ฉันทักเพราะรู้สึกสะดุดหูในชื่อเสียงเรียงนามของหล่อน

“สวยก็สวยแบบคนมีผิวแล้วนะแหละ”

“อายุสักเท่าไรคะ”

“ยี่สิบเจ็ด”

“แหม! กำลังหวานทีเดียว”

“อะไรหวาน” ฉันไม่ตอบ แต่ถามต่อไปว่า

“เขาแต่งงานนานแล้วหรือคะ สามีเขาเป็นใคร”

“ทำไมคุณซักมากยังงั้นละ ซักยังกับรู้อะไร ๆ เกี่ยวกับเขามาแล้วงั้นแหละ”

“รู้อะไรคะ”

“รู้ว่าเขาหย่ากับผัวก่อนเดินทางไปทำปริญญาโทนะซี”

“เห็นไหม...สังหรณ์ของฉันแม่นอีกแล้ว!” ฉันอุทาน “แม่อรอินทร์คนนี้เป็นเพียงคนที่ “เคย” มีเจ้าของเท่านั้นเอง ไม่ใช่คนที่ “กำลัง” มีเจ้าของอย่างที่คุณบอกแต่แรก”

“ผมก็ไม่ได้บอกสักหน่อยว่าเขา “กำลัง” มี ผมเพียงแต่บอกว่าเขาแต่งงานแล้ว”

อนิรุทธิ์หัวเราะ “ผมไม่ผิดใช่ไหม”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 70)

รูปลักษณ์ภายนอกของตัวละคร อรอินทร์ เป็นหญิงสาวที่สวยสดใสปราดเปรียว รูปร่างสูงเรียวร่างระหง ไฉ้มทรงทวีกี่นัยน์ตาคมโต ผิวขาว น่องเรียวงามได้รูป มองได้ไม่เบื่อ เพราะสัดส่วนสวยงามน่าดู

อรอินทร์มาถึงพร้อมอาจารย์ถาวร หล่อนเป็นแม่ฝ่ายที่ไม่สมกับฉายานั่นเลย เพราะดูหล่อนยังสาว สดสวยนักหนา ไม่มีร่องรอยอย่างหนึ่งอย่างใดแสดงให้เห็นว่า หล่อนมีลูกแล้ว เพราะเรือนร่างระหงปราดเปรียว ผมหงอกทวีกี่ นัยน์ตาคมโต ผิวขาว บางราวกับผ้าป่านเนื้อดี

หล่อนสวมกระโปรงสั้นปลายย้วยสั้นอย่างน่าตกใจ สั้นกว่าสตรีทุกคนที่ปรากฏ ภายในค่านั้น แต่ประหลาดที่กลับชอบดู ถ้าดูด้วยใจเป็นธรรม เพราะเรียวของ หล่อนนั้นได้รูปทรงงดงามนัก ไม่อวบอัดใหญ่โตจนเรียกร้องความเอียน แต่ก็ไม่ผอมสับ จนแก่ง้านน่าเกลียด ทุ่งเท้าโนลอนสีเดียวกับผิว ช่วยส่งเสริมให้ท่อนขาของหล่อน น่าดูยิ่งขึ้น

มองปราดเดียวก็รู้ว่า หล่อนทันสมัยมากมายน่าทึ่ง แต่เป็นหญิงสาวที่เข้าใจ แต่งตัว โดยนำเอาความสมัยใหม่ มาบวกเข้ากับประเพณีสูง ผลที่ออกมาก็คือ ทำให้ฉัน เกิดความ “กลัว” ผู้หญิงคนนี้อย่างไม่เคยกลัวผู้หญิงคนใดมาก่อนเลยในชีวิตของฉัน

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 72)

คุณสมบัติภายในของตัวละคร อรอินทร์ จบการศึกษาระดับปริญญาโท จากประเทศออสเตรเลีย สวยทันสมัยค่อนข้างเอาแต่ใจตัวเอง รักสนุก ไม่แคร์ต่อศีลธรรมอันดี สาวยุคใหม่ไฟแรง ดังข้อความว่า

ความน่าปรารถนามีอยู่ในตัวหล่อนแทบทุกกระเปียดนี้ นับตั้งแต่เส้นผม ลงไปจนถึงขารูปเพรียว เมื่อบวกเข้ากับท่าทางตามใจตนเอง อรอินทร์จึงเป็นสตรีที่สามารถท้าทาย บุรุษทั่วโลก ให้กล้าก้าวเข้าไปลองดีกับหล่อนโดยไม่ต้องหยุดคิดแม้วินาทีเดียว (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 82)

บทบาทหน้าที่ของตัวละคร อรอินทร์ เป็นน้องสาวของอาจารย์ถาวร เป็นฝ่ายมีลูกสาวหนึ่งคน แยกทางกับเจนจบผู้ที่เคยเป็นสามี เจนจบเป็นลูกชาวจีน ความเป็นอยู่ ตามวัฒนธรรม ลูกต้องอยู่ด้วยกันแบบครอบครัวใหญ่ อรอินทร์อาจมีปัญหาหลังจากแต่งงาน จึงไม่สามารถใช้ชีวิตคู่ต่อไปได้จึงแยกทางกัน แล้วจึงไปศึกษาต่อปริญญาโทที่ประเทศออสเตรเลีย ดังข้อความว่า

“อันที่จริงอรอินทร์นี่เป็นคนเปิดเผยดีนะ ดู ๆ ไปก็ไม่มีอะไร” เลิศลักษณ์ วิจารณ์
 “รู้อย่างหนึ่งล่ะว่า เขาเป็นคนไม่เสียตมเสียตายอะไร” อนงค์นารถให้ข้อสังเกต
 “นี่ก็อยากจะทำอะไรก็ซื้อเป็นว่าเล่นไม่คิดหน้าคิดหลังเลยจนนิดเดียว”

“จะไม่คิดหน้าคิดหลังเวลาเสียอะไรก็ตามทีเถอะ แต่ขอให้คิดหน้าคิดหลัง
 เวลาเสียตัวก็พอ!” จวีเพ็ญว่า

“เขาอาจจะอยากเสียก็ได้” อนงค์นารถดึง

“กับผู้ชายที่เขาอยากให้ด้วยนะซี” เลิศลักษณ์เสริม

“ผู้หญิงคนนี้ชอบผู้ชายหรุ ๆ ฉลาด ๆ ผู้ชายคอมม่อนเกินไปไม่มีวันได้กินเขา
 หรอก” อนงค์นารถพูด

“ผิวเขาคือใครนะ” จวีเพ็ญถาม

“ชื่อเจนจบ ล้าวนิชัย”

“เป็นคนจีนหรือ”

“เชื้อจีน” ฉันทบอก

อรอินทร์เคยเล่าให้ฉันทฟังถึงสามีเก่าของหล่อนโดยละเอียด ทำให้ฉันทนึกถึงภาพ
 ผู้ชายผิวขาว ร่างใหญ่ที่เป็นนักเรียนนอกก็แต่ความรู้ ส่วนความเป็นอยู่ของเขาแล้ว
 ยังถูกผูกอยู่กับธรรมเนียมจีนอย่างเก่า

“อะไร ๆ ก็ต้องขึ้นอยู่กับแม่ผิว ฟัน้องข้างผิว เมียไม่มีเสียงเลยสักอย่าง เวลากิน
 ก็กินรวมกัน เวลาจะไปไหนเขาก็คอยสอดส่องซุบซิบ เราเที่ยวมาก แต่งตัวมาก เขาก็ว่า
 กระทปกระเทียบ อรอยู่กับเขาปีครึ่ง คลอดลูกได้ไม่กี่เดือน ก็หอบลูกไปอยู่กับพี่ดา”

“คุณไม่รู้สักอะไรเลยหรือที่แต่งแล้วก็หย่าภายในปีสองปี”

“ก็รู้สึกมั่งเหมื่อนกันคะ ว่าลูกกับพ่อต้องแยกกัน แต่ช่วยไม่ได้นี่คะ เขาจะให้อร
 ทนสภาพอย่างทาสไปจนตลอดชีวิตได้ยังไง อรเคยสบาย อิสระ ขนาดที่ห้องนอนชั้นบน
 ห้องน้ำก็ต้องชั้นบน จะก้าวลงมาอาบน้ำข้างล่าง อรยังไม่อยากลง!”

“ดีไปอย่างที่คุณมีความรู้ ถึงยังงี้ก็เลี้ยงตัวรอด เลี้ยงลูกรอด”

“คะ...เรื่องนั้นอรไม่กลัวหรอก”

“คิดจะแต่งงานใหม่หรือยังคะ”

อะไรก็ไม่รู้ที่ทำให้ฉันทกลัวถามหล่อนออกไปอย่างนั้น
 แต่หล่อนลั่นหน้า

“ไม่แต่งงานง่าย ๆ หรอกคะ ก็ไปเรื่อย ๆ แบบนี้แหละคุณพี่”

คำว่า “ไปเรื่อย ๆ” ฟังดูน่ากลัว

อันที่จริง หล่อนก็ให้ความนับถือต่อฉันอย่างดีที่สุดเหมือนกัน แต่ที่จริงยิ่งกว่านั้นก็คือ อรอินทร์เป็นคนฉลาด

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 89)

บทสรุปในชีวิต-ในเรื่องของตัวละคร อรอินทร์ กับดร.อนิรุทธิ์ ก็ไม่ได้อยู่ด้วยกัน เพราะอรอินทร์รู้แล้วว่าเธอไม่สามารถมัดใจ ดร.อนิรุทธิ์ได้ เพราะเขากำลังสนใจในเด็กสาวไร้ยางอายผู้นั้น ดร.วิกันตาทอกอรอินทร์ให้กลับไปหาเจนจบ อรอินทร์ บอกว่าเป็นไปไม่ได้ เธอไม่มีวันกลับไปหาเจนจบ เพราะไม่ว่าจะเรื่องครอบครัวของเจนจบที่มีเชื้อสายจีน หรือนิสัยใจคอเราไปด้วยกันไม่ได้ใครอยู่กับเจนจบก็ต้องทนต่อวงศาคณาญาติ เจนจบไม่เหมาะจะมีครอบครัว หากต้องทนอยู่กับครอบครัวของเขา อรอินทร์ชอบแสวงหาแต่ความสุข ไม่ยอมทนต่อสิ่งที่เธอไม่อยากทน อรอินทร์ก็ได้ติดต่อกับดร.อนิรุทธิ์ และไม่ยากพบเจอเขา ดังข้อความว่า...

“จริงนะคะ เจนจบไม่พร้อมที่จะมีชีวิตครอบครัว เขาเหมาะจะอยู่ตัวคนเดียวมากกว่า ผู้หญิงที่อยู่กับเขาจะต้องขมขื่นด้วยเรื่องนี้ทุกราย” อรอินทร์กล่าวต่อไป “เออ...แล้วถ้าเครือญาติของเขามีนิสัยเข้าท่า หรือเอาไหน กับใครต่อใครมั่ง มันก็ไม่เป็นไร แต่นี่...พูดไปแล้วก็นึกขึ้น แม่เขานะจะให้ของใครก็ต้องให้ของที่จวนเนา หรือเนาแล้วทุกที คุณพีเคยเห็นไหมล่ะ”

“มีเรื่องอีกมากมายที่อรทนไม่ได้ อรถ้าทนไม่ได้ละก็เมื่อไหร่ เมื่อนั้น ไม่ยอมทน” อรอินทร์เป็นคนที่ต้องอยู่กับสิ่งที่ตนชื่นชม หล่อนยึดหลักที่ว่า “ชีวิตนี้เป็นอนิจจัง เราจะตายเมื่อไหร่ไม่รู้ เมื่อเราอยู่เราหาความสุขใส่ตัวให้มากที่สุด”

สิ่งใดให้ทุกข์แก่หล่อน หล่อนจึงคิดหนี แม้สิ่งนั้นจะเป็นสิ่งที่หล่อนรักที่สุด เหมือนที่หล่อนคิดหนีอนิรุทธิ์

“อรอยากรู้เท่านั้นแหละว่า เวลานี้เขาเป็นยังไง ชาวของเขาเจียบกริบทีเดียวถามพีเถา พีเถาก็ตอบไม่ได้ รู้แต่ว่าเขาจะไปมหาวิทยาลัยทุกวัน แต่ไม่ได้พูดอะไรที่เป็นเรื่องส่วนตัว”

“เขาไม่ได้ไปหาคุณเลยหรือ”

“เขาโทร.ไปค่ะ แต่พออรได้ยินเสียงเขา อรก็วางหู ต่อจากนั้นเขาก็ไม่ได้ติดต่อไปอีก”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 614)

3.1.2 นุติ การสร้างภูมิหลัง-ประวัติความเป็นมาของตัวละคร นุติเป็นหลานของคุณหญิงแว่นวัน เป็นเด็กช่างพูด ช่างประจบ นุติเรียนไม่เก่ง จบเตรียมสอบเข้าที่ไหนไม่ได้ แต่ชอบภาษาต่างประเทศอยู่กับคุณน้าไม่มีคุณแม่ คุณพ่อก็แต่งงานใหม่ คุณหญิงแว่นวันพานุติหนีจากสามีของแก ตอนแรกจะให้ไปเป็นเสมียนในกรมทหารแต่ลุงของแกพลตรีเถกิงเดช จอมเจ้าชู้มาชอบนุติ และเอ่ยปากชวนนุติ ป้าอย่างคุณหญิงแว่นวันเลยพาหลานเข้ากรุงเทพ บ้านนุติกับยุทธการ อยู่ติดกัน คุณหญิงแว่นวันนำนุติมาฝากท่านผู้หญิง ดร.วิกันดาเป็นเลขาสของท่านผู้หญิง ดังนั้น ท่านผู้หญิงจึงฝากนุติให้ทำงานเป็นผู้ช่วยดร.วิกันดา นุติเป็นลูกกำพร้า เพราะความมีเมตตาและมีน้ำใจกับนุติ ดังนั้นเธอจึงรัก เคารพ ดร.วิกันดา เหมือนเป็นแม่ของเธอ ดังข้อความว่า

นุติกอดแขนฉันและจูบเบา ๆ
 “หนูรักคุณจัง อยากอยู่ใกล้ ๆ อยากให้คุณเป็นแม่ของหนู”
 ฉันหัวเราะ แสร้งเบิกตาโพลง
 “ฉันแก่ถึงปานนั้นเชียวหรือ”
 “วัยคุณไม่แก่ดอกคะ แต่คำพูด ความคิดของคุณเป็นที่นับถือของหนูที่สุด”
 “อย่าเชื่อฉัน มากกว่าเชื่อตัวเอง” ฉันดึง
 “คนเราต้องมีใครสักคนสำหรับเชื่อคะ ไม่งั้นเราจะว้าเหว่ที่สุด พอเราว้าเหว่
 ก็...”
 “หนูว้าเหว่บ่อยไหม”
 “บ่อยคะ...บางทีหนูตื่นตอนดึก ๆ ก็ได้แต่ถามตัวเองว่า หนูเกิดมาเพื่ออะไร
 กันหนอ”
 ฉันจับคางหลอนเบา ๆ
 “เด็กช่างคิด! แต่หนูช่างคิดอย่างน่ารักมาก”
 “หนูกำพร้านี่คะ ถ้าไม่รู้จักคิดเสียอีกอย่าง ก็คงเอาตัวไม่รอด”
 (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 411)

รูปลักษณ์ภายนอกของตัวละคร นุติ ผิวขาวสะอาด เปลือกเงา ผมตัดสั้น
 แสกกลาง กรีดมาเหนือโหว่สองข้างใบหู ตาสวย จมูกสวย ปากสวย ฟันสวยเป็นเงางาม แววตา
 อ่อนโยนสุภาพ ดังข้อความว่า

ผิวขาวสะอาด เก๋เลี้ยงเกลา ผมตัดสั้นแสกกลาง กริดมาเห็บไว้สองข้าง ใบหู ตาสวย จมูกสวย ปากสวย แวตานั้นอ่อนโยนท่าทางสุภาพ ละเมียดละไม หล่อนสบตาฉันและยิ้มน้อย ๆ ชวนให้รู้สึกเอ็นดูทันทีที่ได้เห็น (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 401)

คุณสมบัติภายในของตัวละคร นุติ เป็นเด็กสาวช่างพูดช่างคุยช่างประจบ นุติอายุ 20 ปี นุติเรียนไม่เก่ง จบเตรียมจากโรงเรียนสตรี แต่สอบเข้าที่ไหนไม่ได้ แต่ชอบภาษาต่างประเทศ อยู่กับคุณน้าไม่มีคุณแม่ เธอพยายามเรียนรู้ โดยการไปเรียนภาษาต่างประเทศเพิ่มเติม ดังข้อความว่า

นุติเรียนไม่เก่งก็จริง แต่หล่อนชอบภาษาต่างประเทศ หล่อนถามฉันว่า

“คุณคะ...คุณว่า หนูควรจะไปเรียนภาษากับใครดีคะ โรงเรียนสอนภาษา หรือว่าเป็นครูพิเศษตามบ้าน”

“โรงเรียนสอนพิเศษไม่แพง เหมาะกับเด็ก ๆ ที่อยากเพิ่มพูนความรู้ แต่ต้องหาเงินเอง ส่วนครูพิเศษแพงแต่ได้ผลเร็ว เหมาะกับผู้ใหญ่หรือคนที่มีรายได้ดี หนูจะเอาอย่างไหนล่ะ”

ฉันแนะนำโรงเรียนฝึกภาษาต่างประเทศแห่งหนึ่ง

“แล้วหนูจะไปยังไงค่า ๆ มีด ๆ”

“ไปได้ค่ะ โรงเรียนเล็กสองทุ่ม บ้านหนูอยู่ในย่านชุมชน สองทุ่มก็ยังไม่ได้กลับบ้าน”

ฉันนึกเป็นห่วงสวัสดิภาพเด็กสาว ๆ ที่ต้องไปเรียนกวดวิชามวิกาล

จึงเป็นอันว่าทุกเย็นนุติจะติดรถฉันออกไปและฉันจะส่งหล่อนที่โรงเรียนสอนภาษาต่างประเทศแห่งหนึ่ง

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 406)

บทบาทหน้าที่ของตัวละคร นุติ เป็นหลานของคุณหญิงแว่งวัน เป็นเด็กช่างพูด ช่างประจบ อายุ 20 ปี นุติเรียนไม่เก่ง จบเตรียมสอบเข้าที่ไหนไม่ได้ แต่ชอบภาษาต่างประเทศ อยู่กับคุณน้าไม่มีคุณแม่ คุณพ่อก็แต่งงานใหม่ คุณหญิงแว่งวันพานุติ หนีจากสามีของแก ตอนแรกจะให้ไปเป็นเสมียนในกรมทหารแต่ลุงของแกพลตรีเถกิงเดช ทำท่าไม่ชอบมาพากล จึงพาเข้ากรุงเทพ โดยพามาฝากท่านผู้หญิง นุติทำงานที่เดียวกันกับ ดร.วิกันดา ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยของดร.วิกันดา นุติได้พบกับดร.อนิรุทธิ์ เขาสนใจนุติ เพราะความสวยงามน่ารักของนุติ ความเจ้าชู้ของดร.อนิรุทธิ์ จะทำให้เกิดปัญหาขึ้นซึ่งเค็นชาวญี่ปุ่น เพื่อนของเจนจบ เขาสอน

ภาษาญี่ปุ่นกับภาษาอังกฤษนอกเวลาทำงาน เค็นเป็นอีกคนที่สนใจนุติ ดร.วิกันดา ให้นุติ เป็นลูกศิษย์ของเค็น ทำให้ดร.อนิรุทธิ์ ไม่พอใจ เพราะเขาก็สนใจนุติอยู่เหมือนกัน ดังข้อความว่า

ที่พักของเขาเป็นแฟลตอยู่ถนนสุขุมวิท เจนจบบอกเขาว่า
 “ว่าง ๆ ขอมาพักด้วยคนได้ไหม”
 “เมื่อไหร่ก็ได้ ผมต้อนรับเต็มที่ ผมคิดว่าจะไปสอนภาษาอังกฤษกับภาษาญี่ปุ่น
 นอกเวลาด้วย”
 คำว่าสอนภาษาอังกฤษ ทำให้ฉันนึกถึงนุติขึ้นทันที
 “เพื่อนผมที่เคยมาอยู่ที่นี่ เขารับสอนภาษาญี่ปุ่นนอกเวลา”
 “อย่าสอนภาษาอังกฤษเลย สอนภาษาญี่ปุ่นดีกว่า จะได้เรียนภาษาญี่ปุ่น
 กับคุณด้วย”
 “พูดไปล่วงหน้าอย่างนั้นเอง ไม่รู้ว่าจะหาเวลาสอนได้หรือไม่”
 “ถ้าสอนจริง ๆ ฉันจะหาลูกศิษย์ให้”
 “ใคร” อนิรุทธิ์ถาม
 “นุติโง๊ะ แกกำลังเรียนภาษาอังกฤษพิเศษอยู่ แต่เห็นบ่นว่าเบื่อเพราะคนมาก
 ไม่ค่อยได้ผล แกอยากพูดเก่ง ๆ บางทีจะไปทำงานกับฝรั่ง”
 “ผมสอนก็ได้ ทำไมไม่บอก” อนิรุทธิ์พูดยิ้ม ๆ
 “นุติน่ะใคร” เจนจบถาม
 “เด็กเล็ก ๆ ที่ทำงานของดิฉันแล้วจะพามารู้จัก”
 (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 423)

บทสรุปในชีวิต-ในเรื่องของตัวละคร นุติ เด็กสาวที่หลงรัก ดร.อนิรุทธิ์ เพียงฝ่ายเดียว ต้องพบกับความเสียใจและผิดหวังกับความรักที่บริสุทธิ์ แบบหญิงสาวที่ไร้เดียงสา ที่มอบให้ดร.อนิรุทธิ์ แต่เพราะความรักเคราฟ ดร.วิกันดา ผู้มีพระคุณของเธอทำให้เธอมีอาจ ทรยศต่อดร.วิกันดาได้ นุติจึงตัดสินใจกินยาฆ่าแมลงและจบชีวิตลงอย่างน่าสงสาร ดังข้อความว่า

ราวสองยามเศษ
 ฉันเพิ่งหลับไปได้ครู่เดียวก็สะดุ้งตื่น เมื่อมีเสียงเคาะประตูแรง ๆ
 “คุณ...คุณ...” นั่นคือเสียงของอนิรุทธิ์
 แรกทีเดียว ฉันนิ่งฟัง ไม่ได้ลุกลงจากเตียง
 เขาจึงเคาะแรงขึ้น เสียงที่เรียกก็แสดงว่ามีเรื่องด่วน

“คุณ...ตื่นหน้อยได้ไหม เด็กมาหา”
 ฉันจึงลุกไปเปิดประตู
 อนิรุทธิ์ยืนหน้าตึ้นอยู่ตรงนั้น พอเห็นฉันเขาก็บอกละล่ำละลักว่า
 “ยุทธการมาตาม นุติกินยาฆ่าแมลง...”
 ฉันยืนตัวแข็ง นึกอะไรไม่ออก
 “เขาอยู่ข้างล่างนะ”
 ต่อจากนั้นเราก็ผลุนผลันลงไป
 เด็กหนุ่มผู้หนึ่งนั่งขัดตัวอยู่บนเก้าอี้ ชูกดวงหน้าอยู่กับเขาทั้งคู่ พอได้ยินเสียง
 ผีเท้าของเรา เขาก็เงยหน้าขึ้น
 ดวงหน้านั้นซีดขาว ดวงตาสีดำโรย ความหมดหวังสูญสิ้น และชีวิตจิตใจที่ขาดลอย
 ปรากฏชัดอยู่ที่นี่
 เขาร้องให้ทันทีที่เห็นฉัน

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 648)

3.1.3 เจนจบ การสร้างภูมิหลัง-ประวัติความเป็นมาของตัวละคร เจนจบ
 ล้าวณิชย์ เป็นชายหนุ่มเชื้อสายจีน ผิวขาว รูปร่างสูงใหญ่ เป็นนักเรียนนอกและความเป็นอยู่
 ของเจนจบ ยังเป็นธรรมเนียมจีนอย่างเก่า อดีตสามีของอรอินทร์ น้องสาวของอาจารย์ถาวร
 เจนจบกับอรอินทร์มีลูกสาวกับอรอินทร์หนึ่งคน ชื่อนิม ดังข้อความว่า

“ผิวเขาคือใครนะ” ฉวีเพ็ญถาม

“ชื่อเจนจบ ล้าวณิชย์”

“เป็นคนจีนหรือ”

“เชื้อจีน” ฉันบอก

อรอินทร์เคยเล่าให้ฉันฟังถึงสามีเก่าของหล่อนโดยละเอียด ทำให้ฉันนึกถึงภาพ
 ผู้ชายผิวขาว ร่างใหญ่ที่เป็นนักเรียนนอกก็แต่ความรู้ ส่วนความเป็นอยู่ของเขาแล้ว
 ยังถูกผูกอยู่กับการธรรมเนียมจีนอย่างเก่า

“อะไร ๆ ก็ต้องขึ้นอยู่กับแม่ผิว พี่น้องข้างผิว เมียไม่มีเสียงเลยสักอย่าง เวลากิน
 ก็กินรวมกัน เวลาจะไปไหนเขาก็คอยสอดส่องซุบซิบ เราเที่ยวมาก แต่งตัวมาก เขาก็ว่า
 กระทปกระเทียบ ครอบอยู่กับเขาปีครึ่ง คลอดลูกได้ไม่กี่เดือน ก็ชอบลูกไปอยู่กับพี่ถา”

“คุณไม่รู้สักอะไรเลยหรือที่แต่งแล้วก็หย่าภายในปีสองปี” ฉันทถาม

หล่อนชักไห่ล่นิด ๆ อย่างเสรี

“ก็รู้สึกมั่งเหมื่อนกันคะ ว่าลูกกับพ่อต้องแยกกัน แต่ช่วยไม่ได้นี่คะ เขาจะให้อร
ทนสภาพอย่างทาสไปจนตลอดชีวิตได้ยังไง อรเคยสบาย อิสระ ขนาดที่ห้องนอนชั้นบน
ห้องน้ำก็ต้องชั้นบน จะก้าวลงมาชั้นล่าง อรยังไม่อยากลง!

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 89)

รูปลักษณะภายนอกของตัวละคร เจนจบ ล้าวณิชย์ มีเชื้อสายจีน ผิวขาว
ร่างสูงใหญ่ที่เป็นนักเรียนนอกดังที่ว่า

“ผู้หญิงคนนี้ชอบผู้ชายหรุ ๆ ฉลาด ๆ ผู้ชายคอมม่อนเกินไปไม่มีวันได้กินเขา
หรอก” อนงค์นารถพูด

“ผิวเขาคือใครนะ” ฉวีเพ็ญถาม

“ชื่อเจนจบ ล้าวณิชย์”

“เป็นคนจีนหรือ”

“เชื้อจีน” ฉันทบอก

อรอินทร์เคยเล่าให้ฉันทฟังถึงสามีเก่าของหล่อนโดยละเอียด ทำให้ฉันทนึกถึงภาพ
ผู้ชายผิวขาว ร่างใหญ่ที่เป็นนักเรียนนอกก็แต่ความรู้ ส่วนความเป็นอยู่ของเขาแล้ว
ยังถูกผูกอยู่กับธรรมเนียมจีนอย่างเก่า

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 88)

คุณสมบัติภายในของตัวละคร เจนจบ ล้าวณิชย์ จบการศึกษาระดับ
ปริญญาโทจากต่างประเทศ เขาเป็นคนที่ไม่เป็นหนุ่มเจ้าสำราญ พูดจาจริงจัง ไม่มีอารมณ์ขัน
สุขุม มีระเบียบ ดังที่ว่า

เจนจบไม่ใช่ผู้ชายที่มีลักษณะเจ้าสำราญ...ทั้งไม่ใช่คนมีเสน่ห์ เขาเป็นคน
พูดจาจริงจัง ไม่มีอารมณ์ขัน หากจะขบขันสิ่งใด ก็ขบขันอย่างมีเยาะแถม เพียงแต่ได้เห็นเขา
นาที่แรก ฉันทก็สามารถจะทายได้โดยไม่กลัวผิดว่า ผู้หญิงอย่างอรอน จะไม่รักผู้ชายอย่างเขา
นานนัก “สามีภรรยาที่มีนิสัยตรงกันข้ามกันบ้างก็ดีเหมือนกัน” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 112)

บทบาทหน้าที่ของตัวละคร เจนจบ ล้าวณิชย์ เป็นชายหนุ่มเชื้อสายจีน
อดีตเคยเป็นสามีของอรอินทร์ แต่ปัจจุบันหย่าขาดจากกันไปแล้ว ก่อนที่อรอินทร์จะไปเรียนต่อ
ปริญญาโทต่างประเทศ ทั้งสองมีลูกสาวด้วยกันหนึ่งคน ชื่อนิม เจนจบทำงานระหว่างประเทศ

ต้องเดินทางไปดูงานที่ออสเตรเลียและไปญี่ปุ่นต่อ และที่นั่นเขามีเพื่อนชื่อเคนก็มาประเทศไทย และเคนชอบนุติ เพราะความดีงามของดร.วิกันดา เจนจบก็ชอบดร.วิกันดา แต่ดร.วิกันดา ไม่ได้ชอบเจนจบคิดเป็นเพื่อนเท่านั้นดังข้อความว่า

“ขอบคุณค่ะ” ฉันทอบ “ดิฉันรู้สึกเป็นเกียรติที่คุณมองความรู้สึกเหล่านั้น”

“ผมพูดออกมาจากความจริงใจ คุณวิกันดา ไม่ว่าคุณจะคิดผมไปในแง่ไหน เวทนา หรือเป็นตัวตลก...ผมก็ยังยืนยันคำเดิม”

“เก็บความรู้สึกนั้นไว้ให้ผู้หญิงอีกสักคนเถอะ คุณเจนจบ...คุณยังมีเวลาที่จะเริ่มต้นรออยู่”

“ผมเพียงแต่บอกให้คุณทราบ ไม่ได้หวังผลอะไรจากการบอก”

“ก็ขอบคุณอีกนั่นแหละค่ะ” ฉันทูล้อ ๆ

เขามองหน้าฉันทัน และฉันทันก็มองตอบเขาด้วยสายตาที่เปิดเผย

เราต่างก็นิ่งเงียบกันไปครู่หนึ่ง...บรรยากาศดูอบอุ่น...มีลมโชยมาอ่อน ๆ ถึงกระนั้นก็วังเวง

“เมื่อบอกคุณอย่างนี้แล้ว คุณยังจะต้อนรับผมในฐานะมิตรอีกหรือเปล่า”

“มิตรเป็นสิ่งที่ทุกคนย่อมต้อนรับค่ะ” ฉันทอบ “เพราะมิตรย่อมนำมาแต่สิ่งที่เป็นคุณ ดิฉันกับคุณเจนจบจะเป็นมิตรที่ดีกันต่อไป”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 633)

บทสรุปในชีวิต-ในเรื่องของตัวละคร เจนจบ ล้ำวนิชย์ เป็นเพื่อนที่ดีของ ดร.วิกันดา แม้ว่าเจนจบ จะหลงรักดร.วิกันดา แต่เพียงฝ่ายเดียว จะขอให้ดร.วิกันดาเลือกเขา เพราะเจนจบอยากได้ดร.วิกันดา ไว้เป็นเพื่อนคู่คิด ที่สามารถทำให้เขาคิดว่าเขาไม่ได้อยู่คนเดียว แต่ดร.วิกันดาก็ปฏิเสธที่จะเลือกเจนจบ และพอใจที่จะอยู่แบบนี้ดีแล้ว มีลูกให้ชื่นใจก็เพียงพอแล้ว ดังที่ว่า

“คุณคิดว่า คุณจะอยู่อย่างนี้ไปเรื่อย ๆ ได้หรือ”

“ทำไมหรือคะ แปลกประหลาดอะไรตรงไหน ดิฉันคิดว่าดิฉันอยู่ได้ อยู่ได้อย่างสบายใจที่สุดด้วย ดิฉันมีลูกก็พอแล้วนี่คะ”

“ทุกคนชอบพูดอย่างนี้ แต่พอนานไป อยู่กับลูกจนอึด คุณก็ต้องคิดถึงอย่างอื่น”

“บอกจริง ๆ ว่า ดิฉันเข็ดคะ และไม่เคียดอยากจะทำร้ายออกไปจนติดกับอีกมันเจ็บปวดคะ เจ็บมากจริง ๆ”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 631)

3.2 ตัวละครเสริมเรื่องในเรื่องเมียน้อย

3.2.1 ท่าน (พลเอกกฤษณะ) ผู้ประพันธ์ใช้สรรพนาม “ท่าน” แทนตัวละครตัวนี้ตลอดทั้งเรื่อง ในด้านการสร้างภูมิหลัง-ประวัติความเป็นมาของตัวละคร ท่านเป็นคนชอบผู้หญิงในแบบของชลา คือ กล้าพูด กล้าถาม ท่านชอบมากกว่าผู้หญิงที่กระตือรือร้นแล้วคลานเข้ามาหาท่านมีใบหน้าอวบอูมเรียบเฉย ริมฝีปากหุบสนิท แต่มีลักษณะบางประการเมื่อผู้พบเห็นก็จะรู้สึกอึดอัดใจได้ พลเอกกฤษณะชอบนั่งกางเกงขาสั้นสีน้ำตาล สวมเสื้อยืดขาว ท่านชอบชลาเพราะกล้าต่อปากต่อคำกับท่านดังข้อความว่า

“หน้าตาดี ท่าทางจะดี”

ลักษณะ “แข็ง” ของคุณคณินทร์ดูจะไม่มีเหลืออยู่เลย นอกจากผู้หญิงช่างประจบสอพลอคนหนึ่งเท่านั้นเอง

“เจ้าคะ รื่น พุดอะไรไม่ค่อยฟัง”

“ม่ายก็ตอหงาย”

“ท่านเคยปราบมาหลายรายแล้ว ลองดูรายนี้บ้างเจ้าคะ”

“ดิฉันเป็นคน ไม่ใช่ม้าที่จะยอมให้ใครลงแสง่าย ๆ”

ฉันไม่รู้เหมือนกันว่า ฉันหลุดประโยคนั้นออกไปได้อย่างไร คุณคณินทร์มองฉันอย่างอ้าปากค้าง แต่หางตาของ “ท่าน” มีริ้วรอยพึงพอใจ “กล้าดี ฉันชอบคนกล้าเข้ามาซิ”

(ทมยันตี, 2552, หน้า 444)

รูปลักษณะภายนอกของตัวละครท่าน มีใบหน้าอวบอูมเรียบเฉย ริมฝีปากหุบสนิท แต่มีลักษณะบางประการเมื่อผู้พบเห็นก็จะรู้สึกอึดอัดใจได้ เป็นทหารที่รูปหล่อและสมารถ ดังข้อความว่า

คุณคณินทรนั้นพอโผล่พ้นประตูห้องก็คลานเข้าไป แต่สำหรับฉันความถือดีที่ยังมีอยู่ทุกหยดเลือด ทำให้ฉันยากที่จะปฏิบัติอย่างคุณคณินทรได้ ครั้นจะเดินตามเข้าไป ก็จะไม่สุภาพนัก ฉันจึงยืนอีกอึกหนึ่งอยู่ตรงประตู “ท่าน” เลิกคิ้วนิด ๆ ใบหน้าอวบอูมเรียบเฉย ริมฝีปากหุบสนิทราวกับกำลังรอคนที่ทำฉันอยู่ แม้ผู้ที่นั่งอยู่นั้นจะมีได้แต่งกายเต็มยศ หากมีลักษณะบางประการ ที่ทำให้ผู้พบเห็นคร้ามเกรงได้ คุณคณินทรซึ่งเข้าไปนั่งพับเพียบแต่อยู่แล้วหันมามองฉัน พลางขมวดคิ้วพร้อมกับบู้ใบให้ฉันคลานตามเข้าไปนั่งข้าง ๆ ...ฉันเกือบจะหันกลับ ถ้าไม่มีเสียงห้าว ๆ เกมหัวเราะดังขึ้นเสียก่อน

(ทมยันตี, 2552, หน้า 443)

คุณสมบัติภายในของตัวละครท่าน เป็นคนพูดจริงทำจริง จิตใจดี ทราบได้จากการสนทนาพูดคุยกับชลา ท่านไม่ได้หวังที่จะคุยกับชลาเพียงเพราะต้องการชลามาเป็นอนุภรรยา แต่ชมเชยว่าบางครั้งท่านก็อยากมีเพื่อนไว้พูดคุยพอได้สนุกบ้าง และที่สำคัญท่านชอบชลา และชมว่าชลาเป็นเด็กฉลาด ดังข้อความที่ว่า

“ท่าน” กัดกันบู่หรือลงช้า ๆ ดวงตาหลุบลงต่ำจนฉันไม่อาจจะอ่านความในใจได้

“เธอเป็นคนแรกที่พูดกับฉันอย่างนี้ ส่วนใหญ่ที่มา นั่งหน้ามำกับเจ้าตัวมักบอกเสมอว่า มันบริสุทธิ์ผุดผ่องร้อยเปอร์เซ็นต์ บางที...ฉันก็รู้ว่ามันและทะกั้นมาแค่นั้น แต่ไม่อยากจะพูด เพราะเราต้องให้เกียรติเขาบ้าง ถ้าเราไม่พอใจก็...ทดแทนเขาไป แล้วก็เลิกกัน บางคนหวังมาฟังจริง ๆ ก็เลี้ยงเอาไว้...แต่สำหรับเธอ... เธอคิดว่าฉันควรจะทำยังไง?”

“ท่านเป็นฝ่ายซื้อคะ ท่านจะซื้อหรือไม่สุดแต่ท่าน”

คราวนี้รอยยิ้มค่อนข้างกรุ่มกริ่มเล็กน้อย

“ราคาของเธอไม่ได้อยู่ที่ตัวเธอหรอก มันอยู่ที่นี้...”

“ท่าน” เคาะขมับช้า ๆ “เธอเป็นคนฉลาด...และฉันก็ผ่าน...ขอโทษ...แต่เมื่อเรารักจะพูดความจริงกันแล้ว ก็ต้องพูดเสียให้หมด

ฉันผ่านผู้หญิงมามาก จนรู้สึกว่ามันก็เหมือน ๆ กัน คุณค่าของแต่ละคนที่ประเมินมาให้ฉันพิจารณาชอบเอารูป รส กลิ่น เสียงเข้ามาล่อ แต่สำหรับฉัน...งานมันมาก... บางทีฉันก็อยากหาคนถูกใจคุยกันให้สนุกมากกว่า ไม่ใช่พอเห็นก็ขอเงิน ขอเพชร ขอทอง เธอเพิ่งเป็นคนแรกที่คุยด้วยได้นาน...เพราะฉะนั้นถ้าจะถามว่าฉันจะซื้อไหม ฉันซื้อแน่...”

(ทมยันตี, 2552, หน้า 448)

บทบาทหน้าที่ของตัวละครท่าน เป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่มักจะเลี้ยงดูผู้หญิงไว้เป็นเมียน้อย แต่สำหรับชลาท่านพึงพอใจชลาจึงได้รับความรักความเอ็นดูจากท่าน และจากเมียน้อยก้าวไปสู่ตำแหน่งอนุภรรยา ดังข้อความว่า

เสียงฉันทั่งแลงอย่างไม่รู้ตัว “ท่าน” มองฉันทแล้วยิ้มนิด ๆ

“อย่ากลัวเลย ฉันทไม่ใช่ผู้ชายชนิดที่พอใครส่งเหยื่อเข้ามาเป็นริบตะครุบเสียหมดหรอก กับบางคนเราก็ต้องการเวลาเหมือนกันจริงไหม?”

คราวนี้ฉันทโล่งใจจริง ๆ ไหล่ที่ห่อค้อมอยู่ค่อยยืดสุดลมหายใจได้เต็มที่

“กลับไปเตรียมตัวย้ายบ้านเสีย อย่าได้อะไรฉันทจะจัดการให้ ว่าง ๆ เข้ามาคุยกันอีก”

“ท่าน” หยิบสมุดเช็คขึ้นมาเซ็นอย่างรวดเร็ว พลังเลิกกองหมอนขึ้น ชั้นล่างสุดมีกล่องพลาสติกสีฟ้าแกวางอยู่

“ฉันทเตรียมไว้แล้ว ไม่มากนักน้อยกว่าคนอื่นจริง ๆ แต่ถ้าเราเห็นน้ำใจกัน เธอจะมีความสุขกว่านี้”

“ท่าน” ยื่นแหวนเพชรกับเช็คส่งให้ ฉันทไม่ได้คุกเข่าเข้าไปรับ หากเพียงแค่ลุกขึ้นโน้มตัวลงไหว้ ขณะที่มืออวบอูมหนา หนัก วางลงบนศีรษะฉันท พร้อมกับเสียงหัวเราะ ๆ ว่า

“ฉันทเห็นจะไม่ต้องพูดกับเธออย่างพูดกับคนอื่น นะว่า เธอเป็นอะไรกับฉันทแล้ว?”

(ทมยันตี, 2552, หน้า 450)

บทสรุปในชีวิต-ในเรื่องของตัวละครท่าน (พลเอกกฤษณะ) อยู่กับชลาอย่างมีความสุข และคุณคณินทร์เองก็ยอมรับว่าท่านเมตตา ชลา มากกว่าคนอื่น ๆ แต่ความเป็นจริงแล้ว ท่านชอบชลาที่เป็นเด็กฉลาดกล้าพูดความจริงและตรงไปตรงมา ท่านอยู่กับชลาได้นานพอสมควรก็จากไปด้วยโรคหัวใจและถึงแก่กรรมลง ชลาไม่ได้มีโอกาสดูแลท่าน เพราะทางบ้านใหญ่ไม่ให้ใครไปเยี่ยม และคุณคณินทร์เองก็ไม่ให้ชลาไปเยี่ยมท่าน เพราะบอกว่าคนใหญ่ๆโต ๆ เข้าไปเยี่ยมท่าน คนเล็กอย่างเราเข้าไม่ถึง นี่เป็นสิ่งที่ชลานั้นน้อยใจ เพียงแค่คิดจะไปดูใจท่านก็ยังถูกห้ามเพราะถูกคุณคณินทร์คอยเตือนสติให้รู้ว่า ชลาอยู่ในฐานะอะไร ดังข้อความว่า

“คุณคณินทร์คะ นี่ชลาพูด ท่านเป็นอะไรไปคะ ทำไมไม่ได้ข่าวที่แววเลย จู๋ ๆ ก็รู้ว่าเจ็บหนัก?”

“คงไม่เป็นอะไรมากหรอกชลา” เสียงคุณคณินทร์ดูจะไม่เหมือนกับที่พยายามปลอบใจฉันเลย “โรคหัวใจอย่างที่เรารู้กัน พอโดนเย็นเข้าปอดเลยขึ้น หัวใจอาจจะพลอยไม่ดีด้วย”

“ตอนนี้ยังอยู่ที่โน่นหรือที่คะ?”

“เห็นว่าจะย้ายมาเข้าโรงพยาบาลกรุงเทพ”

“โรงพยาบาลอะไรคะ?”

คุณคณินทร์นิ่งไปชั่วครู่ พักใหญ่จึงตอบเสียงอ่อน ๆ ว่า

“ไม่มีประโยชน์หรอกชลาที่จะไปที่นั่น คนใหญ่ ๆ โต ๆ คงจะรุมกันเต็มไปหมดละ คนเล็กอย่างเราเข้าไม่ถึงหรอก !”

คนพูดพยายามเตือนสติฉันทางอ้อม เตือนให้ฉันรู้ว่าฉันตกอยู่ในฐานะอะไร ! ความขมขื่นดูจะพลุ่งขึ้นมาจับหัวใจฉันทันที ฐานะ “เมียน้อย” ต่างกับ “เมียหลวง” ที่ว่า ในยามดีเราต้องหลบซ่อน และในยามเจ็บป่วยเราไม่มีสิทธิ์แม้จะเข้าไปดูอาการ ในขณะที่ “เมียหลวง” จะบอกทุกคนได้เต็มปากว่า

“พยาบาลกันสุดฝีมือแล้วคะ”

(ทมยันตี, 2552, หน้า 628)

3.2.2 เสียชู้ช้ย ภูมิหลัง-ประวัติความเป็นมาของตัวละคร เสียชู้ช้ยเป็นเจ้าของโรงงาน อยู่กรุงเทพ มีกิจการค้าอื่น ๆ และมีโรงงานหลายแห่งก็จะมีหลงจู๊ชาวจีนลูกพี่ลูกน้องกันดูแล นานนาน อาเลี้ยร่างอ้วนผู้นั้นจึงจะมาโดยนั่งรถคันใหญ่มาจากกรุงเทพ เพื่อตรวจบัญชีรายรับ-รายจ่าย ที่พ่อทำ และคนงานคนอื่นก็ต้องทำงานอย่างแข็งขันเป็นพิเศษ ดังข้อความว่า

อาเลี้ยเจ้าของโรงงาน อยู่กรุงเทพ เพราะดูเหมือนจะมีกิจการค้าอื่น ๆ หลายอย่าง งานทางโรงงานมีหลงจู๊ชาวจีนลูกพี่ลูกน้องกันเป็นผู้ดูแลแทน นาน ๆ ครั้ง อาเลี้ยร่างอ้วนผู้นั้นจึงนั่งรถคันใหญ่มาจากกรุงเทพ เพื่อตรวจงานเสียที่หนึ่ง และถ้ามาที่ไรทุกคนจะหวั่นไปตาม ๆ กัน นับจากพ่อซึ่งต้องเตรียมบัญชีทุกเล่มไว้แสดงรายรับ-รายจ่าย ผลิตผล ให้เห็นชัด คนงานที่ต้องทำทำให้แข็งขันเป็นพิเศษ

(ทมยันตี, 2552, หน้า 11)

รูปลักษณะภายนอกของตัวละคร เสี่ยชูชัย เป็นชายสูงวัยรูปร่างอ้วน มีอูมอ้วนถ้วนแสดงถึงความสมบูรณ์ ใส่เสื้อฮาวาย ลายพริ้ว กางเกงขาก้นช้างหลวม เพราะความอ้วน สวมหมวกบลานโบใหญ่และใส่แว่นตาดำ พูดภาษาไทยสำเนียงคนจีน ดังข้อความว่า

...ฉันไม่เคยสนใจกับอาเสี่ยผู้นี้สักที กระทั่งวันที่ฉันกลับจากโรงเรียน ขณะที่เดินอ้อมผ่านหน้าโรงงานจะวกไปบ้านพอเห็นรถสีดำจอดอยู่ หน้าลานซีเมนต์ฉันก็ถึงกับชะงัก ผู้ที่ยืนเด่นอยู่หน้ากลุ่มใส่เสื้อฮาวายลายพริ้ว กางเกงขาก้นช้างหลวม ขากว้างเพราะความอ้วน แต่กลับสวมหมวกบลานโบและแว่นตาดำอันใหญ่ พอยืนอยู่เกือบท้ายกลุ่ม แต่พอเห็นทุกคนหันมามองพอก็ยืมพยักหน้าเรียกฉัน...

(ทมยันตี, 2552, หน้า12)

คุณสมบัติภายในของตัวละคร เสี่ยชูชัย เป็นคนเจ้ามีเล่ห์เหลี่ยม จอมวางแผนไม่ซื่อสัตย์ซื่อโกง ใจร้ายพูดโกหก หลอกลวงฉวยโอกาส ทำให้ให้กับพ่อและชลา เพื่อหวังผลอยากได้ชลาเป็นเมียน้อยเป็นอย่างที่เขาพูด ว่าเสี่ยจะให้ทุนฟรี ๆ เป็นไปไม่ได้ เขาต้องหวังสิ่งใดจากเรา ดังข้อความว่า

แม่กำลังเซ็ดจานเรียงซ้อนไว้อย่างขึ้นดูฉันพลางขมวดคิ้วนิด ๆ

“เต็นโชนเต็นหนังอะไรมา?”

“ปีหน้าชลาจะได้ทุน”

“ทุนอะไร ใครเขาจะให้”

ฉันลงนั่งเบียดชิดกับแม่ จนได้กลิ่นน้ำอบไทยหอมเย็น ๆ

“อาเสี่ย เขาว่าเขาจะให้ทุนชลาไปเรียนที่กรุงเทพฯ”

“เรื่องอะไรอยู่ดี ๆ เขาจะมาให้ทุน”

แม่ซັกอย่างไม่เชื่อถือ ฉันเองก็ตอบไม่ได้

“ไม่รู้ซีแม่ แต่ตะกี้เขาบอกชลาอย่างงี้ พ่อก็ฟังอยู่ด้วยไม่เชื่อเดียวแม่ ถ้ามพ่อซี”

“เขาหมายความว่า เขาจะทดรองจ่ายไปก่อนละมั้ง พ่อจบแล้วต้องชดใช้เขา”

“ที่แรกชลาก็อ้างงี้ แต่เขาว่าเราไม่ต้องใช้นี่จ๊ะ”

“หรือเขาจะให้ทำงานกับเขา?”

“เขาว่าไม่ต้องอีกละแม่”

แม้ค่อย ๆ วางงานไปสุดท้ายซ่อนลงอย่างครุ่นคิด

(ทมยันตี, 2552, หน้า 26)

บทบาทหน้าที่ของตัวละคร เสี่ยชูชัย เป็นสามีของชลาคนแรกที่เกิดจากการวางแผนคดโกง ให้พ่อของชลาต้องหาเงินมาใช้เสียเพราะเงินในบัญชีโรงงานหายไปเกือบหกหมื่นบาท ซึ่งชลาทราบดีว่าเป็นกลอุบายของเสี่ยชูชัย ที่วางแผนโกงพ่อ เสี่ยชูชัยหวังที่จะได้ชลาไปเป็นเมียร้อย ซึ่งเสี่ยชูชัยเอง ก็มีแผนทำธุรกิจ การค้าผิดกฎหมายหลายอย่าง รวมถึงการลักลอบตัดไม้ด้วย ดังความว่า

งานใหม่ที่ว่า เกี่ยวกับการลักลอบตัดไม้โดยตรง แต่จะเรียกว่าลักลอบก็ไม่ถูกนัก เพราะเป็นการตัดโดยเปิดเผย แต่เสี่ยงกฎหมายเสียมากกว่า โดยชั้นแรกบุคคลกลุ่มที่ทำงานนี้ มุ่งความสนใจไปยังป่าสงวน ซึ่งจะเป็นแห่งเดียวที่ไม่มีสมบรูณ์ที่สุด ปัญหาการลักลอบตัดคู่ออกจะล้าสมัยเกินไปเสียแล้ว แต่จะมีวิธีการใหม่เข้ามาแทน คือการรุกป่าเข้าไปทำกินในบริเวณนั้น กว่าการณีพิพาทจะยุติลง ป่าทั้งป่าก็แทบจะไม่มีอะไรเหลือไว้อีก และหรือไม่การจัดสรรที่ดินให้แก่เกษตรกร ก็มักจะถือสุภาษิตว่า “ดินที่ดีที่สุด คือ ดินที่มีไม้มากที่สุด!”

(ทมยันตี, 2552, หน้า 140)

บทสรุปในชีวิต-ในเรื่องของตัวละคร เสี่ยชูชัย ทำการค้าของผิดกฎหมาย และลักลอบตัดไม้ ปลอมแปลงเอกสารคอร์รัปชั่น ลักลอบพาคนเข้าเมืองทำให้วังราชการเสียชื่อเสียง การทำเรื่องแบบนี้ สร้างความเดือดร้อนให้กับคนในชาติเสี่ยชูชัยมาอาศัยประเทศไทยอยู่ ยังไม่นึกถึงบุญคุณประเทศไทยอีกหรือ เสี่ยชูชัยต้องโดนตำรวจจับยังไม่รู้ว่าจะได้รับโทษสถานใดบ้าง ดังข้อความว่า

“ชีวิตของผม สิ่งที่เคยคิดที่สุดก็คือ...”

ท่านทิ้งท้ายด้วยประโยคที่น่ากลัว

“คนที่ทำอย่างคุณสองคนนี่แหละ คนไทยที่บ่อนทำลายชาติไทยของตนเอง จะเกิดมาให้หนักแผ่นดินทำไม และคนที่มาอาศัยในบุญประเทศไทยจนอยู่เย็นเป็นสุข ก็ไม่ควรที่จะออกตัญญูทวงเวรที่ต่อแผ่นดินที่ตนอาศัย ความผิดอย่างนี้เข้ามาตราไหนรู้ไหม?”

คำถามดังกล่าวทำให้คนฟังสั่นเข็มไปทั้งตัว ดวงหน้าแทบจะไม่มีสีเลือด
“นอกจากความผิดอย่างที่ว่ามาแล้ว ยังก่อให้เกิดการคอร์รัปชัน เสียหายแก่
ราชการอีกด้วย จริงไหม?”

ไม่มีใครตอบได้ เพราะจะทำให้เขาเนื้อทั้งขึ้นทั้งลง

“ทำเสียจนรวยมีเงินล้านแล้วสินะ?”

“มีลายขอลับกระพง คือ...”

“ดิฉันไปหยิบยืม...”

ท่านดูจะไม่ฟังเสียงใครทั้งสิ้น

“เอาละ...หมดเรื่องแล้ว กลับไปก่อน แล้วเรียกตัวมาพิจารณาภายหลังว่าจะทำ
อย่างไรกับความผิดอันนี้ดี ที่ยังไม่ทันทำอะไรก็เพราะเห็นว่าเคยมีบุญคุณกับชลาทั้งสองคน
แต่ตอนนี้อย่าคิดทำอะไรให้พวก เราลำบากใจแล้วกัน”

(ทมยันตี, 2552, หน้า 525-526)

3.2.3 คณินทร์ คณินทร์เป็นผู้ที่จัดหาหญิงสาวให้กับท่านกษณะ เรียกว่าเป็น
คนสนิทของท่านกษณะ ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจทางการเมืองอยู่ในระดับสูงคนหนึ่ง คุณคณินทร์
มีพรรคพวก แม้กระทั่งเสียชู้ชยก็ต้องพึ่งพาคุณคณินทร์ ดังข้อความว่า

“หนูรู้ไหม...”

คุณนายเอียงหน้ามากระซิบกับฉัน พลางใช้พัดป้องปาก

“เธอเป็นคนสนิทของท่าน...”

ฉันถึงกับสะดุ้ง เพราะ “ท่าน” ที่คุณนายเอียงถึง จัดว่าเป็นผู้มีอำนาจในทาง
การเมืองอยู่ในระดับสูงสุดคนหนึ่ง

“คบ ๆ ไว้อะหนู ไม่เสียหายหรอก”

คนพูดทำราวกับว่าหวังดีต่อฉันเสียเต็มประดา แต่หัวคิดฉันวิ่งปราดไปอย่าง
รวดเร็ว...นี่เองกรรมังคือเหตุผลที่คุณนายลงมือ “ต้อน” ฉันด้วยตนเอง และก็คงเป็น
อีกประการหนึ่งที่ทำให้ฉันถูกพาตัวมานี้...หากเป็นเช่นนั้นจริง...

“คุณคณินทร์ เธอมีพรรคพวกมากนะหนู ถ้าหนูอยากทำงานทำการ เธอออกไป
เพียงคำเดียว ชี้คร้าน...นั่งเลือกตำแหน่งไม่หวั่นไหว...”

น้ำเสียงของคุณนายมีแววโอ้อวดอย่างภาคภูมิใจ สลับด้วยการเอียงตัวเข้ามา
กระซิบกระซาบ

“อาเสียของหนูก็ต้องอาศัยคุณคณินทร์เธอ”

ฉันไม่รู้ว่า คุณนายทราบความตื่นลึกลับบางระหว่างฉันกับ “อาเสียของหนู” อย่างไร หากขณะนั้นคำว่า “คุณคณินทร์” ดูเหมือน จะทำให้คุณอ้อยชำเลื่องหางตา มาทางฉันรูปหนึ่ง

“โดยปรกติ เธอไม่ค่อยเอ่ยปากชมใครง่าย ๆ หรอกนะหนู แต่ถ้าชมใครเข้าแล้ว ละก็ เป็นอันไวใจได้”

(ทมยันตี, 2552, หน้า 359)

รูปลักษณ์ภายนอกของตัวละคร คุณคณินทร์ เป็นผู้หญิงที่ยิ้มยาก ถ้ายิ้มก็จะยิ้มแฉ่งเยาะที่มุมปาก ตาคมสวย คณินทร์เป็นคนพูดน้อย แต่ยามที่ยิ้มมักจะแฝง อะไรไว้ในส่วนลึกเสมอ ดังที่ว่า

...อีกครั้งหนึ่งที่ฉันเห็นคุณคณินทร์ยิ้ม พลังทอดสายตาดู “คุณนาย” ด้วยอาการ หนึ่ง ๆ เย็น ๆ เช่นเดิม ผู้หญิงคนนั้นดูจะยิ้มยากและพูดน้อยกว่าคนอื่น ๆ ทั้งหมด หากทุกครั้งที่ยิ้มมักจะแอบแฝงอะไรไว้ในส่วนลึกเสมอ

“ดูแกออกจะแกล่ตลกชอบกล”

ฉันเองก็อดยิ้มไม่ได้ คุณคณินทร์มองฉันพลาบเลิดด้วยยิ้มนิด ๆ และดูเหมือนว่า เราทั้งคู่จะรู้สิ่งเดียวกัน หากคุณนายไม่รู้ !

“ถ้านัดไว้ก็พาไปด้วยแล้วกัน”

“คุณนาย” ใจป้าผิดเคย จนฉันชักเริ่มสงสัย

“เอางี้...ฉันจะให้ตัวสองที่นั่ง ให้แม่อ้อยแกไปกับใครก็ได้หนูมากับฉัน

“มีเสื้อใส่หรือยัง ?”

ฉันเพิ่งได้ยินเสียงผู้หญิงคนนั้นเป็นประโยคแรก น้ำเสียงค่อนข้างห้าวท้วม ๆ ปราศจากแววอบนหวาน...

(ทมยันตี, 2552, หน้า 345)

คุณสมบัติภายในของตัวละคร คุณคณินทร์ เป็นคนชอบเสแสร้ง ความรู้สึกจริงกับความรู้สึกหลอก คาคตาไม่ได้ว่าอันไหนจริงอันไหนแกล้ง คุณคณินทร์ บอกชัดว่า อาชีพ “แม่บ้าน” หรือแม่เล้าทำรายได้ให้ไม่เลวนัก เฉพาะตัวสนามที่แบ่งเป็นสุขุม พุ่มไม้สลับลำธารและน้ำตก แสดงถึงฐานะทางการเงินของคุณคณินทร์ ดังข้อความว่า

คุณณินท์ อุทานเสียงแหลมพลางโอบไหล่ฉันไว้ยังกับไม่เคยพบกัน
 เลียนาน ฉันมักจะรู้สึกรำคาญกิริยาเช่นนี้ในสังคม ไม่ว่าจะเจอเจอกันที่ใด เป็นต้องทำราวกับ
 ว่ารักใคร่นับถือกันนักหนา ยิ่งอยู่ท่ามกลางสายตาคคนมากเท่าใด กิริยาดังกล่าวยิ่งถูกดัดแปลง
 มากขึ้นเท่านั้น (ทมยันตี, 2552, หน้า 558)

บทบาทหน้าที่ของตัวละคร คุณณินท์ ทำหน้าที่เป็นแม่บ้าน หรือแม่เล่า
 คือ จัดหาผู้หญิงให้เจ้านายที่ผ่านมาก็หลายคน ที่ได้รับใช้ท่านกฤษณะ โดยการจัดหาผู้หญิง
 ให้ท่านกฤษณะ ดังข้อความว่า

“ແ່ຈົນປານີ່ແລ້ວຍັງອາດຈະດູນາງນາມອີກ” ຄົນມີເງິນໄດ້ເບີຍບຸກຄົນອື່ນປະກາດຢ່າງ
 ສາມາດຕໍາໜິໄດ້ໂດຍບໍ່ຕ້ອງໄວ້ໜ້າ ຫາກຜູ້ນາຍປະມານຄົນອື່ນຢ່າງແມ່
 ຣະເບີຍພິດໄປ...ຄົນບາງຄົນເກີດມາພ້ອມທີ່ຈະພົບພິເສດແກ່ຄົນທຸກຊົນ ແຕ່ຄົນອື່ນບາງຄົນ
 ມີສຸກສິດວ່າ “ໄດ້ດີ ດີຕອບ ໄດ້ຮັບ ຮັບແທນ ໄດ້ຮັບ ຮັບແທນ” ແລະຄົນອື່ນຢ່າງແມ່
 ຣະເບີຍ ກໍ່ເປັນຄົນອື່ນຢ່າງແບບອື່ນເລີຍດ້ວຍ

“คนแก่อยากดูนางงาม ไม่น่าเกลียดเท่าคนแก่ทำเป็นนางงามเสียเองหรอกคำ...”

(ทมยันตี, 2552, หน้า 358)

บทสรุปในชีวิต-ในเรื่องของตัวละคร คุณณินท์ เป็นนายหน้าหาผู้หญิง
 มีหน้าที่เป็นแม่บ้าน โดยการหาหญิงสาวสวยหน้าตาดี ให้กับนายทหาร เจ้านายผู้ใหญ่ เพื่อให้ได้
 ชื่นใจ แต่ตัวเธอก็ไม่ทำแม่บ้านอย่างเดียว ยังมีความลับที่เธอรักษาไว้เกี่ยวกับการค้าขาย
 ผิดกฎหมาย ลักลอบตัดไม้ และลักลอบพาคนเข้าเมือง คุณณินท์มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยทั้งนั้น
 เพื่อสร้างฐานะของตนเอง ดังข้อความว่า

“ถ้าเธออยากได้อะไรทั้งสามนั้น ฉันทำให้เธอได้ แต่เรื่องภูมิความรู้ของเธอ
 อย่าเอาอย่างดีกว่า ฉันทำให้เธอเพราะเธอมีความสวยเท่านั้นเอง...ฉันชอบพูด
 ตรงไปตรงมา เพราะต่อไปเธอจะหาว่าฉันมาหลอกลวงเธอไม่ได้”

คุณณินท์จะกังวลทันที เพราะได้เข้าไปใกล้กับที่ประทับเริ่มมีคนศีกดัก

“มากเกินไปแล้ว”

เธอพูดขึ้นลอย ๆ พลางพยักไปทางทิศนั้น

“ท่าน...”

คณะผู้ใหญ่มิทั้งหญิงและชาย “คุณนาย” เอนตัวมากระซิบกับคุณคณินท์
2-3 คำ ก่อนที่จะลุกไปยอตัวทำความเคารพอย่างอ่อนช้อย

“เป็นไง?”

คุณคณินท์ ถามฉันทพลางหัวเราะอยู่ในลำคอ

“ทำอย่างนั้นได้ไหม?”

“ไม่ได้ค่ะ” ฉันตอบทันที

“หัดเข้าซิ”

ประโยคนั้นกึ่งแนะนำกึ่งเยาะ ซึ่งดูเหมือนจะจงใจเลยไปสู่ผู้

(ทมยันตี, 2552, หน้า 364)

บทสนทนาในนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย

สายทิพย์ นุกูลกิจ (2543, หน้า 107) กล่าวว่า บทสนทนา (Dialogue) คือ คำพูดของตัวละครที่ใช้โต้ตอบกันในเรื่อง บทสนทนานับเป็นองค์ประกอบสำคัญของเรื่องบันเทิงคดีได้ประการหนึ่ง เพราะช่วยให้ผู้อ่านได้ทราบถึงแนวคิดของผู้แต่ง ทราบถึงบุคลิกลักษณะของตัวละคร ข้อขัดแย้งระหว่างตัวละคร ภูมิหลังและรายละเอียดต่าง ๆ ได้ โดยผู้แต่งไม่ต้องบรรยายหรือพรรณนาความให้ยืดเยื้อ นอกจากนั้นยังทำให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลินไปพร้อมกันด้วย

บทสนทนาที่ผู้วิจัยมุ่งวิเคราะห์ตามแนวคิดของ กุหลาบ มัลลิกะมาส (2560, หน้า 115) ว่า บทสนทนาของตัวละคร มีความสำคัญในการใช้บทสนทนาในการแต่งเพื่อช่วยให้เรื่องดำเนินต่อไป แทนการบรรยายของผู้แต่ง และช่วยให้รู้จักตัวละครในเรื่อง ทั้งรูปร่างหน้าตาและนิสัยใจคอ โดยผู้แต่งไม่ต้องชี้แจงโดยตรง

จากการวิเคราะห์ตัวละครในเรื่องเมียหลวงและเรื่องเมียน้อย พบว่า มีทั้งตัวละครมิติเดียวและตัวละครหลากหลายมิติ จำแนกได้ 2 กลุ่ม ตามแนวคิดของสายทิพย์ นุกูลกิจ (2543, หน้า 104) คือ ตัวละครเอก (Principal or Main Character) เป็นตัวละครมีบทบาทสำคัญในการดำเนินเรื่อง เป็นศูนย์กลางของเหตุการณ์ทั้งหมด และตัวละครประกอบ (Subordinate or Main Character) เป็นตัวละครที่มีบทบาทรองไปจากตัวละครเอก ทำให้เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวละครเอกเคลื่อนไหวไปสู่ปลายทาง

1. บทสนทนาในเรื่องเมียหลวง

จากการอ่านวิเคราะห์บทสนทนาในเรื่องเมียหลวง พบว่า กฤษณา อโศกสิน สร้างบทสนทนา 5 ลักษณะ คือ บทสนทนาใช้ดำเนินเรื่อง บทสนทนาทำให้รู้จักตัวละคร บทสนทนา

ทำให้มีวิธีการไม่ซ้ำซาก บทสนทนาสร้างความสมจริง และบทสนทนาทำให้บทประพันธ์น่าอ่าน มีรายละเอียดและตัวอย่าง ดังนี้

1.1 บทสนทนาใช้ดำเนินเรื่อง กฤษณา อโศกสิน ใช้บทสนทนาช่วยในการดำเนินเรื่อง แทนการบรรยาย ทำให้เรื่องที่เล่ามีชีวิตชีวายิ่งขึ้น ดังตัวอย่างเช่น

...ฉันกอดแขนเขาไว้เมื่อเรือแล่นมากลางทะเล ระหว่างตัวเกาะกับแผ่นดินไทย
สายตาของผู้คนในเรือมองมาที่เราอย่างชื่นชม ชายหนุ่มท่าทางเก๋ เหมาะกันดีกัน
หญิงสาวสวยผอมยาว ผูกผมด้วยแพรสีเขียวจัด ชับกับผิวและเครื่องหน้าอันหมดจด...
ฉันสวมกระโปรงกางเกงขาบานพลั่ว สวมเชิ้ตแขนยาว ซ่อนชายไว้ในกระโปรง คาคเข้มขัด
ทับขอบกระโปรงตกะทัดรัด

อนิรุทธิ์ชมเสมอว่า รูปร่างฉันดีนัก

“ยังกับนางแบบในแมกกาซีนนะ”

เรือเฟอร์รี่ใช้ฝักรออยู่กลางทะเลนานราว 20 นาที จากที่นั่นจะมองเห็นทะเล
อันงดงาม มีเรือสินค้าจอดเรียงรายอยู่หน้าเกาะปิ้งจำนวนมาก เมื่อเรือเทียบท่าแล้ว
เราก็ควมแขนกันเดินไปยืนเก๋ ๆ กัง ๆ อยู่ริมถนน กวาดตามองยวดยานที่ผ่านไป
ตรงหน้า

สิ่งที่เราเห็นเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่เหยียบขึ้นสู่ตัวเกาะ ก็คือรถเข็นที่มีผลไม้
เต็มทั้งคัน จำพวกแอปเปิ้ล สาลี่ องุ่น นับเป็นผลไม้ขึ้นหน้าขึ้นตา ราคาถูกเป็นพิเศษ
รวมทั้งเงาะปิ้งซึ่งทั้งหวานและกรอบ

“เราจะไปพักโรงแรมไหนดีคะ” ฉันถาม

“ที่ไหนก็ได้ ที่ดีที่สุด”

“เราจะไปปิ้งฮิลล์กันเมื่อไหร่ดีคะ”

“พรุ่งนี้ก็ได้”

ฉันหายใจเป็น “ปิ้งฮิลล์” เพราะบังเอิญไปอ่านนวนิยายเข้าเล่มหนึ่ง ทำให้ไฝผ่น
ถึงกุหลาบบนปิ้งฮิลล์

“เราจะต้องเที่ยวให้ทั่วปิ้งนะคะ”

อนิรุทธิ์ไม่สนใจปิ้งเท่าที่ควร เขาย่นจมูกพร้อมกำบ้อง

“อ้อ! ไม่เห็นมีอะไรแปลกประหลาดเลย ก็นั่น ๆ แหะ ทะเลก็ทะเลบ้านเรา อะไร ๆ
ก็เหมือนบ้านเราไปทั้งนั้น นี่ถ้าไม่ใช่เพราะมาฮันนีมูนล่ะก็ ผมจะอยู่สักสามคืนเป็น
อย่างมาก”

“คุณยังไม่ทันเห็นอะไร ๆ ของเขาเลย ชอบดีเรื่องทั้งโกสณัก”

“เห็นแค่นี้ก็รู้แล้ว ผมรู้ตั้งแต่ยังไม่ได้มาเห็นนั่นแหละ”

โรงแรมที่ดีที่สุดอยู่ไม่ไกลจากท่าเรือเฟอร์รี่ พนักงานประจำโรงแรมเป็นจีน บางคนก็พูดไทยได้ บางคนก็ส่งภาษาจีนกลางกับภาษาใบ้สลับกัน ส่วนผู้จัดการนั้นเป็นคนจีนก็จริง แต่พูดไทยได้คล่องราวกับเกิดในเมืองไทย

(กฤษณา อโศกสิน, 2555 หน้า 13)

1.2 บทสนทนาทำให้รู้จักตัวละคร กฤษณา อโศกสิน สร้างบทสนทนาให้มีลักษณะ

สมจริง นอกจากนี้ยังสร้างนิสัยของตัวละครในเรื่องโดยบรรยายลักษณะของตัวละครอีกด้วย โดยที่ผู้แต่งไม่ต้องอธิบายตรง ๆ ดังตัวอย่างเช่น

พอเข้าเขตไทย สนวนย่างที่แลเห็นเป็น “สวน” อยู่เมื่อสักครู๋หายวับไปในพริบตา มีป่ายางผุดขึ้นมาทั้งสองข้าง

“เห็นไหม บอกไม่เชื่อ สนวนยางเมืองเรา ต้องเรียกว่าป่ายาง สนวนยางของมาเลเซีย นั้นแหละถึงจะเรียกว่าสวน”

“ไม่ขอออกความเห็น เพราะฉันเป็นโรคต้องเถียงแทนชาติไทยทุกแห่งทุกมุม”

เขาหัวเราะเบา ๆ จับศีรษะฉันโยกไปมา

“เข้าข้างตัวเองอยู่เรื่อยเลย นี่แหละเขาเรียกว่า ผู้หญิงร้อยเปอร์เซ็นต์ คือไม่ยอมเพชฌัญห้กับความจริง!”

“บางอย่างก็ยอมรับอย่างขึ้นบานได้เหมือนกันแหละคะ”

“อะไรล่ะที่ยอมรับ”

“ยอมรับทุกอย่างแหละ เว้นไว้แต่เรื่องที่ทำให้เราต้องขาดทุน”

“กำไรขาดทุนเป็นของคุณกัน เมื่อคุณอยากได้กำไร บางครั้งคุณก็ต้องยอมขาดทุน”

ฉันยังจำคำพูดของเขาในครั้งนั้นได้ดีจริงสิ ถ้าเมื่อใดเราแสวงหากำไร เราก็ต้อง “เสี่ยง” ขาดทุน

ชีวิตคนเราเต็มไปด้วยการเสี่ยงทุกลมหายใจ

เสี่ยงรัก เสี่ยงแต่งงาน เสี่ยงต่อจุดหมายปลายทางของชีวิตที่เราไม่อาจพบ

“ความรักของคนเราล่ะคะ” ฉันแอบกระซิบข้างหู “จะมีขาดทุนมั่งไหม”

เขาก็มองฉันนิดหนึ่ง พลังสายตา

“เหลวไหล วิ...นี่เราเพิ่งแต่งงานกันได้เจ็ดวันเท่านั้นนะ ทำไมคุณพูดเรื่องขาดทุน”

“ผู้หญิงมักจะช่างซัก แม่ในสิ่งที่ตัวเชื่อมั่นแล้ว”

“ถ้าฉันก็จะอภัยให้ แต่ต้องมีคำตอบแทน..” เขากะชิบ “เราจะจูบกันตอนนี้ได้ไหม”

“คนขับมองเราอยู่คะ”

“ช่างเถอะ” เขาตอบอย่างตื้อตึง พลังใช้ริมฝีปากนุ่ม ๆ ปีบตรงไบหูฉิ้น และเลื่อนลงมาตามลำคอ

“โอ! ช่างไม่รู้จักอาย”

ครั้งนั้นฉันปลาบปลื้มภาคภูมิในความเป็น “ของสูง” ที่เขามอบให้ โดยหารู้ไม่ว่าในกาลต่อมาฉันจะมีแต่สะอิดสะเอียนในความเป็นของสูงของตนเอง

เล่ห์เหลี่ยมของมนุษย์เพศผู้ตรงนี้ด้วยเหมือนกัน... กล่าวคือสามารถจะหยิบฉวยหลักจิตวิทยาง่าย ๆ มาใช้กับผู้ที่บูชาเกียรติศักดิ์เป็นชีวิต ด้วยการยกเอาหล่อนใส่พานขึ้นไปประดับไว้หน้าแท่นบูชาพลังกล่าวโอโลมสรรเสริญเป็นใจความคล้ายคลึงกัน

“ที่ผมรักคุณ บุษาคณ...คุณเป็นแม่ของลูกผม โปรดอย่าใส่ใจในธรรมเนียมชัณต่ำของผู้ชาย ที่รักการสะสมและสมสู่...ผู้หญิงอื่นเป็นเพียงตุลิตัวฟ้าเท้า...ไม่ควรเอามาเปรียบกัน”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 13)

จากบทสนทนาข้างต้นผู้ประพันธ์ ทำให้ผู้อ่านรู้จักนิสัยของตัวละคร ดร.อนิรุทธิ์ ว่าเป็นคนเจ้าชู้ เห็นแก่ตัวชอบเข้าข้างตัวเอง และมีจิตวิทยาในการพูดเอาใจ ดร.วิกันดา เชิดชู และชื่นชม ดร.วิกันดา พูดจาโอโลมสรรเสริญภรรยาได้อย่างสมจริง ว่าเขารักและบูชาเธอเพียงคนเดียว ที่ข้องเกี่ยวกับหญิงอื่นก็เพราะรักสนุก และดูเหมือนหญิงอื่นว่าเป็นทางผ่านเพื่อสนองความเป็นชายของเขาเท่านั้น

1.3 บทสนทนาทำให้มีวิธีการไม่ซ้ำซาก กฤษณา อโศกสิน ใช้วิธีการไม่ซ้ำซากในการสร้างบทสนทนา โดยใช้วิธีการแตกต่างกันจากบทสนทนา ดังความว่า

เขาหันมามองฉันอย่างสงสัย

“วันนี้เป็นอะไรไป ร้ายแต่เช้า” เขาว่า

“ร้ายซี...ก็มันมีเหตุที่ทำให้ร้ายนี่”

“อะไรละคนไข้ไม่ชัดท้องน้ำ..หรือว่ามันนัดกันลาไปธุระค้างคืน”

“ไม่ใช่...”

“งั้นอะไร”

“ทานกาแพให้หมดเสียก่อนก็แล้วกัน”

“คุณก็ยังน่ารักดีอยู่หรอก ที่ไม่เอาแต่อารมณ์เป็นที่ตั้ง จนลืมคิดถึงเรื่องกินอยู่ของผิว...ต่อจากกาแพ จะเว้นระยะให้สบู่หรือสักริมฝีปากได้ไหม” เขาถามอย่างประชิด
ฉันหึงจนนิ่งไม่ติด..ระหว่างที่เขาตีหมาแพ สบู่หรือ ฉันได้แต่เดินกลับไปกลับมาในห้อง

“ลูก ๆ ไปไหนหมด”

“อยู่ที่สนาม”

“ไปเรียกมาซิ”

“ลูกมีความหมายอะไรหรือ” ฉันเริ่มรวน

“อะ! คุณ... วันนี้แปลกไปนะ”

“คุณก็ต้องรู้ว่า ฉันแปลกไปเพราะอะไร”

“พูดตรงไปตรงมาดีกว่า”

“เมื่อคืนคุณไปกับใคร?”

คราวนี้เขายัง มองหน้าฉันนิ่งอยู่ พลังสบู่หรือติด ๆ กันหลายที

“ฉันถามว่า เมื่อคืนนี้คุณไปกับใคร...คุณยังไม่ได้ตอบคำถามฉันเลย”

“ไหน” เขาพูดเก๋ ๆ

“ผู้หญิงคนนั้นใครคะ” ฉันระงับโทสะเต็มเหนี่ยว “เป็นอะไรกับคุณจนถึงกับดงกันไปกินข้าวสองต่อสอง!”

“ไหน” คราวนี้ยิ่งเก๋ไปกว่าจิตใจที่แล้ว

“บ้า! ฉันถามให้คุณตอบ... ฉันต้องการคำตอบ...”

“ผู้หญิงที่ไหนกัน”

“คุณอย่าปฏิเสธนะ...ด้วยเกียรติของลูกผู้ชาย”

“เก่าแล้วละคุณ ไอ้เกียรติบ้าเกียรติบออะไรนั่นนะ ผมไม่มีเกียรติอะไรหรอก”

“ฉันเพิ่งรู้”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 25)

1.4 บทสนทนาสร้างความสมจริง กฤษณา อโศกสิน สร้างบทสนทนาให้มีลักษณะสมจริง เป็นไปตามธรรมชาติ และเหมาะสมเหมือนกับภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งยังเขียนให้สอดคล้องกับฐานะและลักษณะนิสัยของตัวละคร ได้อย่างดีอีกด้วย ดังตัวอย่างที่ว่า

“คุณควรจะเป็นธรรมดาของผู้ชาย...ผมไม่ได้จริงจางอะไรกับมันเลยนี่...”

“เพียงแต่พามันไปนอนด้วยเท่านั้น!” ฉันทะอื่นพลงกัตรีมิดีปากจนเจ็บไปหมด

“ผู้ชายนอนได้กับทุกคนที่เขาพอใจ...โลกไม่ถือว่าเป็นเรื่องเสียหาย” เขาแบมือ
ดูสบายอารมณ์ เหมือนพูดถึงดินฟ้าอากาศที่วิปริตไปบ้าง “คุณจะบังคับผัวคุณให้อยู่
กับคุณคนเดียวทุกวันทุกคืนจนตลอดชีวิตไม่ได้ดอก วิ เข้าใจเสียใหม่...นี่เรากำลังพูด
ถึงกฎธรรมดาของโลกก็ยั้งนะ ไม่ได้หมายความว่าถึงสุนทรีย์ะด้านความรักที่สูงกว่านั้น
ถ้าคุณไม่รู้จักแบ่งแยก “ชั้น” ของอารมณ์ ไม่รู้จักแบ่งแยก “ชนิด” ของลัษณ์ คุณก็
ต้องหน้ามืดตามัวอยู่อย่างนี้ไม่รู้จบ”

“แปลว่าตาของฉันทะสว่างได้ จำเป็นที่ฉันทะต้องยอมเข้าใจ “ชั้น” ของอารมณ์
และ “ชนิด” ของลัษณ์เพศผู้ทุกตัวงั้นสิ!”

เขาถลึงตา พร้อมล่ายหน้า

“ไม่เข้าใจ...คุณอะ...ทำยังไงคุณก็ไม่เข้าใจวันยังค่ำ...เอ้อ...ยังไม่ได้ถามเลยว่า
คุณรู้ได้ยังไง”

“คุณคิดว่าฉันโง่”

“คิดว่าคุณฉลาดมากขอรับ...แต่รู้ว่าเมื่อวานคุณไม่ได้ออกจากบ้านไปไหน...
คงต้องมีหมาในลักตัวคาบเอาอาจมาแห่ง ๆ มาวางตรงหน้าคุณ แล้วไปตักน้ำมาราด
ให้มันส่งกลิ่นขึ้นมามีอีก”

“คุณอย่ามาว่าเพื่อนฉันนะ”

“อ่า...ได้การแล้วสิ คนคาบข่าวคือเพื่อนคุณ...ไหน...ลองจาระไนมาสิว่า แม่ตัวการ
ที่ชอบทำให้ผัวเมียทะเลาะกันนั้นคือแม่เลิศลักษณ์ แม่ฉวีเพ็ญ หรือแม่อนงค์นารถ
เพื่อนรักทั้งสามของคุณ”

“ใครก็ช่าง” ฉันทะกริ้ว “ถ้าเก่งจริง คุณไม่ต้องกล่าวหาคนอื่น กล่าวหาตัวคุณเอง
แหละดีที่สุด”

“ผมไม่มีอะไรจะกล่าวหา กะอีการที่ผู้ชายสักคนจะไปกับผู้หญิงเลิฟ..มันเรื่อง
เล็กเสียเหลือเกิน เมียไหน ๆ ก็ไม่มีใครเขาเก็บเอามาเป็นอารมณ์”

“คนนั้นคงไม่ใช่ฉัน”

“ความจริง เมียอย่างคุณน่าจะคิดได้เร็วและลึกซึ้งกว่าเมียอย่างคนอื่นนะ..”

“ในฐานะที่ฉันเป็นค็อกเตอร์?”

“ไม่ใช่...ในฐานะที่คุณรู้คิดได้กว้างขวางกว่า...”

“ฉันอาจจะกว้างขวางเรื่องอื่น แต่ฉันไม่กว้างพอสำหรับเรื่องนี้ ฉันแต่งงานกับคุณ ฉันก็ไม่เคยเพื่อไว้ว่า ครึ่งหนึ่งของคุณอยู่ที่ฉัน อีกครึ่งหนึ่งของคุณอยู่ที่อื่น”

“คุณควรจะมีเพื่อน” เขายั่ว

“ฉันไม่รู้ว่าคุณน้ำใจของคุณจะเป็นอย่างไร สำหรับฉัน เสพไม่เลือก!”

“โอเอ๋ย!” คราวนี้เขาอารมณ์ดีขึ้น กางแขนออก ก้าวมาที่ฉัน แต่ฉันถอยหลังหนี “ดูท่าท่าเข้าแน่ะ เห็นตัวเป็นไส้เดือนก็ถือหรือไงนะ...คุณนี่...ยังต้องเรียนรู้ชีวิตแต่งงานอีกนาน...นานมาก...กว่าจะเข้าใจ...”

“ถ้าชีวิตแต่งงานเป็นอย่างนี้ ฉันไม่มีวันจะเข้าใจได้เลย..จนตาย”

“หยุดร้องไห้เสียคนดี...” เขาปลอบ พลังดิ่งตันโอบเอาร่างของฉันไว้ “ผมรักคุณคนเดียวนะ วิ อย่าคิดมากเกินไป ใจเรื่องผู้หญิงพวกนั้น คุณกับเขาเหมือนยอด้ไม่กับโคนไม้ อย่าโน้มน้าวตัวเองลงมามาหาเขาเท่านั้นแหละเป็นพอ トラบใดคุณไม่ยอมโน้มน้าวมา トラบนั้นคุณจะชวยอดสล้างอยู่กลางอากาศได้อย่างภาคภูมิ...”

“และเศร้าโศกด้วย”

“ทำไมล่ะ”

“คุณลืมไปแล้วหรือว่า ไม่ว่าใครมาแต่ไหน ก็ต้องมานั่งฟังโคนไม้...”

“โดยหาความร่มเย็นจากยอดไม้” เขาต่อ

“โคนให้เกิดก่อน สนิทเสนาหาเป็นอันดีกับพื้นดิน คลุกคลีกับคนอย่างเลือดกับเลือด เนื้อกับเนื้อ ส่วนยอดไม้มันไม่มีอะไร มีแต่วันจะไกลความจริงออกไปทุกที ถูกฟ้าผ่า ยอดไม้ก็แหลกก่อน”

“คุณเคยเห็นยอดผักไหมล่ะ ยอดผักแพง ๆ นะ”

“คะ แพงแล้วก็อร่อยสำหรับคนที่มีลิ้นรู้จักกิน!”

เขาทำตาโต

“เออ...แพ้งจนได้ ย้อนเสียเจ็บเขี้ยว นี่คุณว่าผมไม่รู้จักกินใช่ไหม”

“ฉันไม่ได้ว่าคุณโง่ คุณอาจฉลาดก็ได้ คนเราฉลาดไม่เท่ากันค่ะ บางคนฉลาดเกินยอ บางคนก็ฉลาดเกินรอก”

“แหม! แม่คุณเอ๋ย” เขาคราง “เมื่อยอย่างนี้จะทิ้งไต่ยังงั้นละ ไม่เอาไว้ห้องรับแขก ก็ต้องเอาไว้ที่ที่พระ ไม่เอาไว้ที่ที่พระ ก็ต้องเอาไว้รวมกับหนังสืออ้างอิงในห้องสมุด!”

“อย่ามาแกล้งเยาะหยอเลย”

“ก็จริง ๆ นี่...ลิ้นหัวใจผมยังไม่รื้อ ก็ต้องรื้อเพราะคำเสียดสีของเมีย

“พูดกันตั้งนานยังไม่ถึงจุดเลย”

“จุดอะไร”

“ผู้หญิงคนนั้น!”

“ชื่อนงคราญ เสิร์ฟอาหารอยู่ที่ร้านเทพธิดา ความจริงเขาไม่ควรอยู่ในบัญชีของผู้ชายคนไหนเลย เพราะเขาไปได้กับทุกคน พอใจหรือยัง”

“รู้จักกันมากี่มากน้อย”

“ไม่รู้ซี ไม่ได้สนใจ เคยพามันไป เอ้อ...ไปกันข้าวสองหน ทั้งหนนี้เท่านั้นเอง”

“กินอย่างอื่นยังไม่นับ!”

“เราละก็ เป็นเสียอย่างนี้แหละ” เขาว่าพลางจูบอย่างประจบ

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 28)

1.5 บทสนทนาทำให้บทประพันธ์น่าอ่าน กฤษณา อโศกสิน สร้างบทสนทนาให้มีส่วนช่วยให้เรื่องน่าอ่าน น่าสนใจ และมีชีวิตชีวาขึ้น ทั้งนี้เพราะเป็นบทสนทนาที่มีความหมาย และมีอารมณ์ขัน ดังตัวอย่างเช่น

หล่อนหันไปค้อนอนิรุทธิ์

“ก็เปรมไปเลยซี คงไม่กลับบ้านเสียละมากกว่า”

“ของมันแน่นอยู่แล้ว ถึงไม่บอกก็รู้”

“ตั้งใจจะไปไหนคะ” หล่อนทำตาวาววาวกับแม่เสือ

“มีซี...ที่ไปนะมีแน คนเขาจ้องจ้องอยู่แล้ว”

“ใครคะ...บอกมานะ” อรอินทร์คาดคั้น

“ยังมีหน้ามาถาม...ก็คนพูดนั้นนะซี ใครเสียอีกล่ะ”

คราวนี้หล่อนหน้าแดงจัด ชัดแขนเขาดังเผียะ

ฉันทมองดูกิริยาท่าทีของคนทั้งสอง เกิดปฏิกิริยาสันดาอยู่ในใจ

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 451)

กลวิธีเกี่ยวกับบทสนทนา เป็นองค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งของการประพันธ์นวนิยาย เพราะบทสนทนาเป็นสิ่งที่ตัวละครใช้พูดจาโต้ตอบกัน ทำให้เข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวที่เกิดขึ้น รวมทั้งความเป็นไปต่าง ๆ ของตัวละครชัดเจนยิ่งขึ้น

2. บทสนทนาในเรื่องเมียน้อย

จากการอ่านวิเคราะห์บทสนทนาในเรื่องเมียน้อย พบว่าทมิฬย่นดีสร้างบทสนทนา 5 ลักษณะ คือ บทสนทนาใช้ดำเนินเรื่อง บทสนทนาทำให้รู้จักตัวละคร บทสนทนาทำให้มีวิธีการไม่ซ้ำซาก บทสนทนาสร้างความสมจริง และบทสนทนาทำให้บทประพันธ์น่าอ่าน มีรายละเอียด และตัวอย่างดังนี้

2.1 บทสนทนาใช้ดำเนินเรื่อง ทมิฬย่นดีใช้บทสนทนาช่วยในการดำเนินเรื่อง หมายถึง เนื้อหาสาระในบทสนทนาของตัวละครในเรื่องนั้น ๆ มีส่วนสัมพันธ์กับการดำเนินเรื่อง โดยผู้แต่งไม่ต้องบรรยายให้ผู้อ่านทราบ และบางทีก็ใช้บทสนทนาประกอบกับการบรรยายความได้อย่างกลมกลืนเหมาะสมกันทำให้ผู้อ่านทราบถึงเหตุการณ์ที่จะดำเนินต่อไป ดังความว่า

แม่ระเบียบโผล่หน้าเข้าประตูมา แต่พอเห็นท่านั่งของคุณ้อย ซึ่งยกขาไปพาดไว้บนพนักเก้าอี้ก็อีกตัวหนึ่งที่ร้องลั่น

“ตาย...นั่งลูกอะไรให้ระวังหน่อยซีคำคุณ”

“ลมเย็นดี” คุณ้อยทำหน้าที่ดาเนย

“ฟัง...ฟังพูดเข้า”

“เขามีข้างในน่า ทำเป็นกลัวไปได้”

“เป็นลูกเป็นเต้าดีตาย” แม่ระเบียบบ่นอุบอิบ

“ฉันไม่อยากเป็นเต้าน้ำเปียบหรอก ยิ่งกับแพ่งค่างร้าน”

(ทมิฬย่นดี, 2552, หน้า 802)

2.2 บทสนทนาทำให้รู้จักตัวละคร ทมิฬย่นดี ใช้บทสนทนาทำให้ผู้อ่านรู้จักตัวละคร อันเป็นตัวประกอบสำคัญของเรื่องเมียน้อยอีกตัวหนึ่ง คือคุณ้อย ผู้ที่มีความจริงใจต่อเพื่อน มีอารมณ์ขัน เป็นนักพนันและกล้าได้กล้าเสีย ส่วน ตุลา ซึ่งเป็นตัวละครเอกฝ่ายชายนั้นคือเป็นคนที่มีความจริงใจและจริงจังกับหญิงที่ตนจะแต่งงานด้วยอย่างจริงใจ ดังตัวอย่างว่า

แม่ระเบียบโผล่หน้าเข้าประตูมา แต่พอเห็นท่านั่งของคุณ้อย ซึ่งยกขาไปพาดไว้บนพนักเก้าอี้ก็อีกตัวหนึ่งที่ร้องลั่น

“ตาย...นั่งลูกอะไรให้ระวังหน่อยซีคำคุณ”

“ลมเย็นดี” คุณ้อยทำหน้าที่ดาเนย

“ฟัง...ฟังพูดเข้า”

“เขามีข้างในน่า ทำเป็นกลัวไปได้”

“เป็นลูกเป็นเต้าดีตาย” แม่ระเปียบบ่นอุบอิบ

“ฉันไม่อยากเป็นเต้าน้ำเปียบหรือก ยังกับแฟงค่างร้าน”

(ทมยันตี, 2552, หน้า 802)

สำนวนของคุณตุลา ทำให้ฉันนึกขึ้น ขนาดเขาสังเกตเห็น

“แล้วกัน” เขาทำเสียงบ่น

“ทำไมหัวเราะเยาะกันได้?”

“ก็คุณตุลา ใช้คำว่า จะกลับมาตายด้วย แสดงว่าระหว่างมีชีวิตอยู่คงจะรอนเร่เรื่อยไป พอจะตายค่อยกลับเอาศพมาให้นี้คะ”

“โอ...ยังดีกว่าผมไปแล้ว ไปลับ ไปแล้วไม่กลับคืนมาไม่ใช่หรือครับ?”

“แบบนี้ไปลับดีกว่าคะ” ฉันประชดให้

“แต่กลับมาก็ดีแฮะ”

คุณอ้อย แกว่งแก้วน้าแข็งเล่น “จะได้ออกการรุดหาเงินช่วยใส่กระปุกไว้หยอดรูเล็ตต์”

“ไม่คิดจะทำบุญให้เลยหรอ?” คุณตุลาร้องลั่น

“ทำให้ชิน่า” อีกฝ่ายทำเสียงปลอบ

“รวยเมื่อไหร่ ทำบุญเลี้ยงพระทั้งวัดให้เมื่อนั้น”

“แล้วถ้าเสียหมดล่ะครับ?”

“ไม่น่าถาม” คุณอ้อยทำหน้าที่เฉย

“อยากให้เขาทำบุญไปให้ ก็ต้องช่วยหมุนรูเล็ตต์กันหน่อย”

“เดี๋ยวก่อน วัดที่คุณจะไปทำบุญนะ วัดไหน?”

“เอาเถอะน่า ตายแล้วก็รู้เองยุ่งจริง บอกว่าทำบุญทั้งวัดก็ทั้งวัดซิ”

“บางวัดมีพระอยู่องค์เดียววนะคุณ”

(ทมยันตี, 2552, หน้า 737)

จากบทสนทนาตอนนี้ ผู้อ่านได้รู้จักตัวละครอันเป็นตัวประกอบสำคัญของเรื่อง เมียน้อยอีกตัวหนึ่ง คือ คุณอ้อย ที่มีลักษณะนิสัย มีความจริงใจต่อเพื่อน มีอารมณ์ขัน เป็นนักพนัน และกล้าได้กล้าเสีย สำหรับคุณตุลาซึ่งเป็นตัวเอกฝ่ายชายจะมีลักษณะนิสัยที่มีอารมณ์ขัน และจริงจังกับผู้หญิงที่จะแต่งงานด้วย

2.3 บทสนทนาทำให้มีวิธีการไม่ซ้ำซาก

ทมยันตี ใช้บทสนทนาทำให้ผู้อ่านรู้จักตัวละคร ประกอบสำคัญของเรื่องเมียน้อยอีกตัวหนึ่ง คือ พนักงานสระผมในร้านเสริมสวยของคุณช้อยที่กำลังสระผมให้ชลา ดังตัวอย่างว่า

“ผมคุณสวยจัง อย่างนี้เขาเรียกสีน้ำผึ้งใช้ไหมคะ?”

ฉันได้แต่ยิ้ม เพราะตอนที่อยู่บ้านไม่เคยมีใครบอกฉันสักคน ว่าผมฉันสีอะไร นอกจากตอนที่ตัดไปบ่นไปว่า

“ผมชลาเป็นกระเซิงเซียว แถมหยักจนเหยียดไม่ออก ตัดเล็มให้เท่ากัน ยากจะตายไป”

หรือไม่บางทีพอก็เอามือขยี้ผมฉันเล่นแล้วก็ถามยั่ว ๆ ว่า

“นี่มันลูกฝรั่งหลงมาจากไหนหือ หัวแดงเซียว?”

ฉันเกลียดนักเวลาใครพูดยั่ว และฉันเป็นต้องรีบเถียงว่า

“ชลาลูกพ่อต่างหาก ไม่ใช่ลูกฝรั่ง”

แม้คนที่กำลังสระผมฉันอยู่ วิพากษ์วิจารณ์ต่อไปว่า

ขนตาคุณเหมือนกัน เห็นที่แรกคิดว่าใส่ขนตาปลอม”

(ทมยันตี, 2552, หน้า 107)

2.4 บทสนทนาสร้างความสมจริง

ทมยันตี ใช้บทสนทนาทำให้ผู้อ่านรู้จักตัวละคร อันเป็นตัวประกอบสำคัญของเรื่องเมียน้อยอีกตัวหนึ่ง คือ แม่ระเบียบกับคุณอ้อย และพนักงานในร้านเสริมสวยที่เรียกตัวเองว่าแม่หมอ ดังตัวอย่างว่า

“ผิวคุณนี่ พออบแล้วเหลืองนวลสวยจัง”

แม่ “หมอ” ชมอย่างภาคภูมิ แต่ฉันไม่ยกขอบเท่าสำนวนแม่ระเบียบที่ว่า

“โบราณเขาเรียกผิวแดงรมใบ หรือไม่ว่าผิวมะยมสุก”

แม้จะยังไม่หายคล้ำ แต่เมื่อมีสีเหลืองแกมชมพูแซมก็ทำให้มองดูแปลกตา

“อย่างคุณต้องใส่สีเหลืองถึงจะสวย”

เล็บของฉันที่เคยตัดสั้น ถูกทิ้งให้ยาวเจียนปลายมนเป็นรูปไข่ ข้อนี้อยากบอกความดีให้คุณอ้อย เพราะช่างที่ร้านชอบเจียนเล็บเป็น รูปสามเหลี่ยมแหลมเปี้ยบทุกที

“นิ้วชลากลม ต้องทำเล็บปลายมนนิด ๆ ถึงจะสวย”

ลงท้ายคุณอ้อยเลยทำเล็บให้ฉันเสียเอง มีเสียที่เป็นลูกสาวเจ้าของร้านเสริมสวย
 “อย่าทาเลยนะชลา พอทามาก ๆ ล้างออกแล้วเล็บจะเหลือง ดูมันแห้ง ๆ ไม่มี
 ชีวิตชีวา ใช้ยาขัดให้เป็นมันตามธรรมชาติดีกว่า”
 ยาขัดเล็บของคุณอ้อยเป็นฟู่สีแดง เมื่อขัดด้วยแปรงแล้วเล็บทุกเล็บจะเป็นมัน
 ออกสีชมพูเรื่อราวกับเปลือกหอย
 “คนสวยอยู่แล้วอย่าแต่งมากละดี”

(ทมยันตี, 2552, หน้า 264)

2.5 บทสนทนาทำให้บทประพันธ์น่าอ่าน

ทมยันตี ใช้บทสนทนาทำให้ผู้อ่านรู้จักตัวละคร อันเป็นตัวประกอบสำคัญของ
 เรื่องเมียน้อยอีกตัวหนึ่ง คือ คุณคณินทร์ ที่ได้ฟังท่านกฤษณะสนทนากับ ชลา แม้ว่าชลาจะมี
 ความเกรงท่านอยู่บ้าง แต่ชลาก็ไม่ยอมกลัวใครง่าย ๆ ดังข้อความว่า

“ดิฉันคิดว่า ทำได้ดีที่สุดเท่าที่ตัวเอง”
 “เข้าใจพูด ที่มานี้เต็มใจหรือเปล่า?”
 ฉันมอง “ท่าน” เต็มตาถึงแม้จะมีความเกรงอยู่ แต่คนอย่างฉัน ไม่ยอมกลัวใคร
 ง่าย ๆ
 “มีคนเรียนท่านว่าไม่เต็มใจบ้างไหมคะ?”
 “ท่าน” หัวเราะเสียงดัง “ก็อยากฟังอยู่เหมือนกัน”
 คุณคณินทร์มองฉันเป็นเชิงปราม แต่เมื่อมาถึงตอนนี้ก็สายเกินไปเสียแล้ว
 “ไม่มีผู้หญิงคนไหนเห็นหน้าผู้ชายครั้งเดียวแล้วบอกว่าเต็มใจหรอกคะ เว้นไว้แต่
 ความเต็มใจอาศัยปัจจัยอื่น”
 ฉันรู้เหมือนกันว่าที่ฉันพูดไม่สมควรนัก แต่เมื่อฉันจะ “ขาย” ฉันก็อยากให้ผู้ซื้อ
 ตีราคาสินค้าด้วยความเต็มใจ ของเขาเช่นกัน!
 “ความเต็มใจของเขามีราคาสักเท่าไร?”
 น้ำเสียงนั้นมีแววสนุก และดูเหมือนคำว่า “เธอ” จะสะตูดนิต ๆ อาจจะเป็นเพราะ
 “ท่าน” เห็นว่าฉันไม่ใช่ “หนู” ที่ไร้เดียงสากระมัง
 “ดิฉันควรมีราคาสักเท่าไรล่ะคะ?”
 “ท่าน” หันไปมองดูคุณคณินทร์ซึ่งออกจะอึดอัดไม่น้อย
 “ดิฉันไม่คิดว่า...”

คุณคณินทร์ดูจะเกรงไปเสียหมด หากอีกฝ่ายโบกมือโดยเร็ว

“ไม่เป็นไร นาน ๆ ที่ถึงจะได้พบผู้หญิงสวยที่มีมันสมอง ใจที่เคยพามามีแต่มานั่งเป็นนางอายทุกคน แล้วที่ไหนได้...ที่หลังขอนั่นขอนี้จนบั่นให้ไม่ทัน ออกไปได้แล้ว!”

ประโยคหลังทำให้ฉันใจหายนิด ๆ เพราะถึงอย่างไร การที่คุณคณินทร์นั่งอยู่ก็เท่ากับเป็นหลักประกันให้ฉันทั้งคน แต่...เมื่อฉันมาถึงแค่นี้แล้วยังกลัวอะไรอีก?

คุณคณินทร์คลานตุบตุบถอยออกไป หากยังซ้ำเลื่องมองฉันนิด ๆ เพราะคงจะเกรงว่าฉันจะ “เปี้ยว” ส่วนแบ่งของเธอไว้เสียบ้างกระมัง

(ทมยันตี, 2552, หน้า 445)

สรุปความว่า บทสนทนาในนวนิยายเรื่อง เมียหลวงและเมียน้อย มีบทสนทนาเพื่อใช้ในการดำเนินเรื่อง บทสนทนาทำให้รู้จักตัวละคร บทสนทนาทำให้วิธีการไม่ซ้ำซาก บทสนทนาสร้างความสมจริง และบทสนทนาทำให้บทประพันธ์น่าอ่าน ช่วยให้มีวิธีการไม่ซ้ำซาก ช่วยสร้างความสมจริงให้กับนวนิยาย คำพูดที่สมมุติว่าเป็นถ้อยคำจริง ๆ ของตัวละคร มากกว่าคำบรรยายของตัวละคร ทำให้นวนิยายเรื่องเมียหลวงและเรื่องเมียน้อย น่าอ่าน น่าสนใจ และช่วยแสดงให้เห็นถึงอุปนิสัยของตัวละครได้เด่นชัดขึ้น เช่น บทสนทนา ในนวนิยายเรื่อง เมียหลวง ที่แสดงให้เห็นว่า ผู้พูด คือ ดร.อนิรุทธิ์ เป็นคนเจ้าชู้ รักสนุก มีความต้องการทางเพศโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่สิ้นสุด

ฉากในนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย

สายทิพย์ นุกูลกิจ (2543, หน้า 182-187) กล่าวว่า ฉาก (Setting) ในบันเทิงคดีมีได้หมายความว่าเพียงสถานที่ที่ตัวละครแสดงบทบาทหรือนาฏการเท่านั้น หากแต่หมายรวมทั้งสถานที่ เวลา และสภาพแวดล้อมที่ปรากฏในเรื่องด้วย เพื่อบอกให้ผู้อ่านได้ทราบว่าตัวละครกำลังแสดงบทบาทในชีวิตของเขาในสิ่งแวดล้อมอย่างไร สถานที่และถึงเวลาดังกล่าวนี้อาจจะมีความหมายเฉพาะห้องแคบ ๆ ห้องหนึ่ง ซึ่งเป็นสถานที่ที่ทำให้เกิดเหตุการณ์สำคัญในเรื่องขึ้นภายในเวลาไม่กี่นาที หรือจะมีความหมายกว้างถึงขนาดเป็นประเทศหรือโลก มีเหตุการณ์ของเรื่องห่างกันนานเป็นศตวรรษ ๆ ก็ได้

จากการวิเคราะห์ฉากในเรื่องเมียหลวงและเรื่องเมียน้อย จำแนกฉากได้

1. ฉากในเรื่องเมียหลวง

นวนิยายเรื่อง เมียหลวง ได้สร้างฉากเป็นสถานที่แวดล้อมที่ปรากฏในนวนิยายที่ช่วยให้ผู้อ่านติดตามเรื่องได้ว่า เหตุการณ์ในเรื่องเกิดขึ้นที่ไหน เมื่อไร มีลักษณะอย่างไร

ผู้เขียนควรใช้ความรู้และประสบการณ์ในการถ่ายทอดฉากให้เป็นส่วนประกอบของเรื่องที่มีความสมจริง และช่วยสื่อความคิดของผู้เขียนให้ดำเนินเรื่องได้อย่างชวนอ่านน่าติดตาม

1.1 ฉากธรรมชาติ ฉากที่ดร.อนิรุทธิ์ กับ ดร.วิกันดา หลังจากที่ได้แต่งงานได้ไปฮันนีมูนที่ปิ้ง ประเทศมาเลเซีย ผู้แต่งได้เขียนบรรยายฉากไว้ มองเห็นธรรมชาติอันสวยงาม ดังที่ว่า

...บนปิ้งซิลล์ มีร้านอาหารเล็ก ๆ ขายไอศกรีม ทอฟฟี่ ช็อกโกแลต เครื่องดื่มต่าง ๆ ด้วย เรานั่งดื่มน้ำส้มกันคนละแก้วแล้วจึงเดินดูภูมิภาพรอบ ๆ ยอดเขาสวนดอกไม้ที่สวยงามมาก ไฮเดรนเยียช่อโตเกาะกันเป็นกลุ่มสีฟ้าหม่น รวมทั้งพันธุ์ไม้ดอกอื่น ๆ ซึ่งเป็นพันธุ์ต่างประเทศอีกหลายชนิด สีสันตัดกับอากาศสดบนยอดเขาที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลสองพันกว่าฟุต

ช่วงถ่ายรูปรูปอาชีพเดินเตร่อยู่กลางเกลื่อนรวมแขกดำทั้งหญิงและชาย มีอาชีพขายหน่อไม้ดอก นั่งเรียงกันเป็นแถวตรงทางขึ้นยอดเขา อนิรุทธิ์ถ่ายรูปฉับไวหลายต่อหลายรูป ท่ามกลางทิวทัศน์อันสวยงามบริสุทธิ์สะอาด แต่เราก็กังใจว่าเราคงจะไม่ “เลียง” ขึ้นมาอีกเป็นอันขาด

ฉันถอนใจเฮือกใหญ่ เมื่อรถรางพาเราไหลตามสายลวดลงมาถึงข้างล่าง

“แทบตาย” ฉันบ่นเมื่อเหมยมองตามรางขึ้นไปยังยอดเขา “ลาก่อนปิ้ง ซิลล์”

(กฤษณา อโศกสิน, 255, หน้า 15)

จากข้อความข้างต้น เป็นฉากที่ดร.อนิรุทธิ์ กับ ดร.วิกันดา นั่งรถรางไหลลงมาจากสายลวดที่อยู่สูงลิ่วค่อย ๆ ไหลลงมา ดร.วิกันดา กลัวความสูงและหวาดเสียวจึงอุทานออกมาว่า “แทบตาย” หมายถึง พอถึงพื้นดินเธอก็โล่งใจ และกล่าวคำอำลา ปิ้งซิลล์ ยอดเขาที่สูงนั่นเอง

ฉากที่ดร.อนิรุทธิ์ กับ ดร.วิกันดา ไปฮันนีมูน และได้ไปเที่ยวที่เขาเต่าปิ้ง ประเทศมาเลเซีย ผู้แต่งได้เขียนบรรยายฉากไว้ ดังที่ว่า

...ที่เขาเต่า มีร้านขายอาหารและสินค้ากระจุกกระจิกราคาถูกเหมือนแผงขายของในตลาดพาหุรัด ผิดกันก็เพียงแต่สินค้าที่เขาเต่าส่วนใหญ่ไม่ใช่เสื้อผ้า แต่เป็นพวกเครื่องประดับเทียม เช่น มุกเทียม ต่างหู สร้อยคอ และพวกพลาสติก ต่าง ๆ ถูกลงตุ๊กตา เข็มกลัดและอีกหลายต่อหลายสิบชนิด ผู้ขายเป็นเด็กสาว ชาวจีนที่พูดคล่องทั้งภาษาจีน ไทย และอังกฤษ ทางขึ้นเขาเต่าเป็นบันไดหินกว้าง ร้านขายของทั้ง

ลดหลั่นกันอยู่ตามริมบันได ฉันเดินดูสินค้าพร้อมกับซื้อของกระจุกกระจิกติดมือไปฝากคนรับใช้ที่บ้านสองสามชิ้น แล้วจึงขึ้นไปดูบ่อเลี้ยงเต่าที่อยู่ ณ บริเวณลานหินใหญ่ ประดับประดาด้วยกระถางไม้ดอกสวยงาม ต่อจากนั้นก็ขึ้นรถไปรอบ ๆ ซื้อของพวกน้ำหอม เครื่องใช้ใน แถวณนแคมป์เบลล์

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 16)

จากข้อความข้างต้น เป็นฉากที่ดร.อนิรุทธิ์กับดร.วิกันดา ไปเที่ยวเขาเต่า ผู้แต่งได้บรรยายให้เห็นภาพว่าที่เขาเต่าขายเครื่องประดับเสียเป็นส่วนใหญ่ เช่น สร้อยมุก ต่างมุก แต่ไม่ใช่ของแท้ ตั้งแผงขายเหมือนตลาดพาหุรัด คนขายของส่วนใหญ่เป็นสาวชาวจีนพูดได้หลายภาษา และบนเขาเต่าก็เลี้ยงเต่า มีดอกไม้ประดับไว้อย่างสวยงาม

ฉากครอบครัว ดร.อนิรุทธิ์ กับ ดร.วิกันดา ไปเที่ยววันหยุดสุดสัปดาห์ที่ชายทะเล อรอินทร์กับลูกสาวก็จะขอตามไปด้วย ดังที่ว่า

...ในวันหยุดบางสัปดาห์ เราจะขับรถออกไปค้างคืนที่ชายทะเล อรอินทร์กับบุตรสาวจะติดตามไปในรถอีกคันหนึ่งด้วย

ฉันยังจำวันที่เราไปค้าง ณ บ้านพักที่หาดวงพระจันทร์ได้ เราเข้าบ้านสองหลังหลอน ลูกสาวหลอน และคนเลี้ยงลูกของหลอนอยู่หลังหนึ่ง ส่วนครอบครัวฉันอยู่อีกหลังหนึ่ง

อรอินทร์ชอบอาบน้ำทะเลนักหนา...พอไปถึงหลอนจะอยู่ในทะเลและทะเลนิสัยของหลอนเหมือนสามีฉัน คนทั้งสองจะลอยคออยู่ที่นั่นเป็นเวลานาน ตรงกันข้ามกับฉันที่เปื่อยลงน้ำเต็มประดา

“คุณพี่คงกลัวผิวเสีย”

“ไม่ใช่หรอก พี่ไม่ชอบน้ำมาตั้งแต่ไหนแต่ไรแล้ว”

“อนุญาตให้อรวัยแข่งกับพี่รุทธิ์นะคะ”

หลอนมักจะขอ “อนุญาต” ทุกครั้งที่คลุกคลีใกล้ชิดเขา ทำราวกับว่าลับตาหลอนไม่เคยใกล้ชิดเขาถึงเนื้อถึงตัวกระนั้น

แล้วคนทั้งสองก็มัวสุขกันอยู่ในทะเล วายน้ำแข่งกันออกไปไกล แรกทีเดียวฉันก็เพียรพยายามนั่งมองเขาและหลอนอยู่บนหาด แต่เมื่อมองนาน ตาเริ่มพร่าลูกร้องตามฉันก็เลยหมดมานะที่จะสู้กับความทนทะเลของทั้งสอง

แต่นวลไม่หมดมานะ หล่อนอุ้มลูกฉันคอยเฝ้านายผู้ชายของหล่อน ครึ่งหนึ่ง หล่อนวิ่งหน้าตื่นขึ้นไปบอกฉันบนบาร์

“คุณผู้หญิงคะ คุณผู้ชายกับคุณอรดำน้ำตังหลายที่ ทีละนาน ๆ หนูว่าต้องลงไปจับกันได้น้าเน”

ฉันเกือบหัวเราะออกมาดัง ๆ

“หัวไวจริงนะ แม่คุณ อย่าไปสนใจกับเขาเลย เราก็อยู่ส่วนเราสิ”

(กฤษณา อโศกสิน, หน้า 16)

จากข้อความข้างต้นเป็นฉากครอบครัว ดร.อนิรุทธิ์ กับ ดร.วิกันดา ไปเที่ยววันหยุดสุดสัปดาห์ที่ชายทะเล มีอรอินทร์กับลูกสาวขอตามไปด้วย นวลรัตน์ไม่พอใจที่ ดร.อนิรุทธิ์กับอรอินทร์ ทำตัวสนิทสนมกันมาก แต่ดร.วิกันดา บอกนวลรัตน์ว่าอย่าไปสนใจ

1.2 ฉากวัฒนธรรม

ฉากวันที่ ดร.วิกันดาแต่งงานกับ ดร.อนิรุทธิ์ ผู้เขียนได้บรรยายไว้อย่างละเอียดถึงประเพณีวัฒนธรรมไทย หญิงชายได้แต่งงานกันวัฒนธรรมและประเพณีไทย มีการรดน้ำสังข์ และมีการส่งตัวตามประเพณีไทย ดังที่ว่า

...วันแต่งงานของเราครั้งนั้นหรูหรา เอ็กเกริก ไม่มีการแต่งงานของชายหนุ่มหญิงสาวคู่ใดเสมอเหมือน จำได้ว่าฉันอยู่ในชุดกระโปรงบานยาวสีชมพูสด ปักด้วยแก้วผลึกรูปหยาดน้ำทั้งตัว ผมเกล้าสูงเปิดให้เห็นดวงหน้าผุดผ่องมีสง่า นัยน์ตาดำ ใหญ่ จมูกโด่ง ริมฝีปากบางงาม ฉันเห็นเขามองมาด้วยแววชื่นชมครั้งแรกแล้วครั้งเล่าเราเดินคู่เคียงกันไปสู่ตั่งรดน้ำสีแดงทาทองลวดลายไทยงดงาม เขากะซิบบอกฉันว่า

“คุณรู้ไหม...คุณเป็นเจ้าสาวที่สวยงามที่สุดในรอบปี”

“ในกรุงเทพฯหรือคะ” ฉันถามด้วยดวงใจอึดอัด

“ในประเทศไทย”

จำได้อีกว่า เราจัดงานกินเลี้ยงหลังรดน้ำอย่างมโหฬารที่ห้องอาหารในไฮเต็ลหรูที่สุดของมหานคร แสงจากโคมไฟระย้ากลางเพดานใหญ่ ส่องลงสู่บุรุษและสตรีในเครื่องประดับประดาอาภรณ์ที่เต็มไปด้วยสีสังสรรค์การตา แต่ละดวงหน้าเฝ้าอาบด้วยรอยสรวลเส แสงดงามนิมิตหมายอันเป็นศุภมงคล มีบุรุษสูงอาวโสผู้เต็มไปด้วยเกียรติยศยิ่งผู้หนึ่งลุกขึ้นกล่าวคำอวยพร

“น่าปลาบปลื้มใจอย่างยิ่งสำหรับคู่บ่าวสาว ซึ่งมีความเหมาะสมกันทุกประการ อย่าง ดร.อนิรุทธิ์ กับดร.วิกันดา นี่ นาน ๆ ครั้งเราจึงจะได้พบเจ้าบ่าวเจ้าสาว งดงาม สมกันราวกับกิ่งทองใบหยกเช่นนี้สักครั้งหนึ่ง ไม่ว่าจะโดยฐานะ สกุลรุนชาติ หรือ ความรู้ ล้วนเป็นไปอย่างเหมาะสมเจาะราวกับเทวดาอุมสม...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 9)

จากข้อความข้างต้นเป็น ฉากวันที่ ดร.วิกันดา แต่งงานกับ ดร.อนิรุทธิ์ ผู้เขียน ได้บรรยายไว้อย่างละเอียดถึงประเพณีวัฒนธรรมไทย หญิงชายได้แต่งงานกันวัฒนธรรม และประเพณีไทยมีการรดน้ำสังข์ และมีการส่งตัวตามประเพณีไทย ทำให้ผู้อ่านทราบถึง ขนบธรรมเนียมไทยที่ถูกต้อง

ฉากที่ ดร.วิกันดา หันหน้าเข้าหาพระธรรมคำสั่งสอนในศาสนาพุทธ ด้วยการทำ จิตใจให้สงบ โดยมุ่งเข้าหาพระ...ขอพรพระพุทธคุณ พระธรรมคุณเป็นที่พึ่ง ดังที่ว่า

...ฉันจุดเทียนหน้าพระ...แสงเทียนพุ่งสูงเป็นลำ สองกระทบพระพักตร์ พระพุทธรูป...ขณะที่ในห้องข้างล่าง สามิฉันยังคงเต็นรำกับซัวร์...พร้อมใจกันยั่วฉัน เพื่อดูฉันเป็นบ้าตายไปต่อหน้า...อนิรุทธิ์โกรธที่ฉันตัดเขาอย่างปราศจากเยื่อใยทั้ง ๆ ที่ ฉันเคยอธิบายให้เขาฟังแล้ว

“ฉันเป็นสัตว์ประเสริฐ ไม่ใช่เดรัจฉาน พออยากสมสู่ก็หาโยกโยก กามารมณ์ สำหรับฉันเป็นเพียงองค์ประกอบ ไม่ใช่ชีวิตทั้งหมด...ฉันกับคุณไม่เหมือนกันตรงที่คุณ สมสู่ได้ทั้ง ๆ โกรธ แต่ฉัน...ลงว่าโกรธแล้ว อะไร ๆ ก็กระเด็นไปหมด”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 246)

จากข้อความข้างต้นเป็น ฉากที่ ดร.วิกันดา หันหน้าเข้าหาพระธรรมคำสั่งสอน ในศาสนาพุทธ ด้วยการทำจิตใจให้สงบโดย มุ่งเข้าหาพระ...ขอพรพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ เป็นที่พึ่งในยามที่เธอทุกข์ใจ เมื่อดร.อนิรุทธิ์ สามีกำลังจะนอกใจโดยเต็นรำกับอรอินทร์

ฉากที่ดร.วิกันดา ไปประเทศญี่ปุ่น และเข้าไปทานอาหารกับเพื่อน ๆ ที่ร้านอาหาร ญี่ปุ่น ผู้เขียนบรรยายฉากเกี่ยวกับวัฒนธรรมญี่ปุ่นว่าเมื่อไปร้านอาหารต้องถอดรองเท้า และสวมรองเท้าที่ทางร้านอาหารจัดไว้ให้ และมีการโค้งคำนับเชิญอย่างเข้มข้อย

เมื่อเราก้าวเข้าไปในร้าน ก่อนอื่นต้องถอดรองเท้าของเราและสวมรองเท้าฟองน้ำที่เขาวางไว้ให้ แล้วจึงเดินผ่านห้องรับแขกข้างนอกไปสู่ห้องข้างในเจ้าของร้านเป็นสตรีชาวญี่ปุ่นวัยสี่สิบ หน้าตางดงาม ใจดีอ่อนหวานเป็นที่สุด หล่อนโค้งกายเชิญเราอย่างเข้มช้อย ในห้องสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ อบอุ่น มีช่องสี่เหลี่ยมผืนผ้ากั้นไว้สำหรับทอดเพิ่มปุระโดยเฉพาะ และเราก็ตกลงไปที่โต๊ะใกล้กระทะที่สุด

พ่อครัวชาวญี่ปุ่นเริ่มลงมือละลายแป้ง ใช้ตะเกียบคีบปลาเล็ก ๆ ชุบแป้งใส่ลงไป ในกระทะน้ำมันที่กำลังเดือด คีบมาใส่ในจานเล็ก ๆ ตรงหน้าเรา เพิ่มปุระขนาดเท่าประกอบด้วยปลาหลายชนิดและกุ้งเล็ก ๆ มีผักชุบแป้งทอดหลายชนิดเช่นกัน เครื่องจิ้ม คือ หัวผักกาดขาวบดละเอียดผสมกับน้ำปลาญี่ปุ่น

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 310)

จากข้อความข้างต้น ดร.วิกันดา ไปประเทศญี่ปุ่นและเข้าไปทานอาหารกับเพื่อน ๆ ที่ร้านอาหารญี่ปุ่น ผู้เขียนบรรยายฉากเกี่ยวกับวัฒนธรรมญี่ปุ่นว่า เมื่อไปร้านอาหารต้องถอดรองเท้า และสวมรองเท้าที่ทางร้านอาหารจัดไว้ให้ และมีการโค้งคำนับเชิญอย่างเข้มช้อย เป็นการสื่อให้เห็นธรรมเนียมการกินอาหารในประเทศญี่ปุ่น

2. ฉากในเรื่องเมียน้อย

นวนิยายเรื่อง เมียน้อย ได้สร้างฉากเป็นสถานที่แวดล้อมที่ปรากฏในนวนิยายที่ช่วยให้ผู้อ่านติดตามเรื่องได้ว่า เหตุการณ์ในเรื่องเกิดขึ้นที่ไหน เมื่อไร มีลักษณะอย่างไร ผู้เขียนควรใช้ความรู้และประสบการณ์ในการถ่ายทอดฉากให้เป็นส่วนประกอบของเรื่องที่มีความสมจริง และช่วยสื่อความคิดของผู้เขียนให้ดำเนินเรื่องได้อย่างชวนอ่านน่าติดตาม

2.1 ฉากธรรมชาติ

ฉากที่ชลา กล่าวถึงพ่อเป็นสมุห์บัญชีโรงงานแป้งมันสำปะหลัง ที่ชลบุรี ฉันเองก็เกิดที่นั่นแม่เลยตั้งชื่อเอาง่าย ๆ ว่า ชลา เรามีบ้านพักใกล้ ๆ กับโรงงาน ในวัยเด็กภาพที่เจนตาฉัน คือ ภาพไร่ที่ยาวสุดลูกหูลูกตา และกลิ่นบูด ๆ ของแป้งที่คุ่นจุมูก รวมทั้งแสงแดดในตอนกลางวัน ร้อนแรงจนทำให้ฉันตัวดำเป็นเหียง ผมพองฟูเป็นสีน้ำตาลเข้ม แต่ถึงกระนั้นใคร ๆ หลายคนก็ว่า

“หน้าตาดูดีแะ โตขึ้นคงสวย” (ทมยันตี, 2552, หน้า 9)

จากข้อความข้างต้นเป็นฉากสนทนาของชลากับพ่อที่แสดงให้เห็นถึงภูมิหลังว่า พ่อของชลาทำงานเป็นสมุห์บัญชีโรงงานมันสำปะหลังซึ่งมีกลิ่นแป้งบูดลอยออกมาตามธรรมชาติ แต่มีบ้านที่มีบรรยากาศเป็นธรรมชาติมาก

ฉากที่ชลา กำลังนอนพลิกกลับไปกลับมาจนเข้ามิด กระทั่งได้กลิ่นควันไฟ จึงลุกขึ้น พอฉันทเปิดประตูออกมาที่ระเบียงก็ได้ยินเสียงพ่อทักว่า

“ตื่นแล้วหรือชลา?”

ฉันพยายามดัดเสียงตอบให้แจ่มใสที่สุดเท่าที่จะทำได้

“ทำไมพ่อตื่นเช้านักล่ะจ๊ะ?”

พ่อไม่ตอบ ฉันจึงเดินลงไปที่ครัว แสงไฟในเตาถ่านแดง จับให้เห็นร่างแม่เป็นเงา ดำ ๆ กำลังนั่งตวงข้าว ไห่ของแม่ดูตกค้อม ผมยุ่งเหยิง...ภาพนั้นคือภาพของคน ที่หมดอาลัยตายอยากในชีวิตอย่างสิ้นเชิง พอหันมาเห็นฉัน แม่ก็ถามเบา ๆ ว่า

“ตื่นทำไมแต่เช้ามีอะไรล่ะลูก?”

“ชลาจะช่วย”

“งั้นเลือกกากข้าวให้แม่หน่อย หูตามันชักแยะเต็มที่แล้ว”

เสียงของแม่ค่อนข้างแห้ง ฉันเองก็รู้สึกว่ามีเรื่องอะไรจะพูดอย่างเคย

“ทำไมตวงข้าวเยอะนักล่ะจ๊ะ?” “จะใส่บาตรหน่อยลูก เพื่อบุญมันจะช่วยเรา ได้บ้าง”

ฉันไม่หวังแล้วว่า “บุญ” ใดจะตามมาช่วย เพราะปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นปัญหาที่เรา ต้องแก้ด้วยตัวเราเองทั้งสิ้น ฉันทออกไปซาวข้าว เมื่อกลับเข้าไปในครัวอีกครั้ง

(ทมยันตี, 2552, หน้า 59)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นบทสนทนา ชลา กับ พ่อและแม่ ภาพชลา กำลังนอนพลิกกลับไปกลับมาเพราะนอนไม่หลับทั้งคืนจนเข้ามิด กระทั่งได้กลิ่นควันไฟ จึงลุกขึ้น พอฉันทเปิดประตูออกมาที่ระเบียงก็ได้ยินเสียงพ่อเรียก ชลาจึงไปช่วยแม่เตรียมของใส่บาตร แสดงให้เห็นว่ามีความทุกข์ก็จะหันหน้าเข้าหาพระ โดยการใส่บาตรเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจให้รู้สึก สบายใจ

ฉากที่ชลา กำลังคิดว่าถ้ามีคนมาถามฉันว่า ฉันชอบกลางวันหรือกลางคืนฉันก็ ต้องตอบว่า ฉันชอบกลางวัน จริงอยู่ในเวลากลางคืน โลกทั้งโลกจะเต็มไปด้วยสีอันน่าดูขึ้น แต่ฉันก็ไม่ชอบความมืดที่รอยตัวมาปกปิดความจริงที่ฉันรู้ไว้ ฉันชอบกลางวันที่แจ่มจ้าด้วยแสงแดด อาจจะเป็นเพราะฉันคุ้นเคยกับไร้วาง เปลวแดดระยับ และยอดมันที่เขียวชอุ่มเป็นทิวาวเหี้ยยด นั้นกระมัง ฉันชอบดวงหน้าที่หยาดเี่ยมด้วยเหงื่อเพราะไม่มีของปลอม อะไรปกปิดไว้ได้ และฉัน

ขอบคุณอารมณ์หงุดหงิด เพราะตอนนั้นเขาจะพูดอย่างที่เป็นตัวเขาเองแท้ ๆ มิได้มีสิ่งเสแสร้งแฝงอยู่ (ทมยันตี, 2552, หน้า 300)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ชลาเป็นคนจริง ชอบกลางวันมากกว่ากลางคืน และขอบคุณอารมณ์หงุดหงิดเพราะจะแสดงให้เห็นธาตุแท้ของเขาเอง เพราะจะแสดงออกมาหมดทางสีหน้า หรือคำพูดเขาเป็นตัวของเขาเองมิได้เสแสร้ง

2.2 ฉากวัฒนธรรม

ฉากที่ชลาตื่นแต่เช้ามาช่วยแม่หุงข้าวใส่บาตรทำบุญ

“ตื่นทำไมแต่เช้ามีดะลูก?”

“ชลาจะช่วย”

“จึ้นเลือกกากข้าวให้แม่หน่อย หูตามันชักแยะเต็มทีแล้ว”

เสียงของแม่ค่อนข้างแห้ง ฉันเองก็รู้สึกว่ามีเรื่องอะไรจะพูดอย่างเคย

“ทำไมดวงข้าวเยอะนักละจ๊ะ?” “จะใส่บาตรหน่อยลูก เพื่อบุญมันจะช่วยเราได้อบ้าง”

ฉันไม่หวังแล้วว่า “บุญ” ใดจะตามมาช่วย เพราะปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นปัญหาที่เราต้องแก้ด้วยตัวเราเองทั้งสิ้น ฉันออกไปซาวข้าว เมื่อกลับเข้าไปในครัวอีกครั้ง พ่อกำลังยืนเกาะประตูชะโงกเข้าไปภายใน เสียงแม่บอกพ่อเพิ่มพ้ำว่า

“ไปนอนเสียหน่อยซิพ่อ”

“นอนไม่หลับแล้วละแม่”

“เอาเถอะ ไปนอนพักเสียก่อน จะได้มีสติปัญญาคิดหาทางกันใหม่”

พอเห็นฉันเข้า ทั้งพ่อทั้งแม่ก็เงียบไป ฉันวางหม้อข้าวลงบนเตา ดูเหมือนพ่อจะมองฉันอย่างเพ่งพิศ

(ทมยันตี, 2552, หน้า 60)

จากข้อความข้างต้นเป็นบทสนทนาที่แม่กับชลา สนทนากัน เพื่อให้ผู้อ่านรู้ว่าการทำบุญใส่บาตร ต้องใส่แต่เช้าเป็นวัฒนธรรมไทย และชลาก็ตอบแม่ทำอาหารใส่บาตร

จากงานศพท่านกฤษณะ เมื่อถึงแก่กรรมลงผู้เขียนได้สอดแทรกวัฒนธรรมไทยเกี่ยวกับเรื่อง ประเพณีงานศพ

“ฉันตอบอย่างครึกครื้น แต่แล้วในวันรุ่ง หนังสือพิมพ์ก็พาดหัวข่าวหวาดหวาด
อาการของ “ท่าน” ทรุดหนักลงด้วยโรคแทรกซ้อน! และเพียงวันเดียวก็ติดตามด้วยข่าว
การถึงอสัญกรรม

“ท่าน...ตายแล้วค่ะ”

แม้ระเปียบร้องไห้โฮ ฉันนั่งนิ่งจับตาอยู่ที่โทรทัศน์ซึ่งกำลังออกข่าวซ้ำ ๆ ซาก ๆ
หากดูเหมือนฉันจะแลไม่เห็นสิ่งใดทั้งสิ้น

เสียงกำหนดการเกี่ยวกับงานศพท่านคงแจ้ว ๆ ฉันบอกแม่ระเปียบด้วยเสียง
ต่ำ ๆ ว่า

“รีดชุดดำให้ที ฉันจะไปรดน้ำศพท่าน คราวนี้เขาคงไม่กีดกันเราอีกหรอก!”

คนไปรดน้ำศพ “ท่าน” มากมายกายกองเสียเหลือเกิน ส่วนใหญ่แต่งเต็มยศ
มีทั้งสายสะพายและเหรียญตรา หลายคนที่ฉันเคยรู้จัก หรือเคยรู้จักจากปากคำ “ท่าน”
ว่ามีความสนิทสนมดำเนินงานมาด้วยกันอย่างไร พุ่มพ่ายน้ำตา อาจจะช่วยด้วยความรัก
ความอาลัยอย่างแท้จริง หรือด้วยความหวั่นกลัวในอนาคตไม่แน่ บางคนทำหน้าเฉย
เสมือนไร้ความรู้สึก และบางคนแสดงกั๊กออกมาอย่างเห็นได้ชัด

เมื่อต้นโศกใหญ่ล้มโค่นลงก็เป็นธรรมดาที่ถึงวาระ ซึ่งผู้อาศัยร่มเงาจะต้องหา
ที่พึ่งพิงต่อไปในภายหน้า

“พวกเรา” มาในงานนี้เพียงไม่กี่คน ฉันพบคุณมณีนั่งอยู่บนเก้าอี้แถวหลังสุด
ในที่นั่งที่ไกลที่สุด ใบหน้าของเธอขาวซีด ดวงตาซ้ำ มือที่ตึงมือฉันให้ทรุดลงนั่งใกล้ ๆ
เฉียบเย็น

“ซลา...”

อะไรอย่างหนึ่งขึ้นมาค้นคอบ ทำให้เราต่างพูดไม่ออก คนสนิทของท่านเดินผ่าน
มองเราเหมือนคนไม่รู้จัก สีหน้าค่อนข้างแข็งของเขาฉายรอยครุ่นคิดกังวล แกมกลัดกลุ้ม
ไว้เต็มที

“ท่าน” นอนอยู่ท่ามกลางเครื่องแวดล้อมอันโอโง่งมเกียรติทุกประการ
แต่สิ่งเหล่านั้นจะมีประโยชน์อะไรสำหรับผู้ที่ยืนนอนหลับตานิ่ง ละสุข ทุกข์ และอำนาจ
ราชศักดิ์ไว้เบื้องหลัง หลายคนที่ถูกเขาลงอาจโง่งม หลายคนอาจสะใจที่จะคุกเข่าให้
เป็นครั้งสุดท้าย และหลายคนอาจเต็มตื่น อารมณ์ มือที่แบรับน้ำขาวซีด น้ำที่รินไหล
ผ่านนิ้วลงสู่พานรองเบื้องล่างแสดงให้เห็นว่า ยามสุดท้ายของชีวิต แม่น้ำหายตเดียว
ก็ไม่สามารถจะทำได้...ดวงหน้าของท่านสงบเสียเหลือเกิน เพียงถั่วอกกระเพื่อมเล็กน้อย
มีเสียงกรนอีกหน่อย ก็เหมือนยามที่ท่านเคยบอกฉันว่า

“ขอนอนลักตื้นนะชลา อีกชั่วโหม่งปลุกด้วย?”

คราวนี้ให้ปลุกอย่างไร ท่านก็ “หลับไม่ตื่น ฟันไม่มี หนีไม่พ้น” ตอนทีฉันค่อย ๆ รินน้ำหยาดหยดลงไป ฉันไม่ได้ขอโหสิกรรมจากท่านเพราะฉันแน่ใจว่าระหว่าง “เรา” ไม่เคยที่จะทำเวรกรรมต่อกันไว้ ท่านให้ความเมตตาต่อฉันตลอดมา และฉันก็ตอบแทนท่านด้วยความกตัญญูเช่นกัน ฉันบอกท่านแต่เพียงว่า

“ขอบพระคุณสำหรับทุกสิ่งที่ท่านให้ดิฉัน ดิฉันจะระลึกถึงอย่างไม่มีวันลืม”

(ทมยันตี, 2552, หน้า 635)

จากข้อความข้างต้นเป็นบทสนทนาของชลากับแม่ระเบียบ ฉากงานศพ ท่านกฤษณะ เมื่อถึงแก่กรรมลงผู้เขียนได้สอดแทรกวัฒนธรรมไทยเกี่ยวกับเรื่องประเพณีงานศพ

ฉากงานแต่งงาน ของชลากับตุลา

บ้าน ‘เถาแก่’ ที่คุณตุลารู้ เป็นตึกหลังใหญ่ตั้งอยู่ในเนื้อที่ หลายไร่ ทั่วบริเวณร่มรื่น เงียบสงัดโดยเฉพาะทางน้ำที่ท่าคดเคี้ยวเลียนแบบลำธาร บางแห่งตั้งแท่นหินแอบอยู่ข้างกองพุทธรักษา และบางแห่งปลุกต้นหลิวทอดกิ่งใบเอนลู่ลงมาทำให้อากาศเย็นขึ้นยิ่งขึ้น

“ท่านเลียนแบบปาร์คในเมืองนอก แต่ก่อนสวยกว่านี้ ตอนน้ำท่วมต้นไม้ตายเสียเยอะ”

คุณตุลาอธิบายขณะที่ขับรถข้ามสะพานไม้เตี้ย ๆ ราวสะพานแบบญี่ปุ่น ทาสีแดงสดตัดกับสีเหลืองของไฟทองกอลใหญ่เชิงสะพาน

“เคยมีคนมาขอซื้อให้ถึงสิบล้าน แต่ท่านไม่ขาย”

‘ท่าน’ เป็นสตรีร่างเล็ก บอบบาง ผิวขาวนวล อย่างคนที่อยู่แต่ในร่ม โดยเฉพาะดวงตาดำใหญ่ มีแววแจ่มใส ที่ทำให้ผู้พบเห็นเกิดความสนใจขึ้นทันที

“รูปทรงเขาสงครี งามมากนี่”

เสียงเล็ก ๆ ใส ๆ เอื่อยชมด้วยกังวานช้า ๆ ไพเราะ

“ปากคอดี๋ดวงเหมือนอย่างหุ่นอย่างนี้นี่เล่า นายตุลาถึงได้เอามาพรรณนาไม่หยุดปาก บ๊อบบี้เปลี่ยนใจจากหมั้นเป็นแต่งงานเสียดื้อ ๆ”

คุณตุลาคงจะพูดถึงการแต่งงานเสียเองโดยไม่ให้ฉันเสียหาย

“คบกันมานาน ไม่เคยเห็นเขาใจร้อนเท่าคราวนี้”

‘เถ้าแก’ ของคุณตุลา มิได้ชักใช้พูดจาพาดพิงหรือโต้เถียงถึงอดีตของฉันแม่แต่น้อย ทั้งน้ำคำ น้ำใจ หวานละมุนกระมังที่เขาเรียกกันว่า

‘ผู้ดีในสายเลือด’

ฉันเคยรู้จัก ผู้ดีหัดใหม่...และผู้ดีที่ลึกลับแต่มีเงินมากมาย ถึงกระนั้น ก็มีได้ละมุนละม่อมเช่นนี้ บางคนวางความหวานไว้ได้ทั้งสีหน้าและฝีปาก หากดวงตามักจะทำให้เราวูบวาบด้วยความเดือดดาลเป็นนิรันดร์

“เราจะมีสวตมณต์เข้า ไส้บาตร จากนั้นก็เลี้ยงทั้งพระทั้งคนเลย ฉันเองไม่นึกชอบการแต่งงาน ที่เขาเรียกกันว่าอะไรนะ...”

“ฟู่ฟ่าครับผม”

“ใช่ ฟู่ฟ่าเหมือนแชมเปญ แล้วก็วูบหายหมด บางคนเดี๋ยวนี้เอาแต่รดน้ำ กินเลี้ยง พระเจ้าไม่ต้องนึกถึง แต่เราเอาแต่เรื่องพระเรื่องเจ้าเห็นจะดีกว่า เรื่องเลี้ยงหมดเปลืองเล็กคิด”

ในชั้นแรกมีแต่เรื่องกำหนดงานทั้งสิ้น หากแต่แล้วต่อมาการสนทนาก็ค่อย ๆ เบนออกไปสู่เรื่องอื่นที่ละน้อยและฉันก็ค่อย ๆ เพลินขึ้น

กระทั่งคุณตุลา มาบอกในภายหลังว่า

“ทานว่าชลาฉลาด”

ฉันไม่อยากบอกคุณตุลาว่า ฉันอาจจะฉลาดเฉพาะวิธีพูดเท่านั้นเอง หากในการดำเนินชีวิต ฉันยังโง่อีกมากนัก

คุณมณี ไทรศัพท์มาบอกฉันว่า

“ตัดเลื้อใหม่ไว้ให้สองตัว ถ้าว่างมาลองคุ้ยหั่นน้อยจะได้ไหม?”

ไม่ต้องถามฉันก็รู้ว่าคุณมณี ตัดไว้ให้เนื่องในวาระอะไรตอนที่ฉันไปลองเลื้อ คุณมณีไม่ได้ถามอะไรสักคำเดียว นอกจากตรวจดูตะเข็บเสื้อชุดไทย ซึ่งต้องการฝีมืออันประณีตยิ่ง

“อกตึงไปนิด ขอเวลาขยายสักหน่อยแล้วจะเรียบสวย เอวพอดีเปรี๊ยะเลย ยืนไหลตรง ๆ อยากดูว่าแขนยื่นไหม”

คุณมณี มองฉันราวกับมองดูหุ่นลองเสื้อ

“เอาละถอดได้ อีกครึ่งชั่วโมงเรียบร้อยจะได้เอาไปเสียเลย”

อีกชุดเป็นเสื้อนอนเย็บด้วยผ้าเนื้อนุ่ม สีฟ้าสด ส่วนอก แขน คอ และชาย ทำลายสมีออกด้วยมืออย่างงดงาม แสดงว่าต้องใช้เวลาและความพยายามมิใช่น้อย

“สวยจริง ทำอยู่นานไหมคะ?”

“ไม่ถึงอาทิตย์”

“อะไรคะ ไม่ถึงอาทิตย์ ใช้มือแทบทั้งตัวอย่างนี้”

“ขอบคุณมากค่ะ ขอขอบคุณ...”

(ทมยันตี, 2552, หน้า 779)

จากข้อความข้างต้นเป็นฉากงานแต่งงาน ของชลา กับตุลาที่บ้าน ‘เถาแก่’ เป็นการสนทนาระหว่าง ตุลา กับชลา และเถาแก่ ที่คุณตุลาว่า เป็นตึกหลังใหญ่ตั้งอยู่ในเนื้อที่หลายไร่ ทั่วบริเวณร่มรื่น เงียบสงบ โดยเฉพาะทางน้ำที่ท่าคดเคี้ยวเลียนแบบลำธาร บางแห่งตั้งแท่นหินแอบอยู่ข้างกองพุทธรักษา และบางแห่งปลูกต้นหลิวทอดกิ่งใบเอนลู่ลงมาทำให้อากาศเย็นชื้นยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า จากข้อความข้างต้นที่กล่าวมานี้ ฉากในนวนิยายเรื่อง เมียหลวงและเรื่องเมียน้อย มีการสร้างฉากให้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของตัวละคร ซึ่งตัวละครในนวนิยายเรื่องเมียหลวง และเรื่องเมียน้อย มีสภาพจิตใจ และการดำเนินเรื่องไปตามสภาพสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ และทางวัฒนธรรมสังคมและประเพณีไทย ซึ่งในชีวิตจริงของปุถุชนคนทั่วไปต้องประสบพบเจอ เช่น วัฒนธรรมการแต่งงานมีปรากฏในนวนิยายทั้งสองเรื่อง ผู้เขียนได้เขียนเอาไว้ในนวนิยายเรื่องเมียหลวง ตอน ดร.อนิรุทธิ์แต่งงานกับดร.วิกันดา และนวนิยายเรื่องเมียน้อย ตอนที่ตุลาแต่งงานกับชลา และประเพณีไทยเรื่องงานศพ ในเรื่องเมียหลวงตอนที่นุติเสียชีวิต และนวนิยายเรื่องเมียน้อย ตอนที่ท่านกฤษณะได้เสียชีวิต ทั้งสองเหตุการณ์ผู้เขียนทั้งสองท่านได้เขียนประชันกัน ได้อย่างมีความสัมพันธ์กันเสมือนเป็นชีวิตของคนหนึ่ง

บรรยากาศในนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย

นวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย ผู้เขียนได้สร้างบรรยากาศในนวนิยาย ท่าทีหรือทัศนคติของผู้อ่านที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามแต่ที่ผู้แต่งจะชักพาไป เช่น เคร้าหมอง ครั้นครั่ง กราดเกรี้ยว ขมขื่น เยาะหยัน หรือ ขบขัน ผู้เขียนอาจใช้เครื่องแต่งกายของตัวละคร สิ่งของเครื่องใช้ บทสนทนา ฉาก แสง สีและเสียง เป็นเครื่องมือในการสื่อที่ท่าและทัศนคติดังกล่าวมายังผู้อ่านได้ เช่น ในตอนที่ผู้แต่งต้องการให้ผู้อ่านได้ทราบถึงความรู้สึกของตัวละครที่ยังไม่แน่ใจว่าตนเองจะสมหวังหรือไม่นั้น ผู้แต่งอาจจะกำหนดฉากให้เป็นเวลาตอนเช้ามีดฟ้าสว่าง ซึ่งเป็นเวลาที่ตัวละครมองอะไรไม่เห็น ผู้แต่งอาจจะแนะนำให้ดูเข้าใจว่า บรรยากาศนี้มีสภาพเหมือนกับจิตใจของตัวละคร หรือกำหนดให้ตัวละครมีสีหน้าซีดเซียว ผมแผ่ยุ่งเหยิง แต่งกายด้วยเสื้อผ้ายับเยิน

นั่งอ่านหนังสืออยู่ในห้องแคบ ๆ ที่มีฝาทาสีน้ำตาลเข้ม เทาเข้ม หรือน้ำเงินเข้ม เพื่อเน้นให้ผู้อ่านเห็นว่า เพื่อให้เห็นว่าตัวละครเป็นผู้คงแก่เรียน แต่ขาดประสบการณ์เกี่ยวกับสังคมภายนอก

1. บรรยายภาคในเรื่องเมียหลวง

นวนิยายเรื่องเมียหลวง ผู้เขียนได้สร้างบรรยายภาคให้ผู้อ่านเห็นว่า ดร.วิกันดา มีความเศร้าหมอง ขมขื่น และเสียใจกับพฤติกรรมการเป็นคนเจ้าชู้ของดร.อนิรุทธิ์ ที่ไม่ทราบว่าจะตนเองจะสมหวังหรือไม่อย่างไร ผู้เขียนถ่ายทอดฉากให้เป็นส่วนประกอบของเรื่องที่มีความสมจริง และช่วยสื่อความคิดของผู้เขียนให้ดำเนินเรื่องได้อย่างชวนอ่าน น่าติดตาม

1.1 บรรยายภาคช่วยให้เข้าใจเหตุการณ์ การเสนอฉากบรรยายภาคช่วยให้เข้าใจเหตุการณ์ ในลักษณะนี้มีทั้งผู้แต่งบรรยายช่วยให้เข้าใจเหตุการณ์บรรยายภาคและอารมณ์ของตัวละคร ดังความว่า

...วันนั้นทั้งวัน ฉันรู้สึกว่บรรยายภาคทั่วไปดูอับเฉาเหมือนท้องฟ้าในหน้าหนาว ทั้ง ๆ ที่แสงแดดจัดจ้าที่สุด ความจริงฉันรอคอยการกลับของหล่อนอย่างใจจดใจจ่อไม่แพ้อนิรุทธิ์ รอแต่พอหล่อนมาถึงฉันรู้สึกตระหนก และเหน็ดเหนื่อยเกินกว่าจะสู้รบตบมือกับหล่อนตามเคย... (กฤษณา อโศกสิน, 255, หน้า 814)

จากข้อความดังกล่าว ได้แสดงท่าทีและทัศนคติของ ดร.วิกันดา พันธภากร ที่มีต่อความรู้สึกนึกคิดต่ออรอินทร์ ผู้หญิงที่แสดงตนว่ามีความรู้และมีความคิดสติปัญญาดี แต่ไม่ได้ช่วยให้คิดดี ทำดี ต่อผู้อื่น แต่มีความสนใจชื่นชอบสามีม์ของผู้อื่น

1.2 บรรยายภาคช่วยให้เข้าใจท่าทีและทัศนคติของตัวละคร การเสนอฉากในลักษณะนี้มีทั้งผู้แต่งบรรยายด้วยทัศนะของผู้แต่งเองเปรียบเทียบกับความรู้สึกหรือสภาพจิตใจของตัวละครในขณะนั้น และที่ผู้แต่งบรรยายโดยผ่านทัศนะของตัวละครดังความว่า

...ฟ้าเย็นวันนั้นแจ่มใส แต่หัวใจฉันนั้นดำดื่น มีดมนอนธกาล ทั้งด้วยมรสุมจากจิตใจตนเอง และการทำร้ายอย่างซึ่งหน้าของผู้หญิงที่แสดงตนว่าสูงด้วยความรู้และสติปัญญา... (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า16)

จากข้อความดังกล่าว ได้แสดงท่าทีและทัศนคติของ ดร.วิกันดา พันธภากร ที่มีต่อความรู้สึกนึกคิดที่มีต่ออรอินทร์ ผู้หญิงที่แสดงตนว่ามีความรู้และมีความคิดสติปัญญาดี แต่จิตใจไม่ดีชอบชอบแย่งสามีม์คนอื่นอย่างเช่นเคยทำแบบเดิม

1.3 บรรยายภาคช่วยให้เข้าใจท่าทีและทัศนคติของผู้แต่ง การเสนอฉากในลักษณะนี้มีทั้งผู้แต่งบรรยายด้วยทัศนะของผู้แต่งเองเปรียบเทียบกับความรู้สึกหรือสภาพจิตใจของตัวละครในขณะนั้น และที่ผู้แต่งบรรยายโดยผ่านทัศนะของตัวละครดังความว่า

...ฉันเริ่มระวังระไวเรื่องเวลาของเขาอย่างกวัดข้น แต่มีความจริงอยู่ว่า คนหนึ่งกับคนโล้มักจะไม่ทันกัน ถึงแม้จะเห็น ก็มักจะทันเมื่อสายเกินไปแล้วเสมอ

เพราะระยะต่อมา เขามักมีข้ออ้างเรื่องกลับบ้านค่ำ ขณะที่ฉันต้องรีบขับรถ กลับตามลำพังเพื่อหาเวลาให้ลูกเล็ก ๆ ทั้งคู่ ทำให้ได้คิด ผู้หญิงเรานั้นแม้จะยิ่งใหญ่เพียงใดในที่ทำงาน แต่เมื่อกลับถึงบ้าน เราจำเป็นต้องปลดความยิ่งใหญ่ที่เป็นเพียงหัวโขนออก เหลือแต่ “หน้า” จริง ๆ ของตัวเรา

อาจจะเป็นเพียงเมียที่ขมขื่น หรือเป็นแม่ที่หัวป้นยิ่งกว่ากั๊ก

เคราะห์ยังดีอยู่บ้าง ที่ฐานะของเราอำนวยความสะดวกให้มีบริวารได้หลายคน แต่กระนั้น ก็เถอะ เราก็ยังต้องยุ่งเรื่องบริวารเหล่านี้

ยุ่งบริวารมาก ก็ยุ่งยุ่งมาก

คนครัวอารมณ์ขึ้น ๆ ลง ๆ บางวันทำอาหารอร่อยราวกับห้องเครื่อง บางวันก็แทบจะเททิ้งทิ้งโต๊ะ คนซักรีดเล่า “อะไร ๆ ก็ดีหรือเสียแต่บ๊ายผู้ชาย” คนสวนขี้เกียจตัวเป็นขน พอครีမ်ฟ้าครีမ်ฝนเข้าหน้าหน้าจะต้องเลี้ยงเข้าห้องหาที่นอน แดดจัดเกินไปนักร้อนทำงานไม่ได้ เข้าลักษณะคนเกียจคร้านหกจำพวก ส่วนคนเลี้ยงลูกก็มักจะปล่อยให้เด็กสกปรกเมื่อลืบล้างจานย้าง...

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า4)

จากข้อความดังกล่าว ได้แสดงท่าทีและทัศนคติของผู้แต่ง คือ กฤษณา อโศกสิน ที่ต้องการจะถ่ายทอดทัศนคติของผู้แต่งผ่านตัวละครให้ผู้อ่านทราบเกี่ยวกับความจริงที่ว่า ความแน่นอนก็คือ ความไม่แน่นอนผ่านตัวละคร และที่ผู้แต่งบรรยายโดยผ่านทัศนะของตัวผู้เขียนเอง ดังที่ดร.วิกันดา พันภากร พูดเรื่องคนครัวทำอาหารบางวันอร่อยบางวันก็อยากจะทำทิ้งทิ้งโต๊ะ แดดแรงเกินไปร้อนจัดก็ทำงานไม่ได้ คนเลี้ยงลูกก็ปล่อยให้เด็กที่เลี้ยงสกปรกเมื่อลืบล้างจานย้างเหล่านี้ ถือเป็นการที่ผู้แต่งแสดงทัศนคติผ่านผู้อ่านให้ได้คิดว่าบางสิ่งบางอย่างก็ไม่น่าแน่นอน

2. บรรยายกาตในเรื่องเมียน้อย

นวนิยายเรื่องเมียน้อย ได้สร้างฉากเป็นสถานที่แวดล้อมที่ปรากฏในนวนิยาย ที่ช่วยให้ผู้อ่านติดตามเรื่องได้ว่า เหตุการณ์ในเรื่องเกิดขึ้นที่ไหน เมื่อไร มีลักษณะอย่างไร เช่น ในนวนิยายเรื่องเมียน้อย ผู้เขียนกำหนดให้ตัวละคร ตุลา มีลักษณะ เชิงขริ่ม ผมเผ้ายุ่งเหยิง แต่งกายด้วยเสื้อผ้ายับเยิน แสดงให้เห็นว่าเขาเป็นคนจริงใจ ตรงไปตรงมา เป็นทนายความ

มีประสบการณ์ในการทำงานอย่างเด็ดเดี่ยวและเด็ดขาดให้เป็นส่วนประกอบของเรื่องที่มีความสมจริง และช่วยสื่อความคิดของผู้เขียนให้ดำเนินเรื่องได้อย่างชวนอ่านน่าติดตาม

2.1 บรรยายกาศช่วยให้เข้าใจเหตุการณ์ คือ การสร้างฉากให้สอดคล้องต่องานกับเรื่องราว สถานที่ เวลาและเหตุการณ์ และสภาพทางอารมณ์ของตัวละคร เป็นผลให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังความว่า

...เรือนหลงจูเป็นบังกะโลชั้นเดียว แต่นอกชานกว้าง เพราะใช้เป็นที่ล้างงานที่กินข้าว ที่รับแขกพร้อมกันไปหมด ตอนที่เราไปถึงนั้น พ่อคงจะ “ได้ที่” แล้ว เพราะใบหน้าและ ลำคอแดง ตาหรีปรีอ ส่วน “อาเสีย” นั่งเหยียดยาว ต้นคอ ฟิงพนักเก้าอี้ ตาเกือบปิดสนิท บนโต๊ะตัวเตี้ยมีทั้งขวดเหล้าฝรั่ง กระตักน้ำแข็ง จาน ชาม ถ้วยแก้ว กลาดเกลื่อน ฉันทวงจวนกับแก้มลงบนโต๊ะแล้วเขย่าพ่อโดยแรง

“พ่อกลับบ้านเถอะ”

“ครายชลาเรอะ...มาทำไม?”

“กลับบ้านกันเถอะพ่อ”

“เฮ้ย...กลับทำไม ยาย...ยายกลับบ้านเสียไป อย่ามากวนพ่อ”

“อาเสีย” สืบตามองดูฉัน พยายามขยับตัวจะลุกขึ้น แต่ความอ้วนทำให้ขลุกขลักอยู่นาน

“หนู คุยกันก่อนนะ”

ฉันไม่ชอบคำว่า “หนู” นั่นเสียเลย เพราะหางเสียงมีแววประหลาดพิกล

“เด็ก...จะคุยอะไรเป็น” พ่อรีบออกนื้อออกตัว

“ไม่ใช่เด็กแล้วนา รุ่นสาวแล้ว”

ฉันหันกลับตั้งใจว่าจะไปเสียดื้อ ๆ แต่ก็ถูกเรียกไว้จนได้

“มา...คุยกันสักเดี๋ยวก่อนไป”

ฉันทรุดตัวลงนั่งกับพื้นชิดเก้าอี้พ่อ มีอวางไว้แนบกับท่อนแขนอันอบอุ่น เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า ถึงยังงี้ ๆ ฉันก็ยังพออยู่ใกล้ ๆ

(ทมยันตี, 2552, หน้า21)

ฉากนี้ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพถึงสภาพแวดล้อมกับความเป็นอยู่ของครอบครัวชลา ต้องอาศัยอยู่ในเรือนพักคนงานใกล้เรือนหลงจูของเสียเจ้าของโรงงานมันส์ปะหลัง

ทั้งที่ตั้งและสภาพแวดล้อมทั่วไป ที่ทำให้ชลาต้องมาเป็นเมียน้อยจากการที่เสียเห็นชลาลูกสาวของพ่อหน้าตาสวยน่ารัก และเกิดความพึงพอใจจนกลายเป็นความต้องการอยากได้ชลามาเป็นเมีย

2.2 บรรยายภาคช่วยให้เข้าใจท่าทีและทัศนคติของตัวละคร คือ การสร้างฉากและบรรยายภาคที่ช่วยบรรยายให้เข้าใจ ความรู้สึกนึกคิดของท่าทีของชลา ว่ามีความคิดเห็นอย่างไร ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังความว่า

...ความพาลูกในวัยเด็กยังติดตรึงความรู้สึกของฉันมาจนทุกวันนี้ เรารู้แต่ที่เรา มีกินมีใช้เป็นพอ แต่ที่พ่อ-แม่ จะหามาให้เรากินเราใช้อย่างไร เราไม่เคยคำนึง แต่แล้วอีกไม่นานฉันก็ได้ประจักษ์ถึงคุณค่าของเงิน เงินที่จะซื้ออะไร ๆ ได้ทุกอย่างในโลก แม้แต่เกียรติยศชื่อเสียง ความนับหน้าถือตา คนบางคนเคยบอกฉันอย่างทะนงว่า

“คนอย่างเรา เงินซื้อไม่ได้!”

ฉันได้แต่ยิ้ม เพราะความจริงที่ฉันประสบอยู่ ฉันต้องยอมรับว่า แม้แต่คนเงินก็ซื้อได้ เพียงแต่คุณค่าที่แตกต่างกันเท่านั้น! ฉันเองเคย ขายทุกอย่างเพื่อเงิน และในบั้นปลายชีวิต ฉันก็ใช้เงินอีกนั่นแหละ ซื้อทุกอย่างที่ฉันอยากได้...รวมทั้ง “คน” ที่เคยกล่าววาจาประโยคนั้นกับฉันด้วย!...

(ทมยันตี, 2552, หน้า26)

2.3 บรรยายภาคช่วยให้เข้าใจท่าทีและทัศนคติของตัวผู้แต่ง คือ การสร้างฉากและบรรยายภาคที่ช่วยบรรยายให้เข้าใจ ท่าทีความรู้สึกนึกคิดของท่าที ของทมยันตี ผู้แต่ง ว่ามีความคิดเห็นอย่างไร ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังความว่า

...ปิดเทอมคราวนี้ ดานพดูจะมีความสุขกว่าฉัน เพราะแกสามารถ วิ่งเล่นได้โดยปราศจากความกังวล แต่ฉันต้องคอยฟังอย่างใจเต็นว่า พ่อจะให้เข้ากรุงเทพฯ ไปเรียนต่อที่ไหน ฉันชอบดูรูปประจำทางวิ่งผ่านไปมา แล้วก็หวังว่า สักวันหนึ่งฉันจะได้หิ้วกระเป๋าขึ้นรถคันใดคนหนึ่ง เข้ากรุงเทพฯ กรุงเทพฯ ในสายตาของเด็กวัยรุ่นนั่น คือเมืองที่มีทุกสิ่งทุกอย่างครบ งดงามเท่าที่เด็กจะพึงคิดพึงฝันได้ แต่ต่อมาฉันจึงได้รู้ความจริงว่า กรุงเทพฯ เป็นเมืองของบรรดา “เทพ” ที่ล้วนแล้วแต่มี วิมาน มีบิรवार และมีเงินที่จะเนรมิตทุกอย่างได้ แต่ไม่ใช่เมืองสำหรับมนุษย์ที่ต้องดิ้นรนเพื่อปากท้องตัวเอง...

“มีผู้ใหญ่เขาสนใจชลา พ่อก็คงไปคุยละว่ารู้จักกันดี เลยอยากจะติดต่อยื่นมา”

“ติดต่อเรื่องอะไร?” ฉันยังไม่เข้าใจนัก

“โอ...ซลา...พวกผู้ใหญ่ใครว่าพวกนี้จะคิดอะไร...” “มีผู้ใหญ่เขาสนใจซลา พ่อก็คงไปคุยละว่ารู้จักกันดี เลยอยากจะติดต่อกันมา”

“ติดต่อเรื่องอะไร?” ฉันยังไม่เข้าใจนัก

“โอ...ซลา...พวกผู้ใหญ่ใครว่าพวกนี้จะคิดอะไร...”

สรุปได้ว่า การสร้างบรรยากาศของกฤษณา อโศกสิน ผู้เขียนนวนิยายเรื่องเมียหลวงพบว่า ดร.วิกันดา มีความเศร้าหมอง ขมขื่น และเสียใจกับพฤติกรรมการเป็นคนเจ้าชู้ของ ดร.อนิรุทธิ์ ที่ไม่ทราบขนาดว่าตนเองจะสมหวังหรือไม่อย่างไร ผู้เขียนถ่ายทอดมาให้เป็นส่วนประกอบของเรื่องที่มีความสมจริง และช่วยสื่อความคิดของผู้เขียนให้ดำเนินเรื่องได้อย่างชวนอ่าน น่าติดตาม ส่วนทมนันตี ผู้เขียนนวนิยายเรื่องเมียน้อย ได้สร้างฉากเป็นสถานที่แวดล้อมที่ปรากฏในนวนิยาย ที่ช่วยให้ผู้อ่านติดตามเรื่องได้ว่า เหตุการณ์ในเรื่องเกิดขึ้นที่ไหนเมื่อไร มีลักษณะอย่างไร เช่นในนวนิยายเรื่องเมียน้อย ผู้เขียนกำหนดให้ตัวละคร ตุลา มีลักษณะเซ็กซี่ ผอมเพี้ยะเยิง แต่งกายด้วยเสื้อผ้ายับเยิน แสดงให้เห็นว่าเขาเป็นคนจริงใจ ตรงไปตรงมาเป็นทนายความมีประสบการณ์ในการทำงานอย่างเด็ดเดี่ยวและเด็ดขาดให้เป็นส่วนประกอบของเรื่องที่มีความสมจริง และช่วยสื่อความคิดของผู้เขียนให้ดำเนินเรื่องได้อย่างน่าอ่าน

ลักษณะการใช้ภาษาในนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย

นวนิยายเรื่องเมียหลวง ซึ่งประพันธ์โดย กฤษณา อโศกสิน และนวนิยายเรื่องเมียน้อย ซึ่งประพันธ์โดยทมนันตีนั่น ผู้ประพันธ์ต่างใช้ภาษาไทยซึ่งเป็นอัตลักษณ์ลีลาภาษาเฉพาะตนเป็นวัสดุในการประกอบสร้างเรื่องราวเนื้อหาตัวบท เมื่อผู้วิจัยพิจารณาและวิเคราะห์ลักษณะการใช้ภาษาในนวนิยายเรื่องดังกล่าวแล้ว จำแนกได้ 5 ประการ ได้แก่ คำและสำนวนภาษา ประโยคโวหาร ภาพพจน์ และลีลาภาษา กล่าวเสนอผลการวิจัยได้ตามลำดับดังนี้

1. คำและสำนวนภาษา

คำและสำนวนภาษา คำประกอบด้วยเสียงที่มีความหมายซึ่งมนุษย์ใช้ในการสื่อสารทั้งระหว่างบุคคล ในกลุ่ม ในที่สาธารณะ คำหลาย ๆ คำ ที่เรียบเรียงไว้ตายตัว สลับที่หรือดัดทอนไม่ได้มีความหมายไม่ตรงไปตรงมาแต่เป็นที่เข้าใจกัน บางที่มีความหมายในเชิงเปรียบเทียบ ทำให้เห็นภาพชัดชัดเจน ลักษณะการใช้คำและสำนวนภาษาในนวนิยายเมียหลวง-เมียน้อย มีดังนี้

1.1 คำและสำนวนภาษาในเรื่องเมียหลวง

เรื่องเมียหลวงใช้คำและถ้อยคำทั่วไปที่ใช้สื่อสารกันในชีวิตประจำวัน เพื่อช่วยให้บทประพันธ์มีชีวิตชีวา สื่อเนื้อความได้อย่างแจ่มชัด บางครั้งใช้ถ้อยคำสำนวนมาประกอบเพื่อช่วยให้บทประพันธ์สื่อความหมายได้ชัดเจนขึ้น ดังตัวอย่างดังข้อความว่า

ฉันทัดริมฝีปากจนเจ็บ

“คุณอรทำอย่างนี้เพื่ออะไร”

หล่อนจิบน้ำในแก้วอย่าง**ทองไม่รู้ร้อน**

“คุณพี่จะต้องถามอรทำไม คุณพี่ฉลาดพอที่จะรู้ว่าอะไรเป็นอะไร”

“คุณใจร้ายมาก...ฉันไม่เคยเห็นผู้หญิงที่โหด**เลือดเย็น**อย่างคุณ....”

“ไม่มีใครชอบ**คนเลือดร้อน**หรอกค่ะ คุณพี่” หล่อนตอบเบา ๆ ด้วยน้ำเสียงแจ่มใส มีกังวาน คมลึก แต่ชวนกริ่งเกรงจับใจ!

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 195)

จากข้อความข้างต้นผู้วิจัย พบว่า นอกจากผู้ประพันธ์ใช้คำทั่วไปในภาษาแล้วยังใช้สำนวนมาปรุงแต่งบทสนทนาระหว่างอรอินทร์ กับ ดร.วิกันดา เช่น

ทองไม่รู้ร้อน หมายความว่า อรอินทร์ทำท่าเฉยเมย ไม่ใส่ใจใยดี ไม่รีบเร่ง ไม่กระตือรือร้น ไม่สะดุ้งสะเทือน

เลือดเย็น หมายความว่า อรอินทร์มีจิตใจเย็นโหดทำลายชีวิตผู้อื่นได้โดยไม่สะทกสะท้าน หรือในข้อความอีกตอนหนึ่งว่า

“อย่าไปพูดถึงเขาเลย” ฉันทัดบท “ปล่อยเขาดูอีกสักพัก ดูซิว่าเขาจะทำอย่างไรต่อไป...”

“ถึงเขาทำ คุณผู้หญิงก็คงไม่ทำเขาอยู่นั่นเอง...”

“เราจะให้ฉันทำอะไรล่ะ...”

“ก็โล้มนออกไปซิคะ” นวลพูดตาม “แบบ” ของหล่อน

“เซ็ดหน้าเซ็ดตาเสีย แล้วก็ไม่ต้องลาออกให้วุ่นวาย มีหน้าที่อะไรก็ทำหน้าที่ของเรา”

ใจพระ!

ฉันอยากจะบอกหล่อนเหลือเกินว่า หล่อนเข้าใจผิดนัด

ถ้าจะว่าฉัน**ใจเพชร** คงถูกกว่า!

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 192)

ข้อความข้างต้นผู้วิจัย พบว่า ผู้ประพันธ์ใช้คำทั่วไปเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ใช้สำนวนมาประกอบด้วย เพื่อช่วยเพิ่มอรรถรสในบทประพันธ์ซึ่งเป็นบทสนทนาระหว่างอรอินทร์กับ นวลรัตน์ ได้แก่

ข้อความนั้น นวลรัตน์พูดถึง ดร.วิกันดา ว่าเป็นคน**ใจพระ** คือ มีใจเมตตากรุณา ใจบุญสุนทาน แต่ ดร.วิกันดา กล่าวว่าเธอเป็นคน**ใจเพชร** หมายถึง ใจแข็งมาก ใจเด็ดเดี่ยว มากกว่า

1.2 คำและสำนวนภาษาในเรื่องเมียน้อย

เรื่องเมียน้อย ใช้คำและถ้อยคำทั่วไปในชีวิตประจำวันในการสื่อเนื้อความให้ได้แจ่มชัด และใช้ถ้อยคำสำนวนคำสแลง และคำภาษาพูดมาประกอบ เพื่อช่วยให้บทประพันธ์สื่อความหมายได้ชัดเจนขึ้น ดังตัวอย่างข้อความว่า

“มีผู้ใหญ่เขาสนใจชลา พ่อก็คงไปคุยละ เลยอยากจะติดต่อกันมา”

“ติดต่อกันเรื่องอะไร?” ฉันยังไม่เข้าใจนัก

“โอ...ชลา...พวก**ผู้ใหญ่ใครใคร**พวกนี้จะคิดอะไร...” (ทมยันตี, 2552, หน้า 334)

จากตัวอย่างข้างต้น ใช้คำทั่วไปเป็นส่วนใหญ่ แต่ใช้คำสแลง คือ **ผู้ใหญ่ใครใคร** โดยคำว่า **ใครใคร** เป็นคำที่ขมขื่นและรู้กันในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในเรื่องเมียน้อย คงเป็นกลุ่มข้าราชการที่มีตำแหน่งสูงทางการเมือง เป็นต้น และใช้คำภาษาพูด คือ **อะไร**

นอกจากนี้ยังใช้ถ้อยคำสำนวน เพื่อช่วยให้บทประพันธ์น่าอ่านมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น

...ฉันนั่งอยู่นานจนกว่าจะเข้าใจว่า คุณอ้อยหมายความว่าอะไร...ภาพของนางสาวอ่อนใจในชุดทาง ๆ หลายสี มีจีบเป็นพวงที่คอ ปลายแขน และจากอก พาดถึงชายกระโปรง เข้าลักษณะที่คุณอ้อยตกปากไม่มีผิด โดยเฉพาะยามที่เธอเดินเกือบจะเป็นวิ่งเข้ามาหาฉัน ระบายขนาดใหญ่ที่ตัวเสื้อถูกลมพัดปลิวสะบัดคล้ายครีบลาวเวลาแกว่น้ำ...สีหน้าและดวงตาอันแสดงความจริงใจที่มีต่อฉัน ทำให้ฉันเกิดความรู้สึกสบายใจทุกครั้งที่ได้พบเห็น

“ชลา สวยจัง”

ถ้าเธอว่าฉันสวย เธอก็ย่อมหมายความว่าอย่างนั้นจริง ๆ โดยมีได้ “**ยิ้มด้วยปาก**
ถากด้วยนัยน์ตา” อย่างคนอื่น ๆ

ถ้าจะประมวลตัวริษยา ซึ่งดีชิงเด่นกันแล้ว ฉันว่าที่ไหน ๆ ก็คงแพ้หลังเวทีประกวด
ราบเพราะการชิงไหวชิงพริบมิได้ดำเนินไประหว่างผู้เข้าประกวดเท่านั้น แต่กรรมการ
บางคนยังเข้าร่วมชิงชัยเพื่อ “**เด็ก**” ของตนอีกด้วย

(ทมยันตี, 2552, หน้า 288)

ตัวอย่างข้างต้นมีถ้อยคำสำนวน 2 ถ้อยคำ ได้แก่

ยิ้มด้วยปาก ถากด้วยนัยน์ตา หมายถึง การเยาะเย้ยด้วยการแสดงออกผ่าน
การยิ้มและการใช้ดวงตา

เด็ก หมายถึง ผู้ที่อยู่ในความดูแลของตน

นอกจากนี้ยังใช้คำไทยสำเสียดในกรณีที่เป็นบทพูดหรือบทสนทนาของ
ตัวละครที่มีเชื้อสายจีน ตัวอย่างเช่น

...“**หลู**เป็นเมียเสีย เสียไม่วไถ่**หลู**แล้วจะไวใจใคร”...

“พวกเป็นรายเดือนงั้นมันจัดการได้ แต่ที่เป็นรายงวดเราต้องให้เกียรติเขาหน่อย
เสียยากให้**หลู**ไปเอง เสียบอกเขาไว้แล้ว จะให้เลขาไปจัดการให้

“แล้วเรื่องเงินที่จะจ่ายไปละคะ”

“งั้น**หลู** มันเอามาให้**หลู**เอง”

ถึงเสียจะไวในฉันยังงั้น ฉันก็ยังไม่ลืมหิธจัดการเกี่ยวกับเงินอยู่นั่นเอง

“ระหว่างเสียไม่วไถ่ ถ้าที่ไหนขอความช่วยเหลือมา **หลู**ก็จัดการ อย่างที่เคยก็แล้วกัน
แล้วเซ็นชื่อไว้เสีย กลับมาจะชำระบิลเอง **หลู**อยากได้อะไรบ้างไหม ซานดุงสวย ๆ
ของแปก ๆ”...

(ทมยันตี, 2552, หน้า 157-158)

2. ประโยค

ประโยค หมายถึง คำพูดหรือข้อความที่ได้ความบริบูรณ์ตอนหนึ่ง ๆ เช่น ประโยค
บอกเล่า ประโยคปฏิเสธ ประโยคคำถาม; ชั้นแห่งความรู้ภาษาบาลี เช่น เปริยญ ๓ ประโยค
สอบได้ ๓ ประโยค ๓; ความเพียรเครื่องประกอบ, ความเพียร เช่น ประโยคสัมปทา หมายถึง
พร้อมด้วยความเพียร (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542, หน้า 665)

2.1 ประโยคในเรื่องเมียหลวง

การสร้างประโยคของผู้ประพันธ์ในนวนิยายเรื่องเมียหลวง จะสังเกตเห็นได้ว่า ลักษณะการสร้างประโยคแบบยาว มีโครงสร้างเป็นอเนกัตถประโยคความรวมเป็นส่วนมาก คือ ประโยคที่รวมประโยคความเดียวตั้งแต่ 2 ประโยคขึ้นไปเข้าด้วยกัน โดยมีสันธานเป็นเครื่องเชื่อม แต่ประโยคไม่สลับซับซ้อนมากนัก จึงเข้าใจง่ายดังตัวอย่างที่ว่า

ทำไมฉันจะไม่เชื่อเขา ในข้อที่ว่าเขารักและยกย่องฉัน ภูมิใจในตัวฉันไม่เคยคิดจะเปลี่ยนแปลงตำแหน่งเมียและแม่ที่ฉันครองอยู่ ก็เขานั้นเป็นผู้ชายฉลาด ที่มีโครงการอนาคตมาแล้วเนิ่นนาน เขาฉลาดพอที่จะเลือกแฟนคู่ครองไว้สำหรับ “วันพรุ่งนี้” มากกว่าจะเลือกไว้สำหรับ “วันนี้” แต่เพียงวันเดียว

“คนที่เลือกคู่ โดยคำนึงถึงแต่ “วันนี้” นะ เคยเสียใจกันมากมามากต่อมากแล้ว ผมเป็นคนออกจะซื่อ เพราะฉะนั้นผมก็ไม่ชอบที่จะเห็นตัวเองเดินคู่ไปกับยายอะไรพื้น ๆ คนหนึ่ง ในขณะที่เราใหญ่โตขึ้นมาจนเป็นที่ยกย่องกล่าวขวัญ คู่ของผมจึงต้องเหมาะสมกับผม ทั้งยามที่ผมยังด้อยและยามที่ผมดีเด่น...เพราะฉะนั้นไม่ต้องตกใจ คุณก้าวขึ้นบันไดมาจนสุดยอดหน้าผู้หญิงหลาย ๆ คนแล้ว คุณจงยืนอยู่ที่นั่นด้วยความภาคภูมิใจ เชื้อมัน และมองลงไปดูผู้หญิงอื่น ๆ อย่างดูมดดูปลวก ผัวของคุณไม่มีวันจะดึงเอามด ปลวกขึ้นมาไต่บนหัวของเขาเป็นอันขาด”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 71)

2.2 ประโยคในเรื่องเมียน้อย

การสร้างประโยคของผู้ประพันธ์ในนวนิยายเรื่องเมียน้อย จะสังเกตเห็นได้ว่า ลักษณะการสร้างประโยคจะเป็นประโยคยาวแบบโวหารที่มีการแยกแยะข้อความ โดยกล่าวถึงข้อความย่อย ๆ มาก่อน แล้วจบลงด้วยข้อความสำคัญ อันเป็นการสรุปใจความ ได้อย่างดี ไม่สับสนวุ่นวาย บางครั้งทำให้มีทางเสียงเย้ยเยาะประชดประชันตามมาด้วย ดังข้อความว่า

งานปีใหม่ที่ท่านจัดเลี้ยงพวกเรานั้น ใช้สถานที่ที่ “บ้าน” ซึ่ง ฉันถูกนำตัวเข้าไปพบ เพราะนอกจากจะกว้างขวาง มีเครื่องอำนวยความสะดวกครบครันแล้ว ยังเป็นบริเวณที่คนอื่นจะล่วงล้ำเข้าไปไม่ได้ ผู้ที่ไปร่วมงานมีแต่ “แม่บ้าน” กับ “คุณหนู” เท่านั้นดู ๆ แล้วจริงอย่างนายคนนั้นเคยแต่งเพลงกระแทกกระเทียบเพราะมีแต่ “ท่าน” คนเดียวที่เป็นผู้ชาย ใส่เสื้อขาวลายพริ้วเดินทักทายพวกเราอย่างทั่วถึง คนไหนที่ “ตกแทน”

ก็พยายามทำคะแนนใหม่สุดฝีมือ คนไหนที่ “ขึ้นหม้อ” ก็พยายามทำคะแนนจะให้ถึงขั้น “พิเศษ” จนได้

สำหรับฉันยึดได้คุณมณีเป็นเพื่อนคุยแยกต่างออกมา ถึงกระนั้นก็ยังมีความเสี่ยง ลอยลมตามมาว่า

“นั่นเขาเกรตเอแล้วจ้า อย่าไปเสวนากับเขาเสียให้ยาก”

คุณมณีมองหน้าฉันด้วยท่วงท่าอ่อนใจ

“เด็กเอ๋ยเด็ก รู้แต่จะอิจฉา”

“ฉันชอบให้มีคนอิจฉาค่ะ เพราะตราบดีที่ยังมีคนอิจฉาฉันอยู่ แสดงว่าฉันยังมีดี อยู่มาก ๆ ที่เดียว”

(ทมยันตี, 2552, หน้า 567)

3. โวหาร

โวหาร หมายถึง ถ้อยคำ ชั้นเชิง หรือกระบวนการแต่งหนังสือ หรือพูดเกินถ้อยคำ เกินเหตุผล ดังนั้น โวหารในการเขียนจึงได้แก่ ชั้นเชิง หรือกระบวนการในการแต่ง ซึ่งประกอบด้วย การเลือกใช้ถ้อยคำอย่างไพเราะประณีต มีการเรียบเรียงถ้อยคำอย่างดี เพื่อให้ได้ เนื้อเรื่องที่กะทัดรัดเหมาะสม ช่วยให้ผู้อ่านเกิดภาพพจน์หรือจินตนาการ (จิตรลดา สุวัติกุล, 2529, หน้า 228)

นวนิยายเรื่องเมียหลวงและเรื่องเมียน้อย ผู้ประพันธ์ใช้โวหารการประพันธ์ ไม่แตกต่างกัน ทั้งกฤษณา อโศกสิน และทมยันตี ต่างมีความสามารถในการสร้างโวหาร การประพันธ์ ตัวอย่างโวหารที่ใช้มีดังนี้

3.1 บรรยายโวหาร

บรรยายโวหาร หมายถึง การชี้แจงหรืออธิบายเรื่องราวอย่างละเอียดถี่ถ้วน บรรยายโวหารจึงได้แก่กระบวนการที่ใช้เล่าเรื่อง บรรยายเหตุการณ์ อย่างละเอียดถี่ถ้วน ตรงตามข้อเท็จจริงการอธิบายกระบวนการ การวิเคราะห์เรื่องราว (จิตรลดา สุวัติกุล, 2529, หน้า 228)

ตัวอย่างจากเรื่องเมียหลวง มีดังนี้

ส่วนฉันสิ ฉันหวาดเกรงชีวิตอย่างเหี่ยวหิวซึ่งหวาดมหาหวาดภัยในยามที่ยัง บินกลับไปไม่ถึงรัง รังของเหี่ยวหิวอยู่บนคาบสูงของไม้ยืนต้นที่ยิ่งใหญ่สมฐานะ แต่มีใครจะ รู้ว่าสักวันหนึ่งเหี่ยวหิวนั้นจะไม่สิ้นเนื้อประดาตัว เพราะทั้งคาบไม้ และรังอันอบอุ่นได้ถูกทำลาย

ด้วยพายุจัด ลิตรอนกิ่งก้านของคาบและพัดทำลาย รังจันกระจุยกระจาย (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 49)

ตัวอย่างจากเรื่องเมียน้อย มีดังนี้

...พอเป็นสมุห์บัญชีโรงงานแป้งมันสัมปะหลัง ที่ชลบุรี ฉันเองก็เกิดที่นั่น แม่เลยตั้งชื่อเอาง่าย ๆ ว่า ชลา เรามีบ้านพักใกล้ ๆ กับโรงงาน ในวัยเด็กภาพที่เจนตาฉันคือภาพไร่ที่ยาวดูลูกहुลูกตา และกลิ้งบูด ๆ ของแป้งที่คุ่นจุมูก รวมทั้งแสงแดดในตอนกลางวัน ร้อนแรงจนทำให้ฉันตัวดำเป็นเหนียง ผมพองฟูเป็นสีน้ำตาลเข้ม แต่ถึงกระนั้นใคร ๆ หลายคนก็ว่า

“หน้าตามันดีแฮะ โตขึ้นคงสวย”...

(ทมยันตี, 2552, หน้า 9)

3.2 พรรณนาโวหาร

พรรณนาโวหาร หมายถึง การกล่าวเป็นเรื่องเป็นราวอย่างละเอียดให้ผู้ฟังนึกเห็นเป็นภาพ เป็นการรำพันถึงอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของตนหรือของผู้อื่นโดยการสอดแทรกอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของผู้ประพันธ์ลงไปในมน้าวให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตามเกิดภาพพจน์และจินตนาการตามไปด้วย

ตัวอย่างจากเรื่องเมียน้อย มีดังนี้

...ฉันยิ้มอย่างชื่นเต็มที...ยืนมองตามจนแสงไฟท้ายรถของเขาลับไปจากสายตา แน่ใจว่าบ้านนี้คือบ้านของฉัน...ฉันเฝ้าลำดับภาพตนเองและเขา นับตั้งแต่วันแรกที่เราได้ฝึกชีวิตของเราทั้งสองเข้าเป็นชีวิตเดียวกันจนกระทั่งถึงเวลานี้...ก็อดที่จะชื่น และสมเพชมิได้

เหมือนคนที่เริ่มออกเดินจากถนนซูเปอร์ไฮเวย์ แล้วไปหลงวนอยู่บนถนนดินลูกรัง ซึ่งทั้งขรุขระและคดเคี้ยว

เกิดความไม่แน่ใจว่าเดินต่อไปอีกไม่เท่าไร ก็คงจมนุ่มอยู่ตรงทะเลที่เต็มไปด้วยคลื่นใหญ่หนุนเนื่องกันเข้ามาเพื่อกวาดเราลงไปสู่กับความมืดของมหาวาตภัย

ภาพวันสมรสกับภาพ “วันนี้” ไม่มีอะไรเหมือนกันเลย!

“วันนั้น” ฉันแลเห็นแต่เจ้าสาวผู้ผุดผาด งามสง่า ประกายตาสุกใสราวกับแสงไฟ บ่งบอกถึงความสุขเปี่ยมล้น แต่ “วันนี้” ฉันเห็นอีกคนหนึ่งขดตัวอยู่ตรงมุมเก้าอี้กว้างท่ามกลางเสียงจิ้งจกตุ๊กแกในราตรีอันสงัด ท่ามกลางเสียง นาฬิกาบอกโมงยาม

เรื่องข้าจนอยากจะทำน้ำวัดเข้มยาวให้เดินเร็วกว่านั้นอีก...ใช่...ถ้ามันเป็นคน...ฉันคง
สะกิดบอกมันอย่างขมขื่นว่า “เร็ว ๆ หน่อยเถอะ แม่คุณ จะให้ฉันรอไปถึงไหน...”

เป็นความจริงที่ว่า คนมีความสุขจะรู้สึกว่างเปล่าผ่านไปรวดเร็วราวกับไฟ
แต่สำหรับคนที่เปี่ยมแปลไปด้วยความทุกข์ทรมาน...โมงยามดูเหมือนคนแก่
หลังโกง ถือไม้เท้าที่ก้าวจะก้าวไปได้แต่ละก้าวที่ต้องใช้ความพยายามมากมาย

พอ ๆ กันกับผู้หญิงตรงมุมเก้าอี้ที่นั่นแหละ!

คุณเกิด...ผิวหน้าของหล่อนเผือดขาว นัยน์ตาลอย จับอยู่บนผนังตรงกันข้าม
เหมือนรูปปั้นหินอ่อนไร้วิญญาณ

เวลาล่วงไป...

ฉันได้ยินเหมือนเสียงรถแล่นเข้ามาในบ้าน จึงพาไปที่ประตูหน้าตึก เปิดมันออก
...แต่ทุกสิ่งทุกอย่างตรงนั้นว่างเปล่า ประตูเหล็กหน้าบ้านปิดสนิท ไม่มีรถคันใดแล่น
เข้ามา นอกจากรถของ “เจตภูต”

ดวงดาวยังคงส่องแสงพร่าอยู่บนฟ้าสีน้ำเงินเข้ม ลมพัดเบา ๆ เข้ามาในประตู
ฉันรู้สึกเย็นเยือกถึงชั่วหัวใจ มือที่เอื้อมออกไปดึงประตูให้ปิดตามเดิมสั่นระริก
ถามตนเองว่า นี่ฉันกำลังรออะไร รอทำไม ในเมื่อฉันเองก็รู้มานานแล้ว มิใช่หรือว่า
การรอผู้ชายที่เราเป็นของเขาแล้วนั้น เป็นการรอที่เปล่าประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
รอเวลาที่เขาจะกลับจากผู้หญิงอีกคนหนึ่งบน “ทางลัด” ของเขา

ฉันปิดไฟขึ้นห้องนอนพลางทอดตัวลงบนที่นอน ด้วยศีรษะที่หมุนคว้าง...เขา
แกล้งฉันโดยเจตนาหรือโดยบังเอิญกันแน่หนอ

“เราจะทำอย่างไร” ฉันถามตัวเอง “ถ้าเขาบอกว่า อรกับผมเป็นของกันและกันแล้ว”

ฉันควรจะย้อนถามเขาไหมว่า

เวลาเจ็บ...เราต้องเยียวยาด้วยหมอนที่นุ่มที่สุด เอาใจใส่อาการของคนไข้ที่สุด
และด้วยโอสถที่ทรงคุณภาพที่สุด บางที...เราก็คงจะต้องให้ “น้ำเกลือ” บ้าง หรือ
“ออกซิเจน” บ้าง

และเวลาตาย...บางคนก็อาจจะเผาภายใน 7 วัน แต่บางคนก็ลงทุน “เช่าที่”
บรรจุศพ “ฝัง” มัน เพื่อเหลือโอกาสสำหรับนำดอกไม้ธูปเทียนไปสักการะ!

สำหรับชีวิตคู่ของฉันนั้น...ยังไม่ถึงกับแก่หรือตายดอก

เพียงแต่ว่ามันกำลังเจ็บและต้องการโอสถที่ถูกต้อง แพทย์มือดีสักคนหนึ่ง
สำหรับให้ “น้ำเกลือ” หรืออาจจะถึง “ออกซิเจน”

ที่สำคัญที่สุดก็คือ กำลังใจของคนเจ้านั้นด้วย

“สูหรือยอมแพ้”

แต่นั้นแหละ มนุษย์เราต้องดิ้นรนเพื่อจะสูดลมหายใจด้วยกันทั้งนั้น トラบใดที่
ชีพจรยังไม่หยุดเต้น หัวใจยังไม่หยุดทำงาน

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 147)

ตัวอย่างจากเรื่องเมียน้อย มีดังนี้

ยามเราเป็นเด็ก เรามักจะรำคาญเสมอว่า ทำไมคนอื่นเห็นเราเป็นเด็กอยู่เรื่อย
ในตอนนั้นเราชอบคิดว่าเราเป็นผู้ใหญ่เราเข้าใจโลก เข้าใจชีวิตแล้วทุกอย่าง แต่เราไม่
เคยรู้ว่าโลกที่เราคิดว่าเราเข้าใจดีนั้น เป็นเพียงโลกแคบ ๆ ชีวิตที่เรารู้จัก เป็นชีวิตของ
คนในวงการใกล้ชิดไม่กี่คน และอุดมคติในขณะนั้นคืออุดมคติตามตำราปรัชญาที่
สรรเสริญ นักหนาถึงการเสียสละ! หากในชีวิตจริงต่อมาฉันจึงได้รับรู้ว่า คนเรา
มักจะสรรเสริญความเสียสละของผู้อื่นเสมอ หากมันจะได้รับผลดีแก่ตัวเราเอง!...

แต่ในยามใด เมื่อเห็นความเป็นไปของคนมากขึ้น ฉันจึงสามารถที่จะตอบโต้ได้เต็ม
ปากว่า ไม่มีใครเกิดมาดี และทำดีไปได้กระทั่งตาย ชีวิตของมนุษย์เป็นชีวิตที่ล้วนแล้วแต่
ต้องผ่านความผิดพลาดมาทั้งสิ้น เพียงแต่บางคนช่างจำ สามารถนำความผิดพลาด
เก่า ๆ มา เป็นบทเรียนสำหรับทางชีวิตใหม่ที่ดำเนินต่อไป แต่บางคนซ้ำลิ้ม ความผิดพลาด
จึงซ้ำแล้วซ้ำเล่าทับถมอยู่เช่นนั้น แต่ฉันไม่เคยโทษใคร เพราะเพียงแห่งความเป็น
“มนุษย์” เราอยู่ที่ตรงนี้เอง ไม่มีใครดีเกินไป และไม่มีใครเลวเกินไป ความดีและความเลว
ตัดสิน ไม่ได้ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน เพราะมนุษย์ที่ทำหน้าที่นั้น ยังมีธาตุ ทั้งสองอยู่ในตัว
อย่างเต็มเปี่ยม!...

แต่ฉันรู้ว่าฉันเป็นฝ่ายชนะ! ฉันสวดมนต์อีกพักใหญ่ หวังนักหนาว่าเสียงอ้อนวอน
ของฉัน จะได้ยินไปถึงสวรรค์ สวรรค์ที่เราคิดเสมอว่าเป็นที่อยู่ของผู้ทรงฤทธิ์ ซึ่งสามารถ
ช่วยใคร ๆ ได้ สวรรค์อาจจะฟัง เสียงคนอื่น แต่สวรรค์ไม่เคยฟังเสียงฉันสักที...ตอนที่
เรียนหนังสือในชั้นเล็ก ๆ วิชา “อ่านเอาเรื่อง” ของเราคือการฟังครูอ่านนิทานให้ฟัง
แล้วเราพยายามจำมาเรียบเรียงให้เหมือน วิชานี้สมรรถจะทำได้ดีกว่าเพื่อน แต่ก็มี
คำถามที่ทำให้ครูจนต่อคำตอบเสมอ...

(ทมยันตี, 2552, หน้า 70)

3.3 เทศนาโวหาร

เทศนาโวหาร หมายถึง การอบรมสั่งสอนว่ากล่าวตักเตือนให้รู้ดีรู้ชั่ว เทศนาโวหาร จึงได้แก่ กระบวนการความถี่ที่ใช้ชี้แจงอบรมสั่งสอนให้เห็นคุณและโทษของสิ่งต่าง ๆ อย่างมีเหตุมีผล การเขียนเทศนาโวหารที่ดีจึงต้องประกอบด้วย ชั้นเชิงในการอธิบายข้อความที่เป็นเหตุเป็นผล มีหลักฐานอ้างอิงหรือมีตัวอย่างประกอบให้เห็นชัดเพื่อจูงใจ โนมน้าวใจให้ผู้อ่านเชื่อถือและปฏิบัติตาม (จิตรลดา สุวัติกุล, 2529 หน้า 229)

ตัวอย่างจากเรื่องเมียหลวง มีดังนี้

...คิด...แต่สำหรับคุณวิกันดา ดิฉันคิดว่าคุณสามารถเดินไปได้อย่างสบาย ถือหลักมัชฌิมาปฏิปทาอย่างเดียวเราก็เอาตัวรอดได้ อีกอย่างถือหลักทหารที่ว่า ถ้าใครเป็นผู้บังคับบัญชา เราก็ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของคนคนนั้น...ตัวผู้บังคับบัญชาอาจจะเปลี่ยนได้ แต่ตัวเราไม่เปลี่ยน ตัวเราก็เป็นตัวเราอยู่นั่นเอง” คุณหญิงพูดเชิงปลอบ “ท่านผู้หญิงท่านก็ดีดอก ไม่เจ้ายศ ท่านเข้าใจความดีของทุกคนได้ง่าย เวลานี้เป็นสมัยของท่าน เราก็คิดถึงแต่เหตุการณ์เฉพาะหน้าดีกว่า อย่าคิดเลยไปถึงสมัยของคนอื่นเลย ทำให้กังวลมากไปเปล่า ๆ...อ้อ...แล้ว ดร.อนิรุทธิ์ว่ายังไงมั่งละ

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า238)

ตัวอย่างจากเรื่องเมียน้อย มีดังนี้

...คุณอ้อยเรียกชื่อฉันอย่างชัดถ้อยชัดคำ และประโยคต่อ ๆ ไปของเธอทำให้ฉันได้รู้ว่า แม้คุณอ้อยจะมีสติปัญญาไม่เท่าฉัน แต่เธอก็มีความชัดเจนในชีวิตมากกว่า และความชัดเจนฉันนี้ ไม่ว่าจะใช้ความรู้ลึกหรือสติปัญญานานใด ก็ไม่สามารถมีได้เท่ากับผู้ที่เคยผ่านชีวิตอย่างโชกโชนแล้ว

...มนุษย์เรานั้น ไม่มีใครหรอกที่จะสว่างกระจ่างใสเป็นดอกบัว หน้าทั้งพระไปเสียหมด พุดกันตามจริงดอกบัวบูชาพระที่เคยผ่านโคลนตมมาแล้ว แต่เมื่อเอามาล้างน้ำจนสะอาด บุษาลึงค์ก็ลีลทิวไว้ในที่สูง คนก็ลืมหันคิดว่าที่มาของมันเป็นยังไง ชลาช่วยชี้ให้ฉันดูที่ชื่อว่า คนไหนบ้างที่ไม่มีเบื้องหลังอะไรเลย คนเราก็เหมือนพระจันทร์มีทั้งซีกมืดแล้วก็ซีกสว่าง แต่เราจะไปดูซีกของเขาทำไมละ ดูซีกสว่างของเขาเสียไม่ดีหรืออย่างน้อยเราก็สบายใจ...จำไว้นะ ถ้าคนไหน ชอบพูดแต่เรื่องความไม่ดีของคนอื่น

บ่อย ๆ ละก็ ชลาลองสืบดูให้ดีเถอะ คนคนนั้นจะยิ่งมีเรื่องมากกว่าใคร ๆ ทั้งหมด
เขาถึงชอบพูดถึงความไม่ดีของคนอื่น เพื่อให้รู้สึกว่าคุณไม่ดีของตนเองเบาบางลง...

(ทมยันตี, 2552, หน้า 280)

4. ภาพพจน์

ภาพพจน์ หมายถึง วิธีการสร้างมโนภาพให้เกิดขึ้นโดยอาศัยถ้อยคำสำนวนแบบ
ต่าง ๆ วรรณคดีเรื่องใดสามารถเสนอภาพพจน์ให้ผู้อ่านเกิดมโนภาพได้เด่นชัดเพียงใด วรรณคดี
เรื่องนั้นจัดว่าทรงคุณค่าทางวรรณศิลป์ ภาพพจน์เกิดได้จากการเลือกใช้คำอย่างมีศิลปะโดย
การเปรียบเทียบในลักษณะต่างกัน (จิตรลดา สุวัติกุล, 2529, หน้า 224)

นวนิยายเรื่องเมียหลวงและเรื่องเมียน้อย ผู้ประพันธ์ใช้ภาพพจน์ไม่แตกต่างกัน
ทั้ง กฤษณา อโศกสิน และทมยันตี ต่างมีความสามารถในการสร้างภาพพจน์การประพันธ์
ตัวอย่างภาพพจน์ที่ใช้มีดังนี้

4.1 ภาพพจน์อุปมา-อุปลักษณ์

ตัวอย่างจากเรื่องเมียหลวง มีดังนี้

“นุติอยู่กับคุณน้า ไม่มีคุณแม่ คุณพ่อก็แต่งงานใหม่” ฉันทิบาย

“อ้อ” เขาฟังอย่างสนใจ พลางหันไปถามยุทธการ “เป็นเพื่อนกันมานานแล้วหรือ”

“ไม่นานดอกครับ บ้านเราอยู่ติดกัน อาศัยที่นับถือกัน พอญาติมาอยู่เราก็เลย
คุ้นกันเร็ว”

บายนั่น เรานั่งรับประทานอาหารกันสี่คน ดู อนิรุทธิ์ก็ระปรีกระเปร่าแจ่มใสขึ้น
ผิดตา

ฉันทิก็หัวเราะในใจ...เขาอาจจะพอดตาเด็กสาวที่งามราวดอกบัวขาวผู้นี้เสียแล้ว
ก็ได้

“นั่นคุณยิ้มทำไม” เขาถาม

ฉันทิเงยหน้าขึ้น และยังคงยิ้ม

“เปล่าหรอกค่ะ...ชั้นอะไรนิดหน่อย”

“ชั้นอะไร...ชั้นอะไรก็เล่าให้คนอื่นหัวเราะด้วยสิ อย่าหัวเราะคนเดียว”

อนิรุทธิ์มองหน้าฉันทิ เด็กสองคนก็มองตากันอย่างไม่เข้าใจ

ฉันทิจึงชวนนุติ และยุทธการดื่มน้ำสับปะรด

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 416)

จากข้อความข้างต้นผู้วิจัย พบว่า ผู้ประพันธ์ใช้โวหารภาพพจน์มาประกอบ
บทสนทนาระหว่าง ดร.วิกันดา กับ ดร.อนิรุทธิ์ คือประโยคที่ว่า เขาอาจจะพอบตา**เด็กสาวที่งาม**
ราวดอกบัวขาวผู้นี้เสียแล้ว ดร.วิกันดา เปรียบเทียบ นุติ ว่าเป็นดอกบัวสีขาว มีความหมาย
สื่อถึงความบริสุทธิ์ จิตใจที่สงบ ผ่องแผ้วสดใส ของนุติ ว่าเป็นเด็กสาวบริสุทธิ์ไร้เดียงสา
ตัวอย่างจากเรื่องเมียน้อย มีดังนี้

...เสียงแม่ระเปียบกับคุณอ้อยคุยกันแจ้ว ๆ ในชั้นแรก ไอน้ำร้อนทำให้ทั้งร้อน
ทั้งอึดอัด แต่ระยะต่อมาดูเหมือนจะค่อยยังชั่ว กว่าคุณอ้อยจะดึงผ้าออก ฉันก็แทบ
หมดแรง

“เออละ ไปอาบน้ำได้แล้ว เอน้ำในหม้อไปผสมอาบด้วยนะคุณ มันเย็นยา”

ฉันต้องถูสบู่หลายครั้งกว่าคราบขมิ้นจะหมด แต่ตามปลายเล็บ ยังเหลืออยู่
นั่นเอง เนื้อตัวฉันดูสะอาดเกลี้ยงเกลา จนรู้สึกเบาตัว เมื่อลงมาข้างล่างแม่ระเปียบ
มองฉันอย่างถิ้วน

“เห็นไหมละ มีน้ำมีนวลขึ้นเป็นกอง”

คุณอ้อยหยุดแคะเล็บ เงยหน้าขึ้นมองฉันแวบหนึ่ง

“ผิวเนื้อเรื่อเรื่องเหลือองสะอาด **ดังทองคำธรรมชาติผู้ดม่อง** ละม้ายคล้าย
ผีในทอง”

เจ้าตัวหยุดทองกลอนทันควันเพราะเสียงแว๊ดที่ว่า

“ผิวยังงี้เขาเรียกผิวแตงร่มใบ ไม่ขัดเสีย**จนขาวซีดเป็นงูลอกคราบ** ตามร้าน
หรือ”

(ทมยันตี, 2552, หน้า 257)

จากข้อความข้างต้นผู้วิจัย พบว่า ผู้ประพันธ์ใช้โวหารภาพพจน์มาประกอบ
บทสนทนาระหว่างแม่ระเปียบกับคุณอ้อย ชมว่าผิวของชลาสววยเรื่อเรื่องสะอาดดาสวยงาม

4.2 ภาพพจน์อติพจน์

ภาพพจน์อติพจน์ หมายถึง ภาพพจน์ที่เปรียบเทียบให้เกินความจริง โดยเน้น
ความรู้สึกมากกว่าเหตุผล และเกินความจริง

ตัวอย่างจากเรื่องเมียน้อย มีดังนี้

สินค้าทุกชนิดน่าซื้อ เครื่องสำอาง ผ้าพันคอ ถุงเท้า กระเป๋าถือ แม้แต่ของลดราคาที่วางอยู่บนกระเบ เป็นส่วนลัดก็มีคุณภาพ ความน่าใช้ราวของห้างชั้นดีในกรุงเทพฯ

แต่พอขึ้นบันไดเลื่อนโผล่ไปถึงชั้นขายเสื้อผ้า ฉันก็ถึงกับตะลึง

“เสื้อสวย ๆ ทั้งนั้นเลย” ฉันกระตุกแขนคุณชจิตรัตน์ แต่เธอไม่ตื่นตื่นเท่าใดนัก เพราะไม่ใช่คนชอบแต่งตัว

น่าเสียดายอยู่บ้างก็เวลานั้นมีแต่เสื้อสำหรับอากาศหนาว แม้กระนั้นฉันก็ตื่นตาเคลิบเคลิ้มอยู่ในทะเลเสื้ออย่างติดใจ โค้ทสวย ๆ แบบเก๋แปลกตานำสมัย

เหมือนในวิทยุรอกสวมอยู่กับร่างหุ่นหลายสิบ ราวหุ่นยืนสลัปล้างราวกับนางแบบที่ออกมาเดินแสดงแบบในงานแฟชั่นครั้งใหญ่

“แหม! เยอะแยะลานตาไปหมดเลย” คุณชจิตรัตน์ง

กว่าเราจะหลุดออกจากทะเลเสื้อก็นานมาก ผู้หญิงนั้นถึงแม้จะแก่เฒ่าเพียงใด ก็คือผู้หญิง

“ขึ้นไปตีม้ำชาข้างบนกันดีกว่า” คุณหญิงพิมลชวนเมื่อซื้อของแล้วต่างคนต่างซื้อเสื้อกันหนาวหลายตัว ฉันมีเสื้อหนาวสามตัวไปฝากฉวีเพ็ญ อนุวงศ์นารถ และเลิศลักษณ์ “เดี๋ยวค่อยลงไปหาซื้ออะไรชั้นล่าง”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 294)

จากข้อความข้างต้นเป็นการกล่าวเกินจริงอยู่ในทะเลเสื้อผู้ประพันธ์มุ่งแสดงให้ผู้อ่านมองเห็นทะเลเสื้อ ที่ดร.วิกันตากล่าวในทะเลเสื้อมันเป็นการกล่าวเกินความจริง เป็นไปไม่ได้ทะเลเสื้อจำนวนมากจนเต็มทะเล แต่ความหมายคือเสื้อมากมายในห้างเต็มไปหมด

ตัวอย่างจากเรื่องเมียน้อย มีดังนี้

แม่ระเบียบ เลื่อนฐานะตัวเองปรูดขึ้นมาเป็นพี่เลี้ยงนางงาม แต่กรรมวิธีดูจะไม่เหมือนใคร เพราะเจ้าตัวรายงานฉันว่า

“วันนี้ฉันซื้อมะขามเปียกมา กิโลหนึ่ง ขมิ้นสดสองบาท”

ที่แรกฉันก็ยังง ๆ อยู่ กระทั่งคนพูดอธิบายว่า

“จะได้ให้คุณอาบน้ำไฉะ”

“เอาจริงนะหรอ?”

“อ้าว...ก็คุณประกวตจริงหรือเปล่าละ ถ้าประกวตจริงก็เอาจริงซิคะ”

จากนั้นแม่ระเบียบก็ลงมือโขลกขม้นสดเป็นการใหญ่ จนกระทั่ง คุณอ้อยโพล่
เข้ามาสมทบอีกคน

“วันนี้แกอะไรตำน้ำพริกแคว้นเขียว?”

“ไม่ได้แกหรือคะ โขลกขม้นสดให้คุณชลา”

จำนวนขม้นดูเหมือนว่าจะทำให้พระสังข์กลายเป็นทองไปทั้งตัว อย่างนั้น
แหละ

“ดี...ขม้นสดดีกว่าขม้นผง ไฉนมันผสมสีลงไปด้วย”

คุณอ้อยเข้ากับแม่ระเบียบได้เป็นปีเป็นขลุ่ย และเป็นครั้งแรกที่ไม่มีการขัดคอกัน

“ชลา...ไปเปลี่ยนผ้าซี”

ฉันติดเอื้อมอยู่นาน จนกระทั่งแม่ระเบียบหันมาค้อน

“เฮ้คุณ...ว่ายังไง อีฉันยังมีงานอื่นอีกนะ กับข้าวกับปลาต้องทำทั้งนั้น”

ถ้าจะพูดแล้ว ที่ฉันยอมทำตามก็เป็นเพราะความอยากรู้น้ำราคะเสียมากกว่า
วิธีการชั้นแรกของ “ระเบียบบอสนเซน” คือละลายปูนกับน้ำขม้นสดสามใหญ่ สองคน
กับคุณอ้อยช่วยกันละเลงตัวฉันจนทั่ว เรียกได้ว่าตั้งแต่ศีรษะจรดปลายเท้า

“คุณถลกผ้าขึ้นซี ไช้ข้างนอกเหลือง ไช้ข้างในเขียวนะมันพิลึก ๆ อยู่นะ จะให้
เหลืองก็ต้องเหมือนกันหมด”

ฉันนั่งฟังโง่งหลังบ้าน ทอดมือทอดเท้าให้คุณอ้อยกับแม่ระเบียบ ขัดจนรู้สึกสลับ
ไปทั้งตัว แต่ใจยังขึ้นว่ารื้อบ้านสูงพอที่จะทำให้บ้านใกล้เคียงมองเห็นกรรมวิธีนี้
ไม่ถนัด

“พอหรือยัง แสบจะแย่แล้ว ฉันไม่ใช่ปลาไหลนะจะได้ขีดเมือก ออกจากตัว”

“เอาเถอะคุณ พองามแล้วจะนึกถึงนั่งเปียบ”

(ทมยันตี, 2552, หน้า 252)

จากข้อความข้างต้นผู้ประพันธ์ต้องการให้ผู้อ่านเห็นภาพแม้ว่าเป็นการกล่าว
เกินจริงที่ว่า คุณระเบียบจะขัดผิวให้ชลาจนกลายเป็นพระสังข์และกลายเป็นทองไปทั้งตัว
โดยเปรียบให้เห็นว่าผิวชลาจะเหลืองสวยเหมือนสังข์ทองหรือทองคำ เป็นไปไม่ได้เพราะขัดให้
ผิวเหลืองสวยก็พร้อมประกวาดได้แล้ว

5. สีสลาภาษา

สีลาภาษา หมายถึง อารมณ์หรือภาวะต่าง ๆ ที่ปรากฏในบทรชนกรรม เช่น
อารมณ์รัก โศก โกรธ เป็นต้น หรือท่วงทำนองการแต่งเป็นการใช้ภาษาเป็นข้อความอันมี

ความหมายให้มีอารมณ์ความรู้สึกแตกต่างกันออกไป โดยทั่วสืลาภาษามี 4 สืลา ได้แก่ เสาวรจณี นารีปราโมทย์ พิโรธวาทัง และคัลลางังคพิสัย

ผู้ประพันธ์นวนิยายเรื่องเมียบลวง คือ กฤษณา อโศกสิน และผู้ประพันธ์นวนิยายเรื่องเมียน้อย คือ ทมยันตี ต่างมีความสามารถในการสร้างสรรค์สืลาภาษาขึ้นใช้ในบทประพันธ์ และขับเคลื่อนความหลากหลายในการใช้สืลาภาษาไปตามลักษณะของเนื้อหา

ตัวอย่างสืลาภาษาที่ใช้มีดังนี้

5.1 เสาวรจณี เสาวรจณีหรือบทชมโฉม เป็นบทชมความงาม อาจชมได้ทั้งตัวละคร และสถานที่

ตัวอย่างจากเรื่องเมียบลวง มีดังนี้

...บนปิ้งชิลล์ มีร้านอาหารเล็ก ๆ ชายไอศกรีม ทอฟฟี่ ช็อกโกแลต เครื่องดื่มต่าง ๆ ด้วย เรานั่งตม้น้ำส้มกันคนละแก้วแล้วจึงเดินดูภูมิภาพรอบ ๆ ยอดเขาสวนดอกไม้ที่นี้สวยงามมาก ไฮเดรนเยียช่อโตเกาะกันเป็นกลุ่มสีฟ้าหม่น รวมทั้งพันธุ์ไม้ดอกอื่น ๆ ซึ่งเป็นพันธุ์ต่างประเทศอีกหลายชนิด สีสันตัดกับอากาศสดบนยอดเขาที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลสองพันฟุต

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 15)

จากตัวอย่างบทบรรยายข้างต้นเป็นการบอกเล่าของของ ดร.วิกันดา บรรยายให้ผู้อ่านว่า เห็นบรรยากาศบนภูเขาปิ้ง ว่ามีร้านอาหาร และสวนดอกไม้สวยงาม

ตัวอย่างจากเรื่องเมียน้อย มีดังนี้

...ฉันชอบมองทะเลกระจกระจสีออกไปข้างนอก แสงแดดอันเจิดจ้าอ่อนสลับลงผู้คนและรรธราอันขวกไขว่ดูจะมีจุดมุ่งหมายต่างกัน และแต่ละคนก็คงหวังที่จะได้รับความสำเร็จทั้งสิ้น หากจะมีใครสักกี่คนที่จะได้ดังหวังเหมือนดังคนที่นั่งร่วมโต๊ะฉันในขณะนี้ ความหวังของ “เสี่ย” นั้นดูไม่ยากนัก เพราะที่ท่าที่เขาแสดงต่อฉันราวกับฉันเป็นหลานสาวสุดสวาทก็ไม่ว่า ส่วน “ท่าน” ก็พยายามลดตัวลงมาเป็น หนู่ม-สาววัยเดียวกับฉันให้ได้ สิ่งที่ฉันไม่แน่ใจในขณะนี้ก็มีเพียงว่า ทั้งสองฝ่ายจะได้อะไรแลกเปลี่ยนกันเท่านั้น...

(ทมยันตี, 2552, หน้า204)

จากตัวอย่างบทบรรยายข้างต้นเป็นการบอกเล่าของของชลาบรรยายให้ผู้อ่านเห็นว่า เสียชู้ช้วยกับท่านกฤษณะ ต่างก็มีวัตถุประสงค์จากชลาแตกต่างกัน เสียชู้ช้วยหวังผลประโยชน์จากฉันทในการอำนวยความสะดวกในการทำผิดกฎหมาย ส่วนท่านก็อยากได้ฉันทเป็นเมียหน่อย

5.2 นารีปราโมทย์ นารีปราโมทย์หรือบทโอโลม ใช้เป็นบทเกี่ยวพาราสี บทแสดงความรัก

ตัวอย่างจากเรื่องเมียหลวง มีดังนี้

“ความรักของคนเราละคะ” ฉันทแอบกระซิบข้างหู “จะมีขาดทุนมั่งไหม”
 เขาก็มองดูฉันทนิดหนึ่ง พลังสายตา
 “เหลวไหล วิ...นี่เราเพิ่งแต่งงานกันได้เจ็ดวันเท่านั้นนะ ทำไมคุณพูดเรื่องขาดทุน”
 “ผู้หญิงมักจะช่างซัก แม้ในสิ่งที่ตัวเชื่อมั่นแล้ว”
 “ถ้าฉันก็จะอภัยให้ แต่ต้องมีค่าตอบแทน..” เขากะซิบ “เราจะจูบกันตอนนี้
 ได้ไหม”
 “คนขับมองเราอยู่คะ”
 “ช่างเถอะ” เขาตอบอย่างตื้อตึง พลังใช้ริมฝีปากนุ่ม ๆ บีบตรงไบหูฉันท
 และเลื่อนลงมาตามลำคอ
 “โธ! ช่างไม่รู้จักอาย”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 18)

จากตัวอย่างบทบรรยายข้างต้นเป็นการบอกเล่าของของ ดร.วิกันดา บรรยายให้ผู้อ่านเห็นว่า ดร.อนิรุทธิ์ เกี่ยวพาราสีเธอ และแสดงบทรักกับเธอด้วยการจูบที่ไบหูของ ดร.วิกันดา ทำให้เธอรู้สึกเขินอาย แต่ภูมิใจมากที่ดร.อนิรุทธิ์ แสดงความรักกับเธอ

ตัวอย่างจากเรื่องเมียน้อย มีดังนี้

“ตราบใดที่คุณยังไม่เห็นมนุษย์ทั้งเป็นศัตรู คุณจะยังมีโอกาสที่จะเชื่อใคร
 รักใคร และศรัทธาใครเสมอ ผมเอง...ผมก็ไม่ใช้คนเชื่อคนง่าย ผมเคยถูกทรยศ
 ถูกหักหลัง เคยสูญเสียความรัก ผมก็ไม่เคยคิดว่าผมจะไม่เชื่อหน้าผู้หญิงคนไหน
 ผมบอกตัวผมอยู่เสมอว่า ลักวัน...ผมจะพบผู้หญิงที่ยอมตาย ผมจะกลับมาตายกับ
 เขาได้!”

สำนวนของคุณตุลา ทำให้ฉันทนึกขึ้น ขนาดเขาลังเกตเห็น

“แล้วกัน” เขาทำเสียงบ่น

“ทำไมหัวเราะเยาะกันได้?”

“ก็คุณตุลา ใช้คำว่า จะกลับมาตายด้วย แสดงว่าระหว่างมีชีวิตอยู่คงจะรอนเร่เรื่อยไป พอจะตายค่อยกลับเอาศพมาให้ฉันคะ”

(ทมยันตี, 2552, หน้า 737)

จากตัวอย่างบทบรรยายข้างต้นเป็นการบอกเล่าของของชลาบบรรยายให้ผู้อ่านเห็นว่าตุลา กำลังสารภาพรักกับเธออยู่ เพื่อให้เธอเห็นว่าเขาจงรักภักดีกับชลาจนกระทั่งวันตาย

5.3 พิโรธวาทัง พิโรธวาทังหรือบทโกรธ เลียดสี เยาะเย้ย เหน็บแนม ตัดพ้อต่อว่า ตัวอย่างจากเรื่องเมียหลวง มีดังนี้

กระຈກທີ່ຢູ່ເບື້ອງໜ້າ ສະທ້ອນເງາຂອງເຈົ້າທັງສອງ ເງາຕ່າງກັນເໝືອນນ້ຳໄສແລະນ້ຳຊຸ່ນ ດວງໜ້າຂອງເຈົ້າມີແຕ່ຄວາມກະຈ່າງ ປະກາຍຕາພາວວາງຍ່າງກ່ອນແກ້ທີ່ລ້ອມແສງແດດ ແຕ່ດວງໜ້າແລະດວງຕາຂອງຈັນສິມຸ່ມຝ້າຮາວເພຣະທີ່ປາດຈາກການຂັດລ່າງມານານຄັ້ງ

“อย่าทำหน้าอย่างนั้นซี วิ คุณมองผมเหมือนครูกำลังจับผิดนักเรียนเกร ที่ยังไม่ทันทำผิดอะไร”

“ถ้าไม่ผิด ก็ไม่เห็นจะต้องสะเทือนนี่คะ”

“ไอ้ผมก็อารมณ์ไหว่ง่ายเสียด้วย...ชอบให้คนเชื่อถือ...”

“คุณต้องลงมือทำเสียก่อนแล้วเขาจึงจะเชื่อคะ รุทธิ” จันพูดที่เล่นที่จริง

เขาคลายวงแขนที่กอดรอบคอฉันออก

“แปลว่าคุณจะไม่ให้ความเชื่อก่อนงั้นหรือ”

“แล้วคุณล่ะคะ เคยทำให้ฉันเชื่อไหม” จันถามอย่างกินแหนงแคลงใจ

“อะไรทำให้คุณหงุดหงิดแต่เช้า..หือ...วิ

“คุณคะ”

“กับเสื้อตัวนี้ด้วย” เขาตักคอ

“คุณรู้...แต่คุณก็ทำ”

“เพราะผมคิดว่าเรื่องมันเล็กน้อย ไม่เห็นมีอะไรมากไปกว่า...” เขาแบมือพร้อมบ่นปากนิคหนึ่ง “มีแม่มาขายสาวสวยก้าวเข้ามาใหม่ในวงสังคมของเรา...”

“ถ้าเพียงแต่ใน “วงสังคม” ก็ไม่เป็นไร อย่าถึงกันก้าวเข้ามาใน “วงชีวิต” ก็แล้วกัน”

เขาชี้หน้าฉัน พลังหัวเราะระเร่
 “แน่ะ..คุณชี้โพรงให้กระรอกก่อนนะ”
 “กระรอกตัวนี้แลเห็นโพรงอยู่แล้ว!”
 “เป็นธรรมชาติของกระรอกไม่ใช่หรือ”
 “คนที่แล้ว ๆ มาฉันไม่ถือ แต่ถ้าคนนี้ฉันถือ”
 “โอเอ๋ย...” เขาทำเสียงซัน ๆ “ไปถือไว้ทำไมกัน หนักเปล่า ๆ”
 “นี่พูดจริง ๆ นะคะ คนนี้ฉันถือ...เพราะฉะนั้นกรุณาอย่าทำสิ่งที่ฉันไม่ชอบ
 ได้ไหมคะ”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 84)

จากตัวอย่างบทบรรยายข้างต้นเป็นการบอกเล่าของของ ดร.วิกันดา บรรยาย
 ให้ผู้อ่านเห็นว่า ดร.อนิรุทธิ์ กำลังสนใจอรอินทร์ เพราะของขวัญจากอรอินทร์ ดร.อนิรุทธิ์จะ
 ชอบมากเป็นพิเศษกว่าของขวัญชิ้นอื่น ดร.วิกันดา จึงแสดงออกทางคำพูดว่าโกรธที่ ดร.อนิรุทธิ์
 เจ้าชู้ไปอีกแล้ว

ตัวอย่างจากเรื่องเมียน้อย มีดังนี้

มืออวบอวบขาวจนซีด เซ็นชื่อในบัญชี แล้วเอื้อมมือมารับใบรับเงินจากฉัน
 อย่างราวกับกลัวว่าฉันจะหนีหายไปเสียต่อหน้าต่อตา กระดาษเล็ก ๆ แผ่นนั้นเอง
 ที่พลิกชีวิตฉันลงอย่างสิ้นเชิง และอีกนานต่อมาฉันต้องใช้ความอดทนทั้งหมด
 เพื่อกระดาษอีกแผ่นหนึ่ง...กระดาษที่จะทำให้ฉันเซ็ดหน้าบอกใคร ๆ เขาได้ว่า ฉันมี
 ฐานะในทางสังคมเทียบเท่ากับคนอื่นแล้วทุกประการ!

ฉันลุกขึ้นยืนช้า ๆ มีอาการบ่นตรึกตรองแน่น ๆ มิใช่ฉันกลัวมันจะตกหาย มิใช่ความ
 ยากได้ แต่ฉันกำไว้เพื่อบอกตัวเองว่า ฉันไม่เหลือคุณค่าของตัวเองอีกแล้วจริง ๆ
 มืออวบอวบอ้วนจุ เอื้อมมือมากำดันแขนฉันไว้แน่นจนเกือบเป็นขยำ ตาหรีเล็กแวววาว
 ริมฝีปากเล็ก ๆ ขึ้นเป็นมัน

“หนู...พรงนี้เข้ากรุงเทพฯ ด้วยกันนะ”

ริมฝีปากฉันแห้งผาก จนไม่มีเสียงใด ๆ ลอดออกมา ฉันตั้งท่าจะหันกลับแต่ก็
 ถูกเหนี่ยวแขนไว้

“อยู่ด้วยด้วยกันก่อนซิ จะรีบไปไหน?”

“เก็บเสื้อผ้า” ฉันตอบห้วน ๆ

“พรงนี้เข้าไปเก็บก็ได้เนอะ”

“จะได้ลาพ่อกับแม่ด้วย”

“ไม่ต้องลาอะไรหรอก แล้วฉันจะพาหนูมาเยี่ยมบ้านบ่อย ๆ กรุงเทพฯ-ชลบุรี
แค่นี้เองไม่ไกลนักหนา”

ฉันไม่ฟังเสียงสละบัตแขนออกจนได้ พลังบอกอย่างเด็ดขาดว่า

“ฉันจะกลับไปบ้าน แล้วจะไปกรุงเทพฯ กับเสียพรงนี้”

จากนั้นก็หันกลับ ก้าวลงบันไดโดยไม่เหลียวหลัง

“เก็บข้าวของเสร็จแล้ว มาคุยกันหน่อยนะหนู”

ฉันเดินกลับบ้านเกือบจะเป็นวิ่ง ประรณนาจะให้ระยะทางนั้นห่างออกไปร้อยโยชน์
แสนโยชน์ ประรณนาจะให้ตัวเองแหลมกลายกลายเป็นธุลีดินไป แต่...ชีวิตต้องดำเนิน
ไปจนได้ ไม่มีใครสักคนที่จะได้อะไรตามใจประรณนา แต่ถึงกระนั้นเราก็คงรำร้อง
อยากจะได้โน่นได้นี้กันเรื่อยไป

(ทมยันตี, 2552, หน้า 86)

จากตัวอย่างข้อความข้างต้นผู้ประพันธ์ต้องการให้ผู้อ่านทราบว่าชลาโกรธ
เสียชู้ชัย จากกระดาดเล็ก ๆ แผ่นนั้นเองที่พลิกชีวิตของชลาอย่างสิ้นเชิง ซึ่งต่อมาชลาต้องใช้
ความอดทนทั้งหมด เพื่อกระดาดอีกแผ่นหนึ่ง...กระดาดที่จะทำให้ชลาเชิดหน้าบอใคร ๆ เขา
ได้ว่า ฉันมีฐานะในทางสังคมเทียบเท่ากับคนอื่นแล้วทุกประการ!

5.4 ศัลยาปังคพิสัย ศัลยาปังคพิสัยหรือบทโคก บทคร่ำครวญ

ตัวอย่างจากเรื่องเมียหลวง มีดังนี้

...“เป็นความผิดของนุติเองที่โยนชีวิตทั้งชีวิตของเขาให้กับความรักที่ไม่มี
การตอบแทน...ผมกลายเป็นแพะรับบาป ที่พูดอะไรไม่ออก...จริง ๆ นะครับคุณ
ผมได้แต่ซากของเขามาแท้ ๆ” ยุทธการพูดแล้วแค้นหัวเราะ “นี่ถึงวันที่เขามาพบผม
ที่กรุงเทพฯ แล้วผมยังอายตัวเองไม่หายเลย...ทั้งใจทั้งจิ้ง...วันนั้นผมนึกว่าผมเป็นผู้ชาย
โชคดีที่กำความมีชัยไว้ได้...ผู้หญิงที่ผมทิ้งลงทิ้งรักวิ่งมาหาผมเอง...โดยผมไม่ต้อง
เสียเวลาวิ่งวอนงอนง้อเหมือนแต่ก่อน...เฮ้อ...อนิจจา! ผมต้องพูดอย่างนี้ และก็พูดได้
คำเดียว อนิจจา!”...

(กฤษณา อโศกสิน, 2555 หน้า 652)

จากข้อความข้างต้นเป็นบทสนทนาที่ยุทธการพูดกับดร.วิกันดา อย่างเศร้าโศก เสียใจ ว่านุติ่น่าสงสาร ที่โยนชีวิตที่มีความรักแต่ไม่มีการตอบแทน หมายถึงไม่มีความรักตอบ ทำให้ต้องเสียใจและไม่อาจพูดอะไรได้ น่าเศร้ามากที่นุติ่น่าต้องมาเจอเหตุการณ์เช่นนี้

ตัวอย่างจากเรื่องเมียน้อย มีดังนี้

“ฉันตอบอย่างครึกครื้น แต่แล้วในวันรุ่ง หนังสือพิมพ์ก็พาดหัวข่าวหว่านข่าวการของ “ท่าน” ทรุดหนักลงด้วยโรคแทรกซ้อน! และเพียงวันเดียวก็ติดตามด้วยข่าวการถึงอสัญกรรม

“ท่าน...ตายแล้วค่ะ”

แม่ระเบียบร้องไห้โฮ ฉันนั่งจับตาอยู่ที่โทรทัศน์ซึ่งกำลังออกข่าวซ้ำ ๆ ซาก ๆ หากดูเหมือนฉันจะแลไม่เห็นสิ่งใดทั้งสิ้น

เสียงกำหนดการเกี่ยวกับงานศพท่านคงแจ้ว ๆ ฉันบอกแม่ระเบียบด้วยเสียงต่ำ ๆ ว่า

“รีดชุดดำให้ที ฉันจะไปรดน้ำศพท่าน คราวนี้เราคงไม่กีดกันเราอีกหรอก!”

คนไปรดน้ำศพ “ท่าน” มากมายกายกองเสียเหลือเกิน ส่วนใหญ่แต่งเต็มยศ มีทั้งสายสะพายและเหรียญตรา หลายคนที่ฉันเคยรู้จัก หรือเคยรู้จักจากปากคำ “ท่าน” ว่ามีความสนิทสนมดำเนินงานมาด้วยกันอย่างไร พุ่มพ่ายน้ำตา อาจด้วยความรัก ความอาลัยอย่างแท้จริง หรือด้วยความหวนถวิลในอนาคตไม่แน่ บางคนทำหน้าเฉยเหมือนไร้ความรู้สึก และบางคนแสดงกังวลออกมาอย่างเห็นได้ชัด เมื่อต้นโทรใหญ่ ลมโศกนรกก็เป็นธรรมดาที่ถึงวาระ ซึ่งผู้อาศัยร่วมเงาจะต้องหาที่พึ่งพิงต่อไปในภายหน้า

(ทมยันตี, 2552, หน้า 634)

จากตัวอย่างบทบรรยายข้างต้นเป็นการบรรยายบทโศกเศร้าเสียใจที่ท่านกฤษณะถึงอสัญกรรม โดยที่ชลาภกับคุณระเบียบ และทุกคนในบ้านก็พากันร้องไห้เศร้าโศกเสียใจกัน

สรุปได้ว่า ผู้ประพันธ์นิยายเรื่องเมียน้อยกับนวนิยายเรื่องเมียน้อย มีความเหมือนกัน คือ ใช้วรรณคดี วรรณกรรม 4 ลักษณะเหมือนกัน คือ เสาวรถนิ นารีปราชญ์ พิโรธาทัง และคัลลปางคพิสัย มาใช้ในการประกอบสร้างตัวบทเหมือนกัน ทำให้เห็นวรรณคดี ซึ่งผู้ประพันธ์ต้องการให้ผู้อ่านทราบว่ากำลังกำลังเกิดเหตุการณ์ใดขึ้นในแต่ละช่วงแต่ละตอน จากนั้นผู้ประพันธ์ก็ดำเนินเรื่องต่อไป

กล่าวโดยสรุปการวิจัยเรื่อง “กฤษณา อโศกสิน-ทมยันตี”: อัตลักษณ์การประพันธ์ นวนิยายร่วมสมัยเชิงประชันเรื่อง “เมียหลวง-เมียน้อย” ผู้วิจัยตั้งวัตถุประสงค์การวิจัยข้อแรกว่า เพื่อศึกษากลวิธีประกอบสร้างตัวบท มีดังนี้

ผลการวิจัยจำแนกได้ 6 องค์ประกอบ คือ การเปิดเรื่องนวนิยายเรื่อง “เมียหลวง-เมียน้อย” มีการเปิดเรื่องเหมือนกัน โดยการบรรยายฉากตัวละครพฤติกรรมตัวละคร การผูกปม นวนิยายเรื่อง “เมียหลวง-เมียน้อย” โดยมีการกำหนดปมปัญหามาจากความเจ้าชู้ของตัวละครชาย คือ ดร.อนิรุทธิ์ จากเรื่องเมียหลวง ส่วนเลื้อยชู้ช้อย ปมปัญหาที่ชลาต้องมาเป็นเมียน้อยจากเรื่อง เมียน้อย เหมือนกัน การทวนเรื่อง ใช้การกำหนดให้ปมปัญหาทวีความรุนแรงเหมือนกัน จุดสุดยอด นวนิยายเรื่อง “เมียหลวง-เมียน้อย” เหมือนกันกลวิธีการแต่งของ กฤษณา อโศกสิน จุดสุดยอดเมื่อนุติตาย และ ดร.อนิรุทธิ์ คิดได้ไม่ทำแบบนี้อีก ส่วนเมียน้อยของทมยันตี ปมปัญหาคลายลงเมื่อทมยันตี แต่งโดยกำหนดให้ท่านกฤษณาตาย ชลาเป็นอิสระไม่ต้องเป็น เมียน้อยอีกต่อไป การคลายปม นวนิยายทั้งสองเรื่องนี้มีกลวิธีการสร้างในรูปแบบการคลายปม เหมือนกัน โดยปัญหาที่เกิดขึ้นจบลงในรูปแบบที่แตกต่างกัน ส่วนการปิดเรื่องนวนิยายเรื่อง “เมียหลวง-เมียน้อย” ไม่เหมือนกัน กล่าวคือ นวนิยายเรื่อง “เมียหลวง” ของ กฤษณา อโศกสิน มีการจบเรื่องแบบทิ้งท้าย หรือทิ้งปัญหาให้ผู้อ่านขบคิด กล่าวคือ ดร.อนิรุทธิ์ ต้องการจะขอคืนดี กับ ดร.วิกันดา แต่ ดร.วิกันดา ปฏิเสธหรือยอมรับ ดร.อนิรุทธิ์ ก็ยังไม่ทราบต้องทิ้งให้ผู้อ่าน เก็บไปคิดต่อ ส่วนนวนิยายเรื่องเมียน้อย ของทมยันตี มีการจบเรื่องแบบสุชฌัญญกรรม คือ พระเอก-นางเอก ได้แต่งงานกัน และชลาก็เป็นเมียหลวงและเป็นเมียคนเดียวของตุลาตลอดไป

บทที่ 5

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทสังคมของนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย

ผลการวิจัยที่นำเสนอในบทนี้ เป็นผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 2 คือ เพื่อศึกษาการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทสังคมของนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย หลังจากผู้วิจัยอ่านตัวบทนวนิยายเรื่องเมียหลวง ของกฤษณา อโศกสิน และเรื่องเมียน้อย ของทมยันตี อย่างละเอียดแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทนวนิยายเรื่องเมียหลวงกับเรื่องเมียน้อย จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือ เน้นการวิจัยเอกสารตัวบท โดยปรับประยุกต์ใช้แนวคิดวรรณคดีกับชีวิตและสังคมของ ดวงมน จิตรจำนงค์ (2556, หน้า 107-143) ว่าด้วยวรรณคดีกับชีวิตและความจริงในชีวิตและวรรณคดีกับสังคม แนวคิดกลไกของสังคมของ พัทยา สายหู (2536, หน้า 31-45) เฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับตัวบทที่ใช้ในการวิจัย เช่น มนุษย์กับสังคม กลไกของระเบียบสังคม ตำแหน่งและหน้าที่ทางสังคม ปัญหาเกี่ยวกับสภาพภาพและบทบาทของบุคคล และปัญหาสังคม แนวคิดการวิเคราะห์วิจารณ์วรรณกรรมของ วรวรรณ ศรียาภัย (2562, หน้า 5-15) ว่าด้วยแนวคิดศีลธรรม และคติคำสอน แนวคิดมาร์กซิสต์ แนวคิดจิตวิเคราะห์ ตลอดจนแนวคิดประวัติศาสตร์ และชีวประวัติ และแนวคิดวรรณคดีวิจารณ์แนวสังคมศาสตร์ของ มยุรฉัตร บุญสนิท (2554, หน้า 139-159)

ผลการวิจัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทสังคมของนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย ที่ค้นพบสรุปได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1. วิธีของความเป็นเมียหลวงและเมียน้อยจากเรื่องเมียหลวงและเรื่องเมียน้อย
2. ผลลัพธ์ของการเป็นเมียหลวงและเมียน้อยจากเรื่องเมียหลวงและเรื่องเมียน้อย
3. สภาพภาพการดำรงอยู่ของเมียหลวงและเมียน้อยจากเรื่องเมียหลวงและเรื่องเมียน้อย

วิธีของความเป็นเมียหลวงและเมียน้อยจากเรื่องเมียหลวงและเรื่องเมียน้อย

ฮาราลัมบอส (Haralambos, 1983, p. 11 อ้างอิงใน จงจิตต์ โสภณคณาภรณ์, 2549, หน้า 16) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลถูกคาดหวังจากตำแหน่ง สถานภาพตน มีอยู่ในสังคม สถานภาพทางสังคมจะผูกโยงเข้ากับบทบาท เช่น บทบาทของแม่ก็就会被คาดหวังจากสังคมว่าต้องดูแลเอาใจใส่ลูก ทำงานบ้าน...ผู้มีอาชีพเป็นหมอก็จะมีบทบาทเป็นพฤติกรรม

ตามอาชีพถูกคาดหวัง บทบาทเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจึงแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม เช่น สังคมดั้งเดิม บทบาทของผู้หญิงส่วนใหญ่จะรับผิดชอบงานบ้านและดูแลลูก ส่วนงานนอกบ้าน เช่น ล่าสัตว์จะเป็นบทบาทของผู้ชาย แต่ในทางกลับกันก็อาจพบได้ในบางแห่ง เช่น ชาวอะบอ-รอจินส์ (Aborigines) ในทัสมาเนีย (Tasmania) ประเทศออสเตรเลีย ที่หน้าที่การล่าสัตว์จะเป็นของผู้หญิง เป็นต้น

อมรา พงศาพิชญ์ (2529, หน้า 91-92) ให้ความหมายของบทบาทสตรีว่า คือ สิทธิหน้าที่ในการประพฤติปฏิบัติที่บุคคลมีต่อสตรีในสังคมตามสถานภาพของสตรี เช่น บทบาทของสตรีในฐานะแม่ ก็คือทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกให้เป็นคนดีและรู้จักทำมาหากิน

พัทยา สายหู (2536, หน้า 57-59) กล่าวถึงบทบาทสตรีไว้ว่า คือ ขอบเขตอำนาจหน้าที่และสิทธิในการกระทำตามบทของแต่ละงานที่สตรีมีต่อผู้อื่น และบทบาทต่าง ๆ ของสตรีทางสังคมนั้นมีได้ เพราะสังคมร่วมกันกำหนดบทบาทด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่มีใช้กฎหมายหรือข้อบังคับเป็นลายลักษณ์อักษรเสมอไป แต่ต้องอาศัยความต้องการและยอมรับร่วมกันในหมู่ชนที่เกี่ยวข้อง

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2532, หน้า 315) ให้ความหมายว่าคือ หน้าที่หรือพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำ

ส่วนบทบาทของสตรี หมายถึง ความคาดหวังและข้อตกลงร่วมกันของสังคมที่มีต่อสตรี ในสังคมนั้น ๆ เพื่อให้ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่สังคมกำหนดขึ้น

ดังนั้นบทบาทหน้าที่ของสตรีในแต่ละสังคมจึงมีความแตกต่างกันไปตามความคิด ความเชื่อ แบบแผนขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมประเพณีของสังคมนั้น

ปัญหาในสังคมไทยที่พบเห็นมากที่สุด คือ ปัญหาครอบครัวที่เกิดจากสามีไปมีความสัมพันธ์ชู้สาวกับหญิงอื่น ทำให้เกิดประเด็นระหว่างเมียหลวงกับเมียน้อย ส่งผลให้ครอบครัวมีความขัดแย้งกัน จนนำไปสู่ความรุนแรงและปัญหาการนอกใจภรรยา ทำให้ภรรยาที่แต่งงานอย่างถูกต้องตามกฎหมายกลายเป็นเมียหลวง และภรรยาที่เกิดจากพฤติกรรมการนอกใจภร่ายกลายเป็นเมียน้อย ซึ่งส่งผลให้ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวมีปัญหา ทะเลาะเบาะแว้ง วิวาท จนอาจถึงขั้นหย่าร้าง ผลการวิจัยวิถีชีวิตของความเป็นเมียหลวงจากเรื่องเมียหลวงและเรื่องเมียน้อย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. วิธีการเป็นเมียหลวง

แม้ว่าประเด็นปัญหาระหว่างผู้หญิงที่ได้ชื่อว่าเป็นเมียหลวงและเมียน้อย จะเป็นเรื่องของภาวะจำยอมก็ตามที่ แต่สังคมไทยสมัยก่อน ผู้หญิงจะได้รับการปลูกฝังความเป็นกุลสตรีเป็นแม่บ้านแม่เรือน รักนวลสงวนตัว กิริยามารยาทเรียบร้อย เมื่อมีครอบครัวมักจะยกอำนาจ

การตัดสินใจให้แก่สามี ผู้ชายจะเป็นข้างทำหน้า ผู้หญิงเป็นข้างทำหลัง แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป ภาพลักษณ์และบทบาทของผู้หญิงได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้น ผู้หญิงมีโอกาสนำหน้า มีสิทธิเท่าเทียมผู้ชายเพราะเชื่อว่าผู้หญิงมีความรู้ความสามารถ ไม่แพ้ผู้ชาย (รุ่งเรือง ชัยวร, 2556) จากนวนิยายเมียหลวง ดร.วิกันดา ศัลวิทย์ แสดงบทบาทตามวิถีของเมียหลวงด้วยภาวะจำยอม เนื่องจากแต่งงานกับดร.อนิรุทธิ์ ศัลวิทย์ ที่มีนิสัยเจ้าชู้ เห็นแก่ตัว ยึดถือความพึงพอใจของตนเป็นใหญ่ มีชาติกำเนิดในตระกูลผู้ดี มีการศึกษาสูงและเพียบพร้อมทุกด้าน การที่สามีมีภรรยาน้อย ทำให้เธอกลายเป็นเมียหลวง แต่เนื่องจากวิกันดามีชาติตระกูลสูง มีความรู้สูง มีฐานะการเงินดี ทั้งยังมีอาชีพที่ดี ทำให้เธอไม่ต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของสามี โดยบทบาทของวิกันดา สามารถจำแนกออกได้ 2 ด้าน คือ บทบาทต่อตนเอง และบทบาทต่อผู้อื่น มีรายละเอียดดังนี้

1.1 บทบาทต่อตนเอง บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกตามสถานภาพที่บุคคลได้รับในเรื่องเมียหลวง วิกันดา ได้แสดงบทบาทที่มีต่อตนเอง เช่น บทบาทในการศึกษาเล่าเรียน และบทบาทในการประกอบอาชีพ ผู้วิจัยนำเสนอ 4 ประเด็น คือ บทบาทด้านชาติกำเนิด บทบาทด้านการได้รับการยอมรับจากครอบครัว บทบาทด้านการศึกษา และบทบาทด้านการทำงาน ดังนี้

1.1.1 บทบาทด้านชาติกำเนิด กฤษณา อโศกสิน สร้างให้ตัวละครวิกันดา พันธภักกร เกิดในครอบครัวตระกูลพันธภักกร ซึ่งเป็นบุคคลในแวดวงชนชั้นสูงของกรุงเทพมหานคร ครอบครัวของเธอนับว่ามีฐานะในแวดวงสังคม แม้ผู้เขียนไม่ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับชาติกำเนิดของวิกันดามากนัก แต่เนื้อหาในบทประพันธ์หลายแห่งก็แสดงให้เห็นว่า วิกันดา พันธภักกร มีชาติตระกูลดี ดังตัวบทว่า

“...‘คุณรู้ไหม...คุณเป็นเจ้าสาวที่สวยที่สุดในรอบปี’
‘ในกรุงเทพฯ หรือคะ’ ฉันถามด้วยดวงใจอึดอัด
‘ในประเทศไทย’

จำได้อีกว่า เราจัดงานกินเลี้ยงหลังรดน้ำอย่างมโหฬารที่ห้องอาหารในไฮเต็ลหรูที่สุดของมหานคร แสงจากโคมไฟระย้ากลางเพดานใหญ่ ส่องลงสู่บุรุษและสตรีในเครื่องประดับประดาอาภรณ์ที่เต็มไปด้วยสีสนัฏระการตา แต่ละดวงหน้าเฝ้าอาบด้วยรอยสรวลเส แสดงนิมิตหมายอันเป็นศุภมงคล มีบุรุษสูงอาวสุผู้เต็มไปด้วยเกียรติยศยิ่งผู้หนึ่งลุกขึ้นกล่าวคำอวยพร

‘น่าปลาบปลื้มใจอย่างยิ่งสำหรับคู่บ่าวสาวซึ่งมีความเหมาะสมกันทุกประการ อย่าง ดร.อนิรุทธิ์ กับดร.วิกันดาเนี่ย นาน ๆ ครั้งเราจึงจะได้พบเจ้าบ่าวเจ้าสาว งงตาม สมกันราวกับกิ่งทองใบหยกเช่นนี้สักครั้งหนึ่ง ไม่ว่าจะโดยฐานะ สกุลรฐชาติ หรือความรู้ ล้วนเป็นไปอย่างเหมาะสมเจาะราวกับเทวดาอุ้มสม...’...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 9)

เห็นได้ว่าวิกันดาถือกำเนิดในตระกูลชนชั้นสูงที่อาจเรียกได้ว่าเป็นผู้ดีเก่า ที่มีหน้ามีตาและเกียรติยศในแวดวงสังคมเมืองหลวง ทั้งยังมีฐานะการเงินเงินดี ทำให้ครอบครัวของวิกันดาเห็นความสำคัญของการศึกษา ส่งเสริมให้เรียนจบระดับปริญญาเอก อันเป็นระดับการศึกษาชั้นสูงสุดจากมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ

การมีพื้นฐานชาติตระกูลดี นอกจากจะทำให้วิกันดามีโอกาสได้รับการศึกษาสูง มีคู่ครองที่มีหน้าตาทัดเทียมกันแล้ว ยังส่งผลต่อการได้รับตำแหน่งการงานที่สูงขึ้น เหนือกว่าบุคคลอื่นในขนาดด้วย เนื่องจากได้รับการคัดเลือกจากท่านผู้หญิงซึ่งมีหน้าที่สำคัญในสำนักนายกให้เป็นเลขานุการของท่าน นอกจากนี้ยังมีโอกาสเป็นกรรมการในมูลนิธิการกุศลแห่งหนึ่ง ที่สมาชิกในสมาคมล้วนเป็นคุณหญิง ท่านผู้หญิง ภรรยาของนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี หรือคู่สมรสของเศรษฐีที่มีอิทธิพลในรัฐบาล

การมีชาติตระกูลดียังส่งผลต่อการแสดงออกและพฤติกรรมของวิกันดา ด้วย กล่าวคือ เธอไม่สามารถแสดงอารมณ์ร้ายหรือเกรี้ยวกราดใครได้เพราะเป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องดีค่าว่าไม่สอดคล้องกับชาติตระกูลและสถานภาพของเธอ ทำให้เธอต้องเก็บอารมณ์ความรู้สึกให้ราบเรียบที่สุด แม้ว่าเธอจะทุกข์ทรมาน หรืออยากแสดงอารมณ์หึงหวงเหมือนปุณชนทั่วไปในโลกก็ยโลกก็ตาม ดังตัวบทว่า

“...การที่ผู้หญิงปรารถนาเขา จึงไม่ใช่ความผิดของใครแม้แต่ตัวเขาเอง เพราะธรรมชาติเสกสรรเขาขึ้นมาเช่นนั้น บางทีฉันก็นึกภูมิใจที่ฉันเป็นเจ้าของผู้ชายที่ผู้หญิงทั้งหลายอิจฉา

แต่แน่ละ! ถึงอย่างไรฉันก็เป็นปุณชนที่มีความหวง จึงไม่สามารถเหนี่ยวรั้งความคิดเช่นนั้นไว้ได้จนถึงกับทำให้ฉันกลายเป็นนักบุญหรือแม่พระ...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 63)

เพราะการเกิดมาในชาติตระกูลดี มีฐานะทางสังคมดีทำให้วิกันดาต้องรักษาเกียรติยศหน้าตาของครอบครัวไม่สามารถแสดงอารมณ์ร้ายเหมือนปุถุชนคนธรรมดาได้เลย ในด้านลบวิกันดากลายเป็นคนเก็บกดอารมณ์ความรู้สึก ไม่สามารถแสดงอารมณ์ดิบทำให้อนิรุทธิ์ได้ใจ แสวงหาเมียน้อยเข้ามาในชีวิตได้เรื่อย ๆ แต่ในทางบวกก็ทำให้อนิรุทธิ์เห็นคุณค่าของวิกันดาที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์สูง มีคุณสมบัติเพียบพร้อม เป็นผู้ที่เหมาะสมกับการครองคู่ของตนมากที่สุดเช่นกัน

1.1.2 บทบาทด้านการได้รับการอบรมจากครอบครัว ครอบครัวของวิกันดาเป็นครอบครัวผู้ดีเก่า นวนิยายไม่ได้บอกเล่าเรื่องราวเบื้องหลังครอบครัวของเธอมากนัก แต่ข้อมูลสำคัญส่วนหนึ่ง ที่บอกเล่าว่าวิกันดาได้รับการกล่อมเกลาจากครอบครัวให้กลายเป็นกุลสตรีที่เพียบพร้อมตามวัฒนธรรมไทยโบราณ ที่ยึดมั่นอุทิศตน ทั้งให้ความสำคัญแก่ครอบครัวและสามี ด้วยบทกล่าวถึงวรรณคดีที่คุณยายของวิกันดา ยกขึ้นมาสั่งสอนเธอ โดยยายมักยกวรรณคดีเก่า ๆ อย่างสุภาษิตสอนหญิง นิราศนรินทร์ ขึ้นมาสั่งสอนเธอ ความว่า

“...ฉันเคยได้ยินบางคนกล่าวถึงสตรีสมัยเก่าอย่างยกย่องชื่นชม พร้อมกันก็อดเวทนาสภาพจิตใจของสตรีเหล่านั้นมิได้ ในยุคนั้นผู้ชายมีอำนาจเหนือผู้หญิง ทั้งโดยความคิดและจิตใจ เพราะผู้ชายเป็นผู้รับผิดชอบครอบครัว หาเงินมาเลี้ยงบุตรภรรยาให้ได้รับความสุข อยู่ดีกินดีทั่วหน้า สตรีผู้เป็นภรรยาจะต้องยอมตัวเป็น ‘ทาส’ ของสามีในทุกกรณี ประณิบัติสามีสุดกำลังความสามารถ นอกจากตนเองจะประณิบัติแล้ว ภรรยาภรรยายังแสดงความจงรักภักดีด้วยการชักชวนสตรีอื่นเข้ามาช่วยประณิบัติอีกโสดหนึ่ง...สมัยนั้น ไม่มีผู้ใดเห็นแปลกที่เจ้าขุนมูลนาย สามารถมีภรรยาหลวงและภรรยาลดหลั่นกันลงไปได้มากมายหลายรูปลักษณะ ภรรยาหลวงปกครองภรณาน้อย ภรณาน้อยก็อยู่ในโอวาทภรรยาหลวง เรียกได้ว่าคุมกันเป็น ‘ทีม’

เหตุผลแห่งการ ‘ยอม’ และ ‘ทน’ มีเพียงต้น ๆ สั้น ๆ แต่ก็เห็นเหตุผลที่น่าฟัง ผู้หญิงถูกกำหนดให้เป็นเพียงเมียและแม่ ตั้งแต่ตะวันขึ้นจนตะวันตก แลเห็นแต่หลังคาบ้านของตนเอง มันสมองและสติปัญญาแม้มีอยู่บ้าง ก็เหมือนไม่มี เพราะหน้าที่ทำมาหากินเป็นภาระของบุรุษ เมื่อได้รับการเลี้ยงดูโดยไม่เกี่ยงงอน อย่างน้อยก็ยอมต้องเกิดกตัญญูทเวทในน้ำใจ

คุณยายของฉันทถึงกับว่าเป็นกลอนของนายนรินทร์ ธิเบศ สอนฉันทว่า

‘ให้ตั้งสัตย์ประณิบัติภัสดา ทั้งชาติหน้าชาตินี้จะมีผล อย่าหยาบคายร้ายกาจ แก่ผิวตน อุตส่าห์ทนแทนทุกข์พระคุณไป...’

แสดงว่าสตรีสมัยเก่าถือว่าสามีนั้นมี ‘พระคุณ’ เป็นเลิศ...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 197)

ตัวบทข้างต้น แสดงให้เห็นว่าวิกันดาได้รับการอบรมจากครอบครัว โดยเฉพาะยายของเธอให้มีคุณลักษณะของผู้ดีหญิงไทยแบบสมัยโบราณ ให้มีความเป็นกุลสตรี ทำหน้าที่เป็น “แม่” และ “เมีย” ที่ดีของสามี ดังนั้นวิกันดาเองก็ได้รับการขัดเกลาจากครอบครัวที่ยึดมั่นในคำสอนที่ผลิตอำนาจปิตาธิปไตย ให้ผู้หญิงมีบทบาทเป็นช้างเท้าหลัง คอยช่วยเหลือสนับสนุนสามี ให้สามีมีอำนาจปกครอง ทั้งยังให้ผู้หญิงจงรักภักดีสำนึกและกตัญญูในพระคุณของสามีด้วย แต่เนื่องจากวิกันดามีโอกาสเดินทางไปศึกษาวิชาการทางด้านการศึกษาค้นคว้าปริญญาเอก จากสหรัฐอเมริกา ทำให้เธอได้เรียนรู้บทบาทของผู้หญิงที่มีความทัดเทียมชายมากขึ้น เป็นเหตุให้เธอเลือกทำงานนอกบ้านเช่นเดียวกับสามี แต่ก็มี ความขัดแย้งในตนเองที่ยังยินยอมรับเอาคำสอนในสังคมเดิมมาปรับใช้ร่วมกันด้วย จึงเห็นได้ว่าแม้เธอจะปฏิบัติตามคำสอนแบบแผนของสตรีไทยในอดีต เช่น การให้อำนาจความเป็นใหญ่ในการตัดสินใจเรื่องสำคัญแก่สามี แต่เธอก็วิพากษ์วิจารณ์คำสอนโบราณว่าล้าสมัย จำกัดความสามารถบทบาทของผู้หญิงให้กลายเป็นทาสของผู้ชาย และมีหน้าที่เป็นเมียที่ดีของผู้ชาย และเป็นแม่ที่ดีของลูกเท่านั้น เธอยังวิพากษ์วิจารณ์การมีเมียมากของเจ้านายและขุนนางในอดีตที่มีเมียมากมายด้วย

นอกจากนี้เธอยังเข้าใจสภาพสังคมในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ทั้งระบบความคิด และเศรษฐกิจ ว่าเป็นสาเหตุสำคัญที่ภรรยาต้องออกไปทำงานนอกบ้านเช่นเดียวกับสามี ไม่สามารถให้สามีทำงานนอกบ้านแต่เพียงฝ่ายเดียวได้เช่นเดิม ดังเนื้อความว่า

“...แต่บัดนี้ประวัติศาสตร์ถูกพลิกผ่านไปแล้ว!

สามีของสตรีสมัยใหม่มี “พระคุณ” ตรงที่สามารถบอกภรรยาว่า ‘นี่...เธอ ฉันไม่ได้เอาเธอมานั่งกินนอนกินหรรณนะ...ยังงี้ก็ต้องเหนื่อยกันละ เศรษฐกิจเดี๋ยวนี้มันตกสะเก็ดแล้วจะ ทุนหัว ขึ้นไม่ช่วยกันหา ลูกเธอต้องเข้าประชาบาลไม่รู้ละ’ หรือไม่กี่

‘ฉันออกค่าน้ำค่าไฟแล้วนี่ ค่าข้าว ค่าน้ำมันหมู เธอออกมั่งซี’...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 198)

วิกันดาจึงได้เรียนรู้จากประสบการณ์ในความเป็นจริงของปัจจุบันว่า โลกเปลี่ยนแปลงไปมากแล้ว ผู้หญิงควรมีบทบาทและสถานภาพเท่าเทียมชายมากขึ้น คำสอนเรื่องบทบาทผู้หญิงแบบโบราณไม่สามารถใช้ได้ในปัจจุบัน ดังนั้นผู้หญิงสมัยปัจจุบันอาจตะขิดตะขวงใจกับคำสอนผู้หญิงไทยในอดีต เพราะบริบทแตกต่างไปแล้ว ความว่า “...ถ้าผู้ชายสมัยนี้เหมือนผู้ชายสมัยก่อน พวกผู้หญิงก็คงจะต้องท่องคาถาที่ว่า ‘การเป็นหญิงอย่าทิ้งซึ่งข้าไท อันข้อใหญ่การกินกับการนอน ให้รู้จักอภัยภัยของสามี เมื่อเวลาเข้าที่บรรจกรรม จงกราบบาทอย่าให้ขาดทิวาการ...’ ได้อย่างไม่รู้ลึก ตะขิดตะขวงใจเท่าใดนัก...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 198)

การที่วิกันดาได้รับการอบรมสั่งสอนจากครอบครัวที่ยึดมั่นในคำสอนที่ประกอบสร้างขึ้นผ่านอำนาจบิดาธิปไตยทำให้วิกันดายังมีคุณลักษณะของหญิงไทยในสมัยอดีตที่ต้องทำหน้าที่เป็น “แม่” และ “เมีย” ที่ดีของสามี ในขณะที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดใหม่ที่ต้องการทำงานนอกบ้านมีเงินเดือนเลี้ยงตัวเองและครอบครัว เพื่อใช้เป็นอำนาจต่อรองสามีที่ยังคงมีลักษณะชายไทยในสมัยอดีตด้วย

1.1.3 บทบาทด้านการศึกษา ผู้ประพันธ์สร้างให้ตัวละครเอกหญิง วิกันดา พันธภากร จบการศึกษาระดับปริญญาเอก ด้านการศึกษาจากสหรัฐอเมริกา ดังข้อความว่า “...ทุกคนคงตกใจ ถ้าฉันจะแสดงตน ณ บัดนี้ว่า ผู้ที่บรรยายถึงชีวิตของตนด้วยความซอกซำขมขึ้นสุดจะมีผู้ใดเปรียบได้ มีนามว่า ดร.วิกันดา พันธภากร ฉันจบปริญญาเอกทางวิชาการศึกษา ...นานมาแล้ว โอ้อนิจจา! ฉันไม่อยากจะเอ่ยคำนี้เลย...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 7)

ข้อความในบทสนทนาระหว่างวิกันดากับฉวีเพ็ญเพื่อนรักของเธอ บ่งบอกว่า วิกันดามีการศึกษาระดับปริญญาเอก ความว่า

“...ฉวีเพ็ญค่อนข้างขี้อายเกรงเกรง...หวังว่าเธอคงไม่หาว่าฉันมาอยู่ให้ผิวเมียดมันหรือกนะ ไม่อยากให้คนอื่นอย่างเธอถูกตม้แค่นั้นเอง เธอเป็นตังต็อกเตอร์ ถูกผิวตม้ได้ก็แยละ...ฉันอยากจะบอกฉวีเพ็ญว่า ต็อกเตอร์ไม่มีความหมายอย่างใดสำหรับฉันเป็นแน่ หากว่าความสุขทางใจไม่สูงถึงระดับเดียวกับความรู้...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 21)

ส่วนบทสนทนาระหว่างนุติเด็กสาวที่ทำหน้าที่เป็นเลขากับวิกันดา ช่วงที่รับหน้าที่เลขาท่านผู้หญิง นุติกล่าวยกย่องวิกันดาว่ามีความสูงส่งพร้อมเพรียงทั้งการศึกษาและการทำงานว่า “...อย่างคุณก็น่าสนุกซีคะคุณเป็นตังต็อกเตอร์เป็นเลขาท่านผู้หญิงมีอะไรต่ออะไรพร้อมเพรียง...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 410) และอีกหลายแห่งก็ย้ำให้เห็นว่าวิกันดาจบการศึกษาสูง เพียงแต่ว่าการศึกษช่วยให้เธอสามารถมีเกียรติมีงานที่ดีได้เท่านั้น หาได้การันตีว่าจะมีความสุขและประสบความสำเร็จในชีวิตไม่

จากบทสนทนาดังกล่าว ทำให้ทราบว่า วิกันดาจบการศึกษาระดับปริญญาเอก เป็นผู้มีความรู้ความสามารถจึงทำงานรับราชการในกระทรวงศึกษาธิการแล้วเจริญก้าวหน้าในเส้นทางการรับราชการด้วยความรู้ความสามารถที่โดดเด่น

1.1.4 บทบาทด้านการทำงาน วิกันดา เป็นสตรีไทยยุคใหม่ที่มีครอบครัวแล้ว แต่ไม่ได้เป็นแม่บ้านอยู่ดูแลบ้านเลี้ยงลูกตามบทบาทกุลสตรีไทยในอดีต เธอเลือกทำงานทั้งนอกบ้าน ทั้ง ๆ ที่ฐานะทางบ้านของตนและสามีมีความเพียบพร้อม มีเรือนหอเป็นตึกใหญ่ใจกลางย่านชุมชนผู้ดีเก่าแถวถนนสุขุมวิท ซึ่งมีราคาสูงดังคำบรรยายที่แสดงถึงฐานะว่า “...เราเริ่มต้นกันอย่างนิยาย มีเรือนหอเป็นตึกใหญ่ ตั้งตระหง่านอยู่ริมซอยหนึ่งของถนนสุขุมวิท มีรถยนต์สองคัน ของเขาคันหนึ่งและของฉันทันหนึ่งพร้อมคนรับใช้หญิงชายอีกสามสี่คน...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 9) การมีทรัพย์สินสมบัติข้าทาสบริวารที่เพียบพร้อมเหมาะสมนี้ แม้แต่องค์นารถเพื่อนสนิทอีกคนของวิกันดาก็กล่าวถึงว่า “...วิ เธอจะสบายเสียชาติ สบายมาตั้งแต่เกิดจนบัดนี้ มีพร้อมแล้วทุกอย่าง รูปสมบัติ คุณสมบัติ ทรัพย์สินสมบัติ ใครได้เธอไปก็นับว่ามีโชคมหาศาล คุณอนิรุทธิ์ควรจะจัดเป็นบุรุษโชคดีในรอบปีนะ...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 9-10)

ถึงแม้จะได้รับการเลี้ยงดูจากครอบครัวให้มีกิริยามารยาทและมีความคิดเกี่ยวกับชีวิตคู่ตามแบบอุดมคติของสังคมไทยแบบหญิงผู้ดีในอดีต ซึ่งเน้นภรรยาให้ยอมยกบทบาทการเป็นผู้นำครอบครัวและยกย่องสามีให้มีอำนาจเหนือกว่าภรรยา แต่เนื่องจากเธอเคยเดินทางไปอาศัยอยู่ที่อเมริกาเพื่อเรียนหนังสือจนกระทั่งจบระดับปริญญาเอก ทำให้วิกันดากลายเป็นสตรีที่มีแนวคิดที่ก้าวหน้าเลือกดูแลปกครองบ้านในฐานะภรรยา และทำงานนอกบ้านด้วยมีรายละเอียดดังนี้

1) บทบาทการทำงานนอกบ้าน ดร.วิกันดา บอกเล่าชีวิตของตนเองว่า สามี คือ ดร.อนิรุทธิ์ มีอาชีพเป็นอาจารย์สอนที่มหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ส่วนเธอนั้นรับราชการเป็นหัวหน้ากองในกระทรวงศึกษาธิการ ความเป็น

“...เขาเป็นอาจารย์สอนในมหาวิทยาลัย ส่วนฉันรับราชการเป็นหัวหน้ากองในกระทรวงศึกษาธิการ แรกทีเดียวเมื่อเวลาไปทำงาน เขาอาสาไปส่งฉันก่อน แล้วจึงเลยไปมหาวิทยาลัย เป็นอันว่ารถที่มีอยู่สองคัน มีโอกาสใช้งานหนักเพียงคันเดียว แต่ต่อมาระยะหลังฉันมีงานต้องติดต่อนอกสถานที่ ไม่สะดวกในการใช้รถหลวง น้ำมันหลวง ฉันก็เลยแยกทางกับเขาด้วยการขับรถคนละคัน...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 19)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า วิกันดาเลือกทำงานนอกบ้าน เนื่องจากมีความรู้ความสามารถ หน้าที่การงานของวิกันดาถือว่ามีความเกียรติและสูงมากสำหรับผู้หญิงในสมัยนั้น ส่วนอนิรุทธิก็ให้อิสระในการประกอบอาชีพกับภรรยา ไม่บังคับให้ทำงานในบ้าน ทั้งยังให้การสนับสนุนด้วยการขับรถไปส่งเธอยังที่ทำงานก่อน แล้วค่อยเดินทางไปทำงานที่มหาวิทยาลัยที่อนิรุทธิทำงานอยู่ แต่เนื่องจากความไม่สะดวกวิกันดาจึงต้องแยกเดินทางโดยใช้รถอีกคันหนึ่งแยกจากสามี

เนื่องจากวิกันดามีความรู้สูงทั้งยังมีคุณสมบัติเพียบพร้อมทั้งรูปสมบัติ วงศ์ตระกูล กิริยามารยาท เธอจึงได้รับเลือกจากท่านผู้หญิงซึ่งมีหน้าที่สูงในสำนักนายกรัฐมนตรี ให้โอนย้ายจากกระทรวงศึกษาธิการมายังสำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อทำหน้าที่เป็นเลขานุการของท่านผู้หญิง ซึ่งในยุคนั้นเท่ากับว่าเธอได้เลื่อนตำแหน่งเป็นข้าราชการชั้นเอกด้วย ดังที่เพื่อนร่วมงานในกระทรวงศึกษาธิการร่วมแสดงความยินดีกับการได้เลื่อนตำแหน่งของวิกันดา ว่า

“...‘มีข่าวดีสำหรับคุณวิกันดาแล้วละ’ เลขานุการกรมเชิญฉันไปพบเป็นการส่วนตัว ‘ทางสำนักนายกฯ จะขอตัวคุณไปเป็นเลขาฯ ท่านผู้หญิง’

ฉันเบิกตาโต

‘ทำไมเลือกดิฉันคะ’

‘ผลงาน ความรู้ความสามารถ การติดต่อกับชาวต่างประเทศได้คล่องแคล่วฉับไว’ ท่านเลขาฯ บอก ‘บุคลิกลักษณะชาติตระกูลทุกอย่าง...อยู่ในตัวคุณเพียบพร้อม คุณคงจะช่วย ‘ท่าน’ ได้มาก’

‘ดิฉันยังไม่แน่ใจในความสามารถของตัวเองเท่าไรเลยคะ ที่ทำอยู่ก็เป็นในวงราชการระดับกรม’

‘แต่ผมเชื่อว่าคุณมีความสามารถ และคุณก็ได้ชั้นเอกแล้ว’...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 236)

การได้เลื่อนตำแหน่งจากหัวหน้ากองในกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นตำแหน่งข้าราชการชั้นโท แล้วย้ายข้ามกระทรวงมาทำงานเป็นเลขาฯท่านผู้หญิงในสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นตำแหน่งข้าราชการชั้นเอก แสดงให้เห็นว่าวิกันดามีความเจริญก้าวหน้าในสายอาชีพของตนอย่างรวดเร็วจนทัดเทียมกับสามี ดังความว่า

“...แม้ฉันจะดูเหมือนได้ดีกว่าเขา โดยได้รับเลือกเป็นคนสนิทชิดใกล้ ภรรยานายกรัฐมนตรี แต่เขาก็มีได้ต่ำกว่าฉัน ไม่ว่าจะโดยชั้นหรือเงินเดือน เขาเป็นอาจารย์เอก

ในมหาวิทยาลัยก่อนฉัน ความรู้ของเขาเปรียบประดเป็นที่ยอมรับทั่วหน้า...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 415)

การเลื่อนตำแหน่งของวิกันดาเปิดโอกาสให้เธอแสดงศักยภาพในการทำงานราชการได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากท่านผู้หญิงซึ่งเป็นภรรยาของนายกรัฐมนตรีมีความเมตตาและชื่นชมวิกันดามาก ดังที่เธอบอกเล่าให้นิรุทธิ์ฟังว่า “...ฉันเป็นเลขาฯ ท่านผู้หญิงฉันก็ทำอะไรต่ออะไรแทนท่านท่านนั่นเอง ก็เหมือนเลขาฯ ภรณานายกรัฐมนตรีนั่นแหละ...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 415) การโยกย้ายงานในช่วงแรกเป็นการยืมตัวชั่วคราว แต่ถ้าหากวิกันดาพอใจหน้าที่การงานใหม่เธออาจสามารถเลือกกระหว่างการเป็นข้าราชการกระทรวงตามเดิมหรือเป็นข้าราชการการเมืองก็ได้ “...ถ้าฉันพอใจหน้าที่นี้ คิดว่าะยังยินดี ก็อาจเลือกกระหว่างข้าราชการประจำกับข้าราชการการเมืองได้...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 243) วิกันดาเลือกย้ายไปทำงานในตำแหน่งใหม่ เธอจึงกลายเป็นผู้หญิงที่ได้เข้าใกล้ศูนย์กลางอำนาจทางการเมืองในยุคที่ประเทศปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย ภายใต้รัฐบาลที่มีนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐบาลเป็นทหาร

วิกันดาได้รับหน้าที่สำคัญในการต้อนรับแขกต่างประเทศของรัฐบาล ดังบทสนทนาที่วรรณวิภามวิกันดากล่าวถึงหน้าที่การงานที่รัดตัวจากการทำหน้าที่พบปะพูดคุยกับแขกต่างประเทศที่ต้องการเข้าพบท่านผู้หญิงเพื่อติดต่อราชการว่า “สองสามวันนี้ คุณคงยุ่งมากซี แขกต่างประเทศเข้าพบท่านไม่เว้นแต่ละชั่วโมง” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 501) วิกันดาต้องติดต่อประสานงานแขกของรัฐบาล แล้วออกกำหนดการนัดหมายเพื่อเข้าพบ นอกจากนี้ยังเคยทำหน้าที่ต้อนรับหน้าตาให้กับรัฐบาลและประเทศหลายครั้ง ยังได้รับโอกาสเข้าร่วมงานเลี้ยงต้อนรับประธานาธิบดีต่างประเทศและภรรยาในฐานะแขกของรัฐบาล ดังด้วยบทว่า “...ฉันกลับจากร้านเสริมสวย เพราะอีกสักครูจะต้องไปงานเลี้ยงต้อนรับประธานาธิบดีต่างประเทศและภรรยา...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 636) นอกจากวิกันดามีหน้าที่เกี่ยวกับเอกสารราชการและนัดหมายการพบปะแขกของรัฐบาลแล้วยังมีหน้าที่เป็นตัวแทนฝ่ายรัฐบาลประสานงานสำนักพระราชวังเกี่ยวกับงานพระราชพิธี และประสานงานรัฐบาลในการเดินทางไปเยี่ยมประชาชนภาคต่าง ๆ ของประเทศด้วย ความว่า “...ฉันรีบไปทำงานแต่เช้าถึงกระนั้นก็พบนุติ่งอยู่ที่โต๊ะของหล่อนแล้ว หล่อนมีบันทึกลับ ๆ เสนอฉันหลายเรื่องเกี่ยวกับแขกต่างประเทศ พระราชพิธี และการไปภาคใต้...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 554)

นอกจากหน้าที่การงานราชการแล้ว วิกันดายังมีโอกาสทำงานในองค์กรการกุศลของคุณหญิงมยุรี ซึ่งเป็นภรรยาของนายพลท่านหนึ่งที่มีอำนาจและตำแหน่งการงานสูงมากในคณะรัฐบาล “...คุณหญิงมยุรีเป็นประธานมูลนิธิการกุศลแห่งหนึ่ง...สามีของ

คุณหญิงเป็นนายพล กำลังเฟื่องฟูอยู่ในคณะรัฐบาล...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 238) วิกันดาเคยช่วยเหลือบุตรสาวของคุณหญิงตอนไปเรียนต่อที่สหรัฐอเมริกา ทำให้เธอมีความสนิทสนมคุ้นเคยอย่างดีกับคุณหญิง อีกทั้งคุณหญิงยังเชื่อมั่นในความสามารถ และชื่นชอบอุปนิสัยใจคอของวิกันดา จึงเชิญเธอมาเป็นการสมาคมด้วยอีกหน้าที่หนึ่ง ดังตัวบทว่า

“...คุณหญิงมยุรีมาเชิญฉันเป็นการสมาคมการกุศลที่เธอเป็นประธาน ฉันจำเป็นต้องรับทั้ง ๆ รู้ดีว่า การพาตัวเข้าไปเกี่ยวข้องกับสมาคมต่าง ๆ โดยเฉพาะเพื่อการกุศล เป็นการหาความยุ่งยากใส่ตัวโดยไม่จำเป็นเลย วัตถุประสงค์ของสมาคมเหล่านี้มักสวยสด สง่างาม แต่การปฏิบัติจริง ๆ เป็นอีกเรื่องหนึ่ง เพราะใคร ๆ ก็รู้ว่า ทฤษฎีกับภาคปฏิบัติไม่เหมือนกัน

‘ดิฉันพยายามค้นหาคนดี ๆ เข้าไปร่วมงานค่ะ อันที่จริงความสามารถก็จำเป็นสำหรับงานพวกนี้ แต่หลายต่อหลายครั้ง เหตุการณ์ต่าง ๆ ก็พิสูจน์ให้เห็นว่าอุปนิสัยใจคอสำคัญที่สุด เพราะถ้าได้คนนิสัยดี ๆ เข้าไปทำงาน จะทำให้เราไม่ต้องยุ่งยากเรื่องปลีกย่อยที่ว่าใครอิจฉาใคร ใครกลัวใครจะเด่นเกินหน้า เพราะต่างคนต่างก็ไปทำด้วยใจสมัคร ไม่มีใครบังคับใครได้ มันวุ่นตรงนี้...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 515)

การที่วิกันดามีการศึกษาที่ดี และมีหน้าที่การงานที่ดีทำให้เธอเชื่อมั่นว่าเธอคือศรีภรรยาของสามีในยุคสมัยใหม่ที่มีหน้าที่การงานใหญ่โตมีเกียรติสามารถเชิดหน้าชูตาสามีได้ แม้ว่าการเลื่อนขั้นการงานของวิกันดาจะอยู่ในช่วงที่ชีวิตคู่มีความขัดแย้งกัน แต่เมื่ออนิรุทธิ์ทราบข่าวดี ก็แสดงอาการดีใจ “...ดังเช่นเวลานี้ แม้เราจะเมินหมางกัน แต่แววดาปิตีที่เขารู้ว่าฉันโชคดี ทำให้อดดีใจไม่ได้ ดีใจที่ตนเองเป็นศรีภรรยา!...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 247)

อนิรุทธิ์ในฐานะสามีของข้าราชการชั้นเอกที่เจริญก้าวหน้าในการงาน จนเข้ามาเป็นเลขาของท่านผู้หญิงในสำนักนายกรัฐมนตรี ก็มีความภาคภูมิใจที่มีภรรยาเก่ง สามารถเชิดหน้าชูตาตนได้ ถึงแม้อนิรุทธิ์จะปันใจให้กับผู้หญิงอื่นแต่ก็ยกย่องวิกันดาไว้เป็นเมียหลวง ที่ไม่สามารถมีใครมาแทนที่ได้เพราะมีความเหมาะสมกับตนมากที่สุด “...คุณก็รู้ว่า คุณไม่เหมือนผู้หญิงอื่น เรื่องอะไรจะต้องเอาเรื่องนั้นมาพูด ถึงความรักก็เหมือนกัน คุณก็รู้ว่าความรู้สึกของผมที่มีต่อคุณยังยกย่องบูชาไม่มีวันเสื่อมคลาย...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 440)

แม้การมีภาระงานดีจะทำให้อนิรุทธิ์ชื่นชมและภาคภูมิใจกับวิกันดา แต่ก็รู้สึกตำหนิการที่เธอมีภาระงานดี สามารถหาเงินเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้โดยไม่ลำบาก ด้วยเช่นเดียวกัน ดังเหตุการณ์ที่อนิรุทธิ์กับวิกันดาทะเลาะกันเพราะอรอินทร์ แล้ววิกันดาต้องการหย่าขาดกับเขา ทำให้อนิรุทธิ์เห็นว่าวิกันดาไม่จำเป็นต้องพึ่งพาสามีอย่างตนเลย เพราะเป็นคนเก่งและมีภาระงานดี ดังเนื้อเรื่องว่า

“...เสียงต่อว่าของเขายังคงก้องอยู่ในหู
‘ผู้ชายมีเมียเก่งเกินไปไม่ดี เพราะเมียจะจัดการกับระบบชีวิตหรือระบบอะไรก็ได้สารพัดอย่าง โดยไม่จำเป็นต้องมีพ่อ’
ฉันได้แต่นึกขึ้น...เพราะตัวฉันนั้นไม่เคยพยายามทำตัวเป็นคนเก่ง ไม่เคยจัดจ้าน จัดระบบชีวิต อย่างที่เขากล่าวหา เขาเองเสียอีกที่เคยพูดไว้ เมื่อครั้งเราเพิ่งแต่งงานใหม่ ๆ ว่า เขารักฉันมาก เป็นความรักที่เริ่มต้นมาจากความภูมิใจ เขารู้แน่ๆ ในอนาคตไม่ว่าจะอีกกี่สิบปี ‘ผมไม่มีวันจะเบื่อคุณได้เลย เพราะถึงแม้ความรักจะเหือดแห้งลง แต่วิกียังมีอย่างอื่น ๆ อีกเต็มทั้งเนื้อทั้งตัวให้ผมได้ไปลบบป้ล้มว่าเลือกเมียไม่ผิด’
แต่ครั้นมาบัดนี้ เขาทำท่าคล้ายกับว่าเขาเลือกผิดอย่างฉมัง ผิดตรงที่มีเมียเก่งเกินไป...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 488)

จากข้อมูลข้างต้นเห็นได้ว่า วิกันดาเป็นผู้หญิงที่มีความรู้สูง แม้ว่าเธอมีแนวคิดเกี่ยวกับการครองเรือนแบบกึ่งเก่ากึ่งใหม่ ที่ผู้หญิงต้องมอบความเป็นใหญ่ให้กับสามี การคอยดูแลภาระในบ้าน แต่วิกันดาก็รับแนวคิดสมัยใหม่จากการที่เธอได้ไปศึกษาร่ำเรียนจนถึงระดับสูงสุดจากอเมริกา ทำให้วิกันดาเลือกทำงานนอกบ้านตั้งแต่การเป็นหัวหน้ากองในกระทรวงศึกษาธิการ จนเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานถึงขั้นข้าราชการชั้นเอก ตำแหน่งเลขานุการของทานผู้หญิงในสำนักนายกรัฐมนตรี และมีบทบาทในแวดวงสังคมระดับสูง ทำให้เธอสามารถต่อรองอำนาจกับสามีที่ยึดมั่นในระบบปิตาธิปไตย จนสามารถยืนหยัดได้ด้วยกำลังของตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาสามี ไม่ต้องอดทนให้สามีทำร้ายจิตใจด้วยการมีสัมพันธ์กับผู้หญิงหลายคนหลายตาอีกต่อไป และกลายเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สามีกลับมาจดทะเบียนสมรสและยกย่องเป็นเอกภรรยาอีกครั้งเมื่อปัญหาต่าง ๆ คลี่คลาย

2) บทบาทการทำงานในบ้าน กฤษณา อโศกสิน สร้างตัวละคร ดร.วิกันดา พันธุ์ภากร ซึ่งต่อมาได้แต่งงานกับ ดร.อนิรุทธิ์ ศัลวิทย์ เป็นตัวละครที่ทำหน้าที่ภรรยาที่ดี

ที่แตกต่างจากสังคมไทยสมัยเก่า กล่าวคือ เธอเลือกทำงานนอกบ้านด้วยการใช้ความรู้ความสามารถที่ร่ำเรียนมาจากอเมริกา แต่กลับหน้าที่ทำงานในบ้านด้วย

วิกันดาปฏิบัติหน้าที่ในฐานะภรรยาที่เป็นแม่บ้านอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง เห็นได้จากการจัดงานวันเกิดของอนิรุทธิ์ วิกันดาจัดเตรียมงานให้สามีได้อย่างหรูหรายิ่งใหญ่ ไม่มีข้อผิดพลาดหรือขาดตกบกพร่อง จึงเป็นที่ประทับใจของสามีและผู้ร่วมงาน ดังบทบรรยายว่า “...มีเต็นท์ราในห้องโถงชั้นล่างที่เคยเป็นห้องรับแขกและห้องกินข้าว ก่อนวันงานฉันจึงส่งยายโต๊ะเก้าอี้ใช้ดอร์ดอกออกไปจนหมด เหลือไว้แต่สเตอริโอเครื่องเดียว...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 74) นอกจากนี้อาหารในงานก็อร่อยถูกปาก อนิรุทธิ์ถึงกับกล่าวชื่นชมภรรยาว่า “...แขกชมเปาะว่าอาหารอร่อยมาก ผมไม่มีคำตอบอย่างอื่นนอกจากว่าทุกอย่างเป็นไอเดียของคุณ เมียจัดงานนี้ให้ผม ผมไม่ได้ทำอะไรเลยสักอย่างนอกจากสนุก...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 75)

แต่วิกันดาก็ไม่ได้เป็นแม่บ้านที่จำเป็นต้องลงแรงและทำทุกสิ่งทุกอย่างด้วยกำลังของตนเองทั้งหมด บทบาทของวิกันดาคลายคลึงกับภรรยาของข้าราชการชั้นสูงในยุคโบราณ ที่มีบริวารคอยรับใช้แวดล้อม เนื่องจากเธอมีฐานะการเงินดีจึงสามารถใช้เงินจ้างคนงานในบ้านหลายคนไว้ทำงานบ้านแทนหลายคน ทั้งคนสวน คนดูแลบ้าน และพี่เลี้ยงลูก “...มีเรือนหอเป็นตึกใหญ่ ตั้งตระหง่านอยู่ริมซอยหนึ่งของถนนสุขุมวิท มีรถยนต์สองคัน ของเขาคันหนึ่งและของฉันทันหนึ่ง พร้อมคนรับใช้หญิงชายอีกสามสี่คน...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 9) ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้วิกันดาไม่ต้องเห็นเหนื่อยยากการทำงานบ้านเช่นผู้หญิงคนอื่น และมีเวลาออกไปทำงานนอกบ้านอย่างที่ต้องการ บทบาทการทำงานในบ้านของวิกันดาจึงเป็นบทบาทในการปกครองคนรับใช้ให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และมีความจงรักภักดีกับเจ้านาย ซึ่งวิกันดาสามารถปกครองบ้านได้อย่างสมบูรณ์ เป็นเจ้านายที่รักเมตตาและให้ความยุติธรรมกับคนรับใช้ เธอจึงเป็นที่รักของคนงานทุกคน เมื่อเดินทางไปต่างประเทศหรือต่างจังหวัด ก็มักซื้อของฝากติดมือให้คนรับใช้ “...ฉันเดินดูสินค้าพร้อมกับซื้อของกระจุกกระจิกติดมือไปฝากคนรับใช้ที่บ้านสองสามชิ้น...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 17) ดังเหตุการณ์ตอนที่เลิศลักษณ์เพื่อนสนิทของเธออยู่ให้ไล่คนรับใช้ชื่อนวล ที่เข้ามาใหม่แต่มีพฤติกรรมแต่งตัวสวยและกิริยาไม่น่าไว้วางใจออก วิกันดาก็ให้ความยุติธรรมกับคนรับใช้ไม่ตัดสินใจไล่คนรับใช้ชื่อนวลออก เพราะความระแวงว่าอนิรุทธิ์จะมีสัมพันธ์พิเศษกับนวล เพราะความผิวยังไม่ได้เกิดขึ้น นอกจากนี้การขาดคนรับใช้อาจทำให้ตนเองและครอบครัวลำบากด้วย วิกันดาจึงไม่ไล่คนรับใช้ชื่อนวลออกเพียงเพราะความหวาดระแวง จึงตอบว่า

“...‘ถึงว่าซี ฉันกำลังมองอยู่เหมือนกัน หมู่นี้เธอสังเกตหรือเปล่าว่า แม่สาวใช้ของเธอแต่งตัวสวยขึ้นพอแรง”

‘ทำไมจะไม่สังเกต’ ฉันตอบโดยไม่หันไปมองบุคคลที่เป็นต้นเหตุแห่งการสนทนา ‘แต่...ก็...ไม่อยากจะสนใจ...คนใช้สมัยใหม่ จะเอาอะไรกับเขามากนักก็ได้ เราอยู่ข้างจะต้องง้อเขาเหมือนกัน ถ้าเขาออกไปเสียเราก็ลำบาก อ๋อমনะ สงสัยจะไม่มาอีกแล้ว...’

‘...เด็กคนนั้นยังดีกว่าเด็กคนนี้แยะ จริตจะก้านไม่แพรวพราว ข้อสำคัญคุณผู้ชายไม่สนใจเป็นใช้ได้’ เลิศลักษณ์ว่า...

...‘เรื่องโล่อกนั้นไม่ใช่ของง่ายนะเธอเจ้า’ ฉันอธิบาย ยิ่งเราเป็นผู้ใหญ่เท่าไรเราก็ก็นั่งระวังเรื่องนี้มากเท่านั้น เธอเคยเห็นคนโง่บางคนไหมล่ะ พอไม่ได้ตั้งใจขึ้นมา ก็สักแต่ว่า โล่...โล่ คนมันฮึดถึงขีด มันก็ฆ่าเสียได้ใครจะมาทำไหม ตอนที่มันหน้ามีदनัน คุณตะรางมันก็ลืมคิด...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 59-60)

จากตัวอย่างดังกล่าวจะเห็นว่า ดร.วิกันดา แสดงบทบาทของการทำงานในบ้านด้วยการปกครองดูแลบ้าน และปกครองคนรับใช้ในบ้านได้อย่างเหมาะสม มีความรัก ความเมตตาและมีวาจาดีต่อผู้อยู่ใต้การปกครองตามแบบอย่างภรรยาที่ดี ทำให้คนรับใช้ในบ้านมีความจงรักภักดี รักเทิดทูนและอุทิศตนช่วยเหลืองานของวิกันดาอย่างสุดความสามารถ

1.2 บทบาทต่อผู้อื่น วิกันดาเป็นผู้หญิงที่มีความรับผิดชอบสูง เธอจึงสามารถทำงานนอกบ้าน พร้อม ๆ กับการดูแลครอบครัว อันหมายถึง สามี ลูก และบริวารคนรับใช้ วิกันดาได้แสดงถึงบทบาทภายในบ้านตามแบบฉบับหญิงไทย คือ เป็นเมีย และแม่ เห็นได้จากวิกันดาที่มีความคิดเห็นขัดแย้งกับสามีเรื่องหน้าที่ที่วิกันดาได้รับการแต่งตั้งงานว่า “...‘อะไรคะฉันย้อนถาม ‘ความเป็นเมีย ความเป็นแม่ แล้วความอะไรอีก...’ ...‘ที่บ้านช่อง...ตำแหน่งหน้าที่คู่เคียงไปด้วยกันนะซี...’” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 22) ทำให้เห็นว่าวิกันดาคงยังต้องอยู่ในกรอบบทบาทของผู้หญิงในสังคมไทย ผู้วิจัยพบว่า วิกันดามีบทบาทต่อบุคคลอื่น 3 ด้าน คือ บทบาทต่อครอบครัวในฐานะแม่ บทบาทต่อครอบครัวในฐานะเมีย และบทบาทต่อบุคคลอื่น ๆ มีรายละเอียดดังนี้

1.2.1 บทบาทต่อครอบครัวในฐานะแม่ บทบาทของความเป็นแม่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับลักษณะทางสรีระของผู้หญิง ที่มีมดลูกสามารถตั้งท้องให้กำเนิดสืบทอดเผ่าพันธุ์มนุษย์ และมีน้ำนมใช้เลี้ยงลูกได้ ผู้หญิงจึงถูกกำหนดบทบาทหน้าที่ให้เป็น “แม่” และได้รับความคาดหวังให้แม่เป็นผู้มีเมตตา อบรมสั่งสอน เลี้ยงดูลูกให้เติบโต ซึ่งแนวคิดนี้ยังแสดงออก

ผ่านนวนิยายไทยหลายเรื่อง ดังที่ พรธาดา สุวัธนวานิช กล่าวถึงบทบาทความเป็นแม่ในนวนิยายไทย โดยสรุปว่า ภาพความเป็นแม่ในนวนิยายไทยมักเป็นภาพของผู้หญิงใจดีและเสียสละทุกอย่างเพื่อบุตร (พรธาดา สุวัธนวานิช, 2550, หน้า 213) นอกจากนี้การทำหน้าที่แมวยังสอดคล้องกับบทบาทที่แม่พึงมีต่อลูกในฐานะที่ลูกเป็น ปุรัตถิมทิส คือ ทิศเบื้องหน้า ที่แม่มีหน้าที่ต้องเลี้ยงดูชุบเลี้ยงลูก แล้วต้องสั่งสอนให้รู้จักผิดชอบชั่วดีแล้วละเว้นจากความชั่ว ทำแต่ความดี ให้การศึกษา และหาครูครอง ตลอดจนมอบทรัพย์ให้ใช้เลี้ยงตัวด้วย

วิกันดาได้แสดงบทบาทในการเป็นแม่ของลูก ที่รักและดูแลเอาใจใส่ลูกเป็นอย่างดี ทั้ง ๆ ที่มีการะการทำงานนอกบ้านและงานสังคมอื่น ๆ มากมาย แม่วิกันดามีอำนาจทางเศรษฐกิจสามารถจ้างพี่เลี้ยงลูกมาช่วยเลี้ยงก็ตาม แต่ด้วยความเป็นแม่ วิกันดาจึงคอยกำกับดูแลและใส่ใจในรายละเอียดทุกอย่างของลูกด้วย บทบาทความเป็น “แม่” ของวิกันดามีดังนี้

1) บทบาทในการให้การอบรมสั่งสอนลูก วิกันดาแสดงบทบาทการอบรมสั่งสอนให้ลูกรู้ผิดชอบชั่วดี มีศีลธรรม เธอคอยกำกับดูแลพี่เลี้ยงให้เลี้ยงลูกของเธออย่างมีคุณภาพ เธอคอยปรามพี่เลี้ยงให้สอนลูกของตนให้เป็นคนดี ไม่ทำความชั่ว ไม่ทำลายชีวิตสัตว์เพียงเพื่อความสนุกสนานของตน ดังบทสนทนาระหว่างวิกันดา กับอนงค์นารถ นวล และเตียง ว่า

“...‘เรียกแม่นั่นมานี่ซิ’ อนงค์นารถบอก สายตาหลอนมองดัดสนามไปยังนวล ซึ่งกำลังอุ้มโหม่งเดินเล่นอยู่ริมรั้วเหล็กดัด มีนุ่นเดินบ้างวิ่งบ้างอยู่ข้าง ๆ เต็มกำลังไล่จับแมลงปอส่งให้ลูกฉัน ได้ยินเสียงเล็ก ๆ ใส่แจวรีดกราดชอบอกชอบใจ

ฉันลุกขึ้น ตบมือดัง ๆ

‘บอกก็หนึกครั้งก็ไม่จำ ไอ้เรื่องสอนให้เด็กทรมานทรมานสัตว์นี่’ ฉันบ่น ‘ไม่ชอบเลยจริงๆ นะ’...

...‘ทีหลังอย่าหัดให้เด็กวิ่งแกสตร์’ ฉันสั่ง ‘บอกหลายหนแล้วทำไมต้องไม่จำ’

‘ไม่จับให้คุณนุ่นก็ไม่ยอมคะ’

‘หาทางล่อเด็กให้สนใจอย่างอื่นก็ได้ฉันนา เต็มก็เลี้ยงเด็กมานาน หมดปัญญาแล้วหรือกับเรื่องแค่นี้’...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 48-49)

บทสนทนาข้างต้น อนงค์นารถนำของเล่นมาฝากนุ่นและโหม่ง วิกันดาเป็นร้องตำหนิเตือนพี่เลี้ยงของนุ่นที่จับแมลงปอให้เด็ก ๆ เล่น เพราะเป็นการทรมานสัตว์ และอาจทำให้ลูกของเธอกลายเป็นเด็กที่ชอบร้ายสัตว์และผู้อื่นในอนาคต เธอปรามเตือนให้สอน

สิ่งที่ถูกต้อง และหากศัลยาเยี่ยงเบนความสนใจเด็กออกจากการทำร้ายสัตว์ แสดงให้เห็นว่า วิกันดาแสดงบทบาทของแม่ในการอบรมสั่งสอนศีลธรรมจริยธรรมให้ลูกตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อให้ลูกเติบโตขึ้นมาเป็นประชากรที่ดีของชาติ

2) บทบาทในการเลี้ยงดูลูก วิกันดาทำหน้าที่แม่เลี้ยงดูลูกอย่างใกล้ชิด เมื่อว่างจากการทำงานประจำ โดยมีพี่เลี้ยงช่วยดูแลในขณะที่ตนออกไปทำงานนอกบ้าน ซึ่งเป็นบทบาทของแม่ในยุคใหม่ที่จำเป็นต้องทำเพื่อปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เธอมักให้เวลากับลูกเมื่อว่างจากการทำงานด้วยการทำกิจกรรมร่วมกัน อาทิเช่นการเล่นกับลูก การพาออกไปเที่ยวพักผ่อน หย่อนใจ การซื้อของเล่นที่ชื่นชอบให้ลูก ซึ่งในช่วงแรก ๆ วิกันดาและอนิรุทธิ์จะเล่นกับลูกด้วยกัน “...เราขึ้นไปข้างบนด้วยกัน เขาใช้เวลาที่ฉันเข้าห้องน้ำแต่งตัวใหม่เล่นกับลูกที่ห้องหน้ามุข...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 175) ทำให้ลูกทั้งสองได้รับความอบอุ่นจากพ่อและแม่ ในบางโอกาสก็พาลูกออกไปนอกบ้านเพื่อเที่ยวและซื้อของเล่น เช่นตอนที่วิกันดาพาอรอินทร์และลูก ๆ ของเธอทั้งสองออกไปซื้อของเล่น ดังตัวบทว่า

“...ฉันเลือกได้ตุ๊กตาสุนัขตัวโต ขนสีดำสนิท มีโซ่โลหะสีขาวแขวนด้วย ลูกกระพรวนคล้องอยู่รอบคอ ส่วนฉันเลือกได้รถถังเล็ก ๆ ที่มีปืนสองกระบอกยิงได้ด้วย แรงแบตเตอรี่ เรายังมีไฟแฟลชออกมาเป็นระยะ ๆ

ฉันเป็นคนจ่ายเงินของเล่นของเด็กทั้งสอง...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 152)

ในบางครั้งวิกันดาก็เกิดความขัดแย้งภายในจิตใจระหว่างหน้าที่ของเธอ ต่องานประจำ ที่ทำให้ต้องละทิ้งบทบาทความเป็นแม่ไประยะเวลาสั้น ๆ แต่กลายเป็นความคิดถึงให้ต้องห่วงหน้าพะวงหลัง เมื่อจะต้องจากบ้านจากลูกไปญี่ปุ่น ดังบทบรรยายที่ว่า

“...เดี๋ยวจะเข้าไปดูลูกเสียหน่อย...คิดถึงจัง จะจากไปตั้งสิบห้าวัน ตั้งแต่แกเกิดไม่เคยจากไปไหนเลย” ฉันพูดอย่างเศร้าใจเต็มที่ “ความจริง เราก็น่าจะอยู่บ้านดูลูก เขาอยากไปก็ปล่อยเขาไป แต่ทำไมอยู่ไม่ได้ก็ไม่รู้ อาจเป็นเพราะเรากับคนรุ่นแม่เราไม่เหมือนกันก็ได้...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 270)

เนื่องจากไม่เคยแยกจากลูกเพื่อเดินทางไกลข้ามประเทศ ทำให้วิกันดาเกิดความรู้สึกกังวลเป็นอย่างมาก และรู้สึกเศร้าใจเธอจึงจำเป็นต้องหาเพื่อนสนิทที่ไว้วางใจมาอยู่ช่วยดูแลลูก เพื่อให้คลายความกังวล ดังบทบรรยายและบทสนทนาดังนี้

“...ฉันตื่นแต่เช้า ตรงไปยังห้องลูกอีกครั้ง ลูกสองคนเพิ่งตื่นนอน กำลังถือขวดนม ดูอย่างมีความสุขคนละขวด มีวอลล์อยู่ข้าง ๆ

‘วันนี้คุณผู้หญิงจะไปแล้ว’ หล่อนพูดด้วยสีหน้าไม่สู้สบาย ‘ดูแลบ้านให้ดีนะ คุณฉวีเพี้ยนจะต้องนอนบอเชื่อฟังเขา ฉันวานเขามาช่วยระหว่างที่ไม่อยู่ แล้วก็อย่าพาคุณนุ่นกับคุณโหนดออกไปนอกบ้าน’

ฉันทอนหายใจเมื่อคิดว่าตนเองกำลังจะทิ้งลูกไป แม้ชั่วระยะเวลาอันสั้น หรือแม้จะมีผู้ที่ไว้ใจได้ดูแลแทนแล้วก็ตาม ความรู้สึกดึกดำลึกลับเช่นนี้มีอยู่ในน้ำใจมารดาทุกคน และก็ความรู้สึกนี้เองที่บังคับตรึงตราให้เราไปจากที่ที่เราอยู่ไม่ได้ครั้งแล้วครั้งเล่า...ถ้าที่เราจะไปในั้นไม่มี...ลูกของเรา!...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 270)

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าวิกันดามีความตั้งใจดูแลลูก เมื่อจำเป็นต้องเดินทางไกลหรือไปทำงานไกล ก็ต้องหาคนที่ไว้ใจได้มาช่วยดูแลลูกและดูแลคนรับใช้ ทำหน้าที่พี่เลี้ยงให้เหมือนกับช่วงเวลาที่ตนอยู่บ้าน ทั้งนี้เพื่อป้องกันภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากพี่เลี้ยง และอันตรายอื่น ๆ ในขณะที่เธอไม่อยู่ วิกันดาจึงเป็น แม่ ที่ทำหน้าที่ดูแลเลี้ยงดูลูกได้อย่างดี

1.2.2 บทบาทต่อสามีในฐานะเมีย ดร.วิกันดา ศัลวิทย์ เป็นผู้หญิงไทยที่มีความคิดก้าวหน้ากว่าผู้หญิงในยุคเดียวกันเนื่องจากได้ศึกษาเล่าเรียนจนสำเร็จการศึกษาระดับสูงสุดจากต่างประเทศ แต่เนื่องจากวิกันดาได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวที่มีหน้ามีตาในสังคมชั้นสูง วิกันดาจึงได้รับอิทธิพลจากการขัดเกลาจากสังคมที่ประกอบสร้างขึ้นโดยระบอบปิตาธิปไตย ทำให้เธอยังคงมีแนวคิดการครองเรือนอยู่ในกรอบระบอบดังกล่าว เธอสามารถแสดงบทบาทในฐานะที่เธอเป็น ปัจฉิมทิส หรือ ทิดเปื่องหลัง ของอนิรุทธิ์ได้อย่างดีคือ เธอสามารถดูแลการงานในบ้านได้อย่างเรียบร้อย ดูแลลูกทั้งสองคน ดูแลคนรับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นผู้ช่วยสนับสนุนช่วยเหลืออนิรุทธิ์อยู่ข้างหลังถึงแม้ว่าเธอจะมีความสามารถทัดเทียมกันก็ตาม

วิกันดา แต่งงานกับดร.อนิรุทธิ์ ศัลวิทย์ ด้วยความเหมาะสม ทั้งชาติตระกูล สถานะทางการเงิน การศึกษา และรูปลักษณ์ภายนอกที่งดงามเหมาะสมกัน ดังบทบรรยายงานแต่งงานดังนี้

“...เขาของฉัน...เป็นชายหนุ่มรูปงาม พุดเก่ง ฉลาด ฐานะดี ความรู้ของเรา
 เสมอกากัน เพราะเขาก็ได้ปริญญาตรีบัณฑิตทางวิศวกรรมศาสตร์จากสหรัฐอเมริกา
 ดร.อนิรุทธิ์ ศัลวิทย์!
 วันแต่งงานของเราครั้งนั้นหรูหรา เอ็กเกริก ไม่มีงานแต่งงานของชายหนุ่มหญิงสาว
 คู่ใดเสมอเหมือน”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 8)

ในช่วงแรกหลังแต่งงานทั้งสองคนมีความสุขสมหวังในรัก อิมเอม
 ซาบซ่านเป็นสุขอย่างคู่สามีภรรยาทั่วไป วิกันดาถือว่าเรื่องการมีเพศสัมพันธ์กับสามี
 เป็นบทบาทสำคัญที่ภรรยาต้องดูแลสามีมิให้บกพร่องในเรื่องนี้ จึงมอบใจมอบกายให้สามี
 ด้วยความเต็มใจ ดังข้อความว่า

“...ตาเราพบกันในความสว่างของดวงไฟกลางห้อง
 เขาก็มองจูบฉัน...จูบ และจูบ และจูบ
 ‘คุณสวยเหลือเกิน จริง ๆ นะ วิสวายยังกับตุ๊กตา ทำไมถึงสวยมากอย่างนี้ไม่รู้’
 ‘ฉันไม่ชอบเป็นคนสวยนักหรอกคะ รุทธิ์’
 ‘ทำไมล่ะ’
 ‘ฉันอยากงามมากกว่าสวย’
 ‘คุณทั้งสวยทั้งงาม’ เขาตอบอย่างภูมิใจ
 ฉันรู้ว่า เขาก็ต่างภาคภูมิใจในกันและกัน
 ‘เราจะมีลูกด้วยกันสักครั้งไหนนะ’ เขาบอก
 ...เรารู้สึกซาบซ่านเป็นสุขในรักอย่างมีความสุขใจ อย่างบุคคลผู้ประมาท
 ทั้งหลาย
 ...ดุชฎีบัณฑิตเป็นเพียงแผ่นกระดาษเปล่า
 ฉันไม่เห็นสิ่งใดในนั้น...เมื่อนำเอาคนสองเพศมาวางเคียงกันและทำพิธี
 ผสมผสานด้วยโลเกีย...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 10-11)

ในช่วงแรกความสวาทความสวยของวิกันดาทำให้อนิรุทธิ์ลุ่มสับสนสับสนทางเพศอย่างดูตื้นตื้นตามหน้าที่และบทบาทการแสดงความรักในฐานะเมีย ตามธรรมชาติของสัตว์โลกที่มีความต้องการสัมผัสพิเศษทางเพศเพื่อแสดงความรักอันผสมผสานชีวิตของคนสองคนให้กลายเป็นหนึ่งเดียวกัน เพื่อสร้างทายาทของครอบครัว

วิกันดาตั้งครรภ์หลังจากแต่งงานแล้ว 3 เดือน หลังจากลูกคนแรกถือกำเนิดพฤติกรรมของนิรุทธิ์ยังเป็นพฤติกรรมบวก กล่าวคือ นิรุทธิ์แสดงบทบาทความเป็นพ่อและผู้นำครอบครัว ช่วยเหลือภรรยาเลี้ยงลูกทำให้บรรยากาศภายในบ้านเต็มไปด้วยความอบอุ่น แต่หลังจากวิกันดาตั้งครรภ์ลูกคนที่ 2 หลังจากคนแรก 1 ปี จนได้ 1 ขวบเศษ ก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ดังบทบรรยายว่า

“...สามเดือนหลังจากแต่งงาน ฉันก็ตั้งครรภ์บุตรคนแรกและเมื่อเราฉลองครบปีแต่งงานได้ไม่เท่าใด เราก็มีบุตรหญิง ผิวพรรณน่ารักน่าเอ็นดูไว้เชยชม

นิรุทธิ์เห่อลูกอยู่พักใหญ่ เขาไม่แวะเวียนไปไหนหลังงานเลิก ได้แต่ขับรถตรงดิ่งกลับบ้าน หยอกล้อกับทารกในรถเข็น เขาซื้อรถเข็นคันใหญ่บุหนัง ราคาสองพันกว่าบาท เป็นของขวัญลูกสาว เวลานั้นบ้านเราเต็มไปด้วยของขวัญ ฉันสดชื่นอบอุ่นอยู่ท่ามกลางสามี ลูก และญาติมิตร รุ่งขึ้นอีกปีหนึ่งเราก็ได้ลูกชาย เมื่อลูกชายอายุได้ขวบเศษนั้นเองชะตากรรมของฉันก็เริ่มต้นขึ้น...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 20)

หลังจากที่โหม่งลูกชายคนแรกอายุได้ขวบเศษนิรุทธิ์เริ่มติดพันหญิงอื่น เริ่มจากนางศรณาสาวเสิร์ฟอาหารร้านเทพธิดา นวลพีเลียงสาวหน้าตาดีของหนุ่มและโหม่ง อรอินทร์ ม่ายสาวพราวเสน่ห์ที่มีดีกรีปริญญาโทจากต่างประเทศ คู่ต่อสู้ที่น่ากลัวที่สุดของวิกันดา นูตี เลขาณุการสาวน้อยของวิกันดาผู้ใสซื่อและลุ่มหลงในความรัก และหญิงสาวหน้าตาดีอื่นหลังจากห่างจากนูตี เพราะถูกอรอินทร์ตามมาราวี และตามคำขอของวิกันดา วิกันดาต้องเผชิญหน้ากับความทุกข์ที่ถูกสามีย่ำยีเกียรติภูมิของเพศหญิง ด้วยการยึดเยียดสถานะความเป็นเมียหลวงให้อย่างไม่เต็มใจ การเจ็บปวดแสบร้อนจากความรัก ความวุ่นวายจากความเจ้าชู้ของสามี การถูกดูหมิ่นเสียดสีนินทาจากแวดวงสังคม แต่วิกันดาก็ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาช่วยขจัดปัดเป่าความทุกข์ให้เบาบางลง แล้วพยายามประคับประคองครอบครัวด้วยสติปัญญาและความอดทน จนปัญหาต่าง ๆ คลี่คลาย นิรุทธิ์จึงค้นพบว่าผู้หญิงที่ควรค่า

และเหมาะสมกับตนมากที่สุด คือ วิกันดา อนิรุทธิ์จึงขอคืนดีและแต่งงานกับวิกันดาอีกครั้ง เพื่อสร้างครอบครัวแห่งความสุขขึ้นมาใหม่

เห็นได้ชัดเจนว่า กฤษณา อโศกสิน เน้นบทบาทของตัวละครวิกันดา ผู้สามารถเผชิญกับความอยู่ดีศรีธรรมจากการถูกกดทับด้วยความเจ้าชู้ของสามี ภายใต้บริบทสังคมที่ชายเป็นใหญ่มากที่สุด บทบาทของวิกันดาจึงสื่อถึงแนวคิดสำคัญของเรื่อง คือ ผู้หญิงที่เป็นภรรยาต้องเผชิญกับความขื่นขมแต่ก้าวในครอบครัว ด้วยการมีสติและใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา โดยต้องมีศิลปะในการครองคู่เพื่อประคับประคองครอบครัวอย่างเต็มความสามารถ ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการศึกษาดังนี้เป็น 2 ประเด็น คือ บทบาทในด้านบวก และบทบาทในด้านลบ ดังนี้

1) บทบาทด้านบวก พบว่าวิกันดามีบทบาทเป็นศรีภรรยาที่ดีที่มีคุณธรรม รู้หน้าที่ภรรยาตามหลักทศ 6

1.1) การรู้หน้าที่ภรรยาตามตามหลักทศ 6 ซึ่งสามีจัดเป็น ปัจฉิมทิส หรือทศเบื้องหลังของภรรยา แม้วิกันดาจะเป็นคนทันสมัยแต่ในเรื่องครอบครัว เธอยกความเป็นใหญ่ให้สามี ดังนั้นบทบาทของวิกันดาจึงสอดคล้องกับบทบาทภรรยาที่ดีตามหลักพุทธศาสนาว่า ผู้วิจัยพบว่าวิกันดามีคุณธรรมตามหน้าที่ของภรรยา 6 ประการ

ประการแรก จัดการงานดี บทบาทหน้าที่หลักของเมียหลวง คือ การจัดการงานต่าง ๆ ภายในบ้านให้ดี จึงเป็นผู้ที่ต้องเหน็ดเหนื่อยออกกำลังกายความคิด สติปัญญาและรับภาระที่หนักอึ้ง วิกันดา เป็นเมียหลวงที่มีความรับผิดชอบการงานในบ้าน ทั้งดูแลสามี ลูก และดูแลบ้านเรือน ดังเนื้อความที่วิกันดานึกเปรียบเทียบคุณสมบัติเมียหลวงกับเมียน้อยว่า

“...ฉันไม่อยากเป็นดอกเมียหลวง ไม่เห็นจะสบายตรงไหน อะไร ๆ ก็เรา...อะไร ๆ ก็เรา...เราทั้งนั้น ออกลูกก็เรา เงินไม่พอใช้ก็เรา ผัวเจ็บลูกเจ็บก็เรา หมาตายก็เรา คนใช้ก็เรา อ้อไม่ออกนี่ไม่ออกก็เรา...เรา...!”

แน่ละ อะไร ๆ ก็เราทั้งนั้น เราซึ่งทุกคนยกย่องว่าเป็นใหญ่หรือเมียออกหน้า ออกตาในวงสมาคม แต่จะมีใครที่รู้ว่าเราที่เป็นเมียหลวงต้องแบกสิ่งใดไว้บนบ่า บรรจุสิ่งใดไว้ในสมองดูดซับสิ่งใดไว้ในหัวใจสิ่งเหล่านี้เป็นทั้งภาระหน้าที่ความรับผิดชอบที่หนักอึ้ง...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 91-92)

วิกันดาคิดว่าหากมีคนถามว่าอยากเป็นเมียหลวงหรือเมียน้อยในอดีตจะตอบว่า เมียหลวง เพราะว่ามีเกียรติ แต่ปัจจุบันเริ่มไม่แน่ใจเพราะเมียหลวงมีหน้าที่หนักอึ้ง ส่วนเมียน้อยแสนสบาย ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นบทบาทของเมียหลวงที่วิกันดาได้รับการสั่งสอนมา คือ เมียหลวงมีหน้าที่อันหนักอึ้ง จำเป็นต้องรับผิดชอบจัดการงานบ้านทุกอย่าง ทั้งดูแลลูก ดูแลสามี จัดการจ่ายทรัพย์สินเพื่อกิจการในบ้าน ไม่ได้อยู่สุขสบายอย่างที่คนภายนอกคิด ซึ่งวิกันดาก็ทำหน้าที่อย่างที่ได้ตนได้รับการสั่งสอนมา และหนักมากขึ้นกว่าผู้หญิงในอดีต เพราะวิกันดาจำเป็นต้องทำงานนอกบ้านเช่นเดียวกับสามีด้วย ส่วนเมียน้อยไม่ต้องทำอะไรมีกินมีใช้บนทรัพย์สินสมบัติที่สามีและภรรยาหลวงหามาได้อย่างสุขสบาย

ประการที่สอง สงเคราะห์คนข้างเคียง วิกันดามีจิตใจกว้างขวาง รู้จักใช้เงิน แต่ไม่ตระหนี่ ดังนั้นเวลาไปเที่ยวที่ใดก็จะซื้อของฝากมาฝากอย่างทั่วถึง เช่นตอนไปญี่ปุ่น วิกันดาซื้อของฝากมากมายเพื่อลูก เพื่อน และผู้ใหญ่ในที่ทำงาน ความว่า

“...เมื่อถึงบ้าน คนในบ้านก็เข้ามาล้อมหน้าล้อมหลังเต็มไปด้วยหมดช่วยกันขนของลงจากแท็กซี่

‘ขาไปคุณผู้หญิงมีกระเป๋าใบเดียว ขากลับมีตั้งสามใบ’ เต็มว่า

‘อีกสองใบซื้อที่ญี่ปุ่นสำหรับใส่ของ ของฝากมากมายเหลือเกินแทบจะไม่ได้ซื้อของของตัวเองเลย’ ฉันบอกและเหลียวไปรอบ ๆ ห้อง...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 389)

ตัวบทข้างต้นแสดงให้เห็นว่า วิกันดาเป็นคนจิตใจกว้างขวางมักช่วยสงเคราะห์คนข้างเคียง หรือมีของสำคัญมอบให้คนข้างเคียงอยู่เสมอเมื่อมีโอกาส

ประการที่สาม ไม่ประพฤตินอกใจ ประเด็นนี้พบว่า ดร.วิกันดา ศัลวิทย์ เป็นผู้หญิงที่มีรูปงาม กิริยามารยาทเรียบร้อย เป็นกุลสตรี และมีความรู้สูง แม้สามีของวิกันดา จะเป็นชายมารักที่ไม่เคยอึดในสัมผัสทางเพศรส จนทำให้วิกันดามีความทุกข์เจ็บแสบใจอย่างไรก็ตาม หากเป็นผู้หญิงที่มีความเจ็บแค้นและมีความหลงเข้าครอบงำ ก็อาจไปมีสัมพันธ์ฉันท์ชู้สาวกับชายอื่นบ้างเพื่อเป็นการแก้แค้นสามี แต่วิกันดาไม่กระทำเช่นนั้น เธอสามารถวางตัวได้ดีไม่เคยมีประวัติต่างพร้อยเรื่องชู้สาวกับชายใดนอกจากสามีของตน เห็นได้จากเหตุการณ์ที่วิกันดาอนิรุทธิ์ เจนจบ และอรอินทร์ เข้าไปเที่ยวที่ห้องเต็นท์ร้านใต้ดินของไฮเต็ล ดาวดิงส์ วิกันดาเห็นอนิรุทธิ์และอรอินทร์ที่กำลังเต็นท์ร่วมกันอย่างมีความสุขต่อหน้าต่อตาเธอ ทำให้รู้สึกทุกข์ระทมเจ็บซ้ำใจ เจนจบให้กำลังใจให้วิกันดาลุกขึ้นสู้ แล้วพาวิกันดาออกไปเดินฟลอร์

แม้มีโอกาสนอกใจเพื่อแก้แค้นอนิรุทธิ์ แต่ทั้งสองรักษามิตรภาพในฐานะเพื่อนสนิทเท่านั้น
ดังเนื้อความว่า

“...เจนจบแตะเอวฉันเบา ๆ ขณะที่ก้าวเข้าไปในฟลอร์

‘มือคุณเย็นเชียว’ เขาบอก

แต่ไม่ได้บีบมือที่เขาจับอยู่นั้น

ฉันอดนึกชมไม่ได้ว่า เขายังคงเป็นสุภาพบุรุษครบครัน ทั้ง ๆ ที่มีจังหวะและ
โอกาสที่จะล่วงเกินฉันได้มากต่อมาก เพราะถึงอย่างไรความรู้สึกที่จะเอาชนะกำลัง
แผ่ซ่านอยู่เต็มหัวใจ จนฉันไม่คิดว่า อะไรคือกำไรหรือขาดทุน...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 136)

วิกันดาและเจนจบต่างก็ยึดมั่นในศีลธรรมและจริยธรรม แม้มี
โอกาสล่วงเกินกัน แต่ทั้งสองก็เลือกความซื่อตรงไม่นอกใจคู่ครองของตน

แม้ช่วงที่วิกันดาได้หย่าขาดจากอนิรุทธิ์ไปแล้ว เจนจบหม้ายหนุ่ม
ฐานะดีจากครอบครัวเชื้อสายจีน ผู้คอยฟังการปรับทุกข์และให้กำลังใจวิกันดาลุกขึ้นสู้กับปัญหา
จะรู้สึกสนิทสนมคุ้นเคยมากกว่าที่ปรึกษา จนเข้ามาอ้อนวอนขอความรักจากวิกันดา เธอก็ตอบ
ปฏิเสธโดยอ้างว่าขัดขาคับความรัก ความว่า

‘เวลานี้คุณเชื่อไหมว่า สิ่งที่มีค่า สิ่งที่ผมปรารถนาที่สุดคืออะไร’
ฉันนั่งคิดอย่างใจคอไม่สู้ดี ‘ไม่ทราบซีคะ’

‘ผู้หญิงที่เป็นเพื่อน เป็นคู่คิด สามารถทำให้เรารู้สึกว่าไม่ได้อยู่
ตัวคนเดียว’ (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 630)

เจนจบพยายามบอกวิกันดาทางอ้อมเพื่อขอความรัก หวังว่าวิกันดา
จะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของเขา แต่วิกันดาก็ตอบปฏิเสธเพราะเธอรักเพียงอนิรุทธิ์เท่านั้น
“...ฉันมองดูเขาเต็มตาอย่างองอาจ ไม่มีร่องรอยแห่งความกระดากอาย...ไม่มีเจนจบหรือผู้ชาย
คนใดอยู่ในเขตของสายตา อนิรุทธิ์ทำให้เยื่อหุ้มหัวใจของฉันด้าน ปราศจากความระคายต่อ
ความรักภักดีที่ผู้หนึ่งผู้ใดจะก้าวเข้ามาอบให้โดยสิ้นเชิง...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 633)
เพราะวิกันดาไม่เคยหมดรักจากอนิรุทธิ์ ยังคงยึดมั่นจงรักภักดีต่อสามีทำให้วิกันดามีโอกาส
กลับมาครองคู่กับอนิรุทธิ์ใหม่อีกครั้ง

ประการที่สี่ รัชชาทรัพย์ที่สามีหามาได้ นอกจากวิกันดาจะสามารถ
ทำงานหาเงินได้เองและมีหน้าที่การงานดีทัดเทียมสามีและใช้เงินอย่างรู้คุณค่าแล้ว เธอยังไม่

ยุ่งเกี่ยวกับการพนัน ไม่ประพฤติตนเป็นภรรยาที่ช่วยผลาญสมบัติของสามี ดังเหตุการณ์ที่วิกันดาพาอรอินทรไปส่งบสดีอารมณ์ที่พลตของเคน โดยมีเจนจบและเคนคอยช่วยเหลือ เจนจบชวนเล่นไพ่ฆ่าเวลา วิกันดาก็เล่นเพื่อฆ่าเวลาแต่ไม่ได้ติดและมีนิสัยเป็นนักพนัน ดังตัวบทว่า

“...ไฟขึ้นในมือฉันอย่างงดงาม
 ‘ไม่เคยรู้เลยว่า คุณโชคดีทางการพนัน’ เจนจบสัพยอก ‘ผมซิ โชคไม่ดีทั้งสองอย่าง
 ทั้งความรักและการพนัน’
 ‘ดิฉันไม่เคยเล่นไพ่เลยสักที’
 ‘อย่าเล่นเลย ผมไม่ชอบเห็นคนเล่นไพ่เป็นผู้หญิงที่มีความรู้สูงบุคลิกดี ๆ’
 ‘ถ้าบริดจ์คงได้ละมังคะ’
 ‘คงได้...ได้ทั้งนั้น ถ้าเป็นการสังคมนิด ๆ หน่อย ๆ แต่ถ้าติดกลายเป็นนักพนัน
 ไม่ทำอะไรก็ทำให้เสียทั้งนั้น’
 ‘ดิฉันไม่มีเวลาพอที่จะเป็นนักพนันดอกคะ’...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 588)

ข้อความข้างต้นเห็นได้ว่า วิกันดาเป็นเมียที่ไม่ติดการพนันที่เธอเล่นเพราะจำเป็นต้องเข้าสังคมกับคุณหญิงคุณนายเพื่อการทำงานเท่านั้น การไม่ยุ่งเกี่ยวกับการพนัน ทำให้วิกันดาสามารถรักษาทรัพย์ของครอบครัวไว้ได้ ไม่เหมือนกับบางครอบครัวที่เมียติดการพนันแล้วผลาญทรัพย์สินสมบัติของครอบครัวที่หามาได้อย่างยากลำบากจนหมดจนครอบครัวเดือดร้อน

ประการที่ 5 ขยันไม่เกียจคร้านในกิจทั้งปวง วิกันดาไม่ได้เป็นภรรยาไทยยุคเก่าที่ต้องดูแลบ้านเรือนทำอาหารและกิจการต่าง ๆ ในบ้านด้วยตนเอง เธอต้องทำงานนอกบ้าน และงานนอกบ้านก็ก้าวหน้าทัดเทียมอนิรุทธิ์ ดังนั้นบทบาทในบ้านจึงเป็นการดูแลลูกเมื่อกลับมาถึงบ้าน ควบคุมดูแลคนรับใช้ให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดงานวันเกิดในโอกาสสำคัญให้สามี เป็นต้น ซึ่งวิกันดาสามารถทำได้เป็นอย่างดีไม่ขาดตกบกพร่อง

1.2) การใช้สติปัญญาและความอดทน นอกจากวิกันดาจะมีสติปัญญาดีแล้ว ยังมีความอดทนต่อการยั่วยุจากเมียน้อย ดังที่เจนจบมองวิกันดาว่ามีความอดทนมากกว่าสตรีทั่วไป

“...‘คุณอดทนมาก!’ เจนจบบอกเมื่อมองฉันนั่งครุ่นหนึ่ง ‘ผมไม่เคยเห็นผู้หญิงที่ไหนอดทนเท่าคุณ’

‘แต่ความอดทนก็มีขอบเขต เหมือนความรู้สึกอย่างอื่นนั่นแหละค่ะ... ตลอดเวลาที่เขาไปมีเศษเลยที่โน่นที่นี่ เขาก็ยังคงติดต่อดิฉันสม่ำเสมอเอง ที่ทำให้ดิฉันโกรธเขาไม่ได้นาน’ ฉันบอก...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 122)

ข้อความข้างต้น เจนจบยกย่องว่าวิกันดามีความอดทนต่อพฤติกรรมเจ้าชู้นอกใจภรรยา และการยั่วยั่วล่อลวงเกินของเมียน้อย วิกันดาก็ตอบว่าความอดทนมีขอบเขตแต่สิ่งสำคัญที่ทำให้วิกันดาอดทน คือ ไม่ว่ามีผู้หญิงอื่นที่คนแต่ก็ติดต่อกับวิกันดาเสมอ

1.3) การพยายามประคับประคองครอบครัว วิกันดาเป็นหญิงมีความเป็น “เมีย” และเป็น “แม่” จึงให้คุณค่ากับความสุขของครอบครัวเป็นอย่างยิ่ง เห็นได้จากบทสนทนาระหว่างอนรุทธิ์และวิกันดา หลังจากเห็นอรอินทร์อุ้มลูกสาวชื่อ นุ่น ไปนอนที่ห้องความว่า

“...‘สงสารแกจัง ตอนที่อุ้มลูกขึ้นมาจูบ น้ำตาฉันเกือบไหลนะ’
‘ภาพประทับใจคุณก็ไม่พ้นภาพแบบนี้หรอก ถึงไม่พูดผมก็รู้’
เขาตอบหัวน ๆ ‘แน่ละซีคะ ฉันไม่ได้อยู่โลกพระจันทร์นี่ ก็เลยไม่รู้ว่าจะชาวโลกนั้นเขาเห็นอะไรสำคัญ มนุษย์เราถ้าไม่จับใจเรื่องครอบครัวแล้วก็ไม่รู้ว่าจะจับใจเรื่องอะไร...’”(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 98)

วิกันดาเห็นอรอินทร์อุ้มนุ่นไปนอนทำให้นึกถึงภาพความสุขในครอบครัว ที่ผู้หญิงที่เป็นเมียและแม่ปรารถนา ทำให้น้ำตาเกือบไหลด้วยความดีใจ อนรุทธิ์จึงเห็นว่า เป็นภาพที่วิกันดาประทับใจ ซึ่งวิกันดาก็ประซัดประชันกลับว่าอย่างเธอ ถ้าไม่ให้นึกถึงความรักของครอบครัวจะให้เน้นเรื่องใด

ช่วงที่อรอินทร์เข้ามาแทรกกลางชีวิตคู่ของวิกันดา เจนจบสามีก่าของอรอินทร์เข้ามาให้คำแนะนำ ให้กำลังใจเพื่อต่อสู้กับอรอินทร์ วิกันดาตัดสินใจต่อสู้เพื่อประคับประคองครอบครัวของเธอเอาไว้ ความว่า

“...หมดสิ้นไปแล้วจากโลกยุคใหม่...โลกยุคนี้มีแต่การต่อสู้ซึ่งชัยทุกยิบตา ส่วน ‘แบบ’ หรือ ‘วิธี’ หรือ ‘ชั้นเชิง’ การต่อสู้จะเป็นไปในลักษณะใด ก็สุดแต่กมลสันดาน

ของแต่ละบุคคล ผู้ร้ายยอมต่อสู้กับผู้ร้าย ผู้ดีก็ยอมต่อสู้กับผู้ดี ฉันถือหลักที่ว่านี้ตลอดมา

ก่อนแต่งงาน ฉันเคยคิดอยู่อย่างเดียวว่า

‘ถ้าเขาไม่ชื้อต่อเราเมื่อใด ก็ขอแยกทางกันเมื่อนั้น’

แต่หลังจากแต่งงาน ฉันเพิ่งรู้ว่า การแยกทางทั้ง ๆ มีลูกพะรุงพะรังไม่ใช่เรื่องง่ายนัก

และจะยากยิ่งขึ้นไปอีก หากว่า ‘เรายังรักเขาอยู่’...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 113)

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าสิ่งที่วิกันดาตามองโลกตามความเป็นจริงในปัจจุบัน ว่านางเอกยุคเก่าที่อ่อนแอหมดไปแล้ว ในยุคนี้ต้องสู้อย่างมีชั้นเชิงเพื่อชัยชนะ ในปัจจุบันวิกันดาเลือกต่อสู้เพื่อลูก และสามีที่ตนยังรักอยู่ แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่วิกันดาจึงเลือกวิธีการประคับประคองให้ผ่านอุปสรรค เพื่อให้ครอบครัวมีความสุข

1.4) การมีศิลปะในการครองเรือน วิกันดาเรียนรู้ศิลปะการครองเรือนจากประสบการณ์ในชีวิต ซึ่งเธอมักกล่าวเสมอว่า เธอจบการศึกษาระดับชั้นปริญญาเอก แต่ความรู้เหล่านี้ไม่ได้สอนการใช้ชีวิต เธอลองแก้ปัญหาประยุกต์ใช้ความรู้จากที่ต่าง ๆ ทำให้วิกันดาสามารถแก้ไขปัญหาครอบครัวได้ ดังตัวบทว่า “...อนิรุทธิ์เคยบอกฉันว่า...‘ถ้าคุณเข้าใจผู้ชาย ผู้ชายก็จะเข้าใจคุณ และคุณจะชนะผู้หญิงทั้งโลก โดยคุณไม่ต้องหยิบอาวุธใด ๆ ขึ้นต่อสู้เลย’...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 50) ในช่วงแรกของการแต่งงานวิกันดา还没有มีศิลปะในการครองเรือน ทำให้มีปัญหาขัดแย้งที่รุนแรง แต่เมื่อผ่านประสบการณ์มากขึ้นจึงเปลี่ยนกระบวนการคิดแล้วใช้ชีวิตคู่อย่างมีศิลปะมากขึ้น ว่า

“...เดี๋ยวนี้ฉันรู้แล้วว่า เป็นความจริงไม่มีใครเป็น ‘หนึ่ง’ อยู่ได้ตราบชั่วชีวิต ไม่ว่าคนคนนั้นจะเป็นท่านผู้หญิง คุณหญิง หรือสตรีผู้ยิ่งใหญ่คนใด ทุกคนเผชิญหน้ากับความเป็นหนึ่ง ที่มีสอง สาม และต่อ ๆ ไปทั้งสิ้น

เป็นเรื่องที่พูดกันเท่าใดก็ไม่วันจบ...ทำให้ฉันรู้ว่าการครองคู่เป็น ‘ศิลปะ’ อันยิ่งใหญ่ขึ้นอยู่ความสามารถ บุคลิกภาพ และชั้นเชิงลีลาของแต่ละบุคคล...สามีภรรยาที่อยู่ด้วยกันจนตายจากกัน นับจำนวนปีแล้วค่อนข้างมากมายจนน่าตกใจ นั่นไม่ได้หมายความว่าทั้งคู่จะไม่เคยนอกใจกัน ไม่เคยวิวาทกัน หนีจากกันไปหลายครั้งหลายครา หรือไม่เคยคิด ‘หย่า’ จากกันจนแล้วหนแล้ว...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 140)

วิกันดาเข้าใจว่า ผู้หญิงทุกคนชั้นต่างต้องเผชิญปัญหาสามีมีเมียน้อยด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้นผู้หญิงต้องมีความสามารถในการใช้ศิลปะการครองคู่ตามกำลังความสามารถของตน เพื่อช่วยประคับประคองชีวิตคู่ให้ผ่านพ้นปัญหา ทั้งการทะเลาะวิวาท การนอกใจ และอื่น ๆ เพื่อไม่ให้ถึงจุดสุดท้ายของชีวิตคู่ด้วยการหย่าร้าง ดังนั้นสตรีต้องมีศิลปะการครองเรือนเพื่อต่อรองกับอำนาจปิศาจไทย และความยุติธรรมที่ตนได้รับ

1.5) การไม่พลาดลบลูบพการีของสามี แม้วิกันดาจะทุกข์ใจกับการกระทำของอนิรุทธิ์แค่ไหน ปวดร้าวกับการนอกใจเพียงใด แต่วิกันดาไม่เคยลบลูบพการีของอนิรุทธิ์เลย เนื่องจากเห็นว่าเป็นการกระทำผิดเฉพาะบุคคล แตกต่างจากคู่ของอรอินทร์กับเจนจบ ที่อรอินทร์ลบลูบพการีของเจนจบ ทำให้เจนจบไม่สามารถกลับไปคืนดีกับอรอินทร์อีกได้ เพราะเจนจบยึดมั่นในคำสอนและหลักความกตัญญูตามแบบคนไทยเชื้อสายจีน การลบลูบพการีของคู่สมรส จึงเป็นพฤติกรรมที่เลวร้ายเกินกว่าจะอภัยได้ ความว่า “ไม่มีวันหรรอกรับเรื่องของผมมันเรื่องร้ายแปด แล้วยังที่สู้แรงด้วยกันทั้งคู่ คุณวิกันดาก็รู้จักเขาดีอยู่แล้ว อีกอย่างผมถือนักใครจะมาลวงเกินบุพการีผมไม่ได้ ผมไม่มีวันให้อภัย” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 666)

เห็นได้ว่าการที่วิกันดาให้เกียรติและเคารพบุพการีของสามี เมื่อเกิดการทะเลาะเบาะแว้งไม่เข้าใจกัน ก็ไม่พาลลบลูบพการีของสามี ทำให้อนิรุทธิ์เห็นคุณค่าของเมียหลวงที่เพียบพร้อมของวิกันดามากขึ้น จนกลับไปคืนดีกันได้ในที่สุด

1.6) การมีอารมณ์ขัน ในช่วงแรกของการแต่งงานแม้ชีวิตจะมีความหวานชื่น แต่บรรยากาศภายในบ้านยังดีเครื่องเครียดเกินไป เนื่องจากวิกันดารู้สึกจริงจังกับชีวิตมาก หลังจากเสียใจที่อนิรุทธิ์มีเมียน้อยแล้ว วิกันดาเริ่มพบว่าการสร้างบรรยากาศของบ้านให้รู้สึกผ่อนคลายด้วยอารมณ์ขัน จะสร้างเสน่ห์เต็มล้นและชีวิตชีวาให้กับคนในบ้านมากขึ้น ความว่า “...ฉันรู้อีกอย่างหนึ่งว่า ความเป็นเมียของผู้หญิง จำเป็นต้องมีอารมณ์ขันเข้าช่วย โดยเฉพาะคนที่เปิ่นเมียในทะเบียน หรือที่เรียกง่าย ๆ ‘เมียหลวง’...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 39-40) วิกันดาจึงพยายามมีอารมณ์ขันเพื่อช่วยสร้างบรรยากาศความผ่อนคลายภายในบ้าน

1.7) มีสติปัญญาเห็นว่าปัญหาเป็นเรื่องปกติและพร้อมรับมือกับปัญหา เมื่อวิกันดาเผชิญกับปัญหาครอบครัวในช่วงแรก เธอรู้สึกเสียใจและหมดศรัทธาต่อสามี มีปัญหาเกี่ยวกับการใช้ชีวิตคู่ พยายามแก้ไขปัญหาด้วยการทุ่มเถียงทะเลาะอย่างเอาชนะ แต่เธอต้องเผชิญปัญหามากขึ้น มีสติมากขึ้นจึงเปลี่ยนมุมมองว่าชีวิตครอบครัวทุกครอบครัวล้วนมีปัญหา เพียงแต่ปัญหาของแต่ละครอบครัวก็มีความแตกต่างกันออกไป เมื่อปัญหาจึงควรมองทุกอย่างอย่างรอบด้านแล้วแก้ปัญหาให้ถูกจุด ดังตัวบทว่า

“...ชีวิตของคนแต่ละครอบครัวไม่เหมือนกันเลย คนหนึ่งมีปัญหาอย่างหนึ่ง อีกคนหนึ่งก็ปัญหาอีกอย่างหนึ่ง แต่ที่เหมือนกันอยู่อย่างหนึ่งก็คือ ทุกครอบครัว ต้องมีปัญหา

ปัญหานั้นจะเล็กหรือใหญ่ขึ้นอยู่กับทั้งสองฝ่ายจะก่อสานหรือจะลบทำลาย บางที จากจุดดำเล็ก ๆ จุดเดียว ก็อาจจะกว้างขึ้นใหญ่ขึ้นกลายเป็นอาณาบริเวณที่โศกเศร้า พ้นลึก ถ้าจะเปรียบกับโรคผิวหนัง ก็เป็นโรคผิวหนังที่เจ้าของไม่สนใจรักษาและเยียวยา ด้วยโศกอย่างถูกต้อง ปล่อยให้เรื้อรังจนกลายเป็นแผลลุกลามทั่วร่างกาย ยากแก่ การบำบัดแม้ด้วยยาขนานที่วิเศษที่สุด...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 46)

เมื่อสามารถใช้ปัญญาพิจารณาได้ว่าปัญหาเกิดขึ้นกับทุก ครอบครัวแต่ปัญหาที่พบมีความแตกต่างกัน เธอจึงเข้าใจว่าผู้ที่พบกับปัญหาครอบครัวอย่างเมียม จะสามารถกำหนดได้ว่า จะเป็นผู้แก้ปัญหาหรือซ้ำเติมปัญหาให้หนักขึ้น ในมุมมองของผู้เขียน เมียมไม่ใช่ผู้ประสพชะตากรรม แต่เป็นผู้กำหนดชะตากรรมว่าจะแก้ปัญหาอย่างไร ต่อสู้เพื่อ ความสะใจแต่ครอบครัวแตกสลาย หรือแก้ปัญหาอย่างมีศิลปะเพื่อรักษาครอบครัวไว้

1.8) การพึ่งพาศาสนาและหลักธรรมทางศาสนา เมื่อวิกั้นดาต้องเผชิญ กับความทุกข์แต่ยังไม่สามารถจัดการสาเหตุของความทุกข์ได้ในทันที เธอจึงเลือกพึ่งพาศาสนา เพื่อจัดการอารมณ์ที่ขุ่นมัวด้วยสร้างความสงบในจิตใจ ซึ่งช่วยให้เธอสามารถเผชิญปัญหาได้ อย่างมีสติและใช้เหตุผลมากขึ้น

“... ‘เข้าหาพระดีกว่า ยึดเอาพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง จิตใจเราจะสงบลงบ้าง ทุกวันนี้เธออาการหนัก ทุกข์หนัก ฉันว่าฉันทุกข์ยังไม่ถึงครึ่งของเธอ ทุกข์ของคนเล็ก ๆ นะ มักจะไม่ใหญ่เท่าทุกข์คนใหญ่ ๆ หรือ เธอเห็นด้วยไหม’

ฉันพยักหน้า ถึงอย่างไรฉันก็เห็นด้วยและยอมรับอยู่แล้ว ทุกข์ข้อแรกเกิดจากการที่ตนเองไม่เคยได้ทำงานในสิ่งที่ตนพอใจ ตนจะทำสิ่งใด ก็มักจะต้องนึกถึง ‘คนอื่น’ ก่อนเสมอ ไม่ว่าในยามรักโกรธเกลียด เมื่อออกไปปรากฏตัวภายนอกตนก็จำต้องสงบ ระวังฝืนอกกับกิริยา คงไม่มีสิ่งใดทรมาณเท่ากับใช้น้ำปาลอมสวมแทนหน้าจริง...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 472)

ข้อความข้างต้น เป็นบทสนทนาระหว่างฉวีเพ็ญและวิกันดา วิกันดาปรารภเรื่องการใช้ชีวิตปัจจุบันให้มีความสุข พ้นจากความทุกข์ที่เกิดจากปัญหาครอบครัว ฉวีเพ็ญเห็นด้วยและแสดงความเห็นว่าควรเข้ายึดคำสอนของพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง ซึ่งตรงกับ ความเห็นของวิกันดาเช่นกัน เพราะสามารถใช้ระงับความโกรธเกลียด แล้วมีสติสามารถเผชิญ ปัญหาต่าง ๆ ได้ต่อไป นวนิยายยังแสดงให้เห็นว่าวิกันดาใช้ธรรมะเข้าแก้ไขปัญหาวิตถิอีกหลายครั้ง เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยประคับประคองจิตใจของเธอให้เข้มแข็งแล้วผ่านพ้นอุปสรรคมาได้

1.9) มีความสงบไม่มักโกรธไว้วางย เมื่อวิกันดาเผชิญกับความทุกข์ เรื่องครอบครัวหลายครั้ง เธอเริ่มเข้าใจว่าการใช้โทสะ มีอารมณ์โกรธรุนแรง และมีอารมณ์วู่วาม นอกจากไม่ช่วยให้ภรรยาสามารถหยุดพฤติกรรมของสามีได้แล้ว ยังทำให้สามีโกรธหนักขึ้น และยิ่งใช้ความรุนแรงมากขึ้น ทำให้ปัญหามานปลายและรุนแรงขึ้นด้วย ดังตัวบทว่า

“...ฉันตอบสายตาล้อนด้วยยิ้ม นิด ๆ...อยากจะบอกว่า บางที เราก็ต้องใช้ความสงบในเรื่องบางเรื่อง ต่อคนบางคนบางประเภทเหมือนกัน ผู้หญิงที่เอาแต่ อารมณ์โทสะวู่วาม ไม่เคยทำให้เกิดประโยชน์อันใดแก่ตนเองเลย...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 50)

เมื่อความข้างต้นวิกันดาตอบคำถามฉวีเพ็ญที่เห็นกิริยาอาการ เจ้าชู้กับคนใช้ต่อหน้าตนและภรรยาว่า ตนต้องทำเฉย ๆ เหมือนไม่รู้อะไร เพราะหากมีโทสะ นอกจากไม่มีประโยชน์แล้วยังทำให้เรื่องใหญ่โตขึ้น

นอกจากนี้ วิกันดา ยังเข้าใจว่าภรรยาควรมีความสามารถ ในการจัดการอารมณ์ของตน เพราะการระงับความขัดแย้งด้วยโทสะก็เหมือนการพยายามดับไฟ ด้วยน้ำมัน ดังที่วิกันดากล่าวถึงประโยชน์ของศิลปะการกรองอารมณ์ว่า

“...เมื่อเราพบเนื้อแท้แห่งอารมณ์ของบุคคล เราก็จะพบเนื้อแท้แห่งการปฏิบัติตน ต่ออารมณ์นั้น เหมือนเรารู้ว่านั่นคือไฟ สิ่งที่จะแก้ความโชติช่วงของเปลวไฟก็คือ สายน้ำ

แต่ความมอลเวงของมนุษย์ในโลกนี้อยู่ตรงที่ว่า ใช้เครื่องแก้ผิดๆ เพราะบางที่เขาที่ชอบที่จะดับไฟด้วยน้ำมัน...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 54)

ดังนั้นการระงับโทษไม่ว่าใครแล้วไว้วางใจด้วยอารมณ์ ทำให้สามารถระงับได้ด้วยเหตุผล หากฝ่ายชายเห็นว่าฝ่ายหญิงกำลังพยายามใช้อำนาจกับตน ก็จะใช้อำนาจเข้าปะทะเพื่อรักษาอำนาจของตนไว้ เป็นสาเหตุให้การสนทนาเบี่ยงเบนไปใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล และฝ่ายชายจะไม่ยอมใช้เหตุผลเลย การรู้จักศิลปะการครองอารมณ์ หรือความสามารถในการจัดการอารมณ์จึงเป็นศิลปะที่ช่วยให้ภรรยาสามารถสนทนากับสามีได้โดยไม่เป็นรอง

1.10) มีนางสังฆะธรรมา ผู้หญิงที่เป็นเมียหลวงมีสัญชาติญาณอย่างหนึ่งในการปกป้องหวงแหนคนรัก ซึ่งปรากฏมาในรูปแบบของนางสังฆะธรรมา ที่สามารถรู้ความผิดปกติของสามีผ่านกิริยาอาการเพียงเล็กน้อย หรือความผิดปกติเล็กน้อยในชีวิตประจำวัน ตลอดจนพฤติกรรมต่าง ๆ ที่สามีแสดงออกมาให้เห็นเนื่องจากคนที่กระทำความผิด มักพยายามปกปิดความผิด จนมีบางอย่างผิดแปลกไปจากชีวิตประจำวัน ดังตัวอย่าง

“...’ผมจะต้องไปพบถาวร ถาวรจะพาผมไปดูปิ่นที่บ้านเพื่อนเขา เราไปล่าสัตว์ด้วยกันตอนปิดภาค คุณไปกับคุณนงค์ คุณเพียดีกว่า จะได้คุยกันตามสบาย’

ฉันเริ่มลังเล แต่อดทนการถ่วงอั้นจะยอมฉันต้องลุกไปแต่งตัว

แม้เมื่อนั่งมาในรถ ฉันก็ยังไม่สบายใจ

มีบางสิ่งบางอย่างติดค้างอยู่ในอารมณ์ โดยไม่รู้ว่สิ่งนั้นคืออะไร

แต่กาลต่อมา ฉันก็รู้ว่าฉันเป็นคนมีสังฆะธรรมา สังฆะธรรมานี้จะบอกเหตุการณ์ล่วงหน้า

อยู่เสมอ...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 50)

ตัวบทข้างบนเป็นเหตุการณ์ที่อนิรุทธีจะอั้นจะยอมให้วิกัณฑาไปเที่ยวชมภาพยนตร์กับฉวีเพ็ญและวิกัณฑา เพราะตนจะออกไปพบถาวรเพื่อไปดูปิ่นเตรียมไปล่าสัตว์ตอนปิดเทอม อาการผิดปกติทำให้วิกัณฑารู้ว่าจะมีสิ่งไม่ดีเกิดขึ้น ซึ่งวิกัณฑารู้ภายหลังว่าสิ่งที่ตนเป็นคือนางสังฆะธรรมา และเป็นนางสังฆะธรรมาที่แม่นยำมากเพราะอนิรุทธีแอบลักลอบได้นวรัตน์พี่เลี้ยงของโหม่งเป็นเมียน้อยอีกคน

1.11) รู้เท่าทันสามี วิกัณฑาเป็นคนที่ฉลาดไหวพริบดี และรู้ลักษณะนิสัยใจคอของอนิรุทธีดี ทำให้รู้ได้ว่าอนิรุทธีต้องการอะไร กำลังจะเกิดอะไรขึ้น เช่นในระหว่างงานเลี้ยงวันเกิดอนิรุทธี วิกัณฑารู้ว่าอนิรุทธีต้องการเต้นรำกับอรอินทร์ ทันทีที่อนิรุทธีเอ่ยปากขอความว่า

“...‘...เอ้อ.วิ...ยังงี้ ๆ ค่ะฉันนี่ผมก็ต้องขออนุญาตคุณละ’
 ‘คะ เชิญเถอะ’
 ‘รู้หรือว่า จะขอเรื่องอะไร’
 ‘ขอเต็นรำกับแม่มายคนนั้นทุกเพลง ไซ้ไหมคะ’
 ‘เก่ง...กระบวนรูใจผมดีละก็ ไม่มีใครเกินคุณ’
 ‘ไม่ยั้งงั้น ฉันก็เป็นเมียคุณไม่ได้” ฉันพยายามยิ้มพรางเบี่ยงตัวออกจาก
 วงแขนเขา...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 76)

ข้อความข้างต้นเป็นเหตุการณ์ในงานเลี้ยงวันเกิดอนิรุทธิ์ วิกันดา
 รู้สึกสังหรณ์ใจ และสังเกตเห็นอาการผิดปกติของอนิรุทธิ์ จึงสามารถประมวลได้ว่าอนิรุทธิ์
 ต้องการเต็นรำกับอรอินทร์ จึงพูดขึ้นมาก่อนที่อนิรุทธิ์จะขอ หากเป็นคนทั่วไปอาจเกิดความละอาย
 ไม่กล้าทำ แต่อนิรุทธิ์เป็นคนเห็นแก่ตัว นึกถึงเฉพาะความสุขของตน จึงยังคงขอทำในสิ่งที่ไม่
 เหมาะสมต่อหน้าภรรยาต่อไป

เพราะวิกันดาและอนิรุทธิ์มีความรู้สูงเสมอกัน ทำให้วิกันดา
 รู้วิธีการคิด ยังเรียนรู้จิตใจสามีรวมทั้งสามารถวิเคราะห์ความคิดจนรู้เท่าทันสามี คู่สามีภรรยา
 ที่ทันกันจะทำให้แสดงบทบาททางอารมณ์ได้ดี ส่งผลให้สามารถใช้ชีวิตร่วมกันโดยไม่เบื่อ ความว่า

“...อนิรุทธิ์ไม่เบื่อ และไม่คิดจะทิ้งฉัน ก็เพราะฉันยังคงรักษาระดับความเป็นผู้ตาม
 “ทัน” เขาได้ทุกเมื่อ และยังรู้ด้วยว่ากรรมวิธีในการตามสามีนั้น ไม่ได้อยู่ที่การก้าวตาม
 เขาไปทุกหนแห่งที่เขาไป มิได้อยู่ที่การเงี้ยวพวงทุกสิ่งทุกอย่างแม้ในยามที่เขาจะพูดกับ
 ใครสักคนโดยไม่มีเรา และไม่ได้อยู่ที่การหึงหวงไร้อารยะเพียงเขาจะหันหลังมองหญิงอื่น
 จนลับตา

หากแต่อยู่ที่กาลเทศะ และความนับถือตนเองของผู้หญิงที่เป็นภรรยา...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 116)

การรู้เท่าทันความคิดซึ่งกันและกัน ช่วยให้ทั้งสองคนสามารถ
 รู้เท่าทันและสามารถจัดการอารมณ์ได้ดี ที่อนิรุทธิ์ไม่เบื่อวิกันดาเพราะวิกันดารู้เท่าทันอนิรุทธิ์
 และความรู้เท่าทันกันทำให้วิกันดาเลือกทำสิ่งที่ถูกกาลเทศะ และนับถือตัวเองไม่ย่อท้อต่อ
 อุปสรรคของครอบครัว

1.12) รักษาหน้าตาของครอบครัว วิกันดาไม่บอกเล่าเรื่องราวความลับ ปัญหาความแตกร้างของครอบครัวให้คนอื่นฟัง ยกเว้นเพื่อนสนิท 3 คน ที่เป็นคู่ปรับทุกข์และเชื่อมั่นว่ารักษาความลับไว้ได้ เพื่อรักษาหน้าตาของครอบครัว เมื่ออยู่ที่สาธารณะวิกันดา กับอนิรุทธิ์แสดงความรักต่อกันเหมือนไม่เคยมีความขัดแย้ง เพื่อนำเสนอภาพที่ดีสู่สังคมภายนอก ความว่า “...วันพักของเราช่างแห่งแสงเต็มที่ แม้จะพูดกันเป็นครั้งคราวเมื่อพบเพื่อนฝูงสวณรธมา เพราะจำเป็นต้องแวะพักทักทาย เราก็จะสวม ‘หน้ากาก’ เข้าหากัน ด้วยยิ้มแย้มแจ่มใสอย่างอ่อนหวาน รวากับเป็นครอบครัวที่มีความสุขเต็มประดา ปิดบังมิให้คนเหล่านั้นรู้ว่าหัวใจของเรากำลังลุก เป็นไฟอย่างไร...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 118)

วิกันดาและอนิรุทธิ์ต้องพยายามใส่หน้ากากเสนอภาพครอบครัว ที่อบอุ่นเพื่อรักษาหน้าตาเกียรติยศของครอบครัวทั้ง 2 คน

2) บทบาทในด้านลบ วิกันดาจะเป็นภรรยาที่ดีมีความเพียบพร้อมทั้ง รูปสมบัติ ทรัพย์สมบัติ และความรู้ แต่ก็มีเป็นบทบาทที่บกพร่องต่ออนิรุทธิ์คือความบกพร่อง ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาในระดับโลกียะ 5 ประเด็น คือ การแสดงความรัก ต่อสามีน้อย หรือราบเรียบเกินไป การไม่ตอบสนองความต้องการทางเพศของสามี การไม่สร้างความสัมพันธ์ที่แปลกใหม่ การใช้อารมณ์ของตนเป็นที่ตั้ง และการใช้คำพูดประชดประชัน

2.1) การแสดงความรักต่อสามีน้อยหรือราบเรียบเกินไป วิกันดา ได้รับการอบรมสั่งสอนจากครอบครัวคนชั้นสูงในสังคม และเคร่งครัดในพระพุทธศาสนา ซึ่งสอนให้เป็นคนเก็บอารมณ์ไม่แสดงอารมณ์รัก โกรธ เกลียดมากเกินไป ต้องเก็บอารมณ์ให้ดู ราบเรียบมีสติเป็นที่เคารพแก่บุคคลทั่วไป ทำให้วิกันดาไม่สามารถแสดงอารมณ์รักใคร่อย่าง ที่สามีต้องการ หลายครั้งที่อนิรุทธิ์เสียใจที่วิกันดาไม่แสดงอาการหึงหวงตนอย่าง ที่ผู้หญิงทั่วไป กระทำ อนิรุทธิ์จึงเข้าใจว่าวิกันดาไม่ได้รู้สึกรักและเสน่หาตนจนเกิดความรู้สึกน้อยใจ

เหตุการณ์ช่วงที่อนิรุทธิ์หย่ากับวิกันดาแล้ว วันหนึ่งอนิรุทธิ์ เข้ามาพบวิกันดาเพื่อขอพบหน้าและอยู่กับลูกบ้าง วิกันดาแสดงอาการเฉยเมย ถามคำตอบคำ และประชดประชัน ด้วยสีหน้าที่ราบเรียบ อนิรุทธิ์ถามถึงโอกาสที่จะกลับมาคืนดีกันและครอง ชีวิตคู่ด้วยกันอีกครั้ง ความว่า

“...‘วันนั้นจะไม่มีวันกลับมาถึงอีกแล้วจริง ๆ หรือ วิ’

‘วันไหนคะ’ ฉันเลิกคิดว่าคล้ายฉงน

‘คุณไม่สนใจผมเลย’

‘ไม่ดีหรือคะ ก็เวลานี้คุณเป็นอิสระ ใคร ๆ ก็สนใจคุณ คอรัณย์สังคมเอ๋ยถึงชื่อคุณ
อยู่ตลอดเวลา เมื่อไหร่จะมีข่าวจากไฮโซไฮดี้เกี่ยวกับ ดร.อนิรุทธิ์ ก็ไม่รู้ ฉันเองก็คอย
ฟังอยู่เหมือนกัน...เพื่อจะแสดงความยินดี’

‘คืนนี้ผมมาขออนอนกับลูกจะได้ไหม คิดถึงลูกใจจะขาด...ดีแล้วคุณไปงาน
ผมจะได้อยู่กับลูก’

‘แต่คุณก็หายไปหลายอาทิตย์’

‘ผม...กลุ่ม...’

‘คะ...คนอื่นไม่กลุ่มอย่างคุณหรอก...ใคร ๆ ก็สบายดีทั้งนั้น’

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 637)

เหตุการณ์ข้างต้นอนิรุทธิ์ถามว่าจะมีโอกาสกลับมาคืนดีกัน
หรือไม่ ด้วยน้ำเสียงอ่อนน้อมขอความเห็นใจ แต่วิกันดากลับพยายามทำอารมณ์เฉยเมยเล็กน้อย
แสดงอาการไม่เข้าใจคำถาม จนทำให้อนิรุทธิ์ตัดพ้อว่าวิกันดาไม่สนใจตนเลย วิกันดาจึงพูด
ประชดประชันว่าอนิรุทธิ์เป็นอิสระแล้วเป็นสิ่งที่น่าพอใจไม่ใช่หรือ การกระทำของวิกันดาทำให้อนิรุทธิ์
เกิดอาการน้อยใจ และเข้าใจว่าวิกันดาไม่สนใจไม่รักตน ผลทำให้ทั้งคู่ยังไม่สามารถ
ปรับความเข้าใจกันได้

การที่วิกันดาเป็นคนเก็บอารมณ์มากเกินไปจนขาดความมีเสน่ห์
ถูกบอกเล่าผ่านเหตุการณ์ที่อนิรุทธิ์กล่าวเตือนวิกันดาด้วยความหวังดี ว่าการที่วิกันดาปฏิบัติดี
ปฏิบัติชอบ ไม่เคยแสดงอารมณ์โกรธ เกลียด หึงหวง ทำให้อนิรุทธิ์เข้าใจว่าวิกันดาไม่ได้รับรักตน
ตัวบทว่า

‘...‘หนูนี้ดูคุณมีความสุขเหลือเกินนะ ไม่เห็นทุกข์ร้อนอะไรเลย’

‘ดิฉันนะหรือไม่ทุกข์ร้อน’ ฉันถามอย่างคิดขึ้น ‘ทุกข์เสียจนไม่ทุกข์ เห็นจะถูกกว่า’

‘แต่ถึงยังไงผมก็อิจฉาคุณ...อิจฉาคนไม่มีหัวใจอย่างคุณ...’ เขาพูด พร้อมกับ
ลงเสียงหนักคล้ายจะประชดประชัน ‘คุณไม่มีโกรธ ไม่มีเกลียด ไม่มีรัก ไม่มีหึง...’

‘แะจ้...คุณเจนจบพูดเอาเสียดิฉันหมดค่าไปเลย...’

‘คุณปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ข้อนี้ผมไม่เถียง แต่คุณให้ความอบอุ่นแก่คนที่รักคุณ
น้อยเกินไป!’

‘เป็นยังไงคะ ดิฉันไม่ค่อยเข้าใจ...เดี๋ยวนี้ไม่ค่อยเข้าใจอะไรเท่าไรเลย ดู ๆ ก็จะไม่
มีหัวใจเอาเสียจริง ๆ เหมือนกัน’

‘ผมว่าคุณอนิรุทธิ์ไปจากคุณก็เพราะเหตุนี้ คุณอาจจะรักเขามาก แต่ก็ดูคล้าย ๆ จะไม่รัก’...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 629)

การทำอารมณ์ราบเรียบ พยายามไม่แสดงอารมณ์รัก อารมณ์ หึงหวงฯ ทำให้อนิรุทธิ์ไม่สามารถเข้าใจการสื่อสารของวิกันดาว่าเธอรู้สึกอย่างไรกับตน เมื่อเข้าใจความหมายของการแสดงออกทางอวัจนภาษาผิดพลาด อนิรุทธิ์จึงเชื่อและหลงผิดว่า วิกันดาไม่ได้รู้สึกรักตนเช่นเดิม และยังมีความรู้สึกไม่พอใจ ทำให้อนิรุทธิ์ต้องหาทางออก ด้วยการมีเมียน้อยเพื่อแสวงหาความรักนอกบ้านชดเชยความรู้สึกที่ตนต้องการ

2.2) การไม่สามารถตอบสนองความต้องการทางเพศของสามี เนื่องจากอนิรุทธิ์เป็นสามีที่มีความเจ้าชู้ไม่อึดจากความกระหายในเพศรส ดังตัวบท “...เขามี ลักษณะบุรุษเจ้าสำราญ ชอบกินของรสแปลกใหม่ เพื่อความซ้ำซากจำเจของชีวิตประจำวัน ทุกด้าน...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 22) ข้อความจากตัวบททำให้วิเคราะห์ได้ว่า อนิรุทธิ์มีความต้องการทางเพศมากกว่าปกติ ทั้งยังชื่นชอบการมีสัมพันธ์ทางเพศที่แปลกใหม่ กับผู้หญิงรายใหม่ เมื่อวิกันดาได้สามีลักษณะเช่นนี้ทำให้วิกันดาไม่สามารถตอบสนอง ความต้องการได้

วิกันดายังรับรู้ข้อด้อยของตนเมื่อครั้งที่อนิรุทธิ์ติดพันอรอินทร์ ที่สวยและมีเสน่ห์เย้ายวนชาย ความว่า “...ฉันเพิ่งแน่ใจว่าความดีของผู้หญิงใช้ไม่ได้ผล ถ้าเป็น ความดีที่เกินขอบเขต ไม่มีใครในโลกชอบความสงบ ความเรียบ ความหวานซู้กับซู้กัลป์ เขาต้องการความเผ็ด น้ำตาไหล และไหววอนบางโอกาส...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 125)

วิกันดาเห็นว่าอนิรุทธิ์ไปติดพันอรอินทร์ที่สวยมีเสน่ห์ทางเพศ เราใจ ให้อนิรุทธิ์หลงใหล จึงรู้ว่าบางครั้งผู้ชายก็ต้องการการสนองอารมณ์ทางเพศ จึงชื่นชอบ ผู้หญิงที่มีมารยา และมีบุคลิกคล้ายอรอินทร์

นอกจากนี้เนื้อหาในนวนิยายไม่ค่อยได้กล่าวถึงการสานสัมพันธ์ ทางเพศระหว่างอนิรุทธิ์กับวิกันดาเท่าใดนัก ทั้งวิกันดายังให้ความสนใจลูกทั้งสองมากกว่าสามี ซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การสร้างกิจกรรมที่เสริมรสรักลดน้อยลง อนิรุทธิ์จึงหาทางออก ด้วยการแสวงหาความสุขจากหญิงอื่นไปเรื่อย ๆ

2.3) การไม่สร้างความสัมพันธ์ที่แปลกใหม่ อนิรุทธิ์ในเรื่องเมียบหลวง มีนิสัยเจ้าชู้เห็นแก่ตัวและมักมากในกามรส จึงพยายามแสวงหาความแปลกใหม่ทางเพศรส ให้กับตนเองอยู่หลายครั้ง โดยไม่สนใจว่าภรรยาจะรู้สึกทุกข์เช่นใด ประเด็นหนึ่งอยู่ที่ทั้งวิกันดา

และอนิรุทธิ์ไม่สามารถสร้างความตื่นเต้นแปลกใหม่ให้กับชีวิตคู่ได้ ชีวิตสมรสจึงจืดชืดน่าเบื่อ เป็นเหตุให้อนิรุทธิ์ไปแสวงหาความแปลกใหม่กับหญิงอื่น

เหตุการณ์ตอนที่อรอินทร์เข้ามาพูดคุยกับวิกันดาในช่วงหลังจาก อรอินทร์สงบอารมณ์และละวางความรักความแค้นที่มีต่ออนิรุทธิ์ เพราะถูกอนิรุทธิ์หักหลัง ไปควงคู่อย่างลับ ๆ จนอรอินทร์ตามไปอาละวาดตามหาที่บ้านของวิกันดา เนื่องจากอนิรุทธิ์ นำนุติมาหลบซ่อนในบ้านวิกันดา หลังจากอรอินทร์ทำใจได้ และมีสามีใหม่ ได้ขอโทษกรรม กับวิกันดา และขอให้วิกันดาจดทะเบียนสมรสกับอนิรุทธิ์อีกครั้งเพื่อลูก เพราะทราบดีว่าอนิรุทธิ์ รักและยกย่องเพียงวิกันดาเท่านั้น ความว่า

“...‘คุณพี่คะ’ หล่อนจับมือฉันให้หยุดเดิน ‘อรเป็นคนทำให้ครอบครัวคุณพี่
แตกร้างหรือเปล่าคะ’

ฉันมองหน้าหล่อน

‘ก็ไม่อาจโทษคุณอรได้เต็มทีนักหรอก ถ้าเขาไม่ร่วมมือ แต่บางทีดิฉันเอง คงมี
ส่วนผิดเหมือนกัน’

‘ตรงไหนคะ’

‘ไม่ทราบซี เพราะบางทีความบกพร่องของเราเอง เราก็มองไม่ค่อยเห็น’

‘ถ้าคุณพี่จะผิด ก็ผิดตรงที่คุณพี่ซัดเกินไปละมัง พี่รุทธิ์เป็นคนชอบให้อารมณ์
ของเขาถูกกวนด้วยเรื่องแปลก ๆ ใหม่ ๆ อยู่เรื่อย’

‘ก็แล้วทำไมคุณอรถึงเอาเขาไว้มองอยู่ละ คุณก็ออกเต็มไปด้วยรส’ ฉันย้อนถาม
สีหน้าหล่อนเจื่อนลงเล็กน้อย

‘เพราะเขาไม่ได้รักอรจริง! เรื่องมันก็มีอยู่แค่นั้นแหละค่ะ รสกับรักไม่เหมือนกัน
ไม่มีอะไรเหมือนกันหรอกค่ะ ระหว่างคุณพี่กับอรนะมันตรงกันข้ามอยู่ทุกขณะจิตเลย
ทีเดียว เขาบูชาคุณพี่ ขณะเดียวกัน เขาอาจจะหลงอร?’ หล่อนยกไหล่นิด ๆ

‘มันเป็นคำที่ไม่มีราคาอะไรเลย มันอาจจะฟังดูเพริศแพรว แต่เป็นความ
เพริศแพรวที่ไม่มีราคา ไม่มีจริงยั่งยืน’...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 657-658)

ข้อความข้างต้นเป็นการสนทนาระหว่างอรอินทร์กับวิกันดา อรอินทร์ถามวิกันดาแตกร้างหรือไม่ ทั้งยังวิจารณ์ว่าที่อนิรุทธิ์มีสัมพันธ์ผู้หญิงคนอื่นหลายคน เพราะวิกันดาจืดชืดมากเกินไป ไม่ได้มีจริตและรสรักเช่นเดียวกับผู้หญิงคนอื่น เมื่อถูกสวนกลับ

ว่าแล้วทำไมอรอินทร์ที่มีจริตเร่าร้อนจึงไม่สามารถรั้งตัวนิรุทธิ์ไว้ได้ อรอินทร์ก็ตอบอย่างเข้าใจว่าเป็นเพราะนิรุทธิ์ไม่รักตน คนที่นิรุทธิ์รักมีเพียงวิกัณดา การที่นิรุทธิ์มีความสัมพันธ์กับตนเป็นเพราะความหลงในกามรสเท่านั้น

2.4) การใช้อารมณ์ของตนเป็นที่ตั้ง ในช่วงแรกที่วิกัณดาทราบว่านิรุทธิ์นอกใจไปมีหญิงอื่น วิกัณดาเกิดความรู้สึกโกรธอย่างรุนแรงมีการใช้คำพูดประชดประชันทะเลาะต่อว่านิรุทธิ์อย่างรุนแรง พร้อมทั้งจะแตกหักเนื่องจากไม่ยอมให้สามีร่วมกับใคร ดังตัวบทว่า

“...‘จอมปลอมทั้งเพ!’ ฉันตอบด้วยอารมณ์เดือดดาล คำบอกเล่าของฉวีเพ็ญระอุอยู่ในอารมณ์ ตั้งใจว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร ฉันจะต้องเอาเรื่องให้ถึงที่สุด ครั้นนั้นฉันคิดเพียงอย่างเดียวว่ายอมไม่ได้ ฉันจะยอมให้หญิงอื่นแม้วิเศษปานใดมามีส่วนได้ส่วนเสียใช้สามีร่วมกับฉัน เหมือนใช้เตียง ตู โต๊ะตัวเดียวกันไม่ได้ เขาควรจะเป็นเครื่องแต่งหน้า ตลับแป้ง พัพ และลิปสติกของฉันสิ ของเหล่านี้ยอมเป็นที่รู้ทั่วไปว่า ‘ต้อง’ เป็นของเฉพาะตัว ไม่บังควรที่ผู้ใดจะอุกอาจเข้ามาหยิบฉวยเอาไปใช้โดยพลการ...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 22-23)

การที่วิกัณดาไม่สามารถสะกดอารมณ์โกรธเกลียดของตัวเองได้ เพราะความหึงหวงอยากให้สามีเป็นของตนคนเดียวเหมือนกับของใช้ ยิ่งทำให้นิรุทธิ์มีปัญหามากยิ่งขึ้น ถึงกับต่อว่าวิกัณดาว่ามักเอาอารมณ์เป็นที่ตั้งไม่ยุติ ๗ ด้วยเหตุผล ความว่า “...‘คุณก็ยังน่ารักดีอยู่หรอก ที่ไม่เอาแต่อารมณ์เป็นที่ตั้ง จนลืมนึกถึงเรื่องกินอยู่ของผัว...ต่อจากกาแฟจะเว้นระยะให้สูบบุหรี่สักมวนได้ไหม’ เขาถามอย่างประชด...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 23) เห็นได้ว่า ความต้องการของทั้งสองคนต่างกัน วิกัณดา รักและปรารถนาได้รับความรัก ความซื่อสัตย์จากสามีเพียงคนเดียว ส่วนนิรุทธิ์รักและปรารถนาจะให้คู่รักยอมให้ตนทำตามที่ใจตนปรารถนา คือ สามารถไปมีสัมพันธ์กับผู้หญิงคนอื่นได้ แม้ว่าการนอกใจของนิรุทธิ์เป็นสิ่งที่ผิดแต่สังคมปิตาธิปไตยทำให้ผู้ชายไม่คำนึงถึงความผิดชอบชั่วดี แต่ยึดมั่นว่าจะทำอย่างที่ต้องการเท่านั้น การที่วิกัณดาใช้ความร้อนกริยาวาจาที่ร้อนแรงยิ่งทำให้สามีเกิดอารมณ์โกรธและทำผิดมากยิ่งขึ้น แต่หลังจากเหตุการณ์นี้วิกัณดาเริ่มปรับตัวได้เธอเริ่มทำใจยอมรับใช้สติปัญญาแก้ปัญหา นำพุทธธรรมมาปรับใช้ ปรับการพูดคุย มีความอดทนมากขึ้น ทำให้เธอรู้จักศิลปะในการครองคู่มากขึ้น

2.5) การใช้คำพูดเสียดสีประชดประชัน วิกันตามักใช้คำพูดเสียดสีประชดประชันด้วยอารมณ์หึงหวง ไม่ใช่คำพูดที่อ่อนหวานเพื่อสื่อความหมาย ทำให้นิรุทธิ์สัมผัสถึงการสื่อสารที่แฝงไปด้วยอารมณ์จึงเกิดการปะทะคารมกัน เช่น

“...ฉันหึงจนนั่งไม่ติด..ระหว่างที่เขาดื่มกาแฟ สูดบุหรี่ ฉันจึงได้แต่เดินกลับไปกลับมาในห้อง

‘ลูก ๆ ไปไหนหมด’

‘อยู่ที่สนาม’

‘ไปเรียกมาซิ’

‘ลูกมีความหมายอะไรหรือ’ ฉันเริ่มรวน

‘เอ๊ะ! คุณ... วันนี้แปลกไปนะ’

‘คุณก็ต้องรู้ว่า ฉันแปลกไปเพราะอะไร’

‘พูดตรงไปตรงมาดีกว่า’

‘เมื่อคืนคุณไปกับใคร?’

คราวนี้เขายัง มองหน้าฉันนิ่งอยู่ พลังสูดบุหรี่ติด ๆ กันหลายที

‘ฉันถามว่า เมื่อคืนนี้คุณไปกับใคร...คุณยังไม่ได้ตอบคำถามฉันเลย’

‘ไหน’ เขาพูดเก้อ ๆ

‘ผู้หญิงคนนั้นใครคะ’ ฉันระงับโทสะเต็มเหนี่ยว ‘เป็นอะไรกับคุณจนถึงกับดวงกันไปกินข้าวสองต่อสอง!’

‘ไหน’ คราวนี้ยิ่งเก้อไปกว่าจิตใจที่แล้ว

‘บ้า! ฉันถามให้คุณตอบ... ฉันต้องการคำตอบ...’

‘ผู้หญิงที่ไหนกัน’

‘คุณอย่าปฏิเสธนะ... ด้วยเกียรติของลูกผู้ชาย’

‘เก่าแล้วละคุณ ไอ้เกียรติบ้าเกียรติบออะไรนั่นนะ ความเป็นชายของผม

ไม่มีเกียรติอะไรหรอก’

‘ฉันเพิ่งรู้’

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 23)

ข้อความข้างต้น เหตุการณ์ก่อนหน้าวิกันดาพยายามคาดคั้นถามว่านิรุทธิ์ไปทานข้าวกับใครให้ได้ เมื่อนิรุทธิ์ถามถึงลูก วิกันดาก็ประชดประชันว่าลูก

มีความหมายสำหรับอนิรุทธิ์ด้วยหรือ เมื่อวิกันดาใช้การประชดประชันทำให้บรรยากาศการสนทนาเริ่มเลวร้ายลง ยิ่งวิกันดาทำยให้พูดความจริงอนิรุทธิ์ยิ่งตอบด้วยท่าทีที่แข็งกร้าวกลับ แต่ครั้งนี้อนิรุทธิ์ยอมอ่อนข้อลงเพราะไม่สามารถสู้เหตุผลได้ แต่ก็กล่าวเชิงหยอกว่า “ก็จริง ๆ นี่... ลิ่นหัวใจผมยังไม่รั้ว ก็ต้องรั้วเพราะคำเสียดสีของเมีย” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 28)

ตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นแสดงข้อบกพร่องของวิกันดาที่ใช้คำเสียดสีประชดประชันกับสามี แม้ว่าสามีผิดแต่การกระทำดังกล่าวยังไม่ได้ก่อให้เกิดผลดีกับฝ่ายวิกันดาเลย กับเป็นการสุ่มไฟแล้วรดน้ำมันให้เหตุการณ์ลุกลามใหญ่โตมากขึ้น

เห็นได้ว่าวิกันดาก็มีทั้งข้อดีและข้อเสีย เธอมีข้อดีเหมือนผู้หญิงที่มีครอบครัวทั่วไป คือ เมื่อมีลูกมีความรักผิดชอบการงานและครอบครัวแล้วมักทุ่มเทความรักให้กับลูกและให้เวลากับการดูแลลูกมากกว่า แต่ก็มีข้อเสียคือลุ่มหลงหรือดื้อในการครองคู่ที่ต้องใช้น้ำเย็นเข้าลูบ พูดคุยกันด้วยเหตุผลไม่ปล่อยให้อารมณ์อยู่เหนือเหตุผล และไม่ควรละเลยการเติมความรักด้วยเพศสให้ซาบซ่านแปลกใหม่เหมือนความสัมพันธ์ครั้งแรก เพราะปัจจัยด้านการมีสัมพันธ์ทางเพศเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ความต้องการของวิกันดาและอนิรุทธิ์ไม่สมดุลกันจนเป็นสาเหตุให้สามีไปมีเมียน้อยนอกบ้าน ดังนั้น คู่สามีภรรยาจึงควรเพิ่มเติมความรักความหวานชื่น และรสรักที่แปลกใหม่อยู่เสมอ เพื่อรักษาสัมพันธฉันท์สามีภรรยาให้ยืนยาวตลอดไป

1.2.3 บทบาทต่อบุคคลอื่น ๆ ผู้วิจัยพบว่า วิกันดา เป็นผู้หญิงที่รู้จักการวางตัว และสามารถแสดงบทบาทต่อผู้อื่นได้อย่างดี ทำให้บุคคลเหล่านั้นรักและเคารพวิกันดาด้วยใจจริง โดยมีบทบาทต่อบุคคลอื่น ๆ ที่สำคัญ 3 บทบาท คือ บทบาทของนายผู้หญิงต่อคนรับใช้ บทบาทต่อเพื่อนของตนและสามี บทบาทต่อเพื่อนร่วมงาน

1) บทบาทของนายผู้หญิงต่อคนรับใช้ วิกันดาเป็นแม่บ้านยุคใหม่ที่มีความรู้มีงานประจำทำนอกบ้าน ประกอบกับการมีฐานะร่ำรวย จึงสามารถจ้างคนรับใช้ทำงานบ้านแทนตนได้หลายคน กฤษณา อโศกสิน สร้างให้ตัวละครวิกันดาที่มีความรักความเมตตาสามารถแสดงบทบาทหน้าที่ของนายผู้หญิงที่มีต่อคนรับใช้ในฐานะ เภวริมทิส หรือทิดเปื่องล่าง ที่มีหน้าที่ช่วยเหลืองานบ้านให้เธอเบาแรง คอยอำนวยความสะดวกให้ไม่ต้องทำงานหนักไม่หนักแรงกายจนเกินไป ทำให้เธอมีเวลาดูแลลูก สามี และสามารถไปทำงานนอกบ้านได้

วิกันดาไม่ต้องลงมือทำงานบ้านเอง เพราะมีคนรับใช้คอยช่วยเหลือทำอาหาร เลี้ยงลูก ดูแลบ้าน และทำสวนให้ แต่เธอก็ยังทำหน้าที่ผู้ดูแลการงานต่าง ๆ ในบ้านอย่างเต็มความสามารถ ทั้งหน้าที่ควบคุมดูแลวางแผนรายการอาหารในแต่ละวัน เพื่อให้คนรับใช้ทำอาหารและจัดโต๊ะอาหารให้สามีและลูก ๆ ของตนรับประทาน แม้คนรับใช้เหล่านี้จะทำงาน

ถูกใจหรือไม่ถูกใจบ้าง แต่ก็จำเป็นต้องพึ่งพาคนรับใช้เหล่านี้เพื่ออำนวยความสะดวกให้สมาชิกในครอบครัว ดังบทบรรยายต่อไปนี้

“...ผู้หญิงเรานั้นแม้จะยิ่งใหญ่เพียงใดในที่ทำงาน แต่เมื่อกลับถึงบ้านเราจำเป็นต้องปลดความยิ่งใหญ่ที่เป็นเพียง หัวใจนอก เหลือแต่ ‘หน้า’ จริง ๆ ของตัวเรา อาจจะเป็นเพียงเมียที่ขมขื่น หรือเป็นแม่ที่หัวบ่นยิ่งกว่ากั๊กหน้
เคราะห์ยังดีอยู่บ้าง ที่ฐานะของเราอำนวยความสะดวกให้มีบริวารได้หลายคน แต่กระนั้น ก็เถอะ เราก็ยังต้องยุ่งเรื่องบริวารเหล่านี้
ยิ่งบริวารมาก ยิ่งยุ่งมาก
คนครัวอารมณ์ขึ้น ๆ ลง ๆ บางวันทำอาหารอร่อยราวกับห้องเครื่อง บางวันก็แทบจะเททิ้งทั้งโต๊ะ คนซักรีดเล่า ‘อะไร ๆ ก็ดีหรือ เสียแต่บ่าผู้ชาย’ คนสวนซึ่งเกียจตัวเป็นขน พอครีမ်ฟ้าครีမ်ฝนเข้าหน้าหน้าจะต้อเลียงเข้าห้องหาที่นอน แด่จัดเก็บไปนักก็ร้อนทำงานไม่ได้ เข้าลักษณะคนเกียจคร้านหกจำพวก ส่วนคนเลียงลูกก็มักจะปล่อยให้เด็กสกปรกเมื่อลับตานายจ้าง...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 29)

วิกันดาเป็นคนที่เยือกเย็นและสุขุม รอบคอบ วิกันดาจึงทำหน้าที่หลักเป็นผู้ควบคุมดูแลบริวารให้ทำงานบ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพราะวิกันดามีความสามารถในการบริหาร ทำให้เธอสามารถสร้างความรักความศรัทธาและความจงรักภักดีให้เกิดขึ้นในจิตใจของคนรับใช้ได้

แต่ปัญหาเป็นอุปสรรคต่อการปกครองคนรับใช้ในบ้านเกิดขึ้นเพราะอนิรุทธิ์ เนื่องจากอนิรุทธิ์มักมากในกาม และมีความเห็นแก่ตัว เขาจึงได้นวลเป็นนางบำเรอ เมื่อนายผู้ชายในบ้านได้คนรับใช้เป็นนางบำเรอ ทำให้พฤติกรรมของนวลเปลี่ยนแปลงไป คือ นวล รู้สึกละโม้สร้างปัญหาให้เธอด้วยการ ‘เล่น’ กับอนิรุทธิ์ ดังตัวบทว่า “...นวลแก่งล้าขึ้นตามวันเวลาที่ล่วงไป นอกจากเงินเดือนแล้ว หล่อนยังได้เงิน ‘พิเศษ’ จากเขา ทำให้นวลมีเงินซื้อเสื้อผ้าหอมและเครื่องประดับแปลก ๆ มาแต่ง...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 64) นอกจากนี้ นวลยังทำตัวแก่งล้าขึ้นมาก ดังที่วิกันดาในฐานะผู้เล่าเรื่องได้บรรยายว่า “...แม่สาวใช้คนใหม่ ทำตัว ‘แก่งล้า’ ขึ้นมากมาย หลังจากเข้ามาอยู่ในบ้านเพียงเดือนเศษ หนักเข้าหล่อนก็อาจเผลอแสดงกิริยาซึ่งเคียดเมื่อฉันสั่งสอนตักเตือน...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 66) เมื่อคนรับใช้สาวมีท่าทีกระด้างกระเดื่องต่อการปกครอง วิกันดาก็ไม่ได้ตัดสินใจใช้อารมณ์

วิกัณดาปรึกษาสามีเพื่อหาทางแก้ไขพฤติกรรมของนวลให้ดีขึ้น อนิรุทธิ์ก็กลับตอบวิกัณดาอย่างไม่ใส่ใจคนรับใช้ที่มีสถานภาพเป็นนางบำเรอของเขาแล้ว ว่า “...ถ้าวิไม่พอใจก็ไล่มันออก ผมไม่ได้ ร้อยมันไว้ให้มันมาขึ้นเถียงกับคุณ ผมร้อยมันไว้ให้เป็นข้าของคุณ หลังจากนั้นหล่อนดูชอบเขาไป และไม่กล้าขึ้นเสียงกับฉันอีก...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 66) แม้วิกัณดาจะรู้ว่านวลได้ตกเป็น เมียน้อยของอนิรุทธิ์แล้ว ก็พยายามข่มอารมณ์โกรธไว้ด้วยความเมตตา เนื่องจากใช้ปัญญา ทำความเข้าใจว่า ความผิดที่เกิดขึ้นมีสาเหตุจากสามีของเธอใช้อำนาจเงิน อำนาจการปกครอง ในฐานะเจ้านาย ความเห็นแก่ตัว และความมีเสน่ห์ มาเป็นข้อต่อรองให้นวลตกอยู่ใต้อำนาจ ความต้องการของตน ดังตัวบทว่า

“...ไม่ใช่เรื่องเงินเดือนเงินดาวอะไรหรอก มันโกรธหาว่าหมูนี่ผมไม่สนใจ มัน...’ เขาพูดพลางหัวเราะขัน ๆ ‘เด็กพวกนี้ก็เป็นเสียอย่างนี้เอง พอเรายุ่งด้วยเข้าหน่อย ก็นึกว่าจะมาเป็นเจ้าข้าเจ้าของ...แต่นั้นแหละ...วิกัณดาคิดว่าเอามันไว้ใช้ก็แล้วกันนะ ลูกยังเล็ก คนเลี้ยงลูกหายาก ถึงหาได้ก็ไว้วางใจไม่ได้ นวลมันดีอยู่หน่อยหรือที่รักเด็ก แล้วมันก็พยายามจะทำดีให้ผมรักมัน’...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 67)

วิกัณดาเข้าใจเหตุผลที่นวลต้องตกอยู่ใต้อำนาจของอนิรุทธิ์ ประกอบ กับความมีคุณธรรมในฐานะนายผู้หญิง วิกัณดาจึงให้อภัยนวลและยังคงซบเลี้ยงในฐานะพี่เลี้ยง ของโหม่งเช่นเดิม นอกจากนวลจะซื่อสัตย์และรักดีกับวิกัณดาแล้ว ยังมีความชาญฉลาด ในการช่วยจัดการงานให้วิกัณดา โดยไม่ต้องสั่งทุกครั้ง เช่น เมื่ออรอินทร์เข้ามาขอพบวิกัณดา นวลก็จัดการให้รอที่ที่สมควรแล้วจึงไปเชิญวิกัณดามาพบ ความว่า

“..พอรถจอดหน้าตึก สาวใช้ก็เข้ามารายงานว่า ‘มีผู้หญิงมารอพบคุณค่ะ’ ‘ผู้หญิงที่ไหน’ ‘ไม่ทราบค่ะ หนูก็เลยให้เขาไปนั่งที่หน้าครัว เพราะรู้สึกว่าเขา...เอ้อ...ไม่ กระไรนัก จะให้นั่งในห้องรับแขก หนูก็กลัวเขาจะหิบบออะไรไป’ ‘รอบคอบดี แต่ก็เสี่ยงกับถูกเขานิินทานะ เขาจะว่าได้ว่าเรารังเกียจเขา’ ‘ไม่เห็นเขาวาอะไรนี่คะ ก็พูดจาดี’

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 31)

นอกจากนี้คนรับใช้เช่นนวลยังรู้สึกเป็นเดือดเป็นร้อน และเจ็บใจแทนวิกันดา เมื่อมีคนอื่นมาทำไม่ดีกับเจ้านาย

“...‘คุณผู้หญิงขา...คืนนี้คุณนั่นเขาจะค้างนี่หรือคะ
‘จะ...นวลช่วยจัดที่นอนให้เขาด้วย’

คนเลี้ยงลูกขมวดคิ้ว

‘หนูเกลียด เกลียด อียายนี่’ หล่อนพูดพลางทรุดตัวลงนั่งคุกเข่า ‘ทำไมคุณผู้หญิง
ไม่เลิกคบกับเขาเสียทีละคะ’...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 175)

ตัวบทข้างต้น นวลรู้สึกไม่พอใจแทนวิกันดาที่อนิรุทธิ์พาอรอินทร์เข้ามา พักที่เดียวกับวิกันดาอย่างไม่เกรงใจ เห็นได้ว่าวิกันดาสามารถทำให้คนรับใช้เกิดความจงรักภักดี กับตน คอยเป็นผู้สนับสนุนช่วยเหลือดูแลการงานแทนวิกันดาได้

วิกันดาจึงเป็นนายผู้หญิงที่มีคุณธรรมตามหลักทศ 6 ที่สามารถดูแล ปกครองคนรับใช้ในฐานะ เทวริมทิส หรือทศเปื้องล่าง ด้วยความรักความเมตตา มีเหตุมีผล อดทนอดกลั้นด้วยใจที่เยือกเย็น ส่งผลให้คนรับใช้อุทิศตนเพื่อทำการงานอย่างเต็มกำลัง ปฏิบัติ ตามคำสั่งด้วยความเต็มใจ ทำให้การงานภายในบ้านมีความเรียบร้อยและเกิดความสงบสุข

2) บทบาทต่อเพื่อนของตนและสามี วิกันดาว่างตัวเป็นนายผู้หญิง เจ้าของบ้านที่ดีเป็นศรีภรรยาของชนชั้นนำในยุคใหม่ ที่รักษาความสัมพันธ์กับแขกของบ้าน แลมิตรสหายได้อย่างดี อาจเรียกได้ว่า วิกันดา ดูแลมิตรสหายให้ความเป็นกันเอง ช่วยเหลือ ดูแลมิตรในฐานะ อุตตรทิส หรือทศเปื้องซ้าย คือให้ความสำคัญช่วยเหลือดูแลมิตรสหาย การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน ทำให้ทั้งเพื่อนของวิกันดาและอนิรุทธิ์มีความรักใคร่และเคารพ ให้เกียรติวิกันดา เข้าข้างวิกันดามากกว่าอนิรุทธิ์ เพื่อนกลายเป็นผู้คอยช่วยเหลือประคับประคอง ให้กำลังใจครอบครัวของวิกันดา สามารถข้ามพ้นอุปสรรคด้วยความจริงใจ บทบาทของวิกันดา ต่อมิตร สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ เพื่อนของวิกันดา และเพื่อนของอนิรุทธิ์ ดังนี้

2.1) บทบาทวิกันดากับเพื่อนสนิท วิกันดามีเพื่อนสนิท 3 คน คือ ฉวีเพ็ญ อนงค์นารถ และเลิศลักษณ์ เพื่อนสนิททั้ง 3 คน มีฐานะความเป็นอยู่แตกต่างกัน แต่มีจุดรวมกันคือ ทั้ง 4 คนรวมทั้งวิกันดา ต่างแต่งงานและต้องตกอยู่ใต้อำนาจบิดาธิปไตย ต้องทนใช้ชีวิตครอบครัวอย่างไม่ราบรื่น และต้องเผชิญกับความเห็นแก่ตัวของสามีที่ใช้อำนาจ ในรูปแบบที่แตกต่างกัน ดังตัวบท

“...อนงค์นารถแต่งงานที่หลังฉัน ก่อนหน้าฉวีเพ็ญเพียงหกเดือน แต่หลัง เลิศลักษณ์หนึ่งปี เพื่อนสนิททั้งสามของฉันมีสามีที่ไม่เหมือนกัน ทั้งโดยอาชีพ และนิสัยใจคอ แต่เราร่วมทางไปด้วยกันเสมอ สามีของเลิศลักษณ์ ชื่อ วิจิตร เป็นคอสุรยาตอง เขาไม่เคยเห็นสิ่งใดในโลกสำคัญไปกว่าขวดเหล้า ใจคอกว้างขวาง ตามประสาคนรักความเมาทั้งหลาย เลิศลักษณ์มักจะหน้ามืดหัวมดเมื่อนั่งบนตัก สามีกับฉัน...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 46)

จากตัวบทพบว่า เพื่อนทั้ง 3 คน มีสามีที่มีลักษณะนิสัยใจคอ และฐานะอาชีพแตกต่างกันออกไป จึงต้องประสบชะตากรรมต่างกันไปด้วย

“...สามีของเลิศลักษณ์ชื่อวิจิตร ซึ่งมักเรียกสั้น ๆ ว่า จิตร มักดื่มเหล้า เมาเป็นประจำทำให้เลิศลักษณ์ต้องเหน็ดเหนื่อยทำงานหนักมากกว่า ทั้งวิจิตรยังไม่เห็น ความสำคัญของลูกเมีย มักเมาเหล้าอยู่บ่อย ๆ ดังที่เลิศลักษณ์เปรียบเทียบระหว่าง อนิรุทธิ์กับสามีของตนว่า

“...‘โอ๊ย! ก็พอกับคุณจิตรของฉันแหละ’...ขอให้ได้กินเหล้าเป็นพอ อารมณ์ โรแมนติกหรือ ไม่ต้องพูดถึง พอเหล้าเข้าปากลูกเมียลืมหมด’...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 63)

ส่วนสามีของฉวีเพ็ญ ชื่อสีหนาท ซึ่งติดการพนันขั้นต่อ ส่งผลให้ ครอบครัวมีความทุกข์ ดังบทนวนิยายว่า

“...ฉวีเพ็ญเป็นคนมีอารมณ์ขันมากที่สุดในหมู่เรา แต่สามีของหล่อน คือ สีหนาท เป็นบุรุษประเภทที่ทำให้ภรรยาชั้นไม่ออกอยู่เสมอ ถึงกระนั้นฉวีเพ็ญก็พยายามหัวเราะ แต่เมื่อผ่านไปหลายต่อหลายปี เสียงหัวเราะของฉวีเพ็ญก็กลับแหบพร่าไปด้วยเสียง สะอื้น

‘เขาติดม้า ติดบิลเลียด พอมีเงินไม่ได้เอาไปให้ม้าถีบทุกทีไป นี่เคราะห์ดีนะที่เรา ไม่มีลูกด้วยกัน ถ้ามีลูกปานนี้ฉันก็คงผูกเอี่ยมแล้วละเธอ’...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 47)

ฉวีเพ็ญ ซึ่งปกติเป็นคนมีอารมณ์ขันกลับต้องกลายเป็นคนที่ตรมอยู่กับความเศร้า เพราะมีสามีติดการพนัน ทั้งเล่นบิลเลียด และเล่นม้า ทำให้เป็นหนี้สินในทัศนะของฉวีเพ็ญเธอมองว่า ตนเองยังโชคดีที่มีสามีแต่ไม่มีลูก นอกจากนี้สีหนายังไม่มีบ้านและไม่มีรถยนต์ส่วนตัว ฉวีเพ็ญจึงต้องอาศัยรวมกับคนในครอบครัวสีหนาท ทำให้ต้องรับรู้ปัญหาในครอบครัวญาติสามีด้วย ทำให้ฉวีเพ็ญเลือกการหนีจากปัญหา คือ ออกจากบ้านมาดูหนัง ทำอารมณ์ในแช่มชื่นแล้วกลับเข้าไปในบ้าน เป็นปัญหาที่ไม่มีที่สิ้นสุดของครอบครัวที่ไม่ได้แยกตัวเป็นครอบครัวเดี่ยว

ส่วนอนงค์นารถ มีสามีชื่อ พลเวทย์ เป็นคนเฉื่อยชากับชีวิต แม้มีฐานะปานกลางสามารถอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อนนักแต่ทำให้ชีวิตน่าเบื่อ ความว่า

“...อนงค์นารถมีชีวิตในระดับปานกลาง หล่อนไม่เคยทุกข์มากหรือสุขมาก ไม่ใคร่เข้าใจความทรมานทรมานของฉฉฉฉ พลเวทย์สามีหล่อนเป็นคนเฉื่อยชาจนหล่อนเบื่อ แต่หล่อนก็ชอบที่เขาปล่อยให้หล่อนออกไปตระเวนนอกบ้านได้ โดยไม่รู้สึกลึกเดือดร้อน เวลาออกนอกบ้าน อนงค์นารถ ก็จะทำกับข้าวไว้ให้ขณะที่เขานั่งอ่านหนังสือ หรือทำสิ่งที่เขาพอใจ หรือมีเวลานั้นหล่อนก็เอาลูกติดรถออกไปด้วย ดูเป็นชีวิตที่เรียบ ซึ่งฉันอยากจะเป็นอย่างนั้นบ้าง...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 473)

สามีของอนงค์นารถชอบมีชีวิตที่เรียบง่าย ทำให้บทบาทของอนงค์นารถ ต้องเป็นเมียไทยในอดีต คือ การปรนนิบัติสามี ต้องทำกับข้าวเตรียมไว้ให้ทาน ในขณะที่สามีก็อ่านหนังสือสร้างความสุขในโลกส่วนตัว ต้องทำในสิ่งที่สามีต้องการหรือพอใจ และต้องทำหน้าที่ แม่ดูแลลูก ๆ การที่มีชีวิตที่เรียบง่ายเกินไป ขาดแรงกระตุ้นเพื่อพัฒนาชีวิตของตนและครอบครัวให้สุขสบายไปกว่าเดิม ทำให้ชีวิตของอนงค์นารถน่าเบื่อ

การที่วิกันดามีเพื่อนสนิทที่เป็นเพื่อนตายสามารถปรับทุกข์สุขปรึกษาชีวิตของกันและกันได้ ทำให้วิกันดารู้ว่าชีวิตครอบครัวทุกข์คนต่างก็มีความทุกข์ในรูปแบบที่แตกต่างกัน ผู้ที่ต้องการความสุขในชีวิตครอบครัว ต้องกล้าเผชิญกับปัญหาอย่างชาญฉลาด แล้วพยายามแก้ไขปัญหาด้วยสติปัญญา ต้องจัดการกับอารมณ์พอใจหรือไม่พอใจของตนให้ได้ เพื่อประโยชน์สูงสุดของชีวิตครอบครัว คือ การมีชีวิตที่สงบสุข

นอกจากเป็นเพื่อนที่สามารถที่ปรึกษาเรื่องความลับ ปรับทุกข์เรื่องครอบครัว โดยมั่นใจว่าทุกคนจะไม่แพร่พรายโพชนาความลับของกันและกันให้เป็นที

อับอายแล้ว เพื่อน ๆ ของวิกันดาซึ่งรู้สึกเป็นเดือดเป็นร้อนแทนวิกันดาด้วย เช่น อนงค์นารถ คั่นไม้คั่นมืออยากเข้าไปทำร้ายชั่วรักของอนิรุทธิ์แทนวิกันดา “...‘แห่ม! เห็นแม่นั่นแล้วคั่นมือ ชะมัดเลย จริง ๆ นะ’ อนงค์นารถพูดอย่างกระหึ่นกระหือหรือ ‘อยากตบให้ตัวแดงทีเดียว’...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 251) แม้ว่าจะเป็นเพียงแค่การพูดไม่ได้ลงมือกระทำจริง แต่ก็มีส่วนได้ระบายนความโกรธให้กับวิกันดา เพื่อตั้งสติเตรียมรับมือปัญหาต่อไป

2.2) บทบาทวิกันดากับเพื่อนของอนิรุทธิ์ วิกันดาพยายามให้เกียรติเพื่อนของอนิรุทธิ์ทั้งสองคน คือ ถาวร และสิทธิชัย หากเป็นเรื่องส่วนตัวของอนิรุทธิ์กับเพื่อน ๆ เธอก็ไม่พยายามเข้าไปยุ่งวุ่นวายมากนัก ยกเว้นการแสดงความคิดเห็นขัดแย้งเพราะไม่เห็นด้วยกับการกระทำบางอย่าง แต่ก็ไม่ได้ออกคำสั่งหรือยื่นคำขาดไม่ให้ทำอะไรตามใจวิกันดา เช่น เมื่อสิทธิชัยและถาวรขอยืมตัวอนิรุทธิ์ไปล่าสัตว์ช่วงปิดเทอม ดังตัวบทว่า

‘ปิดภาคนี้ ผมขอยืมคุณรุทธิ์ไปล่าด้วยกันหน่อยนะฮะ’ อาจารย์สิทธิชัยบอก ‘เราจะต้องไปล่าเมืองกาญจน์กัน คุณวิคงไม่รังเกียจนะ ผมก็เกรงใจคุณเสียจนไม่รู้จะพูด ยังไงแล้ว’

‘ไม่เป็นไรหรอก วิใจดี’ สามีของฉันทน์โกล่เกลี่ย กระบวนพูดให้ได้กำไรแก่ตัวเอง ละก็ยกไว้ให้เขา

‘ความจริงดิฉันไม่ชอบเลย เรื่องล่าสัตว์ตัดชีวิต’

‘มันเป็นกีฬาชนิดหนึ่งครับ’ อาจารย์ถาวรพูดยิ้ม ๆ ฉันทน์อาจจะอดคิดเกินไปก็ได้ ที่ไม่มีใครชอบเขาขึ้นมาคราตรัน...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 79)

ข้อความข้างต้น ถาวรและสิทธิชัย เป็นตัวแทนอนิรุทธิ์เข้ามาขออนุญาตนำอนิรุทธิ์ไปล่าสัตว์ช่วงปิดเทอม ส่วนอนิรุทธิ์ก็ยกยอวิกันดาว่าใจดี เพื่อบิบบให้เธอบอกอนุญาตทางอ้อม เมื่อวิกันดาบอกว่าเธอไม่ชอบการเบียดเบียนชีวิตสัตว์ ถาวรก็แย้งว่าการล่าสัตว์เป็นแค่เกมกีฬา ขอย่าให้วิกันดามีอคติมากเกินไป ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่ากลุ่มของถาวร สิทธิชัย และอนิรุทธิ์ เป็นกลุ่มเพื่อนที่ชื่นชอบการเบียดเบียนชีวิตสัตว์เพื่อความสนุกของตน ดังนั้น บุคคลเหล่านี้ก็ย่อมไม่สนใจกับความรู้สึกของบุคคลอื่นมากกว่าความต้องการของตัวเองเช่นกัน

เมื่อกลุ่มเพื่อนของอนิรุทธิ์เป็นเช่นนี้ เธอก็ต้องยอมปล่อยอนิรุทธิ์ให้เดินทางไปล่าสัตว์ตามที่ต้องการ ไม่เข้าไปขัดขวางอีกแม้ไม่เห็นด้วยก็ตาม

อาจเพราะวิกันดาให้เกียรติเพื่อนสามี แม้ว่าจะเคยนำพาสามีของเธอไปเที่ยวเตร่หรือชักนำไปสู่ทางที่ไม่ดี เธอก็อดทนไม่ตำหนิและให้เกียรติเพื่อนสามีมาตลอด ทำให้ทั้งถาวรและสิทธิชัยต่างก็ไม่เห็นด้วยที่อนิรุทธิ์หย่ากับวิกันดา โดยเฉพาะถาวร พี่ชายของอรอินทร์ ก็ไม่พอใจอย่างมากที่อรอินทร์ทำให้ชีวิตครอบครัวของอนิรุทธิ์ล่มสลาย ถึงกับเสนอให้วิกันดาหาคนมาตั้งอนิรุทธิ์ไปจากอรอินทร์ ความว่า

“...‘...ทำไมคุณไม่คิดหาใครสักคนที่ดีกว่ามายายอมาช่วยตั้งอนิรุทธิ์ไปเสีย’

ฉันหัวเราะ

‘ไม่หรอกค่ะ ดิฉันไม่มีเรี่ยวแรงจะสู้รบขนาดนั้น...’

‘จริง ๆ นะ นี่ผมพูดด้วยใจจริง ผมไม่อยากจะเข้ามาแย่งอนิรุทธิ์ ถึงผมกับรุทธิ์จะชอบกันมาก แต่ก็ไม่เคยมีความคิดจะแย่งเขามาให้น้องสาว เขาเหมาะจะเป็นเพื่อนรักเท่านั้น แต่ไม่เหมาะจะเป็นน้องชายที่รัก!’...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 400)

ถาวรไม่เห็นด้วยที่อรอินทร์เป็นมือที่สามเข้าไปทำลายครอบครัวของวิกันดา จึงเสนอแผนให้หาผู้หญิงคนอื่นมาล่ออนิรุทธิ์ออกจากอรอินทร์ และมีความคิดอยากให้อรอินทร์เลิกทำเรื่องเลื่อมเสียศีลธรรม เพราะทำให้อัปอายชาวบ้านที่รู้เรื่องนี้อย่างที่บทประพันธ์ว่า “... ‘ก็ควรจะได้คิดได้ และเลิกเสีย’ ถาวรพูดเสียงเกรี้ยว ‘ไม่ใช่ว่าตามกันไปตามกันมา รังแต่จะอัปอายชาวบ้าน’...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 599)

3) บทบาทต่อเพื่อนร่วมงาน วิกันดาเป็นข้าราชการน้ำดีที่ทำงานดี มีความโดดเด่น ที่ทำงานแรกเธอมีตำแหน่งเป็นหัวหน้า มีความสามารถทางภาษาดี จึงติดต่อกับข้าราชการต่างประเทศได้ และมีองค์ประกอบอื่นอีก ทั้งหน้าตา ชาติตระกูลดี จึงมีหนังสือขอตัวจากสำนักนายกรัฐมนตรีให้ไปเป็นเลขานุการผู้หญิง

จากตัวอย่างดังกล่าว ทำให้เห็นว่า วิกันดาแสดงบทบาทที่มีต่อบุคคลอื่น 3 ด้านหลัก คือ บทบาทของนายผู้หญิงต่อคนรับใช้ บทบาทต่อเพื่อนของตนและสามี และบทบาทต่อเพื่อนร่วมงาน วิกันดาสามารถแสดงบทบาทต่อบุคคลภายนอกได้อย่างเหมาะสมทุกบทบาท เธอเป็นนายผู้หญิงที่รัก เมตตา ให้การอุปถัมภ์ ช่วยเหลือ และให้อภัยคนรับใช้ ทำให้คนรับใช้ต่างทำงานอย่างเต็มความสามารถมีความรักดีต่อผู้เป็นนาย ส่วนบทบาทต่อเพื่อนของตนและสามี เธอก็สามารถทำได้ดีไม่แพ้กัน กับเพื่อนทั้ง 3 คน เธอมอบความรัก ความไว้วางใจความปรารถนาดี เพื่อนจึงคอยช่วยเหลือส่งเป็นหูเป็นตา และช่วยปรับทุกข์

ทั้งเป็นกำลังใจซึ่งกันและกัน ทำให้เข้มแข็งผ่านอุปสรรคต่าง ๆ มาได้ เธอให้เกียรติเพื่อนอนิรุทธิ์ จึงได้รับการยอมรับจากเพื่อนของอนิรุทธิ์อย่างจริงใจ วิกันดา ยังให้เกียรติเพื่อนร่วมงานจึงเป็นที่รักของที่ทำงาน แม้มีบางคนที่ริษยาการก้าวหน้าและชีวิตของเธอ วิกันดาก็มองข้ามไม่เก็บมาเป็นอารมณ์ การสามารถจัดการกับบุคคลอื่นได้อย่างดีทำให้เธอได้รับการยอมรับยกย่องและให้การช่วยเหลือ

วิกันดา เป็นสตรีที่มีความสมบูรณ์แบบเกือบทุกด้าน ทั้งการเป็นภรรยา การเป็นมารดาของลูก และบทบาทของแม่บ้านต่อคนรับใช้ ทั้ง ๆ ที่หน้าชั้นนอกตรม กับการที่สามีมอบตำแหน่ง ‘เมียหลวง’ ให้โดยเธอมิได้เต็มใจและยอมรับ แต่เธอกลับต้องมาประคับประคองชีวิตคู่ด้วยจิตใจที่ทุกขระทมแสนสาหัส ถึงแม้สามีจะยกให้เธอเป็นที่หนึ่ง รักและให้เกียรติเธอเสมอ แต่เธอจะมีความสุขเต็มที่ได้อย่างไรเมื่อสามีปันใจให้ผู้หญิงตลอดเวลา

2. วิธีการเป็นเมียน้อย

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2546, หน้า 875) กล่าวว่า เมียน้อยเป็นภาษาปาก หมายถึง หญิงที่ชายเลี้ยงดูอย่างภรรยา แต่ไม่มีศักดิ์ศรีเท่าเมียหลวงหรือไม่ได้จดทะเบียน

เมียน้อยเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมปิตาธิปไตยไทยมาเป็นระยะเวลานาน เนื่องจากผู้ชายมีอำนาจ

ผู้ชายยังเป็นผู้กุมอำนาจทางเศรษฐกิจเป็นผู้ทำงานนอกบ้านหาเลี้ยงภรรยา และจนเจือครอบครัวยุคใหม่ ผู้หญิงจึงต้องเป็นช้างเท้าหลังให้ความเป็นใหญ่แก่สามี ที่สามารถหาเงินมาเลี้ยงดูภรรยาได้ ผู้หญิงจึงกลายเป็นเบี้ยล่าง ต้องยอมจำนนต่ออำนาจและความอยู่ดีศรีธรรมของสังคมอย่างไม่อาจขัดขืนได้

ทมยันตี ได้นำเสนอชีวิตของผู้หญิงชื่อชลา ที่เธอต้องตกเป็นเมียน้อยที่สังคมไทยรังเกียจด้วยความไม่เต็มใจ เพื่อช่วยพ่อที่ถูกเสียใช้กลอุบายกล่าวโทษว่า ทำให้เงินโรงสีหายไปจำนวนมาก ต้องใช้ชลาแลกเพื่อไม่ให้เสียแรงความเจ็บ ชล่ายังกลายเป็นเมียน้อยท่านที่เลี้ยงดูเธออย่างดี เธอต้องอดทนต่อคำดูหมิ่นว่าเป็นเมียน้อย ทั้งที่สาเหตุของการเป็นเมียน้อยล้วนมาจากผู้ชายทั้งสิ้น ชลาตัดสินใจบสภานะเมียน้อย ด้วยการจดทะเบียนสมรสกับตุลา ทนายคนสนิทของท่าน ชลาจึงกลายเป็นเมียหลวงของตุลาอย่างเต็มภาคภูมิ บทบาทของชลาสามารถจำแนกออกได้ 2 ด้าน คือ บทบาทต่อตนเอง และบทบาทต่อผู้อื่น มีรายละเอียดดังนี้

2.1 บทบาทของตนเอง ชลาได้แสดงบทบาทที่มีต่อตนเอง เช่น บทบาทในการศึกษาเล่าเรียน และบทบาทในการประกอบอาชีพ ผู้วิจัยนำเสนอ 4 ประเด็น คือ บทบาทด้านชาติกำเนิด บทบาทด้านการได้รับการอบรมจากครอบครัว บทบาทด้านการศึกษา และบทบาทด้านการทำงาน ดังนี้

2.1.1 บทบาทด้านชาติกำเนิด ชลาเป็นเด็กสาววัยแรกรุ่นอายุ 14 เธอมีพ่อเป็นสมุห์บัญชีโรงงานแป้งมันสำปะหลัง ที่จังหวัดชลบุรี แม่เป็นแม่บ้านคอยเลี้ยงลูกดูแลครอบครัว บ้านนี้จึงมีรายได้จากพ่อเพียงทางเดียว ชลาเป็นพี่สาวคนโต และมีน้องชายคนสุดท้องชื่อทานพ เธอได้ชื่อว่า “ชลา” เนื่องจากเกิดที่ชลบุรี พ่อกับแม่จึงตั้งชื่อให้สอดคล้องกับแหล่งกำเนิด ครอบครัวของเธออาศัยที่บ้านพักคนงานใกล้โรงงานมันสำปะหลัง ต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมมีมลพิษทางอากาศจากกลิ่นเหม็นที่เกิดจากการหมักแป้ง ชลาจึงเป็นตัวละครที่มีกำเนิดต่ำต้อย ต้องใช้ชีวิตทรมานแต่ฝันจนตัวดำ ผมฟูแต่ก็มีแค่ความสวยงามตั้งแต่เด็ก

ชลามีความฝันว่าอนาคตอยากทำงานเป็นอาจารย์สอนหนังสือ เพราะประทับใจอาจารย์สาวสวยที่เคยมาสอนหนังสือเธอ เธอจึงมองว่าอาชีพอาจารย์เป็นอาชีพที่ดูสูงส่ง ว่า

“...โตขึ้นเราจะเป็นอาจารย์...”

ที่ฉันชอบคำว่า ‘อาจารย์’ นัก เพราะที่โรงเรียนของฉันเคยมี ‘อาจารย์’ สาว ๆ สวย ๆ มาสอนนักเรียนชั้นโตและในทัศนะของเด็ก ฉันรู้สึกคำว่า ‘อาจารย์’ ดูจะเข้าท่ากว่าคำว่า ‘ครู’ เป็นกอง...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 9)

แม้ความฝันของชลาจะดูสูงส่งจนแทบเป็นไปไม่ได้เพราะเธอเกิดในครอบครัวที่ยากจน แต่ชลาก็เป็นเด็กที่มีสติปัญญาดีเฉลียวฉลาดมีจิตใจดีและเด็ดเดี่ยว เธอมักแสดงบทบาทสมมติเป็นครูสอนภาษาอังกฤษให้ทานพตั้งแต่เป็นเด็ก เมื่อเธอโตขึ้นชลา ก็ฉายแววความสามารถมากขึ้นเพราะสามารถสอบเลื่อนระดับชั้นได้เร็วและยังได้ผลการเรียนดีเยี่ยม รูปร่างหน้าตาของชลาในวัย 14 ปี ก็มีความงดงาม ซ้อยเจ้าของร้านเสริมสวยใกล้บ้านเสียชมว่า

“... ‘ชนตาคุณเหมือนกัน เห็นที่แรกคิดว่าใส่ชนตาปลอม’

ที่บ้านฉันเราไม่ค่อยสนใจเรื่องความสวยความงามเท่าไรนัก แต่ต่อมาฉันจึงได้ซาบซึ้งถึงคำที่โบราณว่าไว้ว่า

‘นารีมีรูปเป็นทรัพย์’...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 108-109)

แม้ว่าชลาจะมีต้นกำเนิดที่ต่ำต้อย แต่เนื่องจากชลา มีรูปเป็นทรัพย์ จึงก่อให้เกิดผลทั้งดีและร้ายขึ้นต่อชีวิตของชลา ผลร้าย คือ เสียชู้ชว่างแผนใส่ร้ายว่าพ่อของชลา โกงเงินแล้วบีบบังคับชลามาเป็นเมียน้อยของตน จนเป็นตรบาปให้เธอทั้งชีวิต ส่วนผลดี คือ ชลาได้ใช้ความงามประกวตนาางามระดับประเทศทำให้ทาน ซึ่งเป็นผู้กว้างขวางระดับประเทศสนใจ แล้วนำเธอมาเป็นอนุภรรยา จนเธอสามารถแก้แค้นเสียชู้ชว่างได้ และได้รับทรัพย์สมบัติจากทานหลายรายการจนกลายเป็นเศรษฐินี ความงามและความแรงแกร่งกล้าของเธอยังทำให้

ตุลาหลงรัก เมื่อแต่งงานกับตุลาแล้วจึงเป็นภรรยาเอกอย่างที่เราต้องการและยังมีฐานะเป็นภริยาของอธิบดี ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรมด้วย

2.1.2 บทบาทด้านการได้รับการอบรมจากครอบครัว ชลาได้รับความรักจากครอบครัวอย่างเต็มเปี่ยม เธอจึงเป็นลูกที่ดีเคารพเชื่อฟังพ่อแม่รักพี่น้อง เรียกได้ว่าเป็นครอบครัวที่มีความสุขอยู่เหนือความทุกข์ยากจากปัจจัยทางเศรษฐกิจที่บีบรัด

บ้านพักของชลาเป็นเรือนขนาดเล็กปลูกแบบบังกะโล มีห้องนอนสองห้อง ห้องรับแขกอยู่ตรงกลาง ด้านหน้าเป็นระเบียงอเนกประสงค์สำหรับนั่งเล่น ทำการบ้าน กินข้าว และพักผ่อน เพราะความยากจนแม่จึงสอนให้ชลารู้จักทำงานบ้านผ่อนแรงพ่อแม่ ซึ่งชลาก็ช่วยงานบ้านอย่างเต็มใจ “...บ้านเราก็แทบจะหาฝุ่นไม่ได้ สิ่งหนึ่งที่แม่เคยสอนฉันก็คือ... ‘ถ้าจะดูว่าบ้านไหนเป็นยังงี้ละก็ อย่าดูแต่ห้องรับแขกต้องดูไปถึงห้องน้ำ ห้องนอน แล้วก็ห้องครัว ถ้าสามห้องนี้สะอาดเป็นอันว่า ใช้ได้’...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 15) ชลาจึงได้รับการสั่งสอนจากทางบ้านให้ขยันขันแข็งช่วยเหลืองานบ้านตามแบบฉบับของหญิงไทย

ครอบครัวของชลาก็เป็นเหมือนครอบครัวชาวบ้านทั่วไปที่อบรมให้ลูกปฏิบัติตนเป็นผู้หญิงที่ดีตามแบบหญิงไทยโบราณ ที่ต้องทำหน้าที่เป็น “เมีย” และ “แม่” ที่ดี รวมทั้งยังมีความเชื่อโชคลาง เห็นได้จากตอนที่ชลาผิวกาก ทานพริก ร้องห้ามอ้างคำของแม่ว่า ผู้หญิงผิวกากเหมือนผู้ชายเป็นสิ่งที่ไม่ดี ความว่า

“...แม่เกลียดนักเวลาฉันทำท่าทางเป็นผู้ชายมากกว่าผู้หญิง โดยเฉพาะเมื่อตอนที่ฉันหัดผิวกากกับทานพริกใหม่ ๆ แม่ได้ยื่นเข้าที่ไรเป็นเอ็ดว่า ‘ผู้หญิงผิวกาก ข้าวจะยากหมากจะแพง!’ ‘หมากแพงก็ช่างปะไร คนเดียวนี่ เขาไม่กินหมากกันแล้วนี่แม่’ ฉันเถียงแม่อย่างขึ้น ๆ ‘ดิฉันะ เถียงแม่...เกิดชาติหน้าปากจะเท่ารูเข็ม’...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 23)

ครอบครัวชลาจึงทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และหลักปฏิบัติที่ผลิตขึ้น ภายใต้สังคมปิตาธิปไตยให้ชลาแสดงบทบาทที่สอดคล้องตามเพศสภาพ คือ ต้องมีกิริยาวาจาเป็นหญิง มีกิริยาดีตามชนบประเพณี เมื่อชลาเติบโตใหญ่จึงต้องทำหน้าที่เป็นเมียและแม่ที่ดี ตามคำสอนของครอบครัว

2.1.3 บทบาททางการศึกษา พ่อกับแม่ของชลารู้ตัวว่าการที่ต้องลำบาก เพราะเกิดมาเป็นคนจน ดังนั้นจึงพยายามส่งเสริมให้ชลาและทานพรการศึกษาเล่าเรียน เพื่อมีอนาคตที่ดีกว่า “เรียน ๆ เข้านะชลา พ่อกะแม่ไม่มีมรดกพสกสถานให้หรือนอกจากวิชา จะได้ใช้ติดตัวไปจนตาย” (ทมยันตี, 2546, หน้า 10) ทั้งสองคนจึงเป็นเด็กหัวดีที่แข่งกันสอบได้ คะแนนสูงทุกครั้ง จนพ่อกับแม่ไปคุยไม่ให้คนอื่นฟังบ่อย ๆ “...ฉันไม่ได้ทำให้พ่อกับแม่ผิดหวังเลย ในด้านการเรียน เพราะฉันข้ามชั้นเสียสองครั้ง เพียงอายุสิบสี่ฉันก็ขึ้นไปนั่งเรียนปออยู่ชั้นมัธยมหก พ่อเอาเรื่องนี้ไปคุยหัวตลาดจรดท้ายตลาด...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 11) พ่อของชลา ยังส่งเสริมให้ชลาเรียนให้สูง จึงวางแผนว่าหากเงินเดือนขึ้นมีเงินเก็บมากพอที่จะส่งชลาไปเรียนที่กรุงเทพฯ เพื่อโอกาสที่ดีกว่า “เดี๋ยวก็ได้แม่ ถ้าปีนี้เงินเดือนขึ้นจริงก็เห็นจะพอส่งชลาเข้ากรุงเทพฯ” (ทมยันตี, 2546, หน้า 16)

ชลาเรียนหนังสือเก่งทำให้พ่อของเธอภาคภูมิใจ จึงมักบอกเล่าคนอื่นเสมอ รวมถึงบอกเล่าให้เสียฟังว่า “...มันก็เกือบเก๋าสิบห้าแหละ แต่หลัง ๆ นี่ชักจะเล่นมาก... ‘สิ...มีลูกดีจะได้เป็นที่พึ่งของพ่อแม่’...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 22) เสียจึงใช้จุดอ่อนของชลา และครอบครัวที่ขาดเงินทอง ไม่สามารถมอบโอกาสทางการศึกษาให้ชลาได้ มาเป็นเงื่อนไขข้อหนึ่งในการบีบบังคับชลามาเป็นเมียน้อย โดยอ้างว่าจะส่งเสียให้เรียนในระดับสูงขึ้นที่กรุงเทพฯ เมื่อชลามายู่กับเสียที่กรุงเทพฯ ก็มีโอกาเรียนจนจบมอหก ดังตอนที่ชลาตอบคุณนายของข้าราชการระดับหัวหน้ากอง ว่า

“...‘หนูเรียนถึงชั้นไหน?’

‘มอหกคะ’

‘น้อยไปหน่อย นี่เข้ามาเรียนอะไรต่อ?’...

...แต่อาชงรีบตอบแทนเสียก่อนว่า

‘คุณชลา...มาช่วยทำบัญชีค่ะ’

(ทมยันตี, 2546, หน้า 171-172)

แม้ชลาจะได้เรียนจนถึงระดับชั้นมอหกแล้ว แต่ก็ไม่มากพอที่จะเป็นที่ชื่นชมของคนทั่วไปได้ คุณนายถึงกับตำหนิว่าเรียนน้อยไป

ชลาสนใจเรียนรู้อื่น ๆ ด้วยตนเองไม่หยุด เช่น อ่านหนังสือ ถักไหมพรม แล้วฝึกทำตาม “...‘หัดถักไหมพรม’ ฉันซื้อตำรามาวาง แล้วพยายามใช้ความรู้สมัยที่เคยเป็นนักเรียน ค่อย ๆ ทำตามไปจนได้...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 196) เสียชวยสนับสนุนให้

ชลาเรียนความรู้พิเศษอื่น ๆ เพิ่มเติมตามที่สนใจ เช่น ถามว่า “หนูชลา อยากเรียนตัดผม ตัดเสื้อใหม่ เสียจะส่งเสียให้?” (ทมยันตี, 2546, หน้า 198) แต่ชลาปฏิเสธ เสียจึงเสนอให้เรียน ลาขานุกร “งั้นเรียนเลขาขานุกร จะล่ายออกมาช่วยงาน” (ทมยันตี, 2546, หน้า 198) ต่อมาชลาให้คุณอ้อยพาไปเรียนพิมพ์ดีด ที่เป็นเช่นนี้เพราะเลียวางแผนชุบตัวชลาเพื่อให้ชลาเป็นสิ่งที่แลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางธุรกิจกับท่าน ซึ่งทำให้ชลา รู้สึกเหมือนตนเป็นของซื้อขาย “...ฟัง ๆ ไป ฉันก็เหมือนตุ๊กตาตัวหนึ่ง ที่ผู้ซื้อและผู้ขายวิพากษ์วิจารณ์ต่อรองกันไม่มีที่สิ้นสุด...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 207)

สิ่งที่ชลามักพูดเสมอคือแม่เธอเรียนวิชาความรู้ต่ำต้อย แต่สิ่งที่เธอเรียน คือ การจบมหาวิทยาลัยชีวิตที่เรียนสำเร็จจนประสบการณ์และคราบน้ำตา ความว่า

“... ‘มันจบมหาวิทยาลัยเรียน ไ้เรามาจบมหาวิทยาลัยโลก คนละแขนง คนละศาสตร์เลย’

จริงอย่างที่คุณอ้อยว่า มหาวิทยาลัยที่ฉันกับคุณอ้อยกำลังร่ำเรียนอยู่ ไม่มีใครจะมาสั่งสอนให้ได้ เราต้องเรียนรู้จากความผิดพลาด และน้ำตาของเราเอง...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 481)

แม้ว่าชลามักจะบ่นอยู่เนือง ๆ ว่าตนเองเรียนมหาวิทยาลัยชีวิต ต้องเรียนรู้การใช้ชีวิตตั้งแต่อายุน้อย แต่ชลา ก็ไม่ได้ละทิ้งการเรียนรู้แม้ไม่ได้เรียนในระบบโรงเรียน ก็แสวงหาความรู้ด้วยวิธีอื่น เช่น ตอนเป็นอนุภรรยาของท่าน ชลาเรียนรู้ด้วยการอ่าน หนังสือพิมพ์ เพื่อวิเคราะห์วิจารณ์ข่าวสาร ความว่า

“... ในสภาพความเป็นอยู่อย่างใหม่ ฉันมีทุกสิ่งทุกอย่างพร้อมมูล บทเรียนจาก ‘เสีย’ สอนให้ฉันรู้ว่า หากเราอยากให้เป็นที่ยอมรับของใคร เราก็จำเป็นต้องรู้จักงานของผู้นั้นอย่างแจ่มแจ้ง ด้วยเหตุนี้ฉันจึงกว้านหนังสือพิมพ์มาอ่านทุกฉบับ...ทุกวัน... อ่านอย่างพิถีพิถันเคราะห้ อ่านอย่างนักกรองข่าว และอ่านทะลุไปถึงคอลัมน์ของนักวิจารณ์ใหม่ ๆ จะเป็นด้วยความรู้ฉันน้อย หรือความที่ไม่เคยสนใจในข่าวคราวมาก่อนก็ตาม คอลัมน์บางคอลัมน์ฉันต้องอ่านทบทวนอยู่หลายครั้งกว่าจะเข้าใจจนบางครั้งเกิดความเหนื่อยหน่ายท้อแท้ แต่ฉันพยายามข่มด้วยประโยคที่ว่า

‘ถ้าเราหยุดอยู่แค่นี้ เราจะไม่ทำอะไรเหลืออยู่เลย’...

...หนังสือพิมพ์ที่กองเป็นตั้งใหญ่ ทำให้ ‘ท่าน’ ถึงกับทักว่า

‘ชอบอ่านหนังสือเหมือนกันหรือ?’

‘ดี หากความรู้ใส่ตัวไว้เถอะ มันไม่เหลือปากว่าแรงหรือก เงินทองอีกอย่างหนึ่ง เป็นของหายาก อย่าฟุ่มเฟือย ถ้าฉันยังอยู่ก็ไม่ใช่ไร แต่ใครจะไปรู้ว่าเราจะตายเมื่อไหร่ ฉันตายไปแล้วคนจะลำบาก’...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 488)

เมื่อท่านเห็นชลาขยันอ่านหนังสือ จึงทักและชื่นชมว่าเป็นสิ่งมีค่าที่ควรหา ประดับตัวไว้ เพราะหากวันใดไม่มีท่านแล้ว ชลาจะได้ไม่ลำบาก

เมื่อครั้งที่ท่านเล่นงานคุณนายและเสี่ยชูชัยที่ลอบนำคนต่างชาติ เข้าประเทศ ด้วยการเชิญมาพบท่านพร้อมกันด้วยเงินคนละ 1,000,000 บาท แล้วจัดการเล่นงาน ทั้งสองคนพร้อมกันทำให้คุณนายและเสี่ยชูชัยเกรงกลัวว่าท่านสั่งจำคุก จึงมอบเงินที่นำมา ไว้ให้ท่าน ท่านออกปากมอบให้ชลาแต่ชลาไม่ต้องการเก็บไว้กับตัว แล้วขอให้ท่านใช้สร้างโรงเรียน เพราะชลาไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือ ผลบุญจะได้ทำให้เธอมีความรู้ในชาติหน้า ความว่า

“... ‘จ้ะเอาเงินนี้ไปทำอะไรดี?’

‘สร้างโรงเรียนซิคะ’ ฉันหลุดปากออกไปอย่างรวดเร็ว

‘ชาตินี้ดิฉันเรียนไม่จบ เพื่อชาติหน้าจะได้เรียนหนังสือดี ๆ บ้าง ได้ไม่ต้องมาเป็น...’

ฉันกลืนประโยคสุดท้ายลงคอ ท่านเอื้อมมือมาตบหัวฉันเบา ๆ

‘คนเรียนหนังสือจบ แต่ไม่แน่หรือกว่าจะเป็นคนดีเสมอไป’

เงินจำนวนนั้นถูกนำไปสร้างโรงเรียน สมความตั้งใจของฉัน ท่านเคยล้อฉันว่า

‘ตั้งชื่อชลาอนุสรณ์ดีไหม?’...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 530)

ชลาเลือกนำเงินจำนวนมากไปสร้างโรงเรียนเพื่อมอบโอกาสให้ชาวบ้าน มีโอกาสเรียน เพราะชลาขาดโอกาสไม่ได้เรียนหนังสือ แสดงให้เห็นว่าชลาให้ความสำคัญกับการศึกษาแม้ตนเองขาดแต่ก็มอบโอกาสให้ผู้อื่นได้เรียนเพื่ออนาคตจะได้ไม่ต้องทำอาชีพ ที่เลื่อมเกียรติผู้หญิงอย่างเธอ

ด้วยเหตุที่ชลาตั้งใจเรียนรู้อย่างจริงจังและครองตนอย่างเหมาะสม ทำให้ชลาเป็น อนุภรรยาของท่านที่มีความเป็นอยู่ดีกว่าอนุและคุณหนูคนอื่น ๆ ของท่านที่มีอายุน้อยและมีการศึกษาไม่สูงนัก เช่น กรณีของเด็กเปี้ยกและคุณหนูที่สนิทกับเด็กเปี้ยกคนหนึ่งที่ไม่สามารถ ไปเริ่มต้นชีวิตใหม่ที่ดีกว่าเดิมได้ ต้องกลับมาเป็นเมียน้อยของเศรษฐีอีกครั้ง ดังตัวบท

“...เด็กเปี้ยกัยกัโหล ‘หาความสบายกันไม่ค่อยได้หรอกคะ มีที่ค่อยสบายก็คนเดียวมั้ง’ เด็กเปี้ยกชีไปทางสาวน้อยในชุดแดง ‘นั่นเขาหาสปอนเซอร์ใหม่ได้แล้ว เสียทางลำเพ็งรับโอนไป’ เด็กเปี้ยกพูดอย่างอิจฉานิต ๆ แต่ฉันฟังแล้วละอายวาบ ขึ้นมาทันควัน!...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 663-664)

ข้อความข้างต้น ชลาและคณินทร์มาพบอดีตคุณหนูของท่านชื่อเปี้ยก ซึ่งชลามักเรียกว่า เด็กเปี้ยก จึงทักทายด้วยความคิดถึง เด็กเปี้ยกเล่าให้ชลาฟังเรื่องอดีตคุณหนูของท่านที่สวมชุดแดงยืนอยู่ใกล้ตนอย่างอิจฉานว่า เธอกำลังสบายเพราะมีเศรษฐีจากลำเพ็งมารับไปเป็นเมียน้อยต่อ แต่ชลากลักรู้สึกละอายใจแทนที่ต้องกลับไปทำอาชีพที่สังคมดูถูกอีกครั้ง ทั้งนี้เพราะระบบความคิดของเด็กเปี้ยกซึ่งด้อยการศึกษาที่มีความรู้พอไปทำอาชีพอื่น จึงต้องทำอาชีพเมียน้อยที่ได้เงินมาใช้จ่ายอย่างง่ายดาย ในขณะที่ชลาซึ่งมีความรู้สูงกว่าสามารถหาหนทางเลี้ยงชีพได้มากกว่า

ทมยันตีจึงต้องการเสนอทัศนะว่า ผู้หญิงจะสามารถหลุดพ้นจากอำนาจบิดาธิปไตยได้ก็ต่อเมื่อไม่ต้องพึ่งพาผู้ชายเช่นผู้หญิงในอดีต ผู้หญิงในยุคปัจจุบันจึงจำเป็นต้องเรียนให้สูงเพื่อนำความรู้มาใช้ประกอบอาชีพหาเงินเลี้ยงดูตัวเองได้

2.1.4 บทบาทด้านการทำงาน หน้าที่การงานของชลา คือ การเป็นเมียน้อยแล้วผู้เป็นสามีก็ให้การเลี้ยงดู และให้เงินแก่ชลา เพื่อชลาได้นำไปใช้ประโยชน์ในวัตถุประสงค์ของตนต่อไป ลักษณะหน้าที่การเป็นเมียน้อยของชลา กล่าวได้ดังนี้

1) งานเมียน้อยของเสียชูชัย ชีวิตการทำงานของชลาช่วงอายุ 14 เธอเข้ามาเป็นเมียน้อยเสียชูชัยในกรุงเทพฯ เสียเข้าบ้านไม้สองชั้นไว้ 1 หลัง มีแม่บ้านช่วยดูแล 1 คน และให้เงินชลาใช้เดือนละ 2,000 บาท เสียจะเข้ามาพักผ่อนที่บ้านชลาช่วงบ่าย ช่วงเย็นเสียจะไปงานเลี้ยง ส่วนช่วงค่ำอาจมาที่บ้านชลาบ้าง เห็นได้ว่าในช่วงแรกชลาทำหน้าที่เมียน้อยเป็นหลักต้องดูแลเอาใจเสียตามหน้าที่ของเมียน้อย และอาจตามเสียไปติดต่อกับผู้ร่วมทำธุรกิจลับ และข้าราชการสีเทาที่ทำงานร่วมกับเสีย มีโอกาสเห็นบัญชีปกติและบัญชีลับของเสีย

ช่วงอายุ 16 ปี เสียส่งเสริมให้ชลาเรียนเลขานุการเพื่อจะได้มาช่วยทำงาน และยังส่งเสริมให้รับบุคลิกเพื่อเข้าประกวดนางสาวไทย แต่เนื่องจากถูกหนังสือพิมพ์ลงข่าวประจานว่า เป็นเมียน้อยจึงถอนตัวไม่ประกวดต่อ

เมื่อเสียชูชัยเริ่มมีปัญหาติดขัดทางการเงินประกอบกับต้องการใช้ชลาเป็นบันไดไต่ไปหาท่านเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ จึงส่งเสริมให้ชลาประกวดนางงาม จนท่านเกิดความสนใจให้คุณคณินทร์ทาบทามมาเป็นอนุภรรยา เมื่อชลากลายเป็นอนุภรรยาของท่าน ชลาจึงพ้นจากการเป็นเมียน้อยของเสียชูชัย

2) งานอนุภรรยาของท่านหลังจากนั้นคุณนายที่เสียเคยให้ดูแลชลาในการประกวตชนชลามาทำงาน ชลาตอบตกลงโดยไม่เฉลียวใจว่าจะมีอะไรเป็นพิเศษเมื่อมาถึงที่ทำงานจึงได้พบกับคุณนายประไพ คุณนายสะอาด และคุณคณินทร์ คุณนายบอกให้ชลาคบคุณคณินทร์ไว้ ความว่า

“...“คับไว้เถอะหนู คุณคณินทร์เธอเป็นคนดี พุดจริงทำจริง สนับสนุนให้คนได้ดีมาเยอะแล้ว ผู้หลักผู้ใหญ่รู้จักมักคุ้นเยอะ ดูอย่าง ‘ท่าน’ ใคร ๆ เข้าไม่ถึง แต่รายนี้เข้านอกออกในตามสบาย ‘ท่าน’ ไวใจคุณคณินทร์จะตาย ตอนทีหนูประกวต เธอมาั่งดูแล้ว ยังชมว่าหนูสวย ถึงได้หาทางมารู้จัก รายนี้ลองสนับสนุนใครแล้วไม่ทิ้งหรอก...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 373)

คุณคณินทร์เห็นชลาตอนประกวตนางสาวไทยแล้วชื่นชอบว่าสวย จึงเสนองานใหม่ และต้องการถามว่าพร้อมเมื่อไหร่ แต่ชลาขอให้ออกไปก่อนเพื่อมีคนที่สวยงามกว่าควรรับงานนี้มากกว่าเธอ ต่อมาชลาได้เข้าไปพบท่านและท่านตกลงรับชลาเป็นวิกันดาทำให้วิกันดาได้งานจากท่านงานอนุภรรยา

“... ‘ท่าน’ ยื่นแหวนเพชรกับเซ็คส่งให้ ฉันไม่ได้คุ้กเข้าเข้าไปรับ หากเพียงแค่ลุกขึ้น น้อมตัวลงไหว้ ขณะที่มืออวบอูมหนา หนัก วางลงบนศีรษะฉัน พร้อมกับเสียงหัวเราะ ๆ ว่า

‘ฉันเห็นจะไม่ต้องพุดกับเธออย่างพุดกับคนอื่น ๆ หรอกนะว่า เธอเป็นอะไรกับฉันแล้ว?’...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 451-452)

เมื่อชลาได้เป็นอนุภรรยาของท่านแล้ว เธอจึงปฏิเสธไม่ยุ่งเกี่ยวกับเสีย และเสนอให้เสียจ่ายใต้โต๊ะผ่านเธอ แล้วแบ่งส่วนต่างให้เธอ “ถ้าฉันทำให้เสียตัดคนกลางคนอื่น ๆ ออกได้ เสียจะให้เปอร์เซ็นต์ นั้นบ้างไหมคะ” (ทมยันตี, 2546, หน้า 456) ชลาต่อรองขอเปอร์เซ็นต์ที่ควรจะได้จากเสีย และเป็นฝ่ายชนะการต่อรอง

ท่านมอบบ้านให้ชลา 1 หลัง และให้ตกแต่งใหม่หมดก่อนเข้าไปอยู่ พร้อมมกรถยนต์ให้อีก 1 คัน ชลาพยายามช่วยเหลืองานท่านด้วยการอ่านข่าว เลือกรายการสำคัญ ตัดวิเคราะห์นำเสนอท่าน ทำให้สามารถช่วยเหลืองานบริหารประเทศของท่านได้มาก ชลาจึงกลายเป็นคนสำคัญในบรรดาอนุภรรยาทั้งหลายของท่าน ชลาคิดคำนึงอยู่เสมอว่าเธอทำอาชีพ

อนุภรรยาเพื่อแลกกับเงินตรา การเป็นอนุภรรยาของท่านที่ให้เกียรติเธอเสมอ มอบความอบอุ่นเอ็นดูเสมือนเป็นพ่อ ทำให้ชลาเทิดทูนท่านให้เป็นสามีที่ท่านให้มีสถานะเป็นเสมือนพ่อของเธอ

2.2 บทบาทต่อบุคคลอื่น ชลาในเรื่องเมียน้อยมีบทบาทหน้าที่ในฐานะเป็นบุคคลในสังคมซึ่งมีบุคคลอื่นแวดล้อม และบุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ที่ชลาต้องแสดงบทบาทอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างต่อบุคคลเหล่านั้น จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า บทบาทต่อบุคคลอื่นของชลาจำแนกได้ 3 ประการ ได้แก่ บทบาทต่อครอบครัว บทบาทต่อสามี และบทบาทต่อบุคคลอื่นกล่าวดังนี้

2.2.1 บทบาทต่อครอบครัว ชลาเป็นหญิงสาววัย 14 ปี ครอบครัวของเธอถือว่าค่อนข้างขัดสน พ่อทำงานบัญชีที่โรงงานมันสำปะหลังแห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี แม่เป็นแม่บ้านมีหน้าที่ดูแลลูก ทำความสะอาดบ้าน และบางครั้งทำอาหารให้เสิร์ฟเจ้าของโรงงานที่มาเยี่ยมโรงงานนาน ๆ ครั้ง ครอบครัวนี้มีลูก 2 คน คือ ลูกสาวคนชื่อชลา และลูกชายคนเล็กชื่อทานพ แม้ว่าครอบครัวค่อนข้างขัดสน แต่กลับเต็มเปี่ยมไปด้วยความรัก มักมีบรรยากาศการหยอกล้อสนุกสนาน พ่อของชลารักลูกมากใช้คำพูดที่อ่อนหวานกับลูกเสมอและมีความปรารถนาดี ต้องการให้ชลาเรียนสูงที่สุดถึงขนาดต้องการใช้เงินเก็บเล็กน้อยที่มีส่งลูกไปเรียนระดับชั้นสูงขึ้นในกรุงเทพฯ แต่พ่อก็มีข้อเสียที่มักดื่มเหล้า และชอบอวดลูกของตนด้วยความภาคภูมิใจ ส่วนแม่ก็ทำหน้าที่ดูแลลูกได้อย่างดี ครอบครัวชลาจึงมีความอบอุ่น ผู้วิจัยพบว่า ทมยันตีนำเสนอบทบาทของชลาต่อครอบครัว 2 ด้าน คือ บทบาทต่อครอบครัวในฐานะลูก และบทบาทต่อครอบครัวในฐานะพี่สาวของทานพ ดังนี้

1) บทบาทต่อครอบครัวในฐานะลูก ตัวละครชลาปฏิบัติตนเป็นลูกที่ดีของพ่อและแม่ในฐานะลูกสาวตามหลักทศ 6 ในฐานะที่บิดามารดาเป็น **ปรีตถิมทิส** หรือทิศเบื้องหน้า 5 ประการ

ประการแรก ท่านเลี้ยงดูเราแล้ว เราต้องเลี้ยงดูท่านตอบ ชลามีความหวังว่าตนจะได้ดูแลพ่อแม่ให้อย่างสบาย แต่ติดที่ว่าพ่อของชลาารู้สึกผิดที่เป็นต้นเหตุให้ลูกต้องรับความอัปยศไปเป็นเมียน้อยเสียชู้ช้อย จึงไม่ยอมรับเงินที่ชลาส่งไปให้

“...ฉันอ่านจดหมายตาทานพด้วยความรู้สึกไม่สบายใจนัก ถูกละ... ตอนนีถึงพ่อจะไม่มึงงานทำ ฉันก็สามารถเลี้ยงพ่อให้มีความสุขได้ แต่คนอย่างพ่อไม่มีวันยอมอยู่หนึ่งให้ลูกทำมาหากินเลี้ยงเป็นอันขาด โดยเฉพาะด้วยเงินซึ่งพ่อรู้ดีว่าฉันได้มาจากไหน...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 17)

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าชลาเป็นลูกที่มีความกตัญญูหวังเลี้ยงดูพ่อแม่ผู้ให้กำเนิดตามหน้าที่ลูกที่ดี และพยายามส่งเงินที่ตนหาได้ไปให้แล้ว แต่พ่อของชลาไม่ยอมรับเงินของเธอ โดยหวังจะให้ชลาเก็บไว้ใช้ดูแลตัวเองในยามจำเป็น

ประการที่สอง ช่วยทำธุระของท่าน ชลาเป็นลูกที่ดีคอยช่วยเหลืองานบ้านพ่อแม่ไม่ทอดธุระละทิ้งให้พ่อแม่ลำบากแต่คนเดียว เมื่อยามว่างชลาจะรับหน้าที่ดูแลน้องชายที่ยังเป็นเด็กเล็ก ช่วยป้อนข้าวป้อนน้ำ ทำความสะอาดบ้านเรือน และช่วยลำเลียงอาหารไปส่งให้เสียเจ้าของโรงงานแทนแม่ เพราะต้องทำกับข้าวและดูแลงานอื่น ๆ อีก

“...เป็นหน้าที่ของแม่ ที่จะต้องปรุงกับแกล้มส่งขึ้นไปที่เรือนหลงจู๋ ใหม่ ๆ คนงานในไร่เป็นคนเดินรับส่ง แต่ลงท้ายเหลือเพียงฉันกับตาทานพ เพราะแม่เรียกหาตัวได้คล่อง และไม่ต้องเกรงใจเหมือนคนอื่น

‘นพ...เอาจานย่ำนี่ไปเรือนโน้นที่ลูก’

‘นพเดินตั้งสองหนแล้วนี่แม่ เดี่ยวเราจะไม่เสร็จกันพอดี’

‘ชลาอยู่ไหน?’

‘ชลาท่องหนังสือจะแม่ พรุ่งนี้ครูเขาจะทดสอบ’

‘วางสักเดี๋ยวได้ไหมจะ มาช่วยแม่หน่อย’...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 17)

เมื่อเสียเจ้าของโรงงานมาตรวจงานบ่อย ๆ แม่ของชลาจึงต้องทำกับข้าวกับแกล้มไปส่ง ทานพและชลาจึงต้องช่วยงานแม่ร่วมกับข้าวไปส่งที่โรงงาน ซึ่งทั้งสองก็ช่วยทำแม่จะต้องทำการบ้านก็ละไปช่วยแม่ก่อน แต่ครอบครัวชลาก็คิดไม่ถึงว่าเป็นแผนการร้ายที่เสียใช้เพื่อล่อลวงชลาไปเป็นเมียของนาย

ชลาช่วยเหลือพ่อทำบัญชีและตรวจสอบบัญชีโรงงานมันล่าปะหลัง และเป็นคนพบจุดที่ทำบัญชีผิดพลาด ความว่า

“...ฉันช่วยพ่อบัญชีประจำสามเดือน แต่หลังจากรวมเลขแล้วรวมเลขอีก ยอดเงินสดก็ยังเขย่งอยู่นั่นเอง

‘พ่อจ๋า ทำไมมันเขย่งตั้งเกือบหกหมื่นล่ะ?’

‘ชลา รวมผิดมั่งลูก’

‘ไม่ผิดจ๊ะ’...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 39)

ข้อมูลข้างต้น ชลาช่วยงานพ่อคิดบัญชีโรงงานแป้งมันสำปะหลัง และค้นพบว่า ทำบัญชีผิดพลาด เพราะยอดเงินคลาดเคลื่อนสูงกว่าเงินที่ได้รับจริงถึงหกหมื่นบาท ซึ่งในยุคนั้นเป็นจำนวนเงินที่มาก เห็นได้ว่าชลาเป็นลูกที่คอยช่วยเหลือแบ่งเบาภาระของพ่อและแม่ อย่างสุดความสามารถ

ประการที่สาม ดำรงวงศ์สกุล ชลาทำหน้าที่ในการดำรงวงศ์สกุลที่สำคัญ 2 ประการ คือ การอนุเคราะห์ทายาทชายของบิดามารดาให้สืบสกุล และการสมรสกับสามีที่มีความมั่นคงเพื่อสร้างครอบครัว

ชลาให้การดูแลส่งเสียทานพที่เป็นน้องชายเพียงคนเดียวของเธอต่อบิดามารดาที่เสียชีวิตเพราะอุบัติเหตุ ทานพจึงมีโอกาสได้เรียนสูงแล้วประกอบอาชีพแพทย์ ตระกูลของบิดาจึงมีผู้สืบทอดและมีสถานะทางสังคมสูงขึ้น เพราะได้รับการยกย่องนับถือจากคนในสังคม เมื่อชลาแต่งงานเป็นเมียหลวงของตุลา ซึ่งต่อมาเป็นอธิบดีกรมที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรม ทำให้เธอได้รับการยกย่องจากสังคม

เนื่องจากผู้เขียนเล่าเรื่องถึงเพียงเหตุการณ์นี้จึงไม่ทราบว่าชลา กับ ตุลา มีทายาทหรือไม่ แต่ก็แสดงให้เห็นว่าชลาได้ทำหน้าที่ดำรงวงศ์สกุล ทั้งการอนุเคราะห์ ทายาทชายของบิดามารดาให้สืบสกุลต่อไปแล้ว ยังแต่งงานกับตุลาเพื่อดำรงวงศ์สกุล อีกทางหนึ่งด้วย

ประการที่สี่ ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท ชลาเรียนดี เป็นที่ภาคภูมิใจของพ่อและแม่ ชลามีความประพฤติดี มีคุณธรรมช่วยเหลืองานบิดามารดา และตั้งใจเรียนทำให้พ่อของเธอภาคภูมิใจ นำเรื่องที่ชลาสอบได้คะแนนดีไปไม่ให้คนอื่นฟังประจำ พ่อของชลา ยังอวดผลการเรียนของชลาให้เลี้ยวซ้ายฟังว่า

“...‘คราวที่แล้วสอบได้ก็เปอร์เซ็นต์นะชลา?’

พอก้มลงถามฉัน อันที่จริงฉันรู้ว่าพ่อจำได้แม่นยำเสียแล้วละ เพราะพ่อคุยถึง เรื่องนี้ตลาดจรดท้ายตลาด แต่พอก็คงอยากให้ฉันพูด เสียมัน

‘จำไม่ได้’ ฉันทอดเสียงอ่อนลงแต่ไม่มีคำลงท้าย

‘เก๊าสิบสอง จุดเก๊ากหกรับ หวิดเก๊าสิบสาม’

‘อะไรวะ ยังงี้ยังว่าพอใช้ได้อีกอะ?’

‘คราวก่อน ๆ เคยสอบได้ถึงเก๊าสิบห้า...’

‘เก๊าสิบสี่กว่า ๆ เท่านั้นแหละพ่อ’

ฉันแกล้งขัดคอ แต่พ่อไม่ฟังเสียง

‘มันก็เกือบเก้าสิบห้าแหละ แต่หลัง ๆ นี่ชักจะเล่นมาก’
 ‘สิ...มีลูกดีจะได้เป็นที่พึ่งของพ่อแม่’...

(ทมยันตี, 2546, หน้า 21-22)

เนื่องจากชลาและทานพต่างก็เรียนเก่งด้วยกันทั้งคู่ ทำให้พ่อเกิดความภาคภูมิใจที่ลูกตั้งใจเรียนและฉลาดหลักแหลม มีความประพฤติเหมาะสมกับความเป็นทายาท

ชลารักครอบครัวและปกป้องพ่อแม่ด้วยความกตัญญู ชลามีความอาภัพ ยึดถ้อยคำรับชะตากรรมที่โหดร้าย ด้วยการยอมไปเป็นเมียน้อยของเสียเพื่อช่วยเหลือพ่อที่ถูกเสียใสร้าย โยนความผิดยกยอกเงินโรงงานมันสำปะหลัง เพราะทำบัญชีผิดพลาดเพื่อไม่ให้พ่อถูกตำรวจจับดำเนินคดี ในช่วงแรกพ่อยังปิดบังเรื่องที่ตนถูกใสร้ายไม่ให้ชลาและทานพรู้ แต่เด็กทั้งสองก็แอบฟังเพราะเห็นพ่อบุ๊โศกโศกใจมากหาทางออกไม่ได้ จึงทราบเรื่องทั้งหมด และเห็นว่าพ่อยอมติดคุกดีกว่ามอบเธอให้เสีย ทั้งยังไม่สามารถมารณหนีได้ เพราะอำนาจเงินของเสียทำให้มีคนของเสียคอยสอดส่องช่วยเหลือเสียทำความชั่ว ว่า

“...ฉันก็บอกว่า ให้ฉันติดตารางเสียดีกว่า แต่มันให้เวลาฉันคิดอีกอาทิตย์หนึ่ง’
 ‘เราเหลือเวลาอีกอาทิตย์เดียวเท่านั้นหรือพ่อ’...

...‘หนีซิพ่อ! แม่กระซิบ

‘หนีให้ถูกยิงนะซิ แม่ก็รู้อยู่แล้วว่าแถวนี้เป็นยังไง พวกเขาหูตากับลับประรด แล้วลงแบบนี้คิดหรือว่าเขาจะไม่ให้คนจับตาเรา?’...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 58)

ชลาเห็นว่าพ่อรักตนเหมือนแก้วตาดวงใจ ไม่ยอมมอบเธอให้เสียแน่นอน แต่เธอยอมให้พ่อเดือดร้อนจนต้องติดคุกติดตารางไม่ได้ จึงตัดสินใจไปเป็นเมียน้อยเสียโดยไม่ฟังคำทัดทานของพ่อและแม่ เพื่อปกป้องครอบครัวที่เธอรักด้วยความกตัญญู “ถูกแล้วจะ พ่อเป็นพ่อของชลา มีหน้าที่ให้ความสุขแก่ชลา แก่นพ แก่นแม่ แต่ชลา ก็มีหน้าที่เหมือนกัน เป็นหน้าที่ของลูก ฟังกตัญญูทเวที ต่อพ่อแม่...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 65) ชลาต่อรองให้เสียมอบเงินก้อนใหญ่สองหมื่นบาท และเงินเดือนอีกสองพันให้ครอบครัว

“... ‘เงินสดสองหมื่น เงินเดือนอีกสองพัน!’ ฉันท้า
 ‘หรือไม่กี่ไม่ตกลงเลย!’
 ‘เสีย’ ทำตาขีบ ๆ กวาดตามองฉันทั่วตัวก่อนจะถอนใจยาว
 ‘ตกลง แต่ต้องไปอยู่กรุงเทพด้วยนา’
 ฉันลุกขึ้นยืนเป็นเครื่องหมายว่า เรื่องของเรายุติลงแล้ว
 ‘แล้วจะไปด้วยกันได้เมื่อไหร่?’
 ‘เมื่อพ่อชำระบัญชีเรียบร้อยแล้ว เสียยอมเซ็นรับว่าถูกต้อง และเราได้เงินสดนั้น
 ตามสัญญา’...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 76)

ชลาเรียกเงินสดสองหมื่นบาท และเงินเดือนอีกสองพันให้พ่อกับแม่ เพื่อให้ครอบครัวอยู่สบาย เพื่อไม่ให้เธอกังวลในช่วงเวลาที่เธอต้องออกจากครอบครัวไปอยู่กับเสีย เธอยังใจเด็ดเมื่อเสียล้งเลไม่ยอมเซ็นรับรองบัญชีที่คิดใหม่ถูกต้องแล้ว ด้วยการแลกเปลี่ยนให้เธอเซ็นสัญญาไปอยู่กับเสีย และเสียเซ็นรับรองบัญชี และไม่ดำเนินการทางกฎหมายกับพ่อ แสดงว่าเพื่อช่วยเหลือพ่อแล้ว เธอยอมใช้เรือนร่างของสตรีเป็นอำนาจต่อรองกับเงินตราและอำนาจมืดของเสียเพื่อแลกกับความสงบสุขของครอบครัว

ชลาให้ทรัพย์สินเพื่อเลี้ยงดูพ่อแม่ ชลาเก็บเงินที่เสียให้ไว้ในบ้าน เพื่อหวังว่าสักวันจะมอบให้พ่อกับแม่ใช้ไม่ให้ท่านลำบาก เมื่อพ่อมาเยี่ยมชลาที่บ้านเช่า ชลาก็หยิบเงินลงมาให้พ่อ แต่พ่อปฏิเสธไม่ยอมรับไว้ กลับนึกเสียใจที่ตนเองเป็นต้นเหตุให้ลูกต้องเป็นเมียน้อยเสีย ชลาจึงปลอบพ่อให้ลืมเรื่องเก่าและสัญญาว่าจะดูแลพ่อต่อไป ความว่า “...‘อะไรที่ผ่านมาแล้ว พ่ออย่าพูดถึงเลย แต่อะไรที่จะมาถึงต่างหากสำคัญกว่า จำได้ไหมจะ...ชลาสัญญากับพ่อไว้ว่าสักวันหนึ่งชลาจะตอบแทนให้พ่อให้สนใจทีเดียว ตอนนี้พ่อคอยอีกหน่อยนะจะเพราะอีกไม่นานเวลาของชลาก็คงมาถึงแล้ว!’...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 219) พ่อแนะนำให้ชลานำเงินฝากธนาคารเพื่อเก็บเป็นทุนต่อไป เมื่อพ่อปฏิเสธไม่รับเงิน ชลาก็ยังต้องการฝากสิ่งอื่นไปให้ทางบ้านแทนเงินให้ได้ “เมื่อพ่อไม่ยอมและต้องเงินทุกบาททุกสตางค์ของฉัน ฉันก็พยายามซื้อของเท่าที่คิดว่าจำเป็นฝากไปให้แม่กับตานพเท่าที่จะทำได้” (ทมยันตี, 2546, หน้า 224) ชลาพยายามมอบสิ่งของเงินทองให้ครอบครัวที่เป็นที่รัก เพื่อให้คนในครอบครัวอยู่อย่างสุขสบาย

แต่พ่อของชลามักปฏิเสธไม่รับเงินเพราะถือว่าหน้าที่ของตน คือดูแลลูก ต้องการให้ชลาเก็บไว้ดูแลตัวเองหากช่วยน้องก็ให้น้องมาหาชลาเอง ว่า “...เงินไม่ใช่ว่า

พ่อแม่วางเงินของชลา แต่หน้าที่ของพ่อแม่เป็นหน้าที่ของผู้ให้ ไม่ใช่ผู้รับ ถ้าชลาจะให้น้องก็เอาไวยามที่น้องต้องการฟังพาลาดีกว่า” (ทมยันตี, 2546, หน้า 333)

ประการที่ห้า เมื่อท่านลวงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ท่านชลาได้รับโทรเลขว่าพ่อกับแม่เจ็บหนักให้รีบกลับบ้าน แต่เมื่อมาถึงกลับพบว่าพ่อกับแม่ชลาประสบอุบัติเหตุในเหตุการณ์รถบรรทุกเล็กชนรถน้ำมันเทกระจาดตายหลายศพไม่มีใครมีชีวิตรอดมารักษาที่โรงพยาบาลสักคน และในเหตุการณ์นั้นมีพ่อแม่ของชลารวมอยู่ด้วย ความว่า

“...ศพพ่อกับแม่อยู่ที่วัดนอนเรียงรวมกับคนอื่น ๆ ที่ยังไม่มีญาติมารับมีตาหนานพั่งกอดเข้าอยู่หน้าศาลา ดวงตาของแกแห้งผาก หากดวงหน้าชะมุกชะมอมยังมีรอยน้ำตาเป็นคราบ แกคงร้องไห้ เสียจนไม่มีน้ำตาจะร้องเพราะไหนจะเสียใจ ตกใจ และว่าเหวเนื่องจากเราไม่มีญาติผู้ใหญ่ที่จะช่วยเหลือหรือให้คำแนะนำแกได้เลย...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 540)

ทานพั่งร้องไห้อยู่ที่วัดด้วยสีหน้าเศร้าโศกไม่มีสติพอจะจัดการอะไรได้ ซ้ำยังไม่มีญาติคอยช่วยเหลือ เมื่อชลาไปถึงก็พบว่าพ่อแม่ถูกสับหรือคลุมด้วยผ้าขาวแล้วชลาและทานพไม่ทันได้ตั้งตัวทำอะไรไม่ถูก ทำให้ระเบียบช่วยเหลือออกความคิดในการจัดการศพให้ โดยจะตั้งศพไว้สามวันแล้วเผาศพพร้อมกับผู้ประสบอุบัติเหตุทั้งหมด ความว่า

“...ถ้าไม่ถ้อยคถ้อยอย่าง เภา ๆ รวมกับเขาเสียแหละดี คุณก็ไม่มีใคร ชื่นยักย้ายถ่ายเทไปที่อื่นจะยุ่ง เภาแล้วเก็บกระดูกเข้ากรุงเทพฯคุณจะทำบุญให้เอ็กเกริกยังงี้ก็ได้’

ฉันตกลงใจทำตามทีแม่ระเบียบว่า ทางวัดซึ่งเป็นตัวแทนจัดการในเรื่องนี้บอกกำหนดการคร่าว ๆ แก่ฉันว่า

‘ตั้งสวดสามคืนแล้วก็เผาเลยคุณ จะได้หมดเรื่องหมดราวไป’...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 542)

ป้าระเบียบเสนอให้ชลาเผาศพพ่อแม่ที่วัดพร้อมกับผู้ประสบอุบัติเหตุคนอื่น ๆ โดยจัดพิธีสวดสามคืนแล้วเผาเลย จากนั้นจึงเก็บเอากกระดูกนำไปบำเพ็ญกุศลต่อที่กรุงเทพฯ ชลาจึงเป็นลูกกตัญญูตามหน้าที่ของลูกที่มีต่อพ่อแม่ เมื่อบิดามาดาลวงลับไปแล้วได้ทำพิธีศพเพื่อเป็นเกียรติแก่ท่าน แล้วทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ท่านตามสมควร

2) บทบาทต่อครอบครัวในฐานะพี่สาวของทานพ ผู้วิจัยพบว่าชลาแสดงบทบาทในฐานะพี่สาวของทานพอย่างดี 3 ประการ คือ บทบาทในการเลี้ยงดู บทบาทใน

การสนับสนุนการศึกษา และบทบาทในการสงเคราะห์เลี้ยงดูน้องหลังพ่อแม่เสียชีวิต มีรายละเอียดดังนี้

2.1) บทบาทในการเลี้ยงดู ชลาเป็นพี่สาวคนโตที่ได้รับการปลูกฝังให้รักน้องรักครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างชลากับทานพจึงรักกันสนิทแนบแน่น ชลามักเสียสละเพื่อน้องเสมอ ทานพในวัยเด็กรูปร่างอ้วน ผิวขาวน่ารัก แต่อยากเป็นตำรวจ ชลาจึงคอยหยอกน้องด้วยความรัก

“...โป้ง...โป้ง...นพจะเป็นตำรวจกวาดจับผู้ร้าย’
 ‘ผู้ร้ายมันคงกลัวหรอก ตำรวจอ้วนปึงงี้ รังไล่ผู้ร้ายจังกี้ไม่ทัน’
 ทานพ ต่างกับฉันตรงที่แกอ้วนกลม ค่อนข้างขาว ผมหยักศกสลายจนเจ้าตัว
 ภูมิไฉนนัก ขนาดบรรจงหวีแทบจะไม่ให้กระดิกสักเส้นเดียว
 ‘นพพิตได้’...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 14)

ชลาจึงมีความรักและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับน้องชาย มักเสียสละให้น้อง แม่บ้านจะมีฐานะยากจนแต่ก็มีภาพความสุขให้เห็นอย่างเต็มเปี่ยม ชลา ยังคงเลี้ยง ปกป้องดูแล ตลอดจนยอมเสียสละความสุขส่วนตัวให้น้องได้เสมอ เมื่อพ่อแม่ของชลาเสียชีวิต ชลาได้รับพมาอยู่ด้วยเพื่อดูแลต่อ “...ฉันกอดน้องด้วยความรู้สึกเป็นผู้คุ้มครองเต็มที่ จากนั้นฉันก็มีความรู้สึก ว่า ฉันยินดีทำทุกอย่างในโลกเพื่อแกได้ทั้งสิ้น และฉันก็ไม่เคยเสียใจเพราะแกเลยแม้แต่บ่อย...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 546)

2.2) บทบาทในการสนับสนุนการศึกษา ชลามีบทบาทช่วยดูแลทานพให้มีโอกาสเรียนหนังสือเพื่อไม่ให้มีชีวิตที่ต้องรับทนเช่นตน และเพื่อเปลี่ยนฐานะของครอบครัวให้สูงขึ้น ชลาจึงชื่นใจที่มีส่วนสนับสนุนทานพให้เรียนจบปริญญาทางการแพทย์ ความว่า

“...‘พี่ชลา เพราะไฉยชานานนี้แหละทำให้ผมเป็นหมอ’
 ...‘เดี๋ยวนี้อูหรือยัง?’
 ‘รู้แล้วครับ รู้ว่ามีชานานอื่นดีกว่าชานานนี้!’
 แกตอบอย่างหน้าตาเฉย...ทานพไม่เคยทำให้ฉันผิดหวังและไม่ว่า ฉันจะเป็น
 ยังไงสำหรับแก ฉันยังเป็น ‘พี่ชลา’ คนเก่าไม่เปลี่ยนแปลง แกไม่เคยแค้น...เวลาที่ฉัน

ไปนั่งดูแกรับพระราชทานปริญญาบัตร และไม่เคยแคร์ที่จะควงฉันไปงานฉลองปริญญา
พลงแนะนำต่อใคร ๆ ว่า

‘พี่สาวผม!’

(ทมยันตี, 2546, หน้า 81)

ทานพได้รับการช่วยเหลือจากชลาธรส่งเสียให้เรียนสูง ๆ ทานพจึงได้มีโอกาส
เข้าเรียนปริญญาด้านการแพทย์จนสำเร็จการศึกษา ได้ประกอบอาชีพแพทย์ที่คนใน
สังคมยกย่อง เพราะความรักความผูกพันการร่วมกันฝ่าฟันอุปสรรค ทำให้ทานพ
ยังคงภาคภูมิใจที่มีพี่สาวอย่างชลาธร กล้าพาพี่สาวไปชื่นชมความสำเร็จในการรับ
ปริญญาของตน

เนื่องจากทานพมีความรักความผูกพัน เห็นคุณค่าของการเสียสละและความดี
ของชลาธร ทานพจึงไม่สนใจเสียงนินทาของคนในสังคม

“...ทั้ง ๆ ที่ตอนนั้นใคร ๆ ก็รู้จักฉันจนทั่ว ในนามของ ‘ชลาธร’ สาวสังคมชื่อดัง!
และแกไม่เคยรอช้าเลยที่จะหันหลังให้แกสตรีผู้หนึ่ง ซึ่งมีทุกสิ่งทุกอย่างพร้อมมูล
เพราะเหตุผลว่า

‘...เรามีกันสี่พ่อแม่ลูก และแม่จะเหลือสองคนพี่น้อง เราก็ยังเป็นเราอยู่ได้
ถ้าคนอื่นเขาแคร์ในเรื่องนี้ แล้วทำไมผมจะต้องไปแคร์กับเขา...’...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 81)

ทานพยังรักกตัญญูต่อพี่สาวเพราะครอบครัวของทานพกับชลาธร
มีเพียงแค่ 4 คน คือ พ่อ แม่ ชลาธร และทานพ และขณะที่เล่าพ่อแม่ได้จากทั้งสองไปแล้ว
ทานพจึงไม่จำเป็นต้องสนใจเสียงนินทาที่ไร้สาระของคนในสังคมอีก

2.3) บทบาทในการสงเคราะห์เลี้ยงดูน้องหลังพ่อแม่เสียชีวิต
ชลาธรรับทานพมาอุปการะหลังจากที่พ่อแม่เสียชีวิต เพราะเห็นว่าเป็นน้องที่รักเพียงคนเดียว
โดยให้ทานพไปเรียนโรงเรียนประจำเพื่อฝึกการใช้ชีวิต เมื่อปิดเทอมทานพก็มาพักกับชลาที่บ้าน
แม้ว่าทานพจะรู้ว่าชลาเป็นอนุภรรยาของท่าน ด้วยความรักที่พี่น้องมีต่อกันทานพจึงไม่รังเกียจ
อาชีพของพี่สาวเลย ดังเนื้อความว่า

“...‘นพรักพี่ชลา แล้วนพก็บอกใคร ๆ เขาอย่างนี้ พี่ชลาจะเป็นยังไง
นพไม่เห็นแปลกเลย เรารักกันใช้ไหมจ๊ะ’

เสียงใส ๆ ประโยคสุดท้ายของแกทำให้ฉันน้ำตาาร่วงพรู

‘พี่รักนพ รักมากกว่าทุกอย่างในโลก’...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 620)

ความน่ารักของทานพทำให้ซลารู้สึกปลื้มที่คนในครอบครัวที่เธอรักที่เหลือเพียงหนึ่งเดียว ไม่ดูถูกเธอ ทานพจึงยังเป็นคนที่น่ารักสำหรับซลา

ซลาจึงเป็นพี่สาวที่ปฏิบัติต่อน้องชายหลังการสิ้นบุญของบิดามารดาเป็นอย่างดี ทั้ง 3 ประการ คือ บทบาทในการเลี้ยงดู บทบาทในการสนับสนุนการศึกษา และบทบาทในการสงเคราะห์เลี้ยงดูน้องหลังพ่อแม่เสียชีวิต

2.2.2 บทบาทต่อสามี ตัวละครซลาในเรื่องเมียน้อยนั้น แม้ผู้ประพันธ์กำหนดให้มีบทบาทเป็นเมียน้อย แต่พฤติกรรมความเป็นเมียน้อยของตัวละครซลาไม่ชัดเจน พฤติกรรมที่ซลาปฏิบัติไม่ต่างจากตัวละคร ดร.วิกันดา ในเรื่องเมียหลวง หากแต่มีรายละเอียดแตกต่างกันไปตามเหตุและปัจจัย อย่างไรก็ตามเมื่อผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลการแสดงบทบาทต่อสามีของตัวละครซลาในฐานะที่เป็นนั้น พบว่า ตัวละครซลาแสดงบทบาท 2 ลักษณะ คือ บทบาทต่อสามีในฐานะเมียน้อย และบทบาทในฐานะเมียหลวง กล่าวดังนี้

1) บทบาทต่อสามีในฐานะเมียน้อย ซลาต้องเมียน้อยของผู้ชาย 2 คน คือ เสี่ยชูชัย และท่าน ซลาแสดงบทบาทต่อสามีทั้ง 2 คนแตกต่างกัน ดังนี้

1.1) บทบาทในฐานะเมียน้อยของเสี่ยชูชัย ซลาเป็นเมียน้อยเสี่ยชูชัย เพราะกลโกงของเสี่ย เธอจึงต้องยอมจำนนกับอำนาจทางเศรษฐกิจของเสี่ยด้วยความไม่เต็มใจ เธอจึงรู้สึกโกรธแค้นชิงชังเสี่ยชูชัยอยู่ในใจ แต่ไม่สามารถแสดงออกมาได้ เสี่ยชูชัยพาซลามายอยู่ที่บ้านไม้สองชั้นกลางเก่ากลางใหม่ท่าสี่เทาอ่อนสลบเขี้ยว มีอาณาเขตรั้วล้อมรอบมิดชิด มีแม่บ้านชื่อระเบียบบคอยดูแล ซลาต้องอดทนนอนอยู่กับเสี่ยชูชัย รู้สึกเบื่อระแค้นที่ต้องนอนกับเสี่ยชูชัยที่น่ารังเกียจ

“...ทำไมฉันต้องมาทนอยู่กับคนเช่นนี้ และทุกครั้งที่เขาตะตองตัวฉัน ฉันมักจะอาบน้ำถูตัวเสียนานแสน นานราวกับจะลบรอยทุกรอยให้หมดไป แต่รอยเหล่านั้นมันไม่ได้ติดที่ผิวกาย หากมันติดตราอยู่ที่หัวใจอยู่ในความทรงจำ ซึ่งไม่มีอะไรจะลบเลือนได้ รอยเหล่านั้นเป็นรอยที่ฉันหมายมาดไว้ในใจว่า ฉันจะต้องเรียกคืนด้วยการประทัปรอยให้เขาสำนึกอยู่ทุกลมหายใจ เช่นกัน!...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 97)

เสียชู้ยหลงชลามากจึงให้แม่บ้านซื้อระเบียบช่วยดูแล เสียมักเข้ามาหาชลาช่วงบ่าย ถ้าเย็นมีธุระจึงออกไปข้างนอก บางครั้งก็กลับมาค้างคืนด้วย แต่ช่วงเวลาที่ชลามีความสุขที่สุด คือ ตอนที่เสียออกไปนอกบ้าน ชลาจึงมีสถานะใกล้เคียงกับนางบำเรอกามของเสีย เสียยังให้ชลาเปลี่ยนเครื่องเฟอร์นิเจอร์และเครื่องใช้ใหม่ตามที่ชลาอยากได้ ช่วงกลางวันชลาก็ได้พบกับช้อยร้านเสริมสวยใกล้บ้าน ทำให้ชลาเปลี่ยนแปลงทรงผมและรูปแบบการแต่งตัวใหม่ให้ทันสมัยขึ้น เมื่อเสียว่างก็เข้ามาพักผ่อนกับชลา เมื่อจะเดินทางไปโรงงานที่ชลบุรีเสียก็จะชวนนั่งรถไปด้วย “... ‘เรานั่งรถคันใหญ่ไป แต่งตัวสวย ๆ ไปอวดคนที่นี่’... ประโยคนี้บอกให้ฉันรู้ว่า ‘เสีย’ อยากให้ฉันไปด้วยในฐานะ ‘ตุ๊กตาหน้ารถ’ เท่านั้นเอง...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 128) ทำให้ชลารู้สึกว่าตนเป็นเพียงเพื่อนร่วมทางของเสีย

เนื่องจากชลารังเกียจเสียชู้ยไม่อยากมีลูกด้วยจึงหาทางคุมกำเนิด “... ‘ฉัน... ไม่อยากมีลูก’ ... ‘ถ้าคุณไม่อยากมี คุณต้องไปหาหมอ’...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 130) ชลาจึงไปหาหมอเพื่อคุมกำเนิด

ชลายังหาโอกาสแก้แค้นเสียเมื่อมีโอกาส จึงพยายามทำให้เสียรักและไว้วางใจมากขึ้นจนรู้ว่าเสียมีธุรกิจผิดกฎหมายทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น งานลอบตัดไม้ งานโรงมันสำปะหลัง โรงน้ำตาล เป็นเพียงธุรกิจบังหน้าเท่านั้น ชลาได้รับความไว้วางใจจนรู้ความลับทั้งบัญชีลับ และรายชื่อคนติดต่อที่เป็นความลับ

“... ‘บัญชีลับ’ ซึ่งพ่อค้าใหญ่ ๆ มักมีทุกราย จำนวนเงินใน ‘บัญชีลับ’ กับจำนวนเงินในบัญชีที่ต้องแจ้งสรรพากร เมื่อเก็บภาษีแตกต่างกันอย่างน่าตกใจ ฉันได้รู้ถึงกระแสเงินที่สะพัดเข้าออกของเสีย ซึ่งมีทั้งในด้านการงานและด้าน ‘บุคคล’ ที่ติดต่อกันด้วย รายชื่อของผู้ที่เกี่ยวข้อง ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่สามารถ ‘อำนวยความสะดวก’ ให้เป็นอย่างดี...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 130)

เมียหลวงของเสียชู้ยเป็นหญิงจีนแท้ ๆ มีลูกชายลูกสาวกำลังเรียนอยู่ต่างประเทศ เมียหลวงมีสุขภาพไม่แข็งแรงนัก จึงไม่มายุ่งวุ่นวายกับชีวิตของชลา ชลาจึงมีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ชลาต้องติดตามเสียไปติดต่อกับลูกค้าในฐานะเมียน้อย ทำให้รู้จักคนที่ทำธุรกิจกับเสียอย่างดี ชลารู้ว่าเสียมีอาชีพลักลอบขนคนเข้าประเทศอย่างผิดกฎหมาย “สิ่งสะกิดใจนั้น...ให้ฉันได้ทราบถึงอาชีพใหม่ของ ‘เสีย’ อันเกี่ยวกับการลัก ลอบนำคนเข้าประเทศ

โดยตรง!...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 158) ต่อมาชลา ก็ไปเรียนเลขานุการตามที่เสียชักชวน เพื่อย้อมตัว เพราะเสียมีแผนส่งชลาให้ท่าน

ต่อมาเสียพยายามส่งชลาไปให้ท่านโดยอ้างว่าเศรษฐกิจไม่ดี ทำให้ไม่สามารถส่งเสียเลี้ยงดูชลาได้เหมือนเดิม “...ตอนนี้การค้ำมั่งตกต่ำ เงินทองอืดคัด จะส่งเสียหลูอย่างเก่าเหิงจะลำบาก...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 380) ชลาจึงตอบเสียแบบไม่ใส่ใจว่า “...‘ใจดีถึงยังงั้นเชียวหรือคะ?’ ฉันทำตื่นตื่น...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 381) เมื่อสถานการณ์เป็นอย่างนี้ แม่บ้านจึงเตือนชลาไม่ให้ไปทำงานที่บ้านไหนอีก แม้แต่กับอ้อย แล้วแนะนำให้เธอไปอยู่กับพ่อแม่ที่ชลบุรี

ช้อยกับโรจน์รับคำสั่งท่าน ซึ่งเป็นข้าราชการระดับผู้ใหญ่ ในกรมกองให้ออกอุบายชวนชลาไปเป็นเมียน้อย เหตุการณ์เกิดหลังจากเสียช้อยเริ่มห่างจากชลา ช้อยมารบเร้าชลาไปกินข้าวนอกบ้าน เมื่อไปถึงร้านอาหารก็พบโรจน์กับท่าน “ภรรยาผมกับคุณชลา ที่เคยขอรับรองให้ท่านหางานให้ทำ” (ทมยันตี, 2546, หน้า 396) ท่านที่โรจน์พามาพบ คือ ข้าราชการระดับสูงที่ชอบใจชลา และอยากให้มาเป็นเมียน้อยของตน โดยเสนอให้ชลาแต่งงาน ข้าราชการ ชลาถามว่าต้องสอบเข้าไหมใช่หรือแต่ท่านก็ตอบว่าสามารถบอกให้เลืกคนที่ต้องการได้ “ก็ต้องสอบแหละครับ แต่เราสั่งได้ว่าจะเลือกคนไหน?” (ทมยันตี, 2546, หน้า 398) ท่านมอบให้โรจน์และช้อยชวนชลามาลองเรือสำราญ ชลาขอพาคนไปด้วย ชลาชวนอ้อยไปด้วย โดยที่ช้อยไม่รู้ อ้อยเตือนว่าไม่น่าไว้วางใจ “จะดีหรือชลา เรือแบบนี้มันเข้าประภาพามาไปลงอวย” (ทมยันตี, 2546, หน้า 406) ชลาฉลาดพอที่จะไม่ใช้หมูในอวยของใคร เมื่อเหล่าเข้าปากท่าน ท่านก็พยายามลวนลามชลา

“...‘เนื้อหนูนุ่มนุ่ม...’

มืออวบอ้วนคว่ำตั้นแขนฉันไว้นั่น ‘ฉันอยากอุปการะหนูจริง ๆ นา ต้องการเท่าไร...บอก...’

แรงบีบกดหนักราวกับจะยึดไว้ไม่ยอมปล่อย ฉันผุดลุกขึ้นโดยเร็ว

‘อย่าเพิ่งไปนำคุยกั๊ก่อน...’

(ทมยันตี, 2546, หน้า 425)

แต่เพราะท่านเมามากเกินไปจึงผล็อยหลับไปก่อน ชลาจึงรอดจากเงื้อมมือของท่าน ทำให้ชลาเห็นว่าคนอย่างโรจน์ “...คุณโรจน์ คือแบบฉบับของคนในยุคนี้ อีกหลายคน ที่พยายามใช้มนุษย์ด้วยกัน เป็นบันไดไต่ไปสู่ความสำเร็จของตนเอง โดยมีได้คำนึง

เลยว่า ใครจะเป็นอย่างไร...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 429–430) ผลสุดท้ายคืออ้อยหวานเสน่ห์ท่านจนติด ทำให้ชลาไม่ต้องทำงานนี้ ชลาคิดว่า “คุณอ้อยต่างกับฉันตรงนี้เอง คุณอ้อยไม่สนใจกับความภูมิใจของมนุษย์ ในขณะที่ฉันอยู่อย่างถ้อยว่า ความทะนงตัวเป็นสมบัติของมนุษย์ชาติ!” (ทมยันตี, 2546, หน้า 434–435)

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ชลา ทำหน้าที่สอดคล้องกับการเป็นภรรยาที่ดีตามหลักทศ 6 เพียง 2 ด้าน คือ 1) การจัดการงานในบ้านด้วยดี โดยให้ระเบียบแม่บ้านเป็นผู้ช่วยในการจัดการ เช่น การจัดเครื่องเรือนและการดูแลบ้านเรือนให้เรียบร้อยให้บ้านน่าอยู่เท่านั้น 2) การไม่นอกใจ คือ ชลารักษาตนไม่แอบคบกับใครนอกเหนือจากเสีย

สาเหตุที่ชลาปฏิบัติตนตามหลักทศ 6 เพียง 2 ข้อ อาจเป็นเพราะชลาไม่ได้ต้องการเป็นเมียร้อยเสียชู้ช้อย แต่เสียชู้ช้อยใช้กำลังอำนาจและอำนาจเงินวางแผนบังคับให้ชลามาเป็นเมียร้อยของตน เพื่อแลกกับการที่พ่อของเธอจะไม่ถูกดำเนินคดีฉ้อโกงทรัพย์สินของโรงงาน ตามที่เสียชู้ช้อยได้วางแผนไว้ ชลาจึงรู้สึกเจ็บแค้นชิงชังเสียชู้ช้อย เธอต้องการเรียกร้องความยุติธรรมที่เธอต้องถูกตั้งให้มาใช้ชีวิตตกต่ำ ในฐานะเมียร้อยให้สังคมดูหมิ่น ชลาจึงไม่ได้ปฏิบัติตนเป็นแม่ศรีเรือนที่ดีตามหลักทศ 6 เพราะว่าเสียชู้ช้อยไม่คู่ควรที่จะได้รับการปฏิบัติที่ดีเช่นนั้น ชลาจึงทำหน้าที่เพียงเป็นคู่นอนคอยปรนนิบัติความต้องการทางกายให้เสียตามที่ต้องการเท่านั้น ดังนั้นเมื่อชลาได้เป็นอนุภรรยาของท่านผู้ใหญ่ในแวดวงราชการระดับประเทศ (คนละคนกับท่านที่โรจน์และช่วยลวงชลาไปพบ) ที่มีอำนาจเหนือเสียชู้ช้อย ชลาจึงถือโอกาสที่มีแต้มต่อเรียกร้องให้เสียชู้ช้อยติดต่อกับงานธุรกิจกับท่านผ่านตน โดยชลาจะต้องได้ค่าดำเนินการอย่างสมน้ำสมเนื้อด้วย นอกจากนี้ชลายังได้รับความร่วมมือจากท่าน บิบบังคับให้เสียชู้ช้อยนำเงินสินบนที่คิดจะมอบให้ท่านเพื่อแลกกับการอนุมัติให้ชาวต่างชาติเข้ามาถือสัญชาติไทยกลายเป็นเงินทุนเพื่อการกุศล โดยท่านไม่ยอมเซ็นอนุมัติโครงการที่ทำลายประเทศ และใช้เงินสินบนเป็นของกลาง พร้อมยื่นข้อเสนอว่าจะยอมเสียเงินจำนวนนี้เพื่อไม่ให้ท่านดำเนินการทางกฎหมายกับเสียหรือจะเอาเงินคืนไป แล้วมีชีวิตอย่างปกติสุขต่อไป เสียเลือกเสียเงินให้กับสาธารณกุศลเพื่อแลกกับการไม่ต้องถูกดำเนินคดี

เห็นได้ว่าชลามีความโกรธแค้นเสียชู้ช้อยที่บีบบังคับตนมาเป็นเมียร้อย เธอไม่ได้ยินยอมพร้อมใจหรือมีความต้องการเป็นเมียร้อยใคร หากแต่เสียชู้ช้อยใช้อำนาจเงินและอิทธิพลมาบังคับขู่เข็ญ เธอจึงเห็นเพียงว่าเธอทำอาชีพเมียร้อยกับเสียชู้ช้อยเท่านั้น ดังนั้นเธอจึงปฏิบัติตนตามแบบเมียร้อยทั่วไปคือไม่ทำงานนอกบ้าน ให้สามีเลี้ยงดู แต่ถึงกระนั้นชลา ก็พยายามหาความรู้ใส่ตัวไว้ให้มากที่สุด ด้วยการเรียนเลขานุการเรียนบัญชี เพื่อมีโอกาส

หลุดพ้นจากอำนาจและอิทธิพลของเสีย จะได้ไม่ต้องเป็นเมียน้อยอีกต่อไป และเมื่อหลุดพ้นจากเสียเธอก็ใช้อำนาจของท่านเพื่อแก้แค้นเสียอย่างสาสม

1.2) บทบาทในฐานะอนุภรรยาของท่าน เมื่อเสียชู้เริ่มอ้างเศรษฐกิจไม่ดี ไม่สามารถส่งเสียชลาไหว ชลาต้องมาทำงานใหม่โดยมีคุณคณินทร์เป็นนายหน้าดูแล ปรับบุคลิกการแต่งกายเพื่อนำชลาไปพบกับท่าน คุณคณินทร์สนับสนุนชลาโดยล่อว่า “... ‘...เราต้องตรงไปตรงมากัน ถ้าใครพูดคำไหนคำนั้น เราก็ช่วยเชียร์ พอท่านเห็นดีเห็นงามอย่าว่าแต่เงินเดือนประจำเลย ทั้งเพชร ทั้งเงิน รางวัลกันไม่ขาดระยะ เธอไปถอนทุนคืนเอาตอนนั้นแล้วกัน’...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 389)

คุณคณินทร์ส่งชลาไปพบท่านในช่วงเช้า “... ‘บ่ายนี้เข้าพบได้’ ฉันไม่เคยคิดเลยว่า ‘ถูกขังตัว’ เป็นถูกขังบ่าย!...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 439) ท่านชอบชลาเพราะว่าเล่นตัว ง่ายเหมือนผู้หญิงอื่น จึงทำให้ท่านรู้สึกเป็นชายที่ต้องออกไล่เหยื่อ ท่านมักมีผู้หญิงเข้ามาในชีวิตอยู่เสมอผู้หญิงแต่ละคนได้รางวัลจากท่านต่างกัน “คุณคณินทร์ไม่บอกหรือคะบางคนได้บ้าน ได้เงินเดือน ได้รถยนต์ ได้แหวนเพชรด้วย นี่สวยมากคงได้ถึงสามพันหรือหกหมื่นบาทพิเศษอื่น ๆ” (ทมยันตี, 2546, หน้า 443) เมื่อท่านได้สนิทสนมกับชลาก็ตื่นชอบเพราะเป็นคนกล้าไม่ยอมคน

“... ‘มาดีก็ต้องพยศ’

‘ท่านเคยปราบมาหลายรายแล้ว ลองดูรายนี้บ้างเจ้าคะ’

‘ดิฉันเป็นคน ไม่ใช่มาที่จะยอมให้ใครลงแสง่าย ๆ’

ฉันไม่รู้เหมือนกันว่า ฉันหลุดประโยคนั้นออกไปได้อย่างไร คุณคณินทร์มองฉันอย่างอ้าปากค้าง แต่หางตาของ ‘ท่าน’ มีริ้วรอยพึงพอใจ ‘กล้าดี ฉันชอบคนกล้าเข้ามาซิ’...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 446)

ท่านยังถามชลาว่าเต็มใจหรือไม่ ชลาลับย้อนถามว่าคนที่มาที่นี่มีไม่พอใจด้วยหรือ เธอตอบอย่างซื่อตรงกับความคิดเพราะเชื่อว่า “...ฉันรู้เหมือนกันว่าที่ฉันพูดไม่สมควรนัก แต่เมื่อฉันจะ ‘ขาย’ ฉันก็อยากจะทำให้ผู้ซื้อดีราคาสินค้าด้วยความเต็มใจ ของเขาเช่นกัน!...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 447) ชลาจึงกล้าพูดกล้าตอบท่านสอบถามเรื่องการศึกษา ประวัติส่วนตัว บ้านเกิด ทั้งที่คณินทร์ห้ามชลาไม่ให้พูดเรื่องเสียชู้ แต่ชลาก็ตอบตามจริงว่า

“...ไม่ได้เรียนค่ะ แต่เป็นตัวขัดดอกให้เสียเขา’ น้าแปลกที่ดวงตาคุณนั้นมีได้มีแววพิศวง ตาก็ยังมองฉันอย่างผู้แก่กว่าสนใจในเรื่องของเด็กอยู่นั่นเอง ฉันเล่าประวัติตนเองอย่างย่อ ๆ ก่อนที่จะสรุปว่า

‘ด้วยเหตุนี้แหละค่ะ ดิฉันจึงได้ถอนตัวจากการประกวด’...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 450)

ชลาคูยกกับท่านอย่างตรงไปตรงมาทำให้ท่านเมตตา ท่านถึงกับถามว่าทำไมชลาคูถึงบอกท่านตามตรง ชลาจึงถามกลับอย่างกล้าหาญว่า “...คนอย่างดิฉันควรมีราคาเท่าไร ท่านจึงควรมีสิทธิ์รู้ข้อเท็จจริงข้อนี้ด้วย” (ทมยันตี, 2546, หน้า 450) การพูดคุยกอย่างตรงไปตรงมาทำให้ท่านประทับใจ เนื่องจากผ่านผู้หญิงมามาก ค่าของผู้หญิงไม่ได้อยู่ที่ความงามของรูปร่าง แต่ชลาที่มีค่าที่ความฉลาดช่างพูด เพราะท่านต้องการคนคุยมากกว่า จึงตกลงซื้อชลา

“...‘ราคาของเธอไม่ได้อยู่ที่ตัวเธอหรอก มันอยู่ที่นี้...’

‘ท่าน’ เคาะขมับซ้ำ ๆ ‘เธอเป็นคนฉลาด...และฉันก็ผ่าน...ขอโทษ...แต่เมื่อเรารักจะพูดความจริงกันแล้ว ก็ต้องพูดเสียให้หมด...แต่สำหรับฉัน...งานมันมาก...บางทีฉันก็อยากหาคนถูกใจคุยกันให้สนุกมากกว่า ไม่ใช่พอเห็นก็ขอเงิน ขอเพชร ขอทอง เธอเพิ่งเป็นคนแรกที่คุยด้วยได้นาน...เพราะฉะนั้นถ้าจะถามว่าฉันจะซื้อไหม ฉันซื้อแน่...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 450-451)

ท่านยื่นแหวนเพชรและเซ็นเช็คให้ชลาเป็นของตอบแทนสัญญาการเป็นเมียน้อยของท่าน แต่ชลาให้คุณค่าของตำแหน่งในครั้งนี้อย่างเธอเป็น “...ผู้หญิงที่ก้าวจากฐานะ ‘เมียน้อย’ ไปสู่ตำแหน่ง ‘อนุภรรยา’...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 452) ทั้งนี้เพราะท่านมีอำนาจบารมีพอที่จะทำให้คนที่เธอเจ็บช้ำอย่างเสียชู้ช้อยได้รับผลกระทบที่เท่ากับเธอไว้

เนื่องจากท่านรักและให้เกียรติ รวมทั้งทะนุถนอมชลาในฐานะอนุภรรยาด้วยความเอ็นดู ทำให้ชลารักและเคารพท่านผู้เป็นสามีเสมือนพ่อ ท่านจึงเป็นสามีประเภทบิดา ชลา รักและเคารพท่านเป็นสามีเสมือนพ่อแล้วพยายามปฏิบัติตามหลักทศ 6 ตามที่ พระสุพัฒน์ อนุบาลโย (2563, หน้า 43) กล่าวว่า หน้าที่ของภรรยาต่อสามี: ภรรยาอนุเคราะห์สามีผู้เป็นทิศเบื้องหลังด้วยหน้าที่ 5 ประการ คือ (1) จัดงานดี (2) สงเคราะห์คนข้างเคียงดี (3) ไม่ประพฤตินอกใจ (4) รักษาทรัพย์ที่หามาได้ (5) ขยันไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวง โดยชลาปฏิบัติตามหน้าที่ของภรรยา ตามหลักทศ 6 ดังนี้

ประการที่หนึ่ง จัดงานดี ชลาปฏิบัติตนเป็นอนุภรรยาที่ดี ด้วยการจัดการงานต่าง ๆ ในบ้านอย่างเรียบร้อย ถึงแม้ว่าท่านจะมีกำลังทรัพย์มาก สามารถจ่ายทรัพย์ให้ตกแต่งบ้านได้อย่างน่าอยู่ แต่ชลา ก็คอยช่วยดูแลงานต่าง ๆ และปกครองคนในบ้านได้อย่างเรียบร้อย เตรียมสิ่งของที่จำเป็นไว้ที่บ้านให้พร้อมเมื่อท่านมาเยี่ยมที่บ้าน จึงสามารถทำอาหารให้ท่านได้ทันที เช่น เมื่อท่านเดินทางมาตรวจราชการใกล้บ้านชลาจึงแวะมาที่บ้าน โดยไม่ได้แจ้งล่วงหน้า ท่านสั่งให้คนไปซื้ออาหารเข้านำรับประทาน แต่ชลาห้ามไว้ให้ระเบียบไปทำอาหารมาให้ท่าน ความว่า

“... ‘เฮ้ย...เดียวให้คนรถออกไปหาอะไรกินกันหน่อยโว้ย... ใครอยากกินอะไรก็ซื้อมา’

‘ไม่ต้องหรอกค่ะ ที่นี่มีของสดพร้อม เดียวให้น้ำเปียบทำดีกว่า’

ฉนั้นรินน้ำเย็นมาวางไว้ให้ แบบผู้เป็นภรรยาปรนนิบัติสามี หากมิใช่ลักษณะ ‘คุณหนู’ กับ ‘ท่าน’ ที่ถึงกับคลานเข้าเข้าไปวางพลาถก้มลงกราบก่อนที่จะถอดรองเท้า!...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 501)

ชลาเตรียมของสำหรับทำอาหารไว้พร้อมทุกเมื่อ ทำให้มีของสำหรับทำอาหารให้ท่านรับประทานได้ทันที ไม่ต้องไปสั่งซื้อข้างนอกบ้าน แสดงให้เห็นความใส่ใจดูแลการบ้านการเรือนของชลาเป็นอย่างดี

ประการที่สอง สงเคราะห์คนข้างเคียงดี ชลาให้ความเป็นกันเองกับน้ำเปียบที่คอยดูแลและติดตามชลามาตั้งแต่อยู่บ้านเลี้ยวชัย น้ำเปียบเองก็เอ็นดูชลาเสมือนเป็นลูกหลานของตน แม้แต่ลูกสาวของน้ำเปียบมาตามให้ไปอยู่ด้วยเพราะอายุมากแล้ว ไม่อยากให้เป็นคนรับใช้ใคร น้ำเปียบก็ปฏิเสธเพราะกลัวไม่มีใครอยู่ดูแลชลา ความผูกพันธ์ที่แนบแน่นขนาดนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่า ชลาเอาใจใส่ดูแลคนข้างเคียงอย่างดี

ประการที่สาม ไม่ประพฤตินอกใจ ชลาไม่เคยประพฤติตนนอกใจท่านเลย เพราะชลาารู้สึกรักและภักดีที่ท่านเสมือนเป็นพ่อ

“...คนอ่านหลายคนคงหัวเราะเยาะ แต่นั่นคือความรู้สึกทั้งหมดด้วยความจริงใจจากฉัน ฉันไม่เคยปฏิเสธฐานะของฉันต่อใคร ไม่เคยกล่าวหาคุณสมบัติของท่านในทางเสื่อมเสีย เพราะอย่างน้อยที่สุดท่านก็เคยกรุณาต่อฉันอย่างที่มีแต่พ่อ คนเดียวเท่านั้นที่ทำเช่นนี้!...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 634)

เพราะความรักระหว่างชลากับท่านเป็นความสัมพันธ์ของคู่สามีภรรยา ที่ภรรยาเคารพสามีเหมือนพ่อ ทำให้ชลามีความรักดี ไม่นอกใจท่าน เช่นเดียวกับที่คุณหนูของท่านหลายคนเคยนอกใจท่าน

ประการที่สี่ รักษาทรัพย์ที่หามาได้ แม้ว่าท่านจะมีเงินมาก สามารถมอบให้ชลาเท่าไรก็ได้ แต่ชลา รู้จักใช้เงินและรู้จักเก็บเงินไม่ได้ใช้อย่างสุรุ่ยสุร่ายเกินความจำเป็น กลับเป็นท่านที่เสนอให้ชลานำเงินที่ท่านให้ส่งไปให้พ่อแม่ที่บ้านบ้าง แต่ชลา ก็ไม่ได้ส่งไปเพราะพ่อไม่ยอมรับเงินของชลา เพื่อให้ชลาเก็บเงินไว้เพื่อชีวิตของตนเอง ชลากลายเป็นคนสนิทของท่าน สามารถเรียกรับผลประโยชน์จากการเสนอโครงการให้ท่านเซ็น แต่ชลา ก็รู้จักใช้เงินอดออมใช้เงินอย่างรู้ค่า ดังบทสนทนาระหว่างระเบียบกับชลา ระเบียบขอให้ชลาออบโกยเงินจากท่านให้ได้มากที่สุด ว่า

“... ‘อาชีพนี้อ...พูดตรง ๆ กันจะเอา...มันต่างกว่าอาชีพอื่น...เพราะมันขายรูปสมบัติอย่างเดียว ถ้ามันหมดสวยหมดงามเสียใครเขาจะมาแลละนั่น อีตอนที่เขายังอยู่นี่แหละ มันจึงเป็นโอกาสของเรา แต่คนไม่เห็นจะกระตือรือร้นอะไรสักอย่าง’

ฉันอดสะเทือนกับคำว่า ‘อาชีพ’ ที่แม่ระเบียบพูดไม่ได้ แต่ถึงกระนั้นฉันก็ต้องยอมรับความจริง

‘แค่นี้ก็พอแล้ว จะเอาไปถึงไหน?...’

(ทมยันตี, 2546, หน้า 499-500)

ระเบียบเสนอให้ชลาออบโกยเงินจากท่านให้มากที่สุดเพราะอาชีพอนุภรรยา สามารถหาเงินได้ก็เพราะร่างกายอ่อนเยาว์ มีความงาม เมื่อเวลาผ่านไปความงามเลือนหายไปตามวัยย่อมหมดอำนาจวาสนา แต่ชลา ก็ไม่รับปากเพราะพอใจเงินที่ได้รับจากท่านให้ไม่จำเป็นต้องชวนขวยรบกว่นท่านมากเกินไป แสดงให้เห็นว่าชลา มีความสามารถในการรักษาทรัพย์ของท่านไว้ได้ และรู้จักใช้เงินที่สามีหามาได้อย่างรู้คุณค่า

ท่านยังมอบเครื่องเพชรราคาสูงให้ชลาไว้เป็นที่ระลึกและออกปากว่าชลาสามารถนำมันไปขายได้หากท่านไม่อยู่และมีความจำเป็นในอนาคต

“... ‘ถ้าเมื่อไหร่เธอถึงคราวอัปจนก็จงเอาไปขายกินเถอะ เพราะ...มันเป็นของเธอโดยชอบธรรม เนื่องจากฉันใช้เงินของฉันซื้อ ไม่ได้เอามาโดยพลการ จากผู้ใดทั้งสิ้น!’

เครื่องเพชรชุดนั้นปัจจุบันก็ยังอยู่ในความครอบครองของฉัน เว้นเสียแต่ว่าฉันไม่เคยนำออกมาประดับ นอกจากนาน ๆ จะเอาออกมาชดถูแล้วเก็บเข้าไว้ ณ ที่เดิม เพราะสำหรับฉันมูลค่าของเครื่องเพชรชุดนั้นมีได้ทีราคาเป็นตัวเงิน หาก ‘ราคา’ อยู่ที่มีความเข้าใจระหว่างฉันกับท่าน...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 530-531)

ชลา ยังคงรักษาเครื่องเพชรสมบัติที่ท่านมอบไว้เป็นอย่างดี เพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงความดีที่ท่านมีต่อชลา

ประการที่ห้า ชยันไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวง เนื่องจากงานในบ้านมีคนรับใช้คอยช่วยเหลือแล้วถึง 2 คน ชลาจึงพยายามช่วยงานของท่านเท่าที่ชลาพอทำได้ และไม่ก้าวก่ายงานราชการของท่านเกินไป ประกอบกับการเป็นผู้ใฝ่เรียนรู้และช่างอ่าน ช่างวิเคราะห์ ชลาจึงอ่านหนังสือพิมพ์ให้ท่านฟัง เพราะท่านไม่ค่อยมีเวลาอ่านข่าวหนังสือพิมพ์ด้วยตนเอง แสดงว่าชลามีความขยันเมื่อเห็นว่าสามีต้องการสิ่งใดก็ช่วยอย่างเต็มความสามารถ ดังบทนวนิยายว่า

“... ‘ชอบอ่านข่าวก็ดีแล้ว ฉันไม่ค่อยมีเวลาอ่านหมดด้วยซ้ำ ข่าวบางชิ้นที่เห็นว่าสำคัญ หรือคอลัมน์วิจารณ์ดี ๆ ช่วยสรุปไว้ให้ด้วยแล้วกัน’

นี่คือชัยชนะขั้นแรกสำหรับก้าวต่อไป ในขั้นต้นฉันเพียงรายงานให้ ‘ท่าน’ ฟัง เวลาที่บ้าน นักเข้าฉันก็แยกตัดข่าวคัดไว้เป็นพวก ๆ พร้อมกับคำสรุปแนบไว้ทุกตอน พร้อมทั้งจะให้ ‘ท่าน’ เรียกได้ตลอดเวลา ท้ายสุด ‘ท่าน’ ก็ถึงกับให้คนสนิทมารับแฟ้มสรุปข่าวจากฉัน ทุก 2-3 วัน หากว่า ‘ท่าน’ ไม่มาเอง...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 490)

ชลาพยายามช่วยเหลือท่านด้วยการอ่านหนังสือพิมพ์ให้ท่านฟัง วิเคราะห์ข่าว และคัดแยกข่าวสำคัญเพื่อช่วยเหลือการทำงานของ ท่าน เพราะท่านมีงานมากจนไม่มีเวลาอ่านข่าวที่สำคัญในการบริหารงานบ้านเมืองด้วยตนเอง กิจกรรมของชลาแตกต่างจากคุณหนูคนอื่น ๆ ของท่าน ที่มักปรนเปรอท่านด้วยการร่ำราตามความถนัดของผู้หญิงทั่วไป เหมือนที่คุณนายถามชลาว่าได้เงินตอบแทนจากท่านเท่าไร ความว่า “อะไร เป็นคนโปรดทั้งที่ไม่ได้พิเศษบ้าง เด็กบางคนเรียกเข้าไปร้อง ๆ ร่ำ ๆ ให้ดูเดี๋ยวเดี๋ยวยังได้คนละ 2-3 พัน” (ทมยันตี, 2546, หน้า 490) การอ่านและคัดแยกข่าวสำคัญจึงกลายเป็นงานโดดเด่นของชลาที่ไม่มีคุณหนู

คนไหนของท่านทำได้ จนกลายเป็นกิจกรรมประจำที่ส่งเสริมให้เธอมีบทบาทสำคัญเหนือผู้หญิงคนอื่น ๆ ของท่าน

ชลาไม่ได้ต้องการปรนนิบัติเอาใจท่านในฐานะอนุภรรยา เช่นเดียวกับผู้หญิงอื่น แต่ต้องการได้งานทำเพื่อสร้างคุณค่าในตัวเอง ดังบทสนทนาระหว่างชลาและคุณคณินทร์ว่า

“...เวลานี้ฉันไม่ใช่ ‘คุณหนู’ ที่ถูกเรียกหาตัวเพียงเพื่อความสุขชั่วครั้งชั่วคราว แต่ฉันก็ก้าวเข้าไปในตำแหน่งคนมีงานประจำ ตามที่ ‘ท่าน’ เคยบอกว่า

‘ช่วยฉันก็เหมือนช่วยประเทศชาติด้วยนั่นแหละ คนทำงานใหญ่มากขึ้นเท่าไร ร่ำรวยมันก็เหมือนกับกระซอนมากขึ้นเท่านั้น ถ้าเราไม่ช่วยกันอุดรยรวู้ งานมันก็ไม่ถึงไหน’

ท้ายสุดฉันก็สามารถเสนอแนะข่าวบางข่าวต่อ ‘ท่าน’ ได้...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 491)

ชลาจึงพยายามเรียนรู้พัฒนาทักษะเฉพาะด้วยการอ่านข่าววิเคราะห์ข่าวเพื่อได้ทำงานกับท่าน นอกเหนือจากการได้รับเงินประจำในฐานะอนุภรรยาแล้วใช้ชีวิตอย่างสบายเหมือนคนอื่น แสดงให้เห็นว่าชลาไม่เกียจคร้านและยินดีช่วยงานของสามีอย่างเต็มความสามารถเสมอ

นอกจากนี้ชลายังมีความกตัญญูรู้คุณต่อท่านด้วยใจจริง และไม่ลืมตนว่าท่านเคยส่งเสริมให้ชลาได้ดี ชลาจึงไม่เคยอายที่จะประกาศคุณความดีของท่าน แม้ว่าท่านจะถึงแก่อนิจกรรมไปแล้ว ความว่า “คนอย่างฉันไม่เคยลืมอะไรง่ายหรอก ไม่ว่าความดีหรือความเลวของใคร ฉันจำได้ทั้งนั้น ใครดี ใครชั่ว ฉันแจ่มแจ้งไปตามความจริง สิ่งเดียวที่ฉันไม่เคยทำ คือ ท้าถมผู้มีพระคุณ!” (ทมยันตี, 2546, หน้า 512) นอกจากนี้ชลายังสามารถขจัดใจห้ามท่านไม่ให้สูบบุหรี่หนักมากเกินไป โดยแสดงเหตุผลด้านสุขภาพ ทำให้มีเสียงเล่าลือว่านอกจากบ้านใหญ่แล้ว มีเพียงบ้านชลาเท่านั้นที่สามารถขจัดใจท่านได้ “นอกจากบ้านใหญ่แล้วก็มีบ้านนี้บ้านเดียวที่ขจัดใจท่านได้” (ทมยันตี, 2546, หน้า 526)

ชลายังคงทำหน้าที่อ่านข่าววิเคราะห์ข่าวและตัดข่าวที่สำคัญสรุปให้ท่านเช่นเดิม แม้ในช่วงที่ท่านป่วยต้องไปพักฟื้นที่ต่างจังหวัด ก็ขอให้ชลาทำหน้าที่ต่อแล้วส่งคนมารับไปให้ท่าน “... ‘ฉันเห็นจะต้องไปต่างจังหวัดสักอาทิตย์แล้วละชลา โรคภัยมันเบียดเบียนเหลือเกิน ข่าวสรุปทำไปตามเคยนะ กลับมาจะให้คนรวบรวมเสียทีเดียว หรือถ้ามีรถ

เข้ากรุงเทพฯ จะให้เขามารับไปด้วย’ ‘ถ้าไปพักจริง ๆ ก็เห็นจะหายเคอะ สงสัยว่าเพียงแต่ย้ายที่ทำงานเสียมากกว่า...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 629)

ข้อความข้างต้นเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างชลากับท่านเป็นไปอย่างราบรื่น ชลายังคงช่วยงานท่านตามปกติ และอาการป่วยของท่านก็ทรุดโทรมลงจนกระทั่งถึงแก่อสัญกรรม

2) บทบาทต่อสามีในฐานะเมียหลวง ชลาเป็นตัวละครที่จำใจต้องเป็นเมียน้อย เพราะถูกอำนาจบิดาธิปไตยบังคับ เธอต้องทนต่อการดูหมิ่นเหยียดหยามของคนในสังคมที่ประเมินค่าเมียน้อยว่าเป็นคนเลวร้าย ทำลายครอบครัวคนอื่น เป็นผู้หญิงไร้ค่าอย่างไม่มีธรรม ทั้งที่ผู้ชายต่างหากที่เป็นฝ่ายผิด เพราะใช้อำนาจเงินตรา และเล่ห์เหลี่ยมบีบบังคับเธออย่างไรทางต่อสู้ ชลาต้องอดทนกับเสียงประณาม ดำรงตนเป็นคนดีจนกระทั่งได้พบกับรักแท้กับตุลา อดีตทนายความส่วนตัวของท่าน แล้วจดทะเบียนสมรสกันอย่างถูกต้องตามกฎหมาย กลายเป็นเมียหลวงที่สังคมยกย่องในที่สุด ดังตัวบทสนทนาของคนที่พบชลาขณะที่กลายเป็นเมียหลวงของตุลา ที่เจริญก้าวหน้าในงานราชการจน มีตำแหน่งเป็นอธิบดีตอนเปิดเรื่องว่า

“...‘นั่นไงเธอ คุณนายอธิบดีคนใหม่ของเรา!’
 ‘อ้อ...นี่ะเธอะ ยังสาวอยู่เลย’
 ‘เขวากันว่า หวิดจะได้เป็นเทพีแรกนาเชียวนะ’
 ‘จั่งก็ไม่ได้!’ เสียงสุดท้ายดังกว่าเพื่อน
 ‘ทำไม?’ หลายเสียงถามขึ้นพร้อมกันราวกับนัด
 ‘ก็เป็นเมียน้อย เพิ่งจะได้เลื่อนขึ้นมาเป็นหลวงเร็ว ๆ นี่เองนี่จ๊ะ!’
 ‘ค่อย ๆ หน่อยเธอ เดี่ยวเขาได้ยินเข้า’
 ‘ของมันจริง ทำไมจะต้องพูดค่อย ๆ ด้วย!...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 1-2)

ตัวบทข้างต้นชลาได้เปลี่ยนสถานะจากเมียน้อยของท่านมาจดทะเบียนสมรสเป็นเมียหลวงของตุลาแล้ว แต่ผู้คนมากมายที่เคยได้ยินเรื่องราวในอดีตกลับยังคงนิทานว่าร้ายชลา ด้วยการนำตราบาปในอดีตที่เธอไม่ได้กำหนด มาว่าร้ายให้เธอเจ็บช้ำใจเสมอ การแต่งงานกับตุลาจึงทำให้เธอกลับมามีศักดิ์ศรีที่ควรได้รับการยกย่องจากสังคมอีกครั้ง

ชลาจึงเป็นตัวละครที่แสดงบทบาทเป็นเมียหลวงในช่วงท้ายและกลายเป็นเมียหลวงที่แสดงบทบาทของการเป็นเมียที่ดี เป็นปัจฉิมทิศหรือทิศเบื้องหลังของตุลา

ตามหลักทศ 6 คือ จัดงานบ้านให้เรียบร้อย สงเคราะห์ญาติมิตรทั้งสองฝ่ายด้วยดี ไม่นอกใจ รักษาสมบัติที่หามาได้ และขยันไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวง

2.2.3 บทบาทต่อบุคคลอื่น ในเรื่องเมียน้อย ตัวละครชลาได้ใช้ชีวิตอยู่ตามลำพังกับสามีและครอบครัว หากแต่ดำรงชีวิตเหมือนกับว่าตัวละครชลาเป็นบุคคลมีชีวิตจริงในสังคม ดังนั้น ตัวละครชลาจึงมีบทบาทต่อบุคคลอื่นในสังคมด้วย จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า บทบาทของตัวละครชลาต่อบุคคลอื่น จำแนกได้ 2 ลักษณะ ได้แก่ บทบาทของชลาต่อภิกษุในพุทธศาสนา และบทบาทในการเป็นพยานรู้เห็นการต่อสู้ระหว่างเมียหลวงกับเมียน้อย ดังนี้

1) บทบาทของชลาต่อภิกษุในพุทธศาสนา แม้ว่าครอบครัวของชลาจะยากจน แต่ก็มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา เมื่อคราวที่ถูกเลี้ยงดูให้ร้ายทุกคนเกิดความรู้สึกไม่สบายใจ ชลาและแม่จึงหุงข้าวไปใส่บาตรพระภิกษุซึ่งเป็นทิศเบื้องบนหรืออุปริมทิส ด้วยการบำรุงด้วยปัจจัย 4 เช่น แม่และชลาช่วยกันคัดข้าวเสียออกเพื่อหุงข้าวไปทำบุญใส่บาตร เพื่อขอให้ผลบุญช่วยบรรเทาปัญหา ความว่า

“...เสียงของแม่ค่อนข้างแห้ง ฉันเองก็รู้สึกว่ามีเรื่องอะไรจะพูดอย่างเคย
‘ทำไมดวงข้าวเยอะนักล่ะจ๊ะ?’ ‘จะใส่บาตรหน่อยลูก เพื่อบุญมันจะช่วยเราได้บ้าง’

ฉันไม่หวังแล้วว่า ‘บุญ’ ใดจะตามมาช่วย เพราะปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นปัญหาที่เราต้องแก้ด้วยตัวเราเองทั้งสิ้น ฉันออกไปหาข้าว...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 61)

แม้ครอบครัวของชลาจะยากจนแต่ก็มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงหุงข้าวใส่บาตร ให้จิตใจสบาย และอธิษฐานขอให้ผลบุญช่วยให้ครอบครัวรอดพ้นวิกฤต

2) บทบาทในการเป็นพยานรู้เห็นการต่อสู้ระหว่างเมียหลวงกับเมียน้อย ทมยันตีประกอบสร้างให้ตัวละครชลาเข้าไปรู้เห็นการต่อสู้ระหว่างภรรยาหลวงและภรณาน้อยหลายเหตุการณ์ ที่เมียน้อยต้องทนรับความอับอายอดสูต่อหน้าสาธารณชน

2.1) เมียหลวงดำประจานและทำร้ายร่างกายเมียน้อย ตัวละครชลาหรือชลา เห็นเมียหลวงลงจากรถเบนซ์แล้วถลันเข้ามาในร้านเสริมสวยที่เมียน้อยกำลังใช้บริการอยู่ ด่าด้วยคำหยาบคายและทำร้ายร่างกายด้วยโทสะ ความว่า

“...‘เมียหลวง’ ก้าวลงจากรถเบนซ์ปราดเข้าไปในบ้านเสริมสวย พลังถามหาตัว ด้วยเสียงอันดังว่า ‘อีนั่งยุวาทรมานหรือเปล่า?’

ครั้นคนในบ้านชี้ตัวให้ เธอผู้นั้นก็ถอดรองเท้าส้นสูงเข้าตบตีพัลวัน แถมประกาศ ก้องเสียงด้วยว่า

‘อีนั่งคนนี้ไ้เป็นเมียน้อย กูตอตบเอาเลือดหัวมันออกเสียม่ง!’...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 90)

ตัวบทข้างต้น นอกจากเมียหลวงจะด่าประจานเมียน้อยกลางที่สาธารณะ และทำร้ายร่างกายอย่างทารุณแล้ว ยังถูกชู้สาวตบด้วย ชลาแสดงความคิดเห็นว่าการกระทำของเมียหลวงที่โหดร้ายเช่นนี้กลับได้รับการยกย่องจากสังคมว่าเมียหลวงเก่ง แต่ในมุมเมียน้อยแล้วหลายคนอาจไม่รู้วามีเมียน้อยต่างก็ปรับตัวทุกซั้ว ตนไม่ได้ต้องการและตั้งใจอยู่ในสถานะนี้เลย

เมียน้อยยังต้องทนต่อความรังเกียจียดฉินท์และทนต่อเสียงเลียดสีจากคนในสังคม ดังตัวบทว่า

“...เมียหลวงทุกคนมีสิทธิ์ที่จะเดินบนถนนทุกสาย และเข้าสังคมทุกแห่งได้อย่างภาคภูมิใจ แต่ท่ามกลางความทุกข์ของพวกเขา ‘สังคม’ ไม่ก็แห่งเท่านั้นที่จะต้อนรับ และบางครั้งพอคล้อยหลัง เราจะได้ยินเสียงกระซิบที่ดังอย่างไม่เกรงใจว่า

นี่ไ้เมียน้อยของ...”

เราต้องยิ้ม...ยิ้มทั้ง ๆ ที่ความรู้สึกภายในแห้งแล้งอาดูรยิ้มที่ใคร ๆ นิินหาอีกว่า ‘ดูสิ หน้าแฉล้มเขียว ไม่เห็นเขาทุกข์ร้อนนี้!’...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 90-91)

ตัวบทข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เมียน้อยต้องอดทนต่อคำเลียดสีทำร้ายจิตใจด้วยปาก ถากจิตใจด้วยคำพูดจาให้บอบช้ำจิตใจ ทั้งที่ไม่ได้เกิดมาจากความผิดของเมียน้อยแต่ฝ่ายเดียว เพราะเมียน้อยบางคนก็ถูกผู้ชายใช้อำนาจบังคับให้กลายเป็นเหยื่อด้วยเช่นกัน

ทมยันตีมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจว่าแท้ที่จริงแล้วเมียน้อยก็เป็นเหยื่อภายใต้สังคมปิตาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้ชายแสวงหาประโยชน์จากความไม่เท่าเทียมเพื่อสนองกิเลสตัณหาและความสุขส่วนตัวเท่านั้น ทั้งเรียกร้องให้เห็นใจเมียน้อยในฐานะเหยื่อ

“...อย่าลงโทษเรานักเลย เราเป็นเพียงผู้หญิงเล็ก ๆ ที่ถูกวงสังคมประทับตราให้เป็นผู้หญิงอีกประเภทหนึ่งเท่านั้นเอง...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 91) อย่างน้อยก็เรียกร้องให้เกิดความเข้าใจผู้หญิงที่ถูกบังคับให้เป็นเมียน้อย แล้วแก้ไขสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา คือ เรียกร้องให้ผู้หญิงหลุดพ้นจากอำนาจปิตาธิปไตยแล้วมีความเท่าเทียมกันอย่างแท้จริง

โดยสรุป กล่าวได้ว่าวิถีของความเป็นเมียหลวงและเมียน้อยจากเรื่องเมียหลวงและเรื่องเมียน้อย วิถีความเป็นเมียหลวงนั้น เป็นของ ดร.วิกันดา จากนวนิยายเรื่องเมียหลวง ส่วนวิถีความเป็นเมียน้อย เป็นของชลาจากนวนิยายเรื่องเมียน้อย ทั้งเมียหลวงและเมียน้อยนี้ได้แสดงบทบาท 2 ด้าน คือ บทบาทต่อตนเอง และบทบาทต่อผู้อื่น ในด้านบทบาทต่อตนเอง ดร.วิกันดา แสดงบทบาทสำคัญ 4 ประการ คือ บทบาทด้านชาติกำเนิด บทบาทด้านการได้รับการอบรมจากครอบครัว และบทบาทด้านการศึกษา ส่วนชลาแสดงบทบาทของตนเองด้านชาติกำเนิด บทบาทด้านการได้รับการอบรมจากครอบครัว และบทบาทด้านการศึกษา บทบาทดังกล่าว แม้จะมีลักษณะเป็นไปในทำนองเดียวกับ ดร.วิกันดา ก็จริง หากแต่มีรายละเอียดที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ด้วยว่าทั้ง ดร.วิกันดา และชลา ต่างก็มีภูมิหลังแห่งชีวิตแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ดร.วิกันดา เกิดมาบนความพร้อมทุกอย่าง โดยเฉพาะในด้านฐานะทางครอบครัว แต่ชลาเกิดมาท่ามกลางความไม่พร้อม โดยเฉพาะในด้านฐานะทางครอบครัวที่ไม่พร้อมหรือยากจน ในด้านการทำงาน ดร.วิกันดา ทำงานที่แสดงบทบาทของตนได้ทั้งการทำงานนอกบ้าน และการทำงานในบ้าน ซึ่งเป็นงานที่มีเกียรติ ในขณะที่บทบาทด้านการทำงานของชลา คือ งานเป็นเมียน้อย ได้แก่ งานเมียน้อยของเสียชูชัย แม้ต่อมาจะเป็นเมียน้อยที่เรียกว่า “อนุภรรยา” ของท่าน แต่ก็ยังหนีไม่พ้นความเป็นเมียน้อยอยู่นั่นเอง

ในด้านบทบาทต่อผู้อื่น กรณี ดร.วิกันดา จากเรื่องเมียหลวงนั้น ได้มีบทบาทต่อครอบครัวในฐานะแม่ ซึ่งมีบทบาทให้การอบรมสั่งสอนลูก และบทบาทในการเลี้ยงดูลูก ประเด็นนี้ไม่พบที่ชลาในเรื่องเมียน้อย ส่วนบทบาทต่อสามีในฐานะเมีย ทั้ง ดร.วิกันดา และชลา ต่างก็ได้แสดงบทบาทนี้ โดยมีบทบาททั้งในด้านบวกและด้านลบ ในด้านบวกของ ดร.วิกันดา พบว่า วิกันดามีบทบาทเป็นศรีภรรยาที่ดีมีคุณธรรม รู้หน้าที่ภรรยาตามหลักทศ 6 ได้แก่ จัดการงานดี ไม่ประพฤติผิดใจ รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ ขยันไม่เกียจคร้านในกิจทั้งปวง ในขณะที่ชลาแสดงบทบาทต่อครอบครัวในฐานะลูกที่ดีของพ่อและแม่ ในฐานะลูกสาว ซึ่งชลาปฏิบัติตามหลักทศ 6 คือ ท่านเลี้ยงดูเราแล้ว เราต้องเลี้ยงดูท่านตอบ ช่วยทำธุระของท่าน ดำรงวงศ์สกุล ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทาส และเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ท่าน นอกจากนี้ชลายังมีบทบาทต่อครอบครัวในฐานะพี่สาวของท่านพ ที่ต้องมีบทบาทในการเลี้ยงดู บทบาทในการสนับสนุนการศึกษา และบทบาทในการสงเคราะห์เลี้ยงดูน้อง

หลังพ่อแม่เสียชีวิต บทบาทดังกล่าวของ ดร.วิกันดา กับชลาต่างโดยสิ้นเชิง เนื่องจากผู้ประพันธ์สร้างภูมิหลังทางสังคมของตัวละครให้มีความแตกต่างกัน

นอกจากนี้ ดร.วิกันดา ยังใช้สติปัญญาและความอดทน การพยายามประคับประคองครอบครัว การมีศิลปะในการครองเรือน การไม่พุดลบลู่บุพการีของสามี การมีอารมณ์ขัน การมีสติปัญญา เห็นว่าปัญหาเป็นเรื่องปกติและพร้อมรับมือกับปัญหา การพึ่งพาศาสนาและหลักธรรมทางศาสนา การมีความสงบไม่มักโกรธไว้วางย มีนางสังหรณ์แม่นยำ รู้เท่าทันสามี และรักษาหน้าตาของครอบครัว บทบาทในด้านลบของ ดร.วิกันดา ได้แก่ การแสดงความรักต่อสามีน้อยหรือราบเรียบเกินไป การไม่สามารถตอบสนองความต้องการทางเพศของสามี การไม่สร้างความสัมพันธ์ที่แปลกใหม่ การใช้อารมณ์ของตนเป็นที่ตั้ง และการใช้คำพูดเลียดสีประชดประชัน ส่วนชลามีบทบาทต่อสามีคนสุดท้ายในชีวิตซึ่งปรากฏในเรื่อง คือ ตุลา ชลาได้ทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์

ในด้านบทบาทต่อบุคคลอื่น ดร.วิกันดา แสดงบทบาทของนายผู้หญิงต่อคนรับใช้ บทบาทต่อเพื่อนของตนและสามีในลักษณะบทบาทวิกันดากับเพื่อนสนิทและบทบาทวิกันดากับเพื่อนของนิรุทธิ์ และบทบาทต่อเพื่อนร่วมงาน ส่วนชลามีบทบาทต่อบุคคลอื่น คือ บทบาทของชลา ต่อภิกษุในพุทธศาสนา และบทบาทในการเป็นพยานรู้เห็นการต่อสู้ระหว่างเมียหลวงกับเมียน้อย

ผลลัพธ์ของการเป็นเมียหลวงและเมียน้อยจากเรื่องเมียหลวงและเรื่องเมียน้อย

นวนิยายเรื่องเมียหลวง ตัวละครเมียหลวง คือ ดร.วิกันดา เป็นตัวละครเอก ส่วนเรื่องเมียน้อย ตัวละครเมียน้อย คือ ชลา เป็นตัวละครเอก เมื่อ ดร.วิกันดาเป็นเมียหลวง และชลาเป็นเมียน้อย ดังนั้น ผลลัพธ์ของการเป็นเมียน้อยและเมียหลวงของตัวละครดังกล่าวถึงมีรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างกัน จากการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัยในภาพรวมได้ 5 ประการ คือ ผลลัพธ์ต่อตนเอง ผลลัพธ์ต่อคู่ครอง ผลลัพธ์ต่อลูก ผลลัพธ์ต่อครอบครัว และวงศ์ตระกูล และผลลัพธ์ต่อสังคม กล่าวดังนี้

1. ผลลัพธ์ต่อตนเอง

คำว่า “ตนเอง” หมายถึง ตัวตนเองของตัวละคร ดร.วิกันดา และตัวละครชลา กล่าวคือ จากการที่ ดร.วิกันดา เป็นเมียหลวง และชลาเป็นเมียน้อยนั้น มีผลลัพธ์อย่างไรบ้างในการศึกษาครั้งนี้ จึงมุ่งวิเคราะห์และแสดงรายละเอียดของผลลัพธ์ดังกล่าว

1.1 เมียหลวง: ดร.วิกันดา ดร.นิรุทธิ์ ศัลวิทย์ แต่งงานเป็นสามีที่ดีของ ดร.วิกันดา วิศัลวิทย์ ได้เพียง 3 ปี ก็แสดงธาตุแท้ของชายเจ้าชู้ที่มอบความทุกข์ร้อนเจ็บแสบทั้งร่างกาย

และจิตใจของวิกันดาเหลือคณานับ การที่วิกันดาถูกสามียัดเยียดความเป็นเมียหลวงให้โดยได้
สมัครใจ ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจ และสวัสดิภาพทางกายของวิกันดามากมาย ดังนี้

1.1.1 ผลลัพธ์ทางด้านร่างกาย จากการวิเคราะห์ข้อมูลตัวบท พบว่า
จากการเป็นเมียหลวงของ ดร.วิกันดา นั้น ส่งผลลัพธ์ต่อร่างกาย 4 ประการ ดังนี้

1) เกือบถูกทำร้ายจนถึงแก่ความตาย ดร.วิกันดา อุดทนและพยายาม
ประคับประคองชีวิตครอบครัวอย่างสุดความสามารถ แต่เมื่อถึงจุดแตกหักที่ไม่สามารถทนได้
ต่อไป จึงขอหย่ากับสามี เพื่อแยกกันอยู่ชั่วคราว การแยกกันอาจทำให้เธอสามารถใช้ชีวิตได้
อย่างสงบมากขึ้น ช่วงที่หย่ากันอนิรุทธิ์ไม่ได้มีอรอินทร์เพียงคนเดียว แต่แอบคบกับนุดีเลขาของ
วิกันดา ที่เธอรักเหมือนน้องสาวอย่างลับ ๆ เมื่ออรอินทร์รู้ความสัมพันธ์ครั้งนี้ก็รู้สึกโกรธและ
เกรี้ยวกราดเพราะถูกทรยศ เธอขับรถติดตามนุดีและอนิรุทธิ์ไปทุกที่ ส่วนอนิรุทธิ์ก็พานุดี
มาหลบซ่อนตัวที่บ้านของวิกันดา ทั้งที่วิกันดาไม่เต็มใจ ความว่า

“...‘พี่รุทธิ์อยู่ไหนคะ’

‘ไม่ทราบ’ ฉันตอบห้วน ๆ ก้าวเท้าเร็วเพื่อจะผ่านหล่อนไปให้สิ้นเรื่องสิ้นราว

แต่อรอินทร์ดึงแขนฉันไว้ ฉันได้แต่สะบัดทั้ง ๆ ที่รู้สึกว่ามีมือของหล่อนคั่นขวาง
แข็งแรงผิดกว่าเคย เงยหน้าขึ้นมองก็เห็นสีหน้าของหล่อนเต็มไปด้วยพายุร้าย

‘คุณพี่ต้องทราบ รถเขาอยู่ที่นี่’ หล่อนทนต์वादเสียงเกรี้ยว ‘คืนนี้เป็นยังไงเป็นกัน
อรจะต้องพบกับพี่รุทธิ์ให้แตกหัก จะเที่ยวพาอีนันตระเวนไปก่กทั่วเมือง อย่างนี้
ไม่ได้’...

...‘คุณพี่เป็นใจให้เขาพาอีนันมานอนนี้ใช้ไหม’ หล่อนร้องเสียงแหลม นัยน์ตา
แห้งผาก แห้งสนิท สีหน้าเหี้ยมเกรียมด้วยลมร้ายแห่งความหึง และความแค้น

ก่อนที่ฉันจะสะบัดอีกเป็นครั้งที่สาม หล่อนก็กระซอกป็นพริกเล็ก ๆ ออกจาก
กระเป๋ากางเกงขาบานที่อยู่ภายใต้เสื้อตัวยาว

หล่อนจ้องป็นมาที่ฉัน

‘ขึ้นไปข้างบน...ขึ้นไป...ฉันจะไม่ไว้หน้าใครทั้งนั้น เมื่อฉันอยู่อย่างมีความสุข
ไม่ได้ คนอื่นก็ไม่สิทธิ์จะอยู่เหมือนกัน’

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 576)

อรอินทร์ติดตามอนิรุทธิ์กับนุติมาถึงบ้านวิกันดา วิกันดาได้พบกับอรอินทร์ที่กำลังโกรธจัด อยากจัดการกับอนิรุทธิ์ถึงขั้นแตกหัก เมื่อเห็นนุติมาอรอินทร์ก็กล่าวโทษว่าวิกันดารู้เห็นเป็นใจกับเหตุการณ์ครั้งนี้ ความคับแค้นใจจากการถูกทรยศทำให้ออรอินทร์ขาดสติยกปืนขึ้นมาจ่อที่วิกันดา ชูให้ขึ้นพาไปหาอนิรุทธิ์ข้างบนบ้าน นอกจากนี้ยังคิดว่าวิกันดาใช้นุติมาเป็นเครื่องมือแก้แค้นที่อรอินทร์แย่งอนิรุทธิ์ไปจากเธอด้วย วิกันดาพยายามพูดเตือนสติอรอินทร์และใช้โอกาสพลอยให้คนสวนชื่อนายพาแย่งปืนจากอรอินทร์ ดังตัวบทว่า

“...‘ช่วยฉันด้วย นายพา’

เสียงปืนแผดดังหนึ่งนัด เจาะทะลุพื้นห้องลงไปบนคตล

นายพาเก้ ๆ กัง ๆ อยู่ติดใจหนึ่ง แล้วกระโจนพรวดมาถึงผู้หญิงบ้าเลือดคนนั้น

‘ช่วยจับคุณอรที่ จะขึ้นไปยิงนุติ’

อรอินทร์พยายามสละ

‘ปืน...ปืน นายพา แย่งปืนออกจากมือคุณอร’

ฉันจับแขนของหล่อนพับไว้ข้างหลัง รวบตัวหล่อนไว้แน่น นายพาช่วยบีบข้อมือขวาของหล่อนโดยแรงจนหล่อนเจ็บ ร้องลั่นและทิ้งปืน...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 579)

เคราะห์ดีที่นายพาคนสวนเข้ามาพอดี วิกันดาเข้าแย่งปืนหันปลายกระบอกปืนลงพื้น ทำให้ลูกปืนทะลุพื้นบ้านอย่างหวุดหวิด นายพาสามารถเข้าแย่งปืนออกจากมืออรอินทร์ได้ เมื่อเหตุการณ์สงบ วิกันดาก็ขับรถพาอรอินทร์ไปส่งบสถิตอารมณ์และอยู่เป็นเพื่อนอรอินทร์ทั้งคืน อย่างน้อยก็เห็นใจที่อรอินทร์ก็ถูกทรยศเช่นเดียวกับตน

เห็นได้ว่า วิกันดาในฐานะเมียหลวง แม่หย่าขาดจากอนิรุทธิ์ไปแล้ว สามีก็ยังนำพาเรื่องร้อนใจมาให้วิกันดาถึงบ้าน จนเธอเกือบจะต้องจบชีวิตด้วยปืนของอรอินทร์ ทั้งที่ปัญหาที่เกิดขึ้นเกิดมาจากความเจ้าชู้ของอนิรุทธิ์ทั้งนั้น

2) เครียดลงกระเพาะ ความเครียดจากปัญหาครอบครัวทำให้วิกันดาทานข้าวเพียงสองสามคำก็อิ่มและปวดท้อง นุติบอกว่า เป็นผลจากความเครียด ป้าของเธอเคยเป็นเพราะทุกข์ทรมานและเครียดเพราะลุงเขยเจ้าชู้ “คุณป้าเคยเป็นคะ เป็นเสมอเวลาทะเลาะกับคุณลุง เวลาว่าคุณลุงนอกใจ...ครั้งหนึ่งท่านเคยปวดท้องจนหน้าเขียว แฉ่งไปครึ่งตัวอย่างคุณนี่แหละคะ เขาว่า เวลาคนเราคิดมาก มีความทุกข์หนัก มักกระทบกระเทือนถึงระบบการย่อย” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 534)

3) เกิดผลกระทบต่อการปกครองคนรับใช้ในบ้าน เรื่องที่ทำให้วิกันดา รู้สึกหดหู่ใจและเอือมระอาต่อนิสัยรักสนุกของอนิรุทธิ์มากที่สุด คือ การที่อนิรุทธิ์ได้นวลรัตน์ พี่เลี้ยงของโหม่งเป็นเมียน้อย เพราะเดิมนวลรัตน์มีสัมมาคารวะและอยู่ในโอวาทของวิกันดา มาตลอด แต่ทันทีที่ได้เป็นเมียน้อยอนิรุทธิ์ก็มีวาจาจากลำแข้ง กล้าต่อปากต่อคำ หนักขึ้นคือแสดง กิริยาซึ่งเคียดกับคำสั่งของวิกันดาว่า

“...ทั้ง ๆ ที่ฉันเห็นด้วยกับหล่อนว่า แม่สาวใช้คนใหม่ทำตัว ‘แก่งล้า’ ขึ้นมากมาย หลังจากเข้ามาอยู่ในบ้านเพียงเดือนเศษ
หนักเข้า หล่อนก็อาจเอือมแสดงกิริยาซึ่งเคียดเมื่อฉันสั่งสอนตักเตือน
เมื่อฉันเปรยให้เขาได้ยิน เขาก็บอกอย่างง่าย ๆ
‘ถ้าวิไม่พอใจก็ไล่มันออก ผมไม่ได้รอมันไว้ให้มันมาขึ้นเสียงกับคุณ ผมรอมันไว้ให้เป็นข้าคุณ’
หลังจากนั้น ดูหล่อนซบเซาไป และไม่กล้าขึ้นเสียงกับฉันอีก จนกระทั่งวันหนึ่ง
ฉันเดินผ่านไปเห็นหล่อนกำลังร้องไห้อยู่เกือบจะเกยตัก ‘คุณผู้ชาย’...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 66)

การที่อนิรุทธิ์คิดว่าคนใช้เป็นเมียน้อย ทำให้วิกันดาในฐานะภรรยา ผู้ปกครองบ้าน เสียอำนาจควบคุมคนรับใช้ ถึงแม้อนิรุทธิ์จะไม่เข้าข้างและตำหนินวลรัตน์ พร้อมทั้งบอกให้นวลรัตน์รู้สถานะของตนก็ตาม

อีกไม่นานนวลก็บ่นอยากลาออก ทำให้อนิรุทธิ์ขอให้วิกันดาเพิ่มเงินเดือนให้นวลรัตน์ พอกลับตานั้นอนิรุทธิ์ก็กระซิบบอกว่าที่นวลบ่นลาออกเพราะช่วงนี้ตนไม่ค่อยเข้าหานวล พร้อมบ่นว่านวลรัตน์ได้ใจคิดว่าเป็นเจ้าของตน พร้อมยกข้อดีของนวลที่เป็นพี่เลี้ยงที่ดีของโหม่ง

“...‘โอ้! วิเอ๋ยวิ’ เขาจับศึรษะฉันโยกไปมาเบา ๆ ‘อย่าไปเอาเรื่องคนพรรคนั้น มาเป็นอารมณ์หน่อยเลยนะ! ผัวคุณนะถึงจะรักสนุกแต่ก็รู้นะว่า ของอะไรมีค่า หรือไรค่า ควรวางของแต่ละอย่างไว้ที่ไหน...ให้เงินเดือนมันขึ้นสักห้าสิบบาทปะไร มันจะได้ยิ้มออก ทั้ง ๆ ที่ความจริง มันไม่ได้กระแง้ากระงอดจะให้เราขึ้นเงินเดือนหรอก เพียงแต่กระแง้ากระงอดขอความรักจากผมเท่านั้นแหละ’...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 67)

ตัวบทข้างต้นเห็นได้ว่าอนิรุทธิ์เป็นคนเอาแต่ใจ เห็นแก่ได้ ไม่นึกถึงจิตใจของภรรยา ที่นำคนไข้มาเป็นเมียน้อย ทั้งยังขอให้วิกัณดาขึ้นเงินเดือนให้อีก 50 บาท ในยุค พ.ศ. 2516 ซึ่งถือว่าเป็นเงินจำนวนมาก การกระทำของอนิรุทธิ์ทำให้วิกัณดาเสียอำนาจการปกครองคนรับใช้ แต่ต่อมาวิกัณดาสามารถเอาชนะใจนวลรัตน์ได้ เธอจึงยกย่องวิกัณดาและเปลี่ยนพฤติกรรมยอมรับใช้ทุกอย่าง และสามารถทำงานได้เรียบร้อย

4) ต้องต่อสู้กับการระรานของเมียน้อย วิกัณดาต้องต่อสู้กับการระรานของเมียน้อย ทำให้ได้รับความลำบากทั้งกายและใจ ในช่วงแรกวิกัณดาคิดแยกทางกับอนิรุทธิ์เพื่อความสงบ แต่เงินจบอดีตสามีของอรอินทร์เข้ามาเป็นผู้ให้กำลังใจและให้คำปรึกษาแก่วิกัณดา ได้รับรู้นิสัย พฤติกรรม และวิธีการรับมือกับอรอินทร์ จนเกิดความคิดสู้กับมารยาของอรอินทร์ ความว่า

“...‘เวลานี้คุณคิดดีแล้วหรือยัง’

ฉันเงยหน้าขึ้น

‘ดิฉันกำลังคิดว่า จะหาทางต่อสู้ยังไงเท่านั้นเอง!’

เงินจบยิ้ม...และยิ้มมากขึ้น

‘ครับ เราต้องลองสู้ดู ถ้าเราจะแพ้ก็ต้องแพ้อย่างมีฝีมือ จริงไหมสะ คุณวิกัณดา’...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 107-108)

ข้อความข้างต้นเงินจบสามีเก่าของอรอินทร์ได้เข้ามารู้จักกับวิกัณดา และเห็นการกระทำเลวร้ายของอรอินทร์ที่เข้ามาเป็นมือที่สามในครอบครัวของคนดีอย่างวิกัณดา เขาจึงช่วยปลอบใจให้กำลังใจเพื่อให้วิกัณดาลุกขึ้นสู้เพื่อครอบครัว วิกัณดาจึงเกิดกำลังใจลุกขึ้นสู้กับอรอินทร์ด้วยสติปัญญาและชั้นเชิงแบบผู้ดีในฐานะเมียหลวง

1.1.2 ผลลัพธ์ทางด้านจิตใจ การเป็นเมียหลวงของ ดร.วิกัณดา ส่งผลลัพธ์ต่อจิตใจ 7 ประการ ดังนี้

1) รู้สึกเจ็บใจที่ถูกทรยศหักหลัง ชีวิตคู่ของวิกัณดากับอนิรุทธิ์เริ่มต้นอย่างงดงามราวกับเทพนิยาย ที่คู่สามีภรรยามีความเหมาะสมกันราวกับกิ่งทองใบหยก มีงานแต่งงานที่งดงามราวกับเทพนิยาย แต่เมื่อสามีเริ่มมีเมียน้อยเธอก็รู้สึกเจ็บแสบใจที่ถูกสามีทรยศหักหลัง ความรักที่ซื่อตรงของเธอ วิกัณดารู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรมจากอนิรุทธิ์เลย ดังเนื้อความว่า

“...‘คุณคิดว่าฉันเป็นอะไร...เป็นด็อกเตอร์ที่สร้างขึ้นมาจากพลาสติกงั้นสิ! อ้อ ...ถ้าฉันมีเกียรติสูงแล้วละก็ ฉันต้องนั่งขึ้นหรือคะ รุทธิ์’ น้ำตาของฉันพรูลงอาบแก้ม เป็นครั้งแรกนับตั้งแต่แต่งงาน ที่ได้รับความสะเทือนใจสูงสุด ฉันไม่อยากลดตัวลงไป คู่เคียงกับผู้หญิงเลิฟอะไร่นั่นดอก แต่ทำไมหนอ ถ้าฉันสวดอิติปิไลได้ละก็ จำเป็น ด้วยหรือที่ฉันจะต้องเข้าถึงอิติปิไล!

เขาน่าจะคิดถึงหลักความจริงบ้างว่า ฉันเองก็ถูกสร้างขึ้นมาจากเลือดเนื้อ ด้วยวิถีทางที่ถูกต้องตามหลักโลกก็เช่นเดียวกับเขา เช่นเดียวกับมนุษย์ทั้งหลาย โดยมีเลือกที่สูงหรือต่ำ เขามีชีวิต ฉันก็มีชีวิต เขามีอารมณ์รัก โลภ โกรธ หลง ฉันก็มี ครบถ้วนเช่นกัน อยู่ดิตรรมเสียเหลือเกินนัก ที่จะขีดคั่นให้ผู้หญิงเป็นฝ่ายสงบรับ เพียงฝ่ายเดียว ด้วยการหยิบยกเอาศักดิ์ศรีและความสะอาดหมดจดมาอ้าง ฉันถือว่า เรื่องนั้นเก่าแล้ว! เหมือนนิทานตลกดำบรรพ์สำหรับเล่าให้เด็กฟังก่อนนอน คนอย่างฉัน ไม่มีวันจะยอมรับโดยคุณิได้...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 25-26)

การถูกคนรักทรยศหักหลังบ่อยครั้งทำให้วิกันดาเกิดความรู้สึกหวาดระแวงว่า อนิรุทธิ์อาจมีเมียซ่อนนอกบ้านอีก ทำให้ดำเนินชีวิตอย่างไม่เป็นสุข

“...สามสี่ปีของการแต่งงาน ทำให้ฉันรู้สึกตัวว่าแกร่งขึ้น..

ความไว้วางใจต่อสรรพสิ่งในโลกเริ่มน้อยลง ความระมัดระวังถี่ถ้วนมีมากขึ้น ฉันเริ่มก้าวช้า ๆ แทนการพลีผลามอย่างเคย ทั้งสมองและหัวใจทำงานตลอด ยี่สิบสี่ ชั่วโมง ไม่เปิดช่องว่างไว้สำหรับความเชื่อถือศรัทธาสิ่งใดหรือคนใดอย่างเลื่อนลอยและ ฉาบฉวยอีกต่อไป...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 39)

นอกจากวิกันดาจะมีความหวาดระแวงในการใช้ชีวิตแล้ว ยังรู้สึก สูญเสียศรัทธาที่มีต่อสามีทำให้ไม่สามารถไว้วางใจคนรักได้อีก

2) รู้สึกทุกข์ระทมสับสนในชีวิต วิกันดากลายเป็นผู้หญิงที่ต้องระทมทุกข์ กับความเจ้าชู้ของสามี เธอต้องทนทุกข์ทรมานกับเงื่อนโซ่ที่ผู้ชายกำหนดขึ้นเองเพียงฝ่ายเดียว แล้วบังคับให้เธอต้องยอมรับและทำตามอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยง

“...น้ำตาหยดหนึ่งไหลออกมาเมื่อใดไม่รู้ตัว ฉันใช้ผ้าเช็ดหน้าตะไคร่โดยเร็ว พยายามเพ่งฝ่าความมืดมัวออกไปตรงหน้า

ตรงหน้าซึ่งสามีของฉันกับสตรีสาวทรงโฉมผู้นั้น เกาะแขนกันออกไปอย่าง ทาหาย!...

น่าขันนักหนา ที่เขาดังหน้าจะเกณฑ์ให้ฉันเป็นผู้เข้าใจและยอมรับทุกสิ่งที่เขา กระทำโดยคุณิ และตลอดชีวิต!

เขาใช้ชั่วโมงสำราญของเขาบนความทุกข์และน้ำตาฉัน ช่างร้ายกาจราวกับ ผู้คุมทาสบังคับให้นอนคว่ำ เหยียนจนแตกยับแล้วราดด้วยน้ำเกลือก็ไม่ปาน!...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 132)

ข้อความข้างต้นวิกันดาเห็นอนิรุทธิ์กำลังเต้นรำด้วยท่วงทำนองที่เนิบช้า แนบชิดกับอรอินทร์ซู้รัก ทำให้เกิดความรู้สึกทุกข์ระทมเสียใจที่ได้เห็นภาพดังกล่าวต่อหน้า ต่อตาตน โดยที่อนิรุทธิ์ไม่รู้สึกละอายใจเห็นว่าเป็นความผิด วิกันดาโอดครวญที่ตนต้องตก อยู่ใต้ความยุติธรรมที่ผู้ชายกำหนดขึ้น แล้วบังคับให้เธอต้องยอมรับการนอกใจของอนิรุทธิ์ โดยไม่สามารถปฏิเสธได้ แสดงให้เห็นความยุติธรรมของผู้หญิงในสังคมปิตาธิปไตยที่ผู้ชาย มีอำนาจเหนือกว่า ตั้งเงื่อนไขแต่ฝ่ายเดียวแล้วบังคับให้ผู้หญิงต้องยอมรับการนอกใจ

3) รู้สึกเกลียดตัวเอง วิกันดากลายเป็นผู้หญิงที่มีความทุกข์และเกิด ความรู้สึกเกลียดตัวเองที่ต้องนั่งเฉยในขณะที่สามีมีชู้ ตั้งเนื้อความการบรรยายชีวิตของวิกันดาว่า “...ครั้งนั้นฉันปลาบปลื้มภาคภูมิใจในความเป็น ‘ของสูง’ ที่เขามอบให้ โดยหารู้ไม่เลยว่า ในกาลต่อมา ฉันจะมีแต่สะอิดสะเอียนในความเป็นของสูงของตนเอง...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 18) ความเจ้าชู้ของอนิรุทธิ์ทำให้วิกันดาต้องถามตนเองว่าตนเป็นฝ่ายผิดหรือไม่ มีความบกพร่อง อะไรจึงทำให้สามีทำเหมือนไม่รักตน “...บางครั้งเมื่ออยู่ตามลำพัง ฉันต้องถามตนเองทั้งน้ำตา... ผู้หญิงชั้นสูงและชั้นต่ำผิดกันตรงไหน...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 19) ความทุกข์และความเสียใจทำให้วิกันดารู้สึกเกลียดตัวเองที่ต้องทำตนเองเป็นของสูงไม่สามารถโต้ตอบอะไรได้

การที่อนิรุทธิ์มีเมียน้อย ยังทำให้วิกันดารู้สึกเกลียดหน้าทีการทำงานของตนเองที่ดูสูงส่งแต่ไม่ได้ช่วยให้ชีวิตการแต่งงาน กลายเป็นโลกที่สวຍงามเหมือนที่ผู้หญิงทั่วไป ต้องการ ว่า “โอ...น่าสงสาร ดร.วิกันดา เธองามมีสง่า มีเกียรติน่าชื่นใจ แต่ชีวิตเธอ ก็หาความสุข ไม่ได้เลย” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 20) ยิ่งมีคนภายนอกรู้เห็นและวิจารณ์ชีวิตที่ล้มเหลว ของวิกันดา ยิ่งทำให้วิกันดารู้สึกเกลียดหน้าทีการทำงานของตนเอง “...ฉันรับรู้ด้วยความขมขื่นยิ่ง ...สามีเพียงหนึ่งคน...ได้ทำให้ฉันเดินไปถึงแก่นแท้ของชีวิตด้วยน้ำตา...เขาทำให้ฉันเกลียด

ตำแหน่งหน้าที่ความรู้ความสามารถของตนเอง...อา...สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงหน้ากากโดยแท้...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 20)

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า วิกันดาได้รับผลกระทบจากการที่สามีมีเมียน้อย ทำให้เธอคิดว่าตนเองมีความบกพร่อง เมื่อถูกวิจารณ์ว่าหน้าที่การงานสูงแต่ไม่มีความสุขเพราะสามีไปมีเมียน้อย เธอก็รู้สึกเกลียดงานของเธอ ที่บังคับให้เธอต้องทำตัวสูงส่งเพื่อรักษาเกียรติหน้าที่การงาน ไม่สามารถแสดงอารมณ์เศร้าเหมือนชีวิตคนธรรมดาได้ ชีวิตการแต่งงานจึงขึ้นคม และรู้สึกว่าตนไร้ค่าจนเกลียดในความเป็นตนเอง

4) รู้สึกเกลียดสามี วิกันดาได้รับผลกระทบจากการที่สามีมีคู่นอนใหม่ โดยไม่สนใจว่าภรรยาจะมีความสุขหรือเดือดร้อนแค่ไหน ทำให้เธอรู้สึกเกลียดสามีแต่ก็ต้องจำทนเพื่อรักษาหน้าตาทางสังคม และประคับประคองครอบครัว วิกันดา บรรยายถึงความเกลียดการกระทำของสามีว่า “...เล่ห์เหลี่ยมของมนุษย์เพศผู้อยู่ตรงนี้ด้วยเหมือนกัน... ‘ที่ผมรักคุณบูชาคุณ...คุณเป็นแม่ของลูกผม โปรดอย่าใส่ใจในธรรมชาติชั้นต่ำของผู้ชาย ที่รักการสะสมและสะสม...ผู้หญิงอื่นเป็นเพียงรูสีใต้ผ้าเท้า...ไม่ควรเอามาเปรียบกัน...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 18)

5) รู้สึกขมขื่น วิกันดารู้สึกขมขื่นใจทุกครั้งเมื่อสามีไปมีเมียน้อย ดังตัวบทว่า “วันที่ฉันได้สัมผัสกับความขมขื่นชนิดหนึ่ง ซึ่งยากจะมีไอศกวีเศษอย่างใด เยียวยาได้” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 30) ทั้งนี้เพราะวิกันดาต้องทนรับสภาพการเป็นเมียหลวงโดยไม่ตั้งใจ บางครั้งก็ถูกรุกรานล้ำเส้น เช่น นางศราญเข้ามาแจ้งว่าตนท้องกับอนิรุทธิ์ ทำให้วิกันดาและอนิรุทธิ์ได้เถียงกัน แม้นางศราญจะยอมออกไปจากชีวิตอนิรุทธิ์ แต่ก็ฝากแผลใจให้วิกันดาแล้ว

6) รู้สึกเจ็บแค้น วิกันดารู้สึกเจ็บแค้นชิงชังที่สามีไม่มีความซื่อสัตย์ต่อชีวิตคู่ ไปมีสัมพันธ์กับหญิงอื่นทำร้ายจิตใจนาง “...ฉันนั่ง แต่ขณะเดียวกันก็รู้สึกว่าความอดทนได้จบสิ้นลงเพียงนั้น อีกอึดใจหนึ่ง ฉันก็ลุกเดินเข้าไปในห้องนอนอย่างเงียบ ๆ ด้วยความเจ็บแค้น และชิงชังรังเกียจ ‘ถ้ารู้ว่าชีวิตแต่งงานจะขึ้นขนาดนี้ละก็ อยู่เป็นสาวแก่ไปจนตายดีกว่า’...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 98)

7) อยากแก้แค้นด้วยวิธีไหนมียกเอาหนามบ่ง เมื่อจิตใจถูกทำร้ายทารุณ ปืบค้นจนมีความทุกข์อย่างแสนสาหัส เมียอย่างวิกันดาก็มีความคิดอยากแก้แค้นสามีด้วยวิธีการเดียวกัน เช่น เมื่อสามีมีชู้ภรรยาก็มีชู้บ้าง “...ฉันว่าไม่มีประโยชน์อะไรที่ผู้หญิงสมัยใหม่จะยึดเอาคุณสมบัติแบบภรรยาแสนนอ หรือแบบสุนทรภู่มาใช้กับชีวิตประจำวันต่อไปแล้ว เดียวนี้ถ้าผิวเราต้องเฝ้าบ้าง ถ้าตัวเจ้าชู้ เราต้องเจ้าชู้บ้าง...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555,

หน้า 99)เป็นการพูดเพื่อเรียกร้องความสนใจและอยากให้อีกฝ่ายได้รับความรู้สึกความเจ็บปวดอย่างที่คุณได้รับ ดังนั้นหากการโต้เถียงระหว่างวิกันดากับอนิรุทธิ์ว่า

“... ‘คุณจะให้ผมทำยังไง บอกมาเถอะ วิ’

‘เปล่าหรอก ฉันไม่ได้บังคับให้คุณทำยังไง เพราะคุณก็เป็นตัวของตนเองอยู่แล้ว การที่เราจะไป ‘เปลี่ยน’ ใครให้เป็นไปอย่างที่เราอยากให้เป็นนั้น ไม่เคยอยู่ในความคิดฉัน’

‘แต่คุณจะทำหนามบังหนามอย่างที่คุณพูดเมื่อไหร่ ขอเสียที่ ผัวเมา เมียเมาเม้ง ผัวเจ้าชู้ เมียเจ้าชู้นะ ไม่อยู่ในวิสัยที่ผู้หญิงจะทำได้’

‘ทำไมคะ ผู้หญิงไม่มีหัวใจหรือยัง’

ฉันนึกขึ้นที่ผู้ชายมักกล่าวว่า ผู้หญิงจะเป็นอย่างที่คุณเป็นและทำอย่างที่คุณทำ

‘มีนะมี แต่ผู้หญิงกับผู้ชายไม่เหมือนกัน ตราบใดที่ผู้หญิงต้องโต ตรานั้น ผู้หญิงจะหัวทกกันชีวิตอย่างผู้ชายไม่ได้’ เขาชี้แจงราวกับฉันไม่เคยรู้อะไรเลย...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 101)

ข้อความข้างต้น วิกันดากำลังโต้เถียงกับอนิรุทธิ์อย่างรุนแรงในช่วงแรก ที่อนิรุทธิ์มีความสัมพันธ์กับอรอินทร์ วิกันดาหลุดปากว่าตนอยากจะทำเช่นเดียวกับที่สามีกระทำต่อตนบ้าง แต่อิรุทธิ์ก็โต้กลับว่าผู้หญิงมีลักษณะสรีระร่างกายที่บอบบาง มีมดลูกที่ทำให้ท้องได้ จึงไม่สามารถรักสนุกไปมีชู้กับผู้ชายมากหน้าหลายตา เหมือนที่ผู้ชายสามารถมีผู้หญิงได้หลายคน ซึ่งแสดงให้เห็นการกำหนดบทบาทหน้าที่และพฤติกรรมด้วยลักษณะร่างกายของปิตาธิปไตย นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่า ภรรยาก็อยากสั่งสอนให้สามีรับรู้ความทุกข์อย่างที่คุณได้รับ เพื่อความยุติธรรม

1.2 เมียน้อย: ชลา การเป็นเมียน้อยของชลาได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชลา เด็กน้อยหน้าตาดี มีสติปัญญาดี ฉลาดใฝ่รู้ ชลามิได้มีลูกและมีคนใช้ในบ้านเหมือนกับ ดร.วิกันดา ในเรื่องเมียหลวง บุคคลรอบกายของชลาไม่มีแต่พ่อแม่และน้องเป็นหลัก นอกจากนั้นก็เป็นบุคคลอื่นในสังคมที่ชลาได้ประสบพบเจอ จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ผลจากการเป็นเมียน้อยของชลา นั้น จำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ ผลลัพธ์เชิงบวก และผลลัพธ์เชิงลบ กล่าวดังนี้

1.2.1 ผลลัพธ์เชิงบวก ในด้านบวกหรือด้านดีจากการเป็นเมียน้อยของชลา นั้นสรุปได้ 7 ประการ ดังนี้

1) มีโอกาสเปลี่ยนแปลงตัวเอง ชลาอยู่ในครอบครัวที่ขัดสน การแต่งกายและทรงผมจึงค่อนข้างล้าสมัย เมื่อชลาเป็นเมียน้อยเสียชู้ช้อยก็มีโอกาสได้พบช้อยช่างเสริมสวย

ที่เปลี่ยนทรงผมให้ชลาใหม่ ได้ทาเล็บมือเล็บเท้า นอกจากนี้ยังอวยลูกของช้อยช่างเสริมสวยใกล้บ้าน ยังพาชลาไปซื้อเสื้อผ้าใหม่เปลี่ยนการแต่งกายให้สวยทันสมัยมากขึ้นด้วย

“... ‘ตาย...ชุดชั้นในเธอก็เหมือนกัน เซยเป็นบ้า’

ฉันมองดูตัวเอง แล้วก็นึกไม่ออกว่าเซยตรงไหน ในเมื่อกระโปรง ชั้นในของฉัน เย็บด้วยผ้าลินินขาวจีบรอบด้วยฝีมือแม่ และฉันก็ซักรีดสะอาดสะอาดแล้ว เสื้อคอกระเช้า ติดลูกไม้ก็เป็นตัวที่ดีที่สุดในชุดที่มีอยู่

‘บ้าจัง เดี่ยวเราต้องหาชุดชั้นในให้อีก ถ้ามจริง ๆ เอะ กางเกงชั้นในตัวเป็น กางเกงขาก๊วยลายพริ้วด้วยหรือเปล่า ๆ’...

...‘รูปทรงไม่เลวแฮะ เสื้อตรงอกตึงไปหน่อย แต่...ใช้ได้นะ ขึ้นคอยให้แกก็อยู่นั่น ดีเสียอีกให้คนเห็นน้ำลายหกไปตาม ๆ กัน

ฉันออกจากร้านนั้นด้วยชุดใหม่ เรียกได้ว่าตั้งแต่หัวจรดปลายเท้า...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 123-124)

ชลาเป็นเด็กสาวที่มีรูปโฉมงดงาม เมื่อได้เปลี่ยนแปลงทรงผมเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายให้มีความทันสมัย ชลาจึงเป็นสาวรุ่นที่สวยทันสมัยมากขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการเป็นเมียน้อยทำให้ชลามีโอกาสแต่งตัวอย่างทันสมัย

ชลายังเรียนรู้วิธีการแต่งกายจากคุณอ้อย ซึ่งทำอาชีพเป็นเมียเช่า และครูคนอื่น ๆ ที่มีอาชีพพาร์ตเนอร์ เมียเช่า จนการแต่งกายของเธอดูดีทันสมัย

“...ฉันต้องพยายามดัดแปลงตัวเอง ไม่ว่าทางการแต่งกายกิริยา ท่าทาง ชั้นแรกก็ได้คุณอ้อยเป็นครู แต่ต่อมาคือ หนังสือพิมพ์ทุกฉบับ ที่เกี่ยวกับแฟชั่นและความงาม จนถึงขนาดคุณอ้อยออกปากว่า

‘ชลาเน่สวยขึ้นทุกวัน’...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 145)

ต่อมาชลาได้เข้าประกวดในงานเมษาสาวสวยและได้รับรางวัล เพราะเสีย ใช้เส้นช่วยให้ได้รางวัล ทำให้มีหนังสือพิมพ์ถ่ายภาพการประกวดไปลงข่าว

2) ได้สันทนการด้วยกีฬาที่ไม่เคยรู้จัก อ้อย ลูกสาวของช่างเสริมสวย ใกล้บ้านพักชลา ชวนเธอไปโยนโบว์ลิ่งซึ่งเป็นกีฬาอดนิยมนและทันสมัยในช่วงนั้น “...คุณอ้อย สอนให้ฉันกลิ้งลูกกลม ๆ ไปตามรางให้โดนกลุ่มไม้ทาสีขาวมีลักษณะคล้ายขวด...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 136) ชลาจึงมีโอกาสเล่นกีฬาทันสมัยเพื่อเข้าสังคมได้ในอนาคต

3) ได้เรียนรู้วิชาชีพอื่น ๆ เมื่อฉลาดต้องเป็นเมียน้อยของเสียชู้ช้ย ชลาเห็นวิธีที่จะหลุดพ้นจากการเป็นเมียน้อยของเสีย ด้วยการหาความรู้ให้มากที่สุด ชลาจึงให้คุณ้อยพาไปเรียนพิมพ์ดีด

“...คุณ้อยเจ้าหน้าเจ้าตาพาฉันไปสมัครเรียนพิมพ์ดีด ซึ่งดูเหมือนทุกแห่งจะมีลักษณะเหมือน ๆ กันหมด คือ เป็นตึกแถวภายในมีโต๊ะวางเครื่องพิมพ์ดีดเป็นทิว หากวิกลวิธีการด้วยประการต่าง ๆ จนใช้การไม่ได้เสียกว่าครึ่ง...

...วิชานี้ดูจะเรียนได้เร็ว เพราะพอเริ่มเรียนได้ไม่กี่วันอาสงก็ยกเครื่องพิมพ์ดีดกระเป๋าคู่กลางเก่ากลางใหม่มาให้จนถึงบ้าน...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 200)

แม้ชลาจะรู้ว่าเสียชู้ช้ยวางแผนการไล่ตะกร้าล้างน้ำเธอ ให้เธอกลายเป็นนักเรียน เพื่อส่งประกวดแล้วเสนอเธอให้ท่านที่มีอำนาจรับเธอไปเป็นอนุภรรยาต่อแลกกับผลประโยชน์ทางธุรกิจ แต่เธอก็เห็นว่าการเรียนพิมพ์ดีดและการเรียนวิชาชีพอื่นจะเป็นใบเบิกทางให้รอดพ้นจากอาชีพเมียน้อยเธอจึงตั้งใจเรียนจนเชี่ยวชาญ และได้ใช้เป็นประโยชน์อีกครั้งเมื่อเธอเป็นอนุภรรยาของท่าน ชลาใช้ทักษะที่ได้เรียนอ่านข่าววิเคราะห์ข่าว และตัดข่าวที่สำคัญพิมพ์เป็นรายงานเสนอท่าน เป็นข้อมูลในการบริหารประเทศ ทำให้ท่านชื่นชมชลาเป็นพิเศษ

4) ได้เรียนรู้ชีวิตและเติบโตก่อนวัย ชลาได้เรียนรู้ชีวิตจากประสบการณ์ทำให้เธอเข้าใจโลกในมุมมองของความเป็นจริง ซึ่งช่วยให้ชลาเติบโตเป็นผู้ใหญ่มีวุฒิภาวะเร็วกว่าปกติ พ่อของชลาเตือนให้ชลาเข้าใจโลกต้องก้าวไปข้างหน้าอย่าเป็นเด็กที่อยากอยู่กับพ่อแม่เหมือนเด็กเรื่อยไป ความว่า

“...ชลาพยายามสู้มาแล้ว มนุษย์เรานั้น ถ้าคิดจะสู้ก็มีอยู่ทางเดียว คือ ก้าวไปข้างหน้า หากเราหยุดอยู่กับที่หรือ ถอยหลังเมื่อไหร่ เราจะสู้ไม่ได้อีกเลย พ่อไม่รู้ว่าชลาคิดอะไรอยู่ในใจ ที่ชลาพูดพ่อเข้าใจ ฉะนั้นถ้าชลาก้าวไปอย่างคนที่โตแล้ว ก็อย่ากลับมาเป็นเด็กอีกเลยลูก ที่พ่อพูดนี้ไม่ใช่พ่อไม่รักชลา แต่เพราะพ่อรักชลา พ่อถึงพูดอย่างนี้ พ่ออยากให้ชลาโตเต็มตัวทั้งร่างกายและความคิด ชลาเข้าใจไหมลูก ?”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 225)

การเติบโตก่อนวัยอันควรของชลากลับมีแง่ดีที่ทำให้เธอได้เรียนรู้และเข้าใจโลกด้วยสายตาแห่งความเป็นจริง โดยไม่มีอคติความคิดฝันมาปรุงแต่ง ซึ่งจะช่วยให้ชลา กลายเป็นผู้หญิงที่มีจิตใจแกร่งในอนาคต ชลายังได้เรียนรู้คนในแวดวงธุรกิจผิดกฎหมายของ เลี้ยด้วย

5) ได้มีชื่อเสียงจากการประกวดนางงาม เลี้ยซุซซี่เคยช่วยให้ชลา ประกวดเทพีในงานเมษาสาววัยในไนต์คลับแห่งหนึ่งจนได้รางวัลมาแล้ว ต่อมาเลี้ยใช้ตำแหน่งนี้ เพื่อนำชลาไปเป็นสิ่งแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางธุรกิจกับ “ท่าน” เลี้ยแจ้งข่าวดีกับชลาว่าท่าน ส่งเสริมให้ชลาประกวดนางงามในเวทีระดับประเทศ “ท่านจะส่งหลูเข้าประกวดนางงาม!” (ทมยันตี, 2546, หน้า 226) การเข้าประกวดครั้งนี้ทำให้ชลาต้องปรับปรุงการแต่งกายและบุคลิกภาพ จากเด็ก 14 จากบ้านนอก ตอนนี้กลายเป็นหญิงสาวอายุ 16 ปี หน้าตาดีรูปร่างดีที่กำลังจะถูก ส่งเข้าประกวดนางงาม

“...‘อก 36 เอว 24 สะโพกบน 36 สะโพกล่าง 39’
ส่วนที่ฉันจำได้มีเท่านี้เอง เพราะคุณประทีปบ่นว่า
‘เอวใหญ่ไป เหลือ 22 หรือ 23 จะค่อยยังชั่ว ถ้าเอวลด อกจะเพิ่มเอง...ขอเสื้อ
สีแดงตัวใหม่ซิ’...
...‘ขอเวลาประเดี่ยวนะคะ จะลอกคราบให้จำไม่ได้เชียว’...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 235)

การเปลี่ยนแปลงของชลาทำให้เธอสวยขึ้นมากแม้แต่ระเปียบคนรับใช้ที่บ้านยังจำไม่ได้ แต่เมื่อพิจารณาดี ๆ ก็รู้ว่าคือชลา จึงร้องชมอย่างตกใจว่า “ตาย...ไปแต่งเนื้อ แต่งตัวมาจากไหน เป็ดชะกาดเชียว?” (ทมยันตี, 2546, หน้า 241)

แม้ว่าการประกวดจะช่วยทำให้บุคลิกภาพหน้าตาและการแต่งกายของชลาดีขึ้น แต่สิ่งที่ชลามองเห็นคือการทำธุรกิจโดยอาศัยเรือนร่างของผู้หญิงมาเป็นเครื่องต่อรองทางเศรษฐกิจ ดังที่ชลากล่าวว่า “...แบบนี้อาจจะเรียกได้ว่า ‘ธุรกิจบนขาอ่อน’ ได้กระมัง เพราะรายได้ของทุกคนขึ้นอยู่กับ ‘ขาอ่อน’ ของผู้ที่จะถูกส่งเข้าไปประกวดทั้งสิ้น...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 239)

บทสนทนาระหว่างอ้อยกับชลาแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงในปัจจุบันผ่านพ้นยุคที่สามีทำมาหาเลี้ยงภรรยาแล้ว ในยุคใหม่ผู้หญิงต้องมีอำนาจเป็นเครื่องต่อรองในการเลี้ยงชีพ ซึ่งอำนาจที่ผู้หญิงจะมีได้คือความรู้ และความงาม ความว่

“...ถ้าชลาอยากได้ชีวิตใหม่ ก็ต้องเริ่มต้นใหม่ ผู้หญิงนั้นมีอยู่สองประเภท ที่ผู้ชายจะมอง คือถ้าไม่สวยสะดุดตาก็ต้องมีความรู้ความสามารถสะดุดใจ...เราผ่าน ยุคเก่าสมัยเก่าที่ผู้ชายมีหน้าที่หาเลี้ยงผู้หญิงแต่ฝ่ายเดียวมาแล้ว ยุคนี้สมัยนี้เป็นยุคที่ผู้ชายต้องการผู้หญิง เพียงเพื่อมาช่วยกันหากิน หรือถ้าหาให้เขากินได้ด้วยยิ่งดี... สำหรับชลาตอนนี้ ถ้าจะพูดก็ไม่มีอะไรอีกแล้ว นอกจากความสวย เพราะฉะนั้น ก็จำเป็นอยู่เองที่ต้องขายความสวยให้ได้ราคาที่สุด บางที...ต่อไปชลาจะได้รู้ว่า ทุกอย่างในโลกเรานี้ นับจากเกียรติยศ หน้าตา และความสุข เราใช้เงินซื้อได้ทั้งนั้น เงินมีอำนาจมากเชียวนะ ชลาจำไว้!”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 254)

ดังนั้น ชลาจำเป็นต้องใช้ความสวยงามที่เธอมีเป็นบันไดแสวงหา เกียรติยศ หน้าตา ความสุข และเงินตรา เพราะเงินมีอำนาจทำให้มนุษย์สามารถสร้างความสุข ตามที่ตนต้องการได้ เพราะเป็นสิ่งเดียวที่ทำให้เธอมีอำนาจต่อรองกับชายที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจ เพื่อให้เธอก้าวสู่บันไดชั้นชีวิตในขั้นต่อไป โดยมีวัตถุประสงค์สูงสุดคือการหลุดพ้นจากสถานะ การเป็นเมียน้อยที่เธอไม่ต้องการในที่สุด

6) การได้เป็นผู้มีอิทธิพล หลักจากที่ชลาได้เป็นอนุภรรยาของท่าน และเป็นที่ชื่นชอบสามารถอ่านวิเคราะห์ข่าวสถานการณ์บ้านเมืองให้ท่านฟังได้ ชลาจึงเริ่มเข้ามามี อิทธิพลแทนที่คุณนาย ทำให้เสียตังติดต่อกับท่านผ่านชลาโดยที่ชลาจะได้รับเงินส่วนแบ่งที่ช่วย เสนอให้ท่านเซ็นอนุมัตินำแรงงานต่างด้าวเข้าประเทศ ทำให้คุณนายไม่พอใจมาถามความจริง จากชลา ความว่า

“... ‘หนูให้ท่านเซ็นอนุมัติได้หรือ?’

‘ก็ทำไมท่านจะไม่เซ็นล่ะคะ?’ ฉันย้อนถาม

‘ท่านเซ็นให้หนูเฉย ๆ เลยหรือ?’

คราวนี้ฉันทำหน้าที่ไม่เข้าใจว่าอีกฝ่ายกำลังพูดถึงอะไร ‘คุณนาย’ เอื้อมมือ มาแตะมือฉัน ปลายนิ้วเย็นเฉียบเพราะความตื่นเต้น

‘เสียเขาเคยให้หนูเอาไปให้ท่านเซ็นหรือ?’

‘เห็นว่าจะเอามาให้เร็ว ๆ นี้แหละค่ะ’...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 493)

ชลากลายเป็นผู้มีอิทธิพลสามารถขอให้ท่านเซ็นอนุมัติงานต่าง ๆ ได้ ชลาจึงได้รับผลประโยชน์จากความสัมพันธ์พิเศษกับท่าน ซึ่งเงินที่ได้จากการอนุมัติคนต่างด้าวเข้าประเทศเป็นเงินจำนวนมหาศาลตามที่คุณนายบอกชลาว่า “...ลาภมาถึงมือเราแล้วรู้ไหม ลงท่านเซ็นตุมลงมาละก็รวยไม่เอาไหนเลย เรามาร่วมงานกันไหมละ แบ่งกันคนละครึ่ง?... ‘ปีเดียวเท่านั้นแหละเงินเป็นล้าน’...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 494) ผลพลอยได้จากการเป็นอนุภรรยาของท่าน จึงทำให้ชลาสามารถสะสมอำนาจและความร่ำรวยได้เกินกว่าที่ผู้หญิงธรรมดาจากบ้านนอกจะมีโอกาส แต่เหตุผลที่แท้จริงของการกระทำนี้คือชลาต้องการให้เสียชู้ช้อยและคุณนายขัดผลประโยชน์กันเองเพื่อแก้แค้น และจงใจสรุปข่าวการนำคนต่างด้าวเข้าประเทศ กระพบกับคนไทยมาแนะนำเสนอให้ท่าน ท่านก็เห็นพ้องกับชลาว่าการนำต่างด้าวเข้ามาแย่งอาชีพคนไทย เป็นการสร้างหายนะให้ประเทศ แล้วเลาเทคนิคการนำคนต่างด้าวเข้าประเทศของเสียเลาให้ท่านฟัง จนท่านชักเพิ่มว่าเสียทำมานานหรือยัง “คงนานมังคะ ตอนนีเห็นวิ่งมาขอให้ช่วย ให้ท่านเซ็นอนุมัติโควตาคนเข้าเมือง” (ทมยันตี, 2546, หน้า 505) และชลา ยังบอกว่าคุณนายคนสนิทของท่านก็มีส่วนร่วมกระทำผิด เพื่อให้สองคนถูกท่านสั่งทางการลงโทษ

7) การได้รับรู้คุณค่าที่แท้จริงในความเป็นชลา ชลาเป็นคนสนิทของท่านที่สามารถเสนอโครงการให้ท่านเซ็นเพื่อรับเงินจากคนที่ทำทุจริตส่งผลร้ายให้กับประเทศได้ เช่น กรณีคุณนายและเสียชู้ช้อย ขอให้ชลาเสนอโครงการให้ท่านเซ็นอนุมัติคนต่างด้าวเข้าประเทศ ชลาแอบสรุปข่าวนี้เสนอท่าน และท่านก็เห็นว่าการนำคนต่างด้าวเข้าประเทศส่งผลเสียกับประเทศ ท่านถามชลาว่าชลาอยากให้ท่านเซ็นไหม แต่ชลาปฏิเสธ ท่านจึงชื่นชมและภูมิใจที่ได้ชลามายู่กับท่าน ความว่า

“... ‘คุณค่าของเธอประเสริฐกว่าอะไรทั้งหมด เพราะฉะนั้นรักษาไว้ให้ดี อย่าให้ลดราคาลงไปเสีย ฉันภูมิใจที่ได้เธอมา’

เพียงเท่านั้นก็พอแล้วสำหรับผู้หญิงที่ ‘ซื้อได้’ อย่างฉัน เราจะต้องการอะไรมากไปกว่าให้คนที่ซื้อเรารู้ว่า เรามีราคาของความเป็นคนอยู่เช่นกัน!...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 507)

เนื่องจากชลา มีความซื่อตรงคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศมากกว่า การเรียกรับเงินที่ผิดกฎหมาย ท่านจึงชื่นชมชลาว่าคุณค่าของชลา คือ การมีสติปัญญา มีความซื่อตรงอยู่เหนือผลประโยชน์ ทำให้เธอเห็นคุณค่าของตัวเองมากกว่าการเป็นเมียน้อย และอนุภรรยาที่ถูกประเมินค่าว่าต่ำต้อย ผลจากการกระทำของชลาทำให้ในวันรุ่งขึ้นท่านส่งคนมาดำเนินการโอนบ้านและที่ดินที่ชลาอาศัยให้เป็นของชลาทั้งหมด “ท่านไม่ได้บอกหรือว่าท่าน

โอนทั้งบ้าน ทั้งที่ ทั้งรถ ให้เป็นชื่อคุณหมด?” (ทมยันตี, 2546, หน้า 507) เพราะท่านเห็นว่าชลาทำตัวเป็นประโยชน์กับการทำงานราชการของท่าน

1.2.2 ผลลัพธ์เชิงลบ จากการที่ชลาเป็นเมียหย่อนน้น ในด้านลบหรือด้านไม่ดี จากการเป็นเมียหย่อนของชลา นั้น สรุปได้ 9 ประการ ดังนี้

1) ถูกดูหมิ่น ชลาต้องอดทนต่อการดูหมิ่นจากการมีสถานะเป็นเมียหย่อนตลอดชีวิต แม้ว่าในช่วงปลายเธอจะหลุดพ้นจากสถานะเมียหย่อนแล้ว แต่ก็ยังถูกผู้ไม่หวังดีขุดคุ้ยเรื่องราวในอดีตมาดูหมิ่นเธอหลายครั้ง เช่น ถูกดูหมิ่นว่าเห็นแก่เงิน ดูหมิ่นเกียรติและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ชลาถูกดูหมิ่นว่าเห็นแก่เงิน คนในสังคมมักมองในลักษณะเหมารวมว่าผู้ที่ยินยอมเป็นเมียหย่อนส่วนมากเห็นแก่เงิน รักความสบาย ไม่ต้องทำงานหรือประกอบอาชีพอะไรก็มีกินจากสมบัติที่สามีสร้างร่วมกันกับเมียหลวง ดังความนึกคิดของชลาเกี่ยวกับประเด็นนี้ว่า

“...จะมีใครสักกี่คนหนอที่ประทับตราไว้บนอดีตตัวเองเหมือนฉัน ตราที่ทำให้เราได้รับการดูถูกดูหมิ่นตลอดกาล ตรา...ที่พวกเราไม่เคยปรารถนามัน แต่เราก็จำต้องรับไว้อย่างขมขื่น

‘เป็นเมียหย่อนเขาจะสบาย...’ ทุกคนชอบพูดอย่างนี้

‘ดีแต่แต่งตัว ชูคอ-ล่อให้ผัวรักแล้วก็ขอเงิน’

จะมีใครบ้างที่รู้แก่นแท้ของพวกเรา รู้ถึงหัวใจ รู้ถึงความรู้สึกนึกคิดภายใต้สีหน้าที่ต้องยิ้มเสมอ สาวเสมอ และสวยเสมอ...ในขณะที่ ‘หลวง’ ทุกคนหวังได้ถึงอนาคตในภายหน้า ความปึกแผ่นมั่นคงในชีวิต พวกเราคือพวกไม่มีอนาคต หรืออย่างมากที่สุดอนาคตของเราคือพຽ່ງนี้! เราต้องพร้อมเสมอที่จะหิ้วกระเป๋าเข้าไปสู่แหล่งพักพิงใหม่ และด้วยกระเป๋าใบนั้นแหละ เราต้องพร้อมที่จะหิ้วมันออกมาด้วย...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 4)

ความนึกคิดของชลาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าเธอต้องทนกับคำดูหมิ่นเกลียดชังจากคนในสังคม ว่าเมียหย่อนเห็นแก่เงิน รักสบาย ไม่มีสติปัญญาใช้ความสามารถหาเลี้ยงชีพตัวเองได้ เมียหย่อนในมุมมองของสังคมไทยจึงมีสภาพคล้ายปลิงคอยดูดเลือดหาผลประโยชน์จากความแตกร้างของครอบครัวผู้อื่น

ต่อมาชลาวยังถูกดูหมิ่นเกียรติและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ชลาวยังพบว่าเกียรติยศศักดิ์ศรีที่ตนเองและครอบครัวเคยภาคภูมิใจว่า คนอย่างชลาไม่มีวันที่เงินจะซื้อได้นั้นไม่เป็นจริง เพราะเมื่อพ่อของชลาถูกเลี้ยงดูช่วยเหลือความว่ายักยอกเงินโรงงานจะจับเข้าคุก แต่เธอไม่มีเงินชดใช้ไม่สามารถเรียกร้องขอความยุติธรรมได้ ชลาจึงต้องยอมเสียสละเกียรติเพื่อพ้นคดีความ เพื่อเงินและความอยู่รอดของครอบครัว ดังตัวบทว่า

“...‘คนอย่างเรา เงินซื้อไม่ได้!’

ฉันได้แต่ยิ้ม เพราะความจริงที่ฉันประสบอยู่ ฉันต้องยอมรับว่า แม้แต่คนมีเงินก็ซื้อได้ เพียงแต่คุณค่าที่แตกต่างกันเท่านั้น! ฉันเองเคยขายทุกอย่างเพื่อเงิน และในบั้นปลายชีวิต ฉันก็ใช้เงินอีกนั่นแหละ ซื้อทุกอย่างที่ฉันอยากได้...รวมทั้ง ‘คน’ ที่เคยกล่าววาจาประโยชน์นั้นกับฉันด้วย!...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 27)

ชลาได้บทเรียนของชีวิตว่า เงินตราและฐานะทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชีวิตของชลาต้องเปลี่ยนแปลงไป ในช่วงต้นของชีวิตชลามีชีวิตที่ยากจนจึงถูกเลี้ยงดูช่วยบังคับให้เป็นเมียน้อยเพื่อแลกกับเงินและความอยู่รอดของครอบครัว และในช่วงปลายชลามีฐานะความเป็นอยู่ดี ก็ใช้เงินเพื่อแสวงหาสิ่งที่ต้องการมาบำเรอชีวิตเช่นกัน เงินเห็นได้ว่าชลาใช้ร่างกายเพื่อต่อรองอำนาจทางการเงินของเสียจนครอบครัวผ่านพ้นวิกฤต แต่ก็ต้องถูกมองในแง่ลบว่าเป็นผู้หญิงเห็นแก่เงิน

นอกจากนี้ ชลาถูกดูหมิ่นเพราะเป็นเมียน้อย ชลาต้องถูกดูหมิ่นดูแคลนเพราะเธออยู่ในสถานะเมียน้อย ซึ่งคนในสังคมประเมินค่าว่าเป็นสิ่งเลวร้ายเป็นคนที่ทำลายสถาบันครอบครัว ดังบทประพันธ์ว่า

“...คนงานคนนั้นรีบเดินกลับไปทันที ฉันรู้ตัวแต่ว่ามือกำลังกำลูกกรงไว้นแน่นเลือดที่วิ่งไปรวมกันอยู่บนศีรษะไหลย้อนกลับลงมาคั่งอยู่ที่ หัวใจ ชีวิต ‘เมียน้อย’ เป็นชีวิตที่ถูกคนดูหมิ่นถ่มถุยตลอดมา คำเยาะหยันคำนี้เพิ่งเป็นครั้งแรกที่ฉันได้ประสบ แต่ต่อ ๆ ไปจะมีไม่สิ้นสุด และ...ฉันควรจะหัดฟังเสียงตั้งแต่บัดนี้ เพื่อให้ซาชินต่อไป ในภายหน้า!...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 27)

2) ถูกติฉินนินทา การเป็นเมียน้อยทำให้ชลาต้องพบกับการนินทาจากบุคคลในสังคม ที่สามารถชดช้อยประวัติมาพูดให้ร้ายอย่างสนุกสนานเพื่อบำบัดความทุกข์ในจิตใจของคนที่นินทา ดังเหตุการณ์ที่ชลาถามแม่ว่าทำไมคนต้องถากถางคนอื่นทั้งที่ไม่ใช่ความจริง แม่ของชลาตอบอย่างน่าสนใจว่า เพราะการพูดเรื่องคนอื่นทำให้คนพูดสบายใจกว่าเรื่องตนเอง และการพูดความทุกข์คนอื่นยังทำให้ความทุกข์ของคนนินทาเบาลงเพราะมีคนทุกข์เหมือนหรือมากกว่าคนพูด ชลาจึงต้องทนกับการนินทาอย่างเจ็บแสบตลอดชีวิต ความว่า

“...ที่แม่พูดนั้นถูก เพราะต่อมาเมื่อฉันได้ก้าวไปสู่ ‘วงการเมียน้อย’ ฉันได้พบกับ ‘นินทาสโมสร’ วงมเหมาชนิดที่สามารถสาวประวัติคนใดคนหนึ่งขึ้นมาสาธยายได้อย่างพิสดาร ขนาดที่เจ้าตัวเองยังไม่รู้ละเอียดถึงปานนั้น ไม่มีประวัติของใครเลยที่สโมสรนั้นจะ 모르 แต่จะจริงเท็จแค่ไหนคนฟังต้องวินิจฉัยเอาเอง หากเป็นที่น่าสังเกตว่าตอนใดที่น่าจะเชื่อถือได้มักไม่ได้รับการเอาใจใส่เท่าตอนที่โลดโผนชนิดที่คนถูกวิจารณ์ได้ยื่นเข้าแล้วจะสะดุ้งโหยงเลยทีเดียว...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 79)

ชีวิตการเป็นเมียน้อยของชลาจึงต้องเผชิญกับการถูกติฉินนินทาให้ได้รับความเจ็บช้ำน้ำใจอยู่เสมอ

3) มีตราบาปติดตัว หลังจากท่านสามีที่ชลาหย่าร้างเป็นเสมือนพ่อเสียชีวิตลง ชลาได้แต่งงานเป็นเมียหลวงอย่างถูกต้องตามกฎหมายของตุลาแล้ว แต่การมีอดีตเป็นเมียน้อย ยังคงเป็นตราบาปที่คนในสังคมรุมประณามเหยียดหยามเธอ ส่งผลให้ชลามีความหวาดระแวงและอับอายต่ออดีตของเธอ ชลาถูกนินทาในขณะที่พนักงานห้างนำของไปส่งเธอที่รถ ความว่า

“...ท่าที่โค้งตัวอย่างนอบน้อม และสีหน้ายิ้มฉิน ๆ ดูไม่มีอะไรก็จริง แต่ฉันก็ยังหัวเราะแวง ดวงตาของเขาดูเหมือนเหลือบชำเลื่องดูฉัน อย่างพิลึกพิลั่นจนเจ็บ ๆ อยู่ในที พอฉันทิ้งตัวลงนั่งประจำที่คนขับ เขาก็โค้งให้อีกครั้งแล้วบิดประตูอย่างสุภาพ ท่าที่เขาเดินกลับไป พร้อมกับใช้นิ้วคืบเงินทิปสะบัดไปสะบัดมานั้น บอกให้ฉันรู้ว่าเขาได้ยื่นเชียวล่ะ ที่เขาโค้งให้มิใช่ตัวฉันแต่เพราะเงินของฉันต่างหาก...เงิน...ที่เคยเป็นอัตราซื้อ-ขายแลกเปลี่ยนตัวฉัน และเงินที่ฉันได้ซื้ออะไร ๆ ได้ทุกอย่าง ยกเว้นสิ่งเดียวคือไม่อาจลบตราที่ประทับอยู่บนหน้าผาก...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 2)

ชลาถูกคนที่รู้ดีตืตืหน้าต่อหน้า แม้ว่าการเป็นเมียน้อยได้สิ้นสุดลงไปแล้ว และเธอก็กลายเป็นเมียหลวงของตุลาแล้ว แต่สังคมยังคงขุดคุ้ยตราบาปในอดีตมานินทา ทำให้เธอเกิดความหวาดระแวงกลัวถูกคนนินทา ชลาถึงกับทุกข์ใจที่ตนต้องเป็นเมียน้อย สังคมยังคงประณามเธอแม้ว่าสถานภาพจะเปลี่ยนแปลงไปแล้วก็ตาม ดังเนื้อความว่า “...‘เมียน้อย’ ฉันใช้เวลาเกือบครึ่งหนึ่งของชีวิตกับความขมขื่นอันนั้น และอาจจะต้องใช้เวลาอีกครึ่งหนึ่งที่เหลือลบล้างคำนั้นเช่นกัน...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 3) แม้ว่าผู้ที่ผิดคือผู้ชาย ดังที่ทมยันตีแสดงความเห็นผ่านทัศนะของชลาว่า “...ผู้หญิงเราได้พยายามต่อสู้เพื่อลัทธิ ‘ผัวเดียว เมียเดียว’ ตลอดมา แต่ผู้หญิงก็ไม่เคยทำสำเร็จ สาเหตุนั้นมีนิดเดียวคือ...ผู้ชายไม่ยอมรับนับถือลัทธิกับเราด้วย...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 3-4)

ชลาซึ่งเป็นตัวละครที่ถูกอำนาจเงินตราและอำนาจมืดบีบบังคับให้จนตรอกจนต้องยอมเป็นเมียน้อยอย่างไม่เต็มใจ จึงต้องทนถูกคนในสังคมนินทาดูหมิ่นเกลียดชังและทำร้ายจิตใจซ้ำสอง

4) ผูกใจเจ็บผู้ที่ทำให้กลายเป็นเมียน้อย ชลารู้สึกเจ็บแค้นใจที่เสียชู้ชายใช้เล่ห์กลใส่ความพ่อของเธอว่าทำให้เงินหายกว่าห้าหมื่นบาท ซึ่งเป็นจำนวนมหาศาลเกินกว่าครอบครัวจน ๆ ของเธอจะรับผิดชอบไหว ทำให้เธอต้องตัดสินใจขายศักดิ์ศรีตัวเองไปเป็นเมียน้อยเสีย ความแค้นครั้งนี้ชลาบอกกล่าวคล้ายคลึงกับบทเพลงที่ทานพร้อมเสมอว่า

“...ตานพร้อมเพลงประกอบเสียงแจ้ว ๆ น่าแปลก...ที่บทเพลงซึ่งตามทานดัดแปลงมาร้องเล่น กลับจดจำอยู่ในส่วนลึกของหัวใจฉันได้นาน เห็นจะเป็นเพราะฉันเองก็หมายมาดไว้ว่า “สักวันหนึ่ง” ฉันจะทำให้คนซึ่งนำชีวิตฉันไปสู่ความพินาศได้ “รู้ฤทธิ์ฉัน” เช่นกัน!...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 42)

ชลาผูกใจเจ็บเสียชู้ชายที่ใช้วิธีสกปรกเล่นงานเธอจนต้องเป็นเมียน้อย จึงแอบสืบความลับธุรกิจผิดกฎหมายของเสียอยู่เสมอเพื่อรอเวลาแก้แค้น

“...ฉันพยายามยึด ‘เสีย’ ไว้ด้วยเหตุผลส่วนตัวของตนเอง คือรอเวลาที่จะได้ให้ดังที่สุดเท่าที่จะทำได้...งานชิ้นหลังสุดที่ ‘เสีย’ กำลังทำอยู่เป็นการลักลอบนำข้าวส่งออกนอกประเทศ...มีเจ้าหน้าที่ที่ประสานงานกันหลายฝ่าย ซึ่งล้วนแต่ต้อง ‘จ่าย’ งาม ๆ ทั้งสิ้น...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 155-156)

ชลาบอกกับพ่อว่าใครทำกรรมอะไรไว้ก็ต้องได้ผลกรรมนั้น แต่ชลาไม่รอให้กรรมให้ผล เนื่องจากเธอจะเรียกร้องความยุติธรรมด้วยตัวเธอเอง “...ฉันไม่รอเวลาที่

จะให้ผลกรรมค่อย ๆ สะท้อนกลับมาหาใครหรอก เพราะมันช้านัก ถ้าเรามีทางเร่งที่จะให้เห็นผลได้...ทำไมเราไม่ฉวยโอกาสนั้นเสีย...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 331)

เมื่อชลาได้เป็นอนุภรรยาของท่านซึ่งมีอำนาจในรัฐบาลและแวดวงราชการทำให้ชลาเริ่มได้แต้มต่อเหนือเลี้ยชู้ชัย จึงขอให้เลี้ยชู้ชัยเลิกเอาเงินสินบนท่านผ่านคุณนาย โดยให้ผ่านตนแทน และเลี้ยต้องให้เปอร์เซ็นต์ชลาอย่างเหมาะสม

“...‘อ้าว...ทำไมดื้อนัก หลูสวขึ้นทุกวัน ๆ’

‘เลี้ยอยากตายเร็วหรือช้าคะ?’

‘แล้วกัน พุดอะไรอย่างนั้น แต่ถ้าจะตายอยู่ใกล้ ๆ หลูสวก็เสียไม่เกี่ยงนา’

‘ถ้ามีคนไต่ยื่น แล้วไปบอกท่านเข้าละก็ เลี้ยคงได้ไปพบเง็กเซียนฮ่องเต้เร็วขึ้น

แน่คะ’...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 465)

ข้อความข้างต้นเห็นได้ว่า ชลาเคียดแค้นเลี้ยชู้ชัยอยู่ในใจเสมอมา เมื่อมีอำนาจจากท่านเข้าคุ้มครองในฐานะอนุภรรยา จึงใช้อำนาจที่มีสนองคืนเลี้ยชู้ชัย ทั้งเรียกร้องผลประโยชน์และศักดิ์ศรีที่ตนสูญเสียไปกลับคืนมา

5) รู้สึกว่าตนเองสกปรกและเกลียดตัวเอง เลี้ยชู้ชัยพาชลามายู่ที่บ้านไม้สองชั้นกลางเก่ากลางใหม่ ทาสีเทาอ่อนสลบเขียว มีอาณาเขตรั้วล้อมรอบมิดชิด มีแม่บ้านชื่อระเปียบคอยดูแล ชลาต้องอดทนนอนอยู่กับเลี้ยชู้ชัย รู้สึกเปราะเปื้อนที่ต้องนอนกับเลี้ยชู้ชัยที่น่ารังเกียจ

“...ทำไมฉันต้องมาทนอยู่กับคนเช่นนี้ และทุกครั้งที่เขาแตะต้องตัวฉัน ฉันมักจะอาบน้ำถูตัวเสียนานแสน นานราวกับจะลบรอยทุกรอยให้หมดไป แต่รอยเหล่านั้นมันไม่ได้ติดที่ผิวกาย หากมันติดตราอยู่ที่หัวใจอยู่ในความทรงจำ ซึ่งไม่มีอะไรจะลบเลือนได้ รอยเหล่านั้นเป็นรอยที่ฉันหมายมาดไว้ในใจว่า ฉันจะต้องเรียกคืนด้วยการประทับรอยให้เขาลำบากอยู่ทุกลมหายใจ เช่นกัน!...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 97)

ชลายังรู้สึกรังเกียจตัวเองและเสียงที่ได้ยินทุกเสียงเพราะความรู้สึกเหมือนไต่ย่นเสียงเลี้ยชู้ชัย “...ฉันรู้สึกเหมือนสัตว์ที่ถูกกักขัง ทรมานทุกลมหายใจเข้าออก

ฉันเกลียดเสียงรถที่แล่นเข้ามาในบ้าน เกลียดเสียงหัวเราะ เสียงพูด และเกลียดเสียงที่ดัด ๆ เรียกหาแต่ว่า... ‘หนูจ๋า...หนูซลาของเสีย...’ (ทมยันตี, 2546, หน้า 97)

6) กลายเป็นของแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ ซลาอยู่ในบ้านเสียเป็นเวลานาน เลี้ยงสนับสนุนให้เรียนรู่วิชาเลขานุการ โดยมีวัตถุประสงค์ซบตัวซลาให้กลายเป็นผู้หญิงที่มีคุณค่า เพื่อนำไปแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับ “ท่าน”

“... ‘เรา’ ที่ว่าเห็นจะเป็นคนพูดแต่ฝ่ายเดียวเสียมากกว่า ฉันนั่งฟังเงียบ ๆ หมายใจไว้แต่เพียงว่า บุคคลทั้งสองคงจะร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในกิจการใดกิจการหนึ่ง ที่จะต้องอาศัยอำนาจหน้าที่ด้วย แต่ฉันยังจับต้นชนปลายไม่ถูกเท่าไหร่นัก ทั้งสองฝ่ายร่วมมือกันทำอะไร

‘ท่าน’ ลอยน่ะ ลอยกว่าเสียอีก ชอบใครรักใครเป็นไม้อื่น หลออยากได้อาไร ขอท่านสิ ๆ ท่านก็ให้

ความรวยความจน ถูกยกขึ้นมาเป็นของล่อใจ...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 209)

เมื่อซลาได้ฟังเสียงพูดก็เข้าใจได้ว่าเสียกำลังเตรียมการนำเธอไปเป็นของแลกเปลี่ยนกับอะไรบางอย่างจาก “ท่าน”

“...ชีวิตเมียน้อยอย่างเรา เป็นชีวิตที่ต้องคุมครองตัวเองทั้งโดยพฤตินัย และนิตินัย ไม่มีอะไรสักอย่างที่เป็นหลักประกันให้เราอุ่นใจ และไม่มีใครเลยที่จะให้เรายึดเหนี่ยวได้... ฉันรู้ว่าฉันกำลังจะถูก ‘โอน’ จากมือหนึ่งไปสู่อีกมือหนึ่ง และการโอนครั้งนี้คงจะมีค่าตอบแทนกันพอดู ในขณะที่เนื้อหนังมังสาของ “เมียหลวง” เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ใครจะละเมิดไม่ได้ นั่น เนื้อหนังมังสาของ ‘เมียน้อย’ กลับดีราคาแลกเปลี่ยนได้ไม่ว่าจะเป็นเงิน ทอง ยศหรือตำแหน่ง ถ้าหากผู้โอนรู้จักแสวงหา !...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 212)

การที่ถูกเลี้ยงดูเพื่อให้นำไปแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทำให้ซลาเห็นว่าชีวิตเมียน้อยแสนรันทด เพราะไม่มีหลักประกันความมั่นคงจึงต้องปกป้องตัวเอง และมีค่าเพียงสิ่งของที่สามารถโอนให้คนอื่นได้เป็นที่แสวงหาเงินทองของสามีได้ ในขณะที่เมียหลวงเป็นสิ่งสูงค่า

ไม่สามารถต่อรองได้ เมื่อชลาพบเหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้ตระหนักคุณค่าของการเป็นเมียหลวง และฝันว่าสักวันจะต้องเป็นเมียหลวงให้ได้

7) รู้สึกอับอาย ชลารู้สึกอับอายที่ต้องเป็นเมียน้อยจึงไม่กล้ากลับบ้านไปพบครอบครัว วันหนึ่งพ่อชลาเข้ากรุงเทพมหานครมาหาชลา แต่ไม่ได้พบ พบแต่แม่บ้านชื่อระเบียบ เมื่อระเบียบรายงานชลาที่รู้ว่าพ่อต้องมีเรื่องแน่ ระเบียบให้ชลาไปหาพ่อที่ชลบุรี แต่เธออับอายที่เป็นเมียน้อยจึงไม่กล้าพบพ่อ ระเบียบจึงให้ชลาคิดว่า “คุณจะไปหาใคร ทางชีวิตของคนเรามันเลือกได้เสียเมื่อไหร่ ถ้าเลือกได้ละคุณเอ๊ย ไม่มีใครมันเป็นยังงี้กันหรอก” (ทมยันตี, 2546, หน้า 213) การเตือนสติของระเบียบทำให้ชลาคิดว่าไม่ควรอับอายกับทางชีวิตของตน

เมื่อพ่อมาพบชลาที่บ้านเช่าที่เสียเช่าไว้ให้ถึงกับตกใจเพราะพ่อผอมและดำมาก ทั้งคู่ผลัดกันไต่ถามทุกข์สุข พ่อขอให้ชลากลับบ้านบ้าง

“... ‘พ่อย่าเพิ่งคิดอะไรให้มากเลย พ่อมาชลาที่ดีใจแล้ว...ชลา ก็อยากจะกลับบ้าน ไม่ใช่จะทำเฉยให้พ่อแม่เป็นห่วง แต่ชลาคิดว่า ถ้าชลากลับไป ก็ต้องทำให้พ่อแม่สบายใจกว่านี้...ถ้ากลับไปแล้วชลาไปทำให้ ใคร ๆ เขาดูเราอย่างเป็นของน่าขันก็อย่าเพิ่งกลับเสียดีกว่า พ่อจะมาอยู่หลายวันไหมจะ ๆ’...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 217)

ชลาจึงบอกความในใจว่าไม่อยากกลับเพราะไม่อยากให้พ่อแม่เป็นห่วง และที่สำคัญคือไม่อยากกลับไปให้กลายเป็นตัวตลกของคนอื่นเพราะชลาอับอายที่ต้องเป็นเมียน้อย ชลายังขาดความมั่นใจในการเข้าสังคม เพราะวิตกกังวลที่ตอนมีชีวิตในด้านมืดด้วย

8) เป็นเครื่องมือหาผลประโยชน์ ชีวิตการเป็นเมียน้อยของชลา นอกจากเป็นเครื่องบำบัดความต้องการของเสียชู้ช้อยแล้ว ยังกลายเป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์ด้วย เสียชู้ช้อยกับท่านสนับสนุนชลาให้เข้าประกวดนางงามระดับประเทศ ซึ่งในการประกวดนี้นางงามกลายเป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์เพราะถูกใช้เป็นเครื่องพนันขันต่อ ดังตัวบท

“... ‘เบอร์สามจะได้เป็นนางงามนะคุณ’

‘ก็คราวก่อนไหนว่าเบอร์ห้าที่เป็นคนของกรรมการ’

‘คนข้าง ๆ เขาว่า คนหนุ่มหลังเบอร์สามเขาใหญ่กว่าคุณรู้ไหม เขาพนันกันเป็นร้อยเป็นพันเลย’....

...ฉันถอนใจยาว...ตกลงนางงามทุกคนที่เข้าประกวดก็มีสภาพ เป็นม้าแข่งนั่นเอง...

“แต่คุณชลา ใคร ๆ ก็เก่งว่าต้องเข้ารอบทั้งนั้น”

ถ้าฉันเป็นม้า ก็เข้าประเภท ‘เต็งหนึ่ง’ นั่นเอง และก็จริงอย่างที่ฉันคิด เพราะในหน้าวิจารณ์ของหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ เมื่อเอ่ยถึงการประกวดนางงาม คนเขียนมักใช้ศัพท์มาแข่งเข้ามาเปรียบเทียบกับทุกที!...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 309)

ในกรณีนี้ชลาเห็นว่า เธอและหญิงสาวกำลังถูกเป็นเครื่องพนัน ไม่ต่างจากการดูล้ำแข่ง อย่างตัวเธอก็เป็นม้าแข่งเต็งหนึ่ง ผู้หญิงจึงกลายเป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์ของผู้ชาย นอกจากนี้ การประกวดยังกลายเป็นเวทีซบตัวของเมียน้อยและหมอนวด “อดีตหมอนวดและอนูหลุดเข้ารอบ!” (ทมยันตี, 2546, หน้า 310) เพื่อเพิ่มคุณค่าราคาตัวให้สูงขึ้น ชาวชนชั้นนี้ยิ่งทำให้ชลารู้สึกว่าเมียน้อยเป็น “อาชีพอันพึงรังเกียจ” (ทมยันตี, 2546, หน้า 310) ในสายตาของประชาชนทั่วไป

9) ถูกกลั่นแกล้งจากหนังสือพิมพ์และผู้ชายที่เข้ามาติดพัน คุณโรจน์เป็นสามีของคุณช้อยช่างเสริมสวยใกล้บ้านเช่าของชลา และเป็นพ่อของคุณอ้อยเพื่อนสนิทของชลา คุณโรจน์พยายามเข้ามาตีสนิทใกล้ชิด พยายามติดพันชลาตั้งแต่เธอประกวดเทพีเมฆาสาวงาม แต่ชลาไม่สนิท และไม่คิดอะไรด้วย ในขณะที่ชลากำลังเป็นตัวเต็งในการประกวดนางสาวไทย หนังสือพิมพ์ก็ลงข่าวว่า “อดีตหมอนวดและอนูหลุดเข้ารอบ!” (ทมยันตี, 2546, หน้า 310) วันต่อมาหนังสือพิมพ์ลงข่าวและรูปของโรจน์ยืนยันว่าข่าวเป็นความจริง “ที่ผมพูดเช่นนี้ก็เพราะไม่อยากให้กองประกวดนางงามเสียหาย” (ทมยันตี, 2546, หน้า 311) ทำให้อัยกรธมากที่พ่อตนทำเช่นนั้น จะไปถามเหตุผลให้ได้ คุณนายที่ส่งชลาโกรธมากจึงพาชลาและอ้อยไปหนังสือพิมพ์เพื่อคุยกับบรรณาธิการแต่ไร้ความรับผิดชอบใดใด “ผมไม่เห็นว่าจะมีอะไร และพูดถึงก็ไม่เอ่ยถึงใคร” (ทมยันตี, 2546, หน้า 315) บรรณาธิการยังท้าทายให้ฟ้องร้องเอา ต่อมาสำนักข่าวมาถ่ายรูปและขอสัมภาษณ์ แต่ชลาปฏิเสธ นักข่าวชื่อสมจิตตรยืนยันว่าจะเลิกลงข่าว “...สัญญาของลูกผู้ชายที่มีปากกาเป็นอาวุธกับผู้หญิงคนหนึ่ง ซึ่งอยู่ในสภาพที่จะจมน้ำตาย เพียงแต่ใครจะเพิ่มน้ำหนักกดลงสักเล็กน้อย ก็จะไม่เหลืออะไรในชีวิตอีกเลย!” (ทมยันตี, 2546, หน้า 320)

แต่ชลาที่ถูกทำร้ายจากหนังสือพิมพ์ด้วยการลงข่าวว่า “...นางงามอดีตเมียน้อย ให้สัมภาษณ์เรื่องที่ถูกละเมิดแล้ว!” (ทมยันตี, 2546, หน้า 321) นักข่าวที่ไร้อารยบรรณ พยายามนำเรื่องที่ชลาเป็นเมียน้อยมาพาดข่าวบนหน้าหนังสือพิมพ์เพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง ชลาแค้นใจแต่เก็บหนั้แค้นไว้ในใจ “...วันนี้เป็นวัน ‘สมจิต’ เขา แต่ใครจะรู้ว่าวันหน้าไม่เป็นวัน ‘สมจิต’ ฉันบ้าง...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 324) เพื่อไม่ให้เรื่องราวใหญ่โต ชลาจึง

ตัดสินใจถอนตัวจากการประกวด แต่หนังสือพิมพ์ก็ยังพาดหัวข่าวว่า “นางงามอดีตเมียน้อย ลาออกจากการประกวด” (ทมยันตี, 2546, หน้า 327) เมื่อพ่อชลาดูข่าวในหนังสือพิมพ์ถึงกับ ร้องไห้แล้วรีบมาพบลูกสาวด้วยความเป็นห่วง

เรื่องราวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เพศชายมักแสวงหาจุดอ่อนของเพศหญิง เพื่อกลั่นแกล้ง บังคับ ให้เพศหญิงตกอยู่ใต้อำนาจอันไม่ชอบธรรมของตน กรณีโรจน์ไม่พอใจที่ชลา ไม่ยอมสมานสัมพันธ์กับตนจึงนำเรื่องที่ชลาเป็นเมียน้อยมาประจานให้อับอาย กรณีหนังสือพิมพ์ ที่ไร้จรรยาบรรณใช้อำนาจของตนลงข่าวทำลายผู้หญิงได้ตามใจ เพื่อผลประโยชน์ของตน ทั้งสองกรณีผู้หญิงล้วนเสียเปรียบและเป็นฝ่ายถูกกระทำอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยง

2. ผลลัพธ์ต่อคู่ครอง

ทั้งเรื่องเมียหลวงและเรื่องเมียน้อย ตัวละครเอกทั้ง 2 ตัว คือ ดร.วิกันดา ในเรื่อง เมียหลวง และชลา ในเรื่องเมียน้อย ต่างมีคู่ครองหรือสามี ดร.วิกันดา มีสามีในฐานะที่ตนเอง เป็นเมียหลวง ส่วนชลา มีสามีในฐานะที่ตนเป็นเมียน้อยและในท้ายสุดของชีวิต ชลามีสามีคน สุดท้าย ในตัวบทมิได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นสามีที่ชลาเป็นเมียน้อยหรือเมียหลวง แต่จากการอ่านสรุปความของผู้วิจัย พบว่า ชลาเป็นเมียหลวงของสามีคนสุดท้าย อย่างไรก็ตามผลลัพธ์ ต่อคู่ครองจากการเป็นเมียหลวงของ ดร.วิกันดา และการเป็นเมียน้อยของชลา กล่าวโดยสรุป ได้ 2 ประการ คือ ดร.อนิรุทธิ์ และ ดร.วิกันดา จากเรื่องเมียหลวง และชลาและสามี จากเรื่อง เมียน้อย ดังนี้

2.1 ดร.อนิรุทธิ์ และ ดร.วิกันดา จากเรื่องเมียหลวง วิกันดาเป็นเมียหลวง ของอนิรุทธิ์ ที่มีความเพียบพร้อมทั้งชาติตระกูล รูปสมบัติ คุณสมบัติ การศึกษา และหน้าที่ การงาน ทำให้อนิรุทธิ์มองว่าภรรยาอย่างวิกันดาเท่านั้นที่สามารถเป็นคู่ครองที่ช่วยเซ่นหาโชตา และเสริมสถานะทางสังคมของตน ข้อมูลจากตัวบทเห็นได้ว่าถึงแม้ว่าอนิรุทธิ์จะเจ้าชู้ มีความสัมพันธ์กับผู้หญิงอื่นมากมาย แต่ก็ยกย่องวิกันดาให้เป็นศรีภรรยาเท่านั้น “...‘เรื่องเล็ก!’ เขาว่า ‘คุณเป็นศรีภรรยา เอกภรรยา เรื่องอะไรคุณจะต้องไปช็อกกับผู้หญิงตีนโรงตีนศาล พรคนั้น...’...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 34) เมื่อเป็นศรีภรณาก็ไม่ต้องกังวลกับผู้หญิง คนอื่น ๆ อีก

ปัจจัยที่อนิรุทธิ์เลือกวิกันดาเป็นคู่ครองไม่ได้มาจากความรักและความเหมาะสม เรื่องหน้าตา การศึกษาเท่านั้น แต่อนิรุทธิ์เลือกคู่ครองสำหรับอนาคตที่จะต้องเติบโตในหน้าที่ การงานมากขึ้นด้วย ดังบทสนทนาระหว่าง วิกันดาและอนิรุทธิ์ ว่า

“...นี่ผมพูดจริง ๆ นะวิ อย่าตกใจเป็นทุกข์ว่า ผมจะเห็นใครมีความหมายสำหรับผมมากไปกว่าคุณเลยเป็นอันขาด’

‘ทำไมฉันจะไม่เชื่อเขา ในข้อที่ว่าเขารักและยกย่องฉัน ภูมิใจในตัวฉันไม่เคยคิดจะเปลี่ยนแปลงตำแหน่งเมียและแม่ที่ฉันครองอยู่ ก็เขานั้นเป็นผู้ชายฉลาด ที่มีโครงการอนาคตมาแล้วเนิ่นนาน เขาฉลาดพอที่จะเลือกแฟนคู่ครองไว้สำหรับ ‘วันพรุ่งนี้’ มากกว่าจะเลือกไว้สำหรับ ‘วันนี้’ แต่เพียงวันเดียว

‘คนที่เลือกคู่ โดยคำนึงถึงแต่ ‘วันนี้’ นะ เคยเสียใจกันมามากต่อมากแล้ว ผมเป็นคนออกจะซื่อ เพราะฉะนั้นผมก็ไม่ชอบที่จะเห็นตัวเองเดินคู่ไปกับยายอะไรพื้น ๆ คนหนึ่ง ในขณะที่เราใหญ่โตขึ้นมาจนเป็นที่ยกย่องกล่าวขวัญ คู่ของผมจึงต้องเหมาะสมกับผม ทั้งยามที่ผมยังด้อยและยามที่ผมดีเด่น...เพราะฉะนั้นไม่ต้องตกใจ คุณก้าวขึ้นบันไดมาจนสุดยอดล้าหน้าผู้หญิงหลาย ๆ คนแล้ว คุณจงยืนอยู่ที่นั่นด้วยความภาคภูมิใจ เชื้อมั่น และมองลงไปดูผู้หญิงอื่น ๆ อย่างดูมดดูปลวก ผัวของคุณไม่มีวันจะดึงเอามดปลวก ขึ้นมาไต่บนหัวของเขาเป็นอันขาด’...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 71)

อนิรุทธิ์สนทนากับวิกันดาอย่างจริงจังว่า จะไม่มีทางเลือกใครขึ้นมาแทนที่ตำแหน่งเมียหลวงแทนวิกันดาอย่างเด็ดขาด แม้วิกันดาจะรู้ว่าอนิรุทธิ์เลือกตนเพราะความรักกับอนาคตข้างหน้าจะเป็นคู่ที่เชิดหน้าชูตากันในแวดวงสังคมชั้นสูง อนิรุทธิ์ยังกล่าวว่า สำหรับผู้หญิงคนอื่นไม่มีค่าสำหรับตน แม้เป็นค่ากล่าวที่จริงจังแต่ก็เป็นมุมมองของสามีที่เอารัดเอาเปรียบภรรยาให้กลายเป็นเครื่องเสริมสถานะทางสังคมของตน และบังคับให้ภรรยายอมรับการนอกใจอย่างไร้เหตุผลที่สมควร เพราะสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิตครอบครัวคือความรักและความซื่อสัตย์ต่อกัน แนวคิดเช่นนี้ของอนิรุทธิ์ จึงส่งผลกระทบต่อจิตใจของวิกันดาอย่างยิ่ง

2.2 ชลาและสามี จากเรื่องเมียน้อย การที่ชลาเป็นเมียน้อยนั้นได้ส่งผลกระทบต่อบุคคลสองฝ่าย คือ ตัวชลาเอง และสามีของชลา แม้โดยรวมชลาจะมีสามีหลายคน และชลาเป็นเมียน้อยนั้น ชลาเป็นเมียน้อยของสามีคราวละคนเดียว กล่าวคือ เมื่อพ้นจากการเป็นเมียน้อยของสามีคนหนึ่งแล้ว ชลาก็เป็นเมียน้อยของสามีคนต่อไป เป็นเช่นนี้ตลอดทั้งเรื่อง อย่างไรก็ตาม ผลจากการเป็นเมียน้อยของชลาได้ส่งผลต่อชลาและสามี กล่าวโดยสรุปได้ 3 ประการ ได้แก่ ชลาในฐานะเมียน้อยของเสียชู้ช้ย ชลาในฐานะอนุภรรยาของท่าน และชลาในฐานะเมียหลวงของตุลา ดังนี้

2.2.1 ชลาในฐานะเมียน้อยของเสี่ยชูชัย

เสี่ยชูชัยเป็นคนไทยเชื้อสายจีน พูดจาภาษาไทยไม่ค่อยชัด รูปร่างอ้วนลงพุง มักสวมเสื้อลายและสวมกางเกงหลวม ๆ “...ผู้ที่ยืนเด่นอยู่หน้ากลุ่มใส่เสื้อฮาวายลายพริ้ว กางเกงค่อนข้างหลวมขากว้างเพราะความอ้วน แต่กลับสวมหมวกใบลานและแว่นตาดำอันใหญ่...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 12) เสี่ยเป็นเจ้าของโรงงานแป้งมันสำปะหลังที่พ่อของชลาทำงานอยู่ เสี่ยอาศัยอยู่ที่กรุงเทพ จึงให้ลูกพี่ลูกน้องเป็นหลวงดูแลโรงงานแทน นาน ๆ จึงจะนั่งรถจากกรุงเทพ มาตรวจงานที่โรงงานที่หนึ่ง วันหนึ่งเสี่ยได้พบกับชลาที่อายุ 14 ขวบ ก็เกิดความชอบใจ เสี่ยใช้เล่ห์เหลี่ยมบังคับชลาไปเป็นเมียน้อย โดยให้อยู่บ้านไม้สองชั้นมีแม่บ้านชื่อระเบียบคอยรับใช้ และดูแลอย่างดี และให้เงินใช้เดือนละ 2,000 บาท ซึ่งชลาดังใจเก็บไว้แล้วส่งไปให้พ่อแม่ที่บ้าน “ฉันตั้งใจไว้ว่า เงินจำนวนนี้ฉันจะส่งไปบ้าน แต่ก็ยังนึกไม่ออกว่าจะส่งไปได้อย่างไร นอกจากใส่ตุ๊กตากลูญแจ แล้วก็นั่งหวาดระแวงว่าจะหาย...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 104)

ชลาอยู่ในฐานะเมียน้อยคอยบำบัดความใคร่ของเสี่ยช่วงบ่าย บางคืนก็อาจไม่กลับมาบ้าน “...‘เสี่ย’ มักจะมาหาฉัน ในตอนบ่าย ถ้าเย็นมีธุระหรือออกไปกินเลี้ยง บางคืนก็จะกลับมาค้าง หรือบางคืนก็ไม่มา ซึ่งฉันก็ไม่เคยถามสักครั้งเดียวว่าไปไหน เพราะการที่ฉันได้อยู่คนเดียว คือความสุขที่สุดในโลก...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 104)

เมื่อเสี่ยเริ่มมองลู่ทางหาประโยชน์จากชลาได้ เสี่ยเริ่มให้ชลาเรียนเลขานุการ เรียนพิมพ์ดีดเพิ่ม เพื่อจะได้ช่วยงานเสี่ย แต่ต่อมาก็พบหนทางที่จะทำให้เสี่ยได้ผลประโยชน์ทางธุรกิจ ด้วยการส่งชลาเข้าประกวดเมฆาฮาวาย และสนับสนุนชลาให้เข้าประกวดนางงามระดับประเทศ เพื่อให้ชลาเป็นคนที่มีชื่อเสียงก่อนจะส่งต่อชลาไปเสนอให้กับท่านเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ เนื่องจากเสี่ยชูชัยมีธุรกิจผิดกฎหมาย ต้องการให้ชลาได้เป็นคนสนิทท่าน เพื่อให้ชลาช่วยส่งเสริมให้ธุรกิจของตนได้รับการอนุมัติและคุ้มครองจากท่าน เพราะท่านเป็นผู้ยิ่งใหญ่ในรัฐบาล โดยไม่ต้องให้เปอร์เซ็นต์กับคุณนายที่เป็นคนกลางนำเข้าพบท่านอย่างที่เคย เห็นได้ว่าเสี่ยชูชัยใช้อำนาจบีบบังคับให้ชลาต้องไปเป็นเมียน้อยคอยบำเรอภามาให้กับตน ทั้งยังหาประโยชน์ด้วยการส่งชลาเป็นของกำนัลแด่ท่าน เพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจของตน เพียงแต่ชลาไม่ยอมให้เสี่ยชูชัยเป็นฝ่ายกระทำตนฝ่ายเดียว เพราะเมื่อชลาได้เป็นอนุภรรยาของท่านแล้ว ก็ใช้อำนาจจากความเป็นคนใกล้ชิดท่านบีบบังคับให้เสี่ยยอมแบ่งเปอร์เซ็นต์ทางธุรกิจผ่านตนแทนคุณนาย สะสมเงินตราให้ได้มากที่สุดเพื่อจะหลุดพ้นจากการเป็นเมียน้อยในวันข้างหน้า

2.2.2 ชลาในฐานะอนุภรรยาของท่าน

ท่านเป็นข้าราชการชั้นสูงที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จในประเทศ สามารถเซ็นอนุมัติโครงการที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจมหาศาลได้ ท่านยังมี

เงินตราหาศาล สามารถเลี้ยงคุณหนูหรืออนุภรรยาได้เป็นจำนวนมาก โดยส่วนใหญ่ท่านมักสนใจผู้หญิงที่ผ่านเวทีประกวดระดับประเทศ เมื่อจบการประกวดมักมีนายหน้ามาติดต่อมาให้ท่านดูตัวเพื่อเลือกเป็นอนุภรรยา อนุภรรยาของท่านมีหลากหลายอายุและแบ่งเป็นหลายเกรด บางพวกอาศัยอยู่กับท่านในบ้านเป็นนางบำเรอชั่วคราว แต่บางพวกที่ท่านชื่นชอบมากจะมีบ้านส่วนตัวเป็นหลัง ๆ อย่างฉลาดจัดเป็นพวกพิเศษที่ได้บ้านอยู่เป็นหลัง มีคนคอยรับใช้ มีรถให้ขับ ซึ่งคุณคณินทร์ที่เป็นนายหน้าจัดหาชลาให้กับท่านย้ำเตือนเสมอว่า “พยายามให้ท่านโอนเป็นชื่อเธอให้ได้นะชลา ตอนนี้เป็นชื่อของคนสนิทของท่าน เราจะไปรู้อะไร ๆ ล่วงหน้าได้เธอให้เป็นของเราให้มากที่สุดที่จะมากได้ละดี” (ทมยันตี, 2546, หน้า 468)

ท่านชื่นชอบชลาเป็นพิเศษ เนื่องจากมีความเด็ดเดี่ยวกล้าหาญและชาญฉลาดมากกว่าผู้หญิงคนอื่น ๆ ท่านจึงมอบแหวนเพชรเพื่อเป็นสัญลักษณ์การรับชลาเข้าเป็นอนุภรรยาของท่านทันทีที่เข้าดูตัว

“... ‘ท่าน’ ยื่นแหวนเพชรกับเชื้ดส่งให้ ฉันไม่ได้คุกเข่าเข้าไปรับ หากเพียงแค่ลุกขึ้นน้อมตัวลงไหว้ ขณะที่มืออวบอูมหนา หนัก วางลงบนศีรษะฉัน พร้อมกับเสียงหัวเราะ ๆ ว่า ‘ฉันเห็นจะไม่ต้องพูดกับเธออย่างพูดกับคนอื่น ๆ หรือกระนั้น เธอเป็นอะไรกับฉันแล้ว?’...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 451-452)

แม้เป็นอนุภรรยาของท่าน แต่ชลาที่รับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างท่านกับชลา เป็นเสมือนพ่อกับลูก เพราะท่านให้ความเมตตาคอยสั่งสอนตักเตือนชลาให้ศึกษาเล่าเรียนเพื่อมีชีวิตที่สุขสบายในอนาคตหากไม่มีท่านอยู่

ท่านสนับสนุนให้ชลาส่งเงินไปให้ครอบครัวเพื่อแสดงความกตัญญู กตเวทิตาบ้าง แต่ชลาปฏิเสธไม่ส่งไปเพราะพ่อไม่ยอมรับเงินของชลา ความว่า

“... ‘ส่งเงินไปให้พ่อแม่ใช้บ้างหรือเปล่า?’

‘เปล่าค่ะ’

‘อ้าว...ทำไม ไม่พอใช้หรือยังไง เราเป็นลูกต้องมีความกตัญญู กตเวทิตาต่อพ่อแม่ ถึงจะสมควร’ น้ำเสียงนั้นมีแววดำหนึ่กลาย ๆ

‘ถ้าไม่พอใช้จะเพิ่มเงินเดือนให้อีก’

เวลา ‘เทศนา’ แล้วท่านมักจะอารมณ์ดีเสมอ แต่ฉันก็ไม่เคยขออะไรสักครั้ง

‘ไม่ต้องหรอกค่ะ ที่ไม่ส่งไปเพราะพ่อไม่ยอมรับ พ่อชอบพูดว่าตราบใดที่ทำมาหากินได้ จะไม่ยอมเบียดเบียนลูก’...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 489)

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าชลาเป็นอนุภรรยาที่ท่านชื่นชอบ และท่านให้ความเอ็นดูเป็นพิเศษ โดยดูแลเสมือนเป็นลูก ท่านยังแผ่ความรักไปถึงครอบครัวของชลา ด้วยการสนับสนุนให้ชลาแสดงความสามารถที่ด้วยการส่งเงินไปให้ แต่ชลาบอกว่าพอไม่ยอมรับเงินทำให้ท่านประทับใจในความเป็นพ่อของพ่อชลา

แม้ท่านจะเมตตาและรักใคร่ชลาเพียงใด แต่ท่านก็ไม่เคยนำเรื่องบ้านเมืองมาเล่าให้ชลาฟัง ท่านมาพักพ่อนที่บ้านชลาตามประสาหัวเมียที่ต้องการความผ่อนคลาย และไม่ต้องการให้ชลาเกี่ยวข้องกับเรื่องบ้านเมืองที่เป็นความลับ ความว่า

“...เวลาว่างราชการ ‘ท่าน’ มักชอบนอนเหยียดยาวคุยกับฉันเช่นนี้เสมอ แต่ส่วนใหญ่ ‘ท่าน’ ไม่เคยปรึกษาถึงราชการงานเมืองสักครั้ง อาจจะเป็นเพราะ ‘ท่าน’ พยายามไม่ให้คนในฐานะอย่างฉันเข้าไปยุ่ง เกี่ยวด้วยกรรมัง ฉันเองก็ได้ไฝ่ฝันที่จะก้าวเข้าไปพัวพันกับงานของประเทศ หากสำหรับจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ฉันยอมละทิ้งไม่ได้!” (ทมยันตี, 2546, หน้า 489)

ชลากลายเป็นผู้ช่วยของท่านไปโดยปริยาย เพราะชลาชื่นชอบการอ่านหนังสือพิมพ์ ฝึกวิเคราะห์วิจารณ์เนื้อหาข่าวในหนังสือพิมพ์ ทำให้ท่านมอบหน้าที่อ่านข่าว และสรุปข่าวต่าง ๆ ที่มีความสำคัญมานำเสนอท่านด้วย ความว่า

“... ‘ชอบอ่านข่าวก็ดีแล้ว ฉันไม่ค่อยมีเวลาอ่านหมดด้วยซ้ำ ข่าวบางชิ้นที่เห็นว่าสำคัญ หรือคอลัมน์วิจารณ์ดี ๆ ช่วยสรุปไว้ให้ด้วยแล้วกัน’

นี่คือชัยชนะขั้นแรกสำหรับก้าวต่อไป ในขั้นต้นฉันเพียงรายงานให้ ‘ท่าน’ ฟัง เวลาที่บ้าน นักข่าวฉันก็แยกตัดข่าวคัดไว้เป็นพวก ๆ พร้อมกับคำสรุปแบบไวท์ทุกตอน พร้อมที่จะให้ ‘ท่าน’ เรียกได้ตลอดเวลา ท้ายสุด ‘ท่าน’ ก็ถึงกับให้คนสนิทมารับแฟ้มสรุปข่าวจากฉัน ทุก 2-3 วัน หากว่า ‘ท่าน’ ไม่มาเอง...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 490)

ข้อความข้างต้นเห็นได้ว่า ชลากำลังพยายามสร้างงานให้กับตนเอง มีคุณค่าต่อท่านมากกว่าการเป็นอนุภรรยา คือการอ่านสรุปวิเคราะห์ข่าวที่สำคัญให้กับท่าน เมื่อท่านไม่มีเวลาอ่านข่าวหนังสือพิมพ์ด้วยตนเอง งานของชลาจึงมีความสำคัญและช่วยเสริมงานของท่านให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ท่านมีความเมตตาชลาเพราะชลาเป็นคนฉลาดมีไหวพริบ เป็นคนดี มีความซื่อสัตย์ จึงโอนกรรมสิทธิ์บ้านที่ดินและรถยนต์ให้เป็นชื่อของชลา โดยระบุว่าเป็นนางสาวชลาธร เพราะต้องการให้ทรัพย์สินเหล่านี้เป็นของชลา หากท่านไม่อยู่แล้วจะได้ใช้เลี้ยงตัว ความว่า

“... ‘ใช้คำว่านางสาวนะดีแล้ว สมบัติทุกชิ้นจะได้เป็นสิทธิของเธอแต่ผู้เดียว ถ้าฉันเป็นอะไรไป เธอไปมีใหม่ คนเหล่านั้นก็จะมาเอาของพวกนี้ไปไม่ได้ หากพลาดพลั้ง จะได้ขายกินเลี้ยงตัวได้หลายมือ’

ตอนนั้นฉันยังไม่เข้าใจในเรื่องกฎหมายนัก แต่พอเข้าใจฉันจึงซาบซึ้งต่อคำสั่งเสีย นั้น ‘ท่าน’ ไม่ได้ทำหน้าที่ของสามีประการเดียว หากทำหน้าที่ของพ่อปกป้องอนาคต ในภพหน้าด้วย...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 511)

ข้อความข้างต้นท่านให้ชลาใช้คำนำหน้านางสาวเพื่อให้สมบัติที่ท่านให้ ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของชลาเพียงคนเดียวหากท่านถึงแก่อสัญกรรมไป การกระทำของท่านทำให้ ชลาซาบซึ้งใจและรู้สึกอบอุ่นเหมือนกับท่านเป็นพ่อของชลา ที่เอ็นดูและหวังดีต่อลูกสาวอยู่เสมอ เห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างชลาและท่านเป็นคู่สามีภรรยาที่มีความสัมพันธ์เหมือนพ่อ กับลูกสาว ซึ่งชลา ยังคงรักและเทิดทูนท่านอยู่เสมอแม้ว่าท่านจะจากไปแล้ว ชลาจึงกล้าให้สัมภาษณ์ กับนักข่าวในฐานะอนุภรรยาของท่านได้อย่างไม่เขินอาย

2.2.3 ชลาในฐานะเมียหลวงของตุลา ชลาได้พบกับตุลาครั้งแรกจากการแนะนำของคุณศุภนิษฐ์ ที่ต้องการแนะนำนักกฎหมายมือดีมาช่วยเหลือชลาไม่ให้ถูกทางการ ยึดทรัพย์ที่เคยเป็นของท่านกลับเป็นของแผ่นดิน

ตุลาช่วยเหลือให้ทรัพย์สินของชลากลายเป็นของเธออย่างสมบูรณ์ และกลายเป็นจุดเริ่มต้นของความรักเพราะตุลาต้องการครองคู่กับชลาเนื่องจากมีคุณสมบัติ ของการเป็นศรีภรรยาที่ดี สามารถส่งเสริมสามีให้มีหน้าตาในวงสังคมได้ ต่างจากอดีตภรรยา ที่อารมณ์ร้ายหึงหวง ต้องการผลประโยชน์จากตุลา อดีตภรรยาของตุลา ยังเรียกร้องผลประโยชน์ จากนักธุรกิจ โดยอ้างว่าสามารถทำให้ตุลาอนุมัติโครงการหรือช่วยเหลือคดีความ ซึ่งเป็น การกระทำผิดที่ตุลาในฐานะข้าราชการที่ซื่อสัตย์ไม่สามารถยกยให้ได้ ตุลาจึงใช้ประเด็นนี้บังคับให้ อดีตภรรยายอมหย่าขาดกับเขา อดีตภรรยา ยังใช้การเซ็นใบหย่าต่อรองขอเงินจากชลา เพื่อแลกกับ การที่ชลาจะได้เป็นคุณนายอภิบาลคนใหม่อย่างตุลาด้วย แต่ชลาไม่ยอมให้เนื่องจากการดูถูก คุณค่าของตัวเองตุลา ซึ่งตุลาเข้ามารับรู้เหตุการณ์นี้พอดี ตุลาจึงยิ่งประทับใจที่ชลาเห็นคุณค่า และรักตนอย่างแท้จริง โดยไม่มีผลประโยชน์ใดเคลือบแฝง

การไว้คุณสมบัติเมียหลวงที่ดีดังกล่าวก่อทำให้ตุลาเลือกหย่าขาดกับภรรยา แล้วตัดสินใจจดทะเบียนสมรสแล้วเริ่มต้นชีวิตใหม่กับชลาอีกครั้ง

3. ผลลัพธ์ต่อลูก

จากการเก็บข้อมูลตัวบทนวนิยายเรื่องเมียหลวงกับนวนิยายเรื่องเมียน้อย ในประเด็นผลลัพธ์ของการเป็นเมียหลวงและเมียน้อย พบว่า นวนิยายเรื่องเมียหลวงเท่านั้นที่มีเหตุการณ์อันเป็นผลลัพธ์จากการที่แม่ คือ ดร.วิกันดา เป็นเมียหลวง และพ่อ คือ ดร.อนิรุทธิ์ มีเมียน้อย ส่งผลต่อลูก คือ โหน่งกับนุ่น ส่วนเรื่องเมียน้อย ไม่ปรากฏข้อมูลหรือเหตุการณ์เรื่องราวในประเด็นนี้

นวนิยายเมียหลวง ของกฤษณา อโศกสิน ไม่ค่อยกล่าวถึงผลกระทบจากความร้าวฉานของอนิรุทธิ์และวิกันดามากนัก เนื่องจากเน้นความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา และบุคคลนอกครอบครัวมากกว่า แต่มีเนื้อหาบางส่วนที่แสดงให้เห็นว่า นุ่นและโหน่งซึ่งเป็นลูกนั้นได้รับผลกระทบจากความร้าวฉานของครอบครัว นุ่นและโหน่งมีพี่เลี้ยงคนละ 1 คน โดย นุ่น ซึ่งเป็นลูกสาวคนโต มีพี่เลี้ยงชื่อเตื่อง และลูกชายคนเล็กชื่อโหน่ง มีพี่เลี้ยงชื่อนวลรัตน์ หรือที่วิกันดาเรียกสั้น ๆ ว่า นวล “... ‘นวลเป็นยังงี้มั้ง คุณโหน่งกลัวไหม’ ฉันทถามเมื่อรับลูกมาอุ้ม พลงจูบสาวคนโต ผู้มีคนเลี้ยงชื่อเตื่อง วิ่งเล่นกันอยู่ที่สนามหญ้า...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 41)

จากการศึกษาข้อมูลตัวบทสรุปได้ว่า ผลลัพธ์ของการเป็นเมียหลวงและเมียน้อยจากนวนิยายเรื่องเมียหลวง ที่ส่งผลต่อลูกนั้น มี 3 ลักษณะ ได้แก่ การได้อยู่กับพ่อและแม่ในแต่ละวันเป็นระยะเวลาสั้น ๆ ต้องห่างจากแม่ไม่ได้ความรักอย่างเต็มที่ และรับรู้ความขัดแย้งของผู้ปกครอง มีรายละเอียดดังนี้

3.1 การได้อยู่กับพ่อและแม่ในแต่ละวันเป็นระยะเวลาสั้น ๆ ผลกระทบจากการที่วิกันดาต้องทำงานนอกบ้านเหมือนกับอนิรุทธิ์ ทำให้ต้องจ้างพี่เลี้ยงเด็กมาช่วยดูแลเด็กทั้งสอง ทำให้ต้องอยู่กับพี่เลี้ยงทั้งวัน และได้พบพ่อแม่เป็นระยะเวลาสั้น ๆ หลังเลิกงานดังเนื้อความว่า

“...‘แต่บ้านเราไม่มีใครนี่คะ มีแต่คนใช้ทั้งนั้น ลูกเราต้องอยู่กับ คนใช้มาแล้วตลอดวัน จะไม่ให้แสบเห็นหน้าพ่อแม่สักชั่วโมงก่อนพระอาทิตย์ตกดิน ก็เกินไปละ’

‘อ้าว! ถ้างั้นจะให้ทำยังงี้ล่ะ’

‘กรุณากลับบ้านให้เร็วกว่านี้ได้ไหม ฉันทยื่นคำขาด’...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 30)

ผลกระทบกับโหน่งและนุ่นในช่วงแรกยังไม่มากนักเนื่องจากเป็นปัญหาที่พ่อแม่มีเวลาอยู่พบหน้าลูกได้ไม่นาน เพราะพ่อแม่ทำงานนอกบ้านกว่าจะได้พบลูกก็ช่วงเย็น ประกอบกับอนิรุทธิ์มีนิสัยชอบเที่ยวนอกบ้านกลับบ้านช้ากว่าปกติ จึงมีเวลาพบหน้าลูกน้อยกว่าวิกันดา

อาจเพราะนุ่นและโหม่งยังเด็กมากจึงทำให้ไม่ค่อยเข้าใจเรื่องราวในครอบครัวมากนัก ประกอบกับวิกัณดาพยายามทำให้ชีวิตในครอบครัวเป็นปกติ เพื่อไม่ให้ลูก ๆ ได้รับความทุกข์หรือส่งผลกระทบต่อลูกจากความเจ้าชู้ของสามี จึงทำให้นุ่นโหม่งมีชีวิตที่ปกติไม่มีปัญหารบกวนจิตใจ แต่เด็กก็รับรู้ได้ว่าพ่อไม่ค่อยอยู่บ้านและกลับบ้านดึก เช่นตอนที่วิกัณดากำลังครุ่นคิดเรื่องสามี นุ่นก็ตื่นมากลางดึกเพราะกระหายน้ำ แล้วเข้ามาโอบกอดแม่จากด้านหลัง นุ่นถามวิกัณดาว่ายังไม่นอนหรือ และอนิรุทธิ์ก็กลับบ้านหรือยัง ความว่า

“...‘คุณแม่’
ฉันขยับตัว
‘ตาย...นุ่น...ลุกตื่นเมื่อไหร่คะนี่’
‘เดี๋ยวนี้เองค่ะ’ แกดตอบ หน้าต่ายยังง่วงงัวเงีย เลื่อนนอนหลวม ๆ ทำให้แกดูเหมือน
ตุ๊กตาตัวใหญ่ที่โซลันให้พูดและกะพริบตา
ฉันโอบลูกเข้ามากอดไว้แน่น ด้วยความรู้สึกรุนแรง เหนียวให้แกนั่งลงบนตัก
‘ลูกหิวน้ำคะ คุณแม่’
‘ดีเหมือนกัน แม่ก็ชักหิว เราลงไปข้างล่างกันเถอะ’
ฉันจูงนุ่นลงไปข้างล่าง เปิดไฟในห้องอาหารหาน้ำเย็นให้แกดื่ม แกทรุดตัวลงนั่ง
ตรงหัวโต๊ะอย่างประจักษ์ ถือแก้วไว้ในมือถามฉันว่า
‘ทำไมคุณแม่ยังไม่นอนคะ คุณพ่อกลับบ้านหรือยัง’
‘กลับแล้วจ้ะ’

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 489)

3.2 ต้องห่างจากแม่ไม่ได้ความรักอย่างเต็มที่ วิกัณดาต้องครุ่นคิดกับปัญหาชีวิตตามแก้ไขปัญหาคารนอกใจภรรยาและปัญหาครอบครัวอื่นไม่มีที่สิ้นสุด ทำให้วิกัณดาไม่มีเวลาอยู่กับลูกเท่าที่ควร ดังตัวบทที่วิกัณดาในฐานะผู้เล่าเรื่องบรรยายไว้ว่า “...ระยะหลัง ๆ นี้ ฉันกับลูกห่างเหินกันเล็กน้อย เพราะฉันมีเวลาไปครุ่นคิดถึงปัญหาชีวิตต่าง ๆ แต่บรรยากาศระหว่างเรายังคงสดใสและดูดี ด้วยความรักอันใสสะอาดมีรูจาง...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 152)

เมื่ออนิรุทธิ์หย่ากับวิกัณดา และย้ายไปอยู่แฟลตทำให้พบหน้าลูกน้อยลงจนนุ่นสังเกตแล้วถามว่าทำไมพ่อไม่มาบ้าน “...สองสามสัปดาห์ติด ๆ กันที่เขาไม่ได้เยี่ยมกรายมาหาลูกเลย จนนุ่นกับโหม่ง ถามฉันว่า ‘คุณพ่อหายไปไหนคะ ทำไมถึงไม่มา คุณพ่อสัญญาากับลูกว่า จะซื้อรถจักรยานให้ ลูกนี่คะ’...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 627)

3.3 รับรู้ความขัดแย้งของผู้ปกครอง เนื่องจากนุ่นและโหนดยังเล็กมากจึงรับรู้ความขัดแย้งของครอบครัวในมุมมองของเด็ก ๆ ตัวบทแสดงให้เห็นว่าเด็กอายุ 3 ขวบ อย่างนุ่นก็สามารถรับรู้ความขัดแย้งได้ แม้ในฐานะผู้ปกครองต้องอธิบายและให้เด็กเรียนรู้ปัญหาอย่างเหมาะสม เพื่อไม่ให้ปัญหากลายเป็นสิ่งที่ทำร้ายจิตใจเด็ก เช่น เหตุการณ์ที่นุ่นถามวิกันดาเรื่องที่เห็นพ่อแม่ของนุ่น คือ เจนจบกับอรอินทร์ไม่พูดคุยกัน จึงถามวิกันดาว่าเป็นเพราะเหตุใด แล้วอนิรุทธิ์กับวิกันดาเคยโกรธกันหรือไม่

“...‘ลูกไม่เห็นพ่อแม่ของพี่นุ่นพูดกัน เขาโกรธกันหรือคะ ทำไมเขาถึงโกรธกัน พ่อของพี่นุ่นก็ไม่ได้อยู่กับพี่นุ่นเหมือนคุณพ่อของลูกอยู่กับลูก’

‘จะ...เขาไม่พูดกัน’ ฉันชี้แจง ‘มันเป็นเรื่องธรรมดาจะลูก คนเราอาจจะไม่พูดได้ถ้าเกิดไม่พอใจกัน คุณพ่อของนุ่นไม่ได้อยู่กับนุ่นเพราะเขากับอาอรไม่พูดกัน คนไม่พูดกัน ก็ไม่สามารถจะอยู่บ้านเดียวกันได้’...

...‘แล้วคุณแม่ล่ะคะ เคยโกรธคุณพ่อไหม’

‘ก็เคยอีกแหละจ้ะ’ ฉันตอบ “เหมือน ๆ ที่ลูกโกรธเตี๋ยวันละร้อยครั้งนั่นแหละ’

‘แล้วคุณพ่อก่อนหรือคุณแม่ก่อนคุณพ่อก่อนคะ’

เด็กตัวนิดก็รู้จักมีชั้นเชิงเรื่องโกรธและดี

‘ไม่ทราบซีจ๊ะ...ถ้าคุณพ่อเป็นฝ่ายผิด คุณพ่อก็ก้อแม่ก่อน ถ้าแม่เป็นฝ่ายผิดแม่ก็ง้อคุณพ่อก่อน’...”

(กฤษฎา อโคกสิน, 2555, หน้า 152-153)

ข้อความข้างต้น นุ่น ถามวิกันดาว่าพ่อแม่ นุ่น โกรธกันหรือไม่ เพราะตนสังเกตเห็นไม่คุยกัน แล้วถามว่าวิกันดากับอนิรุทธิ์เคยโกรธกันหรือไม่ แม้วิกันดาจะมีความทุกข์มากเพียงใด แต่ก็ไม่ทำให้ลูกได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งในครอบครัว ไม่ทำให้นุ่น โหนดรู้เรื่องด้านลบจนเกลียดพ่อตัวเอง เธอพยายามอธิบายลูกด้วยเหตุผลกลาง ๆ ว่าพ่อแม่ก็มีอารมณ์โกรธกันเหมือนที่นุ่นโกรธพี่เลี้ยง แล้วถ้าอนิรุทธิ์ผิดก็จะง้อวิกันดา ก่อน หากวิกันดาผิดก็จะง้ออนิรุทธิ์ก่อน

สังเกตได้ว่าวิกันดาไม่เคยเอาความโกรธเกลียดสามีไประบายลงที่ลูก ทำให้ลูกไม่ได้รับผลกระทบทางจิตใจจากปัญหาครอบครัว วิกันดาเห็นว่าสิ่งที่อนิรุทธิ์และตนมีเหมือนกันคือ ความรักลูก “พอพูดถึงลูก น้ำตาฉันกลับเปี่ยมขึ้นเต็มตา...อาจเพราะลูกนี้เองกระมังที่ทำให้ฉันยังคงอยู่ในที่ที่ควรอยู่...ฉันรักลูกปานดวงใจเช่นเดียวกับแม่ทั้งหลาย หากก้นาแปลกที่อนิรุทธิ์

ก็รักลูก เราต่างมีศูนย์กลางรวมดวงใจอยู่ที่เด็กทั้งสองคน...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 258) เห็นได้ว่าช่วงแรกวิกันดาที่ต้องการหย่าจากอนิรุทธิ์แต่เพราะลูกวิกันดาจึงพยายามประคับประคองครอบครัวเอาไว้ เพราะรู้ว่าตนและอนิรุทธิ์ให้ความสำคัญและรักลูกมากที่สุด

4. ผลลัพธ์ต่อครอบครัวและวงศ์ตระกูล

คำว่า “ครอบครัว” และ “วงศ์ตระกูล” หมายถึง ครอบครัวของตัวละครเอก ในนวนิยายเรื่องเมียหลวง และนวนิยายเรื่องเมียน้อย ครอบครัวของ ดร.วิกันดา ประกอบด้วย ดร.วิกันดา กับ ดร.อนิรุทธิ์ และลูกทั้งสองคน ส่วนวงศ์ตระกูลของ ดร.วิกันดา คือ ครอบครัวที่ ดร.วิกันดา อาศัยอยู่ในฐานะลูก ซึ่งในตัวบทไม่ปรากฏเรื่องราวอย่างชัดเจน ส่วนครอบครัวและวงศ์ตระกูลของชลาในนวนิยายเรื่องเมียน้อยนั้น ครอบครัวของชลาประกอบด้วย ชลา และสามี ส่วนวงศ์ตระกูล หมายถึง ครอบครัวที่ชลาอาศัยอยู่ในฐานะลูก ซึ่งมีพ่อ แม่ และน้องชาย

จากการเก็บข้อมูลตัวบทนวนิยายเรื่องเมียหลวงกับนวนิยายเรื่องเมียน้อย ในประเด็นผลลัพธ์จากการเป็นเมียหลวงและเมียน้อยที่มีต่อครอบครัวนั้น สรุปผลการวิเคราะห์ได้ 2 ประเด็น ได้แก่ ครอบครัวและวงศ์ตระกูลของ ดร.อนิรุทธิ์ และ ดร.วิกันดา จากเรื่องเมียหลวง และครอบครัวและวงศ์ตระกูลของชลาและสามี จากเรื่องเมียน้อย ดังนี้

4.1 ครอบครัวและวงศ์ตระกูลของ ดร.อนิรุทธิ์ และ ดร.วิกันดา จากเรื่อง

เมียหลวง กฤษณา อโศกสิน กล่าวถึงครอบครัวของอนิรุทธิ์และวิกันดาน้อยมาก อาจเนื่องมาจากผู้แต่งเขียนเรื่องนี้จากชีวิตจริงของผู้หญิงในแวดวงสังคมชั้นสูงไทย บอกเล่าเรื่องราวของตนให้ผู้เขียนถ่ายทอดเป็นนวนิยาย จึงหลีกเลี่ยงการกล่าวถึงครอบครัวของทั้งสองโดยไม่จำเป็น ข้อมูลปรากฏในนวนิยายจึงเพียงพอแค่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจพื้นหลังทางสังคมของตัวละคร อันส่งผลต่อพฤติกรรมของอนิรุทธิ์และวิกันดา แต่จากบทบรรยายแสดงข้อมูลที่น่าสนใจกับครอบครัวทั้งสอง มีส่วนเลียงดูให้อนิรุทธิ์และวิกันดา มีพฤติกรรมดังที่พบในนวนิยาย

4.1.1 ครอบครัวอนิรุทธิ์ นวนิยายกล่าวถึงครอบครัวอนิรุทธิ์ผ่านบทสนทนา ระหว่างอนิรุทธิ์กับวิกันดา ว่าครอบครัวอนิรุทธิ์เลียงดูอนิรุทธิ์แบบตามใจ แสดงให้เห็นการเลียงดูภายใต้คำสอนของสังคมปิตาธิปไตย ความว่า “...อนิรุทธิ์เป็นคนเจ้าสำราญและตามใจตนเองที่สุด ไม่มีใครเคยบังคับเขาได้ แม้แต่พ่อแม่ เมื่อเขามาอยู่ในฐานะตัวและพ่อ เขาก็ยังเป็นเขา ซึ่งไม่ยอมเปลี่ยนแปลงตัวเอง วันแล้ววันเล่า ปีแล้วปีเล่า...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 31) อนิรุทธิ์จึงทำอะไรตามใจตนเอง และเอาความคิดของตนเป็นใหญ่ที่ทุกคนจะต้องยอมทำตามเท่านั้น สิ่งนี้ทำให้อนิรุทธิ์มองว่า การขอให้ตนทำตามกฎและความถูกต้องเป็นเผด็จการ “คุณออกจะเผด็จการเกินไปแล้ว วิ ก่อนแต่งงานคุณก็รู้ดีนี่นะว่า ผมถูกเลียงมายังไง” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 30)

ไม่ได้อบรมเรื่องศีลธรรมมากนักทำให้อนิรุทธิ์เห็นแก่ตัว คุณูก และเอาเปรียบเพศหญิงเพื่อความสุขของตนเอง และคิดว่าผู้หญิงสามารถซื้อได้ด้วยเงิน ดังตัวบทว่า “...ขอเงินก็อย่าให้...คุณไม่รู้หรือว่า นคราณมันไทม์แคไหนแล้ว มันไปกับคน ร้อยแปด จนไม่มีใครจะไปด้วย จนทำเข้าก็เลยหันมาตะครุบผม คิดว่าตะครุบง่าย ๆ นั่นซี...” เขายักไหล่ ‘ไม่มีวันเสียละ...’” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 34)

วิกัณดาอ้างกล่าวถึงอนิรุทธิ์ว่า เป็นคนที่มีความรู้มากแต่ทำไม่ได้อย่างที่รู้ เพราะรักตัวเอง เห็นแก่ตัว ส่วนสาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะอนิรุทธิ์มีพ่อแม่รวยไม่ต้องต่อสู้ดิ้นรน เมื่อแต่งงานก็มีวิกัณดาคอยดูแลจัดการทุกอย่างในบ้านให้ ดังตัวบทว่า

“...อนิรุทธิ์เขาดำรงของคนที่รู้ทุกอย่าง แต่ทำไม่ได้ เพราะตัวเองรักความสะดวกสบาย ความฉาบฉวยเร่งเร่งล่าช้าแบบชายเจ้าชู้ ตั้งแต่ลืมตาเกิดจนบัดนี้ แทบจะเรียกได้ว่า เขาไม่เคยต้องต่อสู้กับสิ่งใด เขาโชคดีที่มีพ่อแม่ร่ำรวย มีปัญญาให้การศึกษาสูงสุด เมื่อแต่งงานเขาก็ไม่ต้องรับผิดชอบมากมาย เพราะฉันเป็นเครื่องทุ่นแรงอย่างดีที่สุด ของเขาอยู่แล้ว จึงกำเริบเลิบบาน ปณเปรดตนเองด้วย ความสุขที่ไม่มีขอบเขต..”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 368)

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าครอบครัวอนิรุทธิ์เป็นครอบครัวเศรษฐีผู้ดีเกา ที่สอนลูกแบบตามใจ ใช้เงินเป็นเครื่องเลี้ยงลูก จึงทำให้เห็นว่าเงินสามารถซื้อได้ทุกสิ่ง ทำให้อนิรุทธิ์ เอาแต่ใจ และคาดหวังให้คนอื่นต้องทำตามความต้องการของอนิรุทธิ์เท่านั้น

4.1.2 ครอบครัววิกัณดา ครอบครัววิกัณดาเป็นครอบครัวผู้ดีเกาที่มีฐานะดี และมีหน้ามีตาในแวดวงสังคม เป็นครอบครัวที่ยึดมั่นในคำสอนประเพณีวัฒนธรรมไทยโบราณ ซึ่งสะท้อนผ่านบทบรรยายตอนที่วิกัณดาเข้าเรือนหอว่า

“...เราหยอกเินกันด้วยใจรั้นมัย ต่อจากนั้นฉันก็ขึ้นรถตรงไปยังเรือนหอของเรา ได้ฤกษ์เวลาเที่ยงคืนกับอีกสิบนาทึ บิดามารดาฉันก็พาฉันไป ‘ส่ง’ มอบไว้กับเขา ในห้องนอนต่อหน้าบิดามารดาของเขา

หลังจากให้ศีลให้พร และให้โอวาทเป็นที่จับใจ ท่านทั้งสี่ก็กลับออกไปพร้อมกับสั่งให้ปิดประตู

‘ออกมาข้างนอกไม่ได้นะ’ คุณแม่ของฉันทน์ปีเมื่อเห็นฉันทน์ทำท่าจะก้าวตามท่าน
โบราณห้าม ส่งตัวแล้วเราเป็นกรรมสิทธิ์ของเขาแล้วโดยครบถ้วน พ่อ แม่ของหนู
หมดสิทธิ์ในตัวหนู’...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 10)

ข้อความข้างต้นคุณแม่ของวิกันดาและอนิรุทธิ์ทำพิธีส่งตัวเจ้าบ่าวเจ้าสาว
หลังเสร็จพิธีคุณแม่วิกันดาส่งห้ามไม่ให้วิกันดาออกจากห้อง โดยบอกว่าเป็นคำสั่งสอนและข้อห้าม
ตั้งแต่โบราณ และหลังเสร็จพิธีแล้วคนที่มียกสิทธิ์ในชีวิตวิกันดา คือ สามี ซึ่งแสดงให้เห็นว่า
ครอบครัววิกันดาได้รับการอบรมสั่งสอนให้มีความเป็นกุลสตรีไทยในอดีต ดังนั้นเหตุการณ์ที่จะ
เกิดขึ้นหลังจากการแต่งงาน พ่อแม่ภรรยาไม่สามารถเข้ามายุ่งเกี่ยวได้เพราะมอบสิทธิ์ให้อนิรุทธิ์
ไปแล้ว วิกันดาจึงเล้าถึงความขัดแย้งระหว่างคำสอนให้เป็นกุลสตรีไทยโบราณ กับคำสอน
ในยุคปัจจุบันว่า

“...ดูเหมือนยุคสมัยกำลังรุดไปข้างหน้า และเรากำลังอยู่ในระหว่าง
หัวเลี้ยวหัวต่อของการรุดหน้าแห่งยุคสมัย

ยากที่จะปรับตัว ปรับใจให้ทันกับความผันผวนต่าง ๆ แม้ฉันจะเป็น
นักเรียนนอก แต่ก็มาจากตระกูลเก่าที่พ่อแม่ปู่ย่าตายายเคร่งครัดในประเพณีไทย...” (กฤษณา
อโศกสิน, 2555, หน้า 127)

นอกจากนี้ วิกันดาและอนิรุทธิ์เลือกออกมาสร้างครอบครัวใหม่
ได้อยู่รวมกับที่บ้าน ผลกระทบจากปัญหาครอบครัวของอนิรุทธิ์ จึงกระทบกับครอบครัววิกันดา
ไม่มากนัก

4.2 ครอบครัวและวงศ์ตระกูลของชลาและสามี จากเรื่องเมียน้อย ผลลัพธ์
ต่อครอบครัวของชลาในฐานะเมียน้อย ครอบครัวของชลาได้รับผลกระทบจากการที่ชลาต้องเป็น
เมียน้อยเสียชู้ชาย ส่งผลให้วงศ์ตระกูลของชลาถูกดูหมิ่นนิินทา ในคราวที่ชลามาจัดการงานศพ
ของพ่อและแม่ ชลาพบว่า คนที่มาร่วมงานศพต่างพากันซุบซิบนินทาประวัติของชลา ทั้งที่กำลังอยู่
ในงานศพว่า

“... ‘ร้องไห้เถอะคุณชลา ร้องเสียให้หมด จะได้ดีขึ้น’

ตาทานพนั่งลงกับพื้น แกะกะหัวเข้าฉันทน์โยกไปมา

...ถูกของแม่ระเบียบและตาทานพ เพราะพอฉันร้องไห้จนหมดหัวใจ จากนั้น

สติปัญญาก็จะดีขึ้น... งานสวดศพคืนแรกค่อนข้างจะมีผู้คนคับคั่ง หลายคนมองฉัน

แล้วก็ซุบซิบกัน...ประวัติของฉันคงเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย และนี่เองคงเป็นความขมขื่น
ไม่รู้ว้ายของพ่อ...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 543-544)

เมื่อชลาพบเห็นว่าชาวบ้านที่มาร่วมงานศพพ่อแม่เธอกำลังซุบซิบนินทา
ประวัติของตน ตามประสาคนต่างจังหวัดที่มักยุ่งยุ่นว้ายกับชีวิตคนอื่น ก็เข้าใจสาเหตุที่พ่อของชลา
ไม่เคยหยุดโทษตัวเองที่เป็นสาเหตุให้ชลาไปเป็นเมียน้อยจนเป็นขี้ปากชาวบ้าน เข้าใจความขมขื่น
ที่พ่อของตนได้รับ ทำให้ชลาตัดสินใจพานพไปอยู่ด้วยที่กรุงเทพฯ

ผลลัพธ์ต่อครอบครัวของชลาในฐานะอนุภรรยา เนื่องจากท่านให้ชลามายู่ใน
บ้านที่จัดเตรียมไว้ให้ต่างหาก เป็นบ้านในซอยหนึ่งที่ท่านซื้อบ้านไว้ทั้งซอยเพื่อมอบให้กับคุณหนู
ที่ท่านชื่นชอบเป็นพิเศษ ไม่ได้อยู่ในบ้านของท่าน ทำให้ไม่ส่งผลกระทบต่อครอบครัวของท่าน
แต่อย่างใด

พ่อเป็นห่วงชลาและครอบครัวของชลา ชลาตัดสินใจส่งข่าวเรื่องการได้เข้ามา
เป็นอนุภรรยาของท่านไปให้ที่บ้านรับรู้ พ่อของชลาจึงเขียนจดหมายตอบมาด้วยความเป็นห่วง
หวังว่าจะให้ชลากลับไปอยู่ที่บ้านตามประสาครอบครัวต่างจังหวัดเช่นเดิม แต่ก็รู้ว่าคนที่มี
ความเด็ดเดี่ยวอย่างชลาจะไม่ยอมกลับ และจะต้องพยายามก้าวหน้าต่อไป ความว่า

“...อย่าถามพ่อว่าที่ชลาทำลงไปนั้นผิดหรือถูก เพราะถ้าเป็นความผิดมันก็
เนื่องมาจากความผิดครั้งแรกของพ่อนั่นเอง พ่อบอกได้อย่างเดียวว่า ในสายตาของ
พ่อกับแม่ ชลายังเป็นชลาลูกน้อยที่พ่อกับแม่ห่วงใยอยู่เสมอ แม่ขอให้พ่อบอกชลาว่า
ขอให้ชลากลับบ้านของเราเถอะลูก แต่สำหรับพ่อ พ่อรู้ว่าชลาจะไม่มีความทำนองนั้น
เพราะลูกชาติเลื้ออย่างชลา ก้าวไปข้างหน้าแล้วจะไม่มีความถอยหลังเป็นอันขาด
แต่จำไว้นะลูก ทางที่เราเดินผ่านมาแล้ว คือบทเรียนสำหรับทางที่เรา จะก้าวต่อไป...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 479)

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าพ่อของชลาต้องการให้ลูกสาวกลับมาใช้ชีวิต
สงบสุขที่ต่างจังหวัด โดยยังโทษตัวเองว่าเป็นสาเหตุให้ลูกต้องเป็นเมียน้อยและอนุภรรยา
ที่เสียศักดิ์ศรี แต่ก็เคารพการตัดสินใจของลูกหากตัดสินใจอยู่ในฐานะอนุภรรยาของท่านต่อไป

ครอบครัวของชลาได้รับความเกรงใจมากขึ้น เมื่อชลาเป็นอนุภรรยาของท่านที่
มีอำนาจเด็ดขาดในประเทศ มีอำนาจลงโทษคนใดไม่จำกัดสามารถถอดถอนรัฐมนตรีได้ ทั้งยัง

เคยให้บทเรียนคุณนายและเสียชู้ช้ยจนต้องเสียเงินไปรายละเอียดหนึ่งล้านบาทแล้ว ทำให้ครอบครัวของชลาเป็นที่เกรงใจเกรงกลัวของคนงานตามไปด้วย ดั่งเนื้อความในจดหมายที่ทานพเขียนมาเล่าให้ชลาว่า

“...พอกับแม่สบายดี ที่ชลาไม่ต้องเป็นห่วง แต่หมูนี้นี่โรงงานที่พ่อทำอยู่ฐานะชักจะทรุดโทรมลง พ่อยังบ่นว่าถ้าเป็นอย่างนี้ไม่นาน ต้องเจ๊งแน่ ไอ้เสียที่เคยมาตรวจงานเดี๋ยวนี้ไม่มาแล้ว หลงจู้ที่ไรก็ดูท่าทั้งรังเกียจทั้งกลัวพ่อยังงักพิกล ใจพ่อนะอยากให้ไอ้ไรนี่เจ๊งไปเร็ว ๆ ที่ห่วงก็มีอย่างเดียวคือพ่อจะไม่มึงงานทำ...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 535-536)

ปฏิกริยาของคนในโรงงานเปลี่ยนไปเกรงกลัวพ่อชลาและครอบครัวมากขึ้น เพราะเห็นว่าชลาได้เป็นอนุภรรยาของท่านที่เป็นผู้นำประเทศ แต่ผลจากการที่เสียต้องเสียเงินให้ท่านหนึ่งล้านบาท ทำให้ขาดสภาพคล่องโรงงานอาจขาดทุนและปิดตัวลง

งานศพพ่อแม่ของชลาได้รับเกียรติจากข้าราชการในจังหวัด เนื่องจากชลาเป็นอนุภรรยาของท่านผู้นำระดับประเทศ เมื่อพ่อแม่ของชลาเสียชีวิต บารมีของท่านจึงแผ่มาถึงครอบครัวของชลา มีข้าราชการในจังหวัดมาร่วมพิธีเป็นการให้เกียรติแก่ผู้ตาย ความว่า

“...ในวันเผา นอกจากจะมีญาติผู้ตายและผู้มาสังเวยการณตามเคยแล้ว ฉันเพิ่งเห็นว่ามีข้าราชการหลายนายมาร่วมด้วย ชั้นแรกฉันไม่ได้คิดอะไรมาก นอกจากทางจังหวัดอาจจะเห็นเป็นหน้าที่อันควรมาแสดงความเสียใจต่อประชาชนในท้องถิ่นของตนก็ได้ แต่แล้วฉันก็ถึงกับงง เมื่อผู้ที่มาในงานทำราวกับจะแสดงให้เห็นว่าเขาามาเพื่อฉันโดยเฉพาะ...

...คราวนี้ก็เป็นอันแน่ใจได้ละว่า บารมีของ ‘ท่าน’ ได้แผ่ตามฉันมาถึงนี่! ตอนใส่ไฟทางวัดจัดการให้มาเชิญฉันเป็นคนแรก ฉันลุกขึ้นแต่โดยดี มิได้เกียจองคนอื่น... ...แต่ฉันกลับคิดว่า พ่อกับแม่ของฉันแท้ ๆ เรื่องอะไรฉันจะให้ผู้อื่น ได้ใส่ไฟเผาผลาญร่างอันเป็นที่รักของฉันเป็นคนแรก...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 545)

บารมีของท่านทำให้ข้าราชการมาร่วมงานศพเพื่อเป็นเกียรติกับพ่อแม่ของชลา เมื่อเสร็จงานชลาเก็บกระดูกพ่อแม่ใส่ห่อผ้าใหญ่เพื่อนำไปบำเพ็ญกุศลที่กรุงเทพฯ โดยไม่ยอมทิ้งชิ้นส่วนใดไว้ใต้ต้นไม้ตามคำแนะนำของลัปเหอ

น้องชายของชลาได้รับการดูแลอย่างดี หลังจากการตายด้วยอุบัติเหตุของพ่อแม่ของชลา ชลาจึงเป็นญาติของท่านพที่เหลื่ออยู่เพียงคนเดียว เธอจึงตัดสินใจรับทานพมาอยู่ด้วย

ท่านผู้นำก็ชื่นชอบท่านพ ที่เป็นเด็กดีมีสัมมาคารวะ ทั้งยังฉลาดจึงสนับสนุนให้ชื่อนำท่านพ ไปอยู่ด้วย แต่ชลาต้องการให้ท่านพไปเรียนที่โรงเรียนประจำเพื่อให้ท่านพรู้จักพึ่งพาตนเอง และสู้ชีวิต ความว่า

“...‘ตอนนี้เห็นจะต้องเอน้องมาอยู่ด้วยละซี’

ท่านหันกลับมาถามไถ่เรื่องส่วนตัวของฉัน ทำราวกับว่านายคนนั้นไม่มีตัวตน อันเป็นวิชาการ ซึ่งทำให้ผู้ที่ถูกทอดทิ้งอึดอัดทรมานมากขึ้น

‘ว่าจะไปอยู่หอพักคะ แต่ต้องหาโรงเรียนให้ก่อน’

‘ทำไมไม่อยู่ที่บ้าน จะเข้าโรงเรียนอะไรบอกมา’

‘แกเป็นเด็กผู้ชาย ต้องรู้จักต่อสู้ ถ้าอยู่บ้านสบายนักแกจะไม่รู้เลยว่าโลกภายนอก เป็นอย่างไร...’

(ทมยันตี, 2546, หน้า 550)

ตัวบทข้างต้น ท่านสนทนากับชลาว่าจะนำน้องชายไปอยู่ด้วยหรือไม่ ในขณะที่อีกด้านหนึ่งก็สัมผัสภาพณ์คนร้ายที่ขับรถชนพ่อแม่ของชลาและชาวบ้านตายหลายศพไปด้วย เมื่อชลาตอบว่าต้องการให้น้องไปอยู่หอพัก ท่านจึงท้วงว่าทำไมไม่ให้อยู่บ้านชลา ท่านจะช่วยดูแลให้เข้าโรงเรียนเอง แต่ชลาต้องการให้น้องชายรู้จักสู้ชีวิตจึงตกลงให้ไปอยู่โรงเรียนประจำ

เห็นได้ว่าเพราะชลามีท่านช่วยดูแลการเงิน ทำให้มีกำลังสำหรับการรับน้องชาย ไปเลี้ยงดูและส่งเสริมให้เรียนให้สูงที่สุด ซึ่งท่านพก็ไม่ได้ทำให้ผิดหวังเพราะตั้งใจเรียนจนจบปริญญา ด้านการแพทย์ และยังไม้อายอดีตของพี่สาวที่เป็นเมียน้อยของเสียชู้ชยและอนุภรรยาของท่านเลย

5. ผลลัพธ์ต่อสังคม

จากการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตัวบทนวนิยายเรื่องเมียหลวงกับนวนิยายเรื่องเมียน้อย ในประเด็นผลลัพธ์จากการเป็นเมียหลวงและเมียน้อยที่มีต่อสังคมนั้น สรุปผลการวิเคราะห์ได้ 2 ประเด็น ได้แก่ สังคมของดร.อนิรุทธิ์ และ ดร.วิกานดา จากเรื่องเมียหลวง และสังคมของชลาและสามี จากเรื่องเมียน้อย ดังนี้

5.1 สังคมของดร.อนิรุทธิ์ และ ดร.วิกานดา จากเรื่องเมียหลวง สังคมไทย

ในนวนิยายเมียหลวง ส่วนมากมีความเห็นว่าการเป็นเมียหลวงมีสถานะสูงส่งทั้งทางพฤตินัย และนิตินัย เป็นบุคคลที่ต้องรับภาระหน้าที่อันหนักอึ้งในครอบครัวทั้งการดูแลลูก สามี และการทำงานในบ้าน ดังที่วิกานดาเล่าว่า “...เราซึ่งทุกคนยกย่องว่าเป็นใหญ่หรือเมียออกหน้าออกตา ในวงสมาคม แต่จะมีใครที่รู้ว่าเราที่เป็นเมียหลวงต้องแบกสิ่งใดไว้บนบ่า บรรจุสิ่งใดไว้ในสมอง

ดูดซับสิ่งใดไว้ในหัวใจ สิ่งเหล่านี้เป็นทั้งภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบที่หนักอึ้ง...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 92) ในขณะที่เดียวกันการเป็นเมียน้อยก็มีความต่ำต้อยเป็นบุคคลที่สร้างความรำคาญให้กับครอบครัวอื่นเพื่อเงิน และเป็นคน ที่รักความสบายใช้กามารมณ์ล่อล่ลามีให้น่าสมบัติมาปรนเปรอโดยไม่ต้องเปลืองแรง

“...บรรดาเมียน้อยหลายรายมีความเป็นอยู่ผาสุก เป็นที่รักของสามี ไม่ต้องรับผิดชอบในเรื่องใด ๆ นอกจากเรื่องสวयวันหนึ่ง ๆ...สมหายใจเข้าออกคิดอยู่แต่ว่า ทำอย่างไร สามีจึงจะหย่าขาดจากเมียหลวงที่เคยทุกข์ยากร่วมกันมา เพื่อว่าหล่อนจะได้ก้าวขึ้นไปครองตำแหน่งนั้นอย่างโอ้อ่า...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 91)

สังคมไทยจึงนิยมยกย่องเมียหลวงว่าเป็นบุคคลที่มีเกียรติ ในขณะที่เดียวกันก็มองเมียน้อยว่าเป็นบุคคลที่รักสบายใช้มารยาและเสน่ห์ทางเพศล่อลวงให้สามีนำทรัพย์สินสมบัติที่หามาได้พร้อม กับเมียหลวงมาปรนเปรอตน สังคมของ ดร.อนิรุทธิ์ และ ดร.วิกันดา จากเรื่อง เมียหลวง มีดังนี้

5.1.1 สังคมของ ดร.อนิรุทธิ์ ได้แก่ สังคมที่ทำงาน ลักษณะการทำงานของ อนิรุทธิ์และวิกันดา มีลักษณะแตกต่างกัน อนิรุทธิ์ เป็นอาจารย์คณะวิศวกรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยรัฐที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ส่วนวิกันดาเป็นข้าราชการกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้มีช่วงเวลากการทำงานที่แตกต่างกัน ที่เด่นชัดที่สุดคืออนิรุทธิ์มีช่วงเวลากปิดภาคเรียน แต่วิกันดาต้องไปทำงานทุกวันราชการ “..เขากับฉันแยกทางกันอีกอย่างหนึ่งตรงที่ เขามีวันปิดภาค ส่วนฉันไม่มี นอกจากพักผ่อนเพียงสัปดาห์...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 22) ทำให้เวลาพักผ่อนแตกต่างกัน เปิดโอกาสให้อนิรุทธิ์ใช้เวลาวันปิดภาคเรียนไปเที่ยวและทำกิจกรรมอื่น ที่วิกันดาไม่สามารถรู้ได้ แต่นวนิยายกล่าวถึงสังคมที่ทำงานของอนิรุทธิ์น้อยกว่าวิกันดา เนื่องจากนวนิยายเล่าเรื่องผ่านมุมมองของวิกันดาผู้เผชิญกับเหตุการณ์

นอกจากนี้ยังมีสังคมเพื่อนฝูง เพื่อนในที่ทำงานของอนิรุทธิ์มีหลายประเภท ทั้งคนที่ เป็นเพื่อนเที่ยวใช้ชีวิตอย่างสุขสำราญ และเพื่อนที่หวังดีกับอนิรุทธิ์ไม่ยอมให้ครอบครัว อนิรุทธิ์ล่มสลาย อนิรุทธิ์เป็นที่รู้จักในแวดวงสังคมทำให้มีเพื่อนมากมาย ดังเห็นได้จากการจัดงานวันเกิดของอนิรุทธิ์ที่บ้าน มีแขกที่ได้รับเชิญกว่า 200 คน ความว่า

“...วันเกิดของอนิรุทธิ์ เขาเชิญเพื่อนฝูงสนิทประมาณร้อยคน เพื่อนของฉัน อีกประมาณร้อยคน เท่า ๆ กัน

‘กักอาจารย์ถาวร กับอาจารย์สิทธิชัย ต้องเชิญทั้งกักเลย ไม่ว่าพี่ชาย พี่สะใภ้ น้องชายน้องสะใภ้ พี่เขย พี่สาว น้องเขยน้องสาว เพราะพวกนี้รู้จักกับผมดีทุกคน’...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 70-71)

เห็นได้ว่าอนิรุทธิ์คบเพื่อนระดับเดียวกัน มีรูปแบบการใช้ชีวิตและทัศนคติคล้ายกัน การที่อนิรุทธิ์เป็นคนดังในสังคมทำให้เป็นที่จับจ้องสนใจของบุคคลอื่น จนมักเป็นข่าวทางหน้าหนังสือพิมพ์ทุกครั้งไม่ว่าจะทำอะไรก็ตาม และส่งผลให้อนิรุทธิ์รักหน้าตาของตนอย่างมาก ในที่นี้ขอกล่าวถึงเพียงเพื่อนสนิทเท่านั้น เพื่อนสนิทของอนิรุทธิ์มี 2 คน คือ ถาวร และลิตธิชัย

ลิตธิชัย ตัวละครลิตธิชัยเป็นเพื่อนอาจารย์ทำงานที่มหาวิทยาลัยเดียวกันกับอนิรุทธิ์ ที่เป็นเพื่อนกินเพื่อนเที่ยว ลิตธิชัยจึงไม่ได้เตือนอนิรุทธิ์เมื่ออนิรุทธิ์ไปมีสัมพันธ์กับหญิงอื่น วิกันดาในฐานะผู้เล่าเรื่อง เล่าว่าอนิรุทธิ์ตอบคำถามว่าตนไปทานข้าวกับลิตธิชัย “ไปกินข้าวกับอาจารย์ลิตธิชัย ชวนกันดื่ม เลยอดไปหน่อย” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 21) ลิตธิชัยจึงเป็นเพียงเพื่อนเที่ยวที่ส่งเสริมการนอกใจของอนิรุทธิ์ในทางอ้อม

ถาวร ตัวละครถาวรเป็นเพื่อนสนิทกับอนิรุทธิ์ที่เป็นเพื่อนกินเพื่อนเที่ยวเช่นเดียวกับลิตธิชัย

“...‘ปิดเทอมนี้ผมจะไปป่าสักหน่อย ล่าสัตว์พอเพลิน ๆ’ เขาเอ่ยขึ้นเมื่อถึงกาแฟหลังอาหารที่ฉันผสมให้ด้วยมือตนเอง...”

‘ไปกับใครคะ’ ‘ก็เพื่อน ๆ อาจารย์โง่งม อาจารย์ลิตธิชัย อาจารย์ถาวร พวกนี้มีมือป็นทั้งนั้น...’ (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 22)

บทประพันธ์ข้างต้นเห็นได้ว่า เพื่อนของอนิรุทธิ์อย่างลิตธิชัย และถาวร มีพฤติกรรม วิถีชีวิต แนวคิด และมีสนิยมการใช้ชีวิตคล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะเป็นคนที่ไม่สนใจกับความสุขและชีวิตของคนอื่น ไม่สนใจบาปบุญคุณโทษ จึงสามารถออกล่าสัตว์เป็นเกมกีฬาที่สร้างความบันเทิงให้กับตน

ถาวรรู้สึกผิดที่ความสัมพันธ์ระหว่างอรอินทร์และอนิรุทธิ์ก้าวไปถึงขั้นเป็นเมียน้อย สิ่งที่สังคมให้ค่าว่าเป็นพฤติกรรมชั่วร้ายทำลายครอบครัวคนอื่น ถาวรเสียใจที่น้องสาวของตนทำตัวร้ายกาจอย่างนี้ “...‘คุณวิกันดามีอะไรจะให้ผมช่วยบ้าง’ เขาถามมีวีแววว่ากังวล ‘เพราะผมก็ไม่เคยสนับสนุนให้เขาทำแบบนี้’...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 400) ถาวรไม่อยากให้อรอินทร์ทำลายครอบครัววิกันดา เพราะเห็นว่าอนิรุทธิ์เป็นเพื่อนที่ดีแต่ไม่ควรเป็นน้องเขย “จริง ๆ นะ นี่ผมพูดด้วยใจจริง ผมไม่อยากให้เขามาแย่งอนิรุทธิ์ถึงผมกับรุทธิ์จะชอบกันมาก แต่ก็ไม่เคยมีความคิดจะแย่งเขามาให้น้องสาว เขาเหมาะจะเป็นเพื่อนรักเท่านั้น แต่ไม่เหมาะจะเป็นน้องเขยที่รัก!” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 400) จึงเสนอให้หาผู้หญิงอื่นมาล่อให้อนิรุทธิ์คลายความสนใจจากอรอินทร์ และขอให้วิกันดาอดทน

ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สังคมไทยไม่ยอมรับเมียน้อย มองเห็นเมียน้อยเป็นคนชั่วร้ายที่เข้ามาทำลายชีวิตครอบครัว ไม่ใช่ความผิดของฝ่ายชายที่เจ้าชู้นอกใจภรรยา

คุณโอบ คุณโอบเป็นเจ้าของแฟลตที่อนิรุทธิ์ชอบเสื้อผ้าไปอาศัยอยู่ด้วย เมื่อครั้งที่วิกัنداให้แยกกันอยู่โดยยังไม่หย่า คุณโอบให้ความสนิทสนมและยกย่องวิกัنداว่ามีฐานะเป็นเมียหลวง ดังนั้นเมื่ออนิรุทธิ์ป่วยจึงมาขอให้วิกัنداไปดูแล

“...ตั้งใจจะบอกให้มาดูแลพ่อเจ้าประคุณมั่ง’

‘ทำไมคะ’

‘ไม่สบาย เป็นไข้ นอนชมอยู่ที่ห้องแฉะ’...

...‘เปล่า ไม่ได้บังคับหรอก แต่ขอรอง...อย่างน้อย ๆ ก็...’ พี่โอบพูดพลางหัวเราะพลาง ‘เธอพาลูกมาเยี่ยมพ่อมั่งได้ไหมล่ะ หรือจะต้องถือพยศพเกียรติอะไรอีก’...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 508-509)

คุณโอบร่วมมือกับอนิรุทธิ์ ให้อนิรุทธิ์แกล้งทำป่วยให้คุณโอบส่งข่าววิกัندا ขอให้วิกัنداไปเยี่ยมอนิรุทธิ์ และขอให้พาลูก ๆ ไปเยี่ยมอนิรุทธิ์ด้วย

อำไพพรรณ เป็นภรรยาของคุณโอบ เธอมองพฤติกรรมของอนิรุทธิ์แล้วขอให้วิกัنداอดทนและปล่อยอนิรุทธิ์ทำตามใจไปสักพัก เธอกระซิบบอกวิกัنداว่าไม่ต้องกลัวคนอย่างอรอินทร์ เพราะอนิรุทธิ์จะไม่ยกอรอินทร์เป็นเมียหลวงอย่างแน่นอน “ผู้หญิงคนนี้ไม่คิดจะเข้ามาแย่งตำแหน่งของเธอหรอก เชื่อพี่เถอะ” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 514) เธอให้เหตุผลว่า อรอินทร์ไม่ชอบการผูกมัดเป็นเมียหลวง ไม่ชอบการรับผิชอบ อำไพพรรณจึงเป็นคนสนิทที่ยอมรับวิกัنداว่าเป็นเมียหลวง ช่วยแนะนำให้วิกัنداสามารถรักษาครอบครัวไว้ได้

นอกจากนี้ ยังมีสังคมสาธารณะ อนิรุทธิ์น่าจะจะได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ที่หนังสือพิมพ์ลงข่าวการหย่าร้างจนเป็นที่วิจารณ์ของคนในสังคม เช่น คุณหญิงแวววรรณ ป้าของนุติกล่าวตำหนิพฤติกรรมของอนิรุทธิ์ว่า “ดิฉันไม่เข้าใจเลยว่า คนอย่างดร.อนิรุทธิ์ เอาเกียรติของตัวเองมาเกลือกกลั้วกับเด็กยังไม่สิ้นกลิ่นนํ้านมเรื่องอะไร ลูกเมียก็มีแล้ว...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 570) แม้ว่าจะมีคณวิพากษ์วิจารณ์อนิรุทธิ์แต่ก็เกิดขึ้นระหว่างการสนทนาระหว่างวิกัنداกับคุณหญิงแวววรรณ ดังนั้น ผู้ที่ได้รับผลกระทบทางจิตใจจากเหตุการณ์นี้มากที่สุดจึงเป็นวิกัندا

5.1.2 สังคมของ ดร. วิกันดา ได้แก่ สังคมที่ทำงาน เนื่องจาก ดร.วิกันดา มีหน้าที่ในแวดวงสังคมชั้นสูง และแวดวงราชการ ดังที่คุณหญิงพิมล กล่าวทักวิกันดาเมื่อพบกัน ครั้งแรกว่า เคยเห็นวิกันดาในหน้าหนังสือพิมพ์ ว่า “นี่ละหรือ ดร.วิกันดา ดิฉันได้ยินแต่ท่านพูดถึง ไม่เคยเห็นตัวจริง เห็นในหนังสือพิมพ์ คุณยืนอยู่แถวหน้าเมื่อวันเฉลิมพระชนมพรรษา...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 243) ความมีชื่อเสียงของวิกันดาจึงมีชื่อเสียงทำให้สังคมในที่ทำงานสนใจชีวิตของเธอ วิกันดาก็รู้อย่างเธอก้าวหน้าที่เป็นที่อิจฉาของเพื่อนร่วมงาน ความว่า

“...ฉันตระหนักแน่แล้วว่า เมื่อตำแหน่งหน้าที่สูงขึ้น เป็นที่โปรดปรานของ ผู้บังคับบัญชามากขึ้น ภัยรอบตัวก็ยิ่งมากตาม ความซื่อตรงในสมัยปัจจุบัน กลายเป็น ดาบสองคม ซึ่งผู้ใช้จำต้องระวังกาลเทศะ เพราะคนส่วนมากถือภายิตที่ว่า ด้านได้อายอด หรือนำขึ้นให้รีบตัก ถ้าใครไม่ถือตาม ผู้นั้นก็มักจะถูกลองด้วยสายตาแปลก ๆ เหมือนเป็นสัตว์ประหลาดล้านปีที่ยังเอิญยังหลงเหลืออยู่...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 471)

ผู้วิจัยพบว่า สังคมที่ทำงานของวิกันดามีปฏิกริยาต่อการทราบข่าว การหย่าระหว่างอนิรุทธ์และวิกันดาแตกต่างกันออกไป คือ มีทั้งที่เห็นใจ มีนิทา ดูหมิ่น กรณิแสดงความเห็นใจและให้กำลังใจ วิกันดาเป็นผู้หญิงที่มีหน้าที่การงานดี มีชีวิตอยู่ในแวดวง ข้าราชการ และแวดวงสังคมชั้นสูง เช่น ระหว่างการท่องเที่ยวญี่ปุ่น หม่อมหลวงขจิตร์รัตน์ เห็นความสัมพันธ์ระหว่างอนิรุทธ์และอรอินทร์มีความผิดปกติ จึงถามวิกันดา ซึ่งวิกันดาก็ตอบ ตามตรงว่า อรอินทร์เป็นเมียน้อย “...‘นี่มันอะไรกันคะ...คุณวิกันดา ผู้หญิงคนนี้ต้องมีอะไรพิเศษ กับสามีคุณแน่ ๆ ถึงได้ทำทำเป็นเจ้าข้าเจ้าของขนาดนี้...ดิฉันไม่เข้าใจเลย...’...‘เข้าใจไม่ยาก ดอกคะ...ดิฉันจะบอกให้ก็ได้ว่า อรอินทร์เป็น...ภรรยาน้อยของสามีฉัน...’” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 340) เมื่อทราบว่าอรอินทร์เป็นเมียน้อยอนิรุทธ์ก็รู้สึกเจ็บแสบทาบวิกันดาถึงกับถามว่า “...‘โอย...จะตาย...’ เธอทำเหมือนใกล้จะเป็นลม ‘แล้วคุณทำไมใจเย็นอย่างนี้ ให้เขามาข่มเหงได้ ต่อหน้าต่อตา...โอย...ถ้าเป็นดิฉันละก็คงจะฆ่ากันตายไปข้างหนึ่งละ’...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 341) แสดงให้เห็นว่า หม่อมหลวงขจิตร์รัตน์เห็นใจวิกันดาที่อนิรุทธ์มีเมียน้อยและ ตามมาหย่าเมียหลวงถึงต่างประเทศ วรนาได้ทราบเรื่องก็แสดงความคิดเห็นว่าวิกันดา ใจเย็นมากทั้งที่สามีมีเมียน้อย ว่า “...‘เฮ้อ! เกิดมายังไม่เคยเห็นใครเหมือนคุณวิกันดาเลย’ คุณวรนาพูตดัง ๆ เมื่อนั่งมาด้วยกันในรถ ‘ใจเย็นยังกับน้ำ ไม่ใช้น้ำเฉย ๆ เสียด้วยนะ น้ำในตู้เย็นนั่นแหละ’...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 348)

ขจิตร์ต้นสมาชิกสมาคมสตรีที่เดินทางไปญี่ปุ่นถึงกับกล่าวว่า จะภาวนาให้อนิรุทธิ์แยกกับอรอินทร์ “ดิฉันจะภาวนา ขอให้เขาแยกทางกันไปเสีย อย่าได้มาทำลายชีวิตครอบครัวของคุณวิกันดาเลย” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 362) ทั้งแสดงความคิดเห็นว่า คู่ชู้คูนี้จะอยู่ไม่ยืต ถ้าอรอินทร์อยู่ในฐานะภรรยา

ข่าวอนิรุทธิ์มีเมียหน่อยตามไปที่ญี่ปุ่น เป็นข่าวชุบชิบในแวดวงผู้ดี ท่านผู้หญิงภรณานายพลผู้นำประเทศก็ทราบข่าว จึงให้ข้อคิดว่าควรปล่อยอนิรุทธิ์สักพักเดี๋ยวก็น่าจะกลับมาคืน “...‘คนเขาสื่อกันออกแซดไปหมดว่า ด็อกเตอร์ของคุณนะเปรี้ยวจัดเหลือเกิน’ ท่านพุดยิ้ม ๆ แต่แล้วก็ปอบว่า ‘อย่าไปเศร้าโศกเสียใจอะไรเลย คุณปล่อยเขาไปสักพักก็กลับมาเองแหละ’...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 392) ท่านผู้หญิงเห็นว่าเป็นเรื่องปุณชนที่มนุษย์ยอมมีกิเลส

คุณหญิงมยุรี ซึ่งรับรู้เรื่องราวการหย่าร้างของคนในแวดวงผู้ดี กล่าวให้กำลังใจวิกันดาว่า ไม่ควรยอมหย่าเพื่อให้เมียหน่อยได้สมบัติที่เพียบพร้อมของอนิรุทธิ์ไปใช้เสวยสุข และขอให้เห็นแก่ลูก ความว่า “...‘อย่ายอมหย่านาคุณนา ถึงยังงี้ ๆ คุณอนิรุทธิ์ก็มีอะไรดี ๆ อีกหลายอย่าง จะไปหาอย่างเธอก็หายากเหมือนกัน...เท่ากับปล่อยให้คนอื่น ๆ เขาชุบมือเปิบถึงคุณไม่เห็นแก่ตัวเอง ก็ต้องเห็นแก่ลูกบ้าง อย่าให้คนมาที่หลังเอาไปกินได้’...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 516)

คุณปิ่น ซึ่งยอมหย่ากับสามี เพื่อเปิดโอกาสให้สามีไปแต่งงานใหม่เพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง คุณปิ่นได้รับสินตอบแทนจำนวนมาก ได้กล่าวแสดงความเห็นใจวิกันดา “...‘อย่าคิดอะไรเลยคะ คุณวิกันดา ชีวิตเล่นตลกกับเราเสมอแหละ ทำให้ให้สบายคอยวันที่ท้องฟ้าจะโปร่ง อากาศจะแจ่มใสเถิดนะคะ’ คุณปิ่นปลอบฉัน...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 565) เมื่อได้รับการปลอบใจจากคนที่หย่าร้างเช่นเดียวกัน ทำให้วิกันดาคลายความเครียดลงและรู้สึกอบอุ่น

ยุยงให้หย่า เพื่อนในที่ทำงานของวิกันดาหลายคนแนะนำให้หย่าเพื่อตั้งทนายเรียกร้องสิทธิในสมบัติของสามี “...หย่าเสียดีกว่าคุณ ถ้าเขาอยากได้ก็ให้เขาเอาไป แล้วเราตั้งทนายแบ่งลูก แบ่งสมบัติกัน คุณอย่าหย่าโดยพลการเป็นอันขาดนะเดี๋ยวเสียเปรียบตาย...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 516)

นิทาทุหมิ่น เนื่องจากวิกันดาประสบความสำเร็จในชีวิต มีตำแหน่งหน้าที่การงานสูงจึงเป็นที่จับจ้องของคนในที่ทำงาน บุคคลที่นิทาวิกันดาส่วนมากเป็นคนที่มิจิดริษยา ความเก่งกาจและความสำเร็จในการงาน จึงนำส่วนที่ด้อยหรือมีปัญหาของวิกันดามานิทา

เหยียบย่ำเพื่อให้วิกันดาดูเหมือนเป็นคนที่มีข้อด้อยเหมือนกับตนเอง แล้วจะได้รู้สึกดีขึ้นกับกลุ่มคนที่ต้องการความสนุกกับการนิเทศชีวิตของคนอื่น

คนที่สนุกกับการนิเทศคนอื่น วรณาริ เป็นคนหนึ่งที่มักนำเรื่องของวิกันดามานิเทศในที่ทำงาน เธอเป็นคนที่ชื่นชอบนำเรื่องของคนที่ทำงานมานิเทศได้ทุกเรื่อง แม้แต่ข้อดีเลขาของวิกันดาก็รู้แต่ไม่กล้าเล่าให้วิกันดาฟัง “...ดูเหมือนหล่อนอยากจะพูดอะไรบางอย่างกับฉัน แต่ไม่พูด...อาจจะเกรงใจ ฉันรู้ว่าตัวเองกำลังเป็นข่าวซุบซิบกันในระหว่างคนสนิทของท่านผู้หญิง ไม่ต้องสงสัยเลยว่า คุณวรณาริจะไม่ร่วมอยู่ในกลุ่มนั้น...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 419)

วรณาริยังเป็นคนขี้อิจฉา เธออิจฉาชีวิตที่ดีของวิกันดาและต้องการสนุกกับความแตกร้างของครอบครัววิกันดามากขึ้น จึงร่วมมือกับอรอินทร์ส่งจดหมายไปฟ้องคุณหญิงแหวววรรณ ป้าของนุติ ว่านุติลอบเข้ามาทำให้ชีวิตของอรอินทร์กับอนิรุทธิ์วุ่นวายทั้งที่อรอินทร์เป็นเพียงเมียหน้าอกของอนิรุทธิ์ ผลที่ได้คือนุติถูกป้าเรียกกลับไปแต่งงานที่ต่างจังหวัด วิกันดาขาดนุติคอยช่วยงาน

“...เท่าที่ฉันสังเกตท่าทีของคุณวรณาริ...นอกจากเธอจะเป็นคนที่ชอบเก็บเล็กผสมน้อยเรื่องราวของใครต่อใครมาใส่สมองของเธอโดยไม่จำเป็นแล้ว ยังมีแว่วว่าจะเป็นคนขี้อิจฉาแฝงอยู่...แต่ฉันรู้ว่าถึงอย่างไร เธอก็ต้องเป็นฝ่ายอรอินทร์ เพราะสนุกกว่าได้เรื่องมากกว่าที่จะเป็นฝ่ายฉัน...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 486)

วรณาริยังพยายามพุดยุงให้วิกันดามีปัญหาหึงหวงขัดแย้งกับสามี ด้วยการถามคำถามที่ไม่สมควร เช่น บอกเล่าว่าพบอรอินทร์ไปกับอนิรุทธิ์เพื่อดูปฏิภิกิริยาของวิกันดา “...‘เมื่อวานดิฉันพบคุณอนิรุทธิ์กับคุณอรอินทร์ค่ะ’ เธอพูดนั้นตาเคยจับจ้องดูอิริยาบถของฉัน คล้ายกับหวังจะเห็นความโหม้นัส แล้วเธอจะได้เก็บเอาไปสาแแก่ใจ...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 500) วรณาริยังพยายามให้วิกันดาเกิดอารมณ์โกรธแล้วหย่ากับอนิรุทธิ์ด้วย เธอพยายามล่อให้วิกันดาเล่าเรื่องครอบครัวเพื่อนำไปนิเทศและเหยียบย่ำจิตใจ “...คนประเภทที่ไม่น่าไว้วางใจที่สุด ก็คือคนที่ชอบล่อให้คนอื่นระบายความจริงใจ เพื่อนำไปเป็นอาหารโอชะ หรือมีฉะนั้นก็คนที่ชอบแสดงความอ่อนหวานหวังดี แต่ปณมากับถ้อยคำบาบใจเป็นพิษแก่อารมณ์ผู้ฟัง...คุณวรณาริมีลักษณะของคนสองประเภทครบครัน...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 501)

ต้องการให้ครอบครัวคนอื่นพังทลายเหมือนชีวิตครอบครัวตน วรณาริมีชีวิตการแต่งงานที่ล่มสลาย จึงต้องการให้ชีวิตครอบครัววิกันดาล่มสลายเช่นเดียวกับตน เพื่อเยียวหาความรู้สึกเจ็บช้ำด้วยการเห็นความทุกข์ของคนอื่น “...ฉันนึกเห็นภาพคุณวรณาริ

หล่อนคงเที่ยวซุบซิบทั่วไปในวงสังคมอย่างสะใจ คนบางคนมีโรคบางอย่างแอบแฝงอยู่ คือชอบเห็นความอับปางของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน แต่ปากก็มักจะพูดว่าเสียใจด้วย สงสารจริงหรืออะไรคล้าย ๆ อย่างนี้...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 535)

ในส่วนของสังคมเพื่อนฝูง เพื่อนฝูงใกล้ชิดของวิกัณดาต่างคอยช่วยเหลือให้กำลังใจวิกัณดา และช่วยปรับทุกข์ให้วิกัณดาเนื่องจากวิกัณดาเป็นคนที่มีน้ำใจและเป็นฝ่ายถูกกระทำ ดังนั้นจึงช่วยให้กำลังใจและหวังให้วิกัณดาลับมามีชีวิตที่มีความสุขกับครอบครัวอีกครั้ง

ฉวีเพ็ญเป็นเพื่อนสนิทของวิกัณดา เธอเป็นคนที่มีรูปร่างอารมณ์ขัน มักนำข่าวเรื่องการติดพันหญิงอื่นของอนิรุทธิ์มาเล่าให้เพื่อนฟังด้วยความรักและความเป็นห่วง ฉวีเพ็ญคอยเป็นที่ปรึกษาปรับทุกข์ และเป็นเพื่อนทุกข์ที่ร่วมเผชิญปัญหาจากชีวิตการแต่งงานไม่ราบรื่นเหมือนวิกัณดา เพียงแต่ความทุกข์ที่เกิดจากสามีและการแต่งงานของฉวีเพ็ญแตกต่างจากวิกัณดา ทำให้วิกัณดาเห็นสัจธรรมและความทุกข์จากการครองคู่เห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดาจนเกิดสติปัญญารับมือกับปัญหาได้

ฉวีเพ็ญมักนำเรื่องอนิรุทธิ์มาบอกเล่าให้วิกัณดาฟัง เช่น เหตุการณ์ที่อนิรุทธิ์ติดพันสาวเสิร์ฟ ดังบทนวนิยายว่า “เมื่อวานตอนค่ำ ฉันเห็นคุณรุทธิ์ของเธอไปกินข้าวกับผู้หญิงคนหนึ่งจะ...ขาว ๆ อวบ ๆ ...แต่งตัวทันสมัยเปี่ยมเลยเทียว” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 20) ข่าวของฉวีเพ็ญเป็นข่าวจริงที่มีรายละเอียดชัดเจน ทำให้วิกัณดารู้สึกเคลื่อนไหวของสามี แต่ฉวีเพ็ญต้องการเตือนเพื่อนด้วยความหวังดี และรู้สึกเป็นทุกข์เดือดร้อนแทนเพื่อนรัก ดังบทว่า “... ‘หวังว่าเธอคงไม่หาว่าฉันมาแหย่ให้ผิวเมียดมันหรือกะ ไม่อยากให้คนอย่างเธอถูกต้มเท่านั้นเอง! เธอเป็นตั้งดีอกเตอร์ ถูกผัวต้มได้ ก็แย่ละ!’...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 21) ฉวีเพ็ญจึงเป็นเพื่อนแท้ช่วยแบ่งเบาทุกข์สุขของวิกัณดา ให้กำลังใจจนผ่านพ้นอุปสรรคของชีวิต

เค็นเพื่อนของเจนจบที่ได้เข้ามารู้จักวิกัณดาตั้งแต่ตอนที่วิกัณดาเดินทางไปเที่ยวญี่ปุ่นพร้อมกับคณะทัวร์คุณหญิงคุณนายภรรยาผู้ใหญ่ในรัฐบาล ซึ่งวิกัณดาได้รู้จักบุคคลเหล่านี้ก่อนทำงานสำนักนายกรัฐมนตรี เค็นชื่นชอบในอัธยาศัยไมตรี ความเพียบพร้อมเป็นกุลสตรีที่น่ารักของวิกัณดา เมื่อเค็นมาอยู่ที่ประเทศไทยชั่วคราว วิกัณดานำนุติไปเรียนภาษาอังกฤษกับเค็น ทำให้เขากลายเป็นเพื่อนสนิทของวิกัณดาอีกคนหนึ่ง เค็นเคยพูดคุยกับอนิรุทธิ์ให้รู้ว่าการที่เขาได้วิกัณดาเป็นภรรยา คือ สมบัติที่ล้ำค่าที่สุด ความว่า

“...‘ผมดีใจ...และขอให้คุณมีแต่ความสุขความรุ่งเรืองอย่างไม่รู้แตกดับ’ เขายื่นมือออกมา และเราก็ก้มหัวสวามิภักดิ์ด้วยมิตรภาพที่อบอุ่น

‘ขอให้คุณโชคดีเช่นกัน และขอให้คุณพบความรักที่เบ่งบานเหมือนฤดูใบไม้ผลินั้นทีเดียว’

เขาทำท่าเหมือนจะหัวเราะ แต่แล้วก็ส่ายหน้า หันไปทางอนิรุทธิ์

‘คุณมีเพชรน้ำหนึ่งอยู่ในมือ เพราะฉะนั้นผมก็ได้แต่เอาใจช่วยให้คุณรักษาเพชรเม็ดนั้นไว้อย่างดีที่สุด และยืนยาวที่สุด’

‘ขอบใจ เค็น ผมจะระลึกถึงคำเตือนของคุณ’ เขาตอบยิ้ม ๆ พลังหันมาเตะไหล่ฉัน

เราต่างนั่งนิ่งเงียบมาในรถ เค็นยื่นส่งเราตรงหน้าตึกพลางโบกมือ...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 668)

เนื้อความข้างต้นเด่นแสดงความรู้ลึกปรารถนาดีต่ออนิรุทธิ์และวิกันดา ด้วยการอวยพรให้ทั้งสองมีชีวิตใหม่ที่รุ่งเรือง และมีความรักที่งดงามเหมือนกับฤดูใบไม้ผลิที่มีความเขียวชอุ่มและฉ่ำเย็น ทั้งคู่กับอนิรุทธิ์เพื่อกระตุ้นให้อนิรุทธิ์เห็นว่า เขามีวิกันดาเป็นภรรยาเหมือนกับมีเพชรเม็ดงามที่ราคาสูง ทั้งยังให้กำลังใจอนิรุทธิ์ให้เก็บเพชรมารักษาไว้กับตนให้ได้

ในส่วนของสังคมสาธารณะ วิกันดากับอนิรุทธิ์มีชื่อเสียงในแวดวงสังคม ทำให้ชีวิตของวิกันดากลายเป็นที่จับจ้อง เมื่อครอบครัววิกันดามีปัญหาหนังสือพิมพ์จึงลงข่าวของเธอ

“...รุ่งขึ้นอีกวันหนึ่ง คอลัมน์สังคมมีชื่อเสียงในหนังสือพิมพ์รายวันซึ่งมีสถิติการจำหน่ายสูง ก็เก็บเอาข่าวของฉันไปพาดไว้บนหัวคอลัมน์

‘ข่าวใหญ่ของสังคมเมืองหลวงวันนี้ ได้แก่ข่าวการแยกทางเดินระหว่าง ดร.อนิรุทธิ์ และ ดร.วิกันดา ศัลวิทย์ ทั้งสองขึ้นอำเภอดุสิต หย่ากันเรียบร้อยแล้วตามกฎหมาย ฝ่ายหญิงกลับไปใช้นามสกุลพันธุ์ภากรตามเดิม’...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 536)

การที่หนังสือพิมพ์ลงข่าวการหย่าร้างอย่างละเอียดทำให้ข่าวส่วนตัวของเธอรับรู้ทั่วไปในสังคมสาธารณะ ส่งผลให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางหลายความคิดเห็น “...วันนั้นทั้งวัน มีแต่คนมองหน้าเวลาเดินผ่าน บางคนมองอย่างเสียใจ

แทน บางคนก็ส่งสารแกลมเวทนา บางคนก็สมน้ำหน้า หลายต่อหลายความรู้สึก สุดท้ายพื้นฐานจิตใจใครจะเป็นอย่างไร หรือเขาเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กับฉันมากแค่ไหน...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 537) แต่วิกันดาก็มีจิตใจที่เข้มแข็งสามารถมองหน้าคนเหล่านั้นได้อย่างกล้าหาญ เห็นได้ว่าข่าวการหย่าร้างส่งผลกระทบต่อชีวิตของภรรยา มากกว่าสามี เพราะผู้หญิงมักถูกมองเป็นฝ่ายเสียหาย ทั้งยังถูกมองว่าเป็นสาเหตุปัญหา แม้ว่าปัญหาการหย่าร้างส่วนมากเกิดจากฝ่ายชายมากกว่าก็ตาม

5.2 สังคมของชลาและสามี จากเรื่องเมียน้อย จากการวิเคราะห์ผลลัพธ์ต่อสังคม กรณีของชลา กับสามีในนวนิยายเรื่องเมียน้อย ผลการวิจัยที่สรุปได้มี 3 ประการ คือ สังคมในขณะที่ชลาเป็นเมียน้อย สังคมในขณะที่ชลาเป็นอนุภรรยาของท่าน และสังคมในขณะที่ชลาเป็นเมียหลวง กล่าวรายละเอียดได้ดังนี้

5.2.1 สังคมในขณะที่ชลาเป็นเมียน้อย ในฐานะที่ชลาเป็นเมียน้อยของเลี้ยวชัย สังคมรอบข้างชลาประกอบด้วยผู้คนหลากหลาย ได้แก่ ระเบียบ ช้อย คุณอ้อย คุณนาย และคุณคณินท์

ระเบียบ เป็นแม่บ้านที่บ้านเช่าของเลี้ยวชัย ระเบียบเป็นแม่บ้านที่เลี้ยวชัยจัดไว้ให้ดูแลชลาที่บ้านเช่าไม้สองชั้น ที่เลี้ยวเช่าไว้เป็นบ้านพักของชลา ช่วงแรก ๆ ระเบียบเป็นแม่บ้านปากจัดที่ควบคุมเมียน้อยให้เจ้านาย แต่เมื่ออยู่ด้วยกันไปเป็นเวลานาน ระเบียบเริ่มรู้สึกสงสารเห็นใจชลาที่ต้องถูกเลี้ยวชัยลวงมาเป็นเมียน้อย จึงทำตนเป็นผู้ปกครองให้ตามที่พ่อของชลาฝากฝังไว้ ช่วงชลาประวนางงามระเบียบทำตัวเป็นผู้จัดการนักปั้นนางงามดูแลชลาตลอด

หลังจากที่อาศัยร่วมกันมานานระเบียบจึงรู้สึกผูกพันและรักชลาเหมือนญาติ เมื่อชลาเป็นอนุภรรยาของท่านชลาจึงออกปากชวนระเบียบไปอยู่ด้วยในฐานะคนใกล้ชิด

“...ไปด้วยกันไหมละ แล้วยังรู้เอง?”

ฉันหลุดปากชวนออกไป เสียงแม่ระเบียบตบพื้นกระดานดังพวง

‘จริงนะคะคุณ!’

‘แต่จะไปสบายหรือลำบากกว่าที่นี่ ไม่รู้ละ’

‘เถอะคะ คนเรานั้นก็ต้องสู้ อยู่ยั้งสู้เปื้อนเต็มทน คนดีมาก็ดีไปบางคนยังกะนางคางคกขึ้นวอ จิกหัวหงอกหัวดำใช้ทั้งวัน ตอนแรกมาเมื่อไร อยู่ ๆ ไปยิ่งกว่าคุณนาย

บ้านใหญ่ ผ่าถุงหลุดออกจากตัว ยังไม่ยอมเก็บขึ้นแขวน รอให้อีก่งทำให้ จะไปกันเมื่อไหร่คะ?...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 466)

ระเบียบจึงยู่ให้ชลาได้รับสิทธิ์ที่ชลาควรได้จากบ้านเช่าเหมือนอดีตเมียน้อยเสียคนอื่น ๆ เคยได้ ด้วยการให้เอาเครื่องเรือนไปขาย แล้วนำเหล่าฝรั่งของเสียไปขายให้ร้านที่รับซื้อเพื่อเป็นเงินเก็บต่อไป “ถ้าคุณไม่จัดการ นังเปียบเอ็ง...นังเปียบเอง เหล้าฝารั้งนั้นขวดละหลายอัฐ ไอ้โกปากรอกมันรับซื้อ เพราะพวกนังข้างในที่มันจิกจากไอ้มีดไอ้ข้าวมาได้ เคยเอาไปขายบ่อย ๆ เครื่องเล้าเครื่องเรือนบางชิ้นต้องถาม ๆ คนแถวนั้นดู” (ทมยันตี, 2546, หน้า 466-467)

ระเบียบยังเป็นปากเสียงโต้เถียงกับชาวบ้านแทนชลาด้วยความรัก ทำให้ชลาไม่ต้องต่อกรกับคำว่าร้ายของคนในซอยที่ดูถูกสถานะเมียน้อยของชลาความว่า

“...เสียงวิพากษ์วิจารณ์ทั้งของเด็กและผู้ใหญ่ ดังอย่างไม่เกรงใจ ฉันเกร็งมือกำหูกกระเป๋าแน่น ฉันมาจากบ้านด้วยสมบัติเพียงไม่กี่ชิ้น และบัดนี้ฉันก็เริ่มโยกย้ายจากบ้านหนึ่งไปสู่อีกบ้านหนึ่ง ด้วยสมบัติเพียงไม่กี่ชิ้นเช่นกัน เพียงแต่ว่าตัวเลขในธนาคารเพิ่มยอดสูงขึ้น

‘น้ำเปียบ ไปกับเขาเหมือนกันหรือ?’

นักร้องไนท์คลับชั้นสอง ซึ่งออกมาทำผมตะโกนถาม แม่ระเบียบพยักหน้าอย่างภาคภูมิใจ...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 473)

ซอย ซอยเป็นช่างทำผม มีสามีชื่อโรจน์และลูกสาวชื่อ..... ร้านอยู่หน้าปากซอยบ้านเช่าของชลา ในช่วงแรกซอยรู้สึกเอ็นดูชลาพาชลาไปแปลงโฉมจากเด็กบ้านนอกให้ดูทันสมัยขึ้น ช่วงต่อมาก็พาชลาไปประกวด

แต่เมื่อผลประโยชน์บังตา ซอยก็ร่วมมือกับสามีชื่อโรจน์พยายามลวงชลาไปเสนอตัวให้ท่านที่เป็นคนใหญ่คนโตในแวดวงราชการคนหนึ่ง โดยหวังจะได้ผลประโยชน์จากการเสนอตัวชลาเป็นเมียน้อยท่าน

ชลาจึงได้เรียนรู้ความลึกซึ้งของจิตใจมนุษย์ว่าลึกเกินหยั่งถึง ทำให้เห็นว่า การทำดีกับคนที่คิดเอาเปรียบเราไม่ใช่ความดี หากแต่เป็นความโง่ต่างหาก ดังตัวบทว่า

“...ในยุคนี้หากเราพร้อมที่จะให้คนอื่นอยู่เสมอ คนที่คิดจะเอาเปรียบเรา จะกลุ่มรุมกันเข้ามา พลังหัวเราะเยาะในความโง่เขลาบาปบุญของเรา คำว่า ‘บุญคุณ’ หรือ ‘เมตตาจิต’ ละลายหายไปพร้อมกับที่ค่าของเงินดังตัวสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว

คุณช้อยเข้ามาดูเครื่องเรือนบางชิ้น แต่คราวนี้มีได้รับเลหลังอะไรไปอย่างเคย สีน้าดูค่อนข้างเศร้ากว่าปรกติ

“จะย้ายไปอยู่ไหนล่ะ?”

ฉันทบเลขที่บ้านใหม่ให้เพียงสั้น ๆ โดยแน่ใจว่าอีกฝ่ายไม่มีวันไปหาถูก...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 471)

เมื่อซลารู้สึกซึ่งถึงน้ำใจของช้อยทำให้เธอไม่อยากคบหาสมาคม กับช้อยอีก แม้ช้อยจะแสดงความดีใจที่ซลาได้เป็นอนุภรรยาของท่านที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประเทศ แต่เธอก็รู้ว่าเป็นการแสดงความยินดีตามมารยาทเท่านั้นไม่ได้มาจากเบื้องลึกของจิตใจ จึงไม่ได้ บอกที่อยู่ใหม่ให้ชัดเจนเพื่อกันไม่ให้ช้อยมารบกวนเธออีก

คุณอ้อย เป็นลูกสาวของช้อยกับโรจน์เป็นเพื่อนที่ดีของซลา แม้อ้อย จะมีพ่อเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อย มีแม่ทำร้านเสริมสวย แต่ก็แตกต่างจากซลามาก เพราะอ้อย ไม่ชอบเล่าเรียน เธอชอบเที่ยวสนุกกราเริงเตร็ดเตร่ไปวัน ๆ ทำให้ต้องมีชีวิตพลิกผันไปเป็นเมียเช่า ฝรั่งที่พัทยา และเป็นเมียน้อยข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ตอนที่ซลาเข้ากรุงช่วงแรกอ้อยมักชวนซลา ปรับปรุงบุคลิกภาพให้สวยเป็นที่ชื่นชอบของชาวกรุง เคยพาซลาไปประกวดงานประกวดเมฆา ฮาวาย และช่วยดูแลตอนประกวดเวทีระดับชาติ

คุณอ้อยมีชีวิตที่โลดโผนและดูต่ำต้อยกว่าซลาอยู่ชั้นหนึ่ง เพราะเป็น เมียเช่าของฝรั่งอยู่ที่พัทยา ในคราวที่ช้อยกับโรจน์พยายามล่อลวงซลาไปเป็นเมียน้อยของท่าน ซลาเอ่ยปากชวนอ้อยไปด้วยโดยไม่ให้ช้อยกับโรจน์รู้ ทำให้อ้อยวางแผนการร้าย แล้วกลายมาเป็น เมียน้อยของท่านคนนั้นแทนซลา เมื่อทราบข่าวซลาเป็นอนุภรรยาของท่าน อ้อยจึงมาเยี่ยมซลา เธอบ่นให้ซลาฟังว่า เธอต้องเจอเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันไปเรียนระดับมหาวิทยาลัย ทำให้เธอ เกิดความอายนที่การศึกษาของเธอไม่เท่าเทียมกับเพื่อนรุ่นเดียวกัน ความว่า

“...คุณอ้อยหันมามองดูฉัน แวดตาเกือบจะมีรอยเศร้า

‘ฝ่าไปอยู่ไกลบ้านเพื่อนที่เคยเรียนหนังสือมาด้วยกันเข้า มันอยู่ มหาวิทยาลัย จบจะจบอยู่แล้ว เข้า ๆ ยังชอบหนังสือเดินตอก ๆ ไปเรียนทุกที่ทุกวัน น่าขันนะ...’

(ทมยันตี, 2546, หน้า 480)

แม้ว่าอ้อยจะมีพื้นฐานครอบครัวดีแต่ไม่ขยันศึกษาเล่าเรียน ดังตัวบทว่า “...ภาพของ ‘เพื่อน’ ที่ยังคร่ำเคร่งอยู่กับการเรียนทุกวัน ๆ คงจะสะกิดความรู้สึกดีในส่วนลึกของคุณอ้อยเข้าพองแรง เพราะอย่างน้อยที่สุดคุณอ้อยก็เคยมีโอกาสทำเพื่อนผู้นั้น แต่ตนเอง’ ต่างหากเป็นผู้ทิ้งโอกาสนั้นเสีย...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 481) การมีการศึกษาต่ำจึงทำให้อ้อยมีชีวิตต่างจากชลามาก ในขณะที่ชลาพยายามหาความรู้เพื่อพ้นจากสถานะเมียน้อย แต่อ้อยกลับไม่ชวนขวนขวายหาความรู้ นอกจากนี้อ้อยยังติดการพนันนิยมเล่นพนันม้าทำให้สูญเสียรายได้ไปกับการพนันจนหมด ทำให้ต้องตกอยู่ใต้อำนาจของผู้ชายด้วยการเป็นเมียน้อยและเมียเช่าอย่างไม่มีอาจหลีกเลี่ยงได้

ในช่วงท้ายคุณอ้อยหนีกองทรัพย์จากท่านที่นำอ้อยไปเลี้ยงเป็นภรรยา และถูกไล่ล่า ชลาให้ที่พักพิงและให้ท่านไกล่เกลี่ยปัญหา ท่านให้คนไปโทรศัพท์เรียกท่านที่รับเลี้ยงอ้อยมาคุยกันที่บ้านชลา จนท่านที่เลี้ยงอ้อยเป็นภรรยาอมรามือแต่เงินที่อ้อยได้มาก็หมดไปในวงการพนัน

คุณนาย คุณนายเป็นคนรู้จักใกล้ชิดเสียชู้ช้อย เพราะเป็นผู้นำเสียชู้ช้อย เข้าพบกับท่าน เพื่อให้ช่วยเหลือเกี่ยวกับธุรกิจผิดกฎหมาย ความสัมพันธ์ระหว่างคุณนายกับชลาเกิดขึ้นเพราะคุณนายมีหน้าที่หาคุณหนู ๆ ให้ท่าน พอได้เห็นชลาซึ่งเป็นเมียน้อยเสียรูปร่างหน้าตาดี จึงส่งเสริมให้เข้าประกวดนางงามระดับประเทศ เมื่อชลาได้เป็นอนุภรรยาท่านแล้วคุณนายก็มาล่ำเลิงบุญคุณ ความว่า

“... ‘เฮ้ย... นี่ก็แล้วเชียวว่า วาสนาหนูมันสูงกว่าเจ้าเสียนั้น’

‘มีอะไรอะไรหรือเปล่าคะ?’

‘ก็มีบ้างแหละ เห็นไหม... ถ้าฉันไม่เอาหนูเข้าประกวดจะบุญพาวาสนาส่งถึงแค่นี้หรือ?’

เมื่อเริ่มต้นทวงบุญคุณ ก็คงจะถึงคราวที่ฉันจะ ‘ตอบแทนบุญคุณ’ เสียทีกระมัง...

... ‘สπονสะแปนอะไร ฉันทั้งนั้นแหละหนู... ค่าบ ค่าหวด ค่าแต่งตัว ค่าวิ่งเต้นกรรมการ ของอย่างนี้ต้องมีพรรคมีพวก หัวเดียวกระเทียมลีบเข้าไป มีหวังกระเด็นออกมาตั้งแต่รอบแรก’...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 485-486)

คุณนายเข้ามาทวงบุญคุณที่เคยช่วยชลาเข้าประกวดนางงามระดับประเทศ โดยอ้างว่างบประมาณในการแปลงโฉมครั้งนั้นเธอเป็นคนออกจึงขอค่าแรงที่ได้ช่วยลงทุนครั้งนั้น เมื่อชลาปฏิเสธไม่จ่ายก็ล่ำเลิงบุญคุณขอให้ช่วยคุณนายด้วยวิธีอื่นแทน

คุณคณินทร์ คณินทร์เป็นคนคอยหาเด็กหน้าตาดีจากแวดวงการประกวดนางงาม และอื่น ๆ มาเสนอให้ท่านเพื่อเลือกเป็นอนุภรรยา ในช่วงแรกคณินทร์ทำดีกับชลา เพราะคาดหวังให้ชลาเป็นตัวทำเงินจากการเรียกค่าแนะนำชลาให้ท่าน แต่ชลาเห็นว่าคณินทร์เอาเปรียบตนมากเกินไป จึงไม่ยอมตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบ เธอจึงเรียนท่านอย่างกล้าหาญเรื่องเงื่อนไขที่คณินทร์เรียกร้องจากเธอหากเธอได้เป็นอนุภรรยา เมื่อคณินทร์รู้ว่าชลาใจกล้าบอกความจริงถึงกับตกใจ เพราะความกลัวและไม่กล้าเอาเปรียบเธออีก จนต้องยอมเอาแหวนเพชรที่ท่านมอบให้ชลามาคืน ความว่า

“...คุณคณินทร์มาหาฉัน ตามคำมั่นสัญญาด้วยสีหน้าพอใจ

‘ฉันเอาเชคไปขึ้นเงินแล้ว’

พูดพลาง เจ้าตัวก็โยนธนบัตรใบละร้อยตั้งใหญ่หลายตั้งลงบนโต๊ะ

‘ครึ่งหนึ่ง...ตามสัญญา และนี่...’

สิ่งสุดท้ายคือแหวนเพชรวงนั้น

‘ฉันเอาแค่เงินสดเท่านั้น ไฉนเอาของเธอคืนไป คนอย่างฉันถ้าใครตรงมา ฉันก็ตรงไป เราอาจจะต้องพึ่งพิงกันอีกนาน...’

(ทมยันตี, 2546, หน้า 467-468)

เห็นได้ว่าชลาไม่ยอมให้คณินทร์เอาเปรียบตนเอง ด้วยความฉลาดเธอจึงสามารถทำให้ท่านรู้สึกประทับใจในตัวเธอ จนคณินทร์ต้องเกรงใจไม่กล้าเอาเปรียบชลาอีก และต้องเอาแหวนเพชรมาคืนชลา

ชลารู้ทันความคิดของคุณคณินทร์จึงเบิกเงินในธนาคารมามอบให้เธอ เพื่อตอบแทนที่คณินทร์ช่วยให้เธอเป็นอนุภรรยาของท่านอย่างเข้าใจ เพราะแม้แต่ชลาที่หาเงินจากอาชีพเมียน้อย คณินทร์ที่เป็นนายหน้าหาเมียน้อยให้ท่านก็หาเงินจากการเรียกเงินจากเมียน้อยเช่นกัน ความว่า

“...คณินท์ เธอทำงานอยู่ด้านนี้ แล้วจะให้เธอหาเงินจากทางไหน ฉันเองยังหาเงินจากอาชีพ “เมียน้อย” เช่นกัน...ฉันเบิกเงินจากธนาคารให้คุณคณินท์ไปก่อนหนึ่งเธอมองจำนวนเงินแล้วมองดูหน้าฉัน”

“ขอบใจ ชลา เงินก้อนนี้จะเป็นก้อนสุดท้ายที่ฉันเรียกร่องเอาจากเธอ นอกนั้น...บริการฟรี...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 510)

คณินท์ก็เป็นคนที่เข้ามาแสวงหาเงินจากการนำผู้หญิงมาเสนอเป็นอนุภรรยาท่าน แล้วเรียกรับเงินจากผู้หญิงที่ได้สมบัติจากท่านเป็นเครื่องตอบแทน

5.2.2 สังคมในขณะที่ชลาเป็นอนุภรรยาของท่าน ชลาได้เป็นอนุภรรยาของท่าน ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในรัฐบาลและแวดวงราชการ สถานะทางสังคมของชลาจึงเปลี่ยนแปลงไป แม้ว่าจะเป็นอนุภรรยาแต่ก็เป็นอนุภรรยาของผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในประเทศซึ่งเป็นที่เคารพเกรงกลัวของคนทั่วไป ดังเห็นได้จากแม่ระเปียบที่เพ่งทราบว่าคุณคนใหม่ของชลาเป็นใคร ก็ตกใจแทบตกเก้าอี้ ความว่า

“...‘ท่านคงโปรดมากนะน่า ถึงได้ทั้งบ้านทั้งรถยนต์’

‘ท่านไหน?’ คราวนี้แม่ระเปียบเริ่มมึน

‘อ้าว...ก็ ‘ท่าน’...ซิน่า’

พอรู้ว่า ‘ท่าน’ คือใคร แม่ระเปียบก็แทบจะตกจากเก้าอี้ที่นั่งปั้งในฐานะ ‘คุณแม่บ้าน’...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 477)

การที่ชลาเป็นอนุภรรยาของท่านที่มีอำนาจระดับประเทศย่อมทำให้สถานะของชลาสูงขึ้น และมีความสัมพันธ์กับคนในวงกว้างมากขึ้นด้วย กล่าวรายละเอียดได้ 4 ประเด็น ดังนี้

1) หัวหน้าชั้นที่ เป็นชื่อที่คนในและคุณหนูของท่านใช้เรียกนายทหารที่มีหน้าที่ดูแลคุณหนูของท่านทุกคน โดยท่านจะซื้อบ้านในละแวกเดียวกันให้เหล่าคุณหนู โดยใช้ชื่อชั้นที่ไว้เพื่อป้องกันการตรวจสอบ ดังเนื้อความที่คณินท์สนทนากับชลา บอกให้ชลารีบขอให้ท่านโอนบ้านเป็นชื่อของชลาให้ได้ เพราะบ้านทั้งหมดเป็นชื่อของชั้นที่ ความว่า

“...‘เขามั่นพวกหัวหน้าชั้นที่!’

สมญาที่คุณณินทร์ตั้งให้เหมาะสมไม่น้อย เพราะต่อมาฉันจึงได้รู้ว่าคนสนิทคนนั้นของท่านมิได้มีหน้าที่อื่น นอกจากดูแล ‘คุณหนู ๆ’ โดยตรงไม่ว่าใครจะเจ็บไข้ต้องการอะไรต้อง ‘ร้องเรียน’ ผ่านหัวหน้า ชั้นที่ผู้นี้ ครั้นเมื่อได้ ‘รับคำสั่ง’ ตกลงมาเจ้าตัวจะปฏิบัติตามโดยไม่รีรอ หากมีบางครั้งเหมือนกันที่ต้องติดสินบนอย่างรุนแรงจึงจะได้สิ่งที่ ‘คุณหนู ๆ’ พอใจ เวลาไปไหนมาไหน คนผู้นี้มักจะหนีบแฟ้มเล็ก ๆ แฟ้มหนึ่งไปด้วย หากภายในมิได้มีข้อราชการอื่น นอกจากรายชื่อคุณหนู’ ตำบลที่อยู่ และท้ายสุดอัตราเงินเดือนที่ ‘คุณหนู’ แต่ละคนจะได้รับ !...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 469-470)

ชั้นที่เป็นผู้ชายที่มีหน้าที่ดูแลคุณหนูของท่านทั้งหมด ทั้งจัดอาหารนำแคตตาล็อกรถ เครื่องใช้ในบ้านมาให้คุณหนูของท่านเลือก รวมทั้งดูแลความเรียบร้อยในบริเวณซอยที่ท่านกว้านซื้อบ้านไว้สำหรับคุณหนูของท่านทั้งซอย

เมื่อคราวที่ท่านสั่งให้ชั้นที่รับดำเนินการโอนบ้านและที่ดินให้เป็นของชลา ชั้นที่เข้ามาพบพร้อมเอกสารมากมาย แล้วขอคำดำเนินการจากชลาเพื่อจะได้ดำเนินการโอนได้เร็วขึ้น ชลากลับปฏิเสธไม่ยอมจ่ายเงินแล้วปล่อยให้ไปตามระบบ

“... ‘ของคุณนี่ ตีราคาเป็นแสน ผมก็อยากให้เรียบร้อยเสียเร็ว ๆ มันจะได้หายห่วง...’”

‘ขอบคุณค่ะ’ ฉันรีบแซงขึ้น

‘คุณจัดการไปตามสบายแล้วกัน เรียบร้อยเมื่อไหร่ก็เมื่อนั้น ดิฉันไม่เร่งร้อนอะไร’

คงพึ่งทำหน้าที่พิกล เพราะคงไม่คิดว่าจะได้รับคำตอบแบบนี้...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 509)

การกระทำของชั้นที่แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงของท่านต่างต้องยอมจ่ายเงินดำเนินการเพื่ออำนวยความสะดวกในการโอนทรัพย์สิน แต่ไม่สามารถทำเช่นนั้นกับชลาได้เพราะชลาจะไม่ยอมให้ใครเอาเปรียบเธออีก เมื่อไม่สามารถขอเงินจากชลาได้ชั้นที่ก็นำชลาไปนิทาให้คุณหนูบ้านอื่นเห็นว่าชลาเป็นคนคมและเด็ด “คุณชลาเนะ ทั้งคมทั้งเด็ดพอ ๆ กับความสวยของแกทีเดียว” (ทมยันตี, 2546, หน้า 509)

2) สังคมอนุภรรยาของท่าน ท่านเป็นผู้ใหญ่ที่มีอำนาจมากที่สุดในรัฐบาล แม้ว่าอายุมาก ร่างอันสูงใหญ่มีภรรยาและอนุภรณามากมาย แต่ละคนมีอายุที่แตกต่างกัน “...ผู้หญิงที่รวมกันอยู่เป็นกลุ่มใหญ่ อายุชานามผิดแผกกันไปไม่น่าเชื่อเลยว่าจะเป็นของผู้ชายคนเดียวทั้งหมด ทุกคนแต่งตัวสวย หน้าตาสดใส ดูราวกับว่าไม่มีใครคำนึงถึงกาลที่ผ่านมา และอนาคตที่จะเป็นไป...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 560)

ทั้งนี้เป็นเพราะท่านเป็นคนมีอำนาจสามารถมีความรักได้กับผู้หญิงหลายคน และแสดงตัวว่ารักผู้หญิงคนนั้นมากที่สุดจนทำให้คุณหนูแต่ละคน คิดว่าตนเป็นคนสำคัญและรักตนเพียงคนเดียว

“...งานที่บ้านคุณคณินทร์ หูหระเกินกว่าที่ฉันก็คิดคาดไว้ ‘แขกกันเอง’ มีเป็นจำนวนมาก เจ้าภาพแต่งตัวสวย ประดับเครื่องเพชร แพรพราว ที่น่าขันคือในคืนนั้นทุกคนจะตั้งใจบรรทุกเพชรมาเหมือนกันหมด อาจจะเป็นการประกาศอยู่ในตัวด้วยกระมังว่า ‘ท่าน’ โปรดใครมากกว่ากัน...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 560)

เนื่องจากคุณหนูของท่านต่างต้องการอวดกันว่าใครเป็นคุณหนูที่ท่านรักมากที่สุด จึงมีการประชันกันด้วยการสวมสร้อยเพชรมาในงานเลี้ยงที่คุณคณินทร์จัดขึ้นเพื่อประกาศว่าท่านรักใคร่มากที่สุด ยกเว้นชลากับมณีที่มีนิสัยสมณะไม่ชอบโอ้อวดจึงใส่เครื่องประดับเล็กน้อย เพื่อไม่ให้เป็นที่สนใจของคุณหนูทั้งหมด

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าสังคมอนุภรรยาของท่านต่างก็มีการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นอยากให้ตนเป็นที่รักของท่านมากกว่าบุคคลอื่น และพยายามเรียกร้องทรัพย์สินจากท่านให้มากที่สุด และจากการที่ท่านทำให้ทุกคนคิดว่าท่านรักตนมากที่สุด ดังตัวบทว่า “...ท่านมักจะทำให้ผู้หญิงที่อยู่ใกล้ ๆ นึกอยู่เสมอ ว่าท่านเป็นของผู้หญิงคนนั้นแต่ผู้เดียวโดยมิได้มีคนอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 561) ทำให้เหล่าคุณหนูของท่านไม่ค่อยถูกกันนัก

ชลาถึงขนาดต้องเสียสละสลากชิงโชครางวัลใหญ่ที่สุดที่ท่านมอบให้คุณหนูในงาน ซึ่งชลาจับได้โดยบังเอิญ ไปมอบให้คุณหนูรุ่นเยาว์ชื่อเด็กเปี้ยก เพื่อไม่ให้เธอต้องถูกครหาว่าท่านลำเอียงมอบเบอร์พิเศษให้กับชลา ความว่า

“...‘แลกกันไหมคะ?’

ฉันถามอย่างร่อนรน หากคุณมณีรับสายศิระโดยเร็ว

‘ฉันพอใจในสิ่งที่ฉันมีเสมอ’

ครั้นเห็นสีหน้าฉันเข้า น้ำเสียงนั้นก็อ่อนลง

‘จะไปกับคนอื่นทำไม ใคร ๆ เขาก็อยากได้ฉลากใบนี้กันทั้งนั้น เพราะท่าน มักจะให้เงินแกคนอื่นหนึ่ง’

‘ฉันยังไม่อยากได้เงินนี้คะ และปีใหม่ทั้งทีก็ไม่อยากให้ใครว่าด้วย’...

(ทมยันตี, 2546, หน้า 573)

ข้อความข้างต้น ชลาต้องการแลกฉลากเบอร์พิเศษที่ตนได้รับให้กับ มณี แต่มณีปฏิเสธเพราะไม่อยากมีปัญหาและพอใจสิ่งที่ตนได้ ชลาให้เหตุผลว่าเธอไม่ต้องการ ให้ใครว่าท่านลำเอียงจนลือครางว่พิเศษให้เธอจึงมอบให้เด็กเปี้ยก แต่ท่านก็ทราบเรื่องจากสาย ที่รายงานเรื่องให้ท่านทราบจึงมาพบชลาในคืนนั้นด้วยตัวท่านเอง

3) การถูกข่มขู่เรียกผลประโยชน์เมื่อท่านถึงแก่อนิจกรรม ชลาเป็นที่ โปรดปรานของท่านจึงได้รับบ้านที่ดิน รถ และของมีค่าอื่น ๆ อีกมากมายจนเข้าชั้นเศรษฐีนี้ แต่เมื่อท่านถึงแก่อนิจกรรมทำให้ชลาไร้คนปกป้อง บุคคลที่เคยรับใช้ท่านและคนที่เห็นโอกาส ปีบปั๋งเอาทรัพย์สินของชลาที่ได้รับจากท่านมาเป็นของตนเอง โดยขู่ว่าหากไม่โอนมาให้ตน จะต้องพบกับความยุ่งยากในภายหลัง แล้วเสนอเงินค่าทรัพย์สินที่ต่ำกว่าราคาจริงมาก ดังตัวอย่าง

“...‘คุณเชื่อผมดีกว่า ถ้าถึงตอนนั้นแล้วจะยุ่ง เป็นผมจะรับเงินสองแสนนี้ แล้ว ไปเสีย พวกเครื่องเพชรนิลจินดาคุณก็ได้ไว้มาก เงินสดก็มีอีกไม่น้อย พุดงาย ๆ ว่า ในฐานะคุณเหยียบขั้นเศรษฐีแล้ว คุณจะยอม ยุ่งยากให้เสียชื่อเสียงเวลาทำไม ?’

ฉันยิ้มอย่างหวาน ยิ้มอย่างที่ทำให้เขาตายใจว่า คารมของเขา เริ่มเป็นต่อฉัน แล้ว

‘คุณยังสาว...แล้วก็...ขอโทษ...สวยมากเสียด้วย ทำไมไม่ใช้ทุกสิ่งของคุณให้มี ประโยชน์ คุณคิดดู...ถ้าเรื่องถึงโรงถึงศาล หนังสือพิมพ์จะประโคมกันแค่ไหน ?...’

(ทมยันตี, 2546, หน้า 643)

ข้อความข้างต้นมีผู้ต้องการผลประโยชน์เป็นบ้านที่ดินของชลา แอบอ้างเป็นทนายมาขู่ชลาว่าสิ่งที่ชลาได้รับจากท่านจะต้องถูกยึดคืนเป็นของหลวง ให้เซ็นโอน ให้ตนเสีย โดยเสนอเงินสองแสนบาทให้หากชลาโอนทรัพย์สินให้ตน เพื่อไม่ให้ชลาต้องยุ่งยาก ขึ้นศาล ทั้งยังอ้างว่าชลา ยังสาวไม่ควรขึ้นศาลให้ตนเสียชื่อเสียง แสดงให้เห็นว่าชลาต้องเผชิญกับ การข่มขู่คุกคามจากบุคคลที่ต้องการผลประโยชน์เมื่อไม่มีท่านคอยปกป้องแล้ว

4) การเสื่อมเสียชื่อเสียงจากการชู้ตคู่ของหนังสือพิมพ์ หลังจากท่านถึงแก่อนิจกรรม แต่พบว่าท่านมีทรัพย์สินมหาศาลพร้อมทั้งมีอนุภักเฒ่าหลายช่วงอายุ อนุแต่ละคนล้วนได้รับทรัพย์สินเป็นของรางวัลจำนวนมาก ทำให้หนังสือพิมพ์ต่างสืบเรื่องราวของท่านและเหล่าอนุมาตีแผ่ทางหนังสือพิมพ์ ชลาจึงต้องเผชิญกับการสัมภาษณ์จากนักหนังสือพิมพ์ที่อคติและไร้จริยบรรณไปลงข่าวเท็จให้เกิดความเสียหายเพื่อขายข่าวดังตัวบพ

“...ระยะนั้นข่าวพาดหัวหนังสือพิมพ์มีแต่เรื่องร้าย ๆ ทั้งสิ้น บ้านทุกบ้านถูกสอบนักหนังสือพิมพ์ชอกชอนไปหาข่าว ‘คุณหนู ๆ’ มาลงได้ทุกวัน ฉันรู้ว่า...วันหนึ่ง...จะต้องมาถึงฉัน และก็เป็ความจริงจนได้...”

...วัยและการศึกษาของเด็กสาวผู้นั้น ย่อมเป็นข่าว ซึ่งปรากฏในหน้ากระดาษหนังสือพิมพ์ เป็นข่า่อน่าภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะ ‘อนุ’ ที่ติดอันดับพิเศษอย่างฉัน...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 647)

ข้อความข้างต้นชลาต้องเผชิญกับนักข่าวที่มาขอสัมภาษณ์เพื่อตีแผ่เรื่องราวของคุณหนูของท่าน ชลาเป็นอนุคนหนึ่งทีนักข่าวต้องการสัมภาษณ์เนื่องจากเป็นอนุที่มีชื่อเสียงและเป็นคนสำคัญมากที่สุด แต่นักข่าวเหล่านี้ต้องการขายข่าวมากกว่านำเสนอเรื่องจริงตามที่ให้สัมภาษณ์ เช่น ชลาให้สัมภาษณ์ว่ายังคงยกย่องท่านเป็นวีรบุรุษ แต่หนังสือพิมพ์กลับลงข่าวบิดเบือนว่า ชลายอมรับว่าได้ส่วยเพชรราคาแพงจากท่านจริง “...และครั้นข่าวนั้นตีพิมพ์ออกมากลับปรากฏว่า เนื้อข่าวกับคำสัมภาษณ์ไม่เหมือนกันสักนิด...อนุอันดับหนึ่งยอมรับว่าได้เพชรราคาห้าล้านไว้...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 650)

ชลาต้องเสื่อมเสียชื่อเสียงจากการที่หนังสือพิมพ์พยายามประโคมข่าวเท็จเพื่อขายข่าว ทั้งชู้ตคู่การที่ท่านมีทรัพย์สินมหาศาลและการใช้เงินปรนเปรออนุจึงเกิดเรื่องอื้อฉาว มีการสืบทรัพย์สินและยึดคืนทรัพย์สินหลายรายการเป็นของแผ่นดิน ดังเนื้อความในนวนิยายว่า “...เรื่องของท่านอื้อฉาวออกไป ลงท้ายก็มีการสำรวจทรัพย์สินกันเป็นการใหญ่ หลายคนถูกยึดคืนหลายคนรีบขายแล้วหายหน้าไป หลายคนทนสู้ความอย่างไม่ยอมถอย...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 655)

5.2.3 สังคมในขณะที่ชลาเป็นเมียหลวง ในตอนท้ายของเรื่องเมียน้อย ชลาได้ก้าวสู่ความเป็นเมียหลวง ก็ยังแสดงปฏิสัมพันธ์กับสังคม โดยเฉพาะเรื่องการถูกดูถูกนิทาเหยียดหยามเรื่องราวในอดีตจากคนในสังคม ชลาเป็นตัวละครที่ทะเยอทะยานอยู่บนพื้นฐาน

ของการเป็นคนดี ความทะเยอทะยานของเธอไม่ใช่ว่าต่อสู้กับเมียหลวงเพื่อครอบครองทรัพย์สินสมบัติของสามีอย่างที่สังคมมักมองเมียน้อยในด้านลบ หากแต่เป็นการพยายามทำตนให้หลุดพ้นจากสถานะเมียน้อยที่เธอไม่ต้องการ เมื่อเธอเลือกแต่งงานกับชลาและฝ่าฟันอุปสรรคจนตุลาเจริญก้าวหน้าในอาชีพกลายเป็นอธิบดี และชลาที่เป็นคู่สมรสถูกต้องตามกฎหมายได้มีสถานะเป็นคุณนายอธิบดีแล้วก็ตาม แต่คนในสังคมยังคงขุดคุ้ยเรื่องราวในอดีตมานินทาเหยียดหยามชลาอย่างอยู่ยงดิฐธรรม ดังตัวบทว่า

“...‘นั่นไงเธอ คุณนายอธิบดีคนใหม่ของเรา!’...”

...‘ก็เป็นเมียน้อย เพิ่งจะได้เลื่อนขึ้นมาเป็นหลวงเร็ว ๆ นี่เองนี่จ๊ะ!’

‘ค่อย ๆ หนอยเธอ เดี่ยวเขาได้ยื่นเข้า’...

...ฉันได้ยื่นประโยคเหล่านั้นขัดถ้อยกระแจะความทุกคำ แต่ทำเป็นเสมือนไม่ได้ยิน หากมือที่จับบานประตูรถเกร็งเขม็งแน่นยิ่งขึ้น เพื่อให้ความเจ็บเตือนสติตัวเอง ตาฉันพร่าไปเล็กน้อยเพราะประโยคที่ว่า ‘เมียน้อยเพิ่งจะได้เลื่อนขึ้นเป็นหลวง!’...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 1-2)

ตัวบทข้างต้นเป็นเหตุการณ์ช่วงต้นเรื่องขณะที่ชลาเป็นเมียหลวงของตุลา ก่อนที่ชลาจะเล่าเรื่องย้อนอดีตอันขมในฐานะเมียน้อยของเธอ คนในสังคมรับรู้วาทุลาเป็นภรรยาอธิบดีแล้ว แต่ยังคงนำเรื่องราวความผิดพลาดในอดีตมานินทาเหยียดหยามอย่างสนุกสนานโดยไม่เห็นถึงความทุกข์และความลำบากใจของชลาที่เธอถูกผู้ชายและอำนาจบิดาธิปไตยบังคับให้เธอกลายเป็นเมียน้อยทั้งที่ไม่เต็มใจ

เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นว่าสังคมมักตัดสินแบบเหมารวมว่าเมียน้อยคือ ความเลวร้าย โดยไม่ได้ตัดสินจากองค์ประกอบอื่น ๆ ว่าเมียน้อยไม่ได้เกิดจากความเลวร้ายของผู้หญิง หากแต่เกิดจากความอยู่ยงดิฐธรรมของสังคมบิดาธิปไตยที่กำหนดให้ผู้หญิงเป็นเบี้ยล่างของผู้ชาย การดูหมิ่นเหยียดหยามผู้หญิงได้รับความอับอายและทุกข์ใจจึงไม่เป็นธรรม เพราะปัญหาล้วนเกิดจากชายทั้งสิ้น

ตามกล่าวมาในข้างต้น เกี่ยวกับผลลัพธ์ของการเป็นเมียหลวงและเมียน้อยจากเรื่องเมียหลวงและเรื่องเมียน้อยนั้น 3 ประการ คือ ผลลัพธ์ต่อตนเอง ผลลัพธ์ต่อคู่ครอง ผลลัพธ์ต่อลูก

ในด้านผลลัพธ์ต่อตนเอง กรณี ดร.วิกันดาจากเรื่องเมียหลวง เกิดผลลัพธ์จากการเป็นเมียหลวงของตนเองในด้านร่างกายที่ต้องเกือบถูกทำร้ายจนถึงแก่ความตาย เครียดลงกระเพาะ เกิดผลกระทบต่อการปกครองคนรับใช้ในบ้าน และต้องต่อสู้กับการระรานของเมียน้อย

ส่วนผลลัพธ์ทางด้านจิตใจ ต้องรู้สึกเจ็บใจที่ถูกทรยศหักหลัง รู้สึกทุกข์ระทมสับสนในชีวิต รู้สึกเกลียดตัวเอง รู้สึกเกลียดสามี รู้สึกขมขื่น รู้สึกเจ็บแค้น และอยากแก้แค้นด้วยวิธีหนามยอกเอาหนามบ่ง ในขณะที่กรณีของชลาในเรื่องเมียน้อย มีผลลัพธ์เชิงบวก คือ มีโอกาสเปลี่ยนแปลงตัวเอง ได้สันทนาการด้วยกีฬาที่ไม่เคยรู้จัก ได้เรียนรู้วิชาชีพอื่น ๆ ได้เรียนรู้ชีวิตและเติบโตก่อนวัย ได้มีชื่อเสียงจากการประกวดนางงาม การได้เป็นผู้มีอิทธิพล และการได้รับรู้คุณค่าที่แท้จริงในความเป็นชลา ส่วนผลลัพธ์เชิงลบ คือ ถูกดูหมิ่น ถูกตีดนิพนินทา มีตราบาปติดตัว ผูกใจเจ็บผู้ที่ทำให้กลายเป็นเมียน้อย รู้สึกว่าตนเองสกปรกและเกลียดตัวเอง กลายเป็นของแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ รู้สึกอับอาย เป็นเครื่องมือหาผลประโยชน์ และถูกกลั่นแกล้งจากหนังสือพิมพ์และผู้ชายที่เข้ามาติดพัน

ส่วนผลลัพธ์ต่อคู่ครองจากเรื่องเมียน้อย เกิดขึ้นโดยตรงกับ ดร.อนิรุทธิ์ และ ดร.วิกานดา ส่วนชลาและสามี จากเรื่องเมียน้อย ชลาได้ผลลัพธ์ในในฐานะเมียน้อยของเสียชู้ช้อย ในฐานะอนุภรรยาของท่าน และในฐานะเมียหลวงของตุลา ผลลัพธ์ต่อคู่ครองจากเรื่องเมียน้อยส่งผลกระทบมายังผลลัพธ์ต่อลูก แม้ปรากฏไม่ชัดเจน แต่ผู้ประพันธ์ก็ยังได้แสดงผลลัพธ์ของการที่บิดามีเมียน้อย และลูก คือ โหม่งกับนุ่น ต้องได้รับผลกระทบบางประการ คือ การได้อยู่กับพ่อและแม่ในแต่ละวันเป็นระยะเวลาสั้น ๆ ต้องห่างจากแม่ไม่ได้ความรักอย่างเต็มที่ และรับรู้ความขัดแย้งของผู้ปกครอง ส่วนเรื่องเมียน้อย ไม่ปรากฏผลลัพธ์ต่อลูก

ในด้านผลลัพธ์ต่อครอบครัวและวงศ์ตระกูล ในเรื่องเมียน้อย ครอบครัวและวงศ์ตระกูลของ ดร.อนิรุทธิ์ และ ดร.วิกานดา ทั้งครอบครัวของ ดร.อนิรุทธิ์ และ ดร.วิกานดา แม้ได้รับผลลัพธ์อยู่บ้าง หากแต่เนื้อหาในด้นบทยังกล่าวไว้ไม่ชัดเจน เนื่องจากผู้ประพันธ์อาจมิได้ตั้งใจกล่าวในเนื้อหานี้ ส่วนครอบครัวและวงศ์ตระกูลของชลาและสามีจากเรื่องเมียน้อยนั้นเห็นได้ชัดเจนในกรณีครอบครัวของชลา ซึ่งประกอบด้วย พ่อ แม่ ตัวชลาเอง และน้องชาย

ผลลัพธ์ต่อสังคม โดยเฉพาะสังคมของ ดร.อนิรุทธิ์ และ ดร.วิกานดา จากเรื่องเมียน้อย ซึ่งสังคมของ ดร.อนิรุทธิ์ ได้แก่ สังคมที่ทำงานประกอบด้วย สังคมเพื่อนฝูง สังคมสาธารณะ ส่วนสังคมของ ดร. วิกานดา ได้แก่ สังคมที่ทำงาน สังคมเพื่อนฝูง และสังคมสาธารณะได้แสดงไว้อย่างชัดเจน สำหรับสังคมของชลาและสามี จากเรื่องเมียน้อย สังคมในขณะนั้นชลาเป็นเมียน้อยในฐานะชลาเป็นเมียน้อยของเสียชู้ช้อย สังคมรอบข้างชลาประกอบด้วยผู้คนหลากหลาย ได้แก่ ระเบียบ ช้อย คุณอ้อย คุณนาย และคุณคณินท์ สังคมในขณะนั้นชลาเป็นอนุภรรยาของท่าน ประกอบด้วย กรณีหัวหน้าชั้นที่ สังคมอนุภรรยาของท่าน การถูกข่มขู่เรียกผลประโยชน์เมื่อท่านถึงแก่อนิจกรรม และการเสื่อมเสียชื่อเสียงจากการชู้ช้อยของหนังสือพิมพ์

สถานการณ์การดำรงอยู่ของเมียหลวงและเมียน้อยจากเรื่องเมียหลวงและเรื่องเมียน้อย

หลังจากผู้วิจัยอ่านข้อมูลตัวบทนวนิยายเรื่องเมียหลวงและนวนิยายเรื่องเมียน้อยอย่างละเอียดแล้ว จากนั้นผู้วิจัยเก็บข้อมูลสถานการณ์การดำรงอยู่ของเมียหลวง คือ ดร.วิกันดา และของเมียน้อย คือ ชลา จากนั้นจึงวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยได้ 2 ประการ คือ การดำรงชีวิตและสถานการณ์เมียหลวงของ ดร.วิกันดา จากเรื่องเมียหลวง และการดำรงอยู่และสถานการณ์เมียน้อยของชลา จากเรื่องเมียน้อย กล่าวพรรณนาเชิงวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. การดำรงชีวิตและสถานการณ์เมียหลวงของ ดร.วิกันดา จากเรื่องเมียหลวง

นวนิยายเมียหลวง ของกฤษณา อโศกสิน แสดงให้เห็นการคงอยู่ของสถานะเมียหลวงของวิกันดา ด้วยการตอรองขัดขึ้นกับอำนาจปิตาธิปไตยอย่างชาญฉลาดและอดทนด้วยวิถีทางแห่งปัญญาอันอ่อนโยน ทำให้อำนาจของผู้ชายอันแข็งแกร่งของอนิรุทธิ์อ่อนด้อยลงและยอมประนีประนอม จนสามารถกลับมาเป็นสถานะเป็นเมียหลวงได้อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งสามารถมองการดำรงอยู่ของความเป็นเมียหลวงของวิกันดา ได้ 3 ชั้น คือ การคงอยู่ในสถานะเมียหลวง การอยู่ในสถานะหย่าร้างแต่เป็นเมียหลวงโดยพฤตินัย และการกลับคืนสู่สถานะเมียหลวงและเอกราช ดังนี้

1.1 การคงอยู่ในสถานะเมียหลวง ดร.วิกันดา ได้แต่งงานครองคู่กับ ดร.อนิรุทธิ์ ศัลวิทย์ มีความเหมาะสมทั้งชาติตระกูล ฐานะ การศึกษาปริญญาเอกจากต่างประเทศทั้งคู่ ปัญหาเริ่มก่อตัวขึ้นหลักจากแต่งงานได้ประมาณ 3 ปี เพราะอนิรุทธิ์เริ่มมีสัมพันธ์กับหญิงอื่น

จุดเริ่มต้นของสถานะเมียหลวงของวิกันดาเกิดจากอนิรุทธิ์ไปมีสัมพันธ์กับนางศราญ สาวเสิร์ฟอาหารร้านเทพธิดา อนิรุทธิ์เริ่มทำตัวผิดสังเกต ประกอบกับฉวีเพ็ญเห็นและนำข่าววาทอกวิกันดา วิกันดาจึงเริ่มจับผิดและเริ่มมีอาการเดือดดาล ไม่อยากใช้สามีร่วมกับใคร ความว่า

“...‘จอมปลอมทั้งเพ!’ ฉันตอบด้วยอารมณ์เดือดดาล คำบอกเล่าของฉวีเพ็ญระอุอยู่ในอารมณ์ ตั้งใจว่าเป็นดาวยร้ายได้อย่างไร ฉันจะต้องเอาเรื่องให้ถึงที่สุด ครั้นนั้นฉันคิดเพียงอย่างเดียวว่ายอมไม่ได้ ฉันจะยอมให้หญิงอื่นแม้พิเศษปานใดมามีส่วนได้ส่วนเสียใช้สามีร่วมกับฉัน เหมือนใช้เตียง ตู โต๊ะตัวเดียวกันไม่ได้ เขาควรจะเป็นเครื่องแต่งหน้า ตลับแป้ง พัพ และลิปสติกของฉันสิ ของเหล่านี้ย่อมเป็นที่รู้ทั่วไปว่า ‘ต้อง’ เป็นของเฉพาะตัว ไม่บังควรที่ผู้ใดจะอุกอาจเข้ามาหยิบฉวยเอาไปใช้โดยพลการ...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 22-23)

ความผิดหลังจากการถูกทรยศไม่ซื่อสัตย์กับความรัก ทำให้วิกันดาเริ่มมีอาการมึนโง่ หึ่งหวง ทะเลาะ เริ่มพูดจาประชดประชัน จนอนิรุทธิ์ตำหนิว่าวิกันดามักเอาอารมณ์เป็นที่ตั้ง อนิรุทธิ์โทษว่า วิกันดาไม่เข้าใจสันดานและธรรมชาติของผู้ชาย

นงคราญเป็นหญิงสาวอายุน้อยกว่าวิกันดา ผิวขาว รูปร่างหน้าตาดี “...เป็นผู้หญิงสาว...สาวกว่าฉัน...แต่ในใจคิดว่าหล่อนไม่ใช่คน ‘ชั้น’ เดียวกับฉันแน่ เห็นได้จากกิริยาท่าทางและการแต่งกายกับอวัยวะบางส่วนเช่นมือ และเท้า ซึ่งไหล่ออกมาจากกรองเท้าแตะมีส้น...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 31) เห็นได้ว่าอนิรุทธิ์เหมือนสามีทั่วไปที่มีเมียน้อย คือ มักเลือกเมียน้อยที่อายุน้อย รูปร่างดีผิวขาว

นงคราญเข้ามาพบอนิรุทธิ์ถึงในบ้านแต่ได้พบกับวิกันดา เธออ้างว่าท้องกับอนิรุทธิ์ แต่อนิรุทธิ์ปฏิเสธจึงหาทางยุติปัญหา “...นงคราญเจ็บหายไประยะหนึ่งจากฉันตั้งแต่บัดนั้นฉันพบหล่อนเป็นครั้งแรกและครั้งสุดท้าย แต่ตอนหลังจึงได้รู้ความจริงว่า อนิรุทธิ์ต้องเสียเงินไปสามพันเป็นค่าซื้อขายแลกเปลี่ยน...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 35-36) อนิรุทธิ์แก้ปัญหาด้วยการให้เงินนงคราญสามพันบาทเพื่อให้นงคราญเลิกยุ่งกับตน การต้องเผชิญหน้ากับนงคราญครั้งนี้ วิกันดาถือว่าเป็น “วันที่ฉันได้สัมผัสกับความขมขื่นชนิดหนึ่ง ซึ่งยากจะมีไอศกรีมเยลลี่อย่างใดเยียวยาได้” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 31)

วิกันดาได้รับสถานะเมียหลวงเป็นครั้งที่ 2 เมื่ออนิรุทธิ์ลอบมีความสัมพันธ์กับ นวลรัตน์ หรือนวล พี่เลี้ยงสาวหน้าตาดีของนุ่นและโหนด นวลรัตน์เป็นหญิงสาววัยยี่สิบปี ผิวคล้ำตาคม ดังบทบรรยายของผู้เล่าว่า “...อ้อมหายไประยะหนึ่งก็กลับมาพร้อมกับเด็กสาววัยยี่สิบปี ผิวคล้ำละเอียด ตาคมมีประกาย คิ้วดำยาวจรดหางตา แต่เวลาหัวเราะปากกว้างเกินไป และซีฟันทักค่อนข้างห่าง...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 37) นวลรัตน์จากบ้านนอกมาทำงานในกรุงเทพได้ 3 ปี เคยผิดใจกับนายจ้างจนต้องลาออกไปทำงานบริษัท ทำหน้าที่เดินขายผงซักฟอกตามบ้าน แต่สู้แดดไม่ไหวจึงต้องมาสมัครงานพี่เลี้ยงเด็ก รูปสมบัติและการศึกษาของนวลด้อยกว่านงคราญ แต่เธอก็กำลังสาวเป็นวัยรุ่น จึงเป็นที่สนใจของอนิรุทธิ์โดยลอบกลับบ้านก่อนเวลาเพื่อเข้าหานวล ต่อมาอนิรุทธิ์ยอมรับกับวิกันดาว่าเขาได้นวลเป็นเมียน้อยอีกคน ดังตัวบทว่า

“...เขาสารภาพให้ฉันรับรู้เรื่องคนเลี้ยงลูกว่า เขาได้หล่อนเป็นภรรยาแล้ว ใจหนึ่งฉันหึง อยากจะไล่แม่สาวตาคนนั้นออกจากงานทันที แต่อีกใจหนึ่งก็เวทนา เอาใจเขามาใส่ใจเราแล้ว ฉันก็ยุติความคิดนั้นเพราะกลัวบาป

ปลอบตนเองว่า

หล่อนเป็นเพียงเลขหลังจดทศนิยมเท่านั้นแหละ เหมือนนงคราญ เหมือนอีกหลายคนที่เราไม่รู้...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 58)

วิกันดาเลือกนั่งเฉยไม่แสดงอาการหึงหวง เนื่องจากปัญหาได้เกิดขึ้นไปแล้ว การแสดงอาการหึงหวงย่อมไม่ก่อประโยชน์ ทั้งสงสารนวลที่ตกเป็นเหยื่ออนิรุทธิ์ การนั่งเฉยไม่เอาโทษทั้งยังแสดงความเมตตาต่ออนวล ทำให้นวลซาบซึ่งใจยอมรับวิกันดาเป็นเจ้านายของตนอย่างสุดหัวใจ และยอมทำงานแบบถวายหัวเหมือนเป็นเมียบ่าวของขุนนางในอดีตที่จงรักภักดีต่อเมียหลวง แต่ตัวบทก็แสดงให้เห็นคุณธรรมของอนิรุทธิ์อย่างหนึ่ง คือ ไม่ใช่เพียงนอนของเมียหลวง เป็นที่จัดพิธีกรรมรับขวัญเมียน้อย

วิกันดาได้รับสถานะเมียหลวงครั้งที่ 3 เมื่ออนิรุทธิ์ได้เสียกับอรอินทร์ม่ายสาวพราวเสน่ห์ที่มีดีกรีปริญญาโทจากออสเตรเลีย เธอเป็นน้องสาวของถาวรเพื่อนสนิทของอนิรุทธิ์ คู่ต่อสู้ที่น่ากลัวที่สุดของวิกันดา อรอินทร์เป็นน้องคนเล็กสุดในบรรดาพี่น้องทั้ง 4 คนของถาวร เธอเคยแต่งงานกับเจนจบ ซึ่งเป็นคนไทยเชื้อสายจีนที่มีฐานะครอบครัวดี มีลูกสาว 1 คน ชื่อнім เธออายุ 27 ปี ไปเรียนต่อปริญญาโทที่ออสเตรเลียจนจบการศึกษา แล้วกลับมาทำงานที่แผนกในกระทรวงกระทรวงหนึ่ง

อรอินทร์มีชื่อเสียงทางหน้าหนังสือพิมพ์ในยุคนั้น “ชื่อเสียงของหล่อนปรากฏอยู่ในหน้าหนังสือพิมพ์บ้างเล็กน้อย กล่าวขวัญถึงเสื้อผ้า เครื่องประดับนำสมัยที่หล่อนสวมใส่จนเป็นที่สะดุดตา” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 70) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตระกูลของเธอและถาวรอยู่ในแวดวงผู้ดีเป็นที่รู้จักในแวดวงสังคม วิกันดาบอกเล่าเกี่ยวกับอรอินทร์ว่า

“...อรอินทร์มาถึงพร้อมอาจารย์ถาวร...หล่อนเป็นแม่ม่ายที่ไม่สมกับฉายานั้นเลย เพราะคุณหล่อนยังสาว สดสวยนักหนา ไม่มีร่องรอยอย่างหนึ่งอย่างใดแสดงให้เห็นว่าหล่อนมีลูกแล้ว เพราะเรือนร่างระหงปราดเปรียว ผมทรงทวิกก็ นัยน์ตาคมโต ผิวขาวบางราวกับผ้าป่านเนื้อดี...

...มองปราดเดียวก็รู้ว่า หล่อนทันสมัยมากมายน่าทึ่ง แต่เป็นหญิงสาวที่เข้าใจตัวเอง โดยนำเอาความสมัยใหม่ มาบวกเข้ากับประเพณีสูง ผลที่ออกมาก็คือ ทำให้ฉันเกิดความ ‘กลัว’ ผู้หญิงคนนี้อย่างไม่เคยกลัวผู้หญิงคนใดมาก่อนเลยในชีวิตของฉัน...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 72)

อรอินทร์มีรูปร่างหน้าตาดี แต่งตัวทันสมัยมีรสนิยมสูง จึงส่งผลให้วิกันดารู้สึกกลัวอรอินทร์ เพราะเธอจะกลายเป็นคู่แข่งหัวใจที่น่ากลัวที่สุดของวิกันดา อรอินทร์ยังมีจริตและสายตาที่แสดงให้วิกันดาเห็นว่าเธอมีเสน่ห์เย้ายวนใจอย่างที่คุณชายทั่วไปต้องการ นอกจากนี้เธอยังเข้ามาวุ่นวายในบ้านอย่างไร้จิตสำนึก เช่น ต้องการจัดงานวันเกิดของตัวเองในบ้านของวิกันดาและอนิรุทธิ์ จนวิกันดาเห็นว่าเป็นการทำทายน่าเกลียดและหมิ่นมากเกินไปจึงยื่นคำขาดให้ไปจัดที่อื่น ติดตามอนิรุทธิ์ไปเที่ยวญี่ปุ่นกันสองต่อสอง แต่โชคดีที่วิกันดาได้ไปญี่ปุ่นกับกลุ่มคุณหญิงพิมล การรุกร้าอย่างไม่มีส่วนต่อศีลธรรมละบาปบุญคุณโทษทำให้วิกันดาถึงจุดที่ไม่สามารถรับไหว จึงขอหย่ากับอนิรุทธิ์เพื่อแยกกันอยู่ จะได้สบายใจกันทั้งสองฝ่าย ดังตัวบทว่า

“...‘แต่ฉันอยากไปจากคุณค่ะ หรือมิฉะนั้นก็...คุณไปจากฉัน’ ฉันยื่นกราน
‘เราไม่หย่ากัน แต่จับมือลากัน...ชั่วครว!’
‘คุณไตร่ตรองรอบคอบแล้ว คิดว่าเป็นทางออกที่ดีที่สุดแล้วหรือ’
‘ค่ะ...เพราะอย่างน้อย ฉันก็ได้พักผ่อนจิตใจที่บอบช้ำ...จะพยายามนึกว่าฉัน
ไม่มีคุณ...ไม่เคยมี...คุณตายไปแล้วจากโลกของฉัน!’...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 72)

วิกันดาตัดสินใจหย่ากับอนิรุทธิ์เพื่อให้ตนมีชีวิตที่สงบสุข เป็นการจากกันด้วยความเข้าใจดีต่อกัน โดยที่ทั้งสองฝ่ายยังสามารถพูดคุยกันได้ สามารถไปดูแลลูกเพื่อทำหน้าที่พ่อและแม่ต่อไปได้เพียงแต่หยุดสถานะการเป็นสามีภรรยาเท่านั้น

1.2 การอยู่ในสถานะหย่าร้างแต่เป็นเมียหลวงโดยพฤตินัย วิกันดาตัดสินใจแยกทางกับสามีเพื่อต้องการห่างกันสักพัก เพื่อให้เกิดความสบายใจไม่ต้องรับรู้ปัญหาที่เกิดจากความเจ้าชู้ของอนิรุทธิ์อีก

แม้จะหย่ากันอย่างถูกต้องตามกฎหมายแต่ก็เป็นทางด้านนิตินัยเท่านั้น เมื่ออนิรุทธิ์ ยังไม่ทิ้งนิสัยเจ้าชู้แม้จะมีอรอินทร์เป็นเมียแล้ว อนิรุทธิ์ไม่ยอมจดทะเบียนสมรสกับอรอินทร์ เพราะไม่มีใครเหมาะสมกับเขานอกจากวิกันดา อนิรุทธิ์เริ่มติดพันนุติเลขาณูการสาวน้อยของวิกันดา ผู้ใส่ชื่อและลุ่มหลงในความรักรัก

เดิมที ดร.วิกันดา เกิดความคิดว่าเธอควรใช้นุติซึ่งยังสาวและสวยเป็นที่ชื่นชอบของชายที่มีอายุ มาเป็นเครื่องมือสร้างความร้าวฉานระหว่างอรอินทร์กับอนิรุทธิ์ แต่ก็ไม่ได้แค่ความคิดชั่วที่แล่นเข้ามาในหัวสมองเพียงชั่วครู่ แต่คุณธรรมความดีงามของวิกันดาห้ามแนวคิดนี้ไว้ แต่อนิรุทธิ์ก็สร้างปัญหาขึ้นเองเพราะเขาปฏิเสธการแต่งงานกับอรอินทร์ และดวงนุติไปเที่ยว

หลายครั้ง จนอรอินทร์หึ่งหวงแล้วตามล่าตัวอนิรุทธีกับนุติไปยังที่ต่าง ๆ อนิรุทธีพานุติมาที่บ้านของวิกันดา เพราะคิดว่าเธอสามารถใกล้เคียงและพูดให้ออรอินทร์คลายโทสะได้ ออรอินทร์ถือปืนมาชี้ไปที่วิกันดาและขู่ให้พาไปคนที่เธอตามตัว จนเกือบลั่นไกสังหารวิกันดาแต่พลาดไปที่พื้นบ้าน วิกันดาต้องขับรถพาอรอินทร์ไปส่งบสถิอารมณที่อื่นและดูแลเธอทั้งคืน ต่อมาอนิรุทธีและอรอินทร์ก็แยกจากกันด้วยดีไม่มีความอาฆาตพยาบาทต่อกัน

อนิรุทธียังติดพันหญิงสาวหน้าตาดีคนอื่นหลังจากเลิกคบกับนุติอีก แต่ก็มีความปัญหา กับหญิงสาวเหล่านั้น เพราะต่างเข้ามาติดพันอนิรุทธี เพราะต้องการเงินเป็นสิ่งตอบแทน ดังเห็นได้จากเหตุการณ์ที่อนิรุทธีขอเข้ามาพักในบ้านวิกันดาเพื่อพบกับลูก แล้วบ่นเรื่องหญิงสาวที่มาติดพันเขาให้วิกันดาฟังว่า

“...นี่ผม...หนีผู้หญิงมา...หล่อนตามตื้อสะบัดหันแหลกไปเลย’ แล้วเขาก็เอ่ยถึงสาวสะคราญ ชื่อเสียงโด่งดังในหน้าข่าวสังคมคนหนึ่ง ‘เจาะหน้าไม่ได้ เจาะหน้าเป็นขอเงิน..เฮ้อ..ใครจะไปมีให้หวาดไหว...’

เขabenพลางถอดเสื้อ ขอฟ้าเช็ดตัวของฉนั้น ผละไปเข้าห้องน้ำ (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 638)

อนิรุทธีเห็นว่าผู้หญิงอื่นที่เข้ามาติดพันตนต่างต้องการทรัพย์สินเงินทอง ไม่ได้รักปรารถนาดีและเข้าใจตนเหมือนวิกันดา

ต่อมาอรอินทร์ซึ่งตัดใจจากอนิรุทธีได้แล้วพาสามีใหม่ รับราชการเป็นนายอำเภอที่จังหวัดหนึ่งทางภาคใต้ และได้จดทะเบียนสมรสแล้ว เข้ามาเยี่ยมวิกันดาและอนิรุทธี ในเวลาไล่เลี่ยกัน นุติถูกคุณหญิงแวววรรณป้าของเธอบังคับให้แต่งงานกับนายทหารหม้ายยศพล นุติจึงหนีแล้วคิดสั้นกินยาฆ่าแมลงฆ่าตัวตายเพราะไม่ยอมแต่งงานกับคนที่ไม่ได้รัก และยังคงรักและศรัทธาในตัวอนิรุทธีอยู่ ซึ่งรู้ได้ผ่านคำบอกเล่าของยุทธการว่า “เขาเทิดทูนอาจารย์มาก อาจารย์เป็นวีรบุรุษในความไฝ่ฝันของเขา” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 652) เหตุการณ์นี้ทำให้อนิรุทธีเสียใจที่เป็นต้นเหตุหนึ่งให้นุติต้องทำลายชีวิตตนเอง จึงรู้สึกเป็นบาปและเช็ดกับการกระทำของตน

1.3 การกลับคืนสู่สถานะเมียหลวงและเอกรรยา ดร.อนิรุทธี ศัลวิทย์ รู้ตัวว่าตนทำผิดต่อวิกันดามาโดยตลอด จึงพยายามตามงอนง้อเพื่อขอวิกันดาจดทะเบียนสมรสอีกครั้ง คนที่อยู่รอบข้างทั้งสองคนต่างก็สนับสนุนให้ทั้งคู่แต่งงานกันอีกครั้ง แม้แต่อรอินทร์ก็ขอให้วิกันดาคืนดีกับอนิรุทธีว่า “โอ้! คุณพี่ อยู่กับลูกก็เหมือนอยู่กับคุณพี่นะแหละ อรว่าทางที่ดีกลับไปจดทะเบียนกันเสียใหม่จะดีกว่า เพื่อเด็ก ๆ” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 657)

ส่วนเค็นก็ขอให้วิกันดาทิ้งความโกรธเกลียดอนิรุทธีมาที่เขาเพื่อกลับไปมีชีวิตที่มีความสุขสมบูรณ์อีกครั้ง “...‘คุณวิกันดา’ เค็นหยุดก้าวและพูดเบา ๆ ตามองผ่านประตูกระจกเข้าไปข้างใน อนิรุทธีกลับเข้าไปนั่งที่เก้าอี้โดยไม่สนใจเรา ‘ลืมอดีตเสียเถิด ทั้งมันไว้ที่นี้ ถ้าผมเป็นถึงขยะ ผมก็ไม่รังเกียจที่จะรับมันไว้ เพียงเพื่อให้คุณสบายและมีความสุข...ผมอยากเห็นคุณมีความสุข...’...” (กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 668) เค็นยังแนะนำให้อนิรุทธีรักษาวิกันดาที่เสมือนเพชรล้ำค่าไว้ให้ดีที่สุด

ท้ายที่สุดวิกันดาก็สามารถละวางความเจ็บแค้นจากความรวดราวที่เธอได้รับมาตลอดการมีชีวิตคู่กับอนิรุทธีลงได้ แล้วให้อิโกาสอนิรุทธีกลายเป็นสามีทั้งพฤติกรรมและนิตินัยอีกครั้ง เมื่ออนิรุทธีอ่อนน้อมขอวิกันดาฮันนิมูนอีกรอบ ซึ่งเป็นการขอแต่งงานอีกรอบ ดังตัวบทว่า

“...‘จะถามว่า...เอ้อ..., เขาทำตาครุ่นคิด ทำหน้าซึ่งขังเหมือนสลักสำคัญเต็มประดา
“เอ้อ...บางคนทำไมเขาไปฮันนิมูนกันได้ตั้งสี่สิบห้าสิบครั้งนะ’

‘ก็ไปถามเขาดูซิคะ’ ฉันทันทีฉัน โมโหก็โมโห ‘มาถามอะไรฉันละ ครั้งเดียวก็ขึ้นมา
จุกอยู่แค่คอนี้แล้ว’

เขาทำไมไม่รู้ไม่ชี้

‘ตกลงนะ’

‘เรื่องอะไร’

‘ฮันนิมูนครั้งที่สองของเรา’ เขาบอก ‘ที่ไหนดี’

‘ที่ไหนก็ได้ ตามใจคุณ’

‘งั้นหรือ รียอมไปแล้วหรือ’ เขาหน้าตื่น ส่งเสียงดีใจ

‘เปล่าค่ะ...ฉันให้คุณไปคนเดียวต่างหาก หรือจ้างใครไปก็ได้ คงมีคนรับจ้างคุณ
เป็นร้อย ๆ รายละ’

แล้วฉันก็ปิดประตูใส่หน้าเขาอย่างละมุนละไมที่สุด...”

(กฤษณา อโศกสิน, 2555, หน้า 671-672)

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ดร.วิกันดา ศัลวิทย์ เป็นเมียหลวงที่สามารถดำรงสถานภาพการเป็นเมียหลวงด้วยการปรับเปลี่ยนตนเองจากการแสดงอาการทิ้งหวง ประชดประชัน และการพยายามบังคับให้สามีปรับเปลี่ยนพฤติกรรม กลายเป็นผู้ที่มีศิลปะในการครองคู่ แม้วิกันดาตัดสินใจหยุดสถานการณเป็นเมียหลวงด้วยการหย่าขาดจากอนิรุทธี แต่เมื่อเดือนร้อนมีปัญหอนิรุทธีก็มาพึ่งวิกันดา ทำให้เธอยังคงเป็นเมียหลวงทางพฤติกรรม ยิ่งเมื่อเวลาผ่านไปวิกันดาสามารถใช้สติปัญญา ความอดทน และการนำเสนอคุณค่าที่มีอยู่ในตัวอันเป็นคุณสมบัติของ

เมียหลวงที่เพียบพร้อมทรงคุณค่า มาแสดงให้เห็นประจักษ์ต่อสายตานิรุทธิ์ได้ทำให้เธอได้ชัยชนะในสนามชีวิต คือการได้ครอบครองที่อบอุ่นอันเป็นที่รักคืนกลับมาดังเดิม

กฤษฎา อโศกสิน มีความคิดเห็นว่าผู้หญิงไม่สามารถขัดขึ้นด้วยวิธีการที่แข็งแกร่ง เพื่อเอาชนะปิตาธิปไตยที่ยังรากลึกในสังคมไทยได้เลย หากพยายามต่อต้านขัดขึ้นอย่างแข็งแกร่ง ผลที่ได้คือการสูญเสียสามีและครอบครัวที่แตกร้าง วิธีการที่ดีที่สุดคือการใช้สติปัญญา ความอดทน และการมีศิลปะในการครองคู่ ค่อย ๆ ประคับประคองชีวิตคู่ จนกระทั่งสามีเห็นคุณค่าของเมียหลวง และเห็นครอบครัวมีความสำคัญเหนือกว่าความต้องการความสุขอย่างเห็นแก่ตัวของตน จึงจะสามารถคลายทิฐิและทำให้ผู้ชายยอมประนีประนอม ยกย่องให้เมียหลวงเป็นเมียของตนเพียงหนึ่งเดียวได้ในที่สุด

2. การดำรงอยู่และสถานภาพเมียน้อยของชลา จากเรื่องเมียน้อย

นวนิยายเมียน้อยของทมยันตี แสดงให้เห็นการคงอยู่ของสถานะเมียน้อยของชลา ด้วยการต่อรองขัดขึ้นกับอำนาจบางประการอย่างชาญฉลาดและอดทน จากการศึกษา พบว่าการดำรงอยู่และสถานภาพเมียน้อยของชลา จากเรื่องเมียน้อย มี 3 ประการ ได้แก่ การดำรงอยู่และสถานภาพเมียน้อยของเสียชูชัย การดำรงอยู่และสถานภาพอนุภรรยาของท่าน และการเปลี่ยนสถานภาพจากเมียน้อยเป็นเมียหลวง ดังนี้

2.1 การดำรงอยู่และสถานภาพเมียน้อยของเสียชูชัย

ชลาต้องเป็นเมียน้อยเสียชูชัย ตั้งแต่อายุได้ 14 ปี เนื่องจากเสียชูชัยชายไทยเชื้อสายจีน อายุมาก ร่างอ้วนท้วนใช้อำนาจการเป็นเจ้าของโรงงานแป้งมันสำปะหลังที่พ่อของชลาทำงานบัญชีอยู่บังคับให้คนงานร่วมกันลงพ้อของชลามาทืมเหล่าจนมา แล้วอาศัยโอกาสที่พ้อชลาเมาบวกกับความใจดีและซื่อเกินไปลงให้พ้อของเธอเซ็นเอกสารรับเงินมากกว่าจำนวนที่รับจริง ทำให้เงินในบัญชีและเงินที่ได้รับจริงไม่ตรงกันจำนวนมาก

“...สำหรับฉันทางแยกในชีวิตเกิดจากความสะเพร่าเพอเรอของ พ่อดีคนเดียว พ่อดีเป็นนักบัญชี และพ่อดีเคยพูดให้ฉันกับแม่ฟัง เสมอว่า

‘อาชีพนักบัญชีนะ ขาข้างหนึ่งเท่ากับมันใส่ไว้ในตรวน ถ้าเพลอเมื่อไหร่มีหวังเข้าตะรางเมื่อนั้น’

แต่พ่อดีเพลอเข้าจนได้...ความเพลอเพียงครั้งเดียวของพ่อดี ทำให้ทางชีวิตของฉันผิดพลาดโดยสิ้นเชิง!...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 7-8)

เสียชู้ชู้ให้ตำรวจจับเข้าคุกโดยให้ทางออกกับเรื่องนี้ว่า หากชลายอมเข้ามาเป็นเมียน้อยของตนที่กรุงเทพก็จะยกหนี้ให้ไม่ต้องเข้าคุก จะส่งเรียนหนังสือ และยังมีมอบเงินสองหมื่นบาทพร้อมเงินเดือน ๆ ละ 2,000 บาท ให้พ่อแม่ชลาทุกเดือน

เสียชู้ชู้พาชลามายู่ที่บ้านไม้สองชั้นกลางเก่ากลางใหม่ท่าสี่เทาอ่อนสลับเขียว มีอาณาเขตรั้วล้อมรอบมิดชิด มีแม่บ้านชื่อระเบียบบคอยดูแล ชลาต้องอดทนนอนอยู่กับเสียชู้ชู้รู้สึกประอะเปื้อนที่ต้องนอนกับเสียชู้ชู้ที่น่ารังเกียจ

“...ทำไมฉันต้องมาทนอยู่กับคนเช่นนี้ และทุกครั้งที่เขาตะตองตัวฉัน ฉันมักจะอาบน้ำอุ่นตัวเสียนานแสน นานราวกับจะลบรอยทุกรอยให้หมดไป แต่รอยเหล่านั้นมันไม่ได้ติดที่ผิวกาย หากมันติดตราอยู่ที่หัวใจอยู่ในความทรงจำ ซึ่งไม่มีอะไรจะลบเลือนได้ รอยเหล่านั้นเป็นรอยที่ฉันหมายมาดไว้ในใจว่า ฉันจะต้องเรียกคืนด้วยการประทัปรอยให้เขาสำนึกอยู่ทุกลมหายใจ เช่นกัน!...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 97)

เสียชู้ชู้ให้ชลาชุบตัวด้วยการส่งเสริมให้เรียนหนังสือ และเรียนความสามารถเฉพาะอย่างเลขานุการ ส่งเข้าประกวดเทพีเมษาสาวสวย ออกทุนเพื่อปรับบุคลิกภาพการแต่งกาย แล้วนำเสนอให้ท่าน ซึ่งร่วมมือกันทำธุรกิจผิดกฎหมาย เพื่อส่งชลาเข้าประกวดนางงามในเวทีระดับชาติอย่างนางสาวไทย ทำให้ชลามีคุณค่ามากขึ้นเพื่อส่งต่อให้ผู้มีอำนาจเหนือกว่าเสียชู้ชู้เพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ

“...การที่ ‘เสีย’ ยอมทุ่มส่งให้ฉันเข้าประกวดครั้งนี้ต้องมีเหตุผลอะไรสักอย่างหนึ่ง และเหตุผลที่คุณอ้อย ว่ามาก็น่าจะถูก... ‘เสีย’ พยายามอย่างยิ่งที่จะเชิดชูฉันให้สูงขึ้นเพื่อส่ง ‘ผ่านมือ’ ต่อไปและโดยเฉพาะหากมีอะไรข้างหน้าความสัมพันธ์ของเราที่ผ่านมาจะทำให้ฉันต้องอยู่ในสภาพ ‘จะบีบก็ตาย จะคลายก็รอต’ เสียคงหวังนักหนาที่จะให้ฉันเป็นสะพานเงิน สะพานทองคำต่อไป...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 303)

ความสัมพันธ์ระหว่างชลาและเสียถึงจุดสิ้นสุดเมื่อเสียคิดส่งชลาให้ท่านที่มีอำนาจเหนือกว่าตนเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ แต่คุณคณินทร์พาชลาไปพบท่าน แล้วท่านชื่นชอบ

ชลาที่พูดตรงไปตรงมา และชาญฉลาด เพราะท่านทำงานหนักมากต้องการคนคุยด้วย จึงมอบแหวนเพชรและเซ็นเช็คให้ชลาเข้ามาอยู่ในฐานะอนุภรรยา

เมื่อชลาได้เป็นอนุภรรยาของท่าน เธอจึงมีอำนาจมากพอที่จะปฏิเสธการเป็นเมียน้อยของเสีย ผู้ที่ใช้อำนาจทรัพย์และอำนาจมีดมาบีบคั้นให้เธอยอมเป็นเมียน้อยอย่างไม่เต็มใจ ชลาปรากฏตัวที่บ้านเช่าของเสียด้วยรถเก๋งคันใหม่และเต็มต่อ

“...พอฉันลงจากรถก็เห็นรถ ‘เสีย’ จอดอยู่ก่อนแล้ว เจ้าคนขับซึ่งเดินเตร่อยู่แถวนั้นหรือตามองฉัน พลาปรารภขึ้นมาลอย ๆ ว่า ‘สวยขึ้นถึงได้เปลี่ยนรถคันใหม่’ ฉันชะงักเกือบจะหลุดปากออกมา หากฉันได้รับคำเตือนจากแม่บ่อย ๆ ว่า ‘อย่าเอาทองไปลูกระเบี้องเลยลูก’ ถึงฉันจะไม่ใช้ทองเนื้อชั้นดี แต่เจ้านั้นเป็นกระเบี้องชั้นเลวเสียว่ะ !...”
(ทมยันตี, 2546, หน้า 455)

เธอเข้าไปพูดคุยตัดความสัมพันธ์กับเสียแล้วบอกว่าเธอกลับมาจากบ้านท่าน “... ‘ฉันเพิ่งกลับมาจากบ้าน ‘ท่าน’ ค่ะ’ คำว่า ‘ท่าน’ ถูกย่ำเสียงหนักจนคนฟังสอ่ล้าพรวด...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 457) อำนาจทางการเมืองของท่านทำให้เสียเกรงกลัวและยอมเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์กับชลา แล้วกลายมาเป็นเครือข่ายของชลาโดยเธอเสนอให้เสียจ่ายเงินสินบนและเปอร์เซ็นต์ที่เคยจ่ายให้ท่านผ่านคุณนาย เป็นมาจ่ายผ่านเธอเพียงต่อเดียวแลกกับการที่เธอขอร้องให้ท่านอำนวยความสะดวกให้ธุรกิจผิดกฎหมายของเสีย ดังตัวบทว่า “... ‘กี่ปู่แข็ง?’ ‘เสีย’ ต้องเสนอแล้วค่ะ เพราะฉันจะได้ไปเรียนท่านถูกว่า เสียยินดีทุนหัวให้สักเท่าไร’...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 463) เหตุการณ์นี้จึงเป็นจุดสิ้นสุดความสัมพันธ์แบบเมียน้อยของชลา กับเสีย ชุ้ย

อาจกล่าวได้ว่าชลาได้ใช้อำนาจเรือนร่างความงามและความเด็ดเดี่ยวกล้าหาญของเธอเป็นบันไดก้าวสู่ความเป็นอนุภรรยาของท่านผู้กุมอำนาจในรัฐบาลและแวดวงราชการ เป็นเครื่องต่อรองให้เธอหลุดพ้นจากอำนาจของเสีย ชุ้ยได้เป็นผลสำเร็จ และพร้อมที่จะใช้อำนาจที่เธอมอบแทนเสีย ชุ้ยเพื่อทวงคืนความยุติธรรมอย่างสาสมในอนาคต

2.2 การดำรงอยู่และสถานภาพอนุภรรยาของท่าน ชลาได้เป็นอนุภรรยาของท่านจากการชักชวนของคณินท์ ซึ่งท่านเองก็ชื่นชอบชลาตั้งแต่ประกวดนางสาวไทยแล้ว เพราะท่านประทับใจที่ชลาเป็นคนฉลาด ซื่อตรง กล้าพูด ท่านชื่นชอบชลาถึงขนาดมอบแหวนเพชรพร้อมเซ็นเช็คให้ชลา แล้วให้ชลามาอยู่ที่บ้านเดี่ยวหลังหนึ่งในซอยที่เจ้าของบ้าน ล้วนเป็นอนุภรรยาของท่าน ท่านปรับปรุงบ้านพร้อมให้คนดูแล 1 คน ชื่อประทุม ชลานำระเบียบคนที่

ดูแลเธอมาอยู่บ้านหลังใหม่ด้วย ท่านยังให้รถยนต์คันใหม่กับชลาซึ่งมีขนาดเดียว รุ่นและยี่ห้อเดียวกันกับอนุภรรยาคนอื่น ๆ “ท่านอนุญาตให้ใช้ขนาดเดียวกัน” (ทมยันตี, 2546, หน้า 475)

ท่านยังมอบรูปชุดเต็มยศครึ่งตัวในกรอบทองคำลงยาไว้ประดับบ้านเป็นสัญลักษณ์ของคุณหนูที่ท่านโปรดปรานมากที่สุด ผ่านบทสนทนาของอ้อยกับชลา ความว่า

“... ‘สบายดีกว่าบ้านโน้นแะเซียว’

ท้ายสุดเจ้าตัวเดินไปหยุดที่โต๊ะทรงกลมสูงทาสีเนื้อไม้ปูด้วยผ้าฝีมือเย็บมั้งรูป ‘ท่าน’ ในชุดเต็มยศครึ่งตัวเด่นตระหง่านอยู่ในกรอบทองคำลงยาอย่างดี พลางยกขึ้นมาอ่านลายเซ็นที่กำกับไว้ พร้อมกับหัวเราะเบา ๆ

‘สำหรับคุณซึ่งผมรักมากที่สุด...เกิดนี้ ให้บ้านนี้บ้านเดียวหรือบ้านอื่นด้วย?’ คุณอ้อยถามตรง ๆ ตามเคย

‘ไม่รู้ซี มีคนเขาจัดวางไว้ให้เสร็จ ก็วางไว้อย่างนั้น...’

(ทมยันตี, 2546, หน้า 480)

ท่านชื่นชอบชลามามากเป็นพิเศษทำให้ชลาที่มีสิทธิพิเศษเหนืออนุภรรยาคนอื่น ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างท่านกับชลาเป็นไปอย่างอบอุ่นเหมือนพ่อกับลูก เห็นได้ว่าเมื่อท่านเห็นชลาชอบอ่านหนังสือพิมพ์ก็ชื่นชมและสนับสนุน โดยบอกว่าหากตนไม่อยู่แล้วชลาจะได้ไม่ลำบาก

“... ‘ดี หาความรู้ใส่ตัวไว้เถอะ มันไม่เหลือบ่ากว่าแรงหรอก เงินทองอีกอย่างหนึ่งเป็นของหายาก อย่าฟุ่มเฟือย ถ้าฉันยังอยู่ก็ไม่มีไร แต่ใครจะไปรู้ว่าเราจะตายเมื่อไหร่ ฉันตายไปเสียคนจะลำบาก’

‘ท่าน’ ชอบเตือนอย่างนี้เสมอ จนบางครั้งฉันรู้สึกเหมือนกับว่า ฉันกำลังโดน ‘พ่อ’ เทศนาอยู่แท้ ๆ

‘ยิ้มทำไม เตือนดี ๆ กลับหัวเราะเยาะหรือ?’

‘ไม่ใช่คะ พ่อก็ชอบพูดยั้งบ่อย ๆ’

‘ถ้าคิดไปแล้ว ฉันก็รุ่นพ่อละแหละ จริงไหม?’...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 488)

จากข้อมูลข้างต้นเห็นได้ว่าท่านรับชลามาเป็นอนุภรรยา แต่ความสัมพันธ์ของท่านกับชลาเป็นความสัมพันธ์ที่อบอุ่นเหมือนพ่อลูก ท่านเปรียบเสมือนพ่อที่ดักเตือนชลาให้ทำสิ่งที่ควรคือการศึกษาหาความรู้เพื่อจะได้มีชีวิตที่ดีหากท่านไม่อยู่แล้ว

ถึงแม้ชลาจะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับท่านราวกับพ่อลูก แต่ชลาก็ยังคงเป็นเหมือนผู้หญิงที่เป็นเมียน้อยทั่วไป คือ รู้สึกเหงา กระวนกระวายใจอยากให้อาจารย์หรือสามีที่เลี้ยงเธอมาหา เพื่อเป็นหลักประกันได้ว่าเธอจะยังคงได้รับความเมตตาเช่นนี้ต่อไป

“...ใครจะนึกบ้างว่า คนที่อยู่ในฐานะ ‘เมียน้อย’ มักจะเหงากว่าผู้หญิงอื่นเสมอ เมื่อ ‘บ้าน’ ไม่ใช่ทรัพย์สินอันแน่นอนของเรา เราก็ไม่จำเป็นต้องใส่ใจ งานว่างของเราอยู่ด้วยการรอคอย...คอยว่าเมื่อไหร่ ‘เจ้านาย’ จะมา และคอยว่าเมื่อไหร่เราจะกระเด็นจากตำแหน่งที่เป็นอยู่และเพราะการคอยนี้แหละทำให้เราต้องพยายาม หาสิ่งดับความกระวนกระวายในใจเสมอ...”

(ทมยันตี, 2546, หน้า 476)

ท่านชื่นชอบและชื่นชมชลาที่มีความชาญฉลาดกล้าหาญและแข็งแกร่ง รวมทั้งมีความยุติธรรมเหนือผู้หญิงอื่น ๆ ของท่าน ดังนั้นท่านจึงให้เกียรติชลามากกว่าคุณหนูทั้งหมดของท่าน ท่านจึงมักใช้คำว่าคุณเป็นการยกย่องนำหน้าชื่อชลาเสมอ ดังตัวบทว่า “... ‘ไปส่งคุณชลาก่อน’ เวลาเอ่ยชื่อฉันต่อหน้าคนอื่น ท่านใช้คำว่า ‘คุณ’ นำหน้าเสมอ ด้วยเหตุนี้ฉันจึงได้รับความเกรงอกเกรงใจจากบริวารผู้แวดล้อมท่านเสมอ...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 591)

ต่อมาท่านเกิดอาการป่วยจนต้องไปรักษาที่ต่างจังหวัดนานถึงสองเดือน แต่อาการกลับทรุดลง ชลาพยายามโทรหาคุณคณินท์ และคนอื่น ๆ ตลอดจนหนังสือพิมพ์เพื่อถามข่าวคราว แต่ก็ไม่ได้รายละเอียดแต่อย่างใด ชลาถึงกับรู้สึกน้อยใจว่า

“...คนพูดพยายามเตือนสติฉันทางอ้อม เตือนให้ฉันรู้ว่าฉันตกอยู่ในฐานะอะไร! ความขมขื่นดูจะพลุ่งขึ้นมาจับหัวใจฉันทันที ฐานะ ‘เมียน้อย’ ต่างกับ ‘เมียหลวง’ ที่ว่า ในยามดีเราต้องหลบซ่อน และในยามเจ็บป่วยเราไม่มีสิทธิ์แม้จะเข้าไปดูอาการ ในขณะที่ ‘เมียหลวง’ จะบอกทุกคนได้เต็มปากว่า

‘พยาบาลกันสุดฝีมือแล้วค่ะ’

(ทมยันตี, 2546, หน้า 631)

การที่ชลาไม่สามารถไปเยี่ยมท่านที่โรงพยาบาลได้ทำให้ชลาเห็นความแตกต่างกันระหว่างเมียหลวงกับเมียน้อยที่มีเกียรติยศศักดิ์ศรี และมีสิทธิ์ดูแลสามีที่ตนรักได้ อาการของท่านดีขึ้นจนจะกลับบ้านได้แต่ก็มีโรคแทรกซ้อนขึ้นมากะทันหันจนท่านถึงแก่อสัญกรรม ซึ่งทำให้สถานภาพการเป็นอนุภรรยาของชลาจบสิ้นลงด้วย

2.3 การเปลี่ยนสถานภาพจากเมียน้อยเป็นเมียหลวง ชลาเป็นเมียน้อยเพราะอำนาจเงินตราและเล่ห์เหลี่ยมที่เสียชู้ชายใช้เป็นเครื่องมือบีบบังคับให้เธอกลายเป็นเมียน้อย ดังตัวบทกล่าวถึงความรู้สึกของชลา ว่า “...ฉันได้ทุกอย่างตามที่ฉันเคยใฝ่ฝันตลอดมา ยกเว้นคำว่า ‘เมียน้อย’ ที่ฉันไม่ได้หวังสักนิดว่าฉันจะต้องประสบกับมัน!” (ทมยันตี, 2546, หน้า 4) ชลารับรู้ว่าสถานภาพเมียน้อยแตกต่างจากเมียหลวงมาก เพราะสังคมยกย่องเมียหลวงเป็นผู้หญิงที่มีคุณค่ามีสถานะที่ถูกต้องตามกฎหมาย มีเกียรติยศศักดิ์ศรี ในขณะที่เมียน้อยต้องถูกดูหมิ่นเหยียดประณามจากสังคม ดังนั้นชลาจึงต้องการเป็นเมียหลวง ที่ไม่ใช่ว่าการยืมให้สามีหย่าขาดจากเมียหลวงแล้วยกตนเป็นเมียหลวงแทน แต่ต้องเป็นเมียหลวงอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรมและศีลธรรม

ชลาพบกับตุลา จากการแนะนำของคณินทร์เนื่องจากตุลาเป็นทนายฝีมือดีของท่านมาก่อน ในช่วงหลังการอนิจกรรมของท่าน แล้วมีการขุดคุ้ยเรื่องที่ท่านมีเงินมหาศาลและใช้เงินเลี้ยงดูอนุหลายคน จึงมีการสืบทรัพย์เพื่อยึดคืนเป็นของแผ่นดิน ตุลามีส่วนช่วยให้ชลาสามารถรักษาทรัพย์ที่ท่านให้ไว้ได้ ตุลามีความชื่นชอบประทับใจชลาอย่างมากเนื่องจากงดงามมีมารยาทเพียบพร้อมสามารถเป็นคู่ชีวิตที่สามารถเชิดหน้าชูตาของตนในวงสังคมได้

ตุลาหย่าขาดจากภรรยาเก่าที่ติดการพนันอย่างหนัก และไถ่มารยาทไม่วัฒนธรรมที่เคยตามไปราวี่ตุลาในที่ทำงานในกรมที่มีหน้าที่เกี่ยวกับความยุติธรรม เพราะหึงหวงจนตุลาอับอายคนที่ทำงาน ทั้งยังให้สัมภาษณ์ทำลายชลาว่าเป็นเมียน้อยของตุลา ทั้งที่ทั้งคู่ไม่เคยมีความสัมพันธ์กันชั่วสาวเลย อดีตภรรยาของตุลาอ้างเรียกรับผลประโยชน์จากนักธุรกิจโดยอ้างว่าสามารถทำให้ตุลาอนุมัติโครงการหรือช่วยเหลือคดีความ ซึ่งเป็นการกระทำผิดที่ตุลาซึ่งเป็นข้าราชการที่ซื่อสัตย์ไม่สามารถยกยให้ได้ จึงใช้ประเด็นนี้บังคับให้อดีตภรรยายอมหย่าขาดกับตุลา อดีตภรรยาอ้างใช้การเซ็นใบหย่ามาต่อรองขอเงินจากชลา เพื่อให้เธอเซ็นใบหย่าให้ตุลาที่กำลังจะเป็นอธิบดีด้วย แต่ชลาไม่ยอมให้เนื่องจากเป็นการดูถูกคุณค่าของตัวตุลา ซึ่งตุลาเข้ามารับรู้เหตุการณ์นี้พอดี จึงยิ่งประทับใจในตัวชลาที่เห็นคุณค่าของเขามากอย่างแท้จริงโดยไม่มีผลประโยชน์ใดเคลือบแฝง การไต่สวนสมบัติเมียหลวงที่ดีดังกล่าวกทำให้ตุลาเลิกหย่าขาดกับภรรยาแล้วตัดสินใจจดทะเบียนสมรสแล้วเริ่มต้นชีวิตใหม่กับชลาอีกครั้ง

ชลากลายเป็นภรรยาที่มีคุณสมบัติของเมียหลวงที่ดี คือ มีจิต กิริยามารยาทเรียบร้อย มีรูปร่างหน้าตางดงาม มีวุฒิภาวะสูงสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ในสถานการณ์ที่มีความกดดันสูง สามารถเซตหน้าชุดาสามีที่มีตำแหน่งเป็นอธิบดีของหน่วยงานที่เกี่ยวกับความยุติธรรม ชลาจึงกลายเป็นเมียหลวงที่สังคมยกย่องตามความใฝ่ฝันของเธอได้ในที่สุด

ดังเนื้อความในนวนิยายว่า “...สำหรับฉัน...นานมาแล้วเคยคิดหมายมาดไว้ในใจว่าถ้าวันใดที่ฉันได้เป็นเจ้าของกระดาษแผ่นเล็ก ๆ แผ่นนั้น...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 4) เพราะตลอดชีวิตการเป็นเมียของชลา ทำให้เธอรู้ว่าเมียน้อยต้องเผชิญกับการดูหมิ่นเกลียดชัง ไร้เกียรติศักดิ์ศรี ทำให้เธอเห็นคุณค่าของสถานะเมียหลวง ดังที่เธออ้างคำของนักปราชญ์ว่า “ถ้าไม่เคยเดินทางถึงหมื่นโยชน์ ถ้าไม่ได้อ่านหนังสือถึงหมื่นเล่ม และถ้าไม่เคยพจญชีวิตนับหมื่นครั้ง เราจะรู้จักโลกได้อย่างไร?” (ทมยันตี, 2546, หน้า 5) ชลาจึงเห็นคุณค่าและปรารถนาสถานภาพเมียหลวงตลอดมา

การได้จดทะเบียนสมรสกับตุลาจึงเสมือนกับการได้รับปริญญาชีวิต “...หากจะมีความฝันเราก็มักจะฝันถึง วันจะรับปริญญา ฝันถึงบ้าน ฝันถึงคนรักที่มีคุณสมบัติเพียบพร้อมทุกอย่าง... บัดนี้ ‘ปริญญา’ ที่ติดตัวฉันอยู่คือ ‘ปริญญาชีวิต’ ที่ไม่มีใครสอนให้แก่กันได้ นอกจากฉันจะได้ผ่านมามากด้วยตนเอง...” (ทมยันตี, 2546, หน้า 5) ชลาจึงครองคู่กับตุลาได้อย่างเหมาะสมยืนยาวตลอดไป

เห็นได้ว่า ทมยันตี มีแนวคิดเชิดชูให้ผู้หญิงรู้จักตระหนงในความเป็นลูกผู้หญิง แม้ไม่สามารถเลือกเกิดได้หรือต้องเผชิญอำนาจมืดจากสังคมบิดาธิปไตยอย่างไร แต่สามารถเลือกตัดสินใจชีวิตตัวเองในปัจจุบันด้วยความอดทน ขยันหมั่นเพียรและพัฒนาตนเพื่อปลดพันธนาการจากความเป็นเมียน้อย ให้กลายเป็นเมียหลวงที่มีเกียรติยศได้

โดยสรุป สถานภาพการดำรงอยู่ของเมียหลวงและเมียน้อยจากเรื่องเมียหลวงและเรื่องเมียน้อย กรณีการดำรงชีวิตและสถานภาพเมียหลวงของ ดร.วิกานดา จากเรื่องเมียหลวง ประกอบด้วย การคงอยู่ในสถานะเมียหลวง การอยู่ในสถานะหย่าร้างแต่เป็นเมียหลวงโดยพฤตินัย และการกลับคืนสู่สถานะเมียหลวงและเอภรรยา ส่วนกรณีการดำรงอยู่และสถานภาพเมียน้อยของชลา จากเรื่องเมียน้อย ประกอบด้วย การดำรงอยู่และสถานภาพเมียน้อยของเสียชู้ช้ย การดำรงอยู่และสถานภาพอนุภรรยาของท่าน และการเปลี่ยนสถานภาพจากเมียน้อยเป็นเมียหลวง

บทที่ 6

บทสรุป

วิทยานิพนธ์นี้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 6 บท ได้แก่ 1) บทนำ 2) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3) วิธีดำเนินการวิจัย 4) กลวิธีการประกอบสร้างตัวบทนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย 5) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทสังคมของนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย และ 6) บทสรุป สำหรับการนำเสนอในบทนี้ ผู้วิจัยแบ่งประเด็นสำคัญออกเป็น 3 ประเด็นดังต่อไปนี้

1. สรุปผลการวิจัย
2. อภิปรายผลการวิจัย
3. ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

นวนิยายเรื่อง **เมียหลวง** ของกฤษณา อโศกสิน และเรื่อง **เมียน้อย** ของทมยันตี ตีพิมพ์เป็นตอน ๆ ลงในนิตยสารสกุลไทยรายสัปดาห์ ระหว่าง พ.ศ. 2512-2513 โดยมีนัยที่จะประชันกัน หลังจากนั้น นวนิยายทั้งสองเรื่อง ได้มีการนำมารวมเล่มเป็นวรรณกรรมนวนิยายหลายครั้งจนกระทั่งถึงปัจจุบัน นวนิยายสองเรื่องดังกล่าวยังตีพิมพ์เผยแพร่และวางจำหน่ายในร้านหนังสือทั่วไป ด้วยเหตุที่นวนิยายทั้งสองเรื่อง ผู้ประพันธ์ คือ กฤษณา อโศกสิน และทมยันตี ประพันธ์ขึ้นและเผยแพร่ในเชิงประชันกันในนิตยสารสกุลไทยรายสัปดาห์ดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยจึงนำตัวบทนวนิยายดังกล่าวที่รวมเล่มเป็นวรรณกรรมนวนิยายแล้ว มาศึกษาวิจัยตามแนวทางการวิเคราะห์วิจารณ์วรรณกรรมประเภทนวนิยาย โดยตั้งชื่อเรื่องงานวิจัยว่า **“กฤษณา อโศกสิน-ทมยันตี”: อัตลักษณ์การประพันธ์นวนิยายร่วมสมัยเชิงประชันเรื่อง “เมียหลวง-เมียน้อย”** กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ประการ คือ เพื่อศึกษากลวิธีการประกอบสร้างตัวบท และเพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทสังคม โดยประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎี 2 ลักษณะ คือ แนวคิดความรู้ในตัวบท ปรับประยุกต์แนวคิดของวรวรรณ ศรียาภัย (2562, หน้า 5-21) คือ ความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นเมื่อได้อ่านตัวบท ได้แก่ เนื้อหาสาระทั้งสาระหลักและสาระรอง รูปแบบของตัวบท ทั้งรูปแบบการประพันธ์และรูปแบบการเสนอเนื้อหา และรูปแบบการใช้ภาษา และแนวคิดความรู้นอกตัวบท แบ่งออกเป็นแนวคิดการประกอบสร้างตัวบท ประยุกต์ใช้แนวคิดการศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์ ของพระยาอนุมานราชธน (2546, หน้า 49-112) แนวคิดวรรณคดีวิจารณ์แนวสุนทรียศาสตร์ ของจิตรลดา สุวัติกุล (2554, หน้า 213-235) แนวคิด

องค์ประกอบของนวนิยาย รวมทั้งแนวคิดวิธีการพิชิตนวนิยาย ของหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2539, หน้า 70-74) แนวคิดการวิเคราะห์วรรณคดีและการประเมินคุณค่า วรรณคดี ของกุหลาบ มลลิกะมาส (2548, หน้า 97-137) แนวคิดองค์ประกอบของนวนิยาย และแนวคิดการอ่านและพิจารณาประเมินค่านวนิยาย ของสายทิพย์ นุกูลกิจ (2543, หน้า 182-196) ส่วนแนวคิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทสังคม ประยุกต์ใช้แนวคิดกลไก ของสังคม ของพัทธยา สายหนู (2536, หน้า 1-224) แนวคิดองค์ประกอบจำบังคับของวรรณคดี ของสุธิวศ์ พงศ์โพธิ์ (2524, หน้า 92-93) แนวคิดวรรณคดีกับชีวิตและสังคม ของดวงมน จิตรจำนงค์ (2556, หน้า 107-143) แนวคิดการวิเคราะห์วิจารณ์วรรณกรรม ของวรวรรณ ศรียาภัย (2562, หน้า 5-15) และแนวคิดวรรณคดีวิจารณ์แนวสังคมศาสตร์ ของยุรฉัตร บุญสนิท (2554, หน้า 139-1159) ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3 ประการ คือ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมและวรรณศิลป์ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับนวนิยาย และประวัติและผลงานของกฤษณา อโศกสิน และทมยันตี ในส่วนของระเบียบวิธี วิจัยนั้น ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บ รวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ 2 ประเด็น คือ กลวิธีการประกอบสร้างตัวบทนวนิยาย เรื่องเมียหลวง-เมียน้อย และปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทสังคมของนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย

1. กลวิธีการประกอบสร้างตัวบทนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย

ในประเด็นกลวิธีประกอบสร้างตัวบทนวนิยายเรื่องเมียหลวงและเรื่องเมียน้อยนั้น มีผลการวิจัย 7 ประการ ได้แก่ แก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก บรรยากาศ และลักษณะการใช้ภาษา กล่าวโดยสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 4 บทสรุปกลวิธีการประกอบสร้างตัวบทนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย

ประเด็น	เมียหลวง-กฤษณา อโศกสิน	เมียน้อย-ทมยันตี
แก่นเรื่อง	สะท้อนปัญหาเมียน้อย แนวทาง แก้ไขปัญหาคือ เมียหลวง ต้องพิสูจน์ให้สามีเห็นคุณค่าของ ตนเอง ในที่สุดสามีซึ่งมีจิตสำนึกดี เป็นพื้นฐาน จะเลิกมีเมียน้อย และดำรงอยู่ในวิถีของสามีที่ดี	สะท้อนปัญหาเมียน้อย ที่ตกเป็น เมียน้อย เพื่อแก้ไขปัญหาครอบครัว เมียน้อยต้องดำรงตนให้มีคุณค่า และมีปัญญาแก้ปัญหาให้ถูกทาง ตัวเมียน้อยเองจะแก้ปัญหานี้ให้ลุล่วง ไปได้ แล้วก้าวสู่ความเป็นเมียหลวง อย่างสมบูรณ์

ตาราง 4 (ต่อ)

ประเด็น		เมียน้อย-ภรรยา อโศกสิน	เมียน้อย-หมยงค์
โครงเรื่อง	เปิดเรื่อง	บรรยายฉากและตัวละคร	บรรยายความรู้สึกของตัวละคร
	เรื่อง	ดร.วิกันดา พรรณนาถึง ความผิดหวังในชีวิตแต่งงานของเธอ ไม่ได้มีความสุขสมหวังเหมือนดัง ที่คิด	โดยชลาได้ยืบบทสนทนาของตัวละคร ประกอบอื่นที่กล่าวถึงชีวิตของเธอ ในอดีตที่ผ่านการเป็นเมียน้อยมา จนในวันนี้เธอเป็นเมียเดียว ของท่านอธิบดีกระทรวง
ผู้ปม	ความเจ้าชู้ของ	ดร.อนิรุทธิ์เกี่ยวข้องกับ กับตัวละครหญิงหลายคน จนเกิดปัญหาครอบครัวตามมา	ความเจ้าชู้ของเลี้ยวชัยที่อยากได้ ตัวชลาเป็นเมียน้อย
	นวนิยาย	ดร.วิกันดาพบว่า ดร.อนิรุทธิ์ เจ้าชู้ สนใจนวลรัตน์ อรอินทร์ และนุติ ความเจ้าชู้ที่ความรุนแรงขึ้นทำให้ ดร.วิกันดาอดทนเพื่อลูกและต้อง ไตร่ตรองให้ดีก่อนทำอะไรลงไป	ชลารู้ความจริงจากพ่อกับแม่ว่า โดนเลี้ยวชัยโกง จนชลาต้องเป็น เมียน้อยเลี้ยวชัย แล้วเข้าไปสู่การเป็น เมียน้อยของท่าน ท่านจากไป มีตัวแทนหาผู้หญิงเข้ามาติดต่อชลา ให้เป็นเมียน้อยเจ้านายคนใหม่ ชลา ไม่ยอมเป็นเมียน้อยอีกและยืนยันว่า เธอไม่เป็นเมียน้อยอีกต่อไป
จุดสุด	นุติกินยาตาย	ปมปัญหาคลี่คลายลง	ท่านถึงแก่อนิจกรรม
	ยอด	ส่งผลให้ ดร.อนิรุทธิ์ คิดได้และเลิก เจ้าชู้ กลับมาขอคืนดีกับ ดร.วิกันดา	
คลาย	ดร.อนิรุทธิ์คิดว่า	สาเหตุที่ทำให้	ชลาเป็นอิสระไม่ต้องเป็นเมียน้อย
	ปม	นุติต้องตายและปัญหาต่าง ๆ ที่ผ่านมามาจากความเจ้าชู้ของตน	อีกต่อไป
ปิด	ทั้งปัญหาให้คิดว่า	ดร.วิกันดา ให้	เกิดสุขนาฏกรรม ชลากับตุลาเข้าใจ
	เรื่อง	โอกาส ดร.อนิรุทธิ์ โดยให้อภัยและ กลับมาเป็นครอบครัวกันอีกหรือไม่	กันและได้แต่งงานกันอย่างถูกต้อง โดยชลาไม่ต้องเป็นเมียน้อยอีก

ตาราง 4(ต่อ)

ประเด็น	เมียหลวง-ภรรยา อโศกสิน	เมียน้อย-ทมนันตี
ตัวละคร	-ตัวละครเอก-เมียหลวง- ดร.วิกันดา สร้างให้เป็นภรรยา เพียบพร้อมสมบูรณ์แบบ สามารถ ให้ความสุขกับสามีได้อย่างมี ความสุข ดร.วิกันดา มีปฏิเสธรจะ หลับนอนกับ ดร.อนิรุทธิ์ เพราะรู้ว่า เป็นหน้าที่ของภรรยา ดร.วิกันดา ทำหน้าที่ภรรยาได้ออย่างสมบูรณ์ -เป็นผู้ดี เรียบร้อยเหมาะสม มีการศึกษาสูง -มีคุณธรรมจริยธรรม -ตัวละครรอง-สามี-ดร.อนิรุทธิ์ สร้างขึ้นอย่างสมจริง ความรู้ดี มีคุณจิตสำนึกดีเป็นพื้นฐาน และมีกิเลสตัณหา	-ตัวละครเอก-เมียน้อย-ชลา กตัญญู ต่อบิดามารดา เป็นลูกที่ดีเสียสละ ความสุขส่วนตัวเพื่อให้บิดามารดา และน้องมีความสุข จึงยอมเป็น เมียน้อย ความชลาไม่ได้ต้องการเป็น เมียน้อย และชลามีความซื่อสัตย์ กล้าพูดความจริง -มีรูปร่างเป็นทรัพย์ มีการศึกษา ไม่สูงนัก -มีคุณธรรมจริยธรรม -ตัวละครรอง-สามี-เสียชู้ชาย สร้างขึ้นอย่างสมจริง มีเล่ห์เหลี่ยม กลโกง ไม่มีจิตสำนึกดีเป็นพื้นฐาน และมีกิเลสตัณหา -ตัวละครรอง-สามี-ทวน สร้างขึ้น อย่างสมจริง ความรู้ดี มีคุณจิตสำนึก ดีเป็นพื้นฐาน และมีกิเลสตัณหา
บทสนทนา	ช่วยในการดำเนินเรื่องแทนการบรรยายทำให้เรื่องที่เล่ามีชีวิตชีวายิ่งขึ้น ทำให้ รู้จักตัวละครมีลักษณะสมจริง ทำให้มีวิธีการไม่ซ้ำซากโดยใช้วิธีการแต่ง แตกต่างกันจากบทสนทนาที่ดูธรรมดาแต่เปลี่ยนรูปแบบการสนทนา สร้าง ความสมจริงมีลักษณะสมจริงเป็นไปตามธรรมชาติ และเหมาะสมเหมือนกับ ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับฐานะและลักษณะนิสัยของตัวละคร และทำให้บทประพันธ์น่าอ่าน น่าสนใจ มีชีวิตชีวา	
ฉาก	ช่วยให้ติดตามได้ว่า เหตุการณ์เกิดขึ้นใด เมื่อไร สมจริง และช่วยสื่อความคิด ของผู้เขียนให้ดำเนินเรื่องได้อย่างชวนอ่านน่าติดตามเหมือนกัน ได้แก่ ฉาก ธรรมชาติและฉากวัฒนธรรม มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของตัวละคร การดำเนินเรื่องไปตามสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ และทางวัฒนธรรม สังคมและประเพณีไทย ซึ่งในชีวิตจริงของปุณณคนทั่วไปต้องประสบพบเจอ	

ตาราง 4 (ต่อ)

ประเด็น	เมียบหลวง-ภยณ อโคกลน	เมียนอย-ทมยนต์
บรรยายกาศ	พยายามให้อ่านมีทำที่หรือทัศนคติตอลงใดลนงหนึ่งตามแต่ที่ผู้แต่งจะชักพาไป เช่น เสร้าหมอง ครั้นเครง กราดเกรี้ยว ขมขื่น เยาะหยัน หรือขบขัน ผู้เขียน อาจใช้เครื่องแต่งกายของตัวละคร ลิงของเครื่องใช้ บทสนทนา ฉาก แสง สี และเสียง เป็นเครื่องมือในการสื่อที่ท่าและทัศนคติดังกล่าวมายังผู้อ่านได้ เช่น ในตอนที่ผู้แต่งต้องการให้อ่านได้ทราบถึงความรู้สึกของตัวละครที่ยังไม่แน่ใจว่าตนเองจะสมหวังหรือไม่นั้น ผู้แต่งอาจจะกำหนดฉากให้เป็นเวลา ตอนเช้ามีดฟ้าสาง ซึ่งเป็นเวลาที่ตัวละครมองอะไรไม่เห็นก็ได้	
ลักษณะการใช้ภาษา	มีอวลลักษณะลีลาภาษาใช้เป็นวัสดุการประกอบสร้างเรื่องราวเนื้อหาตัวบท ทั้งคำและสำนวนภาษา ประโยค ไวยากรณ์ ภาพพจน์ และลีลาภาษา ด้านคำ และสำนวนภาษา คำและถ้อยคำส่วนใหญ่เป็นภาษาทั่วไป ที่ใช้สื่อสารกันใน ชีวิตประจำวัน เพื่อช่วยให้บทประพันธ์มีชีวิตชีวา สื่อเนื้อความได้อย่างแจ่มชัด บางครั้งใช้ถ้อยคำสำนวนมาประกอบ เพื่อช่วยให้บทประพันธ์สื่อความหมาย ได้ชัดเจนขึ้น ซึ่งใช้คำทั่วไปเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ใช้สำนวนมาประกอบด้วย เพื่อช่วยเพิ่มอรรถรสในบทประพันธ์ใช้ถ้อยคำสำนวน คำสแลงมา และคำ ภาษาพูดมาประกอบ เพื่อช่วยให้บทประพันธ์สื่อความหมายได้ชัดเจนขึ้น มีทั้งประโยคสั้นและประโยคยาวปะปนกันไป ด้านไวยากรณ์การประพันธ์ ไม่แตกต่างกัน ทั้งภยณ อโคกลน และทมยนต์ ต่างมีความสามารถในการสร้างไวยากรณ์การประพันธ์เหมือนกันและไวยากรณ์ที่ใช้คือบรรยายไวยากรณ์ พรรณนาไวยากรณ์ เทศนาไวยากรณ์ ส่วนภาพพจน์ นวนิยายเรื่องเมียบหลวง และเรื่องเมียนอย ผู้ประพันธ์ใช้ภาพพจน์ไม่แตกต่างกันผู้ประพันธ์ต่างมีความสามารถในการสร้างภาพพจน์การประพันธ์ ได้แก่ ภาพพจน์อุปมา-อุปลักษณ์ ภาพพจน์อริพจน์ นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่า ผู้ประพันธ์ต่างมีความสามารถในการสร้างสรรค์ลีลาภาษาขึ้นใช้ในบทประพันธ์ตามลักษณะของเนื้อหาลีลาภาษา มี 4 ลีลา ทั้งเสาวรจนี นารีปราโมทย์ พิโรธวาทัง และ คัลลปางคพิลล	

ตาราง 4 (ต่อ)

ประเด็น	เมียนหลวง-กฤษณา อโศกสิน	เมียนน้อย-ทมยันตี
ลักษณะการใช้ ภาษา (ต่อ)	ภาษาในต้วบททั้งเรื่อง กฤษณา อโศกสิน กำหนดให้ตัวละครเอก คือ ดร.วิกันดา เป็นผู้ใช้ภาษา เล่าเรื่อง ดังนั้น ลักษณะภาษาที่ใช้ จึงเหมาะสมตัวละคร ที่เป็น นักวิชาการ มีการศึกษาสูง และ เกิดในสังคมผู้ดี เช่น ใช้คำศัพท์ วิชาการ ใช้ถ้อยคำภาษาเขียน หรือภาษาการประพันธ์ ใช้ประโยค มีโครงสร้างตามภาษาไทย และมีขนาดยาว ใช้โวหาร ภาพพจน์ และลีลา ภาษา ตามแบบของผู้มีการศึกษา สูงและเป็นผู้ดี และเป็นลีลาของ การประพันธ์	ภาษาในต้วบททั้งเรื่อง ทมยันตี กำหนดให้ตัวละครเอก คือ ชลาเป็นผู้ใช้ ภาษาเล่าเรื่อง ดังนั้น ลักษณะภาษาที่ใช้ จึงเหมาะสมตัวละคร ที่เกิดใน ครอบครัวค่อนข้างยากจน มีการศึกษา ภาคบังคับ (ม.6) และใช้ชีวิตในสังคม เฉพาะซึ่งเป็นสังคมที่ไม่ค่อยมีเกียรติ ในสังคม เช่น ใช้คำศัพท์สามัญ และคำภาษาพูด ใช้ถ้อยคำภาษาพูด ใช้ประโยคมีโครงสร้างตามภาษาไทย แต่มีขนาดสั้น ใช้โวหาร ภาพพจน์ และลีลาภาษา ตามแบบธรรมสามัญ และเป็นลีลา ของการเขียนสื่อสารเพื่อสร้างอารมณ์

2. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างต้วบทกับบริบทสังคมของนวนิยายเรื่องเมียนหลวง-เมียนน้อย

ผลการวิจัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างต้วบทกับบริบทสังคมของนวนิยายเรื่องเมียนหลวง-เมียนน้อยที่ค้นพบ สรุปได้ 3 ประเด็น คือ วิธีของความเป็นเมียนหลวงและเมียนน้อยจากเรื่องเมียนหลวงและเรื่องเมียนน้อย ผลลัพธ์ของการเป็นเมียนหลวงและเมียนน้อยจากเรื่องเมียนหลวงและเรื่องเมียนน้อย และสถานภาพการดำรงอยู่ของเมียนหลวงและเมียนน้อยจากเรื่องเมียนหลวงและเรื่องเมียนน้อย กล่าวโดยสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 5 บทสรุปปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทสังคมของนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย

ประเด็น	เมียหลวง-ภรรยา อโศกสิน	เมียน้อย-ทนายยันตี
วิธีของความเป็น เมียหลวง และเมียน้อย	เกิดในครอบครัวที่เพียบพร้อม สมบูรณ์ มีการศึกษา มีปัญญา พร้อมจะแก้ปัญหาทุกอย่าง ให้ผ่านไปได้อย่างดี และเป็น เมียหลวงที่สามีขาดไม่ได้	เกิดในครอบครัวที่ไม่พร้อม พ่อแม่ถูกหลอก จึงต้องตกเป็น เมียของคนที่ไม่มีดี มีความรู้หรือ การศึกษาระดับกลาง หากแต่มี คุณธรรมและความสำนึกดี เมื่อ ได้พบเจอกับคนได้อย่างท่าน ถึง เป็นเมียแต่ก็มิได้ถูกด้อยค่า เมื่อท่านถึงแก่อนิจกรรม ก็ก้าว พ้นจากความเป็นเมียน้อย
ผลลัพธ์ของการเป็น เมียหลวงและเมียน้อย	เกือบถูกทำร้ายจนถึงแก่ความตาย เครียดลงกระเพาะ เกิดผลกระทบ ต่อการปกครองคนรับใช้ในบ้าน และต้องต่อสู้กับการระรานของเมีย น้อย ด้านจิตใจ ต้องรู้สึกเจ็บใจที่ถูก ทรยศหักหลัง รู้สึกทุกข์ระทมสับสน ในชีวิต รู้สึกเกลียดตัวเอง รู้สึก เกลียดสามี รู้สึกขมขื่น รู้สึกเจ็บแค้น และอยากแก้แค้นด้วยวิธีหนามยอก เอาหนามบ่ง	ด้านบวก คือ มีโอกาส เปลี่ยนแปลงตัวเอง ได้สันทนาการ ด้วยกีฬาที่ไม่เคย รู้จัก ได้เรียนรู้วิชาชีพอื่น ๆ ได้ เรียนรู้ชีวิตและเติบโตก้าวหน้า ได้มี ชื่อเสียงจากการประกวดนางงาม การได้เป็นผู้มีอิทธิพล และการ ได้รับรู้คุณค่าที่แท้จริงในความ เป็นชลา ส่วนด้านลบ ถูกดูหมิ่น ถูกตีสอนนินทา มีตราบาปติดตัว ผูกใจเจ็บผู้ทำให้กลายเป็นเมีย น้อย รู้สึกว่าตนเองสกปรกและ เกลียดตัวเอง กลายเป็น ของแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ อับอาย เป็นเครื่องมือหา ผลประโยชน์ และถูกกลั่นแกล้ง จากหนังสือพิมพ์และผู้ชาย ที่เข้ามาติดพัน

ตาราง 5 (ต่อ)

ประเด็น	เมียหลวง-ภรรยา อโศกสิน	เมียน้อย-ทมยันตี
	ครอบครัวและวงศ์ตระกูลของ ดร.อนิรุทธิ์ และดร.วิกันดา ทั้งครอบครัวของ ดร.อนิรุทธิ์ และดร.วิกันดา แม่ได้รับผลลัพธ์อยู่บ้าง หากแต่เนื้อหาในดวบทยังกล่าวไว้ไม่ชัดเจน เนื่องจากผู้ประพันธ์ อาจมิได้ตั้งใจกล่าวในเนื้อหานี้ สังคมของดร.อนิรุทธิ์ และดร.วิกันดา จากเรื่องเมียหลวง ซึ่งสังคมของ ดร.อนิรุทธิ์ ได้แก่ สังคมที่ทำงาน ประกอบด้วยสังคมเพื่อนฝูง สังคมสาธารณะ ส่วนสังคมของ ดร. วิกันดา ได้แก่ สังคมที่ทำงาน สังคมเพื่อนฝูง และสังคมสาธารณะได้แสดงไว้ อย่างชัดเจน สำหรับสังคมของชลา และสามี มีการแสดงไว้อย่างชัดเจน สังคมค่อนข้างเห็นใจเมียหลวง และมองการกระทำของเมียหลวงว่าเป็นสิ่งควรทำ	พ่อแม่ของชลา มีความทุกข์ใจ ที่ลูกสาวต้องเป็นเมียน้อย แต่การเป็นเมียน้อยนี้ ก็ช่วยประคับประคอง ให้ครอบครัวดำรงอยู่ได้ ในฐานะเมียน้อยของเสียชู้ชาย สังคมรอบข้าง ประกอบด้วยผู้คนหลากหลาย ได้แก่ ระเบียบ ข้อย คุณอ้อย คุณนาย และคุณคณินท์ สังคมในขณะเป็นอนุภรรยาของท่าน ประกอบด้วยกรณีหัวหน้าชั้นที่ สังคมอนุภรรยาของท่าน การถูกข่มขู่ เรียกผลประโยชน์เมื่อท่านถึงแก่อนิจกรรม และการเสื่อมเสียชื่อเสียงจากการชู้ชู้ของหนังสือพิมพ์ สังคมค่อนข้างไม่เห็นใจเมียน้อย และมองการกระทำของเมียน้อยว่าเป็นไม่สิ่งควรทำ
สถานภาพการดำรงอยู่ของเมียหลวงและเมียน้อย	คงอยู่ในสถานะเมียหลวงโดยพฤตินัย แต่ดำนินิตินัย คือ หย่าร้าง	ในช่วงแรก แม้เป็นเมียน้อย แต่ตัวเมียน้อยเองดำรงตนอย่างมีเกียรติ มีคุณธรรม และประพฤติดนไม่ต่างไปจากเมียหลวง ในช่วงสุดท้าย ก็ก้าวข้ามผ่านความเมียน้อยไปสู่ความเป็นเมียหลวง อย่างสมภาคภูมิ

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยในวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นการอภิปรายออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ปรับประยุกต์แนวคิดและทฤษฎีของนักวิชาการเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ในขั้นต้น คือ การอ่านตัวบทนวนิยายทั้ง 2 เรื่อง คือ เรื่องเมียหลวง กับเรื่องเมียน้อย ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดการอ่านวิเคราะห์ของวรวรรณ ศรีภักย์ (2562, หน้า 5-21) เพื่อค้นหาเนื้อหาสาระทั้งสาระหลักและสาระรอง รูปแบบของตัวบท ทั้งรูปแบบการประพันธ์และรูปแบบการเสนอเนื้อหา และรูปแบบการใช้ภาษา เป็นการอ่านละเอียดและวิเคราะห์ไปพร้อมกัน

ขั้นวิเคราะห์หลักวิธีประกอบสร้างตัวบทนวนิยายเรื่องเมียหลวงกับเรื่องเมียน้อย ประเด็นแก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก บรรยากาศ และลักษณะการใช้ภาษา ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดแนวคิดการศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์ ของพระยาอนุมานราชธน (2546, หน้า 49-112) แนวคิดวรรณคดีวิจารณ์แนวสุนทรียศาสตร์ ของจิตรลดา สุวัติกุล (2554, หน้า 213-235) แนวคิดองค์ประกอบของนวนิยาย รวมทั้งแนวคิดวิธีการพิจารณานวนิยายของหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2539, หน้า 70-74) แนวคิดการวิเคราะห์วรรณคดีและการประเมินคุณค่าวรรณคดี ของกุหลาบ มลลิกะมาส (2548, หน้า 97-137) แนวคิดองค์ประกอบของนวนิยาย และแนวคิดการอ่านและพิจารณาประเมินค่านวนิยาย ของสายทิพย์ นุกุณกิจ (2543, หน้า 182-196) ส่วนแนวคิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทสังคม ประยุกต์ใช้แนวคิดกลไกของสังคม ของพัทยา สายหู (2536, หน้า 1-224) แนวคิดองค์ประกอบจำบังคับของวรรณคดี ของสุจิตต์ พงศ์ไพบูลย์ (2524, หน้า 92-93) แนวคิดวรรณคดีกับชีวิตและสังคมของดวงมน จิตรจำนงค์ (2556, หน้า 107-143) แนวคิดการวิเคราะห์วิจารณ์วรรณกรรมของวรวรรณ ศรีภักย์ (2562, หน้า 5-15) และแนวคิดวรรณคดีวิจารณ์แนวสังคมศาสตร์ของยุรฉัตร บุญสนิท (2554, หน้า 139-1159)

อย่างไรก็ตาม การประยุกต์ใช้แนวคิดข้างต้นบางแนวคิด ผู้วิจัยคัดเลือกเฉพาะประเด็นที่เหมาะสมที่จะใช้กับการวิเคราะห์ข้อมูลเท่านั้น เช่น แนวคิดการศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์ ของพระยาอนุมานราชธน ผู้วิจัยใช้เฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลตัวบท อาทิ อารมณ์สะท้อนใจ การแสดงออก และองค์ประกอบ แนวคิดวรรณคดีวิจารณ์แนวสุนทรียศาสตร์ของจิตรลดา สุวัติกุล (2554, หน้า 213-235) เลือกใช้เฉพาะในประเด็นสุนทรียภาพในคำและสุนทรียภาพในความ ส่วนแนวคิดสอดคล้องกับธรรมชาติของข้อมูลในการวิจัย คือ แนวคิด

องค์ประกอบของนวนิยายรวมทั้งแนวคิดวิธีการพิจารณานวนิยาย ของหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2539, หน้า 70-74) แนวคิดการวิเคราะห์วรรณคดีและการประเมินคุณค่าวรรณคดี ของกุหลาบ มลลิกะมาส (2548, หน้า 97-137) แนวคิดองค์ประกอบของนวนิยายและแนวคิด การอ่านและพิจารณาประเมินค่านวนิยาย ของสายทิพย์ นุกูลกิจ (2543, หน้า 182-196) ในประเด็นแก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก และบรรยากาศ สามารถประยุกต์ใช้กับการวิจัยครั้งนี้ได้เป็นอย่างดี

ส่วนแนวคิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทสังคม แนวคิดกลไกของสังคม ของพัทยา สายหู (2536, หน้า 1-224) ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลตัวบทที่ใช้ในการวิจัย เช่น มนุษย์กับสังคม กลไกของระเบียบสังคม ตำแหน่งและหน้าที่ทางสังคม ปัญหาเกี่ยวกับสถานภาพ และบทบาทของบุคคลและปัญหาสังคม เหมาะสมและสอดคล้องกับข้อมูลตัวบทนวนิยายเรื่อง เมียหลวงและเรื่องเมียน้อยมากที่สุด ส่วนแนวคิดองค์ประกอบจำบังคับของวรรณคดี ของสุวิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2524, หน้า 92-93) ว่าด้วยสังคมในวรรณคดี และแนวคิดวรรณคดีกับชีวิตและสังคม ของดวงมน จิตรจำนงค์ (2556, หน้า 107-143) ว่าด้วยวรรณคดีกับชีวิตและความจริงในชีวิต และวรรณคดีกับสังคม ก็ช่วยเสริมให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความลึกซึ้งแม่นยำมากยิ่งขึ้น

2. ความสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย

ผลการวิจัยที่ปรากฏนั้น พบว่า สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ประเด็น เป็นส่วนใหญ่ คือ นวนิยายเรื่องเมียหลวง ของกฤษณา อโศกสิน และเรื่องเมียน้อย ของทมยันตี มีวิธีการประกอบสร้างตัวบทและลักษณะวรรณกรรม ที่แสดงถึงความเป็นลักษณะเฉพาะตัวของผู้แต่งได้แตกต่างกันในรายละเอียดดังสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยกฤษณา อโศกสิน ใช้กลวิธีประกอบสร้างตัวบทผ่านนวนิยายเรื่องเมียหลวง ส่วน ทมยันตี ใช้กลวิธีประกอบสร้างตัวบทผ่านนวนิยายเรื่องเมียน้อย ในด้านแก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก บรรยากาศ และลักษณะการใช้ภาษา

การศึกษาองค์ประกอบของแก่นเรื่องของนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย พบว่า มีความเหมือนกัน คือ เป็นเรื่องสะท้อนปัญหาสังคมเหมือนกัน โดยเฉพาะตัวละครเอกในเรื่อง เมียหลวง กับตัวละครเอกในเรื่องเมียน้อย คือ ดร.วิกันดา กับชลา มีความเป็นเมียหลวงทั้ง 2 คน ทั้งนี้ เป็นการสนับสนุนค่านิยมของสังคม ควรส่งเสริมและปลูกฝังเรื่องศีลธรรมอันดี ให้กับทุกคนในครอบครัว เพราะเป็นสิ่งที่สามารถช่วยคลี่คลายปัญหาได้ ในส่วนของโครงเรื่อง นวนิยายเรื่อง เมียหลวงกับเมียน้อย พบว่า เหมือนกันโดยนวนิยายเรื่องเมียหลวงมีการเปิดเรื่องด้วยการผสมผสานตัวบทแบบบรรยาย พรรณนาฉากและตัวละครเหมือนกัน การผูกปมปัญหาของนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย มีปมปัญหามาจากความเจ้าชู้ของผู้ชายทั้งสิ้น การทวนเรื่อง

เหมือนกัน โดยให้นวนิยายมีการทิวความรุนแรงในการดำเนินเรื่องกับปมปัญหาเป็นลำดับขั้น เป็นเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น จุดสุดยอด ผู้ประพันธ์นวนิยายทั้งสองเรื่องใช้กลวิธีประกอบสร้าง จุดสุดยอดเหมือนกันโดยใช้การกำหนดปมปัญหาให้คลี่คลายลงและดำเนินเรื่องต่อไป การปิดเรื่อง ผู้วิจัยพบว่าจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบผู้ประพันธ์ทั้งสองท่านใช้วิธีการปิดเรื่องแตกต่างกัน โดยนวนิยายเรื่องเมียหลวงมีการปิดเรื่องแบบทิ้งท้ายหรือทิ้งปัญหาให้ผู้อ่านคิดต่อไปว่าจะเกิด เหตุการณ์อะไรต่อจากนี้ ส่วนนวนิยายเรื่อง เมียน้อยมีการจบเรื่องแบบสุชานาฏกรรม

ตัวละครในนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย ผู้วิจัยพบว่าสามารถจำแนกบทบาท ของตัวละครได้ 3 ประเภท คือตัวละครหลัก ตัวละครรอง และตัวละครประกอบหรือตัวละคร เสริมเรื่องเหมือนกัน

การวิเคราะห์สรุปเปรียบเทียบความเหมือนและต่าง ของ ดร.วิกันดาและชลา พบว่า ดร.วิกันดา กับชลา มีความเหมือนกันอยู่ 2 ด้าน คือ ด้านชีวิตครอบครัวกับด้านความมี คุณธรรมจริยธรรมเหมือนกัน ส่วนความต่างกัน 5 ด้าน คือ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านภูมิหลัง ของครอบครัว ด้านการศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ และด้านความรู้สึกนึกคิดที่สัมพันธ์กับ พฤติกรรม บทสนทนาในนวนิยายเรื่องเมียหลวงและเมียน้อยมีบทสนทนาเพื่อใช้ในการดำเนินเรื่อง บทสนทนาทำให้รู้จักตัวละครบทสนทนาไม่ซ้ำซาก บทสนทนามีความสมจริง และบทสนทนา ทำให้บทประพันธ์น่าอ่าน ช่วยให้วิธีการไม่ซ้ำซากช่วยสร้างความสมจริงให้กับนวนิยาย คำพูด ที่สมมุติว่าเป็นถ้อยคำจริง ๆ ของตัวละครมากกว่าคำบรรยายของตัวละคร ทำให้นวนิยายเรื่อง เมียหลวงและเรื่องเมียน้อย น่าอ่าน น่าสนใจและช่วยแสดงให้เห็นถึง อุปนิสัยของตัวละครได้เด่นชัด ฉากในนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย มีการสร้างฉากให้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม ของตัวละคร ซึ่งตัวละครในนวนิยายเรื่องเมียหลวงและเรื่องเมียน้อย มีสภาพจิตใจ และการดำเนินเรื่องไปตามสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติและทางวัฒนธรรมสังคมและประเพณีไทย ในชีวิตจริงของปวงชนคนทั่วไป การสร้างบรรยากาศของกฤษฎา อโศกสินผู้เขียนนวนิยายเรื่อง เมียหลวง พบว่า ดร.วิกันดา มีความเศร้าหมอง ขมขื่น และเสียใจกับพฤติกรรมการเป็นคนเจ้าชู้ ของดร.อนิรุทธิ์ ที่ไม่ทราบอนาคตว่าตนเองจะสมหวังหรือไม่อย่างไร ผู้เขียนทั้งสองท่านถ่ายทอด ฉากให้มีส่วนประกอบเป็นความสมจริง และสื่อความคิดของผู้เขียนให้ดำเนินเรื่องต่อไป ว่าเหตุการณ์ในเรื่องเกิดขึ้นที่ไหน เมื่อไร มีลักษณะอย่างไร ช่วยสื่อความคิดของผู้เขียน ให้ดำเนินเรื่องให้น่าอ่านส่วนลักษณะการใช้ภาษาในนวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย ผู้วิจัยพบว่า ลักษณะการใช้ภาษาดังกล่าวจำแนกได้ 5 ประการ ได้แก่ คำและสำนวนภาษา ประโยค ไวยากรณ์ ภาพพจน์ และลีลาภาษา ผู้วิจัยสรุปได้ว่าผู้ประพันธ์นวนิยายเรื่องเมียหลวงกับนวนิยายเรื่องเมียน้อย มีความเหมือนกัน คือใช้ รสวรรณคดี วรรณกรรม 4 ลักษณะเหมือนกัน คือ เสาวรสจณี

นารีปราโมทย์ พิโรธวาทัง และศัลลาบังคพิสัย มาใช้ในการประกอบ การสร้างตัวบทเหมือนกัน ทำให้เห็นวรรณคดี

ผลการวิจัย พบว่า การปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทสังคมของนวนิยายเรื่อง เมียหลวง-เมียน้อย วิธีของความเป็นเมียหลวงและเมียน้อยจากเรื่องเมียหลวงและเรื่องเมียน้อย ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็น คือ บทบาทในด้านบวกและบทบาทในด้านลบ บทบาทในด้านบวก ดร.วิกันดา มีบทบาทเป็นศรีภรรยาที่ดีมีคุณธรรมรู้จักหน้าที่ตามหลักทศ 6 สามีจัดเป็น ปัจฉิมทิศ หรือทิศเบื้องหลังของภรรยา ดร.วิกันดา ยกความเป็นใหญ่ให้สามี ในส่วนของชลาในเรื่องเมียน้อย ก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน สอดคล้องกับบทบาทภรรยาที่ดีตามหลัก พุทธศาสนา ดร.วิกันดา มีคุณธรรมตามหน้าที่ของภรรยา 6 ประการ คือ จัดการงานดี หน้าที่หลักของเมียหลวงคือการจัดการงานบ้านให้ดี มีสติปัญญาและความอดทน ปรารถนาประคอง ครอบครัว มีศิลปะในการครองเรือน ไม่พูดจาลบหลู่บุพการีของสามี และมีอารมณ์ขัน ส่วนบทบาทในด้านลบ พบว่า ดร.วิกันดา มีความบกพร่องต่อสามีคือความบกพร่องต่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาในระดับโลกียะ 5 ประเด็น คือ การแสดงความรักต่อสามีน้อย การไม่สามารถตอบสนองความต้องการทางเพศของสามี การไม่สร้างความสัมพันธ์ที่แปลกใหม่ การใช้อารมณ์ของตนเป็นที่ตั้ง และการใช้คำพูดเสียดสีประชดประชัน ผลลัพธ์ของการเป็น เมียหลวงและเมียน้อยจากเรื่องเมียหลวงและเรื่องเมียน้อย ผลการวิจัยในภาพรวมมี 5 ประการ คือ ผลลัพธ์ต่อตนเอง ผลลัพธ์ต่อคู่ครอง ผลลัพธ์ต่อลูก ผลลัพธ์ต่อครอบครัวและวงศ์ตระกูล และผลลัพธ์ต่อสังคมจากการวิเคราะห์ข้อมูลผลของการเป็นเมียน้อยของชลา นั้นจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ผลลัพธ์เชิงบวกและผลลัพธ์เชิงลบ ผลลัพธ์หรือด้านดีจากการเป็นเมียน้อย ของชลา สรุปได้ 7 ประการ คือ มีโอกาสเปลี่ยนแปลงตนเอง ได้สั่งทนการกักขังที่ไม่รู้จัก ได้เรียนรู้ วิชาชีพ ได้เรียนรู้วิชาชีวิตและเติบโตก่อนวัย ได้มีชื่อเสียงจากการประกวดนางงาม ได้เป็นผู้มี อิทธิพลหลังจากได้เป็นอนุภรรยาท่าน และการได้รับรู้คุณค่าที่แท้จริงในความเป็นชลา ส่วนบทบาทเชิงลบจากการเป็นเมียน้อยในด้านที่ไม่ดีมี 9 ประการ คือ ถูกดูหมิ่น ถูกติฉินนินทา มีตราบาปติดตัว ผูกใจเจ็บผู้ที่ทำให้กลายเป็นเมียน้อย รู้สึกว่าตนเองสกปรกและเกลียดตัวเอง กลายเป็นของแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ รู้สึกอับอาย เป็นเครื่องมือหาผลประโยชน์ ถูกกลั่นแกล้ง จากหนังสือพิมพ์และผู้ชายที่เข้ามาติดพัน ลักษณะดังกล่าวมานี้ เห็นได้ชัดเจนในนวนิยายเรื่อง เมียน้อย

สถานการณ์การดำรงอยู่ของเมียหลวงและเมียน้อยจากเรื่องเมียหลวงและเรื่องเมียน้อย หลังจากผู้วิจัยอ่านข้อมูลตัวบทนวนิยายเรื่องเมียหลวงและเมียน้อยอย่างละเอียดแล้วจากนั้น ผู้วิจัย จึงเก็บข้อมูลสถานการณ์การดำรงอยู่ของเมียหลวง คือ ดร.วิกันดา และ ชลา จากนั้นจึง

วิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยได้ 2 ประการ คือ การดำรงชีวิตอยู่และสถานภาพเมียหลวงของ ดร.วิกันดา จากเรื่องเมียหลวง การดำรงอยู่และสถานภาพเมียน้อยของชลา

การดำรงชีวิตอยู่และสถานภาพเมียของ ดร.วิกันดา จากเรื่องเมียหลวง สามารถมองได้ 3 ชั้น การคงอยู่ในสถานะเมียหลวงการอยู่ในสถานะหย่าร้างแต่เป็นเมียหลวงโดยพฤตินัย และการกลับสู่สถานะเมียหลวงและศรีภรรยาคงอยู่ในสถานะเมียหลวง จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ดร.วิกันดา สามารถปรับเปลี่ยนตนเองจากการแสดงอาการหึงหวง ประชดประชัน และการพยายามบังคับให้สามีปรับเปลี่ยนพฤติกรรม กลายเป็นผู้มีศิลปะในการครองคู่ แม้ว่าวิกันดาตัดสินใจหยุดสถานการณเป็นเมียหลวงด้วยการหย่าขาดจาก ดร.อนิรุทธิ์ แต่เมื่อเดือตรอนมีปัญหา ดร.อนิรุทธิ์ ก็หันมาพึ่ง ดร.วิกันดา ทำให้เธอยังคงเป็นเมียหลวงทางพฤตินัย ยิ่งเมื่อเวลาผ่านไป วิกันดาสามารถใช้สติปัญญา ความอดทน และการนำเสนอคุณค่าที่มีอยู่ในตัวอันคุณสมบัติของเมียหลวงที่ทรงคุณค่า มาแสดงให้ประจักษ์ต่อสายตานิรุทธิ์ได้ทำให้ ดร.วิกันดา มีชัยชนะในสนามชีวิต คือ การได้ครอบครองที่อบอุ่นอันเป็นที่รักกลับมา

กฤษณา อโศกสิน มีความคิดเห็นว่าผู้หญิงไม่สามารถขัดขึ้นด้วยวิธีการที่แข็งกร้าว เพื่อเอาชนะบิดาธิปไตยที่ยังรากลึกในสังคมไทย หากพยายามต่อต้านขัดขึ้นอย่างแข็งกร้าว ผลที่ได้ คือ การสูญเสียสามีและครอบครั้วที่แตกร้าง วิธีการที่ดีที่สุด คือ การใช้สติปัญญา ความอดทน และการมีศิลปะในการครองคู่ ค่อย ๆ ประคับประคองชีวิตคู่จนกระทั่งสามีเห็นคุณค่าของเมียหลวง และเห็นครอบครั้วมีความสำคัญเหนือกว่าความต้องการความสุขอย่างเห็นแก่ตัว จึงจะสามารถคลายทิวี่ และทำให้ผู้ชายยอมประนีประนอม ยกย่องให้เมียหลวงเป็นเมียของตนเพียงหนึ่งเดียวได้ในที่สุด

การดำรงอยู่และสถานภาพเมียน้อยของชลาจากนวนิยายเมียน้อยของทมยันตี แสดงเห็นการคงอยู่ของสถานะเมียน้อยของชลา ด้วยการต่อรองขัดขึ้นกับอำนาจบางประการ อย่างชาญฉลาดและอดทน จากการศึกษาพบว่าการดำรงอยู่และสถานภาพเมียน้อยของชลา จากเรื่องเมียน้อย มี 3 ประการ ได้แก่ การดำรงอยู่และสถานภาพเมียน้อยของเสียชูชัย การดำรงอยู่และสถานภาพอนุภรรยาของท่าน และการเปลี่ยนสถานภาพจากเมียน้อยเป็นเมียหลวง ชลากลายเป็นภรรยาที่มีคุณสมบัติของเมียหลวงที่ดีคือมีจริตกิจริยามารยาทเรียบร้อย มีรูปร่าง หน้าตางดงาม มีวุฒิภาวะสูงสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ในสถานการณ์ที่มีความกดดันสูง สามารถเซตหน้าชุดตาสามีที่มีตำแหน่งเป็นอธิบดีของหน่วยงานที่เกี่ยวกับความยุติธรรม ชลาจึงกลายเป็นเมียหลวงที่สังคมยกย่องตามความใฝ่ฝันของเธอได้ในที่สุด เพราะตลอดชีวิตการเป็นเมียน้อยของชลา ทำให้เธอรู้ว่าเมียน้อยต้องเผชิญกับการดูหมิ่นเกลียดชัง ไร้เกียรติศักดิ์ศรี

ทำให้เธอเห็นคุณค่าของสถานะเมียหลวง ซลาจึงเห็นคุณค่าและปรารถนาสถานะภาพเมียหลวงตลอดมา

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “กฤษณา อโศกสิน ทมยันตี”: อัตลักษณ์การประพันธ์ นวนิยายร่วมสมัยเชิงประชัน เรื่อง “เมียหลวง-เมียน้อย” ยังมีประเด็นที่น่าสนใจ ที่สามารถศึกษาได้หลายประเด็น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้ทราบถึงกลวิธีการประกอบสร้างตัวบทและแนวคิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทสังคม นวนิยายเรื่องเมียหลวง-เมียน้อย ผู้ประพันธ์ คือ กฤษณา อโศกสิน กับ ทมยันตี ได้เสนอแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านและสังคมส่วนรวมในหลายด้าน เป็นการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว เรื่องเมียหลวงเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการแต่งงานแล้วประสบปัญหาอันเกิดจากคู่สมรสและบุคคลอื่น คือ ดร.อนิรุทธ์ ผู้เป็นสามีและบรรดาเมียน้อยทั้งหลายที่เป็นบุคคลอื่น แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวนี้ ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวเพื่อ นำเสนอให้เห็นผลกระทบตอสังคม กล่าวคืออาจเกิดปัญหาแตกแยก หย่าร้าง และผลเสียก็จะตกแก่เด็ก จะทำให้เด็กมีปัญหาและพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น หนีออกไปเที่ยวตอนกลางคืน หักกินเหล้า สูบบุหรี่ ไม่เรียนหนังสือ

ส่วนนวนิยายเรื่องเมียน้อย ได้นำเสนอแนวคิด เป็นกลวิธีที่ทำให้เรื่องราวเริ่มจากปัญหาหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวละครเป็นสำคัญ หลังจากนั้นก็จะเป็นการแก้ปัญหาให้กับตัวละคร และหาทางออกให้กับตัวละครจนได้รับอิสรภาพ และไม่ต้องเป็นเมียน้อยอีกต่อไป

นอกนี้ ในด้านการประพันธ์นั้น ด้วยผู้ประพันธ์นวนิยายเรื่องเมียหลวงและนวนิยายเรื่องเมียน้อย ต่างเป็นนักประพันธ์ชั้นครู ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ทั้งคู่ ศิลปะการประพันธ์ในเรื่องดังกล่าว สามารถใช้เป็นแบบอย่างการประพันธ์ ทั้งด้านการสร้างองค์ประกอบในตัวบท และศิลปะการใช้ภาษาในตัวบท อนึ่ง นวนิยายเรื่องเมียหลวง ผู้ประพันธ์กำหนดให้ตัวละครเอกเป็นผู้เล่าเรื่อง ด้วยตัวละครเอกเป็นผู้ที่มีการศึกษาระดับสูง การเล่าเรื่องทั้งหมด จึงใช้ภาษาที่ประณีต งดงาม เหมาะสมกับตัวละครผู้เล่าเรื่อง ในขณะที่นวนิยายเรื่องเมียน้อย ตัวละครเอกเป็นผู้เล่าเรื่องเช่นเดียวกัน แต่ตัวละครเอกนี้มีการศึกษาไม่สูงนัก คือระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นตัวละครสามัญ การใช้ภาษาในการเล่าเรื่องจึงใช้ภาษาสามัญส่วนใหญ่เป็นภาษาที่ใช้สนทนาทั่วไปในชีวิตประจำวัน แต่บางครั้งผู้ประพันธ์ก็ได้แสดงเนื้อหาที่เป็นข้อคิดได้ดี ด้วยว่าผู้เล่าเรื่อง แม้มีความรู้ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่หก หากแต่เป็นผู้ไม่รู้

ไฟ่เรียน หรือเรียนหนังสือเก่า ดังนั้นเมื่อแสดงความนึกคิดใด ภายใต้สำนวนภาษาที่เรียบง่าย แต่มีสาระที่แหลมคม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษานวนิยายเชิงประชัน เรื่องอื่น ในลักษณะที่มีแนวคิดปฏิสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตครอบครัว แนวคิดเกี่ยวกับความรักที่มีความหลากหลายเชิงประชัน

2.2 ควรมีการศึกษาบทกวีและภาษาวรรณศิลป์ เชิงประชันจากศิลปินแห่งชาติท่านอื่น

2.3 ควรมีการศึกษานวนิยายเชิงประชันเปรียบเทียบ เรื่องบทบาทของสามีที่ดี

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ .(2541). **ภาษาไทยวันนี้**. สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว]
- กรรข อัญชลีกุล.(2548). **ภาษาสร้างสรรค์การใช้ภาพพจน์ในนวนิยายของโสภาค สุวรรณ**. รายงานการวิจัย. คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจ บัณฑิตย. กรุงเทพฯ.
- กฤษณา อโศกสิน [นามแฝง]. (2555). **เมียหลวง**. กรุงเทพฯ:เพื่อนดี.
- กระแสร มาลาภรณ์. (2530)**วรรณกรรมไทยปัจจุบัน** .กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์, กรุงเทพฯ
- กาญจนา วิชญาปกรณ์.(2534). **หลักเบื้องต้นในการศึกษาเรื่องสั้นและนวนิยาย**. พิษณุโลก: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส.(2548). **ความรู้ทั่วไปทางวรรณคดีไทย** .กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทย และภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จันทนา อินทร์รัตน์. (2536). **การวิเคราะห์นวนิยาย ของ มาลา คำจันทร์**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร กรุงเทพฯ.
- จงจิตต์ โสภณคณาภรณ์.(2549).**สังคมวิทยาสตรี**.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย รามคำแหง
- จรรยาดี บุญชัน. (2551) การศึกษาคู่มือค่าเชิงวรรณศิลป์ของนวนิยาย เรื่อง “ความสุขของกะทิ ”นวนิยายรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ประจำปี 2549. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก
- จันทิมา อังคพณิชกิจ. (2557). **การวิเคราะห์ข้อความ (Discourse Analysis)**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จตุพร จันทสุข.(2543). **การวิเคราะห์นวนิยายเรื่องร่มฉัตรของทมยันตี**.วิทยานิพนธ์. ศศ.ม. มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ.
- จิตรลดา สุวัติกุล.(2554). **“หน่วยที่ 4 วรรณคดีวิจารณ์แนวสุนทรียศาสตร์” ใน เอกสาร การสอนชุดวิชา ภาษาไทย 7 (วรรณคดีวิจารณ์สำหรับครู) หน่วยที่ 1-6**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

จूरี่รัตน์ กิจเกษตรกุล.(2543). **บทบาทพ่อในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน.**

วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

ชนิกานต์ กุ้เกียรติ.(2540). **การศึกษาวิเคราะห์นวนิยายของกฤษณา อโศกสินที่ได้รับ**

รางวัลพัฒนาการด้านแนวคิด ตัวละครและกลวิธีการประพันธ์.วิทยานิพนธ์ อม.,

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.

ชไมพร ฉายเหมือนวงศ์. (2549) **ลีลาภาษาในงานเขียนของวาณิช จรุงกิจอนันต์.**

วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ณัฐพร อาจหาญ. (2555). **การสร้างความเป็นจริงทางสังคมของเมียน้อยในละครโทรทัศน์**

วิทยานิพนธ์ ว.ศม., มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ณิชา จันทะเกาศลย์. (2559). **รูปแบบและกลวิธีการสื่อธรรมนิยายของทมยันตี.**

วิทยานิพนธ์ พธ.ด., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

दनयरณ แจ่มนิยม.(2550). **ลีลาภาษาในนวนิยายของกึ่งฉัตร.** วิทยานิพนธ์

ศศ.ม., มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ

ดวงมน จิตรจำนงค์. (2556). **วรรณคดีวิจารณ์เบื้องต้น.กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.**

ดวงมน จิตรจำนงค์. (2555). **การวิจารณ์บนเส้นทางวรรณคดีศึกษา.** มหาสารคาม: อินทนิล.

ตรีศิลป์ บุญขจร. (2547). **นวนิยายกับสังคมไทย (2475-2500) (พิมพ์ครั้งที่2).** กรุงเทพฯ:

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทมยันตี [นามแฝง]. (2552). **เมียน้อย.** กรุงเทพฯ: ณ บ้านวรรณกรรม.

ตรงศรีวิทย์ ทองเลื่อน. (2550). **วิเคราะห์วรรณศิลป์ในนวนิยายของแดนอรัญ แสงทอง.**

วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.

ธวัช ปุณโณทก. (2527). **แนวทางการศึกษาวรรณกรรมปัจจุบัน.** กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ธิติมา ดอนสมจิตร. (2562). **ตัวละครเมียน้อยในนวนิยายไทยร่วมสมัย: ภาพแทน**

และการประกอบสร้างความหมายทางสังคม. วิทยานิพนธ์ ศ.ศม., มหาวิทยาลัยสาร

คาม, มหาสารคาม.

ธิดำพร อดทน. (2542). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีภรรยาน้อยของผู้ชาย.**

วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

นภาลย์ สุวรรณธาดา. (2526). **ความรู้เบื้องต้นทางการประพันธ์.** นนทบุรี:

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

นริศรา ไหระโซ. (2546). **ความขัดแย้งในนวนิยายของทมยันตี**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.,
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.

นายดำรา ณ เมืองใต้. (2515). **ภาษาและวรรณคดี**. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น

เนตรทราย คงอนุวัฒน์. (2550). **ศึกษาศิลปะการใช้ภาษาในนวนิยายของวัฒน์ วรรลยางกุล**.
สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.

บุญยงค์ เกศเทศ. (2536). **แลลอดวรรณกรรมไทย**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

เบญจวรรณ ชุนฤทธิ์ (2546) **วิเคราะห์จินตภาพในวรรณกรรมที่ได้รับรางวัล
ของกฤษณา อโศกสิน**. วิทยานิพนธ์, ศศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
กรุงเทพฯ.

ประดับ ภูมิลา. (2542). **บุคลิกภาพตัวละครเอกสตรีในนวนิยายของทมยันตี
ช่วง พ.ศ. 2509 ถึง พ.ศ. 2529**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,
มหาสารคาม.

ประคอง เจริญจิตรกรรม. (2555). **หลักการเขียนวิจารณ์วรรณกรรม (พิมพ์ครั้งที่ 2)**.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประเสริฐ ไสววรรณ. (2533). **วิเคราะห์นวนิยายและเรื่องสั้นสะท้อนชีวิตชาวชนบทอีสาน
ของ คำพูน บุญทวี**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ

ปัทมวรรณ วาจางาม. (2548). **ลีลาภาษาในนวนิยาย ของ ว.วินิจฉัยกุล**.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

เปลื้อง ณ นคร. (2540). **ศิลปะแห่งการประพันธ์ (พิมพ์ครั้งที่ 3)**. กรุงเทพฯ: ขาวฟาง.

พรธาดา สุวัธนวิช. (2550). **ผู้หญิงกับบทความความเป็นแม่ในนวนิยายไทยตั้งแต่
พ.ศ. 2510-2546**. วิทยานิพนธ์ อ.ด., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ

พระยาอนุমানราชชน. (2546). **การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์ (พิมพ์ครั้งที่ 5)**.
กรุงเทพฯ: ศยาม.

พิมพาภรณ์ บุญประเสริฐ. (2555). **ลักษณะความเป็นเลิศทางด้านวรรณศิลป์
ในวรรณกรรมไทย รางวัลสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน**. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

พัทธา สายหู. (2536). **กลไกของสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 7)**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพโรจน์ บุญประกอบ. (2539). **การเขียนสร้างสรรค์ เรื่องสั้น-นวนิยาย**. กรุงเทพฯ:
ดอกหญ้า.

ภัทรพร หงส์ทอง. (2538). **การศึกษาแนวคิดสตรีนิยมในนวนิยายของทมยันตีระหว่าง**

พุทธศักราช 2506–2534. วิทยานิพนธ์ อ.ม.,จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

ภัทร์ธีรา นลองเดช (2548) **วิเคราะห์วรรณคดีที่นิทานเวตาล ต้นฉบับพระคัมภีร์**

ฝรั่งเศสพิทยาลงกรณ์. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา.

ยุพร แสงทักษิณ. (2538). **วรรณกรรมปัจจุบัน** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.

ยุพร แสงทักษิณ. (2544). “หน่วยที่4วรรณคดีสมัยกรุงธนบุรี–กรุงรัตนโกสินทร์

พ.ศ.2394”. ใน **พัฒนาการวรรณคดีไทย**, หน้า 207–328. อรสรสา สายบัว (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ยุรฉัตร บุญสนิท. (2554). “หน่วยที่ 3 วรรณคดีวิจารณ์แนวสังคมศาสตร์”

ในเอกสารการสอนชุดวิชา ภาษาไทย 7 (วรรณคดีวิจารณ์สำหรับครู) หน่วยที่ 1–

6. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

รัชณี กล่อมเกลี้ยง. (2541). **พฤติกรรมทางเพศของตัวละครเอกหญิงในนวนิยาย**

ของกฤษณา อโศกสิน. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2532). **ศัพท์ทางสังคมวิทยา.** กรุงเทพฯ: อมรินทร์ป๊อปปูลี่.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554** (พิมพ์ครั้งที่2).

กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. (2556). **วรรณกรรมปัจจุบัน** (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วนิดา บำรุงไทย. (2544). **ศาสตร์และศิลป์แห่งนวนิยาย.** กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

วรวรรณ ศรียาภัย. (2562). “หน่วยที่ 5 การอ่านวิเคราะห์วิจารณ์” ใน **เอกสารการสอน**

ชุดวิชาการอ่านภาษาไทย หน่วยที่ 1–8. (ฉบับปรับปรุงครั้งที่2). นนทบุรี:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วิภา กงกะนันทน์. (2540). **กำเนิดนวนิยายในประเทศไทย.** กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.

วนิดา ดิถียนต์. (2537). “คู่มือ 2 ”เส้นทางเดินผ่านนานไกลของ ทมยันตี,” ปากไก่

วรรณกรรม. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.

วืรวรรณ ศรีสำราญ.(2543). **สถานภาพสตรีไทยในนวนิยายของ กฤษณา อโศกสิน**

(พ.ศ.2497–2530). วิทยานิพนธ์ อ.ม.,จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

วีรศักดิ์ จันทร์เพชร. (2545). **จริยธรรมในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน.**

การศึกษาค้นคว้าอิสระ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

ศิวกานท์ ปทุมสูติ. (2542). **การอ่านเพื่อชีวิต.** กรุงเทพฯ: เลิฟแอนด์ลิฟเพรส.

ศิริกัญญา จรเทศ. (2549). **วิเคราะห์บทบาทครอบครัวที่มีต่อตัวละครในนวนิยาย
ของว.วินิจฉัยกุล.**วิทยานิพนธ์ อ.ม., มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม

สมเกียรติ รัชต์มณี. (2558). **การแตงนวนิยาย.** นนทบุรี: สัมผัสปัญญา.

สมพร มั่นตะสูตร. (2540). **การเขียนเพื่อการสื่อสาร.** กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

สมศรี บวบนา. (2548). **วิเคราะห์แนวคิดและคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ที่ปรากฏในนวนิยาย**

วรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537-พ.ศ. 2546.

การศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง ศศ.ม., มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.

สัมพันธ์ รุ่งระวี. (2528). **วิเคราะห์นวนิยายของทมยันตี.**วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.,

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

สาคร บุญเลิศ. (2525). **วิเคราะห์นวนิยายของกฤษณา อโศกสิน.**วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.,

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

สายทิพย์ นุกูลกิจ. (2543). **วรรณกรรมไทยปัจจุบัน.** กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษา

ตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

สารภี ขาวดี. (2546). **ภาพลักษณ์ตำรวจไทยในนวนิยายของวชิษฐ์ เดชบุญชร.**

วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

สุภารัตน์ เสรีวัฒน์. **วิวัฒนาการของเรื่องสั้นในเมืองไทยตั้งแต่แรก จนถึง พ.ศ. 2475.**

กรุงเทพฯ: เอกสารนิเทศการศึกษา หน่วยศึกษานิเทศกรรมการฝึกหัดครู.

สุภาวดี มั่นสปียะเลิศ. (2548). **เมียน้อย: กระบวนการตัดสินใจและการปรับตัว.**

วิทยานิพนธ์ สม.ม., มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ

สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2524). **วรรณคดีวิเคราะห์.** กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สุพรรณิ วราทร. (2519). **ประวัติการประพันธ์นวนิยายไทย.** กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์.

สุพรรณษา ภัคตรนิกร. (2557). **อุดมสังคมในข้อความเรื่องสั้น ของประภัสสร เสวิกุล.**

เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุภาวดี มั่นสปียะเลิศ. (2548). **‘เมียน้อยกระบวนการตัดสินใจและการปรับตัว’.**

วิทยานิพนธ์ สม.ม., มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

- เสาวภา ธานีรัตน์. (2553). **วรรณกรรมศึกษา**. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครศรีธรรมราช.
- หม่อมหลวงต๋อย ชุ่มสาย. (2516). **วรรณกรรมพินิจเชิงจิตวิทยา**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ. (2539). **แนววรรณกรรม**. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2529). **รวมบทความบางประเด็น เรื่อง “สตรี”**. กรุงเทพฯ:
สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อิงอร พันธุ์ฤทธิ. (2558). **นวนิยายนิทัศน์** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่
ผลงานวิชาการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Bertens, H. (2003). **Literary Theory: the basic**. New York: Routledge.
- Fairclough, N. (2003). **Analyzing Discourse: Textual Analysis for Social Research**.
New York: Routledge.
- Rockwell, F. A. (1962). **Modern Fiction Techniques**. Boston: The Writer Inc.
- Scollon, Scollon and Jones. (2012). **Intercultural Communication: A Discourse Approach
and Edition**. London: Blackwell.
- van Dijk. (1977). **Text and Context: Exploration in the Semantics and Pragmatics of
Discourse**. London: Longman.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	ผกาเพ็ญ จรุงแสง
วัน เดือน ปี เกิด	27 กรกฎาคม 2508
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2556 ศษ.ม. (หลักสูตรและการสอน-การสอนภาษาไทย), มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, นนทบุรี พ.ศ. 2547 ศษ.ม. (การอุดมศึกษา), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2563 ศศ.บ. (ไทยคดีศึกษา), มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, นนทบุรี พ.ศ. 2532 ศศ.บ. (การจัดการทั่วไป), วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา, กรุงเทพมหานคร
ที่อยู่ปัจจุบัน	212 ซอยลาดกระบัง 1 แขวงลาดกระบัง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520
ผลงานตีพิมพ์	ที่เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์ ผกาเพ็ญ จรุงแสง. (2564). “ดร.อนิรุทธิ์-ตุลา”: อัตลักษณ์ตัวละคร ชายในนวนิยายประชันเรื่อง “เมียหลวง-เมียน้อย” ของกฤษณา อโศก สิน-ทมยันตี. วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์, 7(2), 41-62. ผกาเพ็ญ จรุงแสง. (2564). “ดร.วิกันดา-ชลา”: อัตลักษณ์ตัวละครเอก หญิงในนวนิยายประชันเรื่อง “เมียหลวง-เมียน้อย” ของกฤษณา อโศก สิน-ทมยันตี. วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์, 8(2), 24-48. ผลงานตีพิมพ์อื่น ผกาเพ็ญ จรุงแสง (ผู้บรรยาย). (24 พฤษภาคม 2562). การพัฒนา ทักษะการฟังและการพูดโดยการนุ่งผ้าไทยใส่ผ้าพื้นเมืองของนักศึกษา ชาวต่างประเทศ. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติทางศิลปศาสตร์ ประยุกต์ ครั้งที่ 8 (หน้า 200-205). กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระ จอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. ผกาเพ็ญ จรุงแสง. (2561). วัดป่ากับการรักษาสีงแวดล้อม. วารสาร

อินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ, 13(2), 165–175.

ผกาเพ็ญ จรุงแสง. (2558). ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้
สถานการณ์จำลองกับบทบาทสมมติและการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์
ช่วยสอนที่มีต่อความสามารถในการฟังและการพูดภาษาไทย ของ
นักศึกษาชาวต่างประเทศ ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต. วารสาร
เกษมบัณฑิต, 16(1), 67–77.

รางวัลที่ได้รับ

–

